Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

LOK

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ
ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΟ-ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΟΝ
Η
ΕΠΙΤΟΜΗ ΑΚΡΙΒΕΣΤΑΤΗ
ΤΟΥ
ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ
ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ
ΛΟΚΚΙΟΥ

Πεμβούτου Φιλοσόφου

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ
ΔΙΑΝΟΙΑΣ.

Μεταφρασθεῖσα ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς Διαλέκτου

ᾳψϛ'. ΕΝΕΤΙΗΣΙΝ, 1796.

Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων.

CON LICENZA DE' SUPERIORI.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

Φύσις τῆς Διαμοίας ἡμῶν εἶναι ἀξία πασῶν τῶν ἡμετέρων ἀπαζητήσεων: διότι δι' ἐκείνης ἡμεῖς ἀρχόμεθα καὶ ὑπερτερεῖμεν πάντων τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων.

Ὁ σκοπὸς τούτου τοῦ Συγγράμματος εἶναι μὲ ἀπαζητῇ τὴν ἀρχὴν, τὴν ἔκτασιν, καὶ τὴν βεβαιότητα τῆς γνώσεως τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος εἶναι δεκτικὸς, καὶ μὲ ἀπακαλύπτῃ τὰ θεμέλια καὶ τοὺς βαθμοὺς τῆς πίστεως καὶ τῆς δόξης, ἢ τῆς συγκαταθέσεως τῆς

διδομένης πάσῃ προτάσει ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἀποδεδειγμένη. Γ'δὲ τὸ χῆμα ὅλο τῦ Συγγράμματος.

Α. Ε'γω' αἰαζητῶ τὴν ἀρχὴν τῦ ἰδεῶν ἢ τῦ ὁμοιῶν τῦ ὁποίων πᾶς ἄνθρωπος ἔχει τὴν Αἴσθησιν ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ περῶμαι νὰ ἀνακαλύπτω πόθεν τὸ πνεῦμα λαμβάνει ταύτας τὰς ἰδέας, ἢ ὁμοίας.

Β. Ε'γω' δεικνύω τίνες εἰσὶν αἱ γνώσεις τὰς ὁποίας ἠμπορεῖ τις νὰ ἀποκτᾷ διὰ τῶν ἰδεῶν, καὶ τίς εἶναι ἐνάργεια, ἡ βεβαιότης, ἓ ἡ ἔκτασις τῶν γνώσεων.

Γ. Ε'γω' ποιῶ ἀναζητήσεις τιμὰς περὶ τῆς φύσεως καὶ τῦ θεμελίων τῆς πίστεως καὶ τῆς δόξης.

Α'ν ἐγὼ εἶμαι ὅπως ἀτυχὴς ὁπὸ νὰ χωρήσῃ τὸ μὲ τὸ χῆμα, ἐλπίζω ὅτι ἀνακαλύπτων τὰς δυνάμεις τῆς ἡμῶν Διανοίας, τὴν ἔκτασιν αὐτῦ, καὶ τὰ μεθόδια αὐτῦ, θέλω προσέτι ἀγάγῃ τὸ Πνεῦμα ἡ-

μῶν

μῶμ εἰς τὸ μηκέτι ἐμπλέκεσθαι εἰς τὰ πράγ-
ματα τὰ ὑπὲρ τὴν ἐκείνου καταλήψιν, καὶ
εἰς τὸ ἀσμένως θέλειν μὰ ἀγνοῆ ἐκεῖνο ὁ-
πῶς δὲν ἠμποροῦν μὰ γινώσκηται. Ἀ'μ οἱ ἄν-
θρωποι ἐπαῖχον τὰς αὐτῆς αἰτήσεις ὅτε
αὐτὰς προήγαγον ὡς δυνατὸν ἰδιαίτερα
πόρρω, ὐδέποτε ἡ ἐπιθυμία μιᾶς καθολι-
κῆς γνώσεως ἤθελε τὰς ἐφέλκῃ ἐπὶ τὸ ἐ-
γείρειν ἀμφισβητήσεις ἢ ἐπαπορήματα περὶ
ὑποθέσεων αἵ τινές εἰσιν ὑπὲρ ἐκείνας, καὶ
τῆς ὁποίων δὲν ἠμποροῦσι μὰ ἔχωσι σαφεῖς
ἰδέας, ἢ τῆς ὁποίων συχνὰ δὲν ἔχουσιν ὐδε-
μίαν ἰδέαν τοπαράπαν: ὅτοι ἤθελον ἀρκῶν-
ται ἐκείνῳ τῷ μέτρῳ γνώσεως τὸ ὁποῖον
ὅτοι δύνανται μὰ ἀποκτῶσιν ἐν τῇ χώρᾳ
ἐν ᾗ εὑρίσκονται.

Ἀ'λλ' εἰ ἢ τὸ Πνεῦμα ἡμῶν δὲν εἶναι δε-
κτικὸν τοῦ καταλαμβάνειν πάντα, ὅμως χρεω-
στοῦμεν μὰ ὁμολογῶμεν ὅτι αἱ γνώσεις ὁπού ὁ
ΘΕΟ'Σ μᾶς ἔδωκε μὲ μείζονος ἐλευθερότη-

τος ἐ δαψιλείας, ἢ τοῖς ἄλλοις οἰκήτορσι ταύτης τῆς γῆς, μᾶς εἶναι κιμκτήρια πολὺ δωατὰ εἰς τὸ μεγαλυύειμ τὼ ἐκείνυ ἀγαθότητα πρὸς ἡμᾶς. Αὐτὸς μᾶς ἔδωκεμ, ὡς λέγει ὁ ἁμ Ἁγίοις ΠΕΤΡΟΣ ‘παύτὰ τὰ ἀναγκαῖα ‘πρὸς ζωὼ ἐ εὐσέβειαμ’. (2. Ἐπιϛ. Κεφ. ά. ϛίχ. 3.)

Οὕτως, ἐπειδὴ ἡμεῖς αὐακαλύπτομεμ διὰ μέσυ τῦ γμώσεωμ πρὸς τὰς ὁποίας ἡμπορῦμεμ μὰ ἐξικμώμεθα, παύτα ἐκεῖνα ὁπῦ δύναμται μὰ χρησιμάύωσιμ εἰς τὰς χρείας τέτυ τῦ βίυ, ἐ εἰς τὼ ἀπόκτησιμ ἐμὸς ἀὐτυχεςέρυ· ἐ πρὸς τύτοις αὖται αἱ γμώσεις θέλυσιμ ἡμῖμ ἐπαρκῆ παύτοτε πολλῶμ ὑποκειμένωμ δεκτικῶμ τῦ παρέχειμ ἡμῖμ ἀὐχολίας ὠφελίμυς τε ἐ κεχαρισμένας· ἀδίκως μεμφόμεθα τὼ ἀδράμειαμ τῦ ἡμετέρωμ δυυάμεωμ, ἐ παρὰ λόγομ ἐκταραττόμεθα πρὸς τὼ ἄγμοιαμ ἐμ ᾗ ἡμεῖς ἐσμεμ πολλῶμ πραγμάτωμ.

Ει-

ΕΙ'ΝΑΙ λοιπὸμ εἷς φόβος πολὺ παιδαριώδης μὰ ἀμελῆ τις, πάσης γμώσεως, καθότι ὑπάρχσι πράγματα ὁπᾶ δὲμ ἡμπορεῖ μὰ γιμώσκῃ. Ο᾽ Δημιουργὸς τῆς Υ᾽παρξεως ἡμῶμ δὲμ ἡμπορεῖ μὰ συγχωρῇ τᾶτομ τὸμ φόβομ τὸμ ὅτως ἄλογομ. Ε᾽δεχόμεθα ἡμεῖς τὰς προφάσεις ἑμὸς δάλσ ῥᾳθύμσ, ὅτις ἐμεχόμενος τῷ ἐργάζεσθαι πρὸς λύχμομ, ἡμέλει τᾷ ἔργσ αὐτᾷ, διότι ὁ Η᾽λιος δὲμ εἶχεμ αὐατείλῃ; Πῶς λοιπὸμ αὐτιποιάμεθα μὰ προφασιζώμεθα πρὸς τὸμ ΘΕΟ᾽Ν ὑπὲρ τᾷ ἡμᾶς παρημελησέναι τᾷ φωτὸς ὁπᾶ ἐκεῖμος μᾶς ἔδωκε, φωτὸς ἱκαμῶς μεγάλσ πρὸς τὸ πορίζεμ ἑαυτοῖς παύτα τὰ αὐαγκαῖα.

Γ᾽ΔΟΥ λοιπὸμ περὶ τί σωίςαται ἡ χρῆσις τῆς Διαμοίας, 1. περὶ τὸ καλῶς γιμώσκεμ τιὼ αὐαλογίαμ ὁπᾶ ὑπαρχει μεταξὺ τῷ ὑποκειμέγωμ, ἐ τῷ δυμάμεωμ ἡμῶμ, ἔπειτα περὶ τὸ μὴ διαλέγεσθαι περὶ τάτωμ τῷ ὑποκειμέμωμ ἐ μὴ καθ᾽ ὅσομ ταῦτα αὐαλο-

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

γδσι προὸς αὐτὰς τὰς δωάμεις: τελαυταῖομ περὶ τὸ μὴ ἀπαιτεῖμ ἀποδείξεις, ὅταμ δὲμ δωώμεθα μὰ ἔχωμεμ εἰ μὴ ὁμοιοαληθείας: ἐπειδὴ τοῦτο τὸ μέτρομ γμώσεως ἀρχῆ προὸς τὸ δωάσθαι ῥυθμίζειμ τὼ διαγωγὼ ἡμῶμ: Νὰ διαπορῶμεμ περὶ ἑκάστου πράγματος ὁποῦ δὲμ ἠμπορεῖμεμ μὰ γιμώσκωμεμ μὲ βεβαιότητα, εἶμαι μὰ πράττωμεμ ὅτως ἀλόγως, ὥσπερ εἷς ἄνθρωπος ὅστις δὲμ ἤθελε μὰ χρῆται τοῖς σκέλεσιμ αὐτοῦ προὸς τὸ ἐξέρχεσθαι ἐξ ἑμὸς τόπου ἐπικιμδυμεύου, ἀλλ' ἔστεργε μὰ ἀπόληται, καθότι δὲμ εἶχε πτέρυγας προὸς τὸ φυγεῖμ.

Α'Ν μίαμ φοραὶ οἱ Ἄμθρωποι ἐγίμωσκομ ἀκριβῶς τὼ ἔκτασιμ ἐς τὰ ὄρια τῆς δωαμέμως αὐτῶμ, ἤθελομ αἰσθαμώμται κατὰ ταὐτὸ ἐκεῖμο προὸς τὸ ὁποῖομ ἔτοι ἱκαμοί εἰσι, ἐς ἐκεῖμο ὁπου δωύαμται μὰ ἐπιχειρῶσιμ ἐπιτυχῶς. Οἱ μὲμ δὲμ ἤθελομ πίπτει εἰς μίαμ ἄπετομ ῥᾳθυμίαμ, ἅτε ἀπελπίζομτες τοῦ δύμασθαί ποτε μὰ γιμώσκωσί τι: οἱ δὲ δὲμ

ἤθελομ. συζητῆ περὶ παντὸς πράγματος, ἓ δὲμ ἤθελομ ἀπορρίπτῃ πλέομ παῦ εἶδος γιωώσεως, καθότι εἰσὶμ ἔμιαι τῷ ὁποίωμ δὲμ ἠμπορῶσι μὰ ἐφικμῶμται. Δὲμ εἶμαι μία αμάγκη ἀπόλυτος ἡμεῖς μὰ γιμώσκωμεμ ἅπαμτα: Ἀρκεῖ ἡμῖμ, ἐμ τῇ τοποθεσίᾳ ἐμ ἧ ὁ Κτίστης ἡμῶμ μᾶς ἔθεσεμ ἐμ τούτῳ τῷ Βίῳ, μὰ ἀρίσκωμεμ καμόμας, πρὸς τὸ διιθύμειμ τὰς ἡμετέρας κρίσεις, ἓ τὰς πράξεις αἴτιμές εἰσιμ ἐκείμωμ ἀκολουθίαι.

ΑἴΤΤΑΙ εἰσιμ αἱ διάφοροι διασκέψεις, αἴτιμες ἤγαγόμ με εἰς τὸ φιλοπομῆσαι τοῦτο τὸ Δεῖγμα περὶ τῆς Ἀμθρωπίμης Διαμοίας. Ἐγὼ παύτοτε ἐπίστασα, ὅτι τὸ πρῶτομ πρᾶγμα περὶ τὸ ὁποῖομ ἐχρεώστει μὰ ἀσχολῆται πᾶς ἄμθρωπος ὅστις θέλει μὰ ἐπιτρέπῃ ἑαυτὸμ τῇ ἀμαζητήσει τῆς ἀληθείας, ὠῖ μὰ ἐπιτηρῇ τὴμ ἰσχὺ τῆς Διαμοίας ἡμῶμ, ἓ μὰ διαγιμώσκῃ τὰ ὑποκείμεμα τὰ ὁποῖα αὐαλογοῦσι πρὸς ἐκείμω. Ἄμα

πό-

τούτων τῶν προφυλακῶν, ματαίως θέλει τις ζητῆ τὰς προσωπείας τέρψεις αἰτίμες ἀκολουθῶσι τὼ γνῶσιν τῶν πλέον ἀξιολόγων ἀληθειῶν: ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα ἡμῶν ἀεπιτήδειον μὰ δογματίζῃ περὶ παντὸς πράγματος, καὶ μὰ καταλαμβάνῃ παντα, θέλει πλανᾶται κὴ τὰ ἄπειρα πράγματα: τοῦτο εἶναι παῦ τὸ ἀποτέλεσμα ὁπὸ ἠμπορῶσι μὰ προβάλλωσιν αἱ μελέται αἱ γινόμεναι ἀτάκτως.

ΔΙΑ ταύτην τὴν ὑπέρμετρον ἐπιθυμίαν τοῦ προβιβάζειν τὰς αὐτοῦ ἀναζητήσεις πέρα τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, ὁ ἄνθρωπος πίπτει εἰς μίαν σύγχυσιν τὴν ὁποίαν χρεωστεῖ μὰ φοβῆται πλέον τῆς αὐτοῦ ἀγνοίας. Α' μὰ ἀρχῶν ἐς θεμελίων γίνονται ἄπειροι ζητήσεις, αἵτινες δὲν ἠμποροῦσι μὰ ἄγωνται εἰς τέλος μετὰ σαφηνείας, καὶ δὲν εἶναι ἀναρμοστοι εἰ μὴ πρὸς τὸ ποιεῖν διανεκεῖς τὰς ἀμφισβητήσεις ἐς αὐτὰς αὐξάνειν, ἐς γνείζειν πολλὰς ἐν ἐνὶ τελείῳ Πυρρωνισμῷ.

ΕΛΕΓ-

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ιά.

Ε" Λ Ε Γ Χ Ο Σ

ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕ΄ΝΩΝ

Ε'ν ταύτῃ τῇ Βίβλῳ.

ΠΡΟΛΕΓΟ΄ΜΕΝΑ. Σελ. γ΄.

ΒΙΒΛΙ΄ΟΝ ΠΡΩ΄ΤΟΝ.

Περὶ τῆς Α'ρχῶν τῆς λεγομένων ε'μφύτων.

Κεφ. Α΄. Ο΄τι ὰκ ε΄στιν ὲν τοῖς Α'νθρώποις ὲδεμία ἀρχὴ θεωρητικὴ ἥτις νὰ ε΄ναι ε΄μφυτος. Φύλ. 1
Κεφ. Β΄. Ο΄τι δὲν ε΄ναι ὲδεμία ἀρχὴ πρακτικὴ ὁπὸ νὰ ε΄ναι ε΄μφυτος. 9
Κεφ. Γ΄. Α"λλαι Σκέψεις περὶ τῆς Α'ρχῶν θεωρητικῶν κὴ πρακτικῶν. 21

ΒΙΒΛΙ΄ΟΝ Β΄.

Κεφ. Α΄. Περὶ τῆς Ι'δεῶν καθόλε, κὴ περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν. Φύλ. 25
Κεφ. Β΄. Περὶ τῆς Α'πλῶν Ι'δεῶν. 30
Κεφ. Γ΄. Περὶ τῆς Ι'δεῶν ὁπὸ ε΄ρχονται δὶ μιᾶς μόνης Αἰ'σθήσεως. 31

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Κεφ.

Κεφ. Δ'. Περὶ τῆς Στερεότητος. Φυλ. 32
Κεφ. Ε'. Περὶ τῶν ἁπλῶν Γδεῶν αἵτινες ἔρχονται διὰ διαφόρων Αἰσθήσεων. 35
Κεφ. ς'. Περὶ τῶν Α'πλῶν Ι'δεῶν ὁπὲ ἔρχονται διὰ τὲ Α'ναλογισμὲ. 36
Κεφ. Ζ'. Περὶ τῶν Α'πλῶν Ι'δεῶν ὁπὲ ἔρχονται διὰ τὲ Αἰσθήματος καὶ τὲ Α'ναλογισμὲ. 36
Κεφ. Η'. Περὶ τῶν ἐξωθεν ὑποκειμένων ἅτινα προβάλλουσιν Ι'δέας ἐν ἡμῖν. 40
Κεφ. Θ'. Περὶ τῆς Α'ντιλήψεως. 46
Κεφ. Ι'. Περὶ τῆς Δυνάμεως τὲ διαστέλλειν τὰς αὐτὰς Ι'δέας. 49
Κεφ. ΙΑ'. Περὶ ἄλλων τινῶν Ε'ργασιῶν τὲ Πνεύματος. 53
Κεφ. ΙΒ'. Περὶ τῶν Συνθέτων Ι'δεῶν. 56
Κεφ. ΙΓ'. Περὶ τῶν Α'πλῶν Τρόπων, καὶ πρῶτον περὶ ἐκείνων τῆς Χώρας. 59
Κεφ. ΙΔ'. Περὶ τῆς Διαμονῆς καὶ τῶν ἁπλῶν Τροποποιήσεων αὐτῆς. 62
Κεφ. ΙΕ'. Α'ναφοραὶ μεταξὺ τῆς Διαμονῆς καὶ τῆς Χώρας. 67
Κεφ. Ις'. Περὶ τῶν Α'ριθμῶν. 68
Κεφ. ΙΖ'. Περὶ τῆς Α'πειρότητος. 70
Κεφ. ΙΗ'. Περὶ ἄλλων τινῶν ἁπλῶν Τροποποιήσεων. 73
Κεφ. ΙΘ'. Περὶ τῶν Τροποποιήσεων τὲ Ε'νθυμήματος. 74
Κεφ. Κ'. Περὶ τῶν Τροποποιήσεων τῆς Η'δονῆς καὶ τῆς Α'λγηδόνος. 76
Κεφ. ΚΑ'. Περὶ τῶν Δυνάμεων τὲ πράττειν, καὶ περὶ τῶν Α'ρχῶν τῶν πράξεων ἡμῶν. 79

Κεφ.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Κεφ. ΚΒ'. Περὶ τῶν Ἐννοιῶν ἢ τῶν μικτῶν Τροποποιήσεων. Φυλ. 96
Κεφ. ΚΓ'. Περὶ τῶν συνθέτων Ἰδεῶν τῶν Ὑποστάσεων. 101
Κεφ. ΚΔ'. Περὶ τῶν ἀθροιστικῶν ἰδεῶν τῶν Ὑποστάσεων. 107
Κεφ. ΚΕ'. Περὶ τῶν Ἀναφορῶν. 107
Κεφ. Κς'. Περὶ τῆς Αἰτίας, τὸ Ἀποτελέσματος, καὶ τινων ἄλλων Ἀναφορῶν. 109
Κεφ. ΚΖ'. Περὶ τῆς Ταυτότητος καὶ τῆς Διαφορότητος. 112
Κεφ. ΚΗ'. Περὶ ἄλλων τινῶν Σχέσεων. 118
Κεφ. ΚΘ'. Περὶ τῶν Ἰδεῶν σαφῶν καὶ ἀσαφῶν, διεινῶν καὶ συγχεχυμένων. 125
Κεφ. Λ'. Περὶ τῶν Ἰδεῶν τῶν πραγματικῶν καὶ τῶν χιμαιρικῶν. 129
Κεφ. ΛΑ'. Περὶ τῶν τελείων καὶ ἀτελῶν Ἰδεῶν. 131
Κεφ. ΛΒ'. Περὶ τῶν ἀληθῶν καὶ ψευδῶν ἰδεῶν. 134
Κεφ. ΛΓ'. Περὶ τὸ κοινωνήματος τῶν Ἰδεῶν, καὶ τῶν ἕξεων σωματικῶν καὶ πνευματικῶν. 139

ΒΙΒΛΙΟΝ Γ'.

Κεφ. Α'. Περὶ τῶν Ὀνομάτων καὶ περὶ τῆς Διαλέκτου καθόλου. 145
Κεφ. Β'. Περὶ τῆς Σημασίας τῶν Ὀνομάτων. 147
Κεφ. Γ'. Περὶ τῶν γενικῶν Ὅρων. 151
Κεφ. Δ'. Περὶ τῶν Ὀνομάτων τῶν ἁπλῶν Ἰδεῶν. 158

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ιδ'.
Κεφ. Ε'. Περὶ τῶν Ο'νομάτων τῶν Ε'ννοιῶν καὶ τῶ
Σχέσεων. 16
Κεφ. ς'. Περὶ τῦ Ο'νομάτων τῦ Υ'ποςάσεων. Φύλ. 16
Κεφ. Ζ'. Περὶ τῦ Μορίων. 17
Κεφ. Η'. Περὶ τῦ ἀπεφασμῦων καὶ τῶν πεπηγότω
Ο"ρων. 17
Κεφ. Θ'. Περὶ τῆς Α'πλείας τῶν Ο'νομάτων. 17
Κεφ. Ι'. Περὶ τῆς Καταχρήσεως τῶν Ο'νομάτων. 18
Κεφ. ΙΑ'. Φάρμακα τῶν Α'πλειῶν καὶ τῶν Καταχρ
σεων τῆς Διαλέκτυ. 19

ΒΙΒΛΙ'ΟΝ Δ'.

Κεφ. Α'. Περὶ τῆς Γνώσεως καθόλυ. 196
Κεφ. Β'. Περὶ τῶν βαθμῶν τῆς Γνώσεως ἡμῶν. 200
Κεφ. Γ'. Περὶ τῆς Ε'κτάσεως τῶν Γνώσεων ἡμῶν. 206
Κεφ. Δ'. Περὶ τῦ Πραγματικῦ τῶν Γνώσεων ἡμῶν.
222
Κεφ. Ε'. Περὶ τῆς Α'ληθείας καθόλυ. 227
Κεφ. ς'. Περὶ τῶν καθόλυ Προτάσεων, τῆς ἀληθείας
αὐτῶν, καὶ τῆς Βεβαιότητος αὐτῶν. 230
Κεφ. Ζ'. Περὶ τῶν Α'ξιωμάτων. 234
Κεφ. Η'. Περὶ τῶν φλυαρωδῶν Προτάσεων. 240
Κεφ. Θ'. Περὶ τῆς Γνώσεως ὅπυ ἡμεῖς ἔχομεν τῆς ἡμε
τέρας Υ'πάρξεως. 244
Κεφ. Ι'. Περὶ τῆς Γνώσεως ὅπυ ἡμεῖς ἔχομεν τῆς Υ'πάρ
ξεως τῦ ΘΕΟΥ. 246
Κεφ. ΙΑ'. Περὶ τῆς Γνώσεως ὅπυ ἡμεῖς ἔχομεν τῆς
Υ'πάρξεως τῶν ἄλλων Πραγμάτων. 251

Κεφ.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ιέ.
Κεφ. ΙΒ'. Περὶ τῶν μέσων τὸ αὐξάνειν τὰς Γνώσεις ἡμῶν. 258
Κεφ. ΙΓ'. Ἄλλαι Διασκέψεις περὶ τῶν Γνώσεων ἡμῶν. 266
Κεφ. ΙΔ'. Περὶ τῆς Δόξης ἢ τῶν Κρίσεων. 267
Κεφ. ΙΕ'. Περὶ τῆς Πιθανότητος. 269
Κεφ. Ις'. Περὶ τῶν Βαθμῶν Συγκαταθέσεως. 271
Κεφ. ΙΖ'. Περὶ τοῦ Λόγου, ἤτοι Λογισμοῦ. 280
Κεφ. ΙΗ'. Περὶ τῆς Πλάνης ἢ Ἀπάτης. 289
Κεφ. ΙΘ'. Διαίρεσις τῶν Ἐπισημῶν. 297

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ;

Βιβλ. Α'. καὶ Β'. Περὶ ἰδεῶν ἁπλῶν. 300
Περὶ ἰδεῶν συνθέτων. 302
Βιβλ. Γ'. Περὶ τῆς Διαλέκτου. 306
Βιβλ. Δ'. Περὶ τῆς Γνώσεως. 309

Τέλος τοῦ τετάρτου καὶ ἑκτοῦ Βιβλίου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

NOI

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, eà Approvazione del *P. F. Gio:* Tommaſo Maſcheroni *Inquiſitor* General del Santo *Offizio* di Venezia, nel Libro intitolato, Compendio del Saggio dell'intendimento Umano, del Sig. Lock *M.S.* in Greco non v' eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Atteſtato del Sagretatio Noſtro, niente contro Principi, e buoni coſtumi, concediamo Licenza a Nicolò Glichi Stampator di Venezia che poſſi eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di ſtampe, preſentando le ſolite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 14. Aprile 1796.

(Agoſtin Barbarigo Rif.

(Zaccaria Vallareſſo Rif.

(Franceſco Peſaro Cav. Pr. Rif.

Regiſtrato in libro a Carte 710. al *Num.* 28.

Marcantonio Sanfermo Segret.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΩΝ ΛΕΓΟΜΕΝΩΝ ΕΜΦΥΤΩΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Ὅτι δὲ ἔστιν ἐν τοῖς Ἀνθρώποις ἐδεμία ἀρχὴ θεωρητικὴ ἥτις νὰ εἶναι ἔμφυτος.

Ὁ Κύριος ΛΟΚΚΙΟΣ ἐν τόπῳ τῷ Βιβλίῳ ἐπιχειρεῖ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν εἶναι ἰδέαι ἔμφυτοι τῷ Πνεύματι ἡμῶν, τουτέστιν, ὅπου αὗται νὰ εἶναι πρὶν αὐτὸ αἰσθηται ὁτιδήποτε πρᾶγμα, ἢ σκέψηται περὶ ἑαυτοῦ. Τοῦτο πως ὅπως ὁμιλεῖ ἐν ἐκείνῳ τῷ Βιβλίῳ.

Α'. Κοινῇ ὑποτίθεται, ὡς μία ἀναμφισβήτητος ἀλήθεια, ὅτι εἰσί τινες Ἀρχαὶ, εἴτ' ἐν Θεωρίας, εἴτε Πράξεως, περὶ ὧν ὁμογνωμονεῖ ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ αἵτινες ἐπομένως εἰσὶ τύποι (1) τοὺς ὁποίους λαμβάνουσι τὰ Πνεύματα ἡμῶν μετὰ τῆς ὑπάρξεως, καὶ προσκομίζουσι μεθ' ἑαυτῶν πρὸς τὸν κόσμον. Ἀλλ' ὅ-

τι τὲ

(1) Impressioni.
Saggio Lock.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Ὅτι δὲν ἔστιν ἀρχὴ θεωρητική, Κεφ. Α'.

τε τὸ πρᾶγμα λέγω βέβαιον, ἤγουν, ὅτι ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος ὁμονόει εἴ τισι πράγμασιν: ἂν εἶναι ἄλλη τις ὁδὸς, δι' ἧς αὐτὰ νὰ ἐδυνήθησαν νὰ ἀποβαίνωσι κοινὰ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις, ἥτις ὁδὸς νὰ εἶναι διάφορος τῶ ὑποτιθεμένω φυσικῶ τύπω, θέλει ἀκολουθήσῃ, ὅτι ἡ παγκόσμιος συγκατάθεσις πάντων τῶν ἀνθρώπων δὲν ἀποδεικνύει ὁλοτελῶς ὅτι αὐταί εἰσιν ἔμφυτοι. Ἐπὶ τούτοις, ἂν ἡ γενικὴ ὁμόνοια εἶναι ὁ χαρακτὴρ τῶ φωτὸς ἢ τῶν εἰδήσεων ὅπω ἡμεῖς ἔχομεν ἐν τῶ γεννᾶσθαι, δὲν θέλει ἦσθαι βέβαια ὕδεν ὅπω νὰ ἠμπορῇ τις νὰ ὀνομάζῃ φῶς φυσικὸν, διότι πάντες οἱ ἄνθρωποι δὲν ὁμογνωμονοῦσι καθόλω περὶ ὕδενός.

Παραδείγματος χάριν, διὰ νὰ ἀρχήσω ἐκ τῶν θεωρητικῶν ἐννοιῶν, λαμβάνεται οἷον φῶς φυσικὸν αὕτη ἡ ἀρχή. Εἶναι ἀδύνατον τὸ πρᾶγμα νὰ εἶναι, καὶ μὴ τὸ αὐτὸ νὰ μὴν εἶναι. Ἀλλ' ὅμως τὰ Παιδία, καὶ οἱ Ἀγράμματοι δὲν λαμβάνουσι παντελῶς ἔννοιαν ταύτης τῆς χωρισῆς ἀρχῆς (1), ὅθεν φαίνεται ὅτι αὕτη ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι φύσει ἐν τῶ ἐκείνων πνεύματι: διότι ἂν ἐκείνη ἦν, πῶς ἔτοι δὲν ἀντιλαμβάνονται αὐτῆς; πῶς δύναται νὰ λέγῃ τις ὅτι ἐκεῖνοι φύσει ἔχουσιν ἐν τῇ ψυχῇ τὸ Ἀξίωμα τὸ ὁποῖον δὲν ἔλαβον ἐν τῶ νῶ πώποτε, καὶ ὅπω ἴσως πώποτε δὲν θέλουσι λάβῃ;

Ὁ ποῦ ἂν ἐλέγετο ὅτι διὰ τούτων τῶν φυσικῶν Τύπων νοεῖται ἡ ἱκανότης, ἢ ἡ δύναμις τῶ γινώσκειν ταύτας τὰς ἀληθείας, πᾶσαι αἱ ἀλήθειαι ὅπω εἷς ἄνθρωπος θέλει φθάσῃ μίαν ἡμέραν νὰ γινώσκῃ, ἔπρεπε νὰ λαμβάνωνται ὡς ἔμφυτοι: διότι πρὶν ἂν ἔτος γνῶ ἐκείνας, εἶχε τινὰ δύναμιν τῶ γινώσκειν ταύτας ἁπλῆσίως

(1) Principio astratto.

πίως ὥσπερ τὰς ἀρχὰς τὰς πλέον γενικάς. Οὕπως αὐτὴ ἡ μεγάλη ζήτησις ἀνήγετο εἰς τὸ λέγειν, ὅτι ἐκεῖνοι ὁπῶ ὁμιλῶσι περὶ ἰδεῶν ἐμφύτων, ἀκυρολογῶσι τὰ μάγισα (1), καὶ πρόντι πιςεύουσι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ὥσπερ ἐκεῖνοι ὁπῶ ἀρνῶνται ὅτι αὗται ὑπάρχουσιν.

Τ'ΠΟΛΑΒΩ'Ν τις λέγει, ὅτι οἱ Ἄνθρωποι γινώσκουσι παύτας τὰς ἀληθείας, καὶ ὁμολογῶσιν αὐτὰς ἄπασιν, διὰ τὺς ὁπῶ ἐφιλονῶνται τῆς χρήσεως τῶ Λόγω, καὶ ὅτι ἐκ τύτε φαίνεται ὅτι αὗται φύσει ἦσαν ἐν τῷ ἐκείνων πνεύματι. Ἀλλ' οἱ τῶτο λέγοντες, δὲν δυνανται νὰ νοῶσιν εἰμὴ τὸ σὺ ἢ τὸ ἕτερον τύτων τῶν δύο πραγμάτων. Ὅτι διὰ τὺς ὁπῶ οἱ ἄνθρωποι ἔρχονται νὰ ποιῶνται χρῆσιν τῶ Λόγω, ἔτοι ἀντιλαμβάνονται τύτων τῶν ἀληθειῶν: ἢ, ὅτι ἡ χρῆσις τῶ Λόγω τὰς ποιεῖ νὰ τὰς ἀνακαλύπτωσιν. Ἐὰν τις λαμβάνῃ τὸν ἕκατον νῶν, πᾶσαι αἱ ἀλήθειαι ὁπῶ θέλουσιν ἀνακαλύπτωνται διὰ τῶ διαλογίζεσθαι, θέλουσιν ἦθαι ἀληθειαι ἔμφυτοι; καὶ εἶναι γελοῖον νὰ δίδῃ τις τῶτο τὸ ὄνομα πρωτάσεσιν, αἵτινες ἀνακαλύπτονται διὰ τῶ Λόγου, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἄλλο ἢ ἡ Δυνάμις τῶ συναγειν ἐξ ἀρχῶν γνωτῶν ἀληθείας ἀγνώστους. Ἂν αὗται αἱ ἀλήθειαι ἦσαν φύσει ἐν τῷ νεύματι, δὲν εἴχομεν χρείαν νὰ τὰς συναγωμεν ἐξ ἀρχῶν γνωστοτέρων. Ἐὰν τις λέγῃ ὅτι εἶναι χρεία νὰ νοῇ τις τὸ πρᾶγμα ἐν τῷ πρώτῳ τῶν δύο γραμμάτων ὁπῶ ἐσημειώθησαν, τῶτο θέλει εὑρεθῇ ψεῦδος: ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀληθινὸν, ὅτι διὰ τὺς ὁπῶ τὰ Παιδία ἤρξωνται νὰ χρῶνται τῷ Λόγῳ, ἔχασί τινα τύτων τῶν ἰδεῶν. Πόσα σημεῖα Λόγω δὲν πρέπει ἐν τοῖς Παιδίοις πολὺ χρόνον πρὶν αὐ γνῶσι τῶτο τὸ Ἀξίωμα.

(1) Parlano molto impropriamente.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

μα: Εἶναι ἀδύνατον σὺ πρᾶγμα νὰ εἶναι καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ νὰ μὴ εἶναι: Πόσοι ἄνθρωποι ἀγράμματοι, καὶ λαοὶ τετημελημένοι (1) εἰσὶν, οἵτινες δὲ μόνον ἄγνωσιν εἰς τέλος τὴν παιδικὴν αὐτῶν ἡλικίαν, χωρὶς νὰ λαμβάνωσι τοῦτο ἐν νῷ, ἀλλ' ὅπου δὲ ποτε τὸ ἀναλογίζονται παρ' ὅλον τὸν ἐκείνων βίον; Οὕτως εἰ καὶ λέγει τις ὅτι, ἀφ' ὃ χρῆται τῷ λόγῳ, ἀντιλαμβάνεται τῶν τῷ Ἀξιωμάτων καὶ ἐφησυχάζει αὐτοῖς, ἡ πεῖρα ἀποφαίνει ὅτι πρόντι δὲν γινώσκονται τὸ παράπαν πρὸ τῆς ἡλικίας τοῦ Λόγου: ἀλλ' αὖτη δὲν μᾶς διδάσκει τίς εἶναι ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἄρχεταί τις νὰ τὰ γινώσκῃ. Βλέπομεν μόνον ὅτι σὺ ἄνθρωποι ἔρχονται νὰ τὰ ἐξάρωσιν σὺ τινι χρόνῳ: πρᾶγμα ὅπου ἔτι συμβαίνει, ὡς πρὸς πάσας τὰς ἄλλας ἀληθείας, τὰς ὁποίας δὲν ἐδυνάμεθα νὰ λαμβάνωμεν ὡς φυσικάς.

Ἀλλ ὅτε ἰδοὺ ἀληθινὸν, ὅτι ἀφ' ὃ χρῆταί τις τῷ Λόγῳ αὐτοῦ, ἀντιλαμβάνεται τῶν τῷ ἀληθειῶν, δὲν ἐδυνάμεθα ἐκ τούτου νὰ συμπεραίνωμεν ὅτι αὗται εἰσὶν ἔμφυτοι: ἀλλὰ μόνον ὅτι δὲν μορφοῦνται αὗται αἱ χωρισταὶ ἰδέαι, καὶ ὅτι δὲν νοοῦνται τὰ ὀνόματα ὅπου αὐταῖς ἐδόθησαν, εἰ μὴ ὅτε ἤδη συνειθίθητις νὰ διαλέγηται, καὶ νὰ ἀναλογίζηται. Γ'δὲ πῶς τοῦτο συμβαίνει. Αἱ αἰσθήσεις πληροῦσιν, ἵν' ὕπως εἴπω, τὸ Πνεῦμα ἡμῶν, διαφόρων ἰδεῶν πάς ὁποίας ἐκεῖνο δὲν εἶχε τὸ παράπαν: καὶ τὸ Πνεῦμα οἰκειοῦν ἑαυτῷ καθ' μικρὸν ταύτας τὰς ἰδέας, τὰς ἱδρύει ἐν τῇ ἐκείνου μνήμῃ, καὶ δίδει αὐταῖς ὀνόματα. Εἶπεια ἄρχεται νὰ παρεισφέρῃ ἑαυτῷ ἄλλας ἰδέας πάς ὁποίας ἐκεῖνο ἀποσπᾷ (2) ἀπὸ τούτων, καὶ μανθάνει τὴν χρῆσιν τῶν σημείων ὀνομάτων.

Τοιοῦ-

(1) Selvaggj. (2) Astrae.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Τοιουτοτρόπως τὸ Πνεῦμα ἑτοιμάζει ὕλην ἰδεῶν καὶ ὀνομάτων, ἐν οἷς γυμνάζει τὴν αὐτοῦ δύναμιν τοῦ διαλέγεσθαι: καὶ ἡ χρῆσις τοῦ Λόγου ἀποβαίνει τόσῳ πλέον αἰσθητὴ, ὅσῳ αὐξάνεται αὕτη: ἡ ὕλη ἐν ᾗ ἐκεῖνο γυμνάζεται. Δὲν φαίνεται παντελῶς ἐκ τούτου νὰ εἶναι ἰδέαι ἔμφυτοι, αἵτινες νὰ γινώσκωνται ὅταν τις ἄρχηται νὰ χρῆται τῷ Λόγῳ αὐτοῦ. Ἐξαντίας αἱ ἰδέαι, αἵτινες καταλαμβάνουσιν αὐτόθεν (1) τὸ Πνεῦμα ἡμῶν, εἰσὶν ἐκεῖναι ὁποῦ τὰ ἔρχονται διὰ τῶν αἰσθήσεων, καὶ ὁποῦ ποιοῦσι μάλιστα τὸν τύπον ἐν ἐκείνῳ. Τοῦτο τὸ Πνεῦμα ἀνακαλύπτει ὅτι εἶναι διαφορά τις πρὸς ἀλλήλας, ὡς φαίνεται ἅμα τῷ αὐτὸ ἔχειν μνήμην διαφόρων ἰδεῶν ἢ τῷ δύνασθαι σῴζειν ἐκείνας. Ἢ ἂν τοῦτο δὲν γίνηται ἀπὸ τότε, τὰ Παιδία ἀντιλαμβάνονται τὸ λάχιστον ταύτης τῆς διαφορᾶς πολλοῦ χρόνον πρὶν ἂν μάθωσι νὰ ὁμιλῶσι, καὶ πρὶν ἂν χρήσωνται τῷ Λόγῳ. Αὐτὰ ἐξεύρουσι παραδ. χάριν τὴν διαφορὰν τοῦ γλυκέος πρὸς τὸ πικρόν: ἢ ὅτι τὸ πικρὸν δὲν εἶναι γλυκύ. Ἕν Παιδίον δὲν ἔρχεται νὰ γινώσκῃ ὅτι ξία καὶ τέσσαρα εἰσὶν ἴσα τοῖς ἕξ, εἰ μὴ ὅτε εἶναι ἐπιτήδειον νὰ λογίζηται ἕξ, καὶ ἤδη ἐμόρφωσε τὴν ἰδέαν τῆς ἰσότητος, καὶ ἐξεύρει πῶς ὀνομάζεται. Τότε δὲ θὺς ὁποῦ τοῦ λέγεται ὅτι ξία καὶ τέσσαρα εἰσὶν ἴσα τοῖς ἕξ, ἐπεὶ πάχισα ἐκεῖνο κατελαβε τῶν νῦν τούτων τὸν ὀνομάτων, ἀντιλαμβάνεται τῆς ἐκείνων ἀληθείας: θαυμαῖς διότι τοῦτο ἰδοὺ μία ἀλήθεια ἔμφυτος ἀλλὰ καθότι πρὶν ἂν ἀκούσαι ταῦτα τὰ ὀνόματα, εἶχε θέσιν ἐν τῷ αὐτοῦ Πνεύματι τὰς σαφεῖς καὶ δηλονοῦς ἰδέας τὰς ὁποίας ἐκεῖνα σημαίνουσιν. Ὅταν λέγηται ὅτι δεκαοκτὼ καὶ δεκαεννέα εἰσὶν ἴσα πῖς

τεια:

(1) Occupano prima.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ξιακονταεπτὰ,' αὕτη ἡ πρόπασις εἶναι προσέτι ἐναργὴς καθ' αὑτὴν ὥσπερ αὕτη· 'σὺν κὴ δύο εἰσὶν ἴσα τοῖς ξισίν.' Ο"μως σὺν Παιδίον δεν' ἰξδίρει τὴν πρώτην ὅπως παχέως, ὥσπερ τὴν δευτέραν: ὰχ ὅτι ἐλλείπει τῆς χρήσεως τᾶ Λόγω· ἀλλὰ καθότι δεν' ἐμόρφωσεν ὅπως παχέως τὰς ἰδέας ὁπᾶ σημαίνωσι τὰ ὀνόματα 'δεκαοκτὼ, δεκαεννέα. κὴ ξιακονταεπτὰ,' ὥσπερ ἐκείνας τὰς σημαινομένας διὰ τῶν ὀνομάτων 'σὺν, δύο κὴ ξία'.

Ε'ΚΕΙΝΟΙ ὁπᾶ ἤθοντο νὰ μὴν εἶναι ἀληθινὸν ὅτι, δ'θὺς ὁπᾶ ἔχει τις τὴν χρῆσιν τᾶ Λόγω, γινώσκει τὴν ἀλήθειαν τῶν Α'ξιωμάτων τῶν καλουμένων 'ἐμφύτων,' καὶ ὁπᾶ ὅμως δεν' ἠθέλησαν νὰ ἐγκαταλίπωσι τὰς ἀρχὰς αὐτῶν, ἐχυρίσαντο (1) τούτῳ τῷ Λόγῳ: ὅτι, ὁπόταν προτίθενται παῦτα τὰ Α'ξιώματα καὶ νοῶνται οἱ ὅροι, πάντες προϊόντα τὰς χεῖρας. Α'λλ' ὁ Κύριος Λόκκιος ἐρωτᾷ τὺς συνηγορᾶντας ὅπως ὑπὲρ τῶν 'ἐμφύτων' ἰδεῶν, αὖ αὕτη ἡ συγκατάθεσις ἢ διάθεσις μιᾷ προπάσει δ'θὺς ὁπᾶ γένηται, εἶναι εἷς βέβαιος χαρακτὴρ μιᾶς ἀρχῆς 'ἐμφύτου;' Ε'αὶ ἀποφατικῶς ἀποκρίνωνται, ὅτι ματαίως χρῶνται τούτῳ τῷ ἐλέγχῳ: ἐαὶ καταφατικῶς, θέλει ἦθαι αὐάγκη νὰ ὑπαγνώσκωσιν οἷα, ἀρχὰς 'ἐμφύτους,' ἀπείρους προπάσεις, τῶν ὁποίων ὑπαγνώσκεται ἡ ἀλήθεια δ'θὺς ὁπᾶ αὗται ἀκούονται, ὁποῖαί εἰσι, τῶν δ. χάριν, αἱ προπάσεις αἱ ἀποβλέπουσαι πρὸς τὺς ἀριθμὺς, οἷον 'σὺν κὴ δύο εἰσὶν ἴσα τοῖς ξισὶ, δύο κὴ δύο ἴσα τοῖς τέσσαρσι,' καὶ τ. ὰ μόνον ἐν τῇ Α'ριθμητικῇ ἁπαντᾷ τις ὁμοίαις προπάσεσιν, ἀλλὰ κὴ ἐν τῇ Φυσικῇ κὴ ἐν πάσαις ταῖς Ε'πισήμαις, οἷον

'ὅτι

(1) Si sono appoggiati su questa ragione.

ὅτι δύο σώματα δὲν δυύανται νὰ εἶναι ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ᾽ ἢ ἀπείροις ἄλλαις, πὰς ὁποίας ὐδεὶς δυύαται νὰ ἀμφισβητῇ ἀφ᾽ ἑαυτὰς νοήσῃ. Πρὸς τύτοις αἱ προπάσεις δὲν ἠμποροῦσι νὰ νομίζωνται ᾽ ἔμφυτοι, ᾽ χωρὶς νὰ εἶναι τοιαῦται ἢ αἱ ἰδέαι ἐξ ὧν ἐκεῖναι συυίστανται: καὶ τύτου ὄντος, ὡς ἀνάγκη νὰ ὑποθέτωμεν ᾽ ἐμφύτους ᾽ πάσας πὰς ἡμῶν ἰδέας χρωμάτων, ἤχων, γυύσεων, ὀσμῶν, χημάτων, καὶ τ. πρᾶγμα ὅπῶ εἶναι ἐναντιώτατον τῷ Λόγῳ ἢ τῇ Πείρᾳ.

Οὐδεὶς δυύαται νὰ λέγῃ ὅτι αἱ Προπάσεις αἱ ἴδιαι, (1) καὶ ἐναργεῖς καθ᾽ ἑαυτὰς, αἵτινες ὑπογινώσκονται ὡς ἀληθιναὶ, ἀφ᾽ ἑαυτὰς ἀκύσῃτις αὐτὰς ἐκφερομένας, οἷον ὅτι ᾽ τὸ καὶ δύο εἰσὶν ἴσα τοῖς ξισὶ: ᾽ καὶ ὅτι ᾽ τὸ χλωρὸν δὲν εἶναι ἐρυθρόν, ᾽ λαμβάνονται ὡς ἀκολυθίαι προπάσεων χρωικῶν, αἵτινες νομίζονται ὡς φῶς ᾽ ἔμφυτον. ᾽ Ὅσοι θελήσυσι νὰ στρέψωσιν ἐν τοῖς λογισμοῖς ἐκεῖνο ὅπῶ συμβαίνει τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅταν ἀρξώμεθα νὰ χρώμεθα αὐτῷ, θέλυσιν εὕρῃ ὅτι ἄνθρωποι, οἵτινες ὐδέποτε ἔλαβον ἔννοιαν τῆ καθόλυ προπάσεων, ᾽ αἵτινες νομίζονται νὰ εἶναι ἀρχαὶ ἐκείων, παρεδέξαντο ταύτας πὰς ἰδίας ἰδέας ἢ ἧττον χρωικὰς, καὶ ὅτι ἀπτάζονται ἐκείνας μᾶλλον ἢ πὰς γυσικάς.

Ἀλλὰ πρὸς πᾶσι τύτοις, τοσύτυ δεῖ ὅτι ἡ συγκαθεσις ἢ διδομένη μιᾷ Προπάσει, δι᾽ ὗς ὅπῶ ἀκύῃτις αὐτὴν ἐκφερομένην, νὰ εἶναι σημεῖον ὅτι αὕτη ἐστὶν ᾽ ἔμφυτος, ᾽ ὅπῶ τῦτο εἶναι ἔλεγχος τῦ ἐναντίυ. Διότι ὅτος ὁ τρόπος τῦ λαλεῖν ὑποθέτει, ὅτι ἄνθρωποι πεπαιδευμένοι διάφορα πράγματα, ἀγνοῦσι ταύτας πὰς ἀρ-

(1) Particolari.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἀρχὰς, κὴ ὅτι ἐδεὶς τὰς ἴξυρε, πρὸ τῦ νὰ εἴχεν ἀκύσῃ νὰ ὁμιλῇ τις περὶ τύπων. Ε'ὰν λέγηται ὅτι ἐκεῖνος εἶχε πρότερον μίαν γνῶσιν ‘ συνεπτυγμένην, ’ θέλομεν ἐρωτᾷ περὶ τί συνίσταται αὕτη ἡ γνῶσις ἡ ‘ συνεπτυγμένη ; ’ Ε'άν τι ποῇται διὰ τύτε, αὐτὸ εἶναι ὅτι ἐκεῖνος πρινὴ γνῶναι ταύτας, εἶχε μίαν δυνάμιν δεκτικὴν τῦ μανθάνειν αὐτὰς, τὸ ὁποῖον εἶναι, ἐπιγινώσκειν πάσας τὰς ἀληθείας οἷα ‘ ἐμφύτας, ’ ὡς ἤδη ἐσημειώθη.

Η' ΠΕΙΡΑ μᾶς διδάσκει ὅτι τὰ Παιδία, οἱ Α'γριοι, (1) κὴ οἱ ἀγράμματοι ἄνθρωποι δὲν τρέφυσι παντελῶς ἐν τοῖς λογισμοῖς τοιαύτας προπάσεις : κὴ τύτε ὄντος, ἀκολυθεῖ ἐντεῦθεν ὅτι αὗται ἐκ εἰσὶν ‘ ἔμφυτοι ’ τὸ παράπαν : Ε'πειδὴ τέλος πάντων, αἱ αὗται ἦσαν, ἐχρεώσυν νὰ φαίνωνται μάλιστα ἐν τοιύτῳ εἴδει ἀνθρώπων : διότι αὐτοί εἰσιν οἱ ἧττον διεφθαρμένοι ὑπὸ τῶν ἠθῶν, ὑπὸ τῶν δοξῶν τῶν ἄλλων, κὴ ὑπὸ τῆς ἀγωγῆς. Οὐδεμία διδασκαλία ἀλλόκοτος ἢ νέα δύναται νὰ ἐξήλειψεν ἐκ τῦ πνεύματος αὐτῶν ἐκεῖνο ὁπῦ ἡ φύσις εἶχεν ἐγχαράξῃ εἰς αὐτό. Οὕτω πᾶς ὁ κόσμος ἤθελεν ἠμπορῇ νὰ ἀντιλαμβάνηται τύτων τῶν ‘ ἐμφύτων ’ ἀληθειῶν, ὧν ζόπον τὰ ἐνθυμήματα (2) τῶν παιδίων φαίνονται τοῖς ὀφθαλμοῖς πάντων ἐκείνων οἷς ταῦτα πλησιάζυσιν. Ταῦτα αὐτὰ ἤθελον βλέπῃ ταύτας τὰς ἀληθείας γεγραμμένας ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν, κὴ μὴ ἐξαρτωμένας τῆς διαθέσεως τῶν ὀργάνων αὐτῶν, κὴ δὲν ἤθελον διαλίπῃ κῇ τὸ αὐτῶν ἔθος, νὰ ὁμιλῶσι περὶ ἐκείνων καθ' ἑκάστην ὥραν.

ΚΕ-

(1) I selvaggi. (2) I penfieri.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ὅτι δὲν εἶναι ἀδεμία Ἀρχὴ Πρακτικὴ ὁπὸ νὰ εἶναι ἔμφυτος.

ΕΆΝ τὰ ἀξιώματα τὰ θεωρητικὰ, περὶ ὧν ἀρτίως ὡμιλήσαμεν, πᾶς ὁ κόσμος δὲν παραδέχεται διὰ μιᾶς συγκαταθέσεως κατ' ἐνέργειαν (1), ἔτι πάντον ἠμποροῦμεν νὰ βεβαιώσωμεν τοῦτο περὶ ἀρχῆς τινος πράξεως. Πρᾶγμα ὁπὸ πάντες ἐκεῖνοι ὁπὸ ἔχουσι γνῶσίν τινα τῆς ἰσορίας τῶ ἀνθρωπίνω γενῶς, δυνάνται νὰ ἐξεύρωσιν. Ἕν τῶν πραγμάτων ὁπού μάλιστα οἱ ἄνθρωποι κοινῇ παραδέχονται, εἶναι ἡ "δικαιοσύνη," ἥτις συνίσταται περὶ τὸ τηρεῖν τὰς συνθήκας, καὶ ἥτις ἀρίσκεται προσέτι παρὰ τοῖς Κλέπταις καὶ τοῖς Λῃσταῖς. Ἀλλ' εἶναι ἐναργὲς ὅτι οἱ τοιοῦτοι δὲν τηροῦσι τὴν δικαιοσύνην πρὸς ἀλλήλους, εἰ μὴ διὰ μίαν ἁπλῆν ἀνάγκην, καὶ ἐξαιρῶς οἷα μίαν ἀρχὴν φυσικήν. Διότι ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ καθ' ὃν εἰσὶ πιστοὶ ἀλλήλοις, ἔτοι σφάττουσιν ἐξ ἐπιβουλῆς τοὺς ὁδοιπόρους οἵτινες ἐδὲν κακὸν αὐτοῖς ποιοῦσιν.

Ἴσως θέλει τις εἴπῃ, ὅτι ἡ κατὰ τὸν βίον αὐτῶν προαίρεσις (2) εἶναι ἐναντία τῷ φωτὶ αὐτῶν, τὸ ὁποῖον αὐτιλέγει λανθανόντως (3) τῇ προαιρέσει τῶν Λῃσῶν. Ἀλλ' ἐξῶ ὁπὸ τὸ δημόσιον ἔργον πάντων τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐπαγ-

(1) Attuale. (2) La lor condotta.
(3) Tacitamente.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἐπαγγελλομένων νὰ βεβαίνωσι τὸ δίκαιον, ἀντιτάττεται τῇ παγκοσμίῳ συγκαταθέσει, ἥτις ὅπου δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ὁλόκληρος, φαίνεται λίαν βέβαιον ὅτι ἀρχαὶ πράξεως νὰ λήγωσιν εἰς ἁπλῆν θεωρίαν.

Η' φύσις ἔθετο ἐν πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις τὸν ἔρωτα εὐτυχίας, καὶ μίαν σπουδὴν ἀποστροφὴν δυστυχίας. Τοῦτο εἶναι μία ἀρχὴ πράξεως ἥτις ἐργάζεται θαυμάνως καὶ ἀδιαλείπτως ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ. Α'λλ' ἐκ τούτου δὲν ἠμπορεῖ νὰ συναχθῇ ἡδεμία ἀκολουθία ὑπὲρ τῶν ἀρχῶν γνώσεως αἵτινες χρεωστοῦσι νὰ ῥυθμίζωσι τὴν καὶ τὸν βίον προαίρεσιν: ἐξεναντίας ἠμπορεῖ νὰ δειχθῇ ἐκ τούτου ὅτι ὑδόλως εἰσὶ τοιαῦται ἀρχαὶ ἐν τῷ πνεύματι ἡμῶν: διότι αἱ ἔσαι, αὐτελαμβανόμεθα αὐτῶν, βεβαπλησίως ὥσπερ τῆς ἐφέσεως τοῦ εἶναι εὐτυχεῖς, καὶ τοῦ φόβου τοῦ εἶναι δυστυχεῖς.

Εν ἄλλο πρᾶγμα ὅπου μᾶς ποιεῖ νὰ ἀπορῶμεν πότερον ὑπάρχει τις ἀρχὴ πράξεως ἔμφυτος, εἶναι ὅτι ὑδεὶς κανὼν Η'θικῆς ἠμπορεῖ νὰ προτιθῆται, τὸ ὁποῖον δικαίως νὰ μὴ δυνώμεθα νὰ ἀπαιτῶμεν τὸν λόγον: πρᾶγμα ὅπου δὲν ἐδύνατο νὰ εἶναι, αἱ τινες ὑπῆρχον ἔμφυτοι, καὶ ἐναργεῖς καθ' ἑαυτάς. Ἐνομίζοντο ἄμοιροι τοῦ κοινοῦ λόγου ἐκεῖνοι ὁποῦ ἀπήτουν, ἢ ὅπου ἐπειρῶντο νὰ ἀποδιδῶσι λόγον διατί εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρχῃ τὸ πρᾶγμα, καὶ τὸ αὐτὸ νὰ μὴ ὑπάρχῃ. Αὕτη ἡ πρότασις φέρει μεθ' ἑαυτῆς τὰς αὐτῆς ἐλέγχους, καὶ ἐὰν αὕτη καθ' αὑτὴν δὲν ποιῇ νὰ τὴν παραδεχώμεθα, ὐδὲν δύναται νὰ ἐλέγχῃ (1) περὶ ἐκείνης. Α'λλὰ αἱ προετίθετο ὅτος ὁ κανὼν Η'θικῆς, ὅσις εἶναι τὸ θεμέλιον πασῶν τῶν ἀρετῶν τῶν ἀπο-

βλε-

(1) Convincere.

βλέπεσῶν εἰς τὸν πλησίον : ' Μὴ ποίει τοῖς ἄλλοις ἐκεῖνο ὁπῶ δὲν ἤθελες νὰ σῶ ποιῆται : ' αὖ, λέγω, ἂν ὁ κανὼν προετίθετό τινι ὁπῶ νὰ μὴ ἐἰχεν ὁλοτελῶς ἀκόσῃ νὰ ὁμιλῆται περὶ ἐκείνω, καὶ ὁπῶ ὅμως ἰδῶ ἀνθρωπος νὰ ποιῇ ἐκεῖνο ὁπῶ ἔτος σημαίνει, δὲν ἐδυνάτο αὐτὸς ὄκ ἀπόπως νὰ ἀπαιτῇ τὸν λόγον τότω; Καὶ ἐκεῖνος ὁπῶ τὸν προετίθει, δὲν εἶχε χρέος νὰ ἀποφαίνῃ τὴν ἐκείνω ἀλήθειαν; Ἐντεῦθεν φαίνεται ὅτι ἔτος ὁ νόμος δὲν ἐγεννήθη σὺν ἡμῖν : διότι, αὖ τοῦτο ὑπῆρχεν, ἔτος ἰδῶ σαφὴς καθ' αὑτόν. Οὕτως ἡ ἀλήθεια τῷ κανόνων Η'θικῆς ἐξαρτᾶται ἄλλης τινὸς ἀληθείας προτέρας, ἐξ ἧς αὐτὴ χρεωστεῖ νὰ σωάγηται. Η' τήρησις τῷ Συμβολαίων καὶ τῷ Ο'μολογιῶν (1) εἶναι σὺ τῷ πλέον μεγάλων καὶ πλέον ἀναμφισβητήτων καθηκόντων τῆς Η'θικῆς : ἀλλ' ἐὰν σὺ ἐρωτᾷς σῶα Χρισιανὸν πεπεισμένον τὰς μισθὰς καὶ τὰς κολάσεις τῆς ἄλλης ζωῆς, διατὶ αὐτὸς ἀμελεῖ τοῖς ὡμολογημένοις, ἔτος θέλει σῶ εἴπῃ, διότι ὁ Θεὸς, ὅσις εἶναι ὁ ἐπιεικὴς τῆς αἰωνίω δυτυχίας καὶ δυσυχίας, σὺ ἐτείλατο τοῦτο. Εἰς ὀπαδὸς τῶ ' Ο'ββίως ' πρὸς τὸν ὁποῖον ἐγίνετο ὁμοία ἐρώτησις, σῶ ἔλεγεν ὅτι τὰ Κοινὸν θέλει ἄπω : καὶ ὅτι ὁ ' Λεβιάθαν ' τιμωρεῖ ἐκείνως οἵτινες ἄλλως πράττωσιν. Εἷς Φιλόσοφος Ε'θνικὸς ἀπεκρίνετο πρὸς τὸ αὐτὸ ζήτημα, ὅτι εἶναι αἰσχρὸν καὶ ἀνάντιον τῇ ὑπεροχῇ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, νὰ εἶναί τις ἄπιστος.

Ε'ΔΥΝΑΤΟ νὰ λέγῃ τις ὅτι ἡ Συνείδησις, ἥτις μᾶς κατηγορεῖ τῷ ἁμαρτημάτων ὁπῶ πράττομεν καὶ τότω τῶ εἶδος τῷ Κανόνων, εἶναι ἓν σημεῖον ὅτι ὑπάρχωσιν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἀρχαὶ Η'θικῆς, πρὸς ὁποίας ἡ φύσις ἔθε-

(1) De' Contratti e de' Trattati.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἔθετο ἐν ἐκείναις. Ἀλλὰ σημειωτέον ὅτι καὶ χωρὶς ν
γράψῃ ἡ Φύσις τι ἐν ταῖς ἡμῶν καρδίαις, εἶναι δυνατὸ
νὰ ἐρχώμεθα εἰς τὴν γνῶσιν κανόνων τινῶν Ἠθικῆς
διὰ τῆς αὐτῆς ὁδὸς δι' ἧς ἐρχόμεθα εἰς τὴν γνῶσιν ποι
λῶν ἄλλων ἀληθειῶν, καὶ ὅτω νὰ ὑπογινώσκωμεν ὅτ
ἡμεῖς ἐσμὲν ὑπόχρεοι νὰ ἀκολουθῶμεν τὰς τοιαύ
νας. Ἄλλοι τὴν γινώσκουσιν ἐκ τῆς ἀγωγῆς, ἐκ τῆ
διατριβῶν αὐτῶν μὲ τοὺς ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ ἐκ τῆ
ἐθῶν καὶ παξίδων αὐτῶν. Ἔπειτα αὕτη ἡ δόξα, π
γιωθεῖσα μίαν φορὰν, ἐπαυάγει εἰς πρᾶξιν mette
azione τὴν ἐκείνων συνείδησιν, ἥτις δὲν εἶναι ἄλλο
ἡ δόξα τὴν ὁποίαν ἡμεῖς αὐτοὶ ἔχομεν περὶ ὧν ποιοῦμεν
Ἂν ἡ συνείδησις ἦτο εἷς ἔλεγχος ὅτι ὑπάρχουσιν ἀρχαὶ
ἔμφυτοι, αὗται αἱ ἀρχαὶ ἐδύναντο νὰ ἀντιπίπτω
ται ἀλλήλαις: διότι ἔνιοι νομίζουσι νὰ εἶναι ὑπόχρεοι
ἐν συνειδήσει νὰ ποιῶσιν ἐκεῖνο ὅπερ ἄλλοι ἀποφεύγ
σι, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον.

Οὐκ ἰδοὺ δυνατὸν νὰ καταλαμβάνητις, πῶς ἡμεῖ
ἐδυνάμεθα νὰ καταβαίνωμεν τὰς Κανόνας τῆς Ἠθικῆ
μὲ τὸ πλέον μεγάλην θάρρος καὶ τὴν πλέον μεγάλη
ἀπαραξίας, ἂν ἔτοι ἦσαν ἐγκεχαραγμένοι εἰς τὰς ψυ
χὰς ἡμῶν. Ἂς σκεφθώμεθα περὶ τῆς πρεπομένης μιᾶ
πόλεως μὲ τὴν εἰσβολὴν εἰς αὐτὴν: καὶ ἂς ζητήσωμε
ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν στρατιωτῶν. τῶν ὁρμωμένων πρὸς τὴ
ἀνδρεωσύνην καὶ πρὸς τὸ σκύλευμα, αἰσθήσεις τινὰς τῆ
τῆς Ἠθικῆς Κανόνων. Ἡ βία, ἡ κλοπὴ καὶ ἡ ἀνδρ
φονία δὲν εἰσὶν εἰ μὴ ἀθύρματα, πρὸς ἀνθρώπους ὁπο
δὲν φοβοῦνται ποινὴν ὑπὲρ τούτων. Δὲν ἐσάθησαν Ἔθν
μεγάλα, καὶ ἔτι τὸ πλέον ἀσεβῆ, τὰ ὁποῖα ὑπέσθεσα
ὅτι ἁπλησίως ἦτο ἐκείνοις συγκεχωρημένον νὰ ἐκτε
θῶσι τὰ αὐτῶν παιδία διὰ νὰ τὰ ἀφίνωσι νὰ ἀποθνή

σκω-

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ετχωσιν ὑπὸ πείνης, ἢ νὰ ξώγωνται ὑπὸ τῶν ἀγρίων θηρίων, ὥσπερ νὰ ἀποξάγωσιν αὐτὰ εἰς βίον; Ἐν ἐνίαις χώραις, τὰ θάπτουσι ζῶντα μὲ τὴν αὐτῶν μητέρων, ἐὰν συμβαίνῃ ὅτι αὗται νὰ ἀποθνήσκωσιν ἐν τῇ αὐτῶν λοχείᾳ: ἢ πὰ φονεύουσιν, ἐὰν εἷς Ἀστρολόγος λέγῃ, ὅτι αὐτὰ ἐγεννήθησαν ὑφ' ἑνὶ κακῷ ἄστρῳ. Οἱ Μαγγιανοὶ, οἵτινες ἐπαγγέλλονται τὸν Χριστιανισμὸν θάπτουσι πὰ αὐτῶν παιδία ζῶντα, χωρὶς ἀδημιᾶς ὑποσοχῆς: ἀλλαχοῦ τὰ σιτεύουσι, καὶ τὰ ξώγουσιν. Οἱ Γαργιλάσσος Δελαβῆγας, ἐν τῇ αὐτῇ Ἱστορίᾳ τῶν Ἰγκῶν, διηγεῖται ὅτι ἔνιοι βάρβαροι τῆς Ἀμερικῆς ἐφύλασσον πὰς γυναῖκας ὁπὸ εἶχον αὐτοὶ αἰχμαλωτίσῃ, διὰ νὰ πὰς ποιῶσι παλλακὰς αὐτῶν, καὶ ἔξεφον, ὅσον ἐδυνάντο, ἀβρῶς τὰ παιδία ὁπὸ ἐξ ἐκείνων ἔτοι εἶχον, μέχρι τῆς ἡλικίας δεκαξιῶν ἐτῶν, μὲ τὰ ὁποῖα ἔτη, ἐκεῖνοι τὰ ἔξωγον, καὶ ὁμοίως προσεφέροντο ταῖς αὐτῶν μητράσιν, ὅτε δὲν ἐτεκνογόνων πλέον. Οἱ Τυπινάμβεις ὀπίσθιον νὰ κερδαίνωσι τὸν Παράδεισον, ἁπλωῶς ἀμυνόμενοι τὰς ἐχθρὰς αὐτῶν, καὶ ξώγοντες ὅσῳ πλείονας ἐδυνάντο. Ἐδυνάμεθα νὰ προβαλλώμεθα ἄπειρα ὅμοια παραδείγματα, ἐξ ὧν φαίνεται ὅτι Ἔθνη ὁλόκληρα ἀδημίαν ἰδέαν ἔχου τῶν Κανόνων τῶν πλείστων ἱερῶν τῆς Ἠθικῆς, καὶ ἐπομένως ὅτι ἔτοι οἱ Κανόνες δὲν ἐγεννήθησαν σὺν τοῖς Λαοῖς. Ἂν τις ἐζήτει μετ' ὀλιγωρίας τοιαῦτα πράγματα ἐν τῇ Ἱστορίᾳ, εὕρισκεν, ὅτι, ἐκτὸς τῶν καθηκόντων χωρὶς τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀδημία Κοινωνία ἀνθρώπων, (τὰ ὁποῖα προσέτι πολὺ συχνὰ ἀμελοῦνται ὑπὸ τῶν Κοινωνιῶν) δὲν εἶναι ἀδὲν καθῆκον Ἠθικῆς, τὸ ὁποῖον πολλοὶ Λαοὶ νὰ μὴ ἔθεντο ἐν παιδιᾷ καὶ γέλωτι.

Ἐ ΔΥΝΑΤΟ' τις νὰ προβάλληται πρὸς τοῦτο, ὅτι δὲν ἀκο-

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἀκολυθεῖ νὰ μὴν ὑπάρχῃ Κανών, διότι σὺ οἱ τὸν πα-
ραβαίνυσιν. Ἡ ὑποφορὰ εἶναι ἀγαθὴ, ὅταν οἱ μὴ τη-
ροῦντες τὸν Κανόνα δὲν ἀφαλείπωσι νὰ ὁμογνωμονῶσι περὶ
τύτυ, καὶ ὅτι τιμωρία τις καθέσηκε κατ' ἐκείνων οἱ ὁποῖοι
τὸ ἀμελοῦσιν. Ἀλλὰ δὲν ἠμπορῶμεν νὰ καταλαμβάνω-
μεν ὅτι εἷς λαὸς ὁλόκληρος νὰ ἀπεδιοπομπεῖτο δημοσίᾳ
ἐκεῖνο ὅπερ ἕκαστος τῶν συνισώντων αὐτὸν ἴξευρε νὰ εἶναι
εἷς Νόμος: τὸ ὁποῖον λέγω, ἂν οἱ Νόμοι τῆς Ἠθικῆς
ἦσαν φύσει ἐγκεκολαμμένοι εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἀνθρώ-
που. Ἀλλ' ἠμπορῶμεν καλῶς νὰ καταλαμβάνωμεν ὅτι ἄν-
θρωποι νὰ ἐπηγγέλλοντο Κανόνας τινὰς Ἠθικῆς, ἐν
οἷς ἐν τῷ βάθει τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἐγέλων, μόνον ὡρι-
σὸ σώζειν τὴν αὐτῶν ὑπόληψιν, καὶ δόκιμεῖν παρ' ἐκεί-
νοις οἵτινες τὰς πίστεσι καλῶς τεθεμελιωμένας. Ἀλλ'
εἶναι ἀκατάληπτον, ὅτι μία ἑταιρεία ὁλόκληρος νὰ ἀπορ-
ρίπτῃ καὶ νὰ καταβαίνῃ δημοσίᾳ Νόμυς, περὶ τῶν ὁποίων
ἐκείνη εἶναι ἐλλεγμένη ὅτι εἰσὶ δίκαιοι, καὶ τὰς ὁποίας
ἴξεύρει, ὅτι πάντες ἐκεῖνοι πρὸς ὃς αὐτὴ ἠμπορεῖ νὰ
ἔχῃ κοινωνίαν ἡγοῦνται αὐτὰς ὡς ποιότας. Ἐκείνη ὅπυ
πράττυσα δὲν ἐδύνατο εἰ μὴ νὰ ἐλπίζῃ νὰ εἶναι πε-
ρεξεθεσήμεα καὶ τὸ βδέλυγμα πασῶν τῶν ἄλλων: ἐπειδὴ
ἠμπορεῖ τις νὰ ἐλπίζῃ ἄλλο, καταβαίνων δημοσίᾳ Κα-
νόνας ἐγνωσμένυς καὶ παντὸς τὸ κόσμυ, καὶ τῶν ὁποίων
ἕκασος καθ' αὑτὸν ὑπογινώσκει τὴν ὑποκρισίαν;

Ὁ ΜΟΛΟΓΕΙΤΑΙ ὅτι ἡ καταβασις σὺς Νόμυ δὲν πα-
ρέχει ἔλεγχον τὸ μὴ εἶναι τοῦτον· ἀλλὰ μία δημοσία
συγχώρησις τὸ ποιεῖν πᾶν τὐναντίον, εἶναι εἷς ἔλεγχος,
ὅτι ἔτος ὁ Νόμος δὲν ἐγεννήθη σὺν τοῖς Ἀνθρώποις.
Ἂς λάβωμεν τινα τόπων τῶν Κανόνων ὅσις νὰ φαίνηται
ὁ πλέον φυσικὸς, καὶ ὁ πλέον καθεσὼς καθόλυ, καὶ ἂς
ἰδῶμεν ἐκεῖνο ὅπερ περὶ αὐτὸ ἐδόξασε τὸ ἀνθρώπινον

γένος.

γένος. Φαίνεται ὅτι αὖτι εἶναι τὸ ὁποῖον ἡ φύσις νὰ μᾶς διδάσκῃ, εἶναι ὅτι πρέπει οἱ Πατέρες καὶ αἱ Μητέρες νὰ ἔχωσι φιλοσόργως πρὸς τὰ αὐτῶν Τέκνα καὶ νὰ σπέρωσιν αὐτά. Ἂν ὅπος εἶναι εἰς Κανὼν ἔμφυτος, πρέπει ἢ νὰ τηρῆται θεμόνως ἀπὸ πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἢ τὐλάχιστον νὰ εἶναι μία ἀλήθεια, ὁποῦ τῆς ὁποίας πάντες οἱ ἄνθρωποι νὰ ὁμοδοξῶσιν. Ἀλλὰ πρῶτον, τὰ παραδείγματα τῆς Μαγχηλίας καὶ τὸ Περὶ παρέχουσιν ἔλεγχον ὅτι Λαοὶ ἐγένοντο οἵτινες δὲν τὸν ἐτήρησαν τὸ πάραπαν· καὶ χωρὶς νὰ ὑπάγωμεν ὅπου μακρὰν, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι οἵτινες ἦσαν ἀπείρως πλέον πεπαιδευμένοι καὶ ἐλόγιμοι, κοινῇ ἐξετίθεν τὰ παιδία ὅπου τὰς ἔφερον αὐίαν. Δεύτερον, δὲν ἠμπορῶμεν νὰ καταλαμβάνωμεν, ἔτι οἱ λόγοι νὰ ἐξηγήσωσιν εἰς κανένα, ἂν δὲν τὰς ὑπολάβωμεν ὡς εἶα Νόμον, καὶ εἷς Νόμος δὲν δυύαται νὰ εἶναι ἀπὸ Νομοθέτης, ἢ ἀπὸ ἐπάθλε καὶ ἀπὸ ποινῆς: εἰς τόπον ὅπου δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑποτιθῆται ὅτι ἡ ἰδέα ἑνὸς καθήκοντος εἶναι ἔμφυτος, χωρὶς νὰ ὑποθέτωμεν ὅτι αἱ ἰδέαι ἑνὸς ΘΕΟΥ, ἑνὸς Νόμε, μιᾶς ἄλλης ζωῆς νὰ εἶναι ὡσαύτως γεγραμμέναι εἰς ἡμῖν. Δὲν εἶναι χρεία νὰ ἐπιτρέψωμεν ὅτι, ἐκεῖνοι ὅπου δὲν ἐτήρων ταῦτα τὰ καθήκοντα, δὲν εἶχον ὁλοτελῶς ἀφορμὴν νὰ φοβῶνται τιμωρίαν ἐν τέτῳ τῷ βίῳ, ἀκολυθοῦντες τὰ ἔθη παντὸς τοῦ ἐκείνων γένους.

Αἱ Ἀρχαὶ ὅπου μᾶς ποιοῦσι νὰ πράττωμεν εἰσὶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ θελήσει, ἀλλ' αὗται τοσοῦτο δέσοι τοῦ δυύασθαι νὰ νομίζωνται Ἀρχαὶ Ἠθικῆς, ὅπου ἂν ὁ χαλινὸς δὲν ἐνεβάλλετο ταῖς ἐπιθυμίαις, αὗται μᾶς ἐποίων νὰ βαίνωμεν παρ' ἐκεῖνο ὅπου εἶναι πλέον ἅγιον καὶ σεπτὸν ἐν τῷ κόσμῳ. Διὰ τέτο ἐτέθησαν Νόμοι, πρὸς τὸ ἐπέχειν ἐκείνας ἀπὸ τῶν ἄθλων καὶ τῶν ποινῶν, τὰ

ὁποῖα

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ὁποῖα ἀντισαθμῶσι τὴν ἡδονὴν ὅπερ ἐδυνάμεθα νὰ δι-
εἰσκωμψ ἐν τῷ χαρίζεσθαι ταῖς ἡμῶν ἐπιθυμίαις. Ἂν
λοιπὸν ἦν τι πρᾶγμα ἐγκεχαραγμένον εἰς τὸ Πνεῦμα τ
Ἀνθρώπε, οἷα εἶς Νόμος, ἦν ἀνάγκη ὅτι πάντες οἱ
ἄνθρωποι νὰ εἶχον ἐκείνε μίαν βεβαίαν γνῶσιν, ἢ νὰ
μὴν ἐδύναντο νὰ ἀποπνίγωσιν, ὅτι μία ποινὴ θέλε
ἦθαι ἡ μεῖς τῷ παραβατῶν τότε τε Νόμε. Ἀλλ' οἱ
ἄνθρωποι ἠγνόησαν καὶ ὅπισης ἀγνοοῦσι παρὰ διαφόρο
Ἔθνεσι, καὶ τὰ καθήκοντα ὅπερ ἡ Ἠθικὴ ὑφηγεῖται
καὶ τὰς ποινὰς ὅπερ θέλουσιν ὑποφέρη οἱ ἐκείνων παρ
βάται.

Ἀνωφελῶς τις ἐνίσατο ὕπως ἰσχυραῖς λογικαῖς ἐφόδοις
διὰ τε λέγειν ὅτι τὰ ἔθη καὶ ἡ ἀγωγὴ δύνανται νὰ ἀμαυ-
ρῶσι τοῦτο τὸ φυσικὸν φῶς, καὶ τελέταιον παντελῶς νὰ κα
σβεννύωσιν. Ἂν αὕτη ἡ ὑπόθεσις ἦν ἀληθὴ, ὁ ἔλεγ
χος ὁ συναγόμενος ἐκ τῆς καθόλε συγκαταθέσεως τ
ἀνθρωπίνε γενέος ἦν ἄθεος καὶ ἄφρακτος (1): ὅταν
ἐκεῖνοι ὅπερ ὕπως ὁμιλῶσι, δὲν φαντάζονται ὅτι ἡ δό
ξα αὐτῶν ἡ ἰδία, ἢ ἐκείνη τῆς αὐτῶν αἱρέσεως, χρεω
στεῖ νὰ νομίζηται ὡς μία συγκατάθεσις φυσική· ὃν ἔσ
πον συμβαίνει ἐκείνοις, οἵτινες, ἡγεμόνες ἑαυτὸς μόνε
ὑπηρέτας τῆς Ἀληθείας καὶ τὸ Ψεῦδος, ποιοῦνται φειδὼ δό
νὸς τὰς ψήφες τῶν λοιπῶν τε ἀνθρωπίνε γενέος. Ὁ
συλλογισμὸς ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων ἔρχεται νὰ εἶνο
ὅπος· "Αἱ ἀρχαὶ, τὰς ὁποίας ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γενέ
„ ὑπογινώσκει ὡς ἀληθινὰς, εἰσὶν ' ἔμφυτοι ' ἐκείνας
„ τὰς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι οἱ ἔχοντες νοῦν καὶ φρένας ὑπογινώ
„ σκουσιν ὡς τοιαύτας, πρέπει νὰ λέγηται ὅτι τὰς πα
„ ραδέχεται παῦ τὸ ἀνθρώπινον γενέος· ἡμεῖς, καὶ ἐκεῖ
„ νοι

(1) Sarebbe nulla.

„ νοι τῆς ἡμῶν αἱρέσεως, ἐσμὲν ἄνθρωποι ὅπου ἔχομεν
„ νοῦν καὶ φρονᾶς: ἄρα αἱ ἀρχαὶ ἡμῶν εἰσιν ἔμφυτοι. „
Τέτοιαν ἀπόδειξιν κατ' ἀθεῖαν εἰς τὸ ἄπταιστον (1).

Πρὸς τούτοις, ἐὰν τὸ ἔθος καὶ ἡ κακὴ ἀγωγὴ ἐξαλείφωσιν ἐκ τοῦ Πνεύματος ἡμῶν ταύτας τὰς ἀρχάς: αὗται ματαίως ὑμνοῦνται εἰς ἰσχὺν καὶ σαφήνειαν. Τὸ ἀνθρώπινον γένος θέλει διείσκηται ὑπὸ ἀπεφοδισμένον ἀπὸ τῶν τοῦ ἀσάφων καὶ ἀβεβαίων ἐννοιῶν, ὑπὸ χλευασίας ἀπεραντεῖ καὶ εἶχε ἀδεμίαν ἐκείνων τὸ ὑπόπαν. Ἐὰν ἓν Ἔθνος λαμβάνῃ ὡς φῶς φυσικὸν ἐκεῖνο ὅπου δὲν εἶναι, καὶ ἀπορρίπτῃ ἐκεῖνο ὅπου εἶναι: αὕτη ἡ ἀλλοίωσις μόνη εἶναι ἱκανὴ νὰ μᾶς ἀναρπάσῃ παῦτα τὸν καρπὸν, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς ἀντεποιούμεθα νὰ λαμβάνωμεν ἐκ τῶν τοῦ ἀρχῶν.

Ἐγὼ ὁμολογῶ, ὅτι ἠμποροῦσι νὰ εἶναι βέβαιος ὅτι ὑπελήφθησαν ὡς ἀληθεῖαι, πράγματα ψευδέσατα: ἀλλὰ ταῦτα τὰ ψεύδη, ὁπόσων ἦσαν ἀντιπαττόμενα τῷ λόγῳ, ἄνθρωποι, δὲν φύεις παῦ ἄλλο πρᾶγμα, συχνὰ παραδέξαντο καὶ ἐνθουσιάσαν μεθ' ὅπου μεγάλης ἰσχυρογνωμοσύνης, ὅπου ἤθελον ἀποβάλῃ τὸ ζῆν μᾶλλον, ἢ νὰ παραιτῶνται, καὶ νὰ συγχωρῶσι νὰ ἀμφισβητῆται περὶ τούτων.

Ὁποσοῦν παράδοξον τοῦτο φαίνηται, εἶναι ἐκεῖνο ὅπου ἡ Πεῖρα μᾶς διδάσκει ἀπταίστως, καὶ τοῦτο ἕκαστος θέλει ποσῶς θαυμάσῃ, ἂν πρὸς αὐτὸν διέλθῃ διά τινων βαθμῶν ἠμπορεῖ νὰ συμβαίνῃ ὅτι διδασκαλίαι, αἵτινες δὲν ἔχουσιν ἄλλας πρώτας, ἢ τινὰ δεισιδαιμονίαν μιᾶς τοιαύτης, ἢ τὸ ἀξίωμα μιᾶς χαίας, δύνανται νὰ ἀποβαίνωσι διὰ τοῦ μήκους τοῦ χρόνου καὶ διὰ τῆς συγκαταθέσεως

(1) All' infallibilità.

σεως τινῶν, ἀρχαὶ Θρησκείας καὶ Ἠθικῆς. Ἐκεῖνοι ὁπὸ θέλουσι νὰ ἀναθρέψωσι καλῶς τὰ αὐτῶν Παιδία τὰς ἐμβάλλουσιν, ἐξ ὧν αὐτὰ ἄρχοντα νὰ νοῶσιν ἐκεῖνο ὁπὸ αὐτοῖς λέγεται, τὰς γνώμας ὁπὸ ὅτοι κείνουσιν ἀληθεῖς· καὶ τὰ Πνεύματα τῶν Παιδίων ὄντα αὐθ γναίσεως, εἰσὶν ὡς χαρτίον λευκὸν, ἐφ' ᾧ γράφοντα ἀσυγχύτως χαρακτῆρες, ὁσινασοῦν θέλετις· Ταῦτα λαμβάνουσιν εὐκολώτατα τὰς τύπους ὁπὸ θέλετις νὰ δίδῃ αὐτοῖς. Ἔπειτα αὐτὰ συνίζονται ἐν ἐκείναις, εἴτ' ἂν δι' τῆς ἀφώνου συγκαταθέσεως ἐκείνων παρ' οἷς ταῦτα ζῶσιν εἴτε διὰ τοῦ ἀξιώματος ἐκείνων τῶν ὁποίων ποιοῦνται λόγον· Οὕτω καὶ μικρὸν αἱ ἀτοπίαι λαμβάνονται ὡς ἀληθειαι ἀναμφισβήτητοι, ἐναργεῖς, καὶ γεγυμνασμέναι συνήμιν.

Πολλάκις συμβαίνει προσέτι ὅτι ἐκεῖνοι ὁπὸ αὐτὰ ἔφησαν ἔντισι δόξαις, ἐρχόμενοι νὰ σκέπτωνται περὶ ἑαυτῶν, καὶ μὴ διϊσχυντες εὑρὲν ἐν τῷ Πνεύματι αὐτῶν ἀρχαιότερον τύπων τῶν δοξῶν, πρὸς ὁποίας ἐδιδάχθησαν πρὶν αὐ ἡ ἐκείνων μνήμη σημειοῖ, ἵν' ὅπως εἴπωμεν ἐν τῷ νοΐδι τὰς πράξεις αὐτῶν, καὶ τὸν χρόνον, καθ' ὃν πρᾶγμά τι νέον ἤρχετο νὰ τὰς ἐπιφαίνηται· ὅτοι φαντάζονται ὅτι ταῦτα τὰ ἐνθυμήματα, τῶν ὁποίων δὲν ἠμποροῦσι νὰ ἀνακαλύπτωσιν ἐν ἑαυτοῖς τῷ πρώτῳ πηγῇ, εἰσὶ βέβαια τύποι τοῦ Θεοῦ. καὶ τῆς Φύσεως καὶ οὐχὶ πράγματα ὁπὸ ἐκείνους τις ἐδίδαξε.

Πρᾶγμα ὁπὸ θέλει φανῇ ὁμοιοαληθέσατον καὶ χειρ ἄφυκτον, ἐὰν ἀναλογιζώμεθα τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου τὴν σύστασιν τῶν πραγμάτων τότε τοῦ βίου. Οἱ πλεῖστ τῶν ἀνθρώπων ἀναγκάζονται νὰ διαξίβωσι χρὸν παντὸν χρόνον περὶ τὰς ἐργασίας, ὅπως ποιέζοιντο τὰ ἀναγ τοῖς ἀρκοῦντα· καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἠμπορέσι νὰ ἀπολαύσιν

σιν

σὴν ἀναπαύσεώς τινος πνεύματος, χωρὶς νὰ ἔχωσιν ἀρχὰς, ὁπὸ αὐτοὶ νὰ ὑπολαμβάνωσιν ὡς ἀναμφιβόλως, καὶ ταῖς ὁποίαις τελείως νὰ ἡσυχάζωσι. Δὲν εἶναι ὑδεὶς πνεύματος ὅπως ὁπλίγδιω πεπαιδευμένος, ἢ ὅπως ἀπορητικὸς, ὁπὸ νὰ μὴν ἔχῃ προπάσεις τινὰς τὰς ὁποίας νὰ ἡγῆται ὡς θεμελίους, καὶ ὄχι τὰς ὁποίας νὰ θεμελιοῖ τὰς αὐτοῦ λόγους. Ἔνιοι δὲν ἔχουσι μήτε ἱκανὴν διάνοιαν, μήτε ἱκανὴν σχολὴν πρὸς τὸ ἐρευνᾶν ἐκείνας· ἡ ῥᾳθυμία κωλύει τοὺς ἄλλους. Πρὸς τούτοις εἰσί τινες πρὸς τοὺς ὁποίους διεισκομένους ἐν τῇ βρεφικῇ ἡλικίᾳ ἐρρίφθη, ὅτι ἀνάγκην νὰ φυλάττωνται νὰ ἐγχειρῶσιν ἐρεύνῃ τινὶ, εἰς ὃ,τι ὁπὸ εἰσὶν ὀλίγοι ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ἡ ἀγνοια, ἡ ἀπονία τοῦ πνεύματος, αἱ ἀποπλανήσεις τοῦ νοῦ, ἡ ῥᾳθυμία, ἡ ἀγωγὴ, ἢ ἡ χαυνότης, νὰ μὴν ἀναχαίζωσι νὰ παραδέχωνται τὰς ἀρχὰς ὁπὸ ἐδιδάχθησαν, πιστεύοντες εἰλικρινῶς τοῖς προδεδομένοις ταύτας.

Ἄλλη εἶναι ἡ κάσις ἐν ᾗ διεισκονται πολλὰ τὰ Παιδία, καὶ πάντες οἱ Νέοι: εἰς ὃ,τι ὁπὸ δὲν πρέπει νὰ θαυμάζωμεν εἰ, ἐν μιᾷ ἡλικίᾳ πλέον προβεβηκυίᾳ, ἐν ᾗ εἰσιν ἢ ἐμπεπλεγμένοι εἰς τὰ βιωτικὰ πράγματα, ἢ κεκρατημένοι ὑπὸ τῶν ἡδονῶν, ὅτι μηδέποτε φροντίζουσιν ὅπως ἐρευνῶσι τὰς δόξας αἷς προκατελήφθησαν, μάλιστα ἂν μία τῶν ἀρχῶν εἶναι, ὅτι αὐτὴ ἡ ἔρευνα εἶναι ἐπικίνδυνος. Ἀλλ' ἐὰν καὶ ἔχῃ τις ἀχολίαν, πνεῦμα καὶ ὁπρόπτωσιν εἰς ταύτην τὴν ἐξέτασιν, τίς εἶναι ἐκεῖνος ὁπὸ νὰ διστολμᾷ νὰ βλασφημῇ τὰ θεμέλια πάντων τῶν αὐτοῦ λόγων, καὶ πασῶν τῶν παρελθουσῶν αὐτοῦ πράξεων; Τίς δύναται νὰ ὑποφέρῃ ἂν ἐνθύμημα ὅπως καταισχυνὸν, οἷον εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὑποπτεύειν ὅτι αὐτὸς δι' ὅπως πολλοῦ χρόνου πολὺ ἀπελείπετο τῆς ἀληθείας; Πόσοι εἰσὶν ἐκεῖνοι ὁπὸ ἔχουσιν ἱκανὴν

δύτολμίαν καὶ ἀσάθειαν πρὸς τὸ βλέπειν ἀφόβως τὸ ὄνειδος καὶ τὸν ψόγον ὁπὸ γίνεται τοῖς τολμῶσι νὰ ἀφισῶνται τῆς δόξης τῆς αὐτῶν παῤῥίδος ἢ τῆς αἱρέσεως, ὲν ᾗ ἐγκυήθησαν; Χρειάζεται νὰ ἀποφασίζῃ τις νὰ ὑποφέρῃ τὰ ὀνόματα τὰ Πυῤῥώνιος, τὰ Θεῖος, τὰ Ἀθέος, καὶ τ. αὖ μαρτυρῆται μόνον ὅτι ὀρθὴν ἐν ἀπόρῳ φρονεῖ περὶ τῶν κοινῶν δοξῶν: καὶ ἔτι τοῦτο δὲν εἶναι τὸ πᾶν: χρειάζεται νὰ ἀναμεθῇ νὰ ἐξολοθρεύηται, καὶ συχνὰ νὰ ἀποβάλλῃ τὴν ζωήν, αὖ δὲν θέλῃ νὰ ἀποφασίσῃ νὰ συμφωνήσῃ τοῖς ἄλλοις, πρὶν αὖ ᾖ τέλεον ἐλεγμένος διὰ σαφῶν τεκμηρίων περὶ ἐκείνου ὁπὸ εἶναι ἀληθινόν. Μετὰ ταῦτα πάντα χρεωστῶμεν νὰ θαυμάζωμεν εἰ γίνονται ψῆφοι παύτα ἀπαρερχεῖς; Τίνες κεῖται δὲν ἔφερον πάσας τὰς ψήφους τὰς ὁποίας τις ἤθελε, καὶ ὡς τάχιστα, αὖ ἐν τῷ καταλαμβάνεσθαι ἀποείᾳ καὶ ἐν τῷ θέλειν ἀκριβῶς διδάσκεσθαι, ὅτι δὲν ἔβλεπον ἄλλο βραβεῖον τῆς αὐτῶν ὑπερηφανείας ἢ τὴν δυσφημίαν, τὴν δυσυχίαν, τὰς τιμωρίας, καὶ τὸν θάνατον;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Ἄλλαι Σκέψεις περὶ τῶν Ἀρχῶν Θεωρητικῶν καὶ Πρακτικῶν.

ΕΤΙ θέλουμεν ἠθαι πλέον ἐλπλεγμένοι ὅτι ὐκ εἰσὶν ἀλήθειαι ἔμφυτοι, ἐαὺ ἀκριβέτερον σρέψωμεν ἐν τῇ καρδίᾳ σὺ πρᾶγμα, τὺ ὁποίυ ἤδη ἐπιλίγδιω ἠψάμεθα ἐν παρόδῳ. Τὺτο εἶναι ὅτι, πάσης προτάσεως ὅσης συυπεθειμένης τὺλάχιτον ἐκ δύο ἰδεῶν, τῶν ὁποίων ἐκείτη ἐκφέρει τὴν χέσιν, αὺ ἡμεῖς φύσει ἐγινώσκομεν πρόπασίν τινα, ἡμεῖς ἔχομεν προσέτι μίαν γνῶσιν φυσικὴν τύπων τῶν ἰδεῶν. Τώρα ἐαὺ ἡμεῖς ἔχωμεν ἐπὶ τῆς βρεφικῆς ἡλικίας τὰ παιδία ὁπὺ νεωτὶ ἐγυμνάσθησαν, θέλομεν εὕρῃ ἴσως ἐν ἐκείνοις τὰς ἰδέας τῆς πείνης, τῆς δίψης, τῆς θερμότητος, τὺ ἅλγυς, διότι αὐτὰ ἤθοντο τύπων παύτων ἐν τῇ ἀγκάλῃ τῶν ἐκείνων Μητέρων: ἀλλὰ δὲν φαίνεται παντελῶς νὰ ἔχωσι παῦτα, ὐδεμίαν τῶν ἰδεῶν αἵτινες ἀναλογὺσι τοῖς ὅροις τῶν χρικῶν προτάσεων. Ἂν εἶναί τις ἀρχὴ φυσικὴ, κατ' ἐκείνυς ὁπὺ τὰς ἀποδέχονται, εἶναι αὕτη ἡ ἤδη μνημονυθεῖσα, ὅτι σὺ πρᾶγμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴ εἶναι κατὰ παῦτό. Αὕτη ἡ πρόπασις ἀποκλείει τὰς ἰδέας τῆς ἀδυνατότητος καὶ τῆς ταυτότητος, τὰς ὁποίας ὐδεὶς βέβαια θέλει λάβῃ εἶα ἰδέας ἔμφυτας. Τίς ἐδυνάτο νὰ ἐμβάλῃται εἰς κὸν ὅτι σὺ παιδίον ἐξεύρει τί εἶναι Ἀδυνατότης καὶ Ταυτότης, πρὶν ἂν γνῷ τί εἶναι λευκὸν ἢ μέλαν, γλυκὺ ἢ πικρόν; Ταῦτα τὰ ὀνόματα σημειῶσιν ἐξεναν-

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

τίας δύο ἰδέας, αἵτινες τοσοῦτο δίδουσι τὰ ταύτας εἶναι φυσικὰς, ὅπως ἀπαιτῶσι μίαν μεγάλην προσοχὴν πρὸς τὸ μορφῶν ἐκείνας· καὶ αἵτινες τοσοῦτον ἀφίσανται τῶν ἐνθυμημάτων τῆς βρεφώδους ἡλικίας, ὅπως δυσκόλως ἤθελε τὰς ἀείσκωμεν ἐν πολλοῖς ἀνθρώποις ἡλικίας καθεσώσης, ἂν τοῦτο ἐξεταίζομεν.

Ἂν ἡ Ἰδέα τῆς Ταυτότητος εἶναι φυσική, καὶ ὅπως σαφὴς ὅπως ἔτι τὰ Παιδία νὰ τὴν ἔχωσι παρόσαν τῷ πνεύματι, εἷς ἄνθρωπος δὲν ἤθελεν ἠμπορεῖ ἀδιαφόρως διαμένει ἐν ἐκείνῃ. Ἂς ζητήσῃ λοιπὸν ἕως καὶ εἷς Γέρων, πότερον εἷς ἄνθρωπος, ὅσις εἶναι σύγκτισμα συγκείμενον ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς, εἶναι ὁ αὐτὸς ὅτε τὸ ἐκεῖνο σῶμα μετεβλήθη; Ὁ Εὔφορβος, ὁ Πυθαγόρας, ὁ Πετεινὸς ὅτι τὸν ὁποῖον ἡ ψυχὴ ἐκείνου μετέβη ἔπειτα, μὲ τὸν καὶ τὸ αὐτό; Θέλει φανῇ ἐκ τῶν ἀποδισμῶν ἐν ᾧ ἐκεῖνος θέλει ἤθελε, ὅτι ἡ Ἰδέα τῆς Ταυτότητος δὲν εἶναι ὅπως σαφὴς ὡς πιστεύεται, καὶ ἐπομένως ὅτι αὔτη δὲν ἐγεννήθη σὺν ἡμῖν. Οἱ Πυθαγόρειοι θέλουσιν ἀποκριθῇ καταφατικῶς, καὶ ἄπειροι ἄλλοι ἀποφατικῶς.

Ἰ'ΣΩΣ θέλει ἀπαντηθῇ, ὅτι τῆς Μετεμψυχώσεως μὴ οὔσης εἰ μὴ ἑνὸς λήρου, τὸ ζήτημα τὸ ἤδη προτεθὲν δὲν εἶναι εἰ μὴ μία ματαία θεώρησις. Ὅτε καὶ τοῦτο λοιπόν, οὐχὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐδυνάμεθα νὰ συμπεραίνωμεν ὅτι ἡ Ἰδέα τῆς Ταυτότητος δὲν εἶναι φυσική. Ἀλλὰ θέλει δειχθῇ ὅτι τοῦτο τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ὅπως φρόνδον ὥσπερ αὐτὸ φαίνεται καὶ πρώτην πρόσοψιν, ἐὰν λάβωμεν ἐν νῷ τὴν Ἀνάσασιν τῶν Νεκρῶν, ἐν ᾗ ὁ Θεὸς θέλει ποιήσῃ νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τοῦ τάφου οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι, ὅπως θέλουσιν ἤθελε πρὸ τοῦ, τεθνηκότες, καὶ νὰ τοὺς κρίνῃ καὶ πὰ αὐτῶν πεπραγμένα ἐν τούτῳ τῷ βίῳ.

Θέλει

Θέλει χρειαθῇ νὰ ἀνασκοπῇ τις μετὰ πᾶσαν ἐξέτασιν τῆς ψυχῆς διὰ νὰ δείσῃ ἐκεῖνο ὅπερ ποιεῖ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐφ' ᾧ τί ἡ Ταυτότης σωίζεται: καὶ πάλιν θέλει καταλάβῃ δι' ὅλως ὅτι τὰ Παιδία δὲν εἶναι τὶ ἐκεῖνη εἶναι. Θέλει τις κείνῃ ἴσως αὐτόθεν ὅτι ἡ Ταυτότης τῆς ὕλης, ἐξ ἧς τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων θέλουσιν ἤθελε σωνεθειμμία, ἀρκεῖ πρὸς τὸ παλεῖν ἐκεῖνα τὰ αὐτὰ σώματα: ἀλλὰ πῶς θέλει δυνατὸν εἰθῇ πρὸς τοῦτο τὸ ζήτημα; Ἂν μία Καμπάνα ἐτζακίζετο, καὶ τὸ μέταλλον, ἐξ οὗ εἶχε ποιηθῇ, ἐρρίπτετο εἰς μίαν κάμινον διὰ νὰ χυθῇ, καθαρθῇ, καὶ ποιηθῇ ἐκ τούτου πάλιν μία Καμπάνα, ἰὼ αὕτη ἡ αὐτὴ Καμπάνα; Κατὰ τὴν κοινὴν διάλεκτον, αὕτη ἰὼ μία ἄλλη. Οὕτως, ἐὰν δὲν ἐγκαταλείπωμεν τὴν κοινὴν χρῆσιν, ἐχρειάζετο νὰ λέγωμεν ὅτι δὲν θέλουσιν ἤθελε οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι, ὅπερ θέλουσιν ἀνασῇ, ἐπειδὴ ὅτοι δὲν ἔχουσι τὰ αὐτὰ σώματα. Θέλει ἤθελε καλλιον νὰ διορθοῖτις τὴν κοινὴν φράσιν: ἀλλ' ὁπωσδήποτε, ἐκ τούτου ἡμεῖς ἠμποροῦμεν νὰ κείνωμεν, ὅτι ἡ ἰδέα τῆς Ταυτότητος δὲν εἶναι μία ἰδέα ὅπως δηλονὴς, ὅπερ θέλει παύσῃ οἱ ἄνθρωποι νὰ ὁμονοῶσι.

Ὁ Κύριος ΛΟΚΚΙΟΣ ὑποφαίνει προσέτι ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τούτου τοῦ Κεφαλαίου, ὅτι δὲν ἠμποροῦμεν ἡμεῖς νὰ λέγωμεν ὅτι ταῦτα τὰ Ἀξιώματα: Τὸ πᾶν εἶναι μεῖζον τοῦ μέρους αὐτοῦ: Χρεωστοῦμεν νὰ τιμῶμεν τὸν ΘΕΟΝ: Εἶναι εἷς ΘΕΟΣ, εἰ καὶ ἐς ἄκρον ἐναργῆ, εἰσὶν ἀρχαὶ ἔμφυτοι. Δὲν θέλομεν μνημονεύσῃ ἐκείνων ὅπερ αὐτὸς λέγει, διότι ἠμποροῦν ἀρκούντως νὰ γνωρίζηται ἡ ἐκείνου μέθοδος καὶ αἱ ἀρχαὶ ὅπου τὰς ὁποίας ἐκεῖνος ἐρείδεται, ἐκ τῶν ἤδη μνημονευθέντων. Ὁ Καρτήσιος καὶ οἱ Μαθηταὶ αὐτοῦ, οἵτινες ἐντονώ-

παται διϊσχυρίσαντο ὅτι ἡ ἰδέα τὸ Θεῖον εἶναι ἔμφυ-
τος, φαίνονται νὰ μὴ κατέλαβον ὀρθῶς ἐκεῖνο ὅπερ
ἦτο τὸ ὄνομα ἐσήμαινε: καὶ ἐὰν ἐκεῖνοι ὅπου ἀναγινώ-
σκουσι τὰ τῶν Συγγραμματα προσέχωσι, θέλουσιν
ἀντιλαμβάνωνται ὅτι ὅποι θαυμασὸν ὅσον ποικίλλουσιν
ἐν τῇ ἰδέᾳ τοῦ ὁποίου προσάπτουσι τόπῳ τῷ διάνοιατι,
καὶ ὅτι συχνότατα τὸ λαμβάνουσιν ἐν σφὶ νοήματι ὅπου
ἔχει πλείστων ἀκυρολογίαν.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῶν Ἰδεῶν καθόλου, καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν.

ΓΩ' καλῶ Ἰδέαν, πᾶν τὸ ὑποκείμενον τῷ Πνεύματος, ἢ πᾶν τὸ παρέχον αὐτῷ ἀχολίαν ὅταν ἐνθυμῆται (1). Θέλει δὲ κόλως ὁμολογηθῇ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶσκει ἐν ἑαυτῷ τοιαύτας ἰδέας. Οὐδεὶς εἶναι ὅπως νὰ μὴ ἔχῃ τὴν ἐνδοτέρω αἴθησιν ἐκείνων, καὶ ὅπως νὰ μὴ ἠμπορῇ νὰ κρίνῃ ἐκ τῶν λόγων καὶ ἐκ τῶν πράξεων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ὅτι καὶ οἱ ἔχουσιν ὁμοίας ταύταις. Οὕπω τὸ πρῶτον ζήτημα ὅπου μᾶς προσφέρεται πρὸς ἐξέτασιν, εἶναι, πῶς ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται νὰ ἔχῃ ἰδέας;

ΗΙΟΥΝΤΑΙ τινες νὰ εἶναι μία ἀναμφισβήτητος ἀλήθεια, ὅτι ὁ ἄνθρωπος γεννᾶται μετά τινων ἀρχῶν ἐμφύτων, μετά τινων ἐννοιῶν ἀρχεγόνων, μετά τινων χαρακτήρων οἵτινές εἰσι ξόπον τινὰ ἐγκεχαραγμένοι εἰς τὴν αὐτὴν ψυχὴν ἐκ τῆς πρώτης συγμῆς τῆς ἐκείνου ὑπάρξεως. Ἐγὼ ἠρώτησα ταύτην τὴν δόξαν, καὶ τὴν ἀπεσκόπασα διεξοδικῶς ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τότε τῶν

Δεί-

(1) Quando pensa.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Δείγματος. Ἐγὼ ἀποστέλλω ἐκεῖ τὸν Φιλαναγνώστην ὅσις θέλει νὰ διδάσκηται πρὸς ἀκρίβειαν, παύτην τὴν ὑπόθεσιν.

Ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἀναβοχὴ τις εἰς ἐκεῖνο ὁπὸν ἐγὼ εἶπον ἐν ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ, ἐλπίζω ὅτι θέλει ἀλογήσῃ ἐκείνην τὴν Συγήματος τῶν ἐμφύτων ἀρχῶν, ὅταν εὑρεθῇ ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τότε τὸ βιβλίου, ὅτι οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ ἀποκτῶσι πάσας τὰς γνώσεις ὁπὸν αὐτοὶ ἔχουσι, καὶ νὰ ἐξικνῶνται πρὸς μίαν ὁλόκληρον βεβαιότητα, χωρὶς τῆς βοηθείας ὑδεμιᾶς τύπων τῶν ἀρχῶν ἀλλ' ἐκ τῆς ἁπλῆς χρήσεως τῶν φυσικῶν δυνάμεων αὐτῶν. Ἠ, ἀναμφιβόλως, ἄτοπον νὰ διϊσχυρίζηταί τις, ὅτι ὁ Θεὸς ἐνέχάραξε τὴν ἔμφυτον ἰδέαν τῶν χαρακτήρων εἰς τὸ πνεῦμα ἑνὸς κτίσματος, ᾧ ἔδωκε τὴν δύναμιν τοῦ λαμβάνειν παύτας διὰ τοῦ τύπου τῶν ἔξωθεν ὑποκειμένων, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. Δὲν εἶναι εὔλογον νὰ ποιῶμεν τὸ αὐτὸ συμπέρασμα περὶ πασῶν τῶν ἄλλων γνώσεων ἡμῶν; Ἐγὼ λοιπὸν θέλω δείξῃ διὰ τίνων μέσων καὶ διὰ τίνων βαθμῶν πᾶσαι αἱ ἰδέαι ἡμῶν μὲ ἔρχονται εἰς τὸ πνεῦμα. Καὶ περὶ πάντων ἐκείνων ὁπὸν ἐγὼ θέλω εἴπῃ, ὑπικαλοῦμαι τὴν πεῖραν καὶ τὰς παρατηρήσεις ἑκάστου ἀνθρώπου ἰδίως.

Ἔγω λοιπὸν ὑποθέτω ὅτι ἡ ψυχὴ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς εἶναι οἷον χάρτης ἄγραφος, ἄνευ ἰδεῶν, ἄνευ χαρακτήρων, καὶ ὅτι ἐκ μόνης τῆς Πείρας αὐτὴ ἀποκτᾷ ἐκεῖνον τὸν μέγαν ἀριθμὸν ἰδεῶν καὶ γνώσεων ὁπὸν αὐτὴ ἔχει μέσα παύτα. Αὕτη ἡ Πεῖρα κατὰ λέγεται Α''ΙΣΘΗΜΑ, ὅταν αὕτη μᾶς ποιῇ νὰ αἰσθανώμεθα τῆς ἐνεργείας τῶν ὑποκειμένων τῶν ἔξωθεν καὶ αὐτῶν. Διὰ παύτης τῆς ὁδοῦ ἡμεῖς ἔχομεν τὰς ἰδέας τοῦ ψύχους καὶ τῆς θερμότητος, τοῦ γλυκέος, τοῦ πι-

μικρὰ, τῶν χρωμάτων, καὶ πασῶν τῶν ποιοτήτων ὀπὰ κοινῶ ὀνομάζονται αἰσθηταὶ, διότι εἰσέρχονται εἰς τὸν ψυχὸν διὰ τῶν αἰσθήσεων. Ὀνομάζεται δὲ καὶ ἡ αὐτὴ Πεῖρα ΑΝΑΛΟΓΙΣΜΟΣ, ὅταν αὐτῆ μᾶς γένῃ νὰ ἀναλογιζώμεθα ἐξ ὑπαρχούσεως τὰς ἐργασίας τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Ἐντεῦθεν μᾶς ἔρχονται αἱ ἰδέαι τῆς ἀντιλήψεως, ἐνθυμήματος, ἀμφιβολίας, θελήσεως, καὶ ἄλλαι (1). Οὕτω τὸ Αἴσθημα καὶ ὁ Ἀναλογισμὸς, εἶναι οἱ μόνοι χρυσοὶ σῦθα ἡ Διάνοια ἡμῶν ἀντλεῖ πάσας τὰς αὐτῆς ἰδέας. Τὰ πράγματα τὰ ὑλικὰ καὶ τὰ αἰσθητὰ ποιοῦσι τῇ Διανοίᾳ τὰ ὑποκείμενα (2) τῶν αἰσθήματος, καὶ αἱ ἐργασίαι τοῦ πνεύματος τὰ ὑποκείμενα τοῦ Ἀναλογισμοῦ.

Εἶναι λίαν εὐαρεστὸν ὅτι διὰ βαθμῶν ἀνεπαισθήτων ἡ Παιδία ἀποκτῶσι τὰς ἰδέας τῶν ὑποκειμένων τῶν συνθέτων ἐκείνοις. Καὶ ἐὰν ἔπειτα παῦτα δὲν ἀναμιμνήσκωσιν εἰς μνήμην τὸν χρόνον καθ' ὃν τὰς παρεδέχετο τὸ πρῶτον φορὰν: τοῦτο συμβαίνει, διότι, ὡς ἐκκυκλωμένων τῶν Παιδίων δὲν ἐξ τῆς ὑπάρξεως ὑπῶν, ὑπὸ πολλῶν ὑποκειμένων, ὁποῦ ἐνεργοῦσιν ἐπὶ τὰς αὐτῶν αἰσθήσεις διαρκῶς καὶ πολυτρόπως, αἱ ἰδέαι τῶν χρωμάτων, τῶν ἤχων, τῶν χυμῶν, καὶ τῶν ἄλλων αἰσθητῶν ποιοτήτων, ἀναπετάζονται, καὶ ποιοῦσιν ἑαυτὰς ἵνα διάβασιν ἐν ἐκείνοις, καὶ ἀπὸ ἐκείνων, καὶ δείκνυνται ἐκεῖ ὅπως ἐγκεκολαμμέναι, πρὶν ἂν ἡ μνήμη ἀρξηται νὰ τὰς σημειοῖ ἐν τῷ αὐτῆς κώδικι. Δὲν εἶναι λοιπὸν εἰ μὴ ὑποκείμενα ὀλίγου συνήθη, καὶ ὁποῦ παρεσάθησαν πολὺ βραδέως, τῶν ὁποίων ἠμποροῦμεν νὰ ἀναμιμνήσκωμεθα εἰς μνήμην τὸν χρόνον τῆς πρώτης παρουσίας.

(1) Di ragionamento. (2) Gli oggetti.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

σίας. Καὶ διὰ τοῦτο ἐγὼ νομίζω ὅτι ἐδύνατο νὰ ἀναξαφῇ τὸ παιδίον εἰς τρόπον, ὁποῦ νὰ μὴν εἶχεν εἰ μὴ ὀλίγας ἰδέας, ἔτι τῶν πλέον σωμήθων, πρὶν ἂν ἐκεῖνο ἔρχηται πρὸς τὸ τέλειον τῆς ἡλικίας.

Ὡς πρὸς τὰς ἐργασίας τοῦ Πνεύματος, τὰ Παιδία δὲν ἔχουσι τὰς ἐκείνων ἰδέας, εἰ μὴ πολὺ βραδέως, καὶ ἔνιοι ἄνθρωποι δὲν ἔχουσι ποτὲ διαφανεῖς ἰδέας αὐτῶν. Διὰ τοῦτο αὗται αἱ ἐργασίαι, εἰ καὶ συχνὰ ἀναμεμιγμέναι ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν, δὲν διαβαίνουσιν εἰ μὴ ὡς εἰκόνες καθαραί, αἵτινες δὲν ποιοῦσι τύπους ποιοὺς ὁποῦ νὰ ἀφήνωσιν ἐν ἐκείνῃ ἰδέας σαφεῖς καὶ ἐμμόνους. Τὸ πνεῦμα λοιπὸν δὲν ἔχει διδαμίαν ἰδέαν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν τοῦτο, ζητῶν ἑαυτὸ ἐν ἑαυτῷ, τὰς ἀναλύσῃ, καὶ τότε τὰς ποιήσῃ τὸ ὑποκείμενον τῆς αὐτοῦ θεωρείας.

Ἡμεῖς ἠμποροῦμεν νὰ λέγωμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἄρχεται νὰ ἔχῃ ἰδέας διὰ τοὺς ὁποὺς ἀντιλαμβάνεται: ἐπειδὴ ἔχειν ἰδέας καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι, εἶναι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Πολλοὶ ἔνιοι Φιλόσοφοι διατείνονται, ὅτι ἡ ψυχὴ ἐνθυμεῖται πάντοτε, ἢ ὅτι ἔχει μίαν ἀντίληψιν κατ' ἐνέργειαν, καὶ διαφανῆ, ἰδεῶν ἐξ ὧν αὕτη ἄρχεται νὰ ὑπάρχῃ, καὶ ὅτι τὸ ἐνθυμεῖσθαι κατ' ἐνέργειαν εἶναι φαινομένως ἀχώριστον ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ὥσπερ ἡ ἔκτασις ἀπὸ τοῦ σώματος. Ἀλλὰ διατί μᾶλλον ἀναγκαιότερον τῇ ψυχῇ νὰ ἐνθυμῆται πάντοτε, ἢ τῷ σώματι νὰ κινῆται πάντοτε; Ἐπειδὴ ἐγὼ θέτω ὅτι ἡ ἀντίληψις τῶν ἰδεῶν εἶναι ἐν τῇ ψυχῇ ἐκεῖνο ὁποῦ ἡ κίνησις εἶναι τῷ σώματι: τοῦτο, ὅτι αὕτη ἡ ἀντίληψις δὲν καθιστᾷ τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ὅτι αὕτη δὲν εἶναι εἰ μὴν μία ἐργασία ἐκείνης. Ὅθεν ἀκολουθεῖ ὅτι, ὁπότε ἔτι ὑποτίθεται ὅτι τὸ ἐνθύμημα εἶναι ἡ πρᾶξις ἢ πλέον

οἰκεία

αἰσθεία τῆς ψυχῆς, δὲν εἶναι ὅμως ἀναγκαῖον νὰ ὑποθέτωμεν ὅτι αὐτὴ ἐνθυμεῖται πάντοτε, μήτε ὅτι αὕτη ἐνεργεῖ πάντοτε. Τοῦτο ἠμπορεῖ νὰ εἶναι τὸ προνόμιον τοῦ Δημιουργοῦ καὶ Διατηρητοῦ πάντων τῶν πραγμάτων. Ἄπειρος ἐν ταῖς τελειότησιν αὐτοῦ, δὲν νυστάζει, δὲν ὑπνοῖ πώποτε. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ προτέρημα τὸ ἐνθυμεῖσθαι ἀδιαλείπτως, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἁρμόζῃ εἰς Ὄντι πεπερασμένῳ. Ἡμεῖς ἐξ ἀρχῆς ἐκ πείρας ὅτι ἐνίοτε ἐνθυμούμεθα: ἂς συναγάγωμεν ἐκ τούτου ταύτην τὴν ἀπαραίτητον ἀκολουθίαν, ὅτι ὑπάρχει ἐν ἡμῖν μία Ὑπόστασις ἥτις ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ ἐνθυμεῖσθαι. Ἀλλὰ γινώσκειν πότερον αὕτη ἡ Ὑπόστασις ἐνθυμεῖται ἀδιαλείπτως ἢ ὄχι: τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο περὶ τοῦ ὁποίου ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἤμεθα πεπληροφορημένοι εἰ μὴ ὅτι τοσοῦτον ἐφ' ὅσον ἡ πεῖρα μᾶς διδάσκει.

Ἐγὼ ἤθελον νὰ ἐρωτήσω ἐκείνους ὁποὺς ὅπως δὲ τόλμως ἀποφαίνονται ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐνθυμεῖται πάντοτε, πῶς ἔτοι τὸ ἐξεύρουσι, καὶ διὰ τίνος μέσου ἔτοι δύνανται νὰ εἶναι πεπληροφορημένοι ὅτι ἐνθυμοῦνται ὅταν αὐτοὶ δὲν ἀντιλαμβάνωνται τῶν ἐνθυμημάτων αὐτῶν. Ἐκεῖνο ὁποὺ αὐτοὶ δύνανται νὰ ἀποκριθῶσι πλέον δὲ ὀλιγοσώπως, εἶναι ὅτι εἶναι δυνατὸν ἡ ψυχὴ νὰ ἐνθυμῆται διὰ παντὸς, εἰ καὶ αὕτη δὲν διασώζει μνήμῃ πάντα τὰ αὐτῆς ἐνθυμήματα. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐξίσου δυνατὸν, αὐτὴ νὰ μὴ ἐνθυμῆται πάντοτε; Δὲν εἶναι ἔτι πιθανώτερον, λέγειν ὅτι ἐνίοτε αὕτη δὲν ἐνθυμεῖται, ἢ λέγειν ὅτι αὕτη συχνὰ ἐνθυμεῖται παρ' ἱκανὸν χρόνον, ἀλλ' ἀνωφελῶς, καὶ χωρὶς νὰ ἠμπορῇ, μιᾷ σιγμῇ ὕστερον, νὰ ἀναπολῇ (1) ὄχι τῶν αὐτῆς ἐνθυμημάτων;

Ἀρα

(1) Richiamarsi.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Ἄρα ἐγὼ δεν βλέπω ἀδεία λόγον ὅπε νὰ πείθη ὅτι ἡ ψυχὴ ἐνθυμεῖται, πρὶν αἱ αἰσθήσεις συσωρεύσωσιν ἰδέας περὶ ὧν ἐκείνη νὰ ἠμπορῇ νὰ ἐνθυμῆται. Ἀλλ' ἐξεναντίας φρονῶ κάλλιςα, ὅτι ὅσῳ πλέον αὕτη ἐμμελετᾷ τὰς ἰδέας ὅπε ἀπέκτησε διὰ τῦ αἰσθήσεων, καὶ ὅπε μνήμη διέσωσε, τόσῳ πλέον ἀπαρτίζεται ἡ δυναμις τε συλλογίζεσθαι καὶ τε ἐνθυμεῖσθαι πολυτρόπως, καὶ ὅτι ἔπειτα συνδυάζουσα αὐτὰς παύτας τὰς ἰδέας, καὶ στρέφουσα ἐν τοῖς λογισμοῖς τὰς αὐτῆς ἐργασίας, αὐξαίνει τὰς αὐτῆς γνώσεις, καὶ διπρόσωνυέι τὴν δεξιότητα ὅπε ἔχει τε ἀναπεμπάζεσθαι (1), τε φαντάζεσθαι, τε συλλογίζεσθαι, καὶ τε προβάλλειν ἄλλας ξοποποιήσεις τε ἐνθυμήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῦ Ἁπλῶν Ἰδεῶν.

Αἱ ἰδέαι ἡμῶν εἰσὶ πᾶσαι, ἢ 'ἁπλαῖ' ἢ 'συνθετοι.' Ἡ Ἰδέα ἡ ἁπλῆ εἶναι 'μία αὐτίληψις, μία διάκρισις μονοειδὴς ἐν τῇ ψυχῇ, ἥτις δεν ἠμπορεῖ νὰ διαιρεθῇ εἰς διαφόρυς ἰδέας.' Τοιαῦταί εἰσιν αἱ ἰδέαι τῦ 'αἰσθητῶν ποιοτήτων,' αἵτινες εἰσέρχονται πᾶσαι διὰ τῶν αἰσθήσεων κατ' ἕνα τρόπον ἁπλῦν καὶ ἐλεύθερον μίξεως, εἰ καὶ αἱ ποιότητες ὅπε πὰς προβάλλυσιν εἰσὶ τοιατροπως μεμιγμέναι καὶ συνειλιγμέναι ἐν τοῖς πράγμασι τοῖς αὐτοῖς, ὅπε δεὶς δύναται μήπ

νὰ

(1) Rissovenirsi.

πρὸ τὰς χωρίζη μήτε νὰ τὰς συλλαβαίνη κεχωρισμένας. Οὕτως εἰ καὶ ἡ χεὶρ αἰσθάνεται διὰ μόνης τῆς ἁφῆς τὴν 'μαλακότητα' καὶ τὴν 'θερμότητα' τοῦ κηρύου, πλὴν ἔστιν αἱ ἁπλαῖ ἰδέαι 'μαλακότητος' καὶ 'θερμότητος' ἔστιν ὅπως διακεκριμέναι ἐν τῷ πνεύματι, ὡσαύτως ἔρχονται διὰ διαφόρων αἰσθήσεων.

ΟΤΕ τὸ πνεῦμα ἐπόησεν ἑαυτῷ μίαν φορὰν σῶμα ἀπὸ ἰδεῶν ἁπλῶν, τοῦτο ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ αὐτὰς ἀναλαμβάνειν, συμβάλλειν, συνδεῖν, καὶ ἐν τῷ ποιεῖν ἐκείνας ὅπως καὶ ὅποιας ἀπείρους, μορφὴν ἐξ ἐκείνων, ὡς αὐτῷ ἀρέσκει, ἰδέας συνθέτους αἵτινές ἐστιν αὐτῷ, πάσας νέας. Ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὅτι τῷ πνεύματι τῷ πλέον ὑπερμέτρῳ, μήτε προβάλλειν μίαν μόνην ἰδέαν ἁπλῆν, μήτε καθίσαι εἰς ὕδωρ, μίαν ἐκείνων τὰς ὁποίας τοῦτο ἤδη ἔχει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῶν Γ'δεῶν ὁπῦ ἔρχονται διὰ μιᾶς μόνης Αἰσθήσεως.

ΑΙ Γ'δέαι αἱ ἁπλαῖ θεωρέμεναι ὡς πρὸς τὰς διαφόρους τρόπους διὰ τῶν ὁποίων εἰσέρχονται εἰς τὴν ψυχὴν, εἰσὶν εἰδῶν τεσσάρων διαφόρων. Ἔνιαι ἔρχονται διὰ μιᾶς μόνης αἰσθήσεως: ἄλλαι διὰ πλέον ἢ μιᾶς αἰσθήσεως: ἄλλαι διὰ τοῦ Ἀναλογισμοῦ: ἄλλαι πλουτιῶν δι' ἀμφοτέρων τῶν ὁδῶν, τοῦ αἰσθήματος καὶ τοῦ Ἀναλογισμοῦ.

ΛΟΙΠΟΝ εἰσὶν αἵτινες διὰ εἰσέρχονται εἰς τὴν ψυχὴν

χίως εἰ μὴ διὰ μιᾶς αἰσθήσεως παρεσκευασμένης δέχεσθαι τὰς δέχηται. Οὕτω τὰ 'Χρώματα' δὲν εἰσέρχονται εἰ μὴ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, οἱ 'Ἤχοι' διὰ τῶν ὤτων, αἱ Ὀσμαὶ διὰ τῆς ῥινός. Καὶ ἀντὶ τούτων τῶν ὀργάνων ἀπόλυται, δὲν μένει πλέον μέσον τὰ ἔχει πρὸς ἰδέας ὅπως ἐδεχόμεθα διὰ τοῦ αὐτῶν σωλῆνος.

Ἦν ἀνωφελὲς ποιεῖν τινὰ ἀπαρίθμησιν πασῶν τῶν ἁπλῶν ἰδεῶν οἰκείων ἑκάστης Αἰσθήσεως. Οὐκ ἔστι δυνατὸν προσέτι προχωρεῖν εἰς τοῦτο. Ἡμεῖς ἐλλείπομεν ὀνομάτων πρὸς τὸ ἐκφέρειν ἅπασας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῆς Στερεότητος.

Ἔ'ΠΕΙΔΗ' ἡ ἁπλῆ ἰδέα ὅπως ἡμεῖς λαμβάνομεν διὰ τῆς ἁφῆς, καὶ ὅπως ὀνομάζεται 'Στερεότης,' εἰσέρχεται εἰς τὴν συνθεσιν σύνθετων ἀριθμοῦ ἰδεῶν ἡμῶν, εἶναι εὔλογον νὰ ὁμιλήσωμεν διεξοδικώτερον περὶ ἐκείνης. Ἡμεῖς λάβωμεν τὴν ἰδέαν τῆς Στερεότητος, παρατηροῦντες τὴν ἀντίστασιν διὰ τῆς ὁποίας σῶμα κωλύει σῶμα ἕτερον σῶμα νὰ λαμβάνῃ κατοχὴν τοῦ τόπου αὐτοῦ, μέχρις οὗ ἐκεῖνο τὸν ἀφήσῃ. Τὸ Αἴσθημα δὲν ἀνεγείρει εἰς ἡμᾶς ἀδαμίαν ἰδέαν ὁμοιωτέραν ταύτης. Ἐν ὁποιᾳδήποτε τοποθεσίᾳ ἡμεῖς ἠμποροῦμεν νὰ ἤμεθα, ἡμεῖς αἰσθανόμεθά τι πρᾶγμα ὅπερ ἀνέχει ἡμᾶς, καὶ ὅπερ κωλύει ἡμᾶς νὰ πίπτωμεν εἰς βυθόν.

Δι'ΔΟΤΑΙ συχνὰ τὸ ὄνομα 'ἀδιαβατότητος' παντὶ τῇ ἰδέᾳ ὅπερ ἐγὼ ἤδη ὠνόμασα 'Στερεότητα:' ἀλλ' ἐγὼ προ-

περοχείω τὸν δεύτερον τῶν τῆδ ὅρων. Οὗτος ἐκφέρει τι θετικώτερον τὰ πρώτα, ὅσις εἶναι ἁπλῶς ἀποφατικὲς, καὶ ὅσις δὲν ἀποφαίνει εἰ μὴ μίαν ἰδέαν, ἥτις ἴσως εἶναι μᾶλλον μία ἀκολεθία τῆς Στερεότητος ἢ ἡ Στερεότης ἐκείνη αὐτή.

ΦΑΙΝΕΤΑΙ ὅτι ἡ Στερεότης εἶναι ἡ ἰδιότης ἡ πλέον ἀντιώδης τὰ σώματος, καὶ ἐκείνη δι' ἧς ὁποίας ἡμεῖς διαλαμβάνομεν ὅτι τὸ πληροῖ τὴν χώραν (1), τετέστιν, ὅτι ὅπου ἡμεῖς διαλαμβάνομέν τινα χώραν καταλαμβανομένην διὰ μιᾶς ὑποστάσεως στερεᾶς, διαλαμβάνομεν προσέτι ὅτι αὕτη ἡ ὑπόστασις καταλαμβάνει ταύτην τὴν χώραν, εἰς τρόπον, ὅπε αὕτη ἀπείργει πᾶσαν ἄλλην ὑπόστασιν στερεάν: ἡ ἐκείνης ἀντίστασις εἶναι τοιαύτη, ὅπου οὐδεμία ἰχὺς εἶναι ἱκανὴ νὰ τὴν ὑπερβάλλῃ. Ὅτε πάντα τὰ σώματα τὰ πάντοθεν πιέζον πανταχόθεν μίαν ταύτην σταγόνα ὕδατος: ἐφ' ὅσον χρόνον αὕτη ἡ σταγὼν ὕδατος θέλει μένειν ἐν μέσῳ τούτων, πάντα δὲν θέλουσι δυνηθῇ ποτὲ νὰ νικήσωσι τὴν ἐκείνης ἀντίστασιν, ἥτις κωλύει αὐτὰ νὰ συνάπτωνται ἀλλήλοις.

ΚΑΤΑ πάντας τὰς ἀρχὰς ἡ 'Στερεότης' διαφέρει τῆς ἁπλῆς χώρας, καθ' ὅσον ἡ ἁπλῆ χώρα εἶναι ἀνεπίδεκτος καὶ τὰ ἀνθίστασθαι καὶ τὰ κινεῖσθαι, Αὕτη διαφέρει τῆς 'σκληρότητος' (2), καθ' ὅσον ἡ σκληρότης δὲν εἶναι εἰ μὴ ἡ ἰσχυρὰ συναρμογὴ (3) μερῶν τινων στερεῶν τῆς ὕλης, τὰ ὁποῖα, συντιθέντα ὄγκους μιᾶς αἰσθητῆς παχύτητος (4), δὲν μεταβάλλουσι χῆμα δι' ὀλίγως. Καὶ καθ' ἀλήθειαν, τὰ σώματα δὲν καλοῦνται 'σκληρὰ' ἢ 'μα-

(1) Lo spazio. (2) Della durezza.
(3) Unione.
(4) Componendo delle masse d'una grossezza sensibile.

ἢ 'μαλακὰ', 'εἰ μὴ ὡς πρὸς τὴν ἰσχὺν τῶν ἀνθρώπων: ὀνομάζονται 'σκληρὰ' ἐκεῖνα ὁποῦ οὐδεὶς δύναται νὰ τὰ ποιήσῃ νὰ μεταβάλλωσι σχῆμα εἰ μὴ πιέζων αὐτὰ μὲ βίας: καὶ 'μαλακὰ' ἐκεῖνα τῶν ὁποίων τὰ μέρη ἐκτοπίζονται διὰ τῆς ἁπλῆς ἁφῆς. Ἡ 'δυσκολία τὸ ποιεῖν νὰ μεταβάλληται ἡ τῶν μερῶν θέσις ἑνὸς σώματος ἐς ἄκρον σκληρὸν, δὲν τὸ καθιστᾷ Στερεώτερον τὸ μαλακωτέρου. Ὁ 'ἀδάμας ὅσῳ σκληρὸς δύναται νὰ εἶναι, δὲν ἔχει πλείονα Στερεότητα τὸ ἀέρος καὶ τὸ ὕδατος: πρᾶγμα φανερὸν τὸ ὁποῖον ἠμποροῦμεν νὰ ἐλεγχώμεθα ἐκ τῆς ἀντιστάσεως τὴν ὁποίαν ποιοῦσι τὸ ὕδωρ καὶ ὁ ἀὴρ πρὸς ὁ,τιοῦν δύναμιν (1), καὶ τὸ ὁποῖον δυνόλως ἠμπορεῖ νὰ ἀναπεταύνυται.

Ἐκ τούτων τῶν ἰδεῶν εἶναι ἐναργὲς ὅτι ἠμπορεῖ νὰ διαχεύνηται ἡ 'ἔκτασις τοῦ σώματος' τῆς 'ἐκτάσεως τῆς χώρας. 'Ἡ πρώτη εἶναι 'μία συνὴ συναρμογὴ καὶ μία συνέχεια μερῶν στερεῶν, διαιρετῶν, καὶ δεκτικῶν κινήσεως: 'Ἡ δευτέρα, 'μία συνέχεια μερῶν δὲ στερεῶν, ἀδιαιρέτων, καὶ ἀνεπιδέκτων κινήσεως. 'Ἐγὼ ἄσωμος ὡμογνωμόνευν σὺν τὶ μεγάλῳ ἀριθμῷ ἀνθρώπων, οἵτινες νομίζουσιν ὅτι ἡ ἰδέα τῆς ἁπλῆς χώρας πάμπολυ διαφέρει ἐκείνης τῆς Στερεότητος. Οὗτοι πιστεύουσιν ὅτι δύνανται νὰ λαμβάνωσιν ἐν νῷ τὴν χώραν, χωρὶς νὰ ἔρχωνται εἰς σύνοιαν ὁτινοσοῦν πράγματος ὅπου νὰ εἶναι δεκτικὸν ἢ τοῦ αὐξῆσαθαι, ἢ τοῦ ὠθεῖν ὁ,τιοῦν ἄλλο σῶμα: καὶ ὅτι δύνανται προσέτι παρεισάγειν ἑαυτοῖς ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς χώρας (2), πρᾶγμά τι ὅπου νὰ τὴν πληροῖ, καὶ ὅπου νὰ ἠμπορῇ νὰ ὠθῇ τὰ ἄλλα σώματα καὶ νὰ αὐξισάνται πρὸς παῦπα. Ἐγὼ πρόντι ἔχω μίαν ἰδέαν

(1) Flessibile. (2) Separatamente dallo spazio.

ἰδέαν ὁμοίως σαφῆ τῆς ἀποστάσεως (1) ἥτις χωρίζει τὰ ἀντικείμενα μέρη μιᾶς κοίλης ὄπτωσίας· εἴτ' ἂν ἐγὼ ἀναλαμβάνω στερεὰ τὰ μέρη ταύτης τῆς διαστάσεως, εἴτε τὰ παρεισῶ ἐμαυτῷ ὡς στερεά.

Ἐάν τις ἐρωτᾷ με, τί εἶναι λοιπὸν ἡ Στερεότης, ἐγὼ θέλω τὸν πέμπτη εἰς τὰς αὐτῆς αἰσθήσεις πρὸς τὸ ἀκριβῶν τοῦτο. Οὗτος θέλει τὸ ἰξόλιθη, ἐὰν πειράσηται νὰ σώσῃ τὰς αὐτῆς χεῖρας, ἀφ' ἃς ἐγκλείσῃ εἰς αὐτὰς μίαν πέτραν.

Σημείωσαι, ὅτι τῆς Στερεότητος τῶν σωμάτων ἐξαρτᾶται ὁ ἀμοιβαῖος ὡσμὸς καὶ ἡ ἀντίσασις αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Περὶ τῶν Ἁπλῶν Ἰδεῶν αἵτινες ἔρχονται διὰ διαφόρων Αἰσθήσεων.

ΕΙΣΙΝ σύμμι Ἰδέαι, αἵτινες μιᾶς ἔρχονται διὰ πλειόνων ἢ μιᾶς αἰσθήσεως, οἷον αἱ ἰδέαι τῆς 'χώρας, τῆς 'ἐκτάσεως, τοῦ 'σχήματος, τῆς 'κινήσεως, 'καὶ τῆς 'ἡρεμήσεως. 'Ἡμεῖς λαμβάνομεν ταύτας διὰ τῆς ὄψεως καὶ τῆς ἁφῆς.

(1) Della distanza.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ς΄.

Περὶ τῶν Ἁπλῶν Ἰδεῶν ὅπου ἔρχονται διὰ τοῦ Ἀναλογισμοῦ.

ΕΝΙΑΙ δὲ ἔρχονται εἰς τὴν γνῶσιν ἡμῶν, εἰ μὴ διὰ τοῦ ἡμᾶς σκέπτεσθαι περὶ ἑαυτῶν. (1) Τοιαῦται εἰσὶν αἱ ἰδέαι τῶν ἐργασιῶν τῆς ψυχῆς. Αἱ κυριώτεραι τύπων τῶν ἐργασιῶν εἰσιν ἡ 'Αντίληψις, ἢ ἡ πρᾶξις τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι, τὸ 'Θέλειν' ἢ ἡ πρᾶξις τῆς θελήσεως. Ἡ 'Θέλησις' καὶ ἡ 'Διάνοια' εἰσὶν αἱ δύο δυνάμεις αἵτινες προβάλλουσι πάσας τὰς ἐνεργείας.

Ἐγὼ ἀναφέρω πρὸς τοῦτο τὸ κεφάλαιον πᾶς 'τροποποιήσεις τοῦ ἐνθυμήματος.'

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Περὶ τῶν Ἁπλῶν Ἰδεῶν ὅπου ἔρχονται διὰ τοῦ Αἰσθήματος καὶ διὰ τοῦ Ἀναλογισμοῦ.

ΑΙ 'ἰδέαι' ἡδονῆς, ἄλγους, δυνάμεως, ὑπάρξεως, ἑνάδος 'καὶ' διαδοχῆς, μᾶς ἔρχονται ὁπόσης διὰ τοῦ Αἰσθήματος καὶ διὰ τοῦ Ἀναλογισμοῦ.

Ἡ ἡδονὴ καὶ τὸ ἄλγος συνοδεύουσιν ἢ ἀκολουθοῦσι πᾶ-

δὸν

(1) Per la Riflessione sopra sè medesimo.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

τὸν παύτα τὰ ἡμέτερα αἰσθήματα, ὡσαπλησίως ὥσπερ ἡδονὴ πάσας τὰς πράξεις ἢ τὰ ἐνθυμήματα τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Ἡδονὴ καὶ Ἄλγος εἶναι, κὴ τῳ ἐμῳ γνώμῳ, παῦ ἐκεῖνο ὅπερ μᾶς τέρπει, κὴ παῦ ἐκεῖνο ὅπερ μᾶς λυπᾷ, εἴτ' ἂν αὗται αἱ τέρψεις εἴτε αὗται αἱ λύπαι ἔρχονται ἐκ τῶν ἐνθυμημάτων τῆς ψυχῆς ἢ ἐκ τῆς ἐνεργείας πράγματός τινος ὅπι τὰ σώματα ἡμῶν. Οὕτως ἐγὼ ἔχω γνώμῳ ὅτι ἐκεῖνο ὅπερ καλεῖται ὑπὸ τῦ ἑνὸς μέρους χαρὰ, τερπωλὴ, ἡδονὴ, εὐτυχία, κὴ ὑπὸ τῦ ἑτέρου ἀδημονία, λύπη, βάσανος, δυσυχία, δοκεῖ εἶναι εἰ μὴ διάφοροι βαθμοί, ἢ ἡδονῆς ἢ ἄλγους.

Ὁ Ἀρχηγὸς καὶ ὁ Διατρητὴς τῆς ἡμῶν Γ' πάρξεως προσῆψε ἡδονῳ ἢ ἄλγος ἐνθυμήμασί τισι κὴ Αἰσθήμασί τισιν: ὅπως ἀγάγῃ ἡμᾶς εἰς τὸ ἐνθυμεῖσθαι, πράττειν, κὴ κινεῖν ἑαυτός. Ἄνευ ταύτης τῆς ἡδονῆς κὴ τότε τῦ ἄλγους, ἡμεῖς δοκεῖ εἴχομεν εὐδεμίαν ἀφορμὴν τῦ προσχεῖναι εἰ ἐνθύμημα, ἑνὸς ἄλλυ, μήτε τῳ κίνησιν, τῆς ἀρεμήσεως: κὴ ὅπω, καίπερ ἐγκρατεῖς τῶν δυνάμεων τῆς διανοίας κὴ τῆς θελήσεως, ἡμεῖς ἤμεθα κτίσματα τελέως ἀνενεργῆ, ἡμεῖς διηρχόμεθα τὸν βίον ἐν μιᾷ διηνεκεῖ ληθαργίᾳ.

Ἰ'ΔΟΥ' μία ἄλλη σκέψις, ἥτις εἶναι ἀξία τῆς ἡμετέρας ὑπομνήσεως: διότι αὕτη θέλει χρησιμεύῃ εἰς τὸ ποιεῖν ἡμᾶς νὰ θαυμάζωμεν τῳ σοφίαν καὶ τῳ ἀγαθότητα τῦ Κτίστυ ἡμῶν. Πρὸς τὸ διατρεῖν τῳ ζωῳ ἡμῶν, ἐκεῖνος συνῆψε τῳ αἴσθησιν τῦ ἄλγους τῷ ἄγαν βιαίῳ τύπῳ τὸν ὁποῖον ποιεῖ ὅπι τὰ ἡμῶν σώματα εἰς μέγας ἀριθμὸς πραγμάτων, ὅπως ἐκδιδειματωμένοι ὑπὸ τῦ θανάτυ τὸν ὁποῖον ἐκεῖνα δυνάνται νὰ μᾶς προξενῶσιν, ἡμεῖς φροντίζοιμεν περὶ τὸ ἐκφεύγειν ταῦτα. Ἀλλ' ἐκεῖνος δοκεῖ

ὥρισε τὴν αὐτὸν ὑπμέλειαν μέχρι τὸ ὑπομιμνήσκειν ἡμᾶς ἐκείνων τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ προξενῶσι τὸν θανάτον, αὐτὸς τὴν ἐξήπλωσεν εἰς τὸ θεσπώζειν ἐν τῇ τελειότητι αὐτῶν ἕκασον μέρος, καὶ ἕκασον ὄργανον τῶν σωμάτων ἡμῶν: Διὰ τὸτο τὸ τέλος, ἐκεῖνος διεπάξατο, ὅτι τὰ αὐτὰ ὑποκείμενα καὶ τὰ αὐτὰ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα συχνὰ μᾶς φέρουσιν ἡδονὴν, νὰ μᾶς φέρωσι συχνὰ ἄλγος ὡσαύτως: Ἐκεῖνος ἠθέλησεν ὅτι ἡ θερμότης, παραδ. χάειν, ἥτις εἶναι τινι ὡρισμένῳ βαθμῷ μᾶς εἶναι ἡδεῖα, νὰ μᾶς προξενῇ ἄλγη μεγάλα, ὅταν αὔτη αὐξάνηται. Εἶναι πρᾶγμα σοφώτερον τότε τὸ Νόμε τῆς φύσεως, ὅσις ποιεῖ, ὅτι ὁπότε τὸ ὑποκείμενον, ἐξ ὃ ἡμεῖς ἐκδεχόμεθα ἡδονὴν, συνταράττει, θεὰ τῆς βίας τὸ τύπε αὐτὸ, τὰ ἁπαλὰ ἔλαξα (1) τῶν ὀργάνων ἡμῶν, ἡμεῖς νὰ ὑπομιμνησκώμεθα, θεὰ τὸ ἄλγες ὅπε προξενεῖ ὅτος ὁ τύπος, τὸ μακρύνειν ἡμᾶς αὐτὸς διὰ παντὸς, ἀπὸ τότε τὸ κινδυνώδες ὑποκειμένε, καὶ πρὶν αἱ τὰ ὄργανα ἡμῶν τέλεον ἐκτοπιθῶσιν.

Ὅτι ὁ σκοπὸς ταύτης τῆς ὕπω μεγάλης ἐγγύτητος τῆς ἡδονῆς πρὸς τὸ ἄλγος, εἶναι ἡ θεατήρησις τῶν ἡμετέρων ὀργάνων, φαίνεται ἐκ τότε, ὅτι μία ταχεῖα διάβασις ἐκ τῆ φωτὸς τὸ πλέον ἐντόνε (2) εἰς τὸ πλέον μέγα σκότος, ὁλόλως προξενεῖ πόνον: ἐπειδὴ τὸ σκότος δὲν ἠμπορεῖ νὰ βλάπτῃ τὰ θαυμάσια ὄργανα τῆς ὄψεως: Ἀλλ' εἰ ψύχος ἡ μία θερμότης ὑπερβολικὴ, ὅταν αἰφνίδιον θεδέχωνται ἄλλα, προξενῶσιν ἄλγος: διότι αὗται αἱ μεταβολαὶ ἄγαν ἐξαπιναῖαι, εἰσὶν ἱκαναὶ νὰ ἀλλοιῶσιν ἢ νὰ ἀναξέπωσι τὴν οἰκονομίαν τῆ σώματος.

ΕΙΣ

(1) Le molle. (2) Vivo.

Εἷς ἄλλος λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ ΘΕΟΣ ἐγκατέζευξε καὶ συνῆψε διαφόρους βαθμοὺς ἡδονῆς καὶ ἄλγους τοῖς ζώοις τοὺς ὁποίους τὰ ὑποκείμενα ποιοῦσιν ἐφ' ἡμᾶς, εἶναι ὅπως διεγείσκοντες πικείαν καὶ μίαν ἔλειψιν τελείας τροφῆς ἐν ταῖς ἡδοναῖς τὰς ὁποίας τὰ κτίσματα δύνανται νὰ φέρωσιν, ἡμεῖς ἀναζητοῦμεν τὴν ἡμετέραν εὐδαιμονίαν ἐν τῇ καταχρήσει ἐκείνης· μετ' ὀλίγη πλησμονὴ χαρᾶς, καὶ εἰς ἐν τῇ δεξιᾷ εἰσὶν ἡδυπάθειαι αἰώνιοι.

Ἴσως αὗται αἱ διαγνώσεις περὶ τῆς ἡδονῆς καὶ τοῦ ἄλγους δὲν μᾶς δίδουσιν ἰδέας σαφεστέρας ἐκείνων ὅπου ἡ πεῖρα δίδει. Ἀλλ' αὗται χρησιμεύουσιν εἰς τὸ γνωρίζειν ἡμῖν τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀγαθότητα ἐκείνου ὅστις σωτήρησε, καὶ ὅστις διοικεῖ τὰ πάντα. Αὕτη ἡ παρέκβασις δὲν εἶναι ἀνάρμοστος τῇ ὑπογραφῇ καὶ τῷ σκοπῷ τοῦ συγγράμματος. Ἐπειδὴ τὰ ὡρῶτα ἐνθυμήματα, καὶ ἡ ἀληθινὴ ἀρχολία πάσης ἐκτισμένης Διανοίας, χρεωστοῦσι νὰ εἶναι αὐξάνειν ἐν ἑαυταῖς τὴν γνῶσιν καὶ τὸ σέβας τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ παντός.

Ἡ ΥΠΑΡΞΙΣ καὶ ἡ 'Ενὰς εἰσὶ δύο ἄλλαι ἰδέαι πὰς ὁποίας δύνανται νὰ ἀνεγείρωσιν ἐν ἡμῖν ἕνα σον τῶν ἔξω ὑποκειμένων καὶ ἑνάση τῶν εἴδον ἰδεῶν: ἐπειδὴ ἡ ἰδέα τῆς ὑπάρξεως μᾶς ἔρχεται, καὶ ἐκ τῆς αἰσθήσεως ὅπου ἡμεῖς ἐχομεν τῆς ὑπάρξεως ἰδέας τινὸς ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πνεύματι, καὶ ἐκ τῆς κρίσεως ὅπου ἡμεῖς ποιοῦμεν ὅτι ὑπάρχουσι πράγματα ἔξω ἡμῶν, καὶ ἐπομένως ὅτι ὑπάρχουσι καθ' αὑτά. Ὡς πρὸς τὴν Ἑνάδα, ἡμεῖς ἐχομεν τὴν αὐτῆς ἰδέαν ἐκ τῆς διαγνώσεως ὁτιδοῦν μοναδικοῦ πράγματος: ὁδὲν διαφέρει νὰ εἶναι τοῦτο εἴ Ὄν πραγματικὸν, ἢ ἁπλῶς μία ἰδέα.

Ἡ 'Δυνάμις' καὶ ἡ 'Διαδοχὴ' εἰσὶ δύο ἄλλαι ἰδέαι αἵτινες μᾶς ἔρχονται καὶ διὰ τὸ Αἰσθήματος καὶ διὰ

τὸ Ἀναλογισμὸν. Ἐγὼ δὲν ὁμιλῶ ἐνταῦθα περὶ τούτων: περὶ αὐτῶν διεξοδικῶς πραγματεύσομαι μετὰ ταῦτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Περὶ τῶν ἔξωθεν ὑποκειμένων ἄτινα προβάλλουσιν Ἰδέας ἐν ἡμῖν.

ΠΑΝ ἐκεῖνο ὅπερ ἀνεγείρει μίαν ἀντίληψιν ἐν τῇ ψυχῇ, ἔτι καὶ ἐκεῖνο ὧν ἡ ἀπουσία σπάνις πράγματος, χρεωστεῖ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον νὰ προβάλλῃ ἐν ἐκείνῃ μίαν ἰδέαν σαφῆ καὶ θετικήν. Οὕτως, ἡμεῖς δὲν εἰσκομίζομεν τόσην ὑποστατικότητα ἐν ταῖς ἰδέαις 'φύχους, σκότους' καὶ 'ἠρεμήσεως' αἵτινες δὲν προβάλλονται εἰ μὴ ἀπὸ τῶν στερητικῶν αἰτιῶν, ὅσον ἐν ἐκείναις 'θερμότητος, φωτὸς' καὶ 'κινήσεως' αἵτινες ἀνεγείρονται ὑπὸ αἰτιῶν ἐνεργεσάτων.

ΜΙΑ 'αἰτία στερητικὴ' ἠμπορεῖ νὰ ἀνεγείρῃ μίαν ἰδέαν θετικήν: τοῦτο εἶναι ἐναργὲς ἐκ τῆς 'σκιᾶς' ἥτις μὴ ὖσα ἄλλο εἰ μὴ μία ἀπουσία φωτὸς, ποιεῖ ἑαυτὴν νὰ δηλοῦνται ἀκριβῶς, καὶ προβάλλει ἀκολούθως μίαν ἰδέαν σαφῆ καὶ θετικήν: Ἐγὼ ἀναπτύσσω ὅπως τὸν πρῶτον λόγον: Καθὼς τὸ αἴσθημα γνωρίζεται ἐν ἡμῖν ἐκ τῶν διαφόρων βαθμῶν ἢ ἐκ τῶν διαφόρων διορισμῶν (1) τῆς κινήσεως τῶν ἡμετέρων νευρώσεων διαφόρως ἀναπνευσμένων ἀπὸ τῶν ἔξωθεν ὑποκειμένων: ὅπως ἡ μείωσις ταύτης τῆς κινήσεως χρεωστεῖ νὰ προβάλλῃ εἰς νέον αἴσθημα καὶ μίαν

(1) Determinazioni.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

μέαν νέαν ἰδέαν, ἔτως ἀναγκαίως ὥσπερ ἡ ἀλλοίωσις ἢ ἡ αὔξησις ταύτης τῆς κινήσεως. Ἡμεῖς ἔχομεν πρόσθεν ὅρας ἀρνητικὰς, οἵτινες δὲν ἐκφέρουσι κατ' οὐδεμίαν ἰδέας θετικὰς, ἀλλὰ τὴν ἀπουσίαν τῶν τοιούτων: οἷον ἐκεῖνοι τὸ 'ἀχύμον' insipido καὶ τῆς 'σιγῆς,' οἱ ὁποῖοι σημειοῦσιν ἰδέας θετικὰς ἤγουν τὸν χυμὸν καὶ τὸν ἦχον, μὲ τῆς ἰδέας τῆς ἐκείνων ἀπουσίας ἢ τῆς στερήσεως.

ΛΟΙΠΟΝ, τὸ προσέχειν ταῖς ἰδέαις, καθὸ αὗταί εἰσιν ἐν τῷ πνεύματι, δὲν θέλει ἦθαι ἐκεῖνο ὁπὸ θέλει ποιῇ νὰ ἀνακαλύπτῃ τις τὰς αἰτίας ἐπὸ τὰς προέβαλον: ἀλλὰ θέλει ἦθαι τὸ ἐντόνως ἐφισαύαι τὸν νοῦν τῇ φύσει αὐτῇ τῶν τοιούτων αἰτιῶν. Ὁ Ζωγράφος καὶ ὁ Βαφεὺς ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὰς ἰδέας ὅπως θέλουσιν τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλανος ὥσπερ ὁ Φιλόσοφος. Ἀλλ' εἶναι ἔργον τοῦ Φιλοσόφου νὰ ἀναζητῇ τίνα εἰσὶ τὰ μόρια τῆς ὁπτικῆς ἐκείνης σώματος, καὶ τίς εἶναι ἡ διάθεσις ἐκείνων τὰ ὁποῖα συνιστῶσι ταῦτα τὰ χρώματα.

ΟΥ'ΤΩ πρὸς τὸ μὴ συγχεῖν τὰς ἰδέας καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν, χρειάζεται νὰ διακρίνωμεν ἐν ἑκάστῃ ἰδέᾳ τὴν ἀντίληψιν τὴν ὁποίαν ἐν τῷ πνεύματι, καὶ τὰς αἰτίας ταύτης τῆς ἀντιλήψεως, αἵτινές εἰσιν αἱ ποιότητες τῶν σωμάτων, ἢ ἐκεῖνο ὁπὸ ἔρχεται νὰ εἶναι τὸ αὐτὸ, τὰς ἐνεργείας τῆς ὕλης τὰς προξενούσας ταύτας τὰς ἀντιλήψεις. Αὕτη ἡ διάκρισις εἶναι ἀναγκαία, ἵνα μὴ φαντάζωμεθα ὅτι αἱ ἰδέαι ἡμῶν, θεωρούμεναι, καθὸ εἰσὶν ἐν ἡμῖν, εἰσὶν εἰκόνες ἢ ὁμοιότητες ἐντελεῖς πράγματός τινος ἐνεχομένου τῇ ὑποστάσει (1) ἥτις τὰς προξενεῖ. Μεταξὺ τῶν πλείστων μέρων τῶν ἡμετέρων ἰδεῶν αἱ-

(1) Inerente nel soggetto.

αἰσθήματος καὶ τῶν ἐκείνων αἰτιῶν δὲν ὑπάρχει πλείων ὁμοιότης ἢ μεταξὺ τούτων αὐτῶν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἐκείνων ὀνομάτων. Ἀλλὰ ἂς διασαφήσωμεν ἀκεμβέστερον τοῦτο τὸ ὑπόθεσιν.

Ἐγὼ καλῶ 'Ἰδέαν' πᾶν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον, τὸ πνεῦμα ἀντιλαμβάνεται ἐν ἑαυτῷ, ἢ πᾶν ἐκεῖνο ὅπερ εἶναι τὸ ἄμεσον ὑποκείμενον τῆς 'Αντιλήψεως, ἢ τῆς Ἐνθυμήματος, καὶ καλῶ 'Ποιότητα αὐτὸς ὑποκειμένου' τὴν δυνάμιν τὴν ὁποίαν ἔχει τοῦτο τὸ ὑποκείμενον τὸ προβάλλειν μίαν ἰδέαν ἐν ἐμοί. Οὕτως ἐν μιᾷ σφαίρᾳ χιόνος ἥτις ἔχει τοῦτο δυνάμιν τὸ ἀνεγείρειν τὰς ἰδέας 'Λευκότητος, ψύχους, καὶ στρογγυλότητος,' ἐγὼ καλῶ 'ποιότητας' τὰς δυνάμεις ταύτης τῆς σφαίρας καθὸ αὗταί εἰσιν ἐν ἐκείνῃ, καὶ δίδω ταύταις τὸ ὄνομα ἰδεῶν, καθὸ αὗταί εἰσιν αἰσθήματα ἢ ἀντιλήψεις ἐν ἐμοί. Καὶ ἐὰν συμβαίνῃ μοι ὁσονότε νὰ ὁμιλῶ ὡσὰν νὰ ἦσαν ἰδέαι ἐν τοῖς πράγμασιν ἐκείνοις αὐτοῖς, χρεωστεῖ νὰ νοῆται ὅτι ἐγὼ λαλῶ ὅτι εἰσὶν ἐν τοῖς ὑποκειμένοις, ποιότητες αἵτινες προβάλλουσι ταύτας τὰς ἰδέας ἐν ἡμῖν.

Αὗται αἱ 'ποιότητες' εἰσὶ δύο εἰδῶν: ἐγὼ ὀνομάζω ἐνίας 'ἀρχεγόνους' ἢ πρώτας, οἵαι εἰσὶν ἡ στερεότης ἡ ἔκτασις, ἡ κίνησις, ἡ ἠρέμησις, ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ σχῆμα: αὗταί εἰσιν ὅπως ἀχώριστοι ἀπὸ τοῦ σώματος, ὅπου πάντοτε, ἀσυναστὸν ἀλλοιώσεως ἐκεῖνο δύναται νὰ ὑποφέρῃ. Διέλε σίαν κόκκον ἄμμου εἰς δύο μέρη, ἕκαστον τούτων θέλει φυλάττῃ πάντοτε τὴν στερεότητα τὴν 'ἔκτασιν, τὸ σχῆμα, τὴν κινητότητα' κτλ. Διέλε αὐτὸν εἰς ἓξ μέρη, ταῦτα τὰ ἓξ μέρη ἔτι θέλουσι φυλάττῃ πάντοτε πάσας ταύτας τὰς αὐτὰς ποιότητας. Ὑποδιέλε τοῦτο τελευταῖον, μέχρι τῶν ἀδιαιρέτων μερῶν, καὶ ἕκαστον τούτων τῶν ποιοτήτων θέλει μένῃ πάντοτε ἐν ἑκάστῳ τούτων τῶν μερῶν τῶν ἀδιαιρέτων. Ἐγὼ καλῶ τὰς ἄλλας 'ποιότητας

πτας δευτέρας: ' τοιαῦταί εἰσι τὰ ' χρώματα ' αἱ ' Ο'σ-
μαί ', οἱ ' ἤχοι, ' κτ. Αὗται αἱ ποιότητες δὲν ἔχουσι
τὸ φάσμα πραγματικότητα: αὗται δὲν εἶναι ἡ δύ-
ναμις τοῦ ὁποίου ἔχουσι τὰ σώματα τὸ προβάλλειν ἐν
ἡμῖν διάφορα αἰσθήματα διὰ τῶν ἀρχεγόνων ἢ πρώτων
ποιοτήτων αὐτῶν.

Αἱ ἡμέτεραι ἰδέαι τῶν πρώτων ποιοτήτων τῶν σωμά-
των εἰσὶν ἐντελῶς ὁμοιαστικαὶ τούτων τῶν ποιοτήτων: ὅπω
δὲ ' Αρχέτυπα ' τούτων τῶν ἰδεῶν ὑπάρχουσι πραγματι-
κῶς ἐν τοῖς σώμασιν. Ὡς πρὸς τὰς δευτέρας ποιότητας,
αὗται δὲν ὁμοιάζουσιν ὁλοτελῶς ταῖς ἰδέαις τὰς ὁποίας
κεῖναι ἀπήγειραν ἐν ἡμῖν. Ἐκεῖνο ὅπερ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἰδέᾳ
ἐν τῷ ἡμετέρῳ αἰσθήματι εἶναι ' κυανέου, ἢ ' θερμοῦ, '
ἢ εἶναι, ἐν τοῖς σώμασι καλουμένοις μὲ ταῦτα τὰ ὀνόμα-
τα: εἰ μὴ μία ὡρισμένη κίνησις, καὶ σὺν ὡρισμένον πάχος,
εἷς ὡρισμένος συχνματισμὸς (1) τῶν μερῶν ἐκείνων.
Ἔτο φαίνεται ἐκ τούτου: τὸ αὐτὸ πῦρ τὸ ἐν μιᾷ τινι
ποσότητι δίδον ἡμῖν μίαν θερμότητα ἡδεῖαν, μᾶς προ-
σφέρει σίαν βίαιον πόνον, ἐὰν προσπελάζωμεν αὐτῷ πλη-
σίερον. Τώρα δια τί ἡ αἴσθησις τῆς θερμότητος εἶναι μᾶλ-
λον ἐν τῷ πυρὶ ἢ ἐκείνη τοῦ πόνου: ἐπειδὴ τέλος πάν-
των εἶναι τὸ αὐτὸ πῦρ τὸ προβάλλον ἐν ἡμῖν τὴν μίαν
καὶ τὴν ἑτέραν αἴσθησιν; Αὗται αἱ ' ἀρχέγονοι ' ἢ αἱ ' πρῶται
ποιότητες τοῦ πυρὸς, αἵτινες συνίστανται, ὡς ἐγὼ εἶπον,
ἐκ μέρους σχήματος ἀριθμοῦ, καὶ μιᾶς ὡρισμένης κινή-
σεως, καὶ σχήματος πάχους, καὶ σχήματος συχνμα-
τισμοῦ δύνανται νὰ καλῶνται ' πραγματικαὶ, ' διότι αὗ-
ται ὑπάρχουσι πραγματικῶς ἐν τῷ πυρὶ, εἴτ' ὄν αἱ ἡμῶν
αἰσθή-

(1) ' Συχνματισμός, ' ἀγγλιστὶ configuration, εἶναι ἡ μορφὴ
ἢ ποικίλων μερῶν, ὡς ταῦτα εἶσι πρὸς ἄλληλα.

αἰσθήσεις ἀντιλαμβάνονται ἐκείνων εἴτε ὄ. Ἀλλὰ τὸ 'χρῶμα' καὶ ἡ 'θερμότης' δὲν εἶναι ἐν ἐκείνῳ πραγμάτων κώτερον ἢ ὁ πόνος. Κώλυσον τὰ σώματα νὰ προβάλλωσιν ἐν σοὶ αἴσθημά τι, ποίησον νὰ μὴ βλέπωσιν οἱ ὀφθαλμοί σου μήτε φῶς, μήτε χρώματα: τὰ ὦτά σου νὰ μὴ πλήσωνται ὑπ' ἀδέγος ἤχου: ἡ ῥίς σου νὰ μὴ ἀποθάνηται ὑδρμιᾶς ὀσμῆς, καὶ τότε πάντες ὅσοι οἱ ἤχοι καὶ πᾶσαι αὗται αἱ ὀσμαί: 'καὶ τ.' καθὸ ταῦτά εἰσιν ἰδέαι ἴδιαι σοὶ μόνῳ, οἰχήσονται καὶ παύσονται τὸ ὑπάρχειν: Αὗται θέλουσι πάλιν εἰσέλθῃ εἰς πὰς αἰτίας αἵτινες προέβαλον αὐτὰς, τοτέσιν, αὗται δὲν θέλουσιν ἦθαι πλέον ἢ ὁ συχνματισμὸς καὶ ἡ κίνησις τῶν μερῶν τῶν σωμάτων.

Αὗται αἱ δεύτεραι ποιότητες εἰσὶ δύο εἰδῶν. Τὰς μὲν ἀντιλαμβανόμεθα 'ἀμέσως,' τῶν δὲ 'ἐμμέσως.' Διὰ νὰ ὁμιλήσω σαφέστερον: Τῶν μὲν ἀντιλαμβανόμεθα καθ' ἑαυτὰς, ἢ ἀμέσως, διότι ἡ ἄμεσος ἐνέργεια ἐκείνων ἐφ' ἡμᾶς, ποιεῖ νὰ γεννῶνται ἰδέαι ἐν ἡμῖν οἱαδήποτε τὰ χρώματα. Ὀνομάζονται αὗται αἱ ποιότητες, 'ποιότητες αἰσθηταί.' Τῶν δὲ καὶ ἀντιλαμβανόμεθα εἰ μὴ ἐμμέσως, διὰ τὸ ἀποτέλεσμα ὅπου αὗται προβάλλουσιν ὅτι ἄλλα σώματα, τῶν ὁποίων ἐκεῖναι ἀπέχουσι τὸ ὑφος (1) τοιουτοτρόπως, ὅπου αὐτὰ ἀνεγείρουσιν ἐν ἡμῖν ἰδέας διαφόρους ἐκείνων τὰς ὁποίας ταῦτα ἀνήγειρον πρὸ τοῦ. Ὀνομάζονται αὗται αἱ ποιότητες 'Δυνάμεις.' Ἐν τῷ θεωρεῖν τὸ πῦρ, ἡμεῖς βλέπομεν ἀμέσως, ὅτι εἶναι ὑπέρυθρον: αὐτὸ εἶναι μία τῶν αἰσθητῶν ποιοτήτων ἐκείνου. Ἐν τῷ θεωρεῖν ὅτι ἐκεῖνο χωνεύει τὸν μόλιβδον, ἡμεῖς βλέπομεν ἐμμέσως, ὅτι τοῦτο δυνά-

(1) La tessitura.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

δυνάται νὰ τὸν καθιςᾷ ῥοώδη: (1) αὖτη εἶναι μία τῶν ἐκείνων δυνάμεων.

Καὶ πᾶσαι αὗται αἱ δεύτεραι ποιότητες, τόσον αἱ αἰσθητῶς, ὅσον καὶ αἱ ἐμμέσως αἰσθανόμεναι, δὲν εἶναι εἰ μὴ ἡ δύναμις τοῦ ὁποίου τὸ σῶμα ἔχει διὰ ἄλλο, διὰ τοῦ ἔσωθεν ἐποποιήσειν τῶν αὐτῷ πρώτων ἀρχεγόνων ποιοτήτων: πλὴν οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ἄλλως κρίνουσι περὶ τούτου. Αὐτοὶ δογματίζουσιν, (2) ὡς πρὸς τὰς αἰσθητὰς ποιότητας, ὅπου ὕπαι ἀναπαύσεσιν ἐν τοῖς σώμασιν, οἷά εἰσι τὰ χρώματα: ὅτι αὐταί εἰσι ποιότητες ἐκείνων πραγματικαί, ὅτι ταῦτα ἔχονται ἐκείνοις, καὶ ὅτι εἰσὶ τελείως ὅμοια ταῖς ἰδέαις ὅπου ἔχουσιν ἐκείνων. Δόγματισμὸς (3) παύσεως καὶ ψεύδης: τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἔρχεται, ἢ καθότι ἐκεῖνοι δὲν βλέπουσι μὲ τὰς ὀφθαλμοὺς τὸ ἔργον ἢ τοῦ πράξειν τῶν ἀρχεγόνων ποιοτήτων τοῦ σώματος: ἢ καθότι αἱ ἰδέαι τῶν αἰσθητῶν ποιοτήτων δὲν φαίνονται αὐτοῖς νὰ φυλάττουσιν ὁδὸν, μήτε τοῦ πάχους, μήτε τοῦ σωματικοῦ συχνματισμοῦ: ἢ τελειότερον καθότι δὲν δύανται νὰ διαλαμβάνωσι, πῶς ὁ συχνματισμὸς, τὸ πάχος, ἢ ἡ κίνησις τῶν μορίων τῶν σωμάτων, ἐδύναντο νὰ προβάλλωσι τὰς ἰδέας καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν χρωμάτων, τῶν ὀσμῶν καὶ τῶν ἄλλων αἰσθητῶν ποιοτήτων. Ὡς πρὸς τὰ καὶ τὰς ποιότητας τῶν σωμάτων, τὰς ὁποίας ὕπαι γνωρίζουσιν ἐμμέσως, καὶ τὰς ποίας καλοῦσι δυνάμεις ἐκείνων, ὁ αὐτῶν δογματισμὸς εἶναι δίκαιος. Ἐπειδὴ ὕπαι ἀναπαύσουσι σαφῶς, τί ἡ ποιότης ἡ προβαλλομένη: ἡ μαλακότης, ὡς δηλ. κεῖσθαι, ἐν τῷ κηρῷ, δὲν ἔχει ὑδεμίαν ὁμοιότητα μὲ τοῦ

(1) Fluido. (2) Decidono. (3) Decisione.

τὴν θερμότητα, καὶ ἀκολούθως, αὕτη ἡ μαλακότης δὲ
ἠμπορεῖ νὰ προβάλληται εἰ μὴ διὰ τῆς δυνάμεως
πυρός.

ΕΓΩ' ἤδη προεχώρησα πολὺ εἰς τὰς φυσικὰς ἀναζ
τήσεις: ἀλλ' αὗται ἦσαν ἀναγκαῖαι πρὸς τὸ διακρίνειν τ
τῶν σωμάτων πραγματικὰς, ἀρχεγόνους καὶ ἀχωρίστ
ποιότητας, ἀπὸ τῶν ἑτέρων ποιοτήτων, τὰς ὁποίε
οἱ πολλοὶ ὑποθέτουσι κοινῶς πραγματικὰς, καὶ π
φανερῶς. Ταύτης τῆς διακρίσεως τεθείσης, καὶ καλα
νοηθείσης, ἡμεῖς θέλομεν γνωρίζει, τίνες τῶν ἰδεῶ
ἡμῶν εἰσιν, ἢ δὲν εἰσὶ πιστὰὶ εἰκόνες τῶν ἐξωθεν ὑπ
κειμένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Περὶ τῆς Ἀντιλήψεως.

Η' Πρώτη ἰδέα ὁπὸ ἡμεῖς ἔχομεν ὅταν διατη
πτώμεθα περὶ ἑαυτῶν, (1) εἶναι ἡ 'Αντι
λῆψις. 'Αὕτη ἡ 'δυνάμις' εἶναι πᾶσα πάθος.
Αὕτη δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀπαλλάττηται τὸ ἀντιλαμβάνε
θαι ἐκεῖνο ὃ αὕτη τώρα ἀντιλαμβάνεται. Δὲν ἠμπο
ρῶμεν νὰ ἐξάρωμεν τί αὕτη σωίσαται, εἰ μὴ
ἀναλογιζόμενοι ἐκεῖνο ὁπὸ συμβαίνει ἐν ἑαυτῇ, ὅταν
ἡμεῖς βλέπωμεν, αἰσθανώμεθα, διαπορώμεθα, κτ.

Οἱ τύποι οἱ γινόμενοι ὅτι τὰ ὄργανα, δὲν προξε
νοῦσιν ἀδεμίαν ἀντίληψιν ἐὰν οὗτοι δὲν διήκωσι μέχ
τῆς

(1) Riflettiamo sopra noi medesimi.

τῆς ψυχῆς. Βλέπε ἐκεῖνον τὸν Λόγιον ἐντόνως προσέ-
χοντα μιᾷ μελέτῃ: ὅπος δὲν ἀντιλαμβάνεται πολλῶν
τύπων γινομένων, ἤγουν. χάνει, ὅτι τὸ ὄργανον τῆς
ἀκοῆς. Ἆρα ὅπου ὑπάρχει αἴθησις ἢ ἀντίληψις,
χρεωστεῖ ἐκεῖ νὰ ὑπάρχῃ ἰδέατις κατ' ἐνέργειαν παροῦσα
τῇ Διανοίᾳ.

Ὅσον τις προβαίνει τῇ ἡλικίᾳ, τόσον ἡ κρίσις με-
ταβάλλει καὶ διορθοῖ ἐκ προσαγωγῆς καὶ λεληθότως (1) τὰς
ἰδέας ὁπού ἔρχονται ἀπὸ τὰς αἰσθήσεων, καὶ μάλιστα
ἐκείνας τῆς ὄψεως: τὸ ἐξῆς παράδειγμα εἶναι τεκμή-
ριον τούτου. Ἡ ἰδέα ὁπού ἐγκολάπτεται εἰς τὸ ἡμῶν
πνεῦμα, ὅταν βλέπωμεν σῶμα στρόγγυλον καὶ
χρώματος μονοειδοῦς, οἷον λευκὸ τὸ χρῶμα τοῦ 'χιονίου' ἢ
τοῦ 'γαγάτου,' (2) παρεισάγει τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν σῶμα
κύκλον ὁμαλὸν (3) καὶ διαφόρως ἀπεσκιασμένον: ἀλλὰ
μανθάνοντες ἐκ πείρας, ὅτι τὰ κυρτὰ σώματα ἐγείρου-
σιν ἐν ἡμῖν μίαν τοιαύτην 'φαντασίαν,' ἡμεῖς μορ-
φοῦμεν ἑαυτοῖς τὴν ἰδέαν σφαίρας κυρτῆς καὶ χρώ-
ματος μονοειδοῦς, εἰ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν δὲ παρεισφέ-
ρουσιν ἡμῖν, ὡς εἶπον, εἰ μὴ σῶμα κύκλον ὁμαλὸν διαφό-
ρως ἀπεσκιασμένον. Ἡ ψυχὴ ἔχει τόσην δεξιότητα καὶ
δύναμιν πρὸς τὰ πράγματα ὁπού εἰσὶν αὐτῇ οἰκεῖα, καὶ
κρίσις ὁπού αὐτὴ ποιεῖ περὶ τῶν αἰσθημάτων ἀπολυ-
θεῖ ἐκεῖνα ὅπου πλησίον, ὁπού ὡς ὅτι τὸ πλεῖσον συγ-
χεῖται ἡ ἀντίληψις μὲ τὴν κρίσιν, καὶ ἡ ἀντίληψις
μάλις διαπερνᾷ, φαίνεται νὰ μὴ χρησιμεύῃ εἰ μὴ εἰς
τὸ παρεῖν νὰ ἐργάζηται ἡ κρίσις. Εἷς ἄνθρωπος ὁπού
ἀγχινώσκει, ἢ ὁπού μετὰ πολλῆς διατάσεως ἀκούει νὰ
ἀγχινώσκῃ τις, ὀλίγον προσέχει τοῖς ἤχοις ἢ τοῖς χα-
ρακτῆ-

(1) Insensibilmente. (2) Γαγάτης, Λίθος. (3) Piano-

ρακτῆρσιν: ἐκεῖνος δὲν ἀσχολεῖται εἰ μὴ πρὸς τὰς ἰδέ
ὅπου ἐγείρουσιν ἐν αὐτῷ ὅτοι οἱ χαρακτῆρες, ἢ ὅτοι
ἦχοι. Ἆρα, ἀπὸ ἕξεως γίνονται πράξεις χωρὶς
ἀντιλαμβανώμεθα τόπων.

ΦΑΙΝΕΤΑΙ ὅτι ἡ δυϋαμις τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι εἶναι
προτέρημα τῆς Ζώων ὑπὲρ τὰ Ὄντα ἅτινά εἰσιν εἰδε
κατωτέρω. Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι μέγας ἀριθμὸς Φυτ
κῶν (1) ἔχουσι βαθμός τινας κινήσεως, καὶ ὅτι καὶ τ
διαφόρους τρόπους καθ' οὓς σωματά τινα προσάπτονται ἐκε
νοις, ταῦτα ἀξιοτίμως μεταβάλλουσι καὶ κίνησιν καὶ χ
μα: πρᾶγμα ὅπου ἐποίησε νὰ δίδωται τούτοις τὸ ὄνομα
φυτῶν αἰσθητικῶν: Ἐγὼ ὅμως πιστεύω, ὅτι παῦ ἐκεῖ
νο ὅπου αὐτοῖς συμβαίνει δὲν εἶναι ἧττον τὸ ἀποτε
λεσμα σύος ἁπλοῦ Μηχανισμοῦ, ἢ κολόβωσις σύ
χοινίου ἐμβεβαμμένου εἰς τὸ ὕδωρ. Ὡς πρὸς τὰ Ζῶα
ἐγὼ νομίζω ὅτι αὐτά εἰσι δεκτικὰ ἀντιλήψεως: ἀλλ
τὰ μὲν πλέον τὰ δὲ ἧττον: ἐπειδὴ φαίνεται ὅτι ἡμ
πορεῖ τις ὁμοιοαληθῶς νὰ συμπεραίνῃ ἐκ τῆς συμμορφα
σεως (2) σύος 'δακτύλου' ἢ σύος ὀρέου, ὅτι παῦπ
τὰ δύο ζῶα πολὺ δέουσι νὰ ἔχωσιν αἰσθήσεις ὅπω γορ
γὰς (3), καὶ ὅτω πολλὰς ἀριθμῷ, ὥσπερ ὁ 'ἄνθρω
πος, ὁ 'πίθηκος' καὶ τ.

Ἀλλ' εἰς τί ἐχρησίμευον αἰσθήσεις γοργότεραι καὶ πο
λυπληθέσεραι ἐν σύῒ δακτύλῳ, ζώῳ τὸ ὁποῖον δὲν δύ
ναται μήτε νὰ κινῆται πρὸς τὰ ὑποκείμενα ὅπου τὰ ἦσα
ἡδέα, μήτε νὰ φεύγῃ ἐκεῖνα ὅπου τὰ ἦσαν ὀπζήμια,
μήτε

(1) Di vegetabili.

(2) Συμμόρφωσις Conformazion ἀγλισί: εἶναι μορφὴ ἢ εἶδος πραγμάτων ἀναφερομένων τὰ σύος εἰς ἄλλο: ἢ ἴδια ὑφὴ καὶ διαφορία σύος σώματος, καὶ ἡ διάθετις πρὸς τὸ ποιεῖν σὺν ὅλον.

(3) Vivi.

μήτε νὰ ζητῇ τὸ ὕδωρ καὶ τὰς βοφὰς ὅπου τὸ εἶναι ἁρμόδιαι. Αὗται τὸ ἴσαν ὀχληραί: αἱ ἡμέραι αὐτὸ ἴσαν ἐπάνω δυσυχέσεραι. Τοσοῦτον εἶναι ἄπειρος ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ σοφία τοῦ Παντὸς τῶν ὅλων, καὶ ἐν τῷ ποιεῖν τὰς αἰσθήσεις πάντων τῶν ζώων, ἀναλόγως πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ πρὸς τὴν ἐκείνων σάσιν!

Η' ἀντίληψις λοιπὸν εἶναι ὁ πρῶτος βαθμὸς πρὸς τὴν γνῶσιν, καὶ τὸ μοναχὸν μέσον τοῦ ἔχειν τὴν ὕλην ἐκείνης. Ἄρα ὅσῳ πλέον εἷς ἄνθρωπος ὑπερτερεῖ ἕνὸς ἄλλου, ἢ τῷ ἀειθμῷ ἢ τῇ γοργότητι τῶν αἰσθήσεων, τόσῳ πλέον θέλει ἠθαι ἱκανὸς νὰ ὑπερφέρῃ ἐκείνου τῇ ἐκτάσει τοῦ πνεύματος καὶ τῇ ἐκτάσει γνώσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Περὶ τῆς Δυνάμεως τοῦ ζωγραφίζειν τὰς Ἰδέας.

Α'ΤΗ ἡ δυνάμις εἶναι ἡ δευτέρα ἥτις εἶναι ἀναγκαία πρὸς τὸ ἐκτείνειν (1) τὰς γνώσεις. Τὰ ἔργα αὐτῆς εἰσι ζωγραφίζειν τὰς ἰδέας τὰς ὁποίας τὸ πνεῦμα ἐδέξατο. πρᾶγμα ὅπου ποιεῖ αὕτη διχῶς: 1. κρατοῦσα πρός τινα χρόνον μίαν ἰδέαν παροῦσαν τῷ πνεύματι, τὸ ὁποῖον ἐγὼ καλῶ 'θεώρησιν.' 2. ἀναλαβοῦσα ἰδέας αἵτινες εἶχον ζωγραφίσῃ, πρᾶγμα ὅπου γίνεται ζωγραφίσῃ 'μνήμης,' ἥτις εἶναι οἷον ἡ 'ἀποθήκη' πασῶν τῶν ἰδεῶν ἡμῶν.

Η' χρῆσις τῆς Μνήμης, ἤτοι ἐνὸς ἀποδοχείου ἔνθα ἠμπο-

(1) Estendere.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἠμπορῶσι νὰ θέτωνται ἰδέαι διὰ νὰ τὰς ἀναλαμβάνῃ τις ὅταν χρήζῃ ἐκείνων, ἰῶ ἀπολύτως ἀναγκαία τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ ὁποίῳ τὸ Πνεῦμα εἶναι ἀνεπιτήδειον πρὸς τὸ ἀνασκοπεῖν πολλὰ πράγματα κατὰ τὸ αὐτό. Ταύτης τῆς δυναμέως ἕνεκα, ἐγὼ ἠμπορῶ νὰ λέγω, ὅτι ἔχω τὰς ἰδέας ὁπῶ ἐγὼ δυνάμαι νὰ ἀναλαλῶ. Τὰ ὑποκείμενα ὁπῶ τὰ ἀρχικὰ ἐποίησαν αὐτὰς νὰ θεωρῶνται, ἐκεῖνα ἐνεργοῦσιν ἐπ' ἐμέ: ἀλλ' αὐτὰ ἐνήργησαν: ἐγὼ μνημονεύω τούτων τῶν ὑποκειμένων, καὶ τῶν ἰδεῶν τὰς ὁποίας αὐτὰ ἀνήγειραν. Ἐγὼ συχνὰ ἐποιησάμην αὐτὰς ἐκποδών: ἐγὼ τὰς ἀνεκάλεσα: αὗται ὑπήκουσαν, καὶ ἐφάνησαν ὡσχρῶμα. Τοῦτο ἀρκεῖ διὰ νὰ λέγω ὅτι ἐγὼ τὰς ἔχω ἐν τῷ Πνεύματι.

Ἀλλὰ, τῶν ἰδεῶν μὴ ὄντων εἰ μὴ ἀντιλήψεων κατ' ἐνέργειαν ἐν ἡμῖν, αἵτινες ἀντιλήψεις παύονται ὄντα τινὰ καὶ ὑπάρχουσαι, διὰ τοὺς ὁπῶ ὁ ἄνθρωπος οὐκέτι ἀντιλαμβάνεται τούτων: λέγειν ὅτι ὑπάρχουσιν ἰδέαι ἀποτεταμιευμέναι ἐν τῇ μνήμῃ, τοῦτο εἶναι μὴ λέγειν ἄλλο τι ἢ ὅτι ἐν πολλαῖς ἀφορμαῖς τὸ πνεῦμα ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ ἀναλαλεῖν πρὸς ἑαυτὸ τὰς παλαιὰς αὐτοῦ ἀντιλήψεις, καὶ τοῦ ἐλέγχειν ἑαυτὸ ὅτι αὐτὰς ἔχει ἄλλοτε φοράν.

Δύο βοήθειαι ὁπῶ πολὺ χρησιμεύουσιν εἰς τὸ ἀπεργάζεσθαι τὰς ἰδέας εἰς τὴν μνήμην, εἶναι: ἡ πρώτη, διασκέπτεσθαι περὶ τούτων ἐξ ὑποστάσεως: καὶ ἡ δευτέρα, διασκέπτεσθαι περὶ αὐτῶν συχνάκις. Ἄρα ὁ ἄνθρωπος χρεωστεῖ πολὺ παχέως νὰ ἀπομνημονεύῃ τῶν ἰδεῶν τὰς ὁποίας οὐκ ἔχει εἰ μὴ μίαν φορὰν μόνον. Οὕτως ὑποπτεύεται ὅτι ἐκεῖνοι ὁπῶ ἐκ παίδων ἀπέβαλον τὴν ὄψιν δὲν ἐδύναντο πλέον νὰ μορφῶσιν ἑαυτοῖς ἰδέαν χρωμάτων.

Εἰσὶν ἄνθρωποι τῶν ὁποίων ἡ μνήμη εἶναι ἐς ἄκρον δυστυχής: πλὴν συμβαίνει μείωσις ἐν ταῖς αὐτῶν ἰδέαις:

ἔτι ἐν ἐκείναις αἵτινες ἐποίησαν ἐν αὐτοῖς τὰς τύπους τὰς πλέον βαθείας, οἵαι εἰσὶν ἐκεῖναι τῆς ἡδονῆς καὶ τὰ ἄλγους. Αὗται γηράσκουσι καὶ ἀποθνήσκουσι τέλος πάντων, ὅμοιαι ταῖς ὑπογραφαῖς τῶν παλαιῶν μνημείων τὰς ὁποίας ὁ χρόνος ἐξήλειψε: τὸ ἐκείνων ἐκτύπωμα (1) ὅπου σὺν ἐξαλείφεται μὲν μικρὸν, μέχρις ὅ δὲν μένει πλέον οὐδὲν ἴχνος ἐκείνων. Λοιπὸν μόναι αἱ ἰδέαι αἵτινες ἀναβιοῦνται διὰ τῆς συχνῆς ἐπαναλάμψεως τῶν ὑποκειμένων ἢ τῶν παράξεων ὅπου τὰς προβάλλουσιν, ἐντόνως ἐγχαράττονται εἰς τὴν μνήμην, καὶ μένουσιν ἐν αὐτῇ πλείονα χρόνον. Τοιαῦταί εἰσιν αἱ ἰδέαι τῶν ἀρχιγόνων ποιοτήτων τῶν σωμάτων, ἡ 'στερεότης,' ἡ 'ἔκτασις,' τὸ 'σχῆμα,' ἡ 'κίνησις,' καὶ ἡ 'ἀνάπαυσις': τοιαῦταί εἰσι πρόσθετα τὰ αἰσθήματα ἢ αἱ ἰδέαι αἵτινες ἐνεργοῦσι σχεδὸν ἀπαύστως ἐφ' ἡμᾶς, οἷον τὸ 'φῦχος' ἢ 'θερμότης' καὶ ἄλλα: καὶ τέλος αἱ ἰδέαι τῶν ἰδιοτήτων αἵτινές εἰσι κοιναὶ παντὶ εἴδει Ὄντων, οἷον ἡ 'ὕπαρξις,' ἡ 'διαμονὴ (2),' ὁ 'ἀριθμὸς' καὶ τὰ λοιπά. Πᾶσαι, λέγω, αὗται αἱ ἰδέαι, καὶ αἱ αὐταῖς ὅμοιαι, σαφῶς ἀποδιδράσκουσι τῆς μνήμης, μέχρις ἂν αὖτη ἔχει τὴν ἰσχὺν τὸ ἐξασθένειν ἐνίας ἐκείνων.

Ἡ 'Μνήμη' εἶναι συχνὰ ἐνεργοῦσα, (3) ἐπειδὴ συχνὰ προσκειται ῥωμαλέως τῷ ἀνορύσειν ἰδέας ὅπου ἐφαίνοντο πεθαμμέναι: ἀλλ' ἔτι αὖτη εἶναι συχνὰ πάσχουσα: ἐπειδὴ αἱ ἰδέαι αἵτινες ἐνομίζοντο διεσπαρμέναι, ἢ ἐξεγείρονται καὶ παρίστανται οἷον καθ' ἑαυτὰς, ἢ ἐκπίπτωσιν ἐκ τῶν ἐνδομύχων αὐτῶν ταμιείων ὑπὸ τῆς ὁρμητικῆς πάθους τινὸς βιαίου.

Ἡ 'Μνήμη' ὑποκειται δυσὶν ἐλλείψεσι; 1. τῷ ἀποβάλ-

(1) Impronto. (2) La durata. (3) Attiva.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

βάλλειν τελέως τὰς αὐτῆς ἰδέας, τὸ ὁποῖον χωρὶς μίαν ἀγωνίαν ὁλοτελῆ: 2. τῷ εἶναι ἄγαν βραδὺν, τὸ τέσι, τῷ μὴ δύνασθαι πολὺ ταχέως τὰς ἰδέας ὅπου ἐκείνη ἔχει ὡς ἐν τῇ καταθήκῃ. Ὅτε τοῦτο τὸ βραδὺς εἶναι ἔκπτωσιν, αὐτὸ εἶναι ἀναισθησία. Ἀλλ' ὅταν ἐκείνη τὴν παρουσίαν καὶ τὴν πρόταξιν, αὐτὸ εἶναι ἡ εὕρεσις καὶ ἡ ὀργὴ τοῦ πνεύματος, (1) ἢ ἡ δυσκολία φαντασία.

Ἐκεῖνος ὅπου γινώσκει τὸ παρὸν, τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον, καὶ ἐμπροσθεν τοῦ ὁποίου τὰ ἐνθυμήματα τῶν ἀνθρώπων εἰσὶ γυμνὰ καὶ ἐν ὑπαίθρῳ, ἐκείνους ἀναμφιβόλως ταῖς Νοεραῖς φύσεσι ταῖς ὕσαις ἀμέσως μετ' αὐτὸν, τὴν δύναμιν τοῦ βλέπειν πάσας τὰς παρελθούσας αὐτῶν ἰδέας, ἀπὸ δεξιᾶς χρόνου, καὶ χωρὶς νὰ ἀφανίζηται ποτὲ ἀδεμία ἐκ τῆς ἐκείνων ὄψεως. Ἕως τοῦ εἰς ἄνθρωπος παιδαῖος ἐκ προόδου τὰς αὐτοῦ γνώσεις, ἂν ἔβλεπεν, ὃν τρόπον πιθανῶς βλέπουσι πολλαὶ τάξεις Ἀγγέλων, πάσας τὰς παρελθούσας αὐτοῦ ἰδέας καὶ πάσας τὰς διαλήψεις (2) ὅπου ἐκεῖνος ἐποίησεν ὥσπερ ἐν μιᾷ πινακίδι, καὶ μιᾷ ἁπλῇ ὀφθαλμῶν βολῇ; Οὐκ ἐδύνατο νὰ εἶναι τύπος εἷς τῶν τόπων, διὰ τοῦ ὁποίου, ἡ γνῶσις τῶν Πνευμάτων δύναται νὰ εἶναι τοῦτο πολὺ ἀνωτέρα τῆς ἡμετέρας;

Εἶναι ὁμοιοαληθὲς, ὅτι ὑπάρχουσι ζῶα τὰ ὁποῖα ἀπολαύουσι τῆς δυνάμεως τοῦ ἀναμιμνήσκεσθαι ἐν τῷ αὐτῷ βαθμῷ ὥσπερ ὁ ἄνθρωπος. Ἂν σύρῃ τῶν πετεινῶν ὁ διέσωζον μνήμῃ τὴν καθαρὰν καὶ ἀκεραίαν ἰδέαν σύριγγος μέλους αὐλοῦ d'un'aria di Zufolino; παραδ. χάριν, ἐδύνατο ἐκεῖνα νὰ διδάζωσι, καὶ νὰ προσέχωσιν, ὃν τρόπον ποιοῦσι, διὰ νὰ τὸ μανθάνωσι μὲ πάντων τῶν ῥυθμῶν αὐτοῦ; (3)

KE-

(1) Invenzione o vivacità di spirito.
(2) Ragionamenti. (3) Modulazioni.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Περὶ ἄλλων τινῶν Ἐργασιῶν τῦ Πνεύματος.

ΜΙΑ ξίτη δωάμις τῦ πνεύματος εἶναι ἐκείτη τῦ διαγινώσκειν ἤτοι διακρίνειν τὰς αὐτῦ ἰδέας. Ἐξαρτῶνται ταύτης τῆς δωάμεως ἡ εὐάργεια καὶ ἡ βεβαιότης πολλῶν ἀληθειῶν, ἔτι ἐκείνων αὐτῶν αἵτινες νομίζονται ἔμφυτοι: ἐπειδὴ ἡ μεγάλη ἐκείνων εὐάργεια χρωνᾶται ἐκ τύτυ: διότι τὸ πνεῦμα διβλεπεῖ (1) ἐκ τῆς ἁπλῆς ὄψεως, τὰς ἀναφορὰς τῶν ἰδεῶν αἵτινές εἰσιν ἐζδιγμέναι εν τύτῳ τῷ εἴδει τῶν προτάσεων.

ΔΙΑΓΙΝΩΣΚΕΙΝ τὰς ἰδέας, μέχρι τῶν πλέον μικρῶν διαφορῶν αὐτῶν εἶναι ἐκεῖνο ὁπῦ ποιεῖ μάλιστα πάντων τὴν ἀκρίβειαν καὶ σαφήνειαν τῦ λόγυ. Δεν εἶναι συγχυτέα ἄυτη ἡ ἐμμέλεια καὶ διρυθμία τῦ λόγυ (2) μὲ ἐκεῖνο ὁπῦ καλεῖται Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον δεν εἶναι εἰ μὴ ἡ παχύτης καὶ ἡ ποικιλία μὲ τὴν ὁποίαν γίνεται, ἢν ἔτως εἴπω, πλησιασμὸς καὶ διάθεσις ἰδεῶν, τῶν ὁποίων ἡ ὁμοιότης ἢ πλέον κόφη δυνάται νὰ ἐπαρκῇ ἰδεῶν εἰκόνων: ὅταν ἡ κρίσις πάντοτε ἄχολος πρὸς τῷ διακρίνειν μετ' ὀπμελείας τὰς ἰδίας μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐκείνη βλέπει τὴν πλέον μικρὰν διαφοράν, δεν ὀλιγωρῇ μηδενὸς πράγματος, ὅπως διαφύγῃ νὰ πίπτῃ εἰς τὸ σφάλμα καὶ εἰς τὴν ἐξαπάτην. Ἄρα τὸ πνεῦμα καὶ ἡ κρίσις χρεωστῦσι νὰ συμφωνῶσι σαφῶς.

ΘΕ'.

(1) Discerne. (2) L' aggiustatezza del ragionamento.

ΘΕΛΕΙ τις λοιπὸν νὰ ἔχῃ ἰδέας σαφεῖς καὶ ὡρισμένας; ἂς τὰς μαχείνῃ μὲ πάσης τῆς δυνατὴς ἀκριβείας. Τοιουτοτρόπως ὁ ἄνθρωπος δὲν θέλει ἦθαι εἰς κινδύνῳ τοῦ συγχεῖν αὐτὰς καὶ τοῦ ἁμαρτάνειν: ἔτι ὁπότε τὰ ὑποκείμενα τὰς προσέφερον ταῖς αἰσθήσεσι μαφόρως καὶ μαφόρους ἀφορμαῖς.

ΜΙΑ ἄλλη Ἐργασία τοῦ πνεύματος ἔστι τὰς αὐτῶν ἰδέας, εἶναι ἐκείνη τοῦ παραβάλλειν ἀλλήλας, ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν αὐτῶν, τὸν βαθμὸν αὐτῶν, τὸν χρόνον αὐτῶν, καὶ τὸν τόπον αὐτῶν. Αὕτη ἡ ἐργασία, ὡς πᾶς τις βλέπει, εἶναι τὸ θεμέλιον πασῶν τῶν χρήσεων. Δὲν φαίνονται τὰ Θηρία νὰ ἀπολαύωσι ταύτης τῆς δυνάμεως εἰς μεγάλῃ βαθμῷ πολὺ ἀξιοσκέπτῳ: ἐπειδὴ ἐὰν ἔχωμεν λόγον τινὰ νὰ διδῶμεν αὐτοῖς πολλὰς ἰδέας ἀρκούντως δηλωτικὰς, δὲν ἔχομεν ἵππον νὰ βεβαιῶμεν, ὅτι ἐκεῖναι δὲν ἠμποροῦσι νὰ παραβάλλωσι τὰς αὐτῶν ἰδέας εἰ μὴ ὡς πρός τινας αἰσθητὰς ἐμφανείας: διότι, ὡς πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ παραβάλλειν ἰδέας ἀφηρημένας, ἠμποροῦμεν νὰ πειραιρώμεθα μὲ ὁμολογαληθείας ὅτι αὕτη δὲν ἔστιν εἰς τοῖς Ζώοις.

ΣΥΝΤΙΘΕΝΑΙ τὰς αὐτοῦ ἰδέας, ἢ ἀθροίζειν ἐξ ἐκείνων πολλὰς ἁπλᾶς, καὶ συναπτειν πάσας εἰς ἓν μόνον πᾶν, εἰς μίαν μόνην εἰκόνα, εἶναι μία ἄλλη ἐργασία τοῦ πνεύματος, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγὼ ἀνάγω ἐκείνην τοῦ ἀποτείνειν τὰς αὐτοῦ ἰδέας, τοτέσι συναπτειν· ἐμοῦ μαφόρους ἰδέας τοῦ αὐτοῦ εἴδους: οὗ τρόπου ἐκ τῆς προθήκης πολλῶν ἑνάδων γίνεται ἡ ἰδέα μιᾶς δωδεκάδος, μιᾶς εἰκοσάδος, καὶ ἄλλων ἀριθμῶν. Ἐνταῦθα ἐγὼ ὑποθέτω προσέτι ὅτι τὰ Θηρία εἰσὶ καταδεέστερα πολὺ τῶν ἀνθρώπων. Ταῦτα δέχονται καὶ ταῦτα κρατοῦσι πολλὰς ἰδέας συνθέτους: ἐγὼ δὲν τὸ ἀρνοῦμαι. Εἰς καιρὸν θέλω

μνή-

μνήμη τὴν ἡλικίαν (1) τῦ σώματος καὶ τὴν φωνὴν τῦ ζυγὸς αὐτῦ: Ἔστω καὶ τοῦτο. Ἀλλ' αὗται αἱ ἰδέαι εἰσὶ πάλιν σημεῖα τὰ ὁποῖα τὸν ποιοῦσι νὰ ὀπιγινώσκῃ τὸν αὐτῦ ζυγὸν, ἢ μία ἰδέα συνήθεως πεπλασμένη ὑπ' ἐκείνης.

Τελευταῖον, εἶναι μία ἄλλη ἐργασία τῦ πνεύματος ἡ ἀποσπᾶν (2) τὰς αὐτῦ ἰδέας, καὶ ὕστερον μορφῶν ἰδέας ἁπλᾶς καὶ φαντασματικὰς πολλῶν πραγμάτων ἰδίων. Τὸ πνεῦμα δεξάμενον πολλὰς ἰδέας ἁπλᾶς, αἵτινες διαφέρουσι πάσαι ἀλλήλων, χωρίζει ἢ ἀποσπᾷ τούτων τῶν ἰδεῶν, ἐκεῖνο ὅπερ τὰς ποιεῖ νὰ διαφέρωσιν ἀλλήλων, οἷον τὰς συνεισάσεις τῦ χρόνου, τῦ τόπου καὶ ἄλλων, καὶ δεν τὰς θεωρεῖ εἰ μὴ δι' ἐκείνου τῦ μέρους δι' ὃ αὗται πάσαι ὁμοιάζουσιν: Ὁμοιότης διὰ τῆς ὁποίας αὗται, καὶ πᾶσαι ἐκεῖναι αἵτινες μὲ ταῦτα θέλει γνωσθῇ ὅτι ἔχουσι τὰς αὐτὰς ποιότητας, λέγονται τὸ αὐτὸ εἶδος. Οὐδὲν ἀναγκαιότερον, πρὸς τὸ συντέμνειν (3) τὰς ἰδέας. Αὕτη ἡ δύναμις τῦ ποιεῖν ἰδέας φυσικὰς, θέτει μίαν ὑπερφυῆ διάστασιν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν θηρίων. Φαίνεται ὅτι ἐκεῖνα διαλογίζονται (4) περὶ ὑποκειμένων ἰδίων: ἀλλὰ δὲν ἐλέγχει κάνεν ὅτι αὐτὰ μορφοῦσι φυσικὰς ἰδέας.

Ἡ ἔλλειψις τοῦ 'φρονοβλαβοῦς' (ἀγγλιστὶ imbecille) συνίσταται περὶ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐστερημένον τινὸς τῶν δυνάμεων περὶ ὧν ἤδη ὡμίλησα, ἢ περὶ τὸ μὴ ἐπολαύειν τινὸς μέρους τοῦ τόνου ὅπερ ἀπαιτεῖται. Ἡ ἔλλειψις τοῦ 'ἄφρονος,' περὶ τὸ αὐτὸν συνδεῖν ἰδέας ἀσυνδέτους ἐκ φύσεως αὐτῶν, καὶ λαμβάνειν ταύτας τὰς ἰδέας, ἀβέλως συνδεδεμένας, οἷα μίαν ἀλήθειαν, πραγματικήν. Ὁ ἄφρων ἀπατᾶται παραπλησίως

(1) La statura. (2) Abstrahere.
(3) Abbreviare. (4) Ragionano.

σίως ὥσπερ ὁ ὀρθῶς διαλογιζόμενος ὅτι ἀρχῶν ψευδῶν· καὶ ἀκολούθως εἷς Ἄνθρωπος σώφρων, ὅστις ζηλεύει ἰδέας ἀκοινωνήτους (1) καὶ διαλογίζεται ὅτι τούτων τῶν ἰδεῶν, δύναται νὰ εἶναι ὡσαύτως, ὡς πρὸς τοῦτο, πλησίον ἄφρων, ὥσπερ ἐκεῖνοι οἵτινες κρατοῦνται κεκλεισμένοι. Οὕτως ὁ ἄφρων συνδεῖ ἰδέας ἀσυμβάτους, καὶ μὲ τοῦτο, αὐτὸς ποιεῖ προτάσεις ψευδεῖς καὶ ἀφυεῖς, ὅτι τῶν ὁποίων ὅμως ἐκεῖνος ὀρθῶς διαλογίζεται: ἀλλ' ὁ φρενοβλαβὴς δὲν ποιεῖ προτάσεις: ἕτος δὲν διαλογίζεται τὸ ὁποῖον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Περὶ τῶν Συνθέτων Ἰδεῶν.

ΤΟ Πνεῦμα εἶναι ἀπολύτως πάθος ὅταν αὐτὸ δέχηται τινα ἁπλῆν ἰδέαν: τότε ἐγὼ παρέχον ἔλεγχον: ἀλλ' ἐκεῖνο διαπονεῖται εἰς ταύτας τὰς ἁπλᾶς ἰδέας, καὶ ἀπὸ διαφόρων ἐργασιῶν ποιεῖ ἰδέας συνθέτους. Αἱ κυριώτεραι τούτων τῶν ἐργασιῶν εἰσὶ, 1. ἀθροίζειν πολλὰς ἰδέας ἁπλᾶς εἰς μίαν μόνην, ὥστε συνίστανται ἰδέαι σύνθετοι, 2. παρίστᾶν ἑαυτῷ δύο ἰδέας ἢ ἁπλᾶς ἢ συνθέτους, καὶ ἱδρύειν αὐτὰς τὴν μίαν πλησίον τῆς ἑτέρας, ὥστε θεωρεῖν ἀμφοτέρας καθ' ἑαυτὸ, πλὴν χωρὶς νὰ τὰς συνάπτῃ ὁμοῦ: ὥστω ἀποκτῶνται αἱ ἰδέαι τῶν Σχέσεων. 3. Χωρίζειν μίαν ἢ πλείονας ἰδέας ἀπ' ἐκείνων μετὰ τῶν ὁποίων αὗται ὑπάρχουσι πραγμα-

τικῶς

(1) Incompatibili.

τιαῶς συμπεμφθῶσι, ὅτω συνισῶνται αἱ ἀμιναὶ ἰδέαι.
Ἐγὼ διασκέπτομαι περὶ τῆς πρώτης τάτων τῶν πράξεων τὸ Πνεύματος: Ἐγὼ θέλω ὁμιλήσῃ περὶ τῶν ἄλλων δὲν ἐν τῇ ἐκείνων πάξει.

Αἱ συνθετοι ἰδέαι ἡμῶν εἰσὶ δύο εἰδῶν. Εἶναί εἰσι τὰ 'συγκείμενον' (1) ἐξ ἰδεῶν ἁπλῶν, τῶν ὁποίων τὰ Ἀρχέτυπα ὑπάρχουσι πραγματικῶς ἐν τῇ φύσει, οἷον ἡ ἰδέα ὑποστάσεώς τινος. Ἄλλαι εἰσὶ συγκείμεναι τὰ ὁποῖα τὸ πνεῦμα συνέσησεν, οἷον ἡ ἰδέα 'δ'χαειστίας,' 'φιλίας' καὶ ἄλλων.

Διὰ τῆς δυνάμεως τὸ ἀναλαμβάνειν τινὰ τὰς αὐτὸ ἰδέας καὶ ἐν ἓν ταύτας ὁμὸ, ὅτος δύναται νὰ διαποικίλῃ καὶ νὰ πολλαπλασιάζῃ χεδὸν εἰς ἄπειρον τὰ ὑποκείμενα τὸ ἐνθυμήματος αὐτὸ: ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖ νὰ δείχηται ἀδεμίαν ἰδέαν ἁπλῶ εἰ μὴ διὰ τὸ 'Αἰσθήματος' καὶ τὸ 'Ἀναλογισμὸ.' Αἱ ἰδέαι τῶν αἰσθητῶν ποιοτήτων δὲν ἠμποροῦσι νὰ τὸ ἔρχωνται εἰ μὴ διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν ἔξωθεν ὑποκειμένων ὅτι τὰς αὐτὰς αἰσθήσεις: καὶ αἱ ἰδέαι τῶν ἐργασιῶν μιᾶς ὑποστάσεως ἐνθυμουμένης, (2) οἷα εἶναι ἡ ψυχὴ, δὲν ἠμποροῦσι νὰ τὸ εἰσέρχωνται εἰ μὴ δι' ἐκείνα τὸ ὁποῖον ὅτος ἐνδέθεν αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῷ. Ἀλλ' ὅτε μίαν φορὰν αὐτὸς συνεστήσεν ἕνα ἀφορισμένον ἀριθμὸν ἰδεῶν ἁπλῶν, ἐκεῖνος ἔχει τὴν δύναμιν τὸ σωθεῖν αὐτὰς, καὶ τὸ προβάλλειν ἄλλας ἰδέας, ὅπο δὲν εἶχε ποτὲ γνωρίσῃ πρότερον.

Καθ' ὁντινανοῦν τρόπον αἱ ἰδέαι ἡμῶν εἰσι συμπεθειμέναι, ὁπωσοῦν μέγας εἶναι ὁ ἀριθμὸς ἐκείνων, ὁπωσοῦν ἄπειρος εἶναι ἡ ποικιλία τάτων, ἠμποροῦσι πᾶσαι νὰ ἀναγωνται εἰς ταῦτα τὰ ξία γενή: 'Τρόπους,'

ἡ

(1) Composto. (2) Pensante.

ἢ 'Τροποποιήσεις,' 'Υποστάσεις,' καὶ 'Σχέσεις.

Α. Τρόποι, 'Τροποποιήσεις' ἢ 'Τρόποι τὰ εἶναι, εἰσὶν ἰδέαι αἵτινες παρεισῶσιν, ὑ πράγματί τινι θέμενον νὰ ὑπάρχῃ καθ' αὐτὸ, ἀλλ' ἐξαρτήσεις (1) καὶ πάθη ὑποστάσεων: τοιαῦταί εἰσιν αἱ ἰδέαι αἱ σημαινόμεναι ὑπὸ τῶν ὀνομάτων 'Τριγωνότης, ἀχαριστία, αὐδροφονία' κτ. Αὗται αἱ 'Τροποποιήσεις' εἰσὶν ἢ 'ἁπλαῖ ἢ 'σωύθετοι': Ἁπλαῖ, ὅτε αὗται δὲν εἰσὶ σωτεθειμέναι εἰ μὴ ἐξ ἑνάδων ἢ ἐκ βαθμῶν ἰδεῶν ἁπλῶν τοῦ αὐτοῦ εἴδους, οἷον μία 'δωδεκάς,' μία 'Τριακοντάς: Σωύθετοι,' ὅταν αὗται περιλείωσιν ἰδέας ἁπλᾶς διαφόρου εἴδους, οἷον ἡ 'Ὡραιότης,' ἥτις εἶναι ἡ σωαρμογὴ χρωμάτων καὶ σχηματισμῶν (2) αἵτινες ἀρέσκουσι τῇ ὄψει: ἡ 'Λυσεία,' ἥτις εἶναι μία ἐκκομιδὴ ἀπόκρυφος ἐνὸς πράγματος, αὐδὲ τῆς συγκαταθέσεως ἐκείνου τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ πρᾶγμα.

Β. Αἱ ἰδέαι τῆς 'ὑποστάσεων' σωτίθενται ἐξ ἰδεῶν ἁπλῶν, αἵτινες ὑποτίθενται πράγματα ἰδίων, καὶ ὑφισαμένων καθ' ἑαυτά. Ἡ συγκεχυμένη ἰδέα τῆς 'καθόλου ὑποστάσεως' κρατεῖ τὸν πρῶτον τόπον ἐν ταύτῃ τῇ σωθέσει. Ἐγὼ μορφῶ τὴν ἰδέαν τοῦ 'ἀνθρώπου,' παραδ. χάρ. συνάπτων μετὰ τῆς ἰδέας τῆς 'καθόλου ὑποστάσεως' τὴν ἰδέαν μιᾶς ὡρισμένης μορφῆς σώματος, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ 'κινεῖσθαι,' τοῦ 'ἐνθυμεῖσθαι' καὶ τοῦ 'διαλέγεσθαι (3). Αἱ ἡμέτεραι ἰδέαι τῆς ὑποστάσεων εἰσὶ πρόσετι δύο εἰδῶν σχέσεις

εἶναι

(1) Ἐξάρτησις ἀγγλις' dependency συμβεβηκός: ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου ἡ ὕπαρξις προϋποθέτει τὴν ὕπαρξιν ἄλλου τινὸς πράγματος.

(2) Tratti. (3) Di ragionare.

σὶ μὲ παρισῶσιν ὑποστάσεις μοναδικὰς, σὰν ' ἀνθρωπος, ' σὰν ' λίθον : ' ἄλλαι, πλείονας ὑποστάσεις μοναδικὰς, σὰν σόλον, μίαν ἀγέλλω: αὗται αἱ ' ἠθροισμέναι ἰδέαι ' ἐκ πλειόνων ὑποστάσεων, συνιστῶσι μίαν ἰδέαν, ἥτις εἶναι ὅπω μοναχὴ, ὅπω μία, ὥσπερ εἶναι μία μόνη σὰ ὸς ' ἀνθρώπε ' ἢ τῆς ' σὰδος. '

Γ. Αἱ ἰδέαι τῶν χέσεων, εἰσὶ συγχρίσεις ἢ παραβολαὶ μιᾶς ἰδέας μὲ μίαν ἄλλην. Ἐγὼ θέλω διαλάβη παῦτα τὰ ξία διάφορα εἴδη: ἕκασον κ' τὸν αὐτὸ πάξιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Περὶ τῶν ἁπλῶν Τρόπων, καὶ σρῶτον περὶ ἐκείνων τῆς Χώρας.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΕΟΝ καθόλε, ὅτι πᾶσα ξοποποίησις ἰδέας ἁπλῆς, εἶναι ὅπως διαιρετὴς ἐν τῷ γένματι, ὥσπερ αἱ ξοποποιήσεις δύο ἰδεῶν τῶν πλέον τετραγμένων. ' Δύω ' ὅπω διαφέρει τῶν ' ξιῶν, ' ὥσπερ τὸ ' κυανέον ' διαφέρει τῆς ' θερμότητος. ' Ἐγὼ ἀρχομαι ἀπὸ τὸ σραγματεύεσθαι σερὶ τῶν ἁπλῶν ξοποιήσεων τῆς χώρας.

Ἡ ΜΕΙΣ ἀποκτῶμεν τὴν ἰδέαν τῆς ' χώρας, ' ἥτις εἶναι μία ἰδέα ἁπλῆ, διὰ τῆς ὄψεως καὶ διὰ τῆς ἁφῆς. Ἡ χώρα ἔχει πλείονα ὀνόματα: αὗτη καλεῖται ' Ἀπόσασις, ' ὅταν θεωρῆται τὸ μῆκος αὐτῆς καθὸ ἀφορίζεται ἀπὸ δυῶν σωμάτων: ' Χώρημα, ' (1) ἐὰν θεωρῆται ὡς

(1) Capacità.

ὡς πρός τὸ μῆκος αὐτῆς, πλάτος αὐτῆς καὶ βάθος αὐτῆς: καὶ Ἔκτασις, ὅταν θεωρῆται ὡς περικλεισμένη μεταξὺ τῶν ἄκρων τῆς ὕλης, ἥτις ὑποτίθεται νὰ πληροῖ τὸ χώρημα τῆς χώρας ὁπουδήποτε πράγματος σφαιρεῖ, τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ ἀπτώμεθα καὶ τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ κινῶμεν. Ἆρα ἡ ἡμετέρα ἰδέα τῆς ἐκτάσεως ὑποθέτει τὴν ἰδέαν τοῦ Σώματος, ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ διαλαμβάνωμεν τὴν χώραν χωρὶς νὰ διανοώμεθα περὶ τοῦ Σώματος.

Ἑκάστου διαφόρου μήκους ὄντος μιᾶς ξοποποιήσεως τῆς χώρας, ἀκολουθεῖ ὅτι αἱ ἰδέαι τούτων τῶν μηκῶν εἰσὶ πρωτότυποι ἰδέαι διαφόρων ξοποποιήσεων τῆς χώρας: τοιαῦται εἰσὶν αἱ ἰδέαι σπιθαμῆς, ποδός, μιᾶς ὀργυιᾶς, σταδίου καὶ παντὸς ἄλλου μέτρου ἐγνωσμένου καὶ τεταγμένου. Ὅταν τις ἀναπαράγῃ, ἵν' ἔτως εἴπω, ἐν ἑαυτῷ ἓν τούτων τῶν μέτρων, δύναται νὰ ἀναλαμβάνῃ τοῦτο καθ' ἑαυτὸν ὅσον συχνὰ θέλει, καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἀναφέρῃ πρὸς τὸ σῶμα. Διὰ τοῦτο αὐτὸς ὑποτυπώται εἰκόνας σπιθαμῆς, ποδός, μιᾶς ὀργυιᾶς, σταδίου πέρα παντὸς τοῦ σωματικοῦ. Διὰ τοῦτο πρωτότυπος, καὶ πολλαπλασιάζων πυκνὰ τὰ μέτρα διὰ συνεχῶν προσθέσεων, χωρὶς νὰ δύσῃ ἔν τέλος, ἐξικνεῖται ἐπὶ τὴν ἰδέαν τῆς ἀμετρίας. (1)

Ὁ ἄνθρωπος μορφοῖ ἑαυτῷ τὴν ἰδέαν μιᾶς ἄλλης ξοποποιήσεως τῆς χώρας, προσβάλλων ἀλλήλοις τὰ ἄκρα τῆς ὑπαρξείας συνὸς σώματος: τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὅπερ καλεῖται σχῆμα: (2) Αὐτὸ ἀναπαριστᾶται διὰ τῆς ἁφῆς ἐν τοῖς σώμασιν ὅπερ δύναταί τις νὰ μεταχειρίζῃ, καὶ διὰ τῆς ὄψεως ἐν ἐκείνοις τῶν ὁποίων δὲν

λαμ-

(1) Immensità. (2) Figura.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

λαμβάνομεν αἴσθησιν τῶν ἄκρων εἰμὴ διὰ τῶν ὀμμάτων. Τοῦτο γίνεται πιστοτέρως. Παρατηρῶμεν αὐτόθεν, πότερον τὰ ἄκρα τῶν Σωμάτων λήγουσιν, ἢ εἰς γραμμὰς εὐθείας εἴτινες ἀποτελοῦσι γωνίας διαφερούσας, ἢ εἰς γραμμὰς ἐπικαμπεῖς αἵτινες ἀδρεμίαν ποιοῦσι γωνίαν: ἔπειτα προσβάλλομεν τὴν ἀναφορὰν πασῶν τούτων τῶν γωνιῶν ἐν ὅλῃ τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ Σώματος.

Η' ἰδέα τοῦ 'τόπου,' εἶναι μία ἄλλη ποιοποίησις τῆς χώρας. Αὕτη ἡ ἰδέα εἶναι νὰ ἀναφέρῃ τις τὴν θέσιν καὶ διάστασιν ἑνὸς Σώματος πρός τι σημεῖον πεπηγὸς καὶ ἀκίνητον. (1) Τοῦτο εἶναι ὅτως ἀληθές, ὅπου ἐννοεῖται ἓν Σῶμα νὰ ἀλλάσσῃ τόπον ἕως ὅ τοῦτο ἐγγίζει μήτε ἀφίσαται πορρώτερα τῶν παγίων σημείων πρὸς ἃ εἶχεν ἀναφερθῇ. Ἰδοὺ διατί, δὲν ἠμπορεῖ τις νὰ ἔχῃ ἰδέαν τοῦ τόπου τοῦ Παντὸς, εἰ καὶ ἔχει μίαν τοῦ τόπου ἑκάστου τῶν μερῶν αὐτοῦ. Τοῦτο εἶναι ἀληθότατα τῶν ὁρίων αὐτοῦ δὲν ἐννοεῖται ὅδεν Ὄν πεπηγὸς καὶ πεπαγμένον. Ἐπειδὴ νὰ λέγῃ τις, ὅτι τὸ Παῦν εἶναι ἐνιαχοῦ, εἶναι νὰ μὴ λέγῃ ὅδεν, εἰ μὴ ὅτι τοῦτο πάρχει. Ὅμως ὁσονότε ἡ λέξις 'τόπου' λαμβάνεται ἀντὶ τῆς χώρας τὴν ὁποίαν ἕκαστον Σῶμα καταλαμβάνει: ἐν τούτῳ τῷ νοήματι ἠμπορεῖ νὰ λέγηται, ὅτι τὸ Παῦν εἶναι ἐν ἑνὶ τόπῳ.

ΚΕ.

(1) Fisso e determinato.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Περὶ τῆς Διαμονῆς καὶ τῶν ἁπλῶν Τροποποιήσεων αὐτῆς.

Ὁ Ἀναλογισμὸς περὶ τῆς διηνεκοῦς ἐκρύσεως τῶν ῥυσῶν μερῶν τῆς Διαδοχῆς (1) μᾶς δίδει τὴν ἰδέαν τοῦ ἄλλου εἴδους ὑποστάσεως, ὅπου ὀνομάζεται διαμονή: αἱ ἁπλαῖ τροποποιήσεις τῆς διαμονῆς εἰσὶ τὰ διάφορα αὐτῆς μήκη, τῶν ὁποίων ἡμεῖς ἔχομεν ἰδέαν πολὺ διηνεκεῖς, οἷον αἱ ἡμέραι, τὰ ἔτη, ἡ αἰωνιότης.

Ἡμεῖς γινώσκομεν ἐκ μιᾶς πείρας ἀναμφιβόλου, ὅτι ἐν ὅσῳ ἀγρυπνοῦμεν, αἱ ἰδέαι ἡμῶν ἀκολουθοῦσι πάντοτε ἡ μία τὴν ἄλλην ἀδιαλείπτως. Αὕτη ἡ σύνδεσις μᾶς δίδει τὴν ἰδέαν τῆς Διαδοχῆς. Τοῦτου ἔλεγχος, ὅτι ἡμεῖς οὐκέτι ἔχομεν ἀντίληψίν τινα μήτε διαδοχῆς μήτε διαμονῆς ἀπὸ τῆς σιγμῆς καθ' ἣν αἱ ἰδέαι ἡμῶν διαλείπουσι διαδεχόμεναι ἀλλήλας, ὅ,τι ποτὲ συμβαίνει ἐν τῷ ὕπνῳ: ἐπειδὴ ἡ ἀπόσασις μεταξὺ τῆς σιγμῆς καθ' ἣν ἡμεῖς ἐσμὲν ἔξυπνοι, καὶ ἐκείνης καθ' ἣν κοιμώμεθα, ἀπώλετο τέλεον διὰ ἡμᾶς. Ἀλλ' εἰ ὁ, τιὲν ὄνειρον, καθ' ὕπνον, προσφέρῃ πνεύματι ἡμῶν μίαν ποικιλίαν ἰδεῶν ἀκολουθουσῶν τῆς μιᾶς τὴν ἄλλην, ἡμεῖς ἔχομεν, διὰ παντὸς τοῦ χρόνου μίαν ἀντίληψιν καὶ τῆς διαμονῆς καὶ τῶν μήκους τῆς διαμονῆς:

Λογι-

(1) Del perpetuo scorrimento delle transitorie parti della successione.

ΛΟΠΟΝ φαίνεταί μοι νὰ μὴ εἶναι ἄγαν τολμηρὸν νὰ λέγω, ὅτι εἷς ἄνθρωπος ἔξυπνος δὲν ἐλάμβανεν αἴσθησίν τινος διαδοχῆς χρόνου, ἂν αὐτῷ ἦν δυνατὸν νὰ ἀπομείνῃ ἑαυτῷ (1) μίαν μόνην ἰδέαν ἄνευ μεταλλάξεως: τὸ λάχιστον θέλει μοι ὁμολογηθῇ ὅτι δὲν λαμβάνεται αἴσθησις πάσης τῆς διαμονῆς μιᾶς μελέτης ἐντόνου, ἢ ἀπερισπάστου διὰ πολλοῦ χρόνου.

ΕΞΑΠΑΤΩΝΤΑΙ λοιπὸν ἐκεῖνοι οἵτινες πιστεύουσιν, ὅτι ἡ ἰδέα τῆς διαδοχῆς μορφοῦται ἐκ τῶν παρατηρήσεων τῶν γινομένων ὑπὸ τῆς κινήσεως: μάλιστα ἀφ' ὧν ὅποι καταναοήσωσιν, ὅτι ἡ κίνησις ἐκείνη αὐτὴ, δὲν ἀνεγείρει ἐν τῷ Πνεύματι αὐτῶν τὴν ἰδέαν τῆς διαδοχῆς, εἰ μὴ καθ' ὅσον ἐκείνη ἀνεγείρει μίαν ἀκολουθίαν συνεχῆ ἰδεῶν διαφερουσῶν ἀλλήλων: εἰς τρόπον ὥστε ὅταν δὲν ἐξυπνῶσι νὰ συμπεραίνωσιν, ὅτι ἐν σῶμα ὅπου εἶναι ἐνεργείᾳ ἐν κινήσει, τρώντι κινεῖται, ἂν ἡ αὐτοῦ κίνησις, ἢ ἡ συνεχὴς μεταλλαγὴ τοῦ τόπου αὐτοῦ δὲν προέβαλεν ἐν αὐτοῖς μίαν ἀκολουθίαν ἰδεῶν καθ' εἱρμόν. Ἀλλ' ἐὰν ὅταν ἀνασκοπῶσι, θέλει αἰσθάνωνται τῆς διαδοχῆς τῶν ἰδεῶν αὐτῶν, εἰ καὶ δὲν ἀντιλαμβάνονται ἐξωτερικῆς κινήσεως.

ΕΝΤΕΥΘΕΝ βλέπομεν τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἀντιλαμβανόμεθά τις κινήσεων πολὺ βραδειῶν: Οἷον τις εἶναι διότι αὗται αἱ μεταλλαγαὶ τῆς τοποθεσίας γίνονται μὲ τόσον βράδος, ὅπου δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνεγείρωσι καιναὶς ἰδέας εἰ μὴ μετὰ διαστήματα πολὺ μακρά. Τὰ Σώματα ὅπου κινοῦνται ὀξέως δὲν ἀνεγείρουσιν ἰδέας ταχυτέρας: ὁ τύπος ὅπου ποιεῖ ἡ κίνησις αὐτῶν ἐν ταῖς ἡμῶν αἰσθήσεσι δὲν εἶναι ἀρκούντως δύκρινὴς πρὸς τὸ

(1) Fissarsi invariabilmente.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

τὸ προβάλλειν ἐν τῷ πνεύματι ἡμῶν μίαν ἀκολουθίαν ἰδεῶν καθ' εἱρμόν. (1) Ἓν Σῶμα ὅπερ κινεῖται κυκλικὸν ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἢ ἐν ἐκείνῳ τῷ ὁποίῳ χρῄζουσιν αἱ ἡμῶν ἰδέαι πρὸς τὸ διαδέχεσθαι ἀλλήλας, δὲν φαίνεται ἐν κινήσει, ἀλλ' ὁμοιάζει τὶ Κύκλῳ τελείῳ.

Ἡ ΜΕΓΣ ὀνομάζομεν 'Διαμονὴν,' τὴν ὁποίαν ἴτις εἶναι μεταξύ τινων μερῶν τῆς διαδοχῆς: καὶ καλοῦμεν 'διαμονὴν ἡμῶν αὐτῶν,' τὴν συνέχειαν τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν. Ἓν 'Ἄτομον' εἶναι τὸ μέρος διαμονῆς ὅπερ δὲν καταλαμβάνει εἰ μὴ τὸν χρόνον καθ' ὃν μία ἰδέα εἶναι ἐν τῷ πνεύματι: ἄρα δὲν εἶναι διαδοχὴ τὸ παράπαν ἐν ἀτόμῳ. Ἡ διαμονὴ καθ' ὅσον εἶναι διακεκομμένη ἐν ὡρισμέναις 'περιόδοις,' καλεῖται 'Χρόνος.' Οὗτος μετρεῖται διὰ τῶν ἡμερινῶν καὶ ἐτησίων περιφορῶν τοῦ Ἡλίου, ἅτε ὄντων ἐμμόνων, ἀπηκριβωμένων, ὑποπεπειμένων ἴσων ἀλλήλαις (2), καὶ δυναμένων εὐκόλως νὰ μετρῶνται ὑπὸ παντὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μιᾶς ἀπολύτου ἀνάγκης νὰ μετρῆται ὁ χρόνος διὰ τῆς κινήσεως. Ἠτις ἐμφύτεια ἐμμόνως περιοδικὴ, καὶ ὅπου φαίνεται ταῖς ἡμῶν αἰσθήσεσι νὰ διαιρῇ τὴν διαμονὴν εἰς χώρας ἴσας, δύναται παρα-

πλη-

(1) D'idee successive.

(2) Ὑποπεπειμένων, διότι ὄχι εἰσὶ τῳόντι πάντοτε ἴσαι. Ἐν τοῖς καιροῖς τοῦ ἔτους ἡ ἡμέρα (λογιζομένη ἐκ μιᾶς διαβάσεως τοῦ ἡλίου εἰς τὴν ἑτέραν ἐν τῷ αὐτῷ μεσημβρινῷ κύκλῳ) εἶναι μεγαλητέρα ἢ ἄλλαις μικροτέρα. Ὅθεν τὰ ὡρολόγια, τὰ ὁποῖα διεθυνόντο κατὰ τὸν ἡλιακὸν χρόνον, παραβεβλημένα τῷ ἡλιακῷ ἀληθεῖ χρόνῳ, ποτὲ ταχυνόσι, ποτὲ βραδυνόσι. Ἡ μεγίστη ταχυδρομία, ἥτις εἶναι 14'. 40'. συμβαίνει περὶ τὰς 11. Φεβρουαρίου: τὸ μέγιστον βράδος, τὸ ὁποῖον εἶναι 16'. 14'. περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ Νοεμβρίου.

πλησίως νὰ χρησιμεύῃ εἰς τὸ διοδεύειν τὰ διαστήματα τοῦ χρόνου, ὥσπερ ἓν ἄλλο μέσον ὁποιονδήποτε τοῦ Ἡλίου, τὸν ὁποῖον ἐγὼ θεωρῶ ἐν μιᾷ τελείᾳ ἡρεμίσει, νὰ εἶναι ἀμοιβαίως ἀνημμένος καὶ ἐσβεσμένος
Διάγρ. 12. ὡρῶν, καὶ ἐν τῇ χώρᾳ μιᾶς ἑτησίου φορᾶς νὰ αὐξάνηται βαθμηδὸν καὶ νὰ μειῶται ὡσαύτως ἡ αὐγὴ ἐκείνου: ἐν ταύτῃ τῇ ὑποθέσει, αἱ ἐμφάνειαι αὐτοῦ ἐχρησίμευον εἰς τὸ μεταξὺ τὰς ἀποστάσεις τῆς διαμονῆς ἀπλησίως, ὥσπερ ἡ κανονικὴ κίνησις αὐτοῦ. Ὁ περιοδικὸς παγετὸς τοῦ ὕδατος ἐδύνατο νὰ χρησιμεύῃ εἰς τὸ αὐτὸ ὥσπερ ἡ ὡρισμένη ἀνάκαμψις τινῶν ἀνθέων, ἢ Ζώων τινῶν ἐν πᾶσι τοῖς μέρεσι τῆς γῆς. Καὶ πρόντι λέγεται ὅτι ἓν ἔθνος τῆς Ἀμερικῆς λογίζεται τὰς καιρὰς αὐτοῦ διὰ τῆς βεβαίας ἀναχωρήσεως καὶ ἀνακάμψεως πετεινῶν τινων.

Ὁ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ἀποκτήσας τὴν ἰδέαν ἑνὸς μέρους χρόνου, οἷον ἐκείνου μιᾶς ἑτησίου φορᾶς τοῦ Ἡλίου, δύναται νὰ προσάπτῃ ταύτην τὴν ἰδέαν τῇ διαμονῇ τῶν πραγμάτων ὁποῦ ὑπάρχουσιν, ἔτι τότε ὅταν δὲν λαμβάνῃ σύνοιαν ἐκείνων: ὅτος δύναται νὰ μεθῇ τὸν χρόνον μεταξὺ κοιμώμενος: ὅτος δύναται νὰ φαντάζηται μυρίανδρον διαμονὴν, χωρὶς νὰ προσέχῃ τὸ πρᾶγμα τῇ ὑπάρξει τοῦ Ἡλίου. Παῦ τοῦτο τοῦ εἶναι ὅπως εὔκολον ὥσπερ τὸ προσάπτειν τὴν ἰδέαν ἑνὸς 'ποδὸς' καὶ μιᾶς 'ὀργυᾶς' ἀποστάσεσι διειλημμένοις πέρα τῶν ὁρίων τοῦ κόσμου. Ἡμεῖς ἀποκτῶμεν τὴν ἰδέαν τῆς αἰδιότητος ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ὥσπερ ἀποκτῶμεν ἐκείνου τοῦ χρόνου: ἐπειδὴ μορφοῦμεν τὴν ἰδέαν τῆς 'αἰδιότητος,' προσιθέντες ἐν ἑαυτοῖς, καὶ μὴ τιθέντες τέλος ταῖς προθέσεσιν ἡμῶν, εἰς μέγεθος χρόνου πεπηγὸς καὶ καθεστός.

Ἄρα εἶναι ἐναργὲς, ὅτι αἱ ἰδέαι τῆς διαμονῆς καὶ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

τῶν αὐτῆς μέρων χρωνται καὶ ἐκ τοῦ 'ἀναλογισμοῦ' καὶ ἐκ τοῦ 'αἰσθήματος: ἐπειδή.

Α. Παρατηροῦντες, ὅτι αἱ ἰδέαι ἡμῶν ἀκολουθοῦσιν ἡσαθῶς ἡ μία τὴν ἄλλην, καὶ, λύγῳ ὅπου ἡ μία ἀφανίζεται, μία ἄλλη ἔρχεται εἰς τὸν αὐτῆς τόπον, ἡμεῖς μορφοῦμεν τὴν ἰδέαν τῆς διαδοχῆς.

Β. Σημειοῦντες ὁπόσαιν μεταξὺ τῶν μερῶν ταύτης τῆς διαδοχῆς, ἡμεῖς μορφοῦμεν τὴν ἰδέαν τῆς 'διαμονῆς.

Γ. Παρατηροῦντες τὰς περιόδους, ὑποτεθειμένας, ἴσας καὶ ὡρισμένας ἀντινωνοῦν ἔξωθεν ἐμφανειῶν, ἡμεῖς μορφοῦμεν τὰς ἰδέας ὡρισμένων μέτρων διαμονῆς, οἷον 'λεπτῶν, ὡρῶν, ἡμερῶν, ἐτῶν, αἰώνων.

Δ. Ἀναλαμβάνοντες ταῦτα τὰ μέτρα τοῦ χρόνου ὅσον συχνὰ θέλομεν, ἡμεῖς φανταζόμεθα διαμονὴν, ἔτι ἐκεῖ ὅπου ὑδεὶς 'διαμένει, καὶ ὑδεὶς ὑπάρχει ἐνεργεία τοιαυτοτρόπως ἡμεῖς προαπαλαμβάνομεν περὶ τοῦ μέλλοντος, μετροῦμεν τὴν διαμονὴν τῆς 'ἐπαύριον', τοῦ 'ἐξῆς ἔτους.

Ε. Προσθέντες ὡρισμένα μέτρα χρόνου, χωρὶς νὰ φανταζώμεθα τέλος τόπων τῶν προθέσεων, ἡμεῖς μορφοῦμεν τὴν ἰδέαν τῆς 'ἀϊδιότητος.

ς'. Καὶ ἀναλογιζόμενοι ὃν μέρος ταύτης τῆς ἀπείρου διαμονῆς, καθ' ὅσον αὕτη ἠμπορεῖ νὰ μετρῆται δι' ὡρισμένων περιόδων, ἡμεῖς ἀποκτῶμεν τὴν ἰδέαν ἐκείνου ὅπου καλεῖται 'χρόνος καθόλου.'

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Ἀναφοραὶ μεταξὺ τῆς Διαμονῆς καὶ τῆς Χώρας.

ΕΚΕΙΝΟ ὁπὲρ ὁ τόπος εἶναι πρὸς τὴν χώραν, ὁ χρόνος εἶναι πρὸς τὴν διαμονήν: ἐπειδὴ καθὼς ὁ χρόνος εἶναι μία μερὶς τῆς ἀϊδιότητος, ὅπου προσέτι ὁ τόπος εἶναι μία μερὶς τῆς ἀμερίας: καὶ ἔτι καθὼς ὁ χρόνος χρησιμεύει εἰς τὸ διαπάττειν τὴν χρονικὴν θέσιν τῶν πεπερασμένων καὶ πραγματικῶν Ὄντων ἐν τῇ ἀπειρότητι τῆς διαμονῆς, ὅπου προσέτι ὁ τόπος χρησιμεύει εἰς τὸ σημειῶν τὴν χρονικὴν θέσιν τῶν αὐτῶν τῶν Ὄντων ἐν τῇ ἀπείρῳ χώρᾳ. Δίδονται δύο σημασίαι τοῖς ὀνόμασι χρόνος καὶ τόπος.

Α. Τὸ ὄνομα 'χρόνος,' ἐν τῇ κοινῇ αὐτῶν χρήσει, σημειοῖ ἐκείνην τὴν μερίδα τῆς ἀπείρου διαμονῆς ὅπου συνυπάρχει τῷ παντὶ καὶ ὅπου μετρεῖται διὰ τῆς κινήσεως τῶν μεγάλων σωμάτων τῶν τὸ σωτηθέντων: ὅπου χρεωστοῦμεν νὰ νοοῦμεν ἐκεῖνον ἐν ταύταις ταῖς φράσεσι, πρὸ πάντων τῶν χρόνων, ὅτε δὲν ἐτύπαρξεν χρόνος: Ὁσαύτως ἐκεῖνο τὸ 'τόπος' λαμβάνεται ὡς ἐκείνη ἡ μερὶς τῆς ἀπείρου χώρας ὅπου καταλαμβάνει τὸν τελειὸν κόσμον: καὶ διὰ τοῦτο (1) ἐποιεῖτο κάλλιον νὰ καλῇ τις ἐκεῖνον ἔκτασιν. Διὰ ταύτης τῆς ἰδέας περὶ τοῦ χρόνου μετρεῖται ἡ ἰδία διαμονὴ πάντων τῶν σωματικῶν Ὄντων, οὗ χάριν ὁρίζεται ἡ ἐκείνων τοποθεσία καὶ ἡ ἐκεί-

(1) A questo riguardo.

ἐκείνων ἰδία ἔκτασις διὰ ταύτης τῆς ἰδέας περὶ τὸ τόπον.

Β. Ἔστινο'τε τὸ ὄνομα 'χρόνος' σημαίνει μερίδας τινὰς ἐν τῇ ἀπείρῳ διαμονῇ, αἵτινες ὑποτίθενται ἴσαι μήκεσιν ἑνὸς χρόνου ἀκριβοῦς καὶ ὡρισμένου. Οὕτω τῇ 'Ἰουλιανῇ Περιόδου' (1) ἡμεῖς φανταζόμεθα 764. ἔτη προηγησάμενα τῆς κτίσεως: Καὶ 'ὄξινό'τε τὸ ὄνομα προσέτι τὸ τόπον σημειοῖ μίαν χώραν ἐν τῷ ἀπείρῳ κενῷ, τὴν ὁποίαν χώραν ἡμεῖς διαλαμβάνομεν καὶ χωρῇ ἓν σῶμα μεγέθεως ὡρισμένης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ιϛ'.

Περὶ τῶν Ἀριθμῶν.

Ἡ'ΜΕΙ'Σ μορφοῦμεν τὰς ἰδέας τῶν Ἀριθμῶν συνάπτοντες ὁμοῦ πλείονας ἑνάδας. 'Αἱ ἁπλαῖ Τροποποιήσεις' τῶν Ἀριθμῶν, αἵτινές εἰσι τὰ διάφορα τόπων σωμάτων, 'δύο, ξία, ἑκατὸν, χίλια,' καὶ οἱ ἄλλοι ἀριθμοί, εἰσὶν αἱ πλέον ἀπλοῦν ὅπου ἡμεῖς ἐξεύρομεν: Ἕκαστος ἀριθμὸς εἶναι ὅπως διακεκριμένος ἐκεί-

(1) 'Περίοδος Ἰουλιανή.' Λέξις Χρονολογική. Ἡ Ἰουλιανὴ περίοδος συντίθεται ἐκ ξιῶν κύκλων πολλαπλασιαζομένων συναλλήλως: τουτέστι τῶν 'Ἰνδικτιόνων,' τοῦ 'Χρυσοῦ ἀριθμοῦ' καὶ τοῦ κύκλου τῆς σελήνης, καὶ τοῦ κύκλου τοῦ ἡλίου ἢ τῶν 'Κυκλικῶν γραμμάτων. 15. ὑπὲρ τῆς Ἰνδικτιῶνες, 19. ὑπὲρ τοῦ Χρυσοῦ ἀριθμοῦ, καὶ 28. ὑπὲρ τῶν κυκλικῶν γραμμάτων; τὸ ὁποῖον προβάλλει ἔτη 7980. Ἡ Ἰουλιανὴ περίοδος ἐπινοήθη παρὰ 'Ἰωσὴφ Σκαλιγῆρος,' καὶ ἐκλήθη 'Ἰουλιανὴ,' διότι προσηρμόσθη τῷ ἔτει τοῦ 'Ἰουλίου Καίσαρος.'

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἐκείνῳ ᾧ ἐγγύτερον πλησιάζει, ὥσπερ ἐκείνῳ ὅσις εἶναι πλεῖσον ἀφεστηκώς. Δύω εἶναι ἄτοπον διαφερομένους τῶν ζώων ὥσπερ τῶν χιλίων. Ματαίως δέλομεν ζητῆ παρὰ αὐτῶν ἀνωλία διαφέρεσεως ἐν ταῖς ποιοποιήσεσι τῆς ἐκτάσεως: Διότι χρήζομεν χρόνε πρὸς τὸ ἀνακαλύπτειν τὴν ἀκριβῆ ἀνισότητα δύο σωμάτων μεδὲν ἴσων. Ἆρα αἱ ἀποδείξεις αἱ περὶ τῶν Ἀριθμῶν, θέλουσιν ἦθαι πάντοτε μιᾶς χρήσεως πλέον διατεινούσης καὶ μιᾶς μείζονος σαφηνείας, ἢ αἱ ἀποδείξεις περὶ τῆς ἐκτάσεως.

ΠΡΟΣ τὸ διασώζειν ταύτην τὴν σαφήνειαν προσήφθη ἓν ὄνομα ἑκάστῃ ποιοποιήσει ἀριθμῶν, ἢ ἑκάστῳ ἀριθμῷ μὴ διαφέροντι ἐκείνε τὸ πλησιέστερον ἅπτομένε αὐτε, εἰ μὴ τῇ προσθέσει ἢ ἀφαιρέσει μιᾶς μόνης μονάδος: Ἄνθ' ὅτε τε ὀνόματος, (τὸ ὁποῖον εἶναι ἀδύνατον προσάπτειν ἑκάστῃ ποιοποιήσει ἐν ταῖς ἄλλαις ἰδέαις, διότι αὗται δὲν εἰσὶν ἄπως ἀκριβῶς ὡρισμέναι, ὥσπερ ἐκεῖναι τῶν ἀριθμῶν) ἦν δύσκολον νὰ μὴ πίπτῃ τις εἰς τὴν σύγχυσιν: ὃν τρόπον συμβαίνει ἐκείνοις τοῖς ἐν Ἀμερικῇ, οἵτινες μὲν ἔχοντες ἀδρεμίαν ἰδέαν διαφορᾶς περὶ τῶν ἀριθμῶν τῶν πέραν εἴκοσιν, ἀναγκάζονται νὰ δεικνύωσι τὴν πόμπην αὐτῶν ὅταν ὁμιλῶσι περὶ μεγάλε πλήθες: Εἰς τρόπον ὅτε πρὸς τὸ ὀρθῶς λογίζεσθαι (1) εἶναι ἀναγκαῖον.

Α. Νὰ ἐξεύρῃ τις τὴν διαφορὰν ἥτις εἶναι μεταξὺ δύο ἀριθμῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν διαφέρεσιν εἰ μὴ διὰ τῆς προσθέσεως ἢ τῆς ἀφαιρέσεως μιᾶς μόνης μονάδος.

Β. Νὰ γινώσκῃ τις τὰ ὀνόματα, ἢ νὰ ἐξεύρῃ τὰ ἀριθμητικὰ σημεῖα ἐκ τῆς μονάδος μέχρις ἐκείνε μονάδα θέ-

λει

(1) Contare.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

λειτις νὰ τελειοῖ τὸς λογισμὸς αὐτὲ, κὴ νὰ γινώσκῃ τὼ ἀκειβῆ κὴ ὡρισμμένω τάξιν ἐν ᾗ ἔποι ἀκολουθῆσιν ὁ εἷς τὸν ἄλλον: Ἐλλείπει τις ενὸς ἢ ἄλλε τέπων; παντες οἱ δυνατοὶ λογισμοὶ i possibili calcoli, δεν θέλεσι προχωρῇ τὸ πλάπων: Τῆτο δεν θέλει ἦθαι εἰ μὴ πλανὸς ἰδέα πλήθυς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Περὶ τῆς Ἀπειρότητος.

ΠΡΟΣ τὸ πραγματεύσαθαι ἀσφαλῶς περὶ τῆς ἰδέας τῆς ἀπειρότητος, πρέπει νὰ ἐξεπάσωμεν πρὸ πάντων τὴν πράγματων, τίσιν ὑποκειμμένοις προσάπτεται ἄυτη ἡ ἰδέα: Τάρα, φαίνεταί μοι ἀναμφισβήτητον, ὅτι τὸ 'πεπερασμμένον' κὴ τὸ 'ἄπειρον' θεωρῆνται οἷα ξοποποιήσεις τῆς ποσότητος, κὴ νέμονται μάλιστα τοῖς πράγμασιν ὅπε ἔχεσι μέρη, ὅπε εἰσὶ διαιρετὰ τὲ μᾶλλον κὴ τὲ ἧττον, οἷον αἱ ἰδέαι τῆς χώρας, τῆς δυναμεως, κὴ τῶν ἀριθμῶν.

Ἡ ἀπειρότης προσάπτεται ἐξαιρέτως τῷ Θεῷ, καθότι ἔτος εἶναι Αἰώνιος κὴ Παντα-χε-παρών. Ἡ Δύναμις αὐτε, ἡ Σοφία αὐτε, ἡ Ἀγαθότης αὐτε, κὴ τὰ ἄλλα ἰδιώματα αὐτε, τὰ ὁποῖα ἐν μιᾷ ἀγωγῇ ἐξηκριβωμμένῃ χρεωσῆσι νὰ ὀνομάζωνται ἀπεξάντλητα καὶ ἀκατάληπτα, δεν ἠμποῦσι νὰ ὀνομάζωνται ἄπειρα, εἰ μὴ δι' ὑπονοίας (1). Ἡμεῖς δεν ἔχομεν ἰδέαν τῆς ἐκείνεως

(1) In un modo figurato.

νων ἀπειρότητος, εἰ μὴ ἀναλογιζόμενοι τὸν ‘ἀριθμὸν’ καὶ τὸ ‘ἔκτασιν τῶν ὑποκειμένων αὐτῶν καὶ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν. Ἐνέργειαι καὶ ὑποκείμενά τὰ ὁποῖα ἡμεῖς διαλαμβάνομεν, ὅπως ‘ἐκτεταμένα καὶ ἐν ὅπῳ μεγάλῳ ἀριθμῷ ὅπως ὑπερβάλλουσι, καὶ θέλουσιν ὑπερβάλλει πάντοτε, πάντας τὰς ἰδέας ἡμῶν, καὶ ἐκτάσει καὶ ἀριθμῷ, ἔτι ὅπου ἡμεῖς πολλαπλασιάζομεν διὰ μιᾶς ἀπειρότητος ἀριθμῶν πεπολλαπλασιασμένων ἀνὰ τέλος. Ἐγὼ δὲν δογματίζω ἐδῶ τὸν τρόπον καθ' ὃν ταῦτα τὰ ἰδιώματα εἰσὶν ἐν τῷ ΘΕΩ, Ὄντι ἀπολύτως ἐντελεῖ. Οὗτος μάλιστα πόρρω ὑπερέχει πασῶν τῶν καταλήψεων τοῦ ἀνθρωπισμένου πνεύματος ἡμῶν. Ἀλλὰ τοιοῦτος εἶναι ὁ τρόπος καθ' ὃν ἡμεῖς διαλαμβάνομεν τὰ ἐκείνου ἰδιώματα, καὶ τοιαῦταί εἰσιν αἱ ἰδέαι ὅπου ἡμεῖς ἔχομεν τῆς ἐκείνων ἀπειρότητος. Ἂς εἴδωμεν ὅτι τὸ παρόντος πῶς τὸ πνεῦμα ἡμῶν αἴρει ἑαυτὸ ἔως τῆς ἰδέας τοῦ ἀπείρου.

Ἐγὼ ἔχω τὴν ἰδέαν ἑνὸς μήκους ἀφισμένου: ἑνὸς ‘ποδὸς, ’ μιᾶς ὀργυᾶς, ἑνὸς ‘σταδίου: ’ ἐγὼ διπλασιάζω, τριπλασιάζω τοῦτο τὸ μῆκος, καὶ προβαίνω πάντοτε ὡσαύτως, χωρὶς νὰ βλέπω τέλος ἐν ταῖς ἐμαῖς προθέσεσιν. Οὕτως ἐγὼ ἐξικνοῦμαι πρὸς τὴν ἰδέαν μιᾶς χώρας ἀπείρου ἢ τῆς ἀμερίας. Ἐγὼ ἔχω τὴν ἰδέαν μιᾶς δαμονῆς περασμένης καὶ ἀφισμένης, μιᾶς ‘ἡμέρας, ’ ἑνὸς ‘ἔτους, ’ ἑνὸς ‘αἰῶνος, ἐγὼ διπλασιάζω, τριπλασιάζω ταύτην τὴν δαμονὴν, καὶ προβαίνω πάντοτε ὡσαύτως, χωρὶς νὰ βλέπω τέλος ἐν ταῖς ἐμαῖς προθέσεσιν. Οὕτως ἐγὼ ἐξικνοῦμαι πρὸς τὴν ἰδέαν μιᾶς δαμονῆς ἀπείρου ἢ τῆς ἀϊδιότητος. Τοῦτο τὸ ὑπερμέγεθες πλῆθος (1) ἀριθμῶν συγκεχυμένων καὶ ἀκανώπων,

(1) Sovrapiù.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

πέρα πασῶν τῶν ἐμῶν προθέσεων, τὸ ὁποῖον πᾶσα ἔκπασις τοῦ πνεύματός μου δὲν ἠμπορεῖ νὰ διαπάττῃ, μήτε προσέτι νὰ καταλαμβάνῃ, εἶναι ἐκεῖνο ὁπού μὲ δίδει τὴν ἰδέαν τοῦ πλέον ἀκριβῆ τῆς ἀπειρότητος.

ΑΛΛΑ', θέλει τις εἴπῃ, αὖ ἡμεῖς ἐπορεύόμεθα εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἀπειρότητος, διὰ μιᾶς ἀναλήψεως τῶν ἰδεῶν ἡμῶν, δὲν ἐνέμετο ἡ ἀπειρότης ταῖς ἰδέαις 'γλυκύτητος' καὶ 'λευκότητος,' αἵτινες ἠμποροῦσι νὰ ἀναλαμβάνωνται ὅπως εὐκόλως καὶ ὅπως συχνὰ ὥσπερ ἐκεῖναι τῆς 'χώρας' καὶ τῆς 'διαμονῆς;' Ἐγὼ ἀποκρίνομαι: ὅτι δὲν εἰσὶν εἰ μὴ αἱ ἰδέαι τῆς χώρας, καὶ τῆς διαμονῆς αἵτινες ἠμποροῦσι νὰ ἄγωσιν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἀπειρότητος, διότι ἐκείναις, μόναις ἡμεῖς δυνάμεθα πάντοτε νὰ προσιθῶμεν νέα μέρη. Ἀλλὰ τὰς ἰδέας λευκότητος καὶ γλυκύτητος δὲν ἠμπορεῖ τις μήτε νὰ αὐξήσῃ, μήτε νὰ ἐκτείνῃ, πέρα ἐκείνου τοῦ βαθμοῦ ἐν ᾧ αὗται παρεισάθησαν ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων. Ὅτε ἐγὼ συμπάσχω τῇ ἰδέᾳ τοῦ λευκοῦ τοῦ πλέον ἐντόνου ἐκείνου σώματος λευκοῦ λαμπροῦ προσέτι, ἡ ἐμὴ ἰδέα λευκότητος λαμπρᾶς, δὲν ηὐξήθη μήτε ἐμεγεθύνθη ἐκ τούτου.

ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ νὰ διακρίνωμεν ὀλιγωτέραν τὴν ἰδέαν τῆς 'ἀπειρότητος' τῆς 'χώρας' ἢ τῶν ἀριθμῶν ἀπ' ἐκείνης μιᾶς 'χώρας' ἢ σώματος 'ἀριθμοῦ ἀπείρου. Ἡμεῖς διαλαμβάνομεν τὸν πρώτον: τοῦτο εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ πνεῦμα ἐποίησεν ἕνα πολλαπλασιασμὸν εἰς ἄπειρον σώματος μεγέθους ὡρισμένου διαμονῆς ἢ χώρας: ἀλλὰ τὸν δεύτερον εἶναι ἀδύνατον νὰ διαλαμβάνῃ τις: τοῦτον διὰ γνωστὸν ὅτι τὸ πνεῦμα ἀπλώτλησεν, ἢ ἐμέξησεν ἐνεργείᾳ πάσπα πᾶσα τὰ μεγέθη, τὸ ὁποῖον ἐμπλέκει ἀντίφασιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

Περὶ ἄλλων τινῶν ἁπλῶν Τροποποιήσεων.

ΚΑΤΟΛΙΣΘΑΙΝΕΙΝ, (1) κυλίεσθαι, ἕρπειν, πηδᾶν, κύκλῳ φέρεσθαι, καὶ ἄλλοι ὅροι ὅμοιοι, σημειοῦσι τροποποιήσεις κινήσεως, τῶν ὁποίων ἔχομεν ἰδέας σαφεστάτας. Ἐδυνάμεθα νὰ διασκεπτώμεθα ὡσαύτως περὶ τῶν ἰδεῶν ταχύτητος καὶ βράδυς: ἀλλ' ἐπειδὴ κεῖνται μεταξὺ ἐν τῷ παραβάλλειν τὸν χρόνον πρὸς τὸν χῶρον, ἐγὼ τὰς θεωρῶ οἷα μίαν ἰδέαν συνθετον περιλαμβάνουσαν, χρόνον, χῶρον καὶ κίνησιν.

Αἱ ἁπλαῖ τροποποιήσεις τῶν ἤχων, εἰσὶν ὡσαύτως διαφορώταται: Ἕνας ὄνομα συναρθρον, ἑκάστη ἐγκαμψις ἐν συὶ Μέλει (2), εἶναι μία τροποποίησις τοῦ χρ.

Αἱ τροποποιήσεις τῶν χρωμάτων καὶ εἰσὶν ἴσον πολυπλοκεῖς: Ἕνιαι γνωρίζονται ὑπὸ τῷ ὀνόματι χρωμάτων πρωτίστων, καὶ ἄλλαι ὑπ' ἐκείνῳ τῶν σχιῶν τόνων αὐτῶν τῶν χρωμάτων. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀσαφῶς διασκεπτόμεθα περὶ διανομῶν χρωμάτων χωρὶς νὰ ἐμβιβάζωμεν τὸ χῆμα, οἷον ἐν συὶ 'πίνακι' (3), αἱ τροποποιήσεις τῶν χρωμάτων ὅπου μάλιστα γινώσκονται ἀναφέρονται εἰς τὰς συνθέτους τροποποιήσεις, οἷον ἡ 'ὡραιότης,' ἡ 'Ἴσις,' καὶ ἄλλα.

ΠΑΝ-

(1) Sdrucciolare. (2) Inflessione in an' Aria.
(3) Quadro.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΠΑΝΤΕΣ οἱ 'χυλοὶ' (1) καὶ πᾶσαι αἱ 'ὀσμαὶ' αἱ σωθεῖσαι, εἰσὶ παρασέτι τροποποιήσεις, σωνεπαιρόμεναι ἐξ ἰδεῶν ἁπλῶν λαμβανομένων διὰ τῆς γεύσεως καὶ τῆς ὀσφρήσεως: ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ὀνόματα εἰ μὴ παρὸς τὸ ἐκφέρειν σὺν μέρος ἐκείνων, ἐγὼ ἀφίνω τὰς λοιπὰς εἰς τὴν θεωρίαν καὶ πεῖραν τῶν Φιλαναγνωσῶν μου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

'Περὶ τῆς Τροποποιήσεων τοῦ Ἐνθυμήματος.'

Ἡ Πρώτη ἰδέα ὅπου παρουσιάζει τὸν πνεύματι ὅταν τοῦτο ζητῇ ἑαυτὸ ἐν ἑαυτῷ, εἶναι τὸ σύνθυμμα. Ἔχομεν ἰδέας ὅπως δυνάμεις τῶν διαφόρων αὐτῶν τροποποιήσεων, ὥσπερ σῶμα 'κύκλου,' σῶμα 'τραγῳδίας' ὅπως.

Ὅταν ἡ ἐνέργεια τῶν ἔξω ὑποκειμένων ὅτι τῶν ἡμετέρων ὀργάνων προξενῇ μίαν αἴσθησιν ἐν ἡμῖν, τοῦτο εἶναι σῶμα 'αἴσθημα.' Ὅταν μία ἰδέα ἐπαναπάπτῃ εἰς τὸ πνεῦμα, χωρὶς νὰ ἐργάζηται ὅτι τῶν αἰσθήσεων τὸ ὑποκείμενον τὸ ὁποῖον ἐποίησεν ἐκείνη νὰ γένηται, τοῦτο εἶναι 'Ἀνάμνησις.' Ἐὰν τὸ πνεῦμα τὸν ζητῇ ἐν τῇ αὐτοῦ μνήμῃ, καὶ τὸν δείσῃ ἐκεῖ μετάτινα ἐγχειρήματα, (2) τοῦτο εἶναι, 'Ἐπίσατις νοῦ' (3). Ἐὰν κρατῇ τὸν ὄψιν αὐτοῦ ἀτενῆ εἰς αὐτὸν πολὺν χρόνον,

(1) Sapori. (2) Sforzi.
(3) Raccoglimento di spirito.

ον, τὸ εἶναι ' Θεώρησις ' (1). Ε'ὰν ἀμελητὶ τὴν φίνῃ νὰ κυματίζηται ἐν ἑαυτῷ χωρὶς νὰ ἐμμένῃ ἐν κείνῃ, τὸ εἶναι ' Ε"γνοια ' ἢ ' Λήρημα (2). Ε'νεᾶν αὐτὴν ῥός τινα χρόνον, ὅταν αὖτη ἔρχηται νὰ ῥοσφέρῃ ἑαυτὴν καθ' αὑτὴν, καὶ ἀναφέρειν ταύτην πάντα ὡς εἰς ῥάξεις, (3) εἰς τὴν μνήμην, τὸ εἶναι ' Προσοχή. ' Ε'πέχειν ἐντόνως τὸν νοῦν ἐκείνῃ ῥὸς τελέως σωρᾶν πάντοθεν αὐτὴν, καὶ διὰ τὸ ποιεῖν ἐκποδὼν πᾶσαν ἄλλην ἰδέαν, οἵα ἐπαχθῇ καὶ ὀχλήσῃ, τὸ εἶναι ' Σπουδὴ ' ἢ ' ἔντασις πνεύματος ' (4). Ε' ' ὕπνος, ' ὅταν δὲν ὀνειρώττῃτις, κλείει τὴν σκηνὴν, καὶ ὑπάγει τέλος πάσῃ ξοποποιήσει ' ἐνθυμήματος: ' καὶ ' Ο'νειρώττειν, ' εἶναι νὰ ἔχῃ τις τὴν αὐτὴν ἰδεῶν τινων, πὰς ὁποίας ἡ διάνοια δὲν ἐκλέγει καὶ δὲν διεθύει τὸ ῥοβάλλον, καὶ αἱ ὁποῖαι δὲν παεισῶνται μήτε ὑπό τινος ἔξωθεν ὑποκειμένε, μήτε ὑπό τινος ἕξεως ἐγνωσμένης. Η' ' Ε"κστασις ' καὶ δὲν ἐνυπνιάζεται μὲ ὀφθαλμοὺς ἀνεῳγμένους;

Ε'ΠΕΙΔΗ' τὸ πνεῦμα δύναται νὰ αὐξῇ ἑαυτὸ ἢ νὰ χολῇ πάσας πὰς δυνάμεις αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὁ ' Υ"πνος ' μὴ τὸ ἀφίνῃ πλέον ἀδεμίαν, δὲν ἠμπορεῖ τις ἐκ ταύτης τῆς παύσεως, καὶ ἐκ τούτων τῶν διαφόρων βαθμῶν ἐντυμημάτων τῶν ἐν ἐκείνῳ, νὰ ὑπφέρῃ ὅτι τὸ ἐνθύμημα εἶναι ἡ ῥᾶξις καὶ ὄχ ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς; Η' σία οὐὸς ῥάγματος δύναται νὰ εἶναι ἡ μεταβολὴ καὶ μετάλλαξις ἐκείνη αὐτή;

ΚΕ.

(1) Contemplazione. (2) Vaneggiamento.
(3) Registrarla.
(4) Sforzo di spirito, applicazion grande.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Περὶ τῶν Τροποποιήσεων τῆς Ἡδονῆς καὶ τῆς Ἀλγηδόνος.

ΗΜΕΙΣ δεχόμεθα τὰς ἰδίας ἡδονῆς καὶ ἄλγους διὰ τοῦ Αἰσθήματος καὶ διὰ τοῦ Ἀναλογισμοῦ: ἐπειδὴ τὰ πλεῖσα τῶν ἡμετέρων ἐνθυμημάτων ἀκολουθοῦνται ἢ ὑπὸ ἡδονῆς, ἢ ὑπὸ ἄλγους.

ΕΚΕΙΝΟ ὅπερ φαίνεται εἰς ἡμῖν τὸν ἡδονὴν ἢ τὸν ἀλγηδόνα, ἡμεῖς ὀνομάζομεν 'ἀγαθὸν' ἢ 'κακόν:' τὰ πράγματα δὲ ὑπολαμβάνονται 'ἀγαθὰ' ἢ 'κακὰ' εἰ μὴ ἐκ τῆς ἡδονῆς ἢ ἐκ τοῦ ἄλγους ὅπερ δύνανται νὰ μᾶς προξενῶσιν. Οὐδὲν νομίζεται 'ἀγαθὸν' εἰ μὴ ἐκεῖνο ὅπερ εἶναι ἁρμόδιον νὰ φαίνῃ τὸν ἡδονὴν, νὰ τὸν αὐξάνῃ, νὰ μειοῖ ἄλγος τι, νὰ ποσίζῃ ἢ νὰ σώζῃ τὸν κατάσχεσιν ἀγαθοῦ τινος, καὶ τὸν ἀπουσίαν κακοῦ τινος: καθὼς ὀξυαντίας ὀδὸν λαμβάνεται ὡς 'κακὸν,' εἰ μὴ ἐκεῖνο ὅπερ δύναται νὰ προξενῇ ἢ νὰ αὐξάνῃ τὸ ἄλγος, καὶ νὰ ἐλαττοῖ τὸν ἡδονὴν, ἢ ἐκεῖνο ὅπερ δύναται νὰ μᾶς ὑπάγῃ εἴς τι κακὸν, καὶ νὰ μᾶς ἀποσερῇ ἀγαθοῦ τινος.

ΔΙΑ τῶν ὀνομάτων ἡδονῆς καὶ ἀλγηδόνος, τέρψεως καὶ δυσχερείας, ἐγὼ νοῶ ἀδιαφόρως τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἀλγηδόνας τῆς Ψυχῆς καὶ τοῦ Σώματος, ὃν τρόπον κοινῶς φαίνονται, εἰ καὶ τῇ ἀληθείᾳ τὸ σὺ καὶ τὸ ἕτερον δὲν εἰσὶν εἰ μὴ διάφοροι τροποποιήσεις τῆς ψυχῆς, φαινόμεθα ὁτιδήποτε ὑπὸ μιᾶς παραχῆς εἰς τὸ σώματι, καὶ ὁτιδήποτε ὑπὸ τῶν ἐνθυμημάτων τῆς ψυχῆς.

Η'

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ ἀλγηδὼν, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. εἰσὶ πάντα μόνα αἴτια ὅπου προβάλλουσι καὶ ἀφαιροῦσιν ἐν ἡμῖν πάντα τὰ ἡμέτερα πάθη. Ὅθεν ἀκολουθεῖ ὅτι τὸ μόνον προσέχειν ταῖς διαφόροις αἰσθήσεσι, καὶ ταῖς διαφόροις ἐποποιήσεσιν ὅπου προξενοῦσιν ἐν ἡμῖν τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν ἀλγηδόνα, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν, ἀρκεῖ πρὸς τὸ δίδοναι ἡμῖν τὰς ἰδέας τῶν παθῶν ἡμῶν. Ἐγὼ ἔχω τὴν ἰδέαν τοῦ ἔρωτος, ἀναλογιζόμενος τὰς ἡδονὰς ὅπου δύναται νὰ μοῦ ποιήσῃ ἐν ὑποκειμένον ὁποῖον: ἐκείνην τῆς ἀποστροφῆς ἢ τῆς ἀπεχθείας, σκεπτόμενος περὶ τῆς ἀλγηδόνος τὴν ὁποίαν ἐν πρᾶγμα παρὸν ἢ ἀπὸν δύναται νὰ μοῦ προξενήσῃ. Ἡ ἀπόλαυσις ἐνὸς τοιούτου ἀγαθοῦ μοῦ ἔδιδεν ἡδονὴν, διότι ἡ ἐκείνου ἀπουσία ποιεῖ νὰ μὲ ἡσυχάζω: τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὅπου ὀνομάζεται ἐπιθυμία. Εἶναι ὁμοιοειδὲς ὅτι ἐγὼ θέλω καθέξῃ τοῦτο τὸ ἀγαθόν: αὕτη ἡ πιθανότης ἡδέως μὲ θέλγει: (1) τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὅπου καλεῖται Ἐλπίς. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐγὼ ἀπολαύω τοῦτο τὸ ἀγαθὸν, ἡ ἀπόλαυσις καθίσταί μοι ἐν ἀσφαλεῖ: τοῦτο προξενεῖ ἐν ἐμοὶ μίαν μεγάλην ἐκχυσιν ἡδονῆς, μεγάλων γλυκυτήτων: τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὅπου ὀνομάζεται ἁρμονή. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ ἀγαθὸν δύναται νὰ μοῦ ἁφαρπαθῇ, ἢ ἐν κακὸν δύναται νὰ μοῦ συμβαίνῃ: πάντα τὰ ἐνθυμήματα μοῦ προξενοῦσι μερίμνας: τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὅπου ὀνομάζεται φόβος. Ἐπὶ τοῦ παρόντος, τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἀπώλετό μοι, ἢ ἐγὼ ἐνοχλοῦμαι ὑφ' ἑνὸς κακοῦ παρόντος, τὸ δεινὸν ὅπου ἐγὼ αἰσθάνομαι μὲ παλαιπωρεῖ καὶ μὲ καθαιρεῖ (2): καλεῖται αὕτη ἡ ἔξις δυσθυμία: Ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ πλέον νὰ ὑπο-

τυγ-

(1) Mi lusinga. (2) Mi abbatte.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

τυγχαίω τότε τὸ ἀγαθὸ ὁ, τιοῦν ποιήσω: τοῦτο ἐνα
'ἀπελπισμός.' Εἷς ἄνθρωπος ἀδικεῖται: τοῦτο
ποιεῖ ἔξω ἑαυτοῦ, καὶ αὐτη ἡ ταραχὴ σωνοδεύεται ὑ
δραπαλὸς ἐπιθυμίας μιᾶς ἑτοίμης ἐκδικήσεως, τοῦτο εἶ
'ὀργή.' Οὗτος ἐπιθυμεῖ κανὸς ἀγαθὸ, ἀλλὰ τοῦτο
ἀγαθὸν κατέχεται ὑφ' ἑνὸς ἄλλου, ὅστις, καὶ τὸ δοκ
αὐτῷ, δὲν εἶναι ἄξιος τότε, καὶ ὅτος ἀπείργεται ἐπε
γε: ὅτος παλαιπωρεῖ ὑπὸ τότε τοῦ φραγματος, τοῦτο ἐ
ναι 'Φθόνος.'

Πάντα τὰ πάθη τὰ ὁποῖα ἀπολήγουσιν εἰς τλὼ ἡδ
τλὼ καὶ εἰς τλὼ ἀλγηδόνα ἀπολύτως, φαίνονται νὰ ἐ
ναι ψυχικά. Εὖ ἀγαθὸν ὅπου ἐπιθυμεῖται, ἐλπίζ
ται, καθίσαται ἐν ἀσφαλεῖ, κατέχεται καὶ ἀπόλυτοι
ψυχὰ πάθη, τὰ ὁποῖα δοξάζονται ἐν πᾶσι τοῖς ἀ
θρώποις: Ἀλλ' ἐκεῖνα ὅπου ἔχουσιν ἀναφορὰν τινα πρὸ
τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὁ φθόνος πρόξ. χάειν, ὅτ
ὑποθέτει ὅτι θεραπεύεις τὰ ἴδια αὐτοῦ προτερήματα
οἷα ἐν ἐκείνοις πλεονεκτῶν τῶν ἄλλων, ἠμπορεῖ νὰ μὲ
ἐνεργῇ ἐν ἀνθρώποις οἵτινες ἀγνοοῦσι τλὼ ἔκτασιν κ
τὸ τίμημα τότε τοῦ πλεονεκτήματος.

Σημειωτέον ὡς πρὸς τὰ πάθη, ὅτι ἡ ἀναχώρη
σις ἢ ἡ μείωσις τοῦ ἄλγους νομίζεται οἷα ἡδονὴ, κ
ψυχὰ ἐν ἡμῖν τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα: καθὼς, ἔξαν
τίας, ἡ ἀποβολὴ ἢ ἡ ἐλάττωσις τῆς ἡδονῆς λογίζετα
οἷα ἄλγος, καὶ ἔχει τὰς αὐτὰς ἀκολουθίας ὡς πρ
ἡμᾶς.

Τὰ πάθη προξενοῦσι μεταβολὰς παραλλαγμένας ἐ
τοῖς σώμασι τινῶν ἀνθρώπων: ἀλλ' αὗται αἱ μεταβολαὶ
μὴ ὄσαι αἰσθηταὶ πάντοτε, καὶ εἰσὶν ὁσιώδεις τῇ ἰδέ
ἑκάστου πάθους. Οὕτως ἡ 'αἰχμὴ' ἢ ἡ ἀνία ἐκ μιᾶ
παράξεως ἥτις δυνάται νὰ μειοῖ τὸν ὑπόλογον ὃν οἱ ἀλ-

λοι

λος ποιῆται ἡμῶν, δὲν καταπαύσει παντοτε τὸ προσω-
που μὶ ἐρώτημα.

Αἱ διάφοροι διασκέψεις αἵτινες ἐδυνάντο νὰ γίνωνται
περὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν ἐπόριζον ἕνα μείζονα ἀρι-
θμὸν ξοποποιήσεων τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ἀλγηδόνος, ἢ
ἀκριβῶς τὰς ὁποίας ἐγὼ παρεδήλωσα. Ἐγὼ ἤθελον δυ-
νηθῆ νὰ προβάλω ἄλλας ἁπλουστέρας, οἷον τὴν ἀλγηδόνα
ὅτε προξενεῖ ἡ πεῖνα καὶ ἡ δίψα, τὴν ἡδονὴν τοῦ φω-
γεῖν καὶ πίνειν, τὸ θέλγητρον τῆς μουσικῆς, καὶ ἄλλα.
Ἀλλὰ τῶν παθῶν ὄντων αἰσθητοτέρων, καὶ διαφερόντων
πολλῷ πλέον, ἐφάνη μοι εὔλογον χρήσασθαι τοῖς
μνημονευθεῖσι παραδείγμασι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Περὶ τῆς Δυνάμεως τοῦ πράττειν, καὶ περὶ τῶν Ἀρχῶν τῶν πράξεων ἡμῶν.

ΑΠΟΚΤΩΜΕΝ τὴν ἰδέαν τῆς Δυνάμεως, διασκεπτόμενοι, ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους, περὶ τῶν ἀλλοιώσεων τῶν συμβαινουσῶν ἐν τοῖς σώμασιν, περὶ τῆς διαρκοῦς μεταβολῆς τῶν ἰδεῶν ἡμῶν, καὶ ἀναλογιζόμενοι ἐκ τοῦ ἑτέρου, τὰς αἰτίας τύπων τῶν μεταβολῶν τύπων τῶν ἀλλοιώσεων. Ἡ δυνάμις ὅπου θεωρεῖται εἶναι 'ἐνεργοῦσα' ἢ 'πάσχουσα.' Τὸ 'πῦρ' ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ καίειν τὸ χρυσίον, καὶ τὸ 'χρυσίον' τοῦ καίεσθαι. Ἡ πρώτη τύπων τῶν προτάσεων εἶναι τὸ παράδειγμα τῆς 'ἐνεργούσης δυνάμεως,' καὶ ἡ δευτέρα τῆς 'πασχούσης δυνάμεως.'

ΠΑΝ-

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΠΑΝΤΑ τὰ πράγματα τὰ αἰσθητὰ ποιέζουσι δαψιλῶς παραδείγματα, καὶ τῆς ἐνεργούσης δυνάμεως, καὶ τῆς παθούσης δυνάμεως: τῆς παθούσης δυνάμεως, καθ' ὅσον αἱ ἐκείνων αἰσθηταὶ ποιότητες, ἢ ἐκείνων ὑπαρξις ἐκείνη αὐτὴ, ὑποκεινται μιᾷ ἀλλοιώσει συνεχεῖ: τῆς ἐνεργούσης δυνάμεως, καθ' ὅσον χρεωστεῖ νὰ ὑπῆρξέ τις δύναμις ἢ πεποιηκυῖα ταύτας τὰς ἀλλοιώσεις.

ΟΜΟΛΟΓΟΥΜΕΝ ὅμως ὅτι ἡ ὄψις τῶν μεταβολῶν τῶν συμβαινεσῶν ἐν τοῖς σώμασι, δὲν δίδει μίαν ἰδέαν τῆς ἐνεργούσης δυνάμεως ἔτω σαφῆ, ὥσπερ ὁ αὐτὸς λογισμὸς περὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς ψυχῆς. Ἐπειδὴ τῆς δυνάμεως, ὑποτιθείσης ἀναγκαίως τὴν πρᾶξιν, καὶ ὄντων μόνων δύο χρῶν πράξεων, τὸ ἐνθυμήματος καὶ τῆς κινήσεως: δὲν ἠμποροῦσι νὰ ὑπάρχωσιν εἰ μὴ δύο χρ Δυνάμεων, Δυνάμις τὸ ἐνθυμεῖσθαι, καὶ Δυνάμις τ κινεῖν. Τότε πεθνῶτος, ἐγὼ λέγω, ὅτι τὸ σῶμα δ δίδει τὸ παθαίνειν τὴν ἰδέαν τῆς δυνάμεως τὸ ἐνθυμε σθαι: αὕτη δὲν ἔρχεται εἰ μὴ διὰ τὸ διασκέπτεσθαι π εἰς ἡμῶν αὐτῶν. Τὸ δὲν δίδει μήτε τὴν ἰδέαν τ δυνάμεως τὸ κινεῖν, ἢ τὸ ἄρχεσθαι τῆς κινήσεως: ἐπε δὴ ὅτε τὸ σῶμα ἠρεμεῖ, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀντιλαμβ νώμεθα ἐν αὐτῷ τῆς δυνάμεως τὸ κινεῖσθαι καθ' αὑτὸ καὶ ὅταν κινῆται, εἶναι μᾶλλον πάθος ἢ ἐνεργεῖν, μᾶλ λον κινούμενον ἢ κινοῦν ἑαυτό. Ἆρα ἡμεῖς δὲν ἔχομ τὰς ἰδέας τῆς Δυνάμεων τὸ ἐνθυμεῖσθαι καὶ τὸ κινεῖν εἰ μὴ διὰ τὸ σκέπτεσθαι περὶ τῆς συμβαινόντων ἐν ἡμ αὐτοῖς.

ΕΝ ἡμῖν αὐτοῖς, ἡμεῖς διείσκομεν πάντοτε καὶ ἀπ ραλλάκτως τὴν δυνάμιν τὸ ἄρχεσθαι ἢ τὸ ἐπέχειν, διατελεῖν ἢ παύειν, διαφόρως ἐργασίας τῆς ψυχῆς, κ διαφόρως κινήσεις: καὶ τὸ παθ' αὑτὸ μόχθος, αὐτὸ ἀγα

νος,

νος, ἀλλ' ἀϕ' μιᾶς ἁπλῆς ἐνέργειας ϖροτιμήσεως πνεύ-
ματος. Αὕτη ἡ δυνάμις τὸ ϖροτιμᾶν ὀνομάζεται 'θέ-
λησις.' Ἡ κατ' ἐνέργειαν ἄσκησις ταύτης τῆς ϖροτιμώσης
δυνάμεως, ὀνομάζεται 'θέλειν.' Πᾶσα ϖρᾶξις ἢ ἀρ-
χομένη, ἢ διακοπτομένη, ϰὴ περατωμένη, ϰὴ τὸ ὕϖαγ-
μα ταύτης τῆς ϖροτιμώσης δυνάμεως, ὀνομάζεται
'ἑκούσιος.' Ἀλλ' ἐκείνη εἶναι 'ἀκούσιος, ὅτε αὕτη γί-
νεται ἄνευ μιᾶς ϖροτιμήσεως τοῦ πνεύματος.

Ἡμεῖς καλοῦμεν 'Διάνοιαν' τὴν δύναμιν τοῦ ἀντι-
λαμβάνεσθαι. Ἡ 'ἀντίληψις' εἶναι ἡ ἐνέργεια τῆς δια-
νοίας. Αἱ ἀντιλήψεις εἰσὶ ϖάντων εἰδῶν. 1. Ἀντίλη-
ψις ἰδεῶν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς. 2. Ἀντίληψις τῆς σημασίας
τῶν ἐκείνων σημείων. 3. Ἀντίληψις τῶν ἐκείνων ἀναφο-
ρῶν, ἢ τῶν ἐκείνων ἀντιϖάξεων.

Ἐκ τῆς ἐνδοθεν Αἰσθήσεως τὴν ὁποίαν ἕκαστος ἔχει
τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ὅτι τῶν ϖράξεων αὐτοῦ, γεννᾶται ἡ
ἰδέα τῆς 'ἐλευθερίας' ϰὴ τῆς 'ἀνάγκης.' Εἷς ἄν-
θρωϖος εἶναι ἐλεύθερος, ἐφ' ὅσον ἔχει 'τὴν δύναμιν
τοῦ ἐνθυμεῖσθαι ἢ τοῦ μὴ ἐνθυμεῖσθαι, τοῦ κινεῖν ἑαυτὸν
ἢ τοῦ μὴ κινεῖν, ἀκολούθως τῇ αἱρέσει ἤτοι ϖροτιμήσει
τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ. Ἀλλ' οὐδεὶς ὅπου δὲν ἔχει ϖλέον
τὴν δύναμιν τοῦ ϖράττειν, ϰὴ τὴν ϖροτίμησιν τοῦ αὐ-
τοῦ ϖνεύματος, ἐκεῖνος κεῖται εἰς ἀνάγκην. Λοιϖὸν δὲν
δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἐλευθερίαν, 1. ἄνευ τοῦ ἐνθυμή-
ματος, 2. ἄνευ τοῦ θέλειν, ἢ ἄνευ τοῦ ϖροτετιμηκέναι,
3. ἄνευ τῆς δυνάμεως τοῦ ϖράττειν. Ἐὰν ἔχωμεν εἰ
δύο ἄνευ τοῦ ἑνός, ἡμεῖς ἀμοιρῶμεν ἐλευθερίας:
ἐπειδὴ ϖρὸς τὸ εἶναί τινα ἐλεύθερον.

Α. Εἶναι ἀναγκαῖον τὸ ἐνθύμημα: Δὲν θέλει λά-
βῃτις ϖώϖοτε ὡς εἰ Πρᾶτον ἐλευθέρως, μίαν σφαῖ-

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ραν, ἢ κινεμβόλω ἢ ἠρεμῦσαν: διότι ἄυτη δεν ἔχει πα-
τελῶς ἐνθύμημα.

Β. Εἶσὶν ἀναγκαῖα τὸ ἐνθύμημα καὶ τὸ θέλειν, ἢ
προτίμησις. Εἷς ἄνθρωπος φονεύει ἑαυτὸν, ἢ τύπτει τι
αὐτῦ φίλον ἀπὸ μιᾶς σπασματικῆς κινήσεως τῦ βραχίο-
νος αὐτῦ, τὴν ὁποίαν κίνησιν δεν ἔχει τὴν δυνάμιν τῦ
κωλύειν ἢ ἐπέχειν: ὑδενὶ ἐπέρχεται νὰ κρίνῃ ὅτι ἐκεί-
νος εἶναι ἐλεύθερος: ἐπειδὴ δεν ἔχει τὴν δυνάμιν τῦ
προτιμᾶν.

Γ. Εἶσὶν ἀναγκαῖα τὸ ἐνθύμημα, τὸ θέλειν ἢ
προτίμησις, καὶ ἡ δυνάμις τῦ πράττειν. Εἷς ἄνθρωπος
ἐν τῷ κοιμᾶσθαι, νομίζεται εἰς τὸ παμεῖον, ἔνθα δὲ
εἰσκεται τὸ πρόσωπον ὁπῦ ἐπεθύμει νὰ εἰδῇ: ἐγκλείε-
ται ἐκεῖ: ἐξυπνίζεται: ἐκπλήττεται ὅτι τῷ δ' εἰσκει
ἐκεῖ τὸν φίλον αὐτῦ: ἄσμενος αὐτῷ ἐντυγχάνει: Οὗτο
ὁ ἄνθρωπος δεν διαξίβει ἡδέως περὶ τὸ παμεῖον; ὐδὲ
ἀμφιγνοεῖ περὶ τύτυ. Ὅμως ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι ἐκεῖ κ-
κλεισμένος, δεν διαξίβει ἐκεῖ ἐλευθέρως: ἐπειδὴ δε
ἔχει τὴν δυνάμιν τῦ ἐξέρχεσθαι ἐκεῖθεν. Ἄρα
ἐλευθερία δεν εἶναι μία ἰδέα ἁπλῆς προτιμήσεως: ἀλλ
ἄυτη συνίσταται περὶ τὴν δυνάμιν τῦ πράττειν ἢ μ
πράττειν, καὶ τὴν αἵρεσιν ἢ ἴθωσιν τῦ πνεύματος.

Διὰ τῆς αὐτῦ ἐλευθερίας, ὁ ἄνθρωπος ἔχει τόσ
ἐξυσίαν ὅπὶ τῷ ὄνδεν ἰδεῶν αὐτῦ, ὅσην ὅπὶ τῷ κ
νήσεων τῦ αὐτῦ σώματος. Ἐπειδὴ καθὼς ἐκεῖνος δυν
ται, ὡς φίλον αὐτῷ ὄντι, κινεῖν τοιῦτον ἢ τοιῦτον μέλ
τῦ σώματος αὐτῦ: ὅπω δυνατὸν νὰ καλῇ εἰς τὸν αὐτ
νουῦ μίαν ὠρισμένην ἰδέαν, νὰ ἀτενίζῃ εἰς αὐτ
τὴν ὄψιν τῦ πνεύματος, νὰ ποιῆται ἐμποδὼν αὐτῷ,
τὴν ἀναλῇ: Ἀλλὰ καθὼς δεν ἐξαρτᾶται τῆς θελ

σεως

σεως αὐτῦ νὰ ἅπτηται τὸ αὐτῦ σῶμα ἢ νὰ μὴ ἅπτηται σώματος ἄλλου· ὅπως, ὅτε εἶναι ἔξυπνος, δὲν εἶναι ἐλεύθερος τῦ ἐνθυμεῖσθαι ἢ τῦ μὴ ἐνθυμεῖσθαι. Τελευταῖον, καθὼς τὸ αὐτῦ σῶμα ἔχει συχνὰ κινήσεις ἀκουσίους, ὅπω προσέτι ἐκεῖνος ἔχει ἰδέας, τὰς ὁποίας κανεὶς δὲν δύναται νὰ ἀφιερώσῃ. Οὕτως εἰς ἄνθρωπον συμβαίνει, δὲν εἶναι ἐπ' ἐκείνῳ ἀπαλλάττειν ἑαυτὸν τῆς ἰδέας τῦ ἄλγους, ὅπως ἐκμελετῶν ζητήματα ἁπλῆς φιλοσοφίας.

Ἄρα, ὡς συμβολόντι εἰπεῖν περὶ τῦ δυνάμεως τῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ὁ 'Σωκράτης' ἔχει τὴν δύναμιν τῦ ἀντιλαμβάνεσθαι, τῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὅπῦ καλεῖται 'Διάνοια'· Οὗτος ἔχει τὴν δύναμιν τῦ προτιμᾶν, τῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὅπῦ καλεῖται 'Θέλησις'· Οὗτος ἔχει τὴν δύναμιν τῦ πράττειν ἢ μὴ πράττειν κατὰ τὴν προτίμησιν τῦ πνεύματος αὐτῦ· τῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὅπῦ καλεῖται 'ἐλευθερία'· Ἐὰν δὲν ἔχῃ πλέον τὴν δύναμιν τῦ πράττειν, καὶ τὴν προτίμησιν τῦ πνεύματος αὐτῦ, τῦτο εἶναι 'ἀνάγκη'. Ἐπὶ τῦ παρόντος, ὅτος πράττει, ἀλλ' ὁ καὶ τὴν προτίμησιν τῦ αὐτῦ πνεύματος, τῦτο εἶναι 'ἀγγαρεία' (1). Εὐθὺς, ὅτος θέλει προτιμᾶ, ἀλλὰ θέλει ἐφισῶνται κωλύματα τὰ ὁποῖα θέλει ἀντιτάττωνται τῇ πληρώσει τῆς θελήσεως αὐτῦ· τῦτο θέλει εἶναι 'ἐμπόδισμα.' Ὡς πρὸς τὸς πράττοντας, τὸς μὴ ἔχοντας μήτ' ἐνθύμημα, μήτε θέλειν, ὅτοί εἰσιν ἀναγκασμένοι, καὶ παύτα (2).

Τεθεισῶν τάτων τῶν ἀρχῶν, ἡμεῖς δυνάμεθα, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, νὰ λύωμεν εὐκόλως τὰ ζητήματα ὅπῦ

(1) Violenza, costringimento.
(2) A tutti i riguardi.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἐξ ὅτου πολλὰ χρόνια ἐζήτουν περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως.

Η' Θέλησις εἶναι ἐλευθέρα ἢ ὄχι; Τοῦτο τὸ ζήτημα φαίνεταί μοι ὅτι γελοῖον ὥσπερ ταῦτα τὰ δύο. Ο' ὕπνος εἶναι παχὺς; Η' ἀρετὴ εἶναι τετράγωνος; ἐπειδὴ ἔχομεν ἡμεῖς κρείττονα λόγον πρὸς τὸ νέμειν τὼ 'ἐλευθερίαν' τῇ 'θελήσει,' ἢ τὸ 'πάχος' τῷ 'ὕπνῳ,' ἢ τὸ 'τετράγωνον χῆμα' τῇ 'ἀρετῇ'; Η' 'Θέλησις' εἶναι ἡ δυνάμις τοῦ προτιμᾶν μίαν πρᾶξιν μιᾶς ἄλλης: Η' 'ἐλευθερία' εἶναι ἡ δυνάμις τοῦ ἄρχεσθαι ἢ τοῦ πράττειν πλείονας πράξεις, ἀκολούθως τῇ προτιμήσει τὼ ὁποίαν τὸ πνεῦμα ἔδωκεν ἐκείναις. Η' 'Θέλησις' λοιπὸν εἶναι μία δυνάμις, καὶ ἡ 'ἐλευθερία' εἶναι μία ἄλλη δυνάμις: Οὕτω ζητεῖν 'πότερον ἡ Θέλησις ἔχει ἐλευθερίαν,' εἶναι νὰ ζητῇ τις 'πότερον μία δυνάμις ἔχει μίαν ἄλλην δυνάμιν.' Ζήτημα πολὺ ἀποπώτερον ἢ ὡς αὐτὸ δέῃ ἀποκριθῶσι: ἐπειδὴ τίς δὲ βλέπει ὅτι αἱ δυνάμεις δὲν ἐμβάλλουσιν, εἰ μὴ Πράκτορσι, καὶ ὅτι ἐπομένως αὗται δὲν ἠμποροῦσι νὰ εἶναι ἰδιώματα ἄλλης τινὸς δυνάμεως; Οὕτω τοῦτο τὸ ζήτημα, 'Η' Θέλησις εἶναι ἐλευθέρα,' τρόπον παλινδρομεῖ εἰς τοῦτο, Η' Θέλησις εἶναι αὐτὴ εἷς Πράκτωρ κυρίως λεγόμενος; ἐπειδὴ εἰ Πράκτορι μόνον ἠμπορεῖ νὰ νέμηται ἡ ἐλευθερία.

ΤΩΡΑ, εἰπέμοι, τίνα ἔπιδοσιν ἠμπορεῖ τις νὰ ποιῇ εἰς τὼ γνῶσιν ἑαυτοῦ, διὰ τοῦτο τὸ εἶδος ζητημάτων οἷόν ἐστι τοῦτο. 'Η' Διάνοια ὑπακούει τῇ Θελήσει, ἢ ἡ Θέλησις τῇ διανοίᾳ; 'Επειδὴ καθὼς ἡμεῖς δὲν ἠθέλομεν γινώσκῃ κάλλιον τὼ δυνάμιν τοῦ 'φιλοπατεῖν,' τοῦ 'ᾄδειν,' τοῦ 'ὀρχεῖσθαι,' διαλεγόμενοι πότερον 'δυνάμις τοῦ ὀρχεῖσθαι, τοῦ ᾄδειν, ἐξαρτᾶται τῆς δυνάμεως

τοῦ

τὸ περιπατεῖν, τὸ λαλεῖν: ἔπω δὲ διαλέξεων περὶ τῶν προτεθέντων ζητημάτων, τί δυνάμεθα νὰ μανθάνωμεν ὅπου νὰ καταρτίζῃ τὴν γνῶσιν ἡμῶν αὐτῶν; Τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον ἐνθύμημα δύναται νὰ θέτῃ εἰς πρᾶξιν (1) τὴν δύναμιν τοῦ ἐκλέγειν, καὶ ἡ κατ' ἐνέργειαν ἐκλογὴ δύναται νὰ εἶναι ἡ αἰτία τοιούτου ἐνθυμήματος, ὅπως ἐνεργείᾳ ἄδειαν εἰς μέλος, δύναται νὰ εἶναι ἡ ὁρμὴ τοῦ ὀρχεῖσθαι μίαν τοιαύτην ὄρχησιν: ἀλλ' ἐν παντὶ τούτῳ, δὲν εἶναι μία δύναμις, ἥτις νὰ ἐνεργῇ ὅτι μιᾶς ἄλλης: εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖον προσαρμόζει τὴν ἔργῳ (2) ταύτας τὰς διαφόρους δυνάμεις.

Τί εἶναι ἐκεῖνο ὅπου ὁρίζει (3) τὸν θέλησιν; Εἶναι τὸ Πνεῦμα. Ἂν δὲν διδοκῇ τις ἐν ταύτῃ τῇ ὑποκείσει, καὶ ἐκφέρῃ ἔπω τὸ ζήτημα, Τί εἶναι ἐκεῖνο ὅπου παρορμᾷ τὸ πνεῦμα νὰ ὁρίζῃ τὸν ἰχνὸν αὐτοῦ τὸν κινοῦσαν ἢ ἰθύνουσαν, μᾶλλον πρὸς μίαν πρᾶξιν, ἢ πρὸς μίαν ἄλλην; Ἐγὼ ὑποκείνομαι τότε: Ὅτι ἐκεῖνο εἶναι ὁπερρέπες εἰς τὸ διαγίνεσθαι ἐν τῇ αὐτῇ σάσει, ἀναπαύσεως ἕνεκα, τὴν οἵαν ἐν ἐκείνῃ δείσκει, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνο παρορμᾶται νὰ τὴν μεταβάλῃ, διότι ἐν αὐτῇ δείσκει δυχέρειαν τινα. Τότε ἐγὼ θέλω παρέξῃ ἔλεγχον ἐκ τῆς πείρας καὶ ἐκ τοῦ πράγματος ἐκείνου αὐτοῦ.

Ἐκ τῆς πείρας. Πεῖσον σὲ ἄνθρωπον πεινῶντα, ἀλλ' ἀμελῆ, ὅτι ἡ θρησία εἶναι ὠφελιμωτέρα τῆς πενίας, ὅτι δὲν πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν εἶναι προτιμητέον μιᾶς ὀχληρᾶς ὁδοιπορίας: ἐὰν ἔτος ἀρκῆται τοῖς κατ' αὐτὸν, (4) θέ-

(1) Mette in azione.
(2) Metter in opera. (3) Determina.
(4) Del suo stato.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

θέλει δειλίαν, μὴ ἐνισαμβύων πάντων τῶν σῶν λόγων. Ἔσω εἷς ἄνθρωπος ἐλλεγμβύος ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι τόσον ἀναγκαία πρὸς δυτυχίαν, καὶ ἐν τόπῳ τῆ βίῳ καὶ ἐν τῷ ἄλλῳ, ὅσον τὸ σιτίον εἶναι ἀναγκαῖον πρὸς διατήρησιν τῆς ζωῆς: μ' ὅλον τοῦτο, ἐκεῖνος δὲν θέλει ποτὲ φροντίσῃ ὅπως ζητῇ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν ἕως οὗ ἐκεῖνος δὲν θέλει λιμοκτονῆται καὶ ἐνοχλῆται ὑπὸ δικαιοσύνης, ἕως οὗ δὲν θέλει αἰσθάνηται δυχέρειαν ἐκ τοῦ ἐλλείπειν ἐκείνης. Ἆρα δὲν εἶναι τὸ μέγιστον ἀγαθὸν, ὡμολογημβύον ὡς τοιοῦτον, τὸ ὁποῖον δείζει τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' εἶναι παρυσάτις δυχέρεια, καὶ μάλιστα ἡ πλέον ἀφόρητος καὶ ἡ πλέον χαλεπή: τοιοῦτοι δὲ οἱ λόγοι (1).

Α. Ἡμεῖς δὲν ἠμπορυμβῶ νὰ ἤμεθα δυτυχεῖς, ἕως οὗ παρενοχλώμεθα ὑπὸ μιᾶς μόνης δυχερείας. Αὕτη ἡ μόνη δυχέρεια ὁποσονοῦν ἐλαφρὰ ἄυτη ὑποτίθεται, καὶ ἥτισοῦν εἶναι ἡ ἐκείνης αἰτία, ἢ ἡ ἀπουσία ενὸς ἀγαθοῦ, ἢ ἡ παρουσία ενὸς δεινοῦ, καταφθείρει πάσας τὰς ἡδονὰς καὶ ἐμβάλλει αὐταῖς πικρίαν. Λοιπὸν ἡ ἐξαίρεσις ταύτης τῆς παρούσης δυχερείας, ὅσα τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν ἡδονὴν ἢ εὐδαιμονίαν, χρεωστεῖ μᾶλλον νὰ ποιῇ τὸ πνεῦμα ὑπερρέπειν, ἢ πᾶσα ἄλλη ὑποτεθειμβύη διασκέψις.

Β. Αὕτη ἡ παροῦσα δυχέρεια κατέχει ἐνεργείᾳ τὸ πνεῦμα, αὕτη ὑπερτερεῖ καὶ δεσπόζει, αὕτη ἀπεδιοπομπήσατο πᾶσαν ἄλλην ἰδέαν, αὕτη ὁμιλεῖ σωστόνως, (2) αὕτη παροξυνέται (3): Λοιπὸν αὕτη ἡ δυχέρεια χρεωστεῖ μόνη νὰ ἀνεγείρῃ τὴν ὑπομονήν, καὶ διὰ ταύτης τῆς ὑπο-

(1) Le ragioni. (2) Parla alto.
(3) S'irrita.

ἐπιθυμίας τοῦ θέλησιν: ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυχέρεια αὐτὸ ἐπιθυμίας.

ΑΛΛΑ' τὸ πνεῦμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ θλατιθῆται (1) ὑφενὸς ἀγαθοῦ ἀπόντος καὶ αὐωτέρου; Τὸ πνεῦμα, ἀποκρίνομαι ἐγὼ, δύναται νὰ ἔχῃ τοῦτο ἰδέαν ἐκείνου: ἀλλ' εἰνὴ ἀπουσία τότου τοῦ ἀγαθοῦ δὲν ἐγχαράττῃ εἰς ἐκείνου μίαν ἐπιθυμίαν, καὶ θλὰ ταύτης τῆς ἐπιθυμίας μίαν δυχέρειαν, ἥτις νὰ ἀποβαίνῃ ἡ δέσποινα (2) καὶ νὰ ἐνεργῇ ἀκαταπαύσως: ἄυτη ἡ ἰδέα ἐνὸς ἀγαθοῦ ἀπόντος, εἰ καὶ ὁμολογουμένου αὐωτέρου παντὸς τοῦ ἄλλου, δὲν θέλει ἦθαι ἐν τῷ πνεύματι, εἰ μὴ ὡς πολλαὶ ἄλλαι ἰδέαι, ὡς μία θεώρησις τελέως ἄπρακτος: (3) τὸ ὁποῖον αὐτάρκη παρέχει ἔλεγχον τῆς ἀναισθησίας τοῦ ἀνθρώπων ὑπὲρ τοῦ αἰωνίων ἀγαθῶν. Ἡ δυσυχία τοῦ ἀνθρώπου δὲν συνίσταται θλὰ τοῦτο εἰς τὴν μεγίστου ἀγαθοῦ: ἄλλως πᾶς ἄνθρωπος μὴ ἀπολαύων ἐνεργείᾳ ἀπείρων ἀγαθῶν, ὢν δυσυχὴς ἀπείρως: ἀλλ' ἄυτη συνίσταται θλὰ τὸ βάρος τινὸς δυχερείας ὑφ' ἧς νομίζει νὰ καταπιέζηται.

Περὶ τῆς χρήσεως τῆς Ἐλευθερίας. Αἱ δυχέρειαι αἵτινες συχνότατα ἐνεργοῦσιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπων, (ἐπειδὴ αὗται παλινδρομοῦσι κατὰ κανόνα (4),) εἰσὶν ἡ 'πεῖνα,' ἡ 'δίψα,' ἡ 'θερμότης,' τὸ 'ψύχος,' ὁ 'κόπος,' (5) ὁ 'ὕπνος', καὶ ἄλλα ὅμοια. Καὶ αἱ προσιθῶμεν τούτοις τόσα δεινὰ ὁποῦ αὐτοῖς συμβαίνουσι τυχὸν, καὶ τελευταῖον πάσας τὰς μανικὰς αὐτῶν δυχερείας, τοῦτο δίψαν τοῦ τιμῶν, τοῦ ὀνόματος, τοῦ πλούτου, καὶ μυρίων ἄλλων ἀπάντων ἐπιθυμιῶν, τὰς ὁποίας τὸ ἔθος

(1) Esser tocco, affici. (2) La padrona.
(3) Non attiva. (4) Regolarmente. (5) La lassezza.

ἔθος τὸ ὄπιχρατῶν, (1) ἡ ἀγωγὴ, ἢ τὸ ὑποδείγμα καθιερᾷ ἐκτικὰς, θέλει δίρεθῇ ὅτι δι' ἐνὸς μόνου μικροπάτου μέρους τῆς ζωῆς αὐτῶν εἰσὶν ἀρκύντως διλδίθερει ἀπὸ τὰτα τὰ εἴδους τῷ δυχερειῶν, ὡρὸς τὸ ἐκμελετᾷν ὡερὶ ἀγαθῶν πλέον ὡραγματικῶν ἐκείνοις, ἀλλ' ἐν ἐνὶ μέλλοντι πλέον ἀφεσῶτι. Ἐπειδὴ ἅμα ὅτι ἐθεράπδυσαν (2) μίαν τάπων τῷ δυχερειῶν, καὶ ἰδὰ εἰς ὄχλος ἄλλων τὰ αὐτὰ εἴδους μλύει νὰ θεραπδίωσιν.

Ἀλλ αὗται αἱ δυχέρειαι δὲν τὰς ἀφαρπάζυσι μὲ μίαν βίαν αὐίκητον. Οὗτοί εἰσιν ἐλδύθεροι: Οὗτοι ἔχυσι τλὰ δυάμιν τὰ ἐπέχειν τλὰ πλήρωσιν τῷ αὐτῷ ὄπιθυμιῶν, τὰ ποιεῖν νὰ πλησιάζωσιν αὐτοῖς τὰ ἀγαθὰ τὰ ἀφεσῶτα, καὶ τὰ ὡδιτκοπεῖν τὸ τάπων ὡραγματικόν. (3) τότε ἐλλλεγμλύοι ὡερὶ τῆς ὑπεροχῆς τάπων τῷ ἀγαθῶν, ὅτοι θέλει καταθλίβωνται καὶ πιέζωνται ὑὸ αὐικήτων δυχερειῶν, ἕως ὃ δὲν εἶναι ἐν ἀσφαλεῖ ἡ ἐκείνων ἀπολαυσις. Ἡ χῆσις λοιπὸν ὁπὰ ἐκεῖνοι χρεωσᾶσι νὰ ποιῶσι τῆς αὐτῷ ἐλδυθερίας, εἶναι τὰ ἐπέχωσι, καὶ τὰ ἐρδυνῶσι τὰς αὐτῷ ὄπιθυμίας, καὶ ἐκ μόνης τῆς καταχῆσεως ὁπὰ ἔτοι ποιᾶσι ταύτης τῆς δυνάμεως, ἀφίνοντες νὰ ὁρίζηται ἡ ἐκλογὴ ἀὸδ ἐρδύνης, χωνᾶται πᾶσα ἡ ἐκείνων πλανὴ καὶ τὰ ἁμαρτήματα ἐν τῇ ζητήσει τῆς ἐκείνων δ'δαιμονίας.

Θ ΛΟΜΕΝ λοιπὸν ἡμεῖς νὰ ἀποσήσωμλ ἀφ' ἡμῶν τὸ ὄνειδος, ὅτι ἐσερήθημλ τῆς ἡμῶν δ'δαιμονίας ἐξ ἰδίας ἡμῶν ἀμελείας καὶ πλημμελήματος; Ἂς ἐφέξωμλ τὰς δ'αφόρυς ἡμῶν ὄπιθυμίας: Ἂς τὰς ἐξετάσωμλ:

(1) La moda.
(2) Anno ſoddisfatto.
(3) Penetrar la loro realità?

μεν. Ἂς περισκοπήσωμεν τὰς φαύλεις εἰς τὰς ὁποίας εἶναι μᾶς ποιῶσι νὰ ὑπερέπωμεν, καὶ τὰς ἐκείνων ἀκολουθίας: τέλος πάντων ἂς καθιμίσωμεν ἅπαντα, ἀλλὰ μὲ μίαν πλάσιγγα δικαίαν καὶ μὲ μίαν ἀκριβῆ ἀπάθειαν. Τότε θέλειν τοιαυτοτρόπως, καὶ ἔπειτα πράττειν, δὲν εἶναι τὸ μειονέκτημα ἐν ἡμῖν, μήτε τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν: τοῦτο εἶναι μία τελειότης τῆς ἡμῶν Τ'πάρξεως

Ἂν ἡ τελειότης τῆς ἐλευθερίας συνίστατο περὶ τὴν ἐξαφορείαν, καὶ περὶ τὸ μὴ ὁρίζειν τὴν ἐκλογὴν τῆ φρονήσει τῶν διασκέψεων (1): ὁ αὖος, ὁ φρενοβλαβὴς, καὶ πάντες οἱ ἀποβαίνοντες τὸ ἄθυρμα καὶ τὸ ἐνδύφημα τῆς αἰθυίης καὶ τῆς δυσυχίας, ἦσαν οἱ μόνοι ἐλεύθεροι. Ἡ ἕτερος Σοφία ἐκείνη αὐτὴ, εἶχεν ἴτον ἐλευθερίας ἢ ἐκεῖνοι.

Ὅ'ΤΙΩΣ ἐπέχειν τὰς ἰδίας ὀρθυμίας, τοῦτο εἶναι εἷς ἀδιπόρος, ὅσις διαξιβίῳ ποιεῖται ἐν τῇ ἐμβάσει πολλῶν ἀμφόδων (2) τὰς ὁποίας αὐτὸς δὲν γινώσκει: Ἐρθυνᾶν τὰς αὐτὰς ὀρθυμίας, τοῦτο εἶναι ὁ αὐτὸς ὁδοιτόρος ὅσις ἀκολουθεῖ τὰς ἰθυύσεις τοῦ ὁδηγοῦ αὐτοῦ.

Καὶ' εἰ αὐτις παραχὴ ὑπερβολικὴ, εἰ αὐτις κίνησις σφοδρὰ ἔρωτος ἢ ὀργῆς, εἰ αὐτις ἀλγηδὼν δεινὴ, ἢ ἄλλη τις ἐμωνία (3) ὑπερβλητος ἐπέρχηται, καὶ διδῷ τῇ ψυχῇ ἡμῶν τινάγματα ὅπως ἰσχυρὰ ἢ ὅπως ἀπροσδόκητα, ὅπου ἡμεῖς νὰ μὴν ἤμεθα αὐτάρκως ἐγκρατεῖς ἑαυτῶν, (4) πρὸς τὸ σκέπτεσθαι περὶ τῶν πραγμάτων ὀρθελῶς καὶ αὖθις προκείσεως: ὁ Θεος ὅσις γινώσκει τὸ εὔθραυστον ἡμῶν, ὅσις δὲν ἀπαιτεῖ ἡμᾶς ὑπὲρ δὲν τὰ δυνάμεθα ἡμῶν, καὶ ὅσις βλέπει ἐκεῖνο ὅπου εἶναι ἐφ' ἡμῖν,

(1) Delle riflessioni i (2) Bivii.
(3) Emozione. (4) I padroni di noi medesimi.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἡμῖν, θέλει μᾶς κείνη βέβαια ὡς εἷς Πατὴρ φιλόστοργος καὶ πλήρης οἰκτιρμῶν. Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι συχνὰ εὑρίσκονται ἀδίκως ὅτι δὲν ἠμποροῦσι νὰ κρατῶσι τὰ πάθη αὐτῶν, μήτε νὰ τὰ κωλύωσι νὰ μὴ ἐκρηγνύωνται καὶ νὰ μὴ ἐργάζωνται: Ἐκεῖνο ὁποῦ αὐτοὶ ἑαυτοῖς δὲν ἠμποροῦσι νὰ ἀπαγορεύωσιν ἔμπροσθεν εἰς τὸς Βασιλέως, δύνανται νὰ τὸ ἀπαγορεύωσιν ἑαυτοῖς ὡσαύτως ὅτε εἶναι μόνοι, ἢ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Ἀκολουθεῖ ἐκ τῶν ἤδη ῥηθέντων, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δικαιότατα κολάζεται ὑπὲρ τῶν πονηρῶν αὐτοῦ πράξεων εἰ καὶ ἡ θέλησις αὐτοῦ ὁρίζεται ἐξ ἐκείνου ὁποῦ ἔτος κρίνει κρεῖττον. Οὗτος ἐποίησε μίαν ἐκλογὴν ἄγαν ἔτη ἀπερχῆ, ἔτος ἐπέθετο ἑαυτῷ ἀπατηλὰς κανόνας περὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, περὶ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου. Οὗτος ἐκ ἰδίου βεβιασμένος. Εἶναι λοιπὸν ὑπόδικος ταύτῃ τῇ κακῇ ἐκλογῇ, ἐκεῖνος χρεωστεῖ νὰ ὑφίσταται ταῖς τιμωρίαις αἵτινές εἰσιν αἱ ἐκείνης ἀκολουθίαι. Εἶναι τοῦτο τῆς φύσεως, κάμπτειν ἑαυτὸν καὶ συχνατίζειν τῇ γνώμῃ δεῖ ἐκλογῇ τῶν ἀνθρώπων;

Διατί αἱ ὁρμαὶ τῶν ἀνθρώπων ὅπως εἰσὶν αὐτοπαθεῖαι; Διατί οἱ μὲν ἀποδίδουσιν εἰς τὸ κακὸν, ὁποῦ οἱ ἄλλοι ἀποδίδωσιν εἰς τὸ ἀγαθόν; Τοῦτο τὸ ζήτημα παραλυδρομεῖ εἰς τοῦτο. Διατί τὸ αὐτὸ φαγμα δὲν εἶναι ἀγαθὸν ἑκάστῳ ἐκείνων; Ἡ ψυχὴ ἔχει διάφορα γούστα (1) ἁπλησίως ὥσπερ ὁ ὑγιαίνοντος. καὶ σὺ ἐπόνεις ὅτι ματαίως πειρώμενος νὰ ποιῇς πάντας τὸς ἀνθρώπους νὰ ἀγαπῶσι τὴν δόξαν ἢ τὸν πλοῦτον, ὥσπερ νὰ χαείζωσι τῷ γούστι πάντων τῶν ἀνθρώπων διὰ τοῦ τυροῦ τῶν

(1) Gusti.

δ ὀφακοδέρμων: ἐδεσμάτων ὀχ ἧττον ἀπαρέσων ἐνίοις
ἐστρωτοις, ἢ ἀβρῶν ἄλλοις.

Οἱ παλαιοὶ λοιπὸν φιλόσοφοι ἐματαιοπόνων ὁπότε ἔ-
ζητων πότερον τὸ ἄκρον ἀγαθὸν συνίσατο περὶ τὸν
λιτον ἢ περὶ τὰς ἡδονὰς τὲ σώματος, περὶ τιν ἀρε-
τὴν ἢ περὶ τιν θεωρίαν (1). Ἐκεῖνοι ἤθελον δωσι
μὲ ἴσον λόγον νὰ ἀμφισβητῶσι, πότερον ἐχρειάζε-
νὰ ζητῇ τις τὰ γλύμματα τὰ πλέον ξυφερὰ ἐν τοῖς
λοις ἢ ἐν τοῖς ἀπίοις, καὶ περὶ τότε νὰ διαιρῶνται
διαφόρες αἱρέσεις. Ἐπειδὴ καθὼς τὸ ἡδύγευμα μιᾶς
μιγμένης ὀπώρας δὲν ἐξαρτᾶται ἐκείνε ὁπὲ ἡ ὀπώ-
εἶναι καθ' αὑτιν, ἀλλὰ τῆς ἐφαρμογῆς ὁπὲ αὐτη
ει πρὸς τὸν ἡμῶν ὀρεξικον: ὕτως ἡ πλέον μεγάλη
δαιμονία εἶναι ἐν τῇ ἀπολαύσει τῶν πραγμάτων ὁπὲ
βάλλεσι τιν πλέον μεγάλιν ἡδονιν, ἢ ὁπὲ ἀφισῶ-
τιν πλέον μεγάλιν δυχέρειαν. Καὶ ὲδεὶς ἐδυνατο
μέμφηται τιν προαίρεσιν (1) τῶν ἀνθρώπων, ὅταν
τοὶ ασδίδωσιν εἰς πράγματα διάφορα καὶ ἔτι ἐναντία:
ειδὴ ἔτοι δὲν ἠπατῶντο πώποτε περὶ τιν ἐκλογὶν τὲ
αθὲ καὶ τὲ μεγίστε ἀγαθὲ, ἂν αἱ ἐκείνων πράξεις
εἶχον ῥοπὶν καὶ χρῆσιν, ἢ, ἂν ἐπίσης ταῖς μελίσ-
αἵτινες προκρίνεσι τὰ ἄνθη τῆς βοτάνης, ἐπαύοντο
ἐν ὠρισμένῃ τινὶ ἡλικίᾳ, πρὸς τὸ μηκέτι ὑπάρ-
τα.

Ἀλλὰ διατί οἱ ἄνθρωποι συχνὰ προκρίνεσι τὸ χεῖ-
τὲ πρείττονος;

Α. Ἔστινο τε ἡ ἐκλογὴ τῶν ἀνθρώπων ὁρίζεται
ὑπὸ σωματικῶν ἀλγηδόνων, ὑπό τινος νόσε ἢ βίας τι-
ἔξωθεν, οἷον ὑπὸ βασάνων καὶ ἄλλων. Αὗται αἱ
ἀλ-

(1) Contemplazione. (2) La condotta.

ἀλγηδόνες εἰσὶ σφοδραὶ καὶ εὔτοιοι: τὸ πνεῦμα ἐκπί-
σεται, νικᾶται, παράττεται. Ὀλίγοι ἄνθρωποι ἐ-
τλὼ ψυχὼ ἀρκύντως ἀνδρείαν πρὸς τὸ ἀντισαθμίξ
ὑπὲρ εὐὸς ἀγαθᾶ ἀφεσηκότος, τλὼ ῥοπλὼ τότων
ἀνικήτων δυχερειῶν. Τόσλω χείαν ἡμεῖς ἔχομλ
δεώμεθα τᾶ Θεᾶ νὰ μὴ μᾶς ἀφίνῃ νὰ πίπτωμλ
τὸν πειρασμόν.

Β. Ἄλλοτε αὐτοὶ δείζυσι τλὼ ἐκείνων ἐκλογὼ
ψυδῶν τιμήσεων (2) ἀγαθῶν, παρόντων καὶ ἀπόν-
Αὕτη εἶναι ἡ μεγάλη αἰτία τῶν ἐκείνων ἁμαρτμάτ-
Οὗτοι βαβάλλυσι τὸ παρὸν ἀγαθὸν καὶ κακὸν
μέλλυσι κακοῖς καὶ ἀγαθοῖς ἐκ τῆς αὐτῶν διαφόρυ
σάσεως. Καθὼς τὰ προσεχέσατα ὑποκείμλα φαί-
ται αὐτοῖς μείζονα τῶν ἀφεσηκότων, εἰ καὶ παῦτα ἐ
σι πλείονα ἔπασιν: ἔτως ὡς πρὸς τὰ ἀγαθὰ καὶ
κακὰ, τὸ παρὸν ὡς τὰ πολλὰ ὑπερέχει: τὸ ἀφεσὸς
χει πάντοτε βλάβλω: Ἀλλὰ τῦτο τὰ ἀπὸν ἀγαθὸν κ
κακὸν θέλυσιν ἦθαι παρόντα μίαν ἡμέραν.

Ἡ ἐκείνων ἀδυναμία τᾶ ἀπολαύειν δύο ἡδονῶν
τὰ τὸ αὐτὸ, εἶναι ἡ αἰτία ταύτης τῆς ψυδᾶς τιμήσε
Ὀλίγαι ἡδοναὶ παρᾶσαι, μόνον νὰ εἶναι ἐλεύθεροι
χρείας, πληρᾶσι τλὼ ἐκείνων ἐπιθυμίαν. Τώρα, ἂ
εἶναι αὐτάρκης, εἶναι δ' τυχὴς. Πρόθες, τὸ ἐκείνυς δύ
βλέπειν εἰς τὸ μειᾶν τὰς μελλύσας ἡδονὰς, καὶ εἰς
ποιεῖν αὐτὰς ἀφχωρεῖν ταῖς παρύσαις: διότι νομίζ
σιν ὅτι ταῦτα τὰ ἀφεσῶτα ἀγαθὰ, δὲν θέλυσιν α
λογῇ τῇ ἰδίᾳ ἥτις δίδοται περὶ ἐκείνων: διότι συχ
ἐδοκίμασαν ὅτι ἡδοναὶ τὰς ὁποίας ἄλλοι συχνὰ ἦραν
ὕψος, ἐφάνησαν αὐτοῖς μωραὶ: καὶ καθότι τελυταῖον ἐκ

(1) Valutazioni.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ὅπου μίαν φορὰν τὸς προεξενήσουν ἡδονὴν πολλὴν, τὸς προξενήσουν ἀηδονίαν μὲ παῦτα. Κείσεις ἄνομοι, ἐαν παρμόζωνται τὴ δ'δαιμονίᾳ τῆς μελλόσης ζωῆς.

Γ'. ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ, ὅτι ποιῦνται κείσεις ψδεῖς, πρὸς τὰ πράγματα ὅπου δυύανται νὰ προβάλλωσι τὸν τυχαν ἢ τὴν ἀτυχίαν. Οὗτοι κείνουσιν, ὅτι ἐκεῖνα εἰσὶν ἱκανὰ νὰ προξενῶσι παν τὸ κακὸν, πᾶσαν δυσυχίαν τὴν ὁποίαν ταῦτα ἀπειλοῦσιν ἐκείνοις. Οὗτοι προφασίζονται νὰ μὴν εἶναι βέβαιον ὅτι τὸ ἀναντίον ἐκείνῳ ὅπου αὐτοὶ ἔχουσι νὰ φοβῶνται, νὰ μὴν ἠμπορῇ νὰ συμβαίνῃ, ἢ ὅτι θέλουσιν ἠμπορῇ νὰ ἐκλέγωσι τὴν πλησίον, οἷον δι' ἀγχινοίας, δι' ὑπηρεσίας, ἢ διὰ μιᾶς μεταβολῆς προαιρέσεως (1).

Αἱ αἰτίαι τότων τῶν ψδῶν κείσεων εἰσὶν, ἡ ῥᾳθυμία, ἡ ἄγνοια, ἡ ἀφρονησία, τὸ ἄγαν ὑπερέχον, τὰ πάθη: καὶ, τελευταῖον, ἐὰν ποιῆταί τις τὴς ἀνάγκας περὶ τῆς μακαριότητος τῆς μὲ τοῦτον τὸν βίον, ὁ συλλογισμὸς (2) ὅτι θέλει ἦθαι δυνατὸν νὰ εἶναί τις ἀπηλλαγμένος ἀπὸ ταύτης τῆς ἀπολαύσεως. Ἐκεῖνο ὅπου ἐμπεριέχει τοῦτο τὸ φάντασμα, εἶναι ἡ πραγματικὴ ἀηδία, (3) ἢ ὑποτεθειμένη ἥτις συνοδεύει τὰς πράξεις ὅπου φέρουσιν εἰς τὴν δ'δαιμονίαν. Οἱ ἄνθρωποι φαντάζονται νὰ εἶναι ἔκπορον καὶ πρέπον νὰ θέσῃ κανεὶς ἑαυτὸν δυσηρεστημένον ὅπως ἔξεικνοῦντο πρὸς τὴν δ'δαιμονίαν.

Ἀλλ' ἐγὼ ἀποκρίνομαι, ὅτι εἶναι ὅτι πᾶν ἄνθρωπος νὰ καθίσῃ κεχαλασμένας ἑαυτῷ τὰς πράξεις· αἱ ὁποῖαι εἰσὶν αὐτῷ ἀτερπεῖς. Ἐν ὠφελιμωτάταις ἀφορμαῖς, καὶ δικαία ἔρευνα τοῦ πράγματος θέλει προβάλῃ τοῦτο

πὸ

(1) Condotta. (2) Il penſiero.
(3) Disgusto, noja.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

τὸ ἀποτέλεσμα. Ἐν ἄλλαις, θέλει προβάλῃ τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἔθος. Αἱ πράξεις εἰσὶν ἡδεῖαι, καθὸ τὰς θεωρεῖμεν καθ' ἑαυτὰς, ἢ καθὸ τὰς λαμβάνομεν οἷα μέσα ὅπως ἐξικνούμεθα πρὸς τὸν ἡδονὴν πρὸς τὴν δυτυχίαν. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον, τὸ ἔθος θισᾷ συχνὰ γλυκὺ ἐκεῖνο ὅπερ ἐθεωρεῖτο μακρὰ μετ' ἀπεχθείας. Τοῦτο ἐγκολάπτει ἡδονὰς ὅπως καὶ εἰς τὰς πράξεις τὰς ὁποίας κατέσπασέ τις ἐκτικὰς ἐκ ὅπερ χρεὸν εἶναι ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν δυνάμιν τὸ ἐκ ἀπέχεσθαι. Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον, ἡ ὄψις τῆς χίας καθισᾷ ἡδεῖαν μίαν πρᾶξιν ἥτις εἰς ἐκείνην βάλλεται ἀναγκαίως. Ἐγὼ ζώγω μίαν ὀπώραν μὴ εἶναι ἀηδὴς, ἀλλ' ἐπανάγει εἰς τὸ ἀρχαῖον ὑγείαν: Ἐγὼ βλέπω τὸ κακὸν γεῦμα, καὶ λᾶς χαίρομαι τῷ φαρμάκῳ. Ἐγὼ σιωπίζομαι. δείσκω ἥττον κακὴν, ἔπειτα ἀγαθὴν, καὶ τέλος των ἡδίστων.

Ἐξαρκούντως ὡμιλήσαμεν, ἐν ἐνὶ πονήματι, ἐστι τοῦτο, περὶ τῆς ἀναλγησίας τῶν ἀνθρώπων τῆς δυσαιμονίας. Ἐγὼ θέλω προθέσῃ μόνον, ὅτι ἆθλα καὶ αἱ κολάσεις, τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς προσηλοῦ πρήσει καὶ τῇ καταφρονήσει τῶν αὐτοῦ νόμων, χρεια ἔχωσιν ἰσχυὰ ἱκανὰ πρὸς τὸ ὁρίζειν τὴν ἐκλο ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, ὁπότε ἔτι ἡ δυτυχία ἢ ἡ δυσ μιᾶς μελλούσης ζωῆς δὲν ἐλαμβάνετο εἰ μὴ ὡς δυνα καὶ ὁπότε ἔτι ἴσως ἀληθινὸν, ἐκεῖνο ὅπερ ὅμως εἶναι τίον τῇ πείρᾳ, ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος σκάζει τῆς γῆς δυσυχῶν, ἐν ὅσῳ ὁ πονηρὸς ἀπολαύει τελὲς δυτυχίας.

Ἂν μία ἄπειρος δυσυχία εἶναι δυνατὸ μετὰ τοῦτον βίον, δὲν εἶναι ἀφροσυνὴ ἐπιρρίπτειν ἑαυτὸν τῷ κιν

νω ὑπὲρ ἡδονῶν ἀπάντων καὶ ὀλιγοχρονίων; Ἂν ἡ ἐλπὶς τὸ ἀγαθὸν ἀνθρώπου διείσηται παγίως πεθεμελιωμένη, καὶ ἐκεῖνος αἰωνίως εὐδαίμων· ἂν ἕτος ἀπατᾶται, ἕτος δὲν εἶναι δυσυχὴς, ἕτος δὲν αἰσθάνεται ἡδονή. Ἀλλ' ἂν ὁ πονηρὸς ἀπατᾶται, ἕτος εἶναι ἀπείρως δυσυχής. Εἰ ἕτος ἔχῃ λόγον, ἢ πλέον μεγάλη αὐτὸ ἀτυχία εἶναι ἂν χεῖρον ὅπου ἠμπορεῖ νὰ συμβαίνῃ τῷ ἀγαθῷ ἀνθρώπῳ, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ ἀπόσβεσις. Φεύγετε ἐλπίς!

Ἐγὼ ἤδη ἀνέπτυξα ἐν ταύτῃ τῇ ὑποθέσει, τὰς πρώτας καὶ ἀρχεγόνους ἰδέας, ἐξ ὧν αἱ ἄλλαι ἰδέαι ἡμῶν συντίθενται. Αὗται αἱ πρώτιστοι ἰδέαι, αἵτινες μᾶς ἔρχονται διὰ τῶν αἰσθημάτων, ἠμποροῦσι νὰ ἀναγάγωνται εἰς τὴν 'ἔκτασιν, εἰς τὴν 'στερεότητα, εἰς τὴν 'κινητότητα, 'ἢ εἰς τὸ δεκτικὸν τοῦ 'λαμβάνειν τὴν κίνησιν: 'Ἐκεῖναι ὅπου μᾶς ἔρχονται διὰ τοῦ ἀναλογισμοῦ, εἰς τὴν 'δύναμιν τοῦ ἐνθυμεῖσθαι καὶ τοῦ κινεῖν: 'Καὶ ἐκεῖναι ὅπου μᾶς ἔρχονται διὰ τοῦ αἰσθήματος καὶ τοῦ ἀναλογισμοῦ, εἰς τὴν 'ὕπαρξιν, 'εἰς τὴν 'διαμονὴν' καὶ εἰς τὰς 'ἀριθμούς. 'Διὰ τούτων τῶν ἰδεῶν ἡμεῖς ἠδυνάμεθα, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, νὰ ἀναπτύσσωμεν τὴν φύσιν τῶν χρωμάτων, τῶν γεύσεων, τῶν ὀσμῶν, καὶ καθόλου πασῶν τῶν ἄλλων ἰδεῶν ἡμῶν, αἷς ἡμεῖς ἐδυνάμεθα νὰ ἀντιλαμβανώμεθα τὴν διαφόρων ξεποποιήσεων τῆς ἐκτάσεως, καὶ τῶν διαφόρων κινήσεων τῶν σωματίων ὅπου προβάλλουσιν ἐν ἡμῖν πάντας τὰς αἰσθητὰς ἰδέας.

ΚΕ-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Περὶ τῆς Ἐννοιῶν ἢ τῆς μικτῶν Τροποποιήσεων.

Αἱ μικταὶ τροποποιήσεις δὲν διαφέρουσι τῆς ἁπλ
τροποποιήσεων, εἰ μὴ κατὰ τοῦτο: αὗταί εἰσι σ
κείμενα ἰδεῶν ἁπλῶν τοῦ αὐτοῦ εἴδους, οἷον μία δυα
χὰς, μία εἰκοσὰς καὶ ἄλλοι ἀριθμοί: ὅπ αἱ πρω
εἰσι συγκείμενα ἐξ ἰδεῶν ἁπλῶν διαφόρων εἰδῶν, οἷο
ὑποχρέωσις (1) φιλία, ψεῦδος καὶ ἄλλα.

Τὸ πνεῦμα, σωρεύσαν εἷς ὡρισμένον ἀριθμ
ἰδεῶν ἁπλῶν, ἔχει τὴν δύναμιν ἐν ἑαυτῷ τοῦ συν
πτειν αὐτὰς καὶ συντιθέναι, χωρὶς νὰ ἐξετάζῃ, ο
ἔξω εἶναί τι πρᾶγμα ὅμοιον τούτοις τοῖς συνθέτοις. Α
ἀρκεῖ πρὸς τὸ μορφῶν μίαν ἔννοιαν, νὰ κρίνῃ τὸ πν
μα ὅτι ἰδέαί τινες δύνανται νὰ ζευγνύωνται ἀλλήλαι
καὶ ὅτι τοῦτο τὸ πνεῦμα τὰς συνδέῃ εἰς εἷ μόνον ὅλο
Καλοῦνται κοινῶς ταῦτα τὰ συνήθεια τῆς ἡμετέρας μ
φώσεως μὲ τὸ ὄνομα 'Ἐννοιῶν.' Ὅρος, ὅσις πρό
ἐκφέρει κάλλιστα, ὅτι αὗται αἱ ἰδέαι ἔχουσι πᾶσαν
χύσιν αὐτῶν καὶ τὴν ὕπαρξιν ἐκ τοῦ πνεύματος μόν
καὶ ὁλαμῶς ἐκ τῶν ἔξωθεν πραγμάτων. Ἀποκτῶμεν τ
ἰδέας τῶν ἐννοιῶν διὰ δύο μέσων.

ΠΡΩΤΟΝ, διὰ τῶν παρατηρήσεων τῶν γινομέν
ὅπ τῶν πραγμάτων ἐκείνων αὐτῶν. Οὕτως ἀποκτᾷ
ἡ ἰδέα τῆς πάλης, ὅταν βλέπωμεν δύο ἄνθρωποι

Δεύτ

(1) Obbligazione.

ΔΕΥΤΕΡΟΝ, διὰ τῆς εὑρέσεως, (1) ἢ διὰ τῆς ἐκτιθέσεως ἀρμογῆς διαφόρων ἰδεῶν ἁπλῶν: Οὕτως ὁ τῶν Εὑρετὴς τῆς Τυπογραφίας εἶχε τὴν ἰδέαν ταύτης τῆς Τέχνης, πρὶν αὐ αὐτὴν ἐπαναγαγεῖν εἰς χῆσιν (2).

ΤΡΙΤΟΝ, διὰ τῆς ἀναπτύξεως ἢ τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν ἰδεῶν αἵτινες συνθέτουσι παύτας τὰς ἐννοίας: Οὕτως ἐξετάζομεν πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς ἐννοίας τοῦ ΄Ψδου, διὰ τῆς ἀπαριθμήσεως τούτων τῶν τεσσάρων ἰδεῶν ἐξ ὧν ἐκείνη συντίθεται, 1. ἐκ τῶν ἐναρθρων ἤχων, 2. ἐκ τῶν ἰδεῶν τῶν ἐν τῷ πνεύματι ἐκείνου ὅπου ὁμιλεῖ, 3. ἐκ τῶν σημείων τύπων τῶν ἰδεῶν, 4. ἐκ τύπων αὐτῶν τῶν σημείων ὧν ποιεῖται χῆσις πρὸς τὸ καταφάναι ἢ ἀποφάναι μίαν ἰδέαν διάφορον ἐκείνης ὅπου παύτα σημαίνουσι κατὰ τὸ καθεστηκὸς ἔθος. Ἀφ' οὗ κατεσκευάσθη ἡ διάλεκτος, ἡμεῖς διὰ τύτου τοῦ μέσου ἀποκτῶμεν συχνότατα τὴν γνῶσιν τῶν συνθέτων ἰδεῶν. Ἠμποροῦμεν βέβαια διὰ παύτης τῆς ἀπαριθμήσεως νὰ ποιῶμεν τοῖς ἄλλοις μίαν ἀκριβεστάτην διάσασιν τῆς ἐννοίας.

Η΄ ΕΝΑΣ μιᾶς ἐννοίας ἐξαρτᾶται παύτης τῆς παραλείψεως τοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον λαμβάνει ὡς σύμονον παῦ, τὰς ἁπλᾶς ἰδέας αἵτινες τὴν συνθέτουσι. Τὸ ἔνδεσμον (3) παύτης τῆς ἑνάδος εἶναι τὸ ὄνομα αὐτὸ τῆς ἐννοίας: τοῦτο φαίνεται ἐκ τύτου: ὅτι φανερῶς συμβαίνει, σωρός τις ἰδεῶν ἁπλῶν νὰ κρίνηται ὅτι καθεμία μίαν σύνοιαν, αὖ δὲν ἐκφέρηται δι' ἑνὸς ὀνόματος. Εἰ καὶ τὸ ἔγκλημα ἐκείνου ὅστις φονεύει ἕνα Γέροντα, εἶναι ἕτω φύσει οἰκεῖον νὰ μορφοῖ μίαν σύνοιαν, ὥσπερ τὸ

(1) Invenzione. (2) Metterla in pratica.
(3) La nota.

τὸ ἔγκλημα ἐκείνε ὅσις φονεύει τὸν αὐτὸν Πατέρα: πλὴ
ἐπειδὴ τὸ πρῶτον τύπων τῶν ἐγκλημάτων δὲν ἔχει ὄν
μα ἴδιον, δὲν ἐννοεῖται ὡς μία πρᾶξις ἑνὸς εἴδες δι
φόρε ἐκείνης τὸ φονεύειν ἕνα ἄλλον ἄνθρωπον. Δὲν
συνδέονται χεδὸν ὀνόματα, εἰ μὴ ἐν ταῖς συναρμογαῖ
τῶν ἰδεῶν, αἵτινές εἰσι μιᾶς χρήσεως συχνῆς ἐν τῇ
συνομιλίᾳ, ἐν ᾗ ἕκασος πειρᾶται νὰ ἐκφέρῃ τὰ ἐνθυμή-
ματα αὐτὸν μὲ πάσης τῆς δυνατῆς ταχύτητος. Ὡς πρὸς
παύτας τὰς ἐννοίας, τὰς ὁποίας ἠμπορεῖ τις νὰ ἐποίη-
σεν ἐν ἑαυτῷ, καὶ αἱ ὁποῖαι συνήθως εἰσέρχονται εἰς
τὸν λόγον (1), αἱ ἰδέαι αὐτῶν ἀφίνονται λελυμέναι
καὶ πλανώμεναι, χωρὶς νὰ εἶναι δεδεμέναι δι' ἑνὸς ὀνό-
ματος: Καὶ ἐὰν ἡ ἀφορμὴ τὸ λαλεῖν περὶ τύπων τῶν
ἐννοιῶν παυσᾶται, προκύπτεται τὸ ἀναλαλεῖν τὰς δι-
αφορμένας αὐτῶν ἰδέας καὶ ἀπαρεμβλεῖν αὐτὰς καθ' ἕκα-
στον, τὸ ὑποφορτίζειν τινὰ μνήμην, καὶ τῆς συνθέσεως
καὶ τὸ ὀνόματος μιᾶς ἰδέας ἢ ἐννοίας πολὺ συνθεσμέ-
νης, περὶ ἧς ἴσως δὲν θέλει ἔχῃ τις ἀφορμὴν νὰ ὁμι-
λήσῃ πώποτε.

Ἄ ΥΤΗ ἡ ἀχρησία (2) τὸ ὑποφορτίζειν τινὰ μνή-
μην, εἶναι ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ἑκάστη γλῶσ-
σα ἔχει ὅρους, οἵτινες δὲν ἠμποροῦσι νὰ μεταφέρω-
ται εἰς μίαν ἄλλην δι' ἑνὸς ἰδίου ὀνόματος (3): ἐ-
πειδὴ ἕκασον Ἔθνος διὰ τὰ αὐτοῦ ἴδια ἤθη καὶ συ-
νηθείας, ἀναγκάζεται νὰ ποιῇ συνθέσεις ἐξ ὡρισμένων
ἰδεῶν, καὶ νὰ προσάπτῃ τούτοις ὀνόματα: ὀνόματα μὲ
ἰδέας, τὰ ὁποῖα εἰς ἄλλος λαὸς δὲν ἔχει ἀφορμὴν μή-
τε τὸ μορφοῦν, μήτε τὸ δανείζεσθαι παρὰ τῆς αὐτῶν γει-
τόνων.

(1) Nel discorso. (2) Inutilità.
(3) Per una parola particolare.

πόνων. Τοιοῦτος ἐστὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὁ ὅρος Ὀστρακισμός, καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἐκεῖνος Proscriptio Προγραφή, Δήμευσις.

Διὰ τύπων περὶ ἀρχῶν, ὁλόκληρα ἀποκεκόμεθα πρὸς τὴν ἐπίτηδες, διότι αἱ γλῶσσαι ὑπόκεινται μεταβολαῖς καιρικέσι; Τοῦτο συμβαίνει, διότι τὰ ἤθη καὶ αἱ δόξαι τῶν ἀνθρώπων (1) καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀλλοιοῦνται, ἐξ ὧν γεννῶνται νέαι συζεύξεις ἰδεῶν, καὶ νέαι σύνοιαι: καὶ ἐπομένως ἡ ἀνάγκη νέων ὀνομάτων πρὸς τὸ ἐκφέρειν αὐτάς, καὶ ἀποφεύγειν ἄγαν διεξοδικὰς περιφράσεις. Πόσον μῆκος λόγων (2) δὲν ἦθελε χρειασθῆ, ἂν μετὰ ἀκριβογνωμοσύνης δὲν ἠθέλομεν νὰ εἰσαγάγωμεν τὰ ὀνόματα (3) 'ἔκπληξις, ἀποθέωσις' (4), καὶ ἄλλα.

Ἕν πρᾶγμα, ὅπου εἶναι ἄξιον ἀπορίας τινός, εἶναι ὅτι τὸ 'ἐνθύμημα,' ἢ 'κίνησις' (αὗται αἱ τρεῖς ἰδέαι εἰς τὰς ὁποίας ἀνάγονται πᾶσαι αἱ πράξεις) καὶ αἱ 'δυνάμεις' αἱ γεννῶσαι πάσας τὰς πράξεις, ἐν αἷς ἰδέαις ἐξ ὧν γεγόνασιν αἱ πλεῖσται τῶν ἐννοιῶν. Τοῦτο δὲν εἶναι θαυμαστὸν, τῆς μεγάλης τῶν ἀνθρώπων ἀφελείας κυλινδομένης ὅλης ἐν ταῖς πράξεσι, διὰ ἀναγκαῖον, ὅτι αὐτοὶ νὰ ἐφεύρωσι τρόπον διὰ γινώσκειν τὰς ἐκείνων ποποιήσεις, καὶ ἀπευθύνειν (5) αὐταῖς ὀνόματα. Ἀνὰ τύπων τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν, ἤθελεν εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ εἶναι νόμος, μετέρχεσθαι ἐγκλήματα (6), καὶ λαλεῖν περὶ τῶν ποποιήσεων πράξεων, ἐν θὰ διακρίνεται μία αὐτία, ἀπὸ τῶν μέσων, ἀπὸ τῶν τελῶν, ἀπὸ τῶν

χρόνων,

(1) Le opinioni degli uomini.
(2) Di discorso. (3) Le parole.
(4) Ὁ Συγγραφεὺς ὢν Ἄγγλος νοεῖ τοῦτο περὶ τῆς αὐτοῦ διαλέκτου. (5) Fissare. (6) Punire.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

χόνε, τόπε, καὶ ἄλλων περιςάσεων, καὶ σὺθα σ-
μειῶνται τροσέτι αἱ ξοποποιήσεις τῆς δυνάμεων τῆς χυ-
ναικῶν ταύτας τὰς τράξεις, οἷον ἡ ‘ αἰδοία, ’ ἥτις
εἶναι ἡ δύναμις τὸ λέγειν καὶ ποιεῖν παῦ ἐκεῖνο ὅπ-
θέλει τις ἀπρυθριασμῶς: ἡ ‘ ἔξις, ’ ἥτις ὐδὲν ἄλ-
λο εἶναι ἢ μία δύναμις ἥτις ἀπέβη ἡμῖν οἰκεία (1
διὰ τράξεων ἀνειλημμένων, ἢ ἡ ‘ διάθεσις ’ ἥτις σύ-
νισαται τρὸς τὸ δύνασθαι ἐπανάγειν εἰς τράξιν τὸ
τῶν τῶν δυνάμεν καθ’ ἑκάστων ἀφορμῶν: ὅτως ἡ ‘ δυ-
σαρεσία ’ (2) εἶναι μία διάθεσις τρὸς τὸν ὀργόν.

Ἡ δύναμις λοιπὸν εἶναι ἡ ἀρχὴ τασῶν τῶν τρά-
ξεων. Πᾶσα ὑπόςασις ἡ ἀσκοῦσα τὸν δύναμιν τῶν
ὁποίαν ἐγκλείει εἰς ἑαυτὸν, ὀνομάζεται ‘ αἰτία. ’
Ἡ ὑπόςασις τῶν ὁποίαν ἐκείνη προβάλλει, ἢ ἡ ἁπλῆ
ποιότης τῶν ὁποίαν ἐκείνη συνοῖ ἐν συνὶ ὑποκειμένῳ
καλοῦνται ‘ ἀποτέλεσμα. ’ Τὸ ἐνεργὸν (3) διὰ τῆς
ὁποίας μία νέα ὑπόςασις ἢ ποιότης προεβλήθη, καλεῖ-
ται ‘ τράξις, ’ ἐν τῷ ὑποκειμένῳ τὸ ὁποῖον ἤσκησε
ταύτην τὸν δύναμιν, καὶ ‘ τάθος, ’ ἐν τῷ ὑποκει-
μένῳ ἐν ᾧ αὕτη ἡ ποιότης μετεβλήθη ἢ προεβλήθη.

Τοῦτο τὸ ἐνεργὸν δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἐν τοῖ
κοιροῖς Τράκτορσιν, εἰ μὴ αἱ ξοποποιήσεις τὰ ἐκείνω
ἐνθυμήματος καὶ τῆς ἐκείνων θελήσεως, καὶ ἐν τοῖς σω
ματικοῖς Τράκτορσιν, αἱ ξοποποιήσεις τῆς ἐκείνων κι
νήσεως. Τείτε εἴδες τράξεως, ἐγὼ δὲν ἔχω ἰδέαν
ὐδὲν πλέον ἢ τῶν αἰθήσεων διαφόρων τῶν ἡμετέρων.
Πόσοι ὅροι λοιπὸν εἰσὶν οἵ τινες ὑποτίθενται νὰ ἐκφέ-
ρωσι τράξεις, καὶ οἵτινες ὅμως δὲν σημαίνουσιν ἀπολύ-
τως

(1) Familiare. (2) Il cattivo umore.
(3) L’efficacità.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

πως ὐδεν ὁμοιάζον τῇ πράξει, ἀλλ' ἁπλῶς τὸ ἀποτέλεσμα τὸ προβληθεν ἐν σὶ ὑποκειμένῳ, μετά τινων θλιπτικῶν τεινόντων εἰς τὸ ὑποκείμενον, καὶ εἰς τὴν αἰτίαν ἥτις ἐνήργησεν ἐπ' ἐκείνῳ. Οὕτω τὰ ὀνόματα 'Αντίσις, καὶ 'Ουδενώσις' (1), τὰ ὁποῖα νομίζεται νὰ ἐκφέρωσι τὴν πρᾶξιν, ἢ τὸν ζόπον τῆς πράξεως, δεν σημαίνουσιν ἄλλο τι, εἰ μὴ μίαν αἰτίαν καὶ ἓν ἀποτέλεσμα. Ὁ ζόπον εἷς Ἀγροικος ὅστις λέγει ὅτι τὸ ψύχος ποιεῖ νὰ πήσηται τὸ ὕδωρ, καὶ ὅστις πιστεύει νὰ ἐκφέρῃ μίαν πρᾶξιν, δεν ἐκφέρει ὅμως ἄλλο ἢ ἓν ἀποτέλεσμα, ἤγουν, ὅτι τὸ ὕδωρ τὸ ῥοῶδες ἀπέβη σκληρὸν καὶ στερρόν (2).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Περὶ τῶν συνθέτων Ἰδεῶν τῶν Ὑποστάσεων.

Ὁ Ἄνθρωπος ὡς χθὲς ἐῶν, ὅτι διάφοροι ἁπλαῖ ποιότητες φαίνονται πάντοτε ὁμοῦ, πάντοτε αἱ αὐταὶ, πάντοτε ἡνωμέναι, ἔτος κρίνει ὅτι αὗται προσήκουσι πᾶσαι ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ὑποκειμένῳ, καὶ δίδει ἓν ὄνομα τούτῳ τῷ ὑποκειμένῳ, ἐννοεῖ (3) τὸν σωρὸν πασῶν τούτων τῶν ποιοτήτων τὰς ὁποίας ἐν ἐκείνῳ ἀνακαλύπτει, ἀχ ὡς μίαν ἰδέαν σύνθετον, ὡς ἐχρεώσει νὰ ποιῇ, ἀλλ' ὡς μίαν μόνην ἁπλῆν ἰδέαν. Καὶ ἐπειδὴ δεν διαλαμβάνει πῶς τοσαῦται διάφοροι ποιότητες ἠμποροῦσι νὰ

(1) Annichilazione. (2) Duro e fermo.
(3) Riguarda.

νὰ ὑφισῶνται καθ' ἑαυτὰς, ὑποθέτει ταύταις σὺν ὑπο-
στήγμα, σὺν ὑπόστρωμμα (1), ἐν ᾧ ἢ ἐφ' ὃ αὐτὰ
εἰσιν, ὑπάρχουσι ἢ ὑφίστανται. Καλεῖ τοῦτο τὸ ὑποστή-
γμα μὲ τὸ ὄνομα ὑποστάσεως.

Η' ΙΔΕΑ τῆς ὑποστάσεως καθόλου, δὲν εἶναι λοι-
πὸν εἰ μὴ ἡ ἰδέα δὲν ἰξόρω τίνος ὑποκειμένου, τὸ
ὁποῖον ὑποτίθεται νὰ εἶναι τὸ ὑποστήγμα τῶν ποιο-
τήτων αἵτινες ἐγείρουσιν ἐν ἡμῖν αἰσθητὰς ἰδέας. Η' γῆ
εἶπε μίαν ἡμέραν εἰς Ἰνδὸς, ὑποστηρίζεται (2) ἐφ'
ὅλα Ἐλέφαντα, ὅτος ὁ Ἐλέφας βαστᾶ μίαν Χελώνην,
αὐτὴ ἡ Χελώνη βαστᾶ σὺν δὲν ἰξόρω τί. Τὸ δὲν ἰξό-
ρω τί τῆς Ἰνδικῆς Φιλοσοφίας, ἡ ὑπόστασις τῆς Εὐ-
ρωπείου Φιλοσοφίας, εἰσὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα.

Αἱ ἡμέτεραι ἰδέαι τῶν σωματικῶν ὑποστάσεων εἰσὶ
λοιπὸν συνηθισμέναι. 1. ἐκ τῶν πρώτων ποιοτήτων
τὰς ὁποίας αἱ αἰσθήσεις ἡμῶν ἀνακαλύπτουσιν ἐν τοῖς σώ-
μασιν, οἷον ἐκ τῆς πάχους, τῆς κινήσεως καὶ τῶν ἄλλων.
2. Ἐκ τῶν αἰσθητῶν ποιοτήτων, ἢ ἐκ τῶν δυνάμεων
τὰς ὁποίας ἔχουσι τὰ σώματα τοῦ ἀνεγείρειν ἐν ἡμῖν
ἰδέας ἁπλᾶς. 3. Ἐκ τῶν δυνάμεων τῶν ἐνεργουσῶν εἰς
πάχους τῶν σωμάτων, ἢ ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ
ὁποίαν ἔχει ἓν σῶμα τοῦ προξενεῖν ἐν ταῖς πρώταις
ποιότησιν ἄλλου, μεταβολὰς τοιαύτας, ὅπου τοῦτο
τὸ ἄλλο σῶμα θέλει ἐγείρῃ ἐν ἡμῖν ἰδέας διαφόρους
ἐκείνων τὰς ὁποίας ἀνήγειρε πρὸ τοῦ, ἢ τοῦ δέχεσθαι
ἐκεῖνο αὐτὸ ὁμοίας μεταβολάς. Πᾶσαι αὗται αἱ ποιό-
τητες καὶ αἱ δυνάμεις συνυπάρχουσιν ἐν τοῖς σώμασι δὲ
ἀμμάτων πολὺ ἐσφιγμένων (3). Ἀλ' ὑποτίθεται αὐ-
ταὶ

(1) Substratum. (2) E' sostenuta sopra.
(3) Per nodi molto stretti.

ται νὰ ἀναβλύζωσιν ἐξ ὧν οἶδα τίνος ὑσίας ἢ συσά-
σεως τῆς ὑποσάσεως καθόλου.

Θ'ΟΕΝ ἐγὼ ὑπφέρω ὅτι ὅσῳ πλείονας ποιότητας πρώ-
τας καὶ δευτέρας γινώσκομεν ἐν τοῖς σώμασι, τόσῳ πλέον
προθέτει ἡ ἰδέα ὁποῦ ἡμεῖς ἔχομεν ἐκείνων εἶναι τελεία.
Οὕτω τὸ χρυσίον καὶ οἱ ἀδάμαντες ὡς τὰ πολλὰ γνω-
ρίζονται πολλῷ κάλλιον παρὰ τῶν Ἐμπόρων τῶν πο-
λυτίμων λίθων, καὶ παρὰ τῶν Χρυσοχόων ἢ παρὰ τῶν
Φιλοσόφων.

Δια' τῶν ἁπλῶν ποιοτήτων ἤτοι τῶν δευτέρων ἢ αἰ-
σθητῶν διακρίνονται ὡς ὅτι τὰ πλεῖστον τὰ σώματα ἀλ-
λήλων. Ἐπειδὴ αἱ αἰσθήσεις εἰσὶν ἀνάρμοστοι πρὸς τὸ
ποιεῖν νὰ ἀντιλαμβάνηταί τις τὸ συχηματισμὸν, τὰ πά-
χος, τῆς σμικρότητος τῶν ἀνεπαισθήτων μερῶν τῆς ὕλης:
ὅθεν ἐξαρτῶνται αἱ ἀληθεῖς αἰτίαι τῆς διαφορᾶς τῶν
σωμάτων.

Ἂν ἡμεῖς εἴχομεν τὰς αἰσθήσεις ἀρκούντως λεπτὰς
(1) πρὸς τὸ ἀνακαλύπτειν τὰ πλέον μικρὰ μέρη τῶν
σωμάτων, αὐτὴ ἡ ὄψις ἤθελε φανερίζει ἐν ἡμῖν ἰδέας, καὶ
αἰσθήματα παντὸς διάφορα ἐκείνων ὁποῦ αὐτὴ φανερίζει ὅτι
τὰ παρόντος. Ἡ ἄμμος, τὴν ὁποίαν οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν
βλέπουσιν ἐγκεχρωσμένην καὶ σκιώδη (2), φαίνεται διαφα-
νὴς δι' ὑὸς μικροσκοπείου, καὶ τὸ αἷμα ὁποῦ μὲ τὸν γυ-
μνὸν ὀφθαλμὸν φαίνεται ἐρυθρὸν, δὲν εἶναι, διὰ τοῦ
αὐτοῦ μικροσκοπείου, εἰ μὴ σὺν ὑγρὸν διαφανὲς, σὺν τὰ νή-
χονταί τινα σφαιρίδια ἐρυθρὰ ὀλιγώτατα τὸν ἀριθμόν.

Ἀλλ' ἩΜΕΙΣ δὲν πρέπει νὰ ὀδυρώμεθα ὑπὲρ τῆς
ἀσθενείας ἢ τοῦ πάχους τῶν αἰσθήσεων ἡμῶν. Ἂς δι-

χα-

(1) Abbastanza penetranti.
(2) Colorita ed opaca.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

χαρισώμεθα τῷ Αὐτάρκῃ τῆς Ὑπάρξεως ἡμῶν, καὶ ἐπιγινώσκωμεν τὸ ἄπειρον ἐκείνης σοφίαν, ἐν τῷ αὐτὴν ἁρμόζεσθαι (1) τὰ ὄργανα ἡμῶν, καὶ πρὸς μίαν τελείαν γνῶσιν τῶν πραγμάτων: ἡμεῖς δὲν εἴμεθα δέκτικοι αὐτῆς: ἀλλὰ πρὸς τὸ ἡμῶν εἶναι τὸ ὅτι τῆς γῆς ὅπως ἡμῖν δεικνύωσιν ἐκεῖνο ὁπόθεν εἶναι ἐπιτήδειον ἢ δὲ, ὠφέλιμον, ἀναγκαῖον ἢ νὰ φεύγωμεν, ἢ νὰ ζητῶμεν ἐν τοῖς ἔξωθεν ὑποκειμένοις. Σκοπὸς ὁ ὁποῖος ἀποπληρεῖται μὲ ἕνα ξόπλον ὅπου πρόσφορον τῇ ἡμετέρᾳ φύσει. Καὶ πρὸς τούτοις, ἐκεῖνα ποιοῦσιν ἡμᾶς νὰ ἐμβατεύωμεν ἀρκούντως (2) τοῖς ἀποτελέσμασι καὶ τοῖς θαυμασίοις ἐλάτροις τῆς φύσεως, ὅπως ἀνακαλύπτοιμεν ἐν αὐτοῖς καὶ θαυμάζοιμεν τὴν δύναμιν καὶ τὸ ἀγαθότητα τὸ Δημιουργοῦ αὐτῆς καὶ ἡμῶν. Τίνων ἄλλων γνώσεων ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ ἐπιθυμῶμεν; Αἰσθήσεις ἐντονώτεραι καὶ πλέον ἐκτεταμέναι, μᾶς ἦσαν ἐπαχθεῖς. Ἡμεῖς ἐγκωμιάζομεν μὲ τοῦτο κάλλιον τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἐγὼ τὸ ὁμολογῶ: ἀλλ' αὐτὴ ἡ γνῶσις ἐκείνη αὐτὴ, ἐποίει ἡμᾶς νὰ ἀποβάλωμεν τὸ ἐκείνων χρῆσιν.

Αἱ ἡμέτεραι ἰδέαι τῶν πνευματικῶν ὑποστάσεων συντίθενται, 1. ἐκ τῶν ἰδεῶν, τῶν ἐργασιῶν τοῦ πνεύματος ἡμῶν, τοῦ ἐνθυμήματος, τῆς θελήσεως καὶ τῶν ἄλλων: Ἀλλ' ἐπειδὴ συμπεραίνεται, ὅτι αὗται αἱ ἐργασίαι δὲν ὑφίστανται καθ' ἑαυτὰς, καὶ ὅτι αὗται δὲν ἠμποροῦσι νὰ προσήκωσι τῷ σώματι, μήτε νὰ προβάλλωνται ἀπὸ τοῦ σώματος, ἡμεῖς κρίνομεν, 2. ὅτι αὗται εἶσι πράξεις μιᾶς ἄλλης ὑποστάσεως τὴν ὁποίαν ἡμεῖς καλοῦμεν 'Πνεῦμα.'

Ὅθεν

(1) Nell'aver conformato. (2) Penetrar sufficientemente.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Ὅθεν φαίνεται, ὅτι ἡμεῖς ἔχομεν μίαν ἰδέαν ὅπως ἀφῇ τῆς ὑποστάσεως τὸ πνεύματος, ὥσπερ τῆς ὑποστάσεως τὸ σώματος. Ἡ μία ὑποτίθεται τὸ ὑποκείμενα τῶν ποιοτήτων τὸ σώματος, ἡ ἑτέρα τὸ ὑποκείμενα τῶν ἐργασιῶν τὸ πνεύματος. Ἆρα ἡ ἰδέα τῆς σωματικῆς ὑποστάσεως ἐν τῷ σώματι, ἀφίσαται ποσὸν τῆς ἡμετέρας καταλήψεως, ὁπόσον ἡ ἰδέα τῆς πνευματικῆς ὑποστάσεως ἐν τῷ πνεύματι. Ἡμεῖς γνωρίζομεν, εἶναι ἀληθές, τὰς δύο κυριωτέρας ποιότητας τὸ σώματος, τὸν ὠσμὸν καὶ τὴν 'συνάφειαν' (1) τῶν στερεῶν μερῶν αὐτῶ: ἀλλ' ἔχομεν προσέτι ἰδέας σαφεῖς τῶν δύο κυριωτέρων ποιοτήτων τὸ πνεύματος, τὸ 'ἐνθυμήματος' καὶ τῆς 'δυνάμεως τὸ πράττειν.' Ὅπου ἐὰν ἡμεῖς γινώσκωμεν ἔτι πλείονας ποιότητας προσπεφυκυίας τοῖς σώμασι, τὸ πνεῦμα ποιεῖ ἡμῖν προσέτι τὰς ἰδέας πλειόνων ἔργων τὸ ἐνθυμεῖσθαι, οἷον τὸ 'πιστεύειν, ἀπορεῖν, φοβεῖσθαι, ἐλπίζειν, θέλειν' καὶ ἄλλων.

Ἡμεῖς δὲν ἠθέλομεν ἔχῃ πλείονα λόγον τὸ ἀρνεῖσθαι ἢ ἀμφισβητεῖν τινὶ ὕπαρξιν τῷ Πνευμάτων, ὅτε τὰ λείσκοντο ἐν τῇ ἐννοίᾳ, τινὶ ὁποίαν ἐγὼ ἤδη ἔδωκα ἐκείνων, δυσκολίαι δυσχερεῖς καὶ χαλεπαὶ λύειν, ἢ πεῖσθαι ἐκείνῳ τῷ σωμάτων, πρόχημα ποιούμενοι (2), ἢ ἐκείνων ἔννοια ἐγκλείει δυσκολίας ἐπαχθεῖς, καὶ δυνάτας ἀναπτύσσειν. Ἡ διαιρετότης εἰς ἄπειρον μιᾶς ἐπερασμένης ἐκτάσεως, εἴτ' ἂν συγχωρῶμεν ταύτην, εἴτε ἀρνώμεθα, ἄγει ἡμᾶς εἰς ἀκολουθίας τὰς ὁποίας ἐκεῖ ἀδύνατον νὰ ἀναπτύσσωμεν ἢ νὰ συμβιβάζωμεν

μεν

(1) L'impulsione e la coesione.
(2) Sotto il pretesto.

μον (1). Ἆρα ἡμεῖς ἔχομεν ὅπως ἀγαθὸς ἐλέγχε
ὑπὲρ τῆς ἐκείνων ὑπάρξεως, ὥσπερ ὑπὲρ τῆς τῶν
ὑπάρξεως.

Η' ΙΔΕΑ τῦ ὑπερπάντ ΟΝΤΟΣ, εἶναι προσέτι μ
ἰδέα συνθετος, ἢ λαμβάνουσα ὕπαρξιν, δυνάμιν, δ
μονὴν, σοφίαν, δ' τυχίαν, καὶ πολλὰς ἄλλας ποιότη
καὶ ἰδιώματα, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς ἐκτείνομεν ἕως εἰς ἄπε
ρον. Ἀλλ' αὕτη ἡ ἰδέα τῦ Θεῦ, ἐκτὸς τῦ ἀπείρ, δ
ἐγκλείει ὑδεμίαν ἰδέαν, ὅπῦ νὰ μὴ εἶναι κοινὴ π
ἄλλοις πνεύμασιν: ἐπειδὴ αἱ ἡμέτεραι ἰδέαι, εἴτ
τῶν πνευμάτων, εἴτε τῶν σωμάτων, λήγυσι πᾶσαι
ἐκείνας ὅπῦ ἡμεῖς λαμβάνομεν ἢ τῦ Αἰσθήματο
καὶ ἢ τῦ Ἀναλογισμῦ.

ΚΕ

(1) Ἐὰν προσδεξώμεθα τὴν διαιρετότητα τῆς ὕλης εἰς ἄπ
ρον, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ὑποθέσωμεν ποτὲ μήτε μὲ τὸ ἔννοημα ὅτι
πρῶτα στοιχεῖα, ἐξ ὧν ἐκείνη συνετίθετο: ἐπειδὴ ὁποσονδήποτε ἐσμικρ
μένον συλλάβῃ τις τὸ μόριον διὰ τῆς διαιρέσεως, ἕως ὅτου τοῦτο εἶναι
διαιρετὸν, δὲν ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ λαμβάνηται ὡς τὸ πρῶτον στοιχεῖ
πρέπει λοιπὸν τότε νὰ προσδεχώμεθα σύνθετα, ἀντὶ τῶν μερῶν
συνετιθέντων. Ἐὰν ἀρνηθῶμεν τὴν διαιρετότητα τῆς ὕλης εἰς ἄπειρ
καὶ προσδεξώμεθα τὴν ὕπαρξιν τῶν πρώτων στοιχείων ὅπῦ τὴν συν
θέσι, χρεωστοῦμεν νὰ τὰ ὑποθέτωμεν ἀπὸ ἐκτάσεως. διότι ἕως ὅτου ε
ἐκτεταμένα, θέλουσιν ἠθέλει διαιρετὰ πάντοτε. πρέπει λοιπὸν νὰ ὑ
θέτωμεν, ὅτι στοιχεῖα μὴ-ἐκτεταμένα ἐμόρφωσαν σύνθετα ἐκτ
ταμένα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

Περὶ τῶν ἀθροισικῶν (1) Ἰδεῶν τῆς Ὑποσάσεως.

ΑΙ ἀθροισικαὶ ἰδέαι εἰσὶ πίνακες ἔμπεχνοι (2), ἔνθα τὸ πνεῦμα ἀθροίζει ὑπὸ μιᾶς μόνης ἰδέας, ὑπὸ μιᾶς μόνης εἰκόνι, καὶ ὑφ' ἑνὶ μόνῳ ὀνόματι, πολλὰ πράγματα ἀφεσῶτα, καὶ μὴ ἐξαρτώμενα ἀπ' ἀλλήλων, πρὸς τὸ θεωρεῖν αὐτὰ, καὶ διαλέγεσθαι περὶ αὐτῶν πλέον ὁπωσδείως (3): οἷον μία ποίμνη, εἷς στρατὸς, εἷς σόλος, Ἐπειδὴ καὶ εἰσὶ πράγματα, ἀσυνδέτως ἀφεσῶτα, ὅπου τὸ πνεῦμα νὰ μὲν ἔχῃ τὸν τρόπον τὸ ἀθροίζειν ἐν μιᾷ μόνῃ ἰδέᾳ. Ἡ ἰδέα, ἡ ὁποίαν ἐκφέρει ὁ ὅρος τὸ Παντὸς εἶναι ἐν τεχνικῷ τόπῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.

Περὶ τῶν Σχέσεων.

ΤΟ πνεῦμα ἡμῶν λαμβάνει ἐν ἄλλο εἶδος ἰδεῶν, διὰ τῆς παραβολῆς τῶν ὁποίων ποιεῖ ἐκεῖνο δύο πραγμάτων. Ἡ πρᾶξις τοῦ πνεύματος, διὰ τῆς ὁποίας μετα-

(1) Collettive. (2) Quadri artifiziall.
(3) Più commodamente.

παφέρει, ἢ ὅπως εἴπω, σὺ πρᾶγμα πλησίον σοῦ ἄλ
ᾗ σκέπτεται ἀμφότερα, βάλλον τὰς ὀφθαλμὰς ἐκ
σοῦ εἰς τὸ ἄλλο, καλεῖται Σχέσις: Τὰ ὀνόματ
τὰ ὁποῖα ἐκφέρουσι, πρὸς τί (1), σὺ ὑποκείμενον φ
φέρει ἑαυτὸ πρὸς σὺ ἄλλο, ὀνομάζονται χετικὰ, καὶ
πράγματα τὰ προσιθέμενα (2) καὶ προβαλλόμε
ὀνομάζονται τὰ ὑποκείμενα τῆς χέσεως.

Αἱ ἰδέαι τῆς χέσεως δυνανται νὰ εἶναι αἱ αὐτα
προσώποις, τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ἄλλας ἰδέας διαφόρους,
εἰ τῶν πραγμάτων τῶν προβαλλομένων. Ἐκεῖνοι
διαφέρονται περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, δυνανται
συμφωνῶσι περὶ τῆς ἐννοίας Παξός.

Δὲν εἶναι ἰδέα τις, ἡ ὁποία, προβαλλομένη
μίαν ἄλλην, νὰ μὴ ἠμπορῇ νὰ δίδῃ τόπον σὲ ἀ
θμῷ χεδὸν ἀπείρῳ χέσεων. Εἷς ἄνθρωπος ἠμπορεῖ
τὸ αὐτὸ νὰ ὑφισάται τὰς χέσεις. Παξὸς, Ἀδελ
Υἱοῦ, Συζύγου, Φίλου, Ὑποκειμένου, (3) Σχατη
Ἀγγλου, Νησιώτου, Δεσπότου, Δούλου, μείζονος, ἢ
τέρου ἢ ἄλλων μυρίων. Οὕτως δυνάται νὰ καλῆται
ποσῶν ὀνομάτων, δι' ὅσων ἐκεῖνος ἔχει μέρη δι' ὧν
πορεῖ τις νὰ τὸν προβάλλῃ ἄλλοις πράγμασι, καὶ
κείνῃ, πότερον καπά τι (4) συμφωνεῖ ἢ δὲν συμφ
ἐκείνοις. Ἄρα αἱ Σχέσεις χρεωστοῦσι νὰ ποιῶσιν σὺ
ρος ἀξιόσκεπτον τῆς λόγων καὶ τῶν ἐνθυμημάτων τῶν
θρώπων.

Παρατηρητέον, ὅτι αἱ ἰδέαι τῶν Σχέσεων εἰσὶ
φέσεραι καὶ δυκινέσεραι, ἢ ἐκεῖναι τῶν πραγμά
τῶν ὁμοῦ προβαλλομένων. Ἐπειδὴ ἡ γνῶσις μιᾶς μ
νης

(1) A qual riguardo. (2) Avvicinate.
(3) Suddito. (4) A qualche riguardo.

νης ἰδέας ἁπλῆς ἀρκεῖ πρὸς τὸ δοθῆναι τὴν σύνοιαν μιᾶς σχέσεως : ὅτε ἐξεταστέας δὲν ἠμπορεῖ τις νὰ γνωρίσῃ ἐπιστήμην, χωρὶς νὰ ποιήσῃ σύνα σύλλογον ἀκριβῆ τῶν εἰκείνας ποιοτήτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κς'.

Περὶ τῆς Αἰτίας, τοῦ Ἀποτελέσματος, καὶ ἄλλων τινῶν Σχέσεων.

Ἡ μεταβολὴ τῶν μορφῶν, καὶ ἡ διαρκὴς διαδοχὴ τῶν ἐν τοῖς πράγμασι, μᾶς διδάσκει, ὅτι πολλαὶ ὑποστάσεις καὶ ποιότητες λαμβάνουσι τὴν αὐτῶν ὕπαρξιν, διὰ τῆς φυσικῆς πράξεως ἄλλων τινῶν ὑποστάντων. Ἡ μὲν καλοῦμεν αἰτίαν, ἐκεῖνο ὅπου προβάλλει, καὶ ἀποτέλεσμα ἐκεῖνο ὅπου προβάλλεται.

Πάντα τὰ πράγματα τὰ ὁποῖα ὑπάρχουσιν, ἐκτίσθησαν ἢ προεβλήθησαν. Ὅτε τῶν μερῶν τι ἄτινα συνθέτουσι μίαν ὑπόστασιν, δὲν ὑπῆρχε πρὸ ταύτης τῆς ὑποστάσεως, τοῦτο εἶναι κτίσις. Οὕτως ὁ ΘΕΟΣ ἔκτισε τὸν κόσμον. Ὅτε πολλὰ τὰ μέρη ἅτινα συνθέτουσι μίαν ὑπόστασιν, ὑπῆρχον πρὸ τῆς ἀπαρτισμένης καὶ τελείας τοῦ ὅλου μορφώσεως, τοῦτο εἶναι προβολὴ (1). Οὕτως ἡ φύσις προβάλλει εἰς ῥόδον. Ὅταν εἷς ἔξωθεν, πρόσωπον (2), χρῆται μιᾷ ὑποστάσει, ἥτις δι' ἑνὸς ἀνδρὸς ἔργου, ἀοράτου καὶ ἀνεπαισθήτου, ἔρχεται νὰ ἀποτύχῃ (3) μίαν ἄλλην ὑπόστασιν διὰ τῶν συνήθων ὁδῶν.

(1) Produzione. (2) Agente esteriore.
(3) Far nascere.

ἰδῶν τῆς φύσεως, τοῦτο εἶναι ‘ ῥίνησις: Οὕτως ἐῤῥ
θησαν οἱ ἄνθρωποι. Ἂν ἡ προβλητικὴ αἰτία εἶ
ἔξωθεν, καὶ ἀφ' οὗ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς προβάλλεται
μιᾶς χωρίσεως ἢ μιᾶς διαθέσεως μερῶν ἥτις οὐκόλ
διαχέεται, τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὁπερ ὀνομάζεται ‘ ποιεῖν
Οὕτως ἐποιήθησαν πάντα τὰ σύνθετα πράγματα. Ε
μία ποιότης ἁπλῆ προβάλλεται ἐν συνυποκειμένῳ,
ᾧ δὴ ἰῶ πρότερον, τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὁπερ ὀνομάζε
‘ ἀλλοίωσις.

Τὰ πλεῖστα τῶν ὀνομάτων (1) τὰ ἀναφερόμενα πρ
τὸν χρόνον, δεῖ ἐκφέρεσιν εἰ μὴ ἁπλᾶς χρήσεις. Ο
ἐγὼ λέγω, ὅτι ἡ Βασίλισσα ‘ Ἐλισάβετ ’ ἔζησεν ἔ
ἔτη καὶ ἐβασίλευσε 45: ἐγὼ δὲν νοῶ ἄλλο, εἰ μὴ ὅ
ἡ διαμονὴ τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς βασιλείας ταύτης τ
Βασιλίσσης ἦσαν ἴσαι, ἡ μία 69 ἀνακυκλήσεσιν ἐπ
σίοις τῷ Ἡλίῳ, καὶ ἡ ἑτέρα 45. Ἐγὼ θέτω τὰς ἀ
τὰς κανόνας ὑπὲρ πασῶν τῶν φράσεων, δι' ὧν γίν
ται ἀπόκρισις περὶ ταῦτα τὰ ζητήματα, πότε; πόσ
χρόνου;

Ὡ'ΣΑΥΤΩΣ, οἱ ὅροι ‘ Νέου, Γέροντος, ’ καὶ ἄ
λων ἀποβλεπόντων εἰς τὸν χρόνον, καὶ ὁπερ ὑποτίθετ
νὰ σημειώσιν ἰδέας θετικὰς, δεῖ εἶναι κυρίως, εἰ μ
ὅροι σχετικοὶ περὶ οὗ μήκος χρόνου τῷ ὁποίῳ ἔχομεν τ
ἰδέαν. Οὕτω καλεῖται εἷς ἄνθρωπος νέος ἢ γέρων, αὐ
λόγως περὶ τὸν πλείονα ἢ ἔλαττονα χρόνον ὁπερ τῷ μεῖ
νὰ ζήσῃ, ὅπως ἐξίκοιτο ἐπὶ τοῦ ἡλικίας ἐφ' ᾗ οἱ ἄ
θρωποι ἐξικνοῦνται ὡς τὰ πολλά. Τοῦτο φαίνεται ἐ
τῆς ἐφαρμογῆς τούτων τῶν αὐτῶν ὅρων περὶ ἄλλα πρά
ματα: εἷς ἄνθρωπος καλεῖται νέος ὅτε εἶναι εἰκοσαετὴς,

καὶ

(1) La più parte delle parole.

γὶ καλεῖται γέρων εἷς ἵππος ὅσις ἔχει δεκαοκτὼ ἔτη ὁ
Δ' σαύτως; εἰ καὶ ὁ Η"λιος καὶ οἱ ἀστέρες ἀριθμοῦσιν
α πολλῶν χρεῶν ἀνθρώπων, ἡμεῖς δὲν λέγομεν ὁ γέ-
ων Η"λιος, οἱ γέροντες ἀστέρες: διότι ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν
ὸς περίοδος ἐτάχθη ἐκείνοις.

ΜΕΓΑΣ, μικρὸς, ἰσχυρὸς, ἀδύνατος, καὶ ἄλλοι ὅροι
μοιοι, εἰσὶν ὡσαύτως ὅροι σχετικοί. Οὕτως εἷς ἵππος
ονομάζεται μικρὸς, ὅτε δὲν ἔχει ὅτι τὸ σωστὸν
ὸς μέγεθος τοῦ εἴδους αὐτοῦ: καὶ εἷς ἄνθρωπος λέγεται
δύνατος, ὅταν δὲν ἔχῃ τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἐκείνοις τῆς
τοῦ ἡλικίας ἢ τοῦ μεγέθους (1) τοῦ σώματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'.

Περὶ τῆς Ταυτότητος καὶ τῆς Διαφορότητος.

ΗΜΕΙΣ ἀποκτῶμεν τὰς ἰδέας Ταυτότητος καὶ Διαφορότητος, βλέποντες ἓν πρᾶγμα, ὑπάρχον ἐν ὡρισμένῳ τινὶ χρόνῳ καὶ ἐν ὡρισμένῳ τόπῳ, ἑαυτῷ, θεωρουμένῳ ἐν ἄλλῳ χρόνῳ καὶ ἐν ἄλλῳ τόπῳ.

ΟΤΑΝ ἡμεῖς βλέπωμεν ὅτι ἓν πρᾶγμα ὑπάρχει ἐν ἑνὶ ὡρισμένῳ χρόνῳ, καὶ ἐν τινὶ ὡρισμένῳ τόπῳ, ἡμεῖς ἔχομεν βέβαιοι ὅτι τοῦτο εἶναι τότε ἐκεῖνο αὐτὸ, καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλοτι πρᾶγμα: εἰ καὶ μὴ πολ-
λὰ (2) ὑπάρχει μεταξὺ ἐκείνου καὶ ἄλλου τινὸς πράγμα-
τος μία ὁμοιότης τελεία: ἐπειδὴ δύο πράγματα τοῦ αὐ-

τοῦ

(1) Della statura. (2) A più riguardi.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

τὰ εἴδη δὲν ἠμποροῦσι νὰ εἶναι ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ: τὸ ἓν ἀπείργει ἀναγκαίως τὸ ἄλλο ἐκεῖθεν. Οὕτως ὅταν ἐρωτᾷ τις πότερον τὸ φρᾶγμα εἶναι τὸ αὐτὸ ἢ ὄχι, τοῦτο τὸ ζήτημα στρέφεται εἰς τοῦτο: τὸ φρᾶγμα, ὁποῦ ὑπάρχει καὶ τοῦτον τὸν χρόνον ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ, εἶναι τὸ αὐτὸ φρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἦτον ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον; Πρὸς τὸ δεῖξαι βαίνειν κάλλιον ταύτην τὴν ὑπόθεσιν, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ διακρίνῃ τις τὰ διάφορα ὑποκείμενα τῶν ὁποίων ὅπου θέλει νὰ ἐξέρῃ τὴν ταυτότητα ἢ τὴν διαφορότητα.

Ημεῖς δὲν ἔχομεν ἰδέας εἰ μὴ ξιῶν ὑποστάσεων. 1. τοῦ Θεοῦ, 2. τῶν πεπερασμένων Νοερῶν Φύσεων, 3. τῶν Σωμάτων.

Ο' Θεὸς εἶναι Αἰώνιος, Ἀμετάβλητος, καὶ Παραπανταχοῦ: ἄρα δὲν ἠμπορεῖ τις νὰ ἀμφισβητῇ περὶ τῆς ἐκείνου ταυτότητος.

Τὰ πεπερασμένα πνεύματα ἤρξαντο νὰ ὑπάρχωσιν εἰς χρόνῳ καὶ τόπῳ, ὅπως ἡ ἐκείνων ταυτότης θέλει δείξεται παντοτε τῇ σχέσει τῆς αὐτῶν ὑπάρξεως πρὸς τοῦτον τὸν χρόνον καὶ πρὸς τοῦτον τὸν τόπον ἔνθα ταῦτα ἤρξαντο νὰ ὑπάρχωσι.

Χρεωστεῖ νὰ λέγῃ τις τὸ αὐτὸ φρᾶγμα φθείρεται ἐκάστην μοῖραν ὕλης, ἕως ὅ τοῦτο μήτε ἠυξήθη μήτε ἐμειώθη.

Τούτων τῶν ξιῶν ὑποστάσεων ὄσων διαφόρων εἰδῶν δὲν ἠμπορεῖ ἡ μία νὰ ἀπείργῃ τὴν ἄλλην ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τόπου, ἀλλ' ἑκάστη ἐκείνων ἀπείργει ἀπὸ τοῦ τόπου τὸν ὁποῖον αὐτὴ καταλαμβάνει πᾶσαν ἄλλην ὑπόστασιν τοῦ εἴδους, αὐτῆς.

Ο'ΡΙΖΕΤΑΙ ἡ ταυτότης καὶ ἡ διαφορότης τῶν ξοποποιήσεων καὶ τῶν σχέσεων, καὶ τὸν αὐτὸν ξόπον καθ' ὃν θεω-

ζεται

Ακαδημία Αθηνών Academy of Athens

ἐται ἡ ταυτότης καὶ ἡ διαφορότης τῶν ὑποστάσεων. Ἀλλ'
πειδὴ αἱ παράξεις τῶν πεπερασμένων Ὄντων εἶτινες ἀνά-
ονται (1) εἰς τὴν 'κίνησιν' καὶ εἰς τὸ 'ἐνθύμημα,
δέχονται ἑαυτὰς διαιρετῶς, εἶναι ἀδιάτον, αὐταὶ αἱ
ράξεις νὰ διαιῶνται νὰ ὑπάρχωσιν, οἷα Ὄντα ἔπιμο-
ἐν διαφόροις χρόνοις καὶ τόποις. Ἐπομένως ἐδὲν ἐν-
ύμημα, ἐδεμία κίνησις, θεωρούμενα ἐν διαφόροις χρό-
ις, ἠμποροῦσι νὰ εἶναι τὰ αὐτά: ἐπειδὴ ἕκαστον τῶν
ρῶν ἐκείνων ἔχει μίαν διάφορον ἀρχὴν ὑπάρξεως.

ΦΑΊΝΕΤΑΙ ἐντεῦθεν, ὅτι ἐκεῖνο ὅπερ καθιερᾷ εἰς ἀδιαί-
τον, individuo, ἐκεῖνο ὅπερ τὸ διακρίνει παντὸς ἄλλου
διαιρέτου, ἐκεῖνο ὅπου ἐν τῇ χολῇ καλεῖται 'ἀρ-
ὴ ἀδιαιρέτου (2), εἶναι τὸ ἀπηρεῖσθαι τὴν ὕπαρ-
ν ἐκείνου εἰς ἕν ἴδιον χρόνον, καὶ εἰς ἕνα τό-
ν ἀκοινώνητον (3) ἄλλῳ Ὄντι τὸ αὐτὸ εἴδους. Ἐ-
ν ἄτομον, τοῦτο ὑπάρχει ἐν εἰς χρόνῳ καὶ ἐν
τόπῳ πεπηγότι (4), δὲν εἶναι τοῦτο τὸ αὐ-
; δὲν θέλει ἦθαι τὸ αὐτὸ ἕως οὗ θέλει δια-
ἡ ἐκείνη ὕπαρξις; Δύο, ἑκατὸν, χίλια ἄτομα καὶ
ἐκεῖνα, συμπεμπόμενα εἰς ἓν μόνον σῶμα, ὁπουδήποτε ἢ ἡ
ἄνων διάθεσις, δὲν εἶναι, δὲν θέλουσιν ἦθαι τὰ αὐ-
ἕως ἃ ταῦτα συμπάρχουσι καὶ θέλουσι συμπάρχει
; Ἀλλ' ἐὰν εἷς μόνον διασπᾶται ἀπὸ τῶν ἄλλων,
θέλει ἦθαι πλέον τὸ αὐτὸ ἄθροισμα, μήτε ὁλό-
ὁ αὐτὸς ὄγκος (5).

Ἡ ΤΑΥΤΌΤΗΣ τῶν Φυτικῶν, δὲν συνίσταται, ὡς
ἐκεί-

(4) Si riducono.
(2) Principio individuale.
(3) Incomuniabile. (4) Fisso.
(5) Massa.

ἐκείνη τῶν ξαχέων σωμάτων ωερὶ τὴν ωξαπεπ-
μβύλω (1) ὕπαρξιν τὸ αὐτὸ ὄγκο, ἀλλὰ περὶ τὴ
διατήρησιν τῆς ζωῆς αὐτῶν ἢ τὸ ὀργανισμὸ αὐτῶν. Μ
χρις ὃ αὕτη ἡ δρῦς, ἥτις ἔχει μέρη ὠργανισμβά κὴ οἰ
κεῖα πρὸς τὸ δέχεθαι κὴ ξαμένειν τὴν ξοφὴν τὴν αὐ
γκαίαν πρὸς τὸ μορφᾶν τὸ ‘ξύλον,’ τὸν ‘φλοιὸν,’ κ
τὰ ‘φύλλα,’ θέλει διασώζη τὸν τὸν ὀργανισμὸν τῶ
μερῶν, μέχρις ὃ ὁ κολλώδης χυλὸς θέλει κυκλοφορῆτα
ἐν ἐκείνοις, θέλει καλῆται ἡ ‘αὐτὴ δρῦς, ἐὰ κη
αὕτη ἀπέκτησε νέα μέρη, οἷς ἐκείνη μετέδωκε τῆς ζωῆ
ἧς ἀπολαύει. Τὸ αὐτὸ χεδὸν νοητέον ἐν τοῖς Ζώοις, τῶ
ὁποίων ἐγὼ ὑποθέτω ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓν εἶδος
ἴδιον: ἐὰν τύποις προσάπτηται ἐκεῖνο ὁπὸ ἐγὼ ἤδη εἶ-
πα περὶ τῶν φυτῶν, θέλει δυνηθῇ νὰ γνωρίσῃ τις ἐκεῖ-
νο ὁπὸ ποιεῖ ἓν ζῶον νὰ εἶναι ‘τὸ αὐτὸ’ ζῶον.

Πρὸς τὸ ἔχειν ἰδέας ἀπηκριβωμβώας περὶ τῆς ταυ
τότητος τὸ ἀνθρώπο, ἡμεῖς χρίωσὸμβ νὰ ξαστοχαστώμε-
θα ἐν ἐκείνῳ, πρὸς τὴν ταυτότητι τῆς αὐτῆς ὑποσά-
σεως καὶ τὸ αὐτὸ ζῶο, ἐκείνῳ τὸ αὐτὸ προσώπο.

Τὸ ὄνομα (2) πρόσωπον σημαίνει ἓν Ὁν νοῦν, π
ὁποῖον ξὰ μιᾶς ἔνδοθεν αἰθήσεως ἑαυτὸ, ἀχωρίςο ἀπὸ
τὸ ἐνθυμήματος, ξαλέγεται, ἀναλογίζεται, κὴ ὑπολαμ-
βάνει ἑαυτὸν ὡς ὄντα ‘τὸν αὐτὸν’ ἐν ξαφόροις χρόνοις
κὴ ἐν ξαφόροις τόποις. Τώρα ξὰ ταύτης τῆς ‘συνειδή-
σεως’ ἢ ταύτης τῆς ἔνδοθεν αἰθήσεως ὁπὸ ἐγὼ ἔχω,
κὴ ὁπὸ πᾶς ὁ κόσμος ἔχει, εἶναί τις ἐκεῖνο ὁπὸ καλεῖ-
ται ‘ἑαυτὸν,’ ἐγώ εἰμι ἐκεῖνο ὁπὸ καλῶ ‘ἐμαυτὸν.’

(1) Continuala cella stessa massa.
(2) La parola.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

πρῶτο εἶναι, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, ἐκεῖνο ὁπῶ καθισᾷ, τὴν 'προσωπικὴν ταυτότητα, ἢ ἐκεῖνο ὁπῶ ποιεῖ νὰ εἶμαι ἐγὼ πάντοτε 'ὁ αὐτός, καὶ παῦ Ὄν λογικὸν νὰ εἶναι πάντοτε 'τὸ αὐτό.' Καὶ αὖτη ἡ 'ταυτότης' ὑφίσταται ἐφ' ὅσον χρόνον ἐγὼ ἔχω τὴν συνδοτικὴν αἴσθησιν νὰ ἐποιήσω ὠφελιμώτας πράξεις καὶ νὰ ἔχω ὠφελιμώτα ἐνθυμήματα: ἐπειδὴ ὁ 'ἐγὼ' ὅστις ἐποίησε μίαν πρᾶξιν ἄλλοτε, εἶναι ἐκεῖνος ὁ αὐτὸς 'ἐγὼ' ὅστις μέμνηται ταύτης δηλ τῶ παρόντος.

Ἄρα ἐκεῖνο ὁπῶ ἐγὼ καλῶ 'ἐμαυτόν,' εἶναι ἐκεῖνο τὸ Ὄν, ἐκεῖνος ὁ 'ἐγὼ' ὁ ἐνθυμούμενος, ἤτισὴν εἶναι ἡ αὐτῶ ὑπόστασις, ὅστις εἶναι ἐλπλεγμένος περὶ τῶν ἐμῶν πράξεων, ὅστις αἰσθάνεται τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ἀλγηδόνος, ὅστις εἶναι δεκτικὸς δ'τυχίας καὶ ἀτυχίας, καὶ ᾧ τινι ἐπομένως μέλει ὁ 'ἐγὼ' αὐτὸς δηλ ποσῶτον χρόνον, ἐφ' ὅσον ἐκεῖνος ἔχει τὴν συνδοτικὴν αἴσθησιν ἑαυτῶ. Καὶ παῦ ἐκεῖνο ᾧ ζδύγνυται ἡ ἐσωθεν αἴσθησις πότε τῶ ἐνθυμουμένου Ὄντος, καθισᾷ σαὐτὸ ἐκείνῳ τὸ 'αὐτὸ πρόσωπον, τὸν αὐτὸν ἐγὼ.' Εἰς ῥόπον ὁπῶ ἐφ' ὅσον χρόνον ἐκεῖνος αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἐζδυγμένον πότῳ τῷ ἄλλῳ πράγματι, ἔτος ἀπονέμει ἑαυτῷ πάσας πὰς αὐτῶ πράξεις, ὡς ἴδιας ἑαυτῶ.

Ἄυτη ἡ προσωπικὴ ταυτότης εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς κολάσεων καὶ τῆς ἀντιδόσεων. Καθότι ἐγὼ ἔχω μίαν, συνδοτικὴν αἴσθησιν 'ἐμαυτῶ,' ἐμοὶ μέλει 'ἐμαυτῶ. Εἰς ῥόπον ὁπῶ ὢν 'ὁ ἐγὼ κοιμώμενος δὲν εἶχε τὴν αὐτὴν συνδοτικὴν αἴσθησιν τῷ 'ἐμοὶ ξύπνῳ,' ὁ 'ἐγὼ ξύπνος' καὶ ὁ 'ἐγὼ κοιμώμενος' ἦσαν δύο πρόσωπα διάφορα, καὶ ἐκ τοῦ ἦττων ἀδικία κολάζειν 'τὸν ἐμὲ ξύπνον' ὑπὲρ τῆς πεπραγμένων 'τῷ ἐμοὶ κοιμωμένῳ,' ἢ τοῦ κολάζειν σὲ ἕνα δίδυμον ὑπὲρ τῆς ἐγκλημά-

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

πον τὸ ἀδελφὸ αὐτὸ, καθότι τὸ ἐκείνων ἔξωθεν, ἰδὲ ὅ-πως ὅμοιον, ὁπὸ ἀδεὶς ἐδυνάτο νὰ τὸ διακρίνῃ.

Ἀλλὰ, θέλεις εἰπῇ, ὑποτεθεὶν τος ὅτι ἐγὼ ἀπέβαλον τὴν μνήμην τραξεών τινων τῆς ζωῆς μου, εἰς ὁ-ποιον ὁπὸ νὰ μὴν ἔχω ἀδεμίαν γνῶσιν ἐκείνων, δὲν εἶ-μαι ἐγὼ τὸ αὐτὸ πρόσωπον ὁπὸ ἐποίησα ταύτας τὰς πράξεις ὧν ἐμνημόνησα; Ἆρα ἡ προσωπικὴ ταυτότης δὲν συνίσταται περὶ τὴν ἔνδοθεν αἴσθησιν ἐμαυτῆ. Ἀλλ' ἄφελε τὸ ὁμώνυμον ταύτης τῆς ἐνεργείας, ἥτις ὑποθέτει, ἐκεῖνο ὁπὸ δὲν εἶναι, ὅτι ἡ ταυτότης τὸ αὐτὸ ἀνθρώπου, καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον ποιοῦσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ταυτότητα. Ἂν εἶναι δυνατὸν, καὶ τοῦτο ἀδεὶς δύ-ναται νὰ ἀρνηθῇ, ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος νὰ ἠμπορῇ νὰ ἔχῃ ἐν διαφόροις χρόνοις ἐνδοτέρας αἰσθήσεις αἵτινες δὲν ἔχουσιν ἀδεμίαν ἀναφορὰν πρὸς ἀλλήλας, εἶναι προσέ-τι ἀναμφίβολον, ὅτι ἕτος ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος χρεωστεῖ νὰ καθίσῃ διάφορα πρόσωπα ἐν διαφόροις χρόνοις. Καὶ φαίνεται ἐξ ὧν ἀπεφλοιώσατο λαμπρῶς οἱ ἄνθρωποι, ὅτι αὐτοὶ ὅπω δοξάζουσιν. Οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι δὲν κολά-ζουσι τὸν φρενόληπτον ὑπὲρ τῶν πράξεων τὰς ὁποίας ἐποίησεν ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος, μήτε τὸν ἄνθρωπον τὸν σωφρονοῦντα ὑπὲρ ἐκείνων ὁπὸ ἐποίησεν ὁ φρενήρης. Ὅθεν φαίνεται ὅτι ἕτοι ποιοῦσιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου δύο πρόσωπα: καὶ δὲν λέγεται πάσας τὰς ἡμέρας; Ὁ δεῖνα δὲν εἶναι πλέον ὁ αὐτός; ἐκεῖνος εἶναι ἔξω ἑαυτῆ; φράσεις ὑποφαίνουσαι δύο ἑαυτὲς, καὶ δύο πρό-σωπα ἐν τῷ αὐτῷ ἀνθρώπῳ.

Ἴσως θέλει τις ποιῆ προσέτι ταύτῃ τὴν ὑποφοράν. Κατὰ τὰς ἀρχάς σου, εἷς ἄνθρωπος μεθυσθεὶς δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐξέβη τῆς μέθης: Τώρα διατὶ κολάζεται ὅτε δὲν εἶναι πλέον διάβροχος μέ-

θη

θη ὑπὲρ ἐκείνου ὃ ἐποίησε μεθυσμένος; Ἀποκρίνομαι ὅτι κολάζεται διὰ τὸν αὐτὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον κολάζεται ὑπὲρ ἀπαξιῶν τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἐποίησε μεθυσμένος. Οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι κολάζουσι κατὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν οἱ κριταὶ γινώσκουσι τὰ φράγματα: τώρα ἐν τῷ προκειμένῳ συμπτώματι (1), ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ διακρίνωσι τὸ φραγματικὸν ἀπὸ τὸ πεπλασμένον (2): δὲν ἠμποροῦσι λοιπὸν νὰ παραδέχωνται τὴν ἀγνοιαν ὡς πρόφασιν ἐκείνου ὅπου ἐφράχθη ἐν τῇ οἰνοποσίᾳ. Ἠμπορεῖ μὲ ἀλήθειαν εἷς ἄνθρωπος ἐμβὰς τῆς μέθης νὰ ἀπέβαλε τὴν ἰδέαν τῆς ἐκείνῳ φραχθούσης εἴτε ἦν μεθυσμένος: ἀλλὰ τὸ ἔγκλημα εἶναι διεξέλεγκτον κατ' ἐκείνου (3), καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ δὲν ἠμπορεῖ νὰ παρέχηται ἔλεγχος τῆς ἐλλείψεως τῆς σύνδεσεως αἰσθήσεως.

Ἀλλ', τῇ μεγάλῃ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ τὰ κρύφια πασῶν τῶν καρδιῶν θέλει ἀνακαλυφθῶσιν, ὐδεὶς μέλλει νὰ ἀποκρίνηται, ὑπὲρ ἐκείνου ὅπου τὸ εἶναι τελέως ἄγνωστον: ἕκαστος θέλει λαμβάνῃ, ἀναλόγως πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θέλει ἡ συνείδησις τὸν αἰτιᾶται, ἢ τὸν θέλει διαυθεντεύῃ.

Ἐγὼ λοιπὸν συμπεραίνω, ὅτι πᾶσα ὑπόστασις, καὶ πᾶσα ξοποποίησις ἥτις ἄρχεται νὰ ὑπάρχῃ, εἶναι καὶ θέλει ἦθαι ἡ αὐτὴ διὰ πᾶσαν τὴν αὐτῆς ὕπαρξιν. Ἐγὼ λέγω τὸ αὐτὸ περὶ τῆς συνθέσεως τῆς ὑποστάσεως: τὸ τόπον συνθετον εἶναι καὶ θέλει ἦθαι τὸ αὐτὸ ἕως ἂ διαμένει ἡ σύνθεσις αὐτῆς. Ἡ ἀσάφεια ὅπου ἡμεῖς ἔχομεν ἐν ταύτῃ τῇ ὑποθέσει, ἦρχετο, διὰ ἐπὶ

τῆς

(1) Nel caso rapporato.
(2) Dal simulato. (3) Verificato, confermato.

τῆς ἀσαφείας τὸ φράγματος ἐκείνου αὐτῶ, ἀλλὰ καθότι ἡμεῖς ἐδογματιζόμεθα (1) περὶ τῆς ταυτότητος ἑνὸς φράγματος, ἐκ τῆς ταυτότητος ἑνὸς ἄλλου: ἐπειδὴ ἕως ἡ ἰδέα ἑνὸς φράγματος θέλει ἀμεταλλάκτως καλεῖται διὰ τὸ αὐτὸ ὀνόματος, ἡ ἐκείνου ταυτότης καὶ διαφορότης θέλει ἦθαι ὅπως εὔκολον νὰ ὑπογινώσκηται, ὅπου δὲν θέλει ἦθαι δυνατόν ποτε νὰ διαπορῇ τις περὶ τοῦ ὑποκειμένου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'.

Περὶ ἄλλων τινῶν Σχέσεων.

ΠΑΝΤΑ τὰ ὑποκείμενα, τῶν ὁποίων αἱ ἁπλαῖ ποιότητες ἔχουσι μέρη ἢ βαθμούς, ἠμποροῦσι νὰ προσβάλλωνται ὡς πρὸς ταύτας τὰς ἁπλᾶς ποιότητας, οἷον, 'λευκότερος, γλυκύτερος, ἧττον γλυκύς,' κ.τ. Αὗται αἱ Σχέσεις ἠμποροῦσι νά καλῶνται 'Σχέσεις ἀνάλογοι.'

ΤΑ φυσικὰ τῆς ἀρχῆς (2) ἑνὸς φράγματος, δίδουσι τύπον ἄλλαις χέσεσι, 'πατὴρ, υἱὸς, ἀδελφὸς, ἐξάδελφος,' καὶ ἄλλοι βαθμοὶ συγγενείας. Ἐγὼ ὀνομάζω τοῦτο τὸ εἶδος χέσεων, 'Σχέσεις φυσικάς.' Αὕτη ἡ συγγένεια καὶ τοῦτο τὸ κοινὸν αἷμα, εἶναι πρόσωπον, προσπλησίως ἐν τοῖς θηρίοις, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀνθρώποις: πλοῦ, δὲν λέγεται, τὸ ἔλαχιστον διὰ τῆς πλεί-

(1) Decidevamo.
(2) Dell'origine.

πλείσοις τῷ Εὐρωπείων: Οὗτος ὁ Ταῦρος εἶναι πάντος ἐκείνου τοῦ μόχθου, καὶ θεῖος ἀνὸς ἄλλος. Διότι μήτε οἱ νόμοι μήτε τὸ συμβόλαιον (1) καθιεῶσι πωτελῶς ἀναγκαίαν τὴν γνῶσιν μιᾶς τοιαύτης χέσεως.

Β' ΝΙΑΙ συμβάσεις (2), αἵτινες ἀνάγκασι τοὺς τοιοῦτον πράγματά τινα, καὶ αἵτινες δίδουσι τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἠθικὴν δύναμιν τοῦ ποιεῖν ταῦτα, εἰσὶ μία ἄλλη εἴδεα χέσεων: οἷον Στρατηγὸς, Ἡγεμών, καὶ τ. Ἐγὼ καλῶ ταύτας τὰς χέσεις τεθεμελιωμένας ἐφ' ὁμολογίας (3) πεποιημένας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, Διαφορὰς νομοθετήσεως (4) ἢ Σχέσεις ἐκουσίας. Λέγονται αἱ χέσεις ἠμποροῦσι νὰ παύωνται, χωρὶς νὰ παύωνται ὄντα τὰ πρόσωπα: ἀλλ' αἱ φυσικαὶ χέσεις εἶναι ἀναλλοίωτοι, καὶ διαμένουσι τοσοῦτον χρόνον ὅσον τὰ πρόσωπα.

Ε'ΙΝΑΙ καὶ ἄλλο εἶδος Σχέσεως, καὶ ὅπου συνίσταται περὶ τὴν διαρμοσίαν (5) καὶ περὶ τὴν ἀντίπαθειαν τῶν ἐκουσίων πράξεων τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἕνα ὡρισμένον κανόνα. Δυνάμεθα νὰ καλῶμεν τοῦτο τὸ εἶδος χέσεως, Σχέσιν ἠθικήν.

Ἡ διαρμοσία καὶ ἡ ἀντίταξις τῶν ἡμετέρων πράξεων πρὸς τοῦτον τὸν κανόνα, εἶναι ἐκεῖνο ὅπου τὰς καλὰς ἠθικῶς ἀγαθὰς καὶ ἠθικῶς φαύλας: καὶ ἐκεῖνο ὅπου ὀφείλει τὴν ἐκλογὴν τοῦ Νομοθέτου τοῦ χρῆσθαι τῇ αὐτοῦ ἰσχύϊ πρὸς τὸ ποιεῖν ἡμᾶς ἀγαθὸν ἢ κακόν: Τοῦτο τὸ ἀγαθὸν καὶ τοῦτο τὸ κακὸν καλοῦνται Ἀντίδοτις καὶ Τιμωρία.

(1) Commercio.
(2) Convenzioni.
(3) Accordi.
(4) D'istituzione.
(5) Conformità.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Εἰσὶ δύο εἴδη νόμων, ἢ κανόνων ἠθικῶν, τὰ ὁποῖα δύο, ἔχουσι τὰς αὐτῶν κυρώσεις (1), 1. 'ὁ Νόμος ὁ Θεῖος.' 2. 'ὁ Νόμος ὁ πολιτικὸς.' 3. 'ὁ Νόμος δόξης ἢ ὑπολήψεως' (2). Ἐν τῷ ἀναφέρειν τὰς πράξεις πρὸς τὸν πρῶτον τύπων τῶν νόμων, γινώσκομεν ἂν αὗται εἰσιν ἁμαρτίαι ἢ ἀγαθαὶ πράξεις: ἐν τῷ ἀναφέρειν εἰς τὸν δεύτερον, ἐξερόμεθα πότερον αὗται εἰσιν ὑπόδουλοι ἢ ἀνυπόδουλοι: καὶ ἐν τῷ ἀναφέρειν εἰς τὸν τρίτον κρίνομεν πότερον αὗται εἰσιν ἀρεταὶ ἢ κακίαι.

Ἐγὼ νοῶ 'Νόμον θεῖον,' τὸν Νόμον ὅπερ ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωκεν ὡς κανόνα τῶν ἡμετέρων πράξεων, καὶ ὅπερ μᾶς ἐγνώρισε διὰ τοῦ φωτὸς τοῦ λόγου, καὶ διὰ τῆς Ἀποκαλύψεως. Ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωκεν ἕνα τοιοῦτον Νόμον, φαίνεται νὰ μὴν ἠμπορῇ τις νὰ ἀμφισβητῇ. 1. Ἐκεῖνος ἔχει τὸ δίκαιον τοῦ ποιεῖν τοῦτο: ἡμεῖς ἐσμὲν Κτίσματα ἐκείνου. 2. Ἐκεῖνος ἔχει τὴν Ἀγαθότητα καὶ τὴν Σοφίαν τὴν ἀπαιτούσην πρὸς τὸ διευθύνειν τὰς ἡμετέρας πράξεις πρὸς ἐκεῖνο ὅπερ εἶναι τὸ κάλλιον. 3. Ἐκεῖνος ἔχει τὴν δύναμιν νὰ μᾶς ἄγῃ ἐπ' ἐκεῖνο διὰ ἀνταποδόσεων καὶ διὰ κολάσεων αἰωνίου βάρους καὶ μιᾶς διαμονῆς αἰωνίου. Οὗτος ὁ Νόμος τοῦ Θεοῦ, εἶναι ὁ μόνος 'Λύδιος λίθος', διὰ τοῦ ὁποίου ἡμεῖς ἠμποροῦμεν νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς ἠθικῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς φαυλότητος τῶν ἡμετέρων πράξεων, καὶ νὰ ἐξερώμεθα ἐὰν ἀπὸ μέρους τοῦ Παντοδυνάμου αὗται θέλουσι ποιήσῃ ἡμῖν ἢ τὴν δ'αιμονίαν, ἢ τὴν ἀθλιότητα.

Οἱ πολιτικοὶ Νόμοι, εἰσὶν οἱ Νόμοι τοὺς ὁποίους ἡ Κοι-

(1) Sanzioni.
(2) D'opinione o di riputazione.

Κοινωνία συνέστησε πρὸς τὸ ῥυθμίζειν τὰς πράξεις τῶν πολιτῶν. Οὐδεὶς καταφρονεῖ τόπων τῶν Νόμων: διότι ἡ ἀπόλαυσις καὶ ἡ στέρησις τῶν ἀγαθῶν, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ζωῆς εἶναι προσκεχολλημένη ἢ τῇ τιμήσει, ἢ τῇ καταφρονήσει τόπων τῶν Νόμων.

Εἶναι ξένον, ὁ 'Νόμος δόξης ἢ ὑπολήψεως.' Τὸ ποιεῖται πανταχοῦ ὅτι τὰ ὀνόματα 'ἀρετὴ' καὶ 'κακία' σημαίνουσι πράξεις ἀγαθὰς ἢ κακὰς ἐν τῇ ἐκείνων φύσει: ἐν τόπῳ τῷ νοήματι, ἡ ἀρετὴ συμβαίνει ἐκείνῳ τὸ ὁποῖον ὁ Νόμος τῷ Θεῷ ἐντέλλεται, καὶ ἡ κακία ἐκείνῳ τὸ ὁποῖον ὅπος ἀπαγορεύει. Εἶναι ὅμως ἀληθινὸν, ὅτι ἕκασον Ἔθνος, ἑκάστη Ἐταιρία φεύγει (1) τὴν σημασίαν τόπων τῶν ὅρων εἰς τὰς πράξεις ποῦ αὐτὴ νομίζει, ἢ τιμίας, ἢ αἰσχράς. Ἐπειδὴ ἐν τινῶν χώρᾳ ὅπου δείσκεταί τις, ὁ καιρὸς τοῦ κρίνειν πότερον μία πρᾶξις ὑπολαμβάνεται ὡς 'ἀρετὴ,' ἢ ὡς 'κακία,' εἶναι νὰ βλέπῃ αὐ αὕτη ἐπαινῆται, ἢ ψέγηται. Εἶναι ἐν πᾶσι τοῖς Ἔθνεσι μία σύμβασις ἀσυνδαίτος (2) τιμῶντινας πράξεις μὲ τοὺς ἐπαίνους αὐτῶν, ἢ ἀτιμάζειν ἐκείνας μὲ τοὺς αὐτῶν καταφρονισμοὺς, καὶ ὀνομάζειν ταύτας κακίας, καὶ τοὺς κρίσιν, καὶ τὰ ἀξιώματα καὶ καὶ τὰ ἤθη τῆς χώρας.

Ὅτι τοῦτο εἶναι ὅπω, θέλει φανῇ ὡτινιοῦν ὅποῦ θελήσῃ νὰ ἀναλογίσηται, ὅτι αὕτη ἡ αὐτὴ πρᾶξις ἥτις ὑπολαμβάνεται ἐν τῇ παρίδι μου ὡς ἀρετὴ, καὶ ἥτις καρποῦται τὸ δημόσιον σέβας, ὑπολαμβάνεται ἐν μιᾷ ἄλλῃ χώρᾳ ὡς κακία, καὶ ψέγεται καθόλου. Τὰ ὀνόματα ἀρετῆς καὶ ἀξιοπαίνου, ἔχουσιν σὰν ὅπω σκοὸν δεσμὸν,

(1) Ristringe.
(2) Convenzion tacita.

μὸν, ὅπε ὀνομάζονται συχνὰ μὲ ἕν κὴ τὸ αὐτὸ ὄνομα, ὡς ὁ Βιργίλιος, ὅταν λέγῃ: Sunt hæc etiam sua præmia laudi.

Ἀλλ', ἤτισδὴν διαφορότης ὑποτίθεται ἐν τοῖς ἤθεσι τῶν ἀνθρώπων, χρειάζεται ὅμως νὰ λέγωμεν, ὅτι αἱ πάντων ἰδέαι, περὶ ἐκείνε τὸ ὁποῖον αὐτοὶ ὀνομάζεσιν ἀρετὴν κὴ κακίαν, ἁρμόζεσι χεδὸν παντοχε τοῖς ἀμεταβλήτοις νόμοις ὅπε ὁ Θεὸς ἔδωκε περὶ τε δικαίε κὴ περὶ τε ἀδίκε: κὴ τῳόντι, ὑδὲν ὄξιν ὅπε νὰ ἀσφαλίζῃ κὴ ὅπε νὰ αὐξαύῃ τὸ τῆς ἀγαθὸν τῶ ἀνθρωπίνε γένες, μὲ ἕνα τρόπον ὅπε χαυὸν κὴ ὅπως ὁρατὸν, ὡς ἡ ὑπακοὴ πάντοις τοῖς θείοις Νόμοις: ὃν τρόπον ἐξεναντίας, δὲν εἶναι ὑδὲν ὅπε νὰ καθισᾷ τὰς ἀνθρώπες εἰς πλείονα δεινὰ, κὴ συμφορὰς, ἢ ἡ ἀμέλεια πάντων τῶν αὐτῶν Νόμων. Καὶ ἐὰν οἱ ἀνθρωποι δὲν ἀποπάττωνται τῇ διεφθαρμένῃ γνώμῃ (1), τῷ λογισμῷ κὴ τῷ συμφέροντι αὐτῶν, δὲν εἶναι πιθανὸν, ὅτι ἐκεῖνοι ποτὲ ὅπως παγένῃ νὰ διαμαρτάνωσι κὴ νὰ σφάλλωνται ὅπε νὰ ποιῶσι νὰ πίπτῃ ἡ καταφρόνησις αὐτῶν εἰς πράξεις ἀγαθὰς καθ' ἑαυτὰς, κὴ ὁ ἔπαινος αὐτῶν εἰς πράξεις φύσει φαύλας.

Φαίνονται ὀλίγον ἐξησκημένοι τὴν ἰσορίαν τε ἀνθρωπίνε γένες, ὅσοι φαντάζονται ὅτι ὁ ἔπαινος κὴ ὁ ψόγος δὲν ἔχεσιν ἱκανὴν ἰσχὺν πρὸς τὸ ποιεῖν νὰ παραδεχώμεθα τὰ ἔθη κὴ τὰ ἤθη ἐκείνων μὲ τὰς ὁποίας συζῶμεν. Διὰ τῶν Νόμων τε ἔθνες κυβερνῶνται αἱ πλεῖσοι τῶν ἀνθρώπων. Οὗτοι οἱ Νόμοι τὰς κινᾶσι πολλῷ πλέον ἢ ὁ Νόμος τε Θεε κὴ ἢ οἱ Νόμοι οἱ πο-

(1) Non rinunziino al buon senso.

πολιτικοί. Ἀντισταθμῶνται (1) αἱ ποιναὶ αἷς θέλει εἶναι ἡθικοὶ οἱ ἐκεῖνοι ὁπὸ παραβαίνουσι τὸς θείους Νόμους, μὲ τὴν ἐλπίδα μιᾶς καταλλαγῆς πρὸς τὸν Θεόν: Καὶ ἔχει τις ἐλπίδα, ὅτι θέλει δυνηθῇ νὰ ἀποφύγῃ τὰς ποινὰς τὰς ὁποίας ὑποτίθενται οἱ πολιτικοὶ Νόμοι. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὸς Νόμους τὸ ἔθος, ἐξομόρομαι ὅτι δὲν εἶναι ὁπὸ, ἐὰν ἀμελήσῃ τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως, νὰ ἠμπορῇ νὰ ἐκφύγῃ τὴν ὑποτίμησιν (2) καὶ τὴν ὀλιγωρίαν τῶν ἄλλων: ἢ, ἐκ μυρίων ἀνθρώπων, δὲν εἶναι ἴσως εἷς, ὅστις νὰ εἶναι ἔτως ἀναίσθητος ὁπὸ νὰ ὑποφέρῃ ὑπομόνως τὴν καταφρόνησιν καὶ τὴν κατάκρισιν ἐκείνων μὲ τὸς ὁποίους συνδιάγει.

Ἆρα ἡ Ἠθικὴ δὲν εἶναι εἰ μὴ ἡ διαφορὰ τῶν πράξεων ἡμῶν πρὸς τὸς Νόμους. Τώρα, ὄντων τόπων τῶν Νόμων, τόπων τῶν κανόνων μιᾶς συλλογῆς διαφόρων ἰδεῶν πλῶν, νὰ συχνατίζῃτις ἑαυτὸν πρὸς τόπους τὸς κανόνας, εἶναι νὰ μεταῤῥυθμίζῃ τὰς αὐτὸ πράξεις, εἰς ὅπον ὁπὸ αἱ ἁπλαῖ ἰδέαι ὁπὸ τὰς συνθέτους νὰ ἀλογῶσι ταῖς ἁπλαῖς ἰδέαις τῶν ὁποίων ὁ Νόμος ταυτεῖ τὴν τήρησιν. Ὅθεν φαίνεται, ὅτι τὰ ἠθικὰ ὄντα, πλησίως ὥσπερ αἱ ἠθικαὶ σύνοιαι εἰσὶ θεμελιωμέναι ἐπὶ τὰς ἁπλᾶς ἰδέας, καὶ ὅτι αὗται ἐκεῖ ἴσαι λήγουσι. Παραδ. χάριν, περὶ τῆς ἀνθροφοκτονίας, ὁ ἀναλογισμὸς πορίζει ἡμῖν τὰς ἰδέας τοῦ θέλειν, τοῦ σκέπτεσθαι, (3) τοῦ προαιρεῖσθαι, (4) πνοῆς, ζωῆς, ἀντιλήψεως, ἰσχύος τῆς κινήσεως, καὶ τὸ αἴσθημα, ἐκείνας σὺ ὃς ἀνθρώπε, καὶ ταύτης

(1) Si contrabilanciano.
(2) La censura. (3) Delibetare.
(4) Di risolvere.

της τῆς πράξεως δι' ἣν ὑπιτίθεται τέλος ἢ τῇ ἐκείνε ἀντιλήψει ἢ τῇ ἐκείνε χινήσει.

Πρὸς τὸ ἔχειν ἰδέας ἀπηχειβωμένας περὶ τῶν ἠθικῶν πράξεων, χρεωστέμεθα νὰ θεωρῶμεν ἑκάστην πρᾶξιν ἢ 1. καθ' αὑτὴν, ἢ καθ' ὅσον αὕτη δὲν εἶναι εἰ μὴ σύνθετον διαφόρων ἰδεῶν ἁπλῶν: ἐν τόπῳ τῷ νοήματι αὕτη δὲν διαφέρει τῆς πράξεως ἐκείνης ὅπε ἵππε ὅπε πίνει, ἢ ἐκείνης ψιττακὸς (1) ὅπε φωνάζει: ἢ 2. καθ' ὅσον αὕτη ἀναφέρεται, ἢ, διὰ ταύτης τῆς ἀναφορᾶς, συμφωνὸς, ἢ ἀσύμφωνος, κανόνι τινί: πρᾶγμα ὅπε ποιεῖ αὐτὴν νὰ ὑποβαίνῃ ἀγαθὴ, φαύλη, ἢ ἀδιάφορος.

Ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ἁμαρτάνουσιν ἐν ἑκάστῃ πράξει ἐκεῖνο ὅπε διειλημμένως εἶναι αὕτη καθ' αὑτὴν, ἢ ἐκεῖνο ὅπε αὕτη ἔχει τὸ ἠθικὸν, ἢ τὸ χετικὸν πρὸς τὸν Νόμον, συχνότατα ὑπαράττονται καὶ ὑποπλανῶνται. Παραδ. χάριν. ἀφαιρεῖν τινι ἀνθρώπῳ ἄνευ τῆς αὐτε συγκαταθέσεως τὸ ὑπάρχον ἐκείνῳ, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται κλοπή. Ἀλλὰ τότε τὸ ὄρε σημαίνοντος ἐν τῇ αὐτῇ κοινῇ χρήσει, ἐχὶ ἐκεῖνο ὅπε εἶναι ἡ πρᾶξις καθ' αὑτὴν, ἀλλὰ τὸν ἠθικὸν αἰχρότητα τῆς πράξεως, προσγόμεθα εἰς τὸ ὑπτιμᾶν παῦ ἐκεῖνο ὅπε καλεῖται κλοπὴ, ὡς μίαν πρᾶξιν ἐναντίαν τοῖς Νόμοις καὶ τῇ δικαιοσύνῃ. Πλὴν, ἂν ὑπὸ φόβε, μὴ εἷς μανικὸς φονεύσῃ ἑαυτὸν ἢ ζώσῃ, ἐγὼ ἁρπάσω κρυφίως τὸ αὐτε ξίφος: ἐγὼ λέγω ὅτι εἰ καὶ αὕτη ἡ ἁρπαγὴ δύναται νὰ ὀνομάζηται κλοπὴ, καθὸ θεωρεμένη ἐν ἑαυτῇ ὡς οἵα μία πρᾶξις ἁπλῶς θετικὴ, ὅμως δὲν εἶναι μία ἁμαρτία, καθὸ ἀναφερομένη πρὸς τὸν νόμον τε Θεε, ἢ καθὸ θεωρεμένη οἵα ἠθικὴ πρᾶξις.

Ἐπέ-

(1) Pappagallo.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Ε'ΠΕΛΕΙΠΕ μοι ὁ χρόνος, αὖ ἐγὼ ἤθελον νὰ διεξέρχωμαι πάσας τὰς δυναπὰς χρήσεις. Ἐκεῖναι περὶ ὧν ὡμίλησα εἰσὶν αἱ συχνότεραι: Αὗται ἀρκοῦσι πρὸς τὸ ὑποδαίνειν ἡμῖν τὴν ἀρχὴν καὶ τὰ θεμέλια πασῶν τῶν ἄλλων ἡμετέρων ἰδεῶν τῶν χρήσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'.

Περὶ τῶν Ἰδεῶν σαφῶν καὶ ἀσαφῶν, δ'ηλονῶν καὶ συγχεχυμμένων.

ΜΕ'ΧΡΙ τοῦδε ἐγὼ ἔδειξα τὴν ἀρχὴν τῶν ἰδεῶν ἡμῶν, καὶ διεξῆλθον τὰ διάφορα ἐκείνων εἴδη. Ἂς προθέσωμεν, ὅτι εἰσί τινες ἐξ ἐκείνων σαφεῖς καὶ ἀσαφεῖς, δ'ηλονεῖς καὶ συγχεχυμμένας.

Αἱ ἁπλαῖ ἰδέαι ἡμῶν εἰσι σαφεῖς, ὅταν τὰ αὐτῶν ὑποκείμενα τὰς παρεισῶσι τῷ πνεύματι δι' ἑνὸς αἰσθήματος ἢ διὰ μιᾶς ὀρθῆς ἀντιλήψεως, ἢ ὅταν ἡ μνήμη τὰς διασώζῃ ὅπως ἐντελῶς ὅπερ ἠμπορεῖ νὰ τὰς παρασχῇ καθαρῶς καὶ κατὰ πρώτην πρόσαξιν.

Αἱ σεσυνθετοι ἰδέαι ἡμῶν εἰσὶ σαφεῖς, ὅτε αἱ ἰδέαι ὅπερ τὰς συνθέτουσιν εἰσὶ σαφεῖς ἐκεῖναι αὐταί, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶναι ἐγνωσμένος καὶ ὡρισμένος.

ΦΑΙ'ΝΕΤΑΙ ὅτι τῆς ἀσαφείας τῶν ἁπλῶν ἰδεῶν, εἶναι αἰτία, ἢ τὸ πάχος τῶν ὀργάνων, ἢ ὁ τύπος, ἄγαν κακὸς, τῶν ὑποκειμένων, ἢ ἡ ἀδυνάμια τῆς μνήμης, ἥτις δὲν δύναται νὰ τὰς διασώζῃ ἐν πάσῃ τῇ ἐκείνων ἰσχύϊ, ἀλλὰ τὰς ἀφίνει νὰ ζοφῶνται φέρε εἰπεῖν καὶ νὰ μαραίνωνται.

Γ'ΔΕ'Α ' διχεινὴς , ' εἶναι ἐκείνη σὺθα τὸ πνεῦ
βλέπει μίαν διαφορὰν ἥτις τὼ διακρίνει πάσης ἄλλ
ἰδέας. ' Γ'δέα συγχεχυμμένη ' εἶναι ἐκείνη ἥτις δὲν μ
πορεῖ ἀρχάντως νὰ διακρίνηται ἀπὸ μιᾶς ἄλλης ἰδέας
ἀπὸ τῆς ὁποίας αὕτη χρεωστεῖ νὰ εἶναι τελέως κεχωρι
μένη. Οὕτως ἡ ἀσάφεια ἀντίκειται τῇ σαφηνείᾳ, κ
ἡ σύγχυσις τῇ διακρίσει (1).

Ε'ΚΕΙΝΟ ὁπὸ καθιστᾷ τὰς ἰδέας συγχεχυμένας, ε
ται τὰ αὐτῶν ὀνόματα ἐκεῖνα αὐτά: ἐπειδὴ ἑκάστη ἰδ
ὅσα ἐκεῖνο ὁπὸ αὐτὴ εἶναι, χὴ διακεχυμένη ἀκολούθ
ἀπὸ πάσης ἄλλης ἰδέας, αὕτη δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶ
συγχεχυμένη, εἰ μὴ καθότι αὕτη δυύαται νὰ καλῆτ
δι' ενὸς ἄλλου ὀνόματος ἁπλησίως ὥσπερ δι' ἐκεί
δι' ὃ ὀνομάζεται. Ε'άν τις ἐρωτᾷ με, διατί οἱ ἄνθρ
ποι δὲν σημαίνουσι πάντοτε τὰς αὐτῶν ἰδέας διὰ τ
ὅρων τῶν πλέον οἰκείων, θέλει ἀποκρίνωμαι, ὅτι
δὲν γινώσκουσι πολὺ διεξηγημένως τὰς διαφορὰς τῶν πρα
μάτων, τὰ ὁποῖα θέλουσιν ἕκαστον τὸ ὄνομα αὐτῶ, χ
εἰς νὰ μεταδιδῶται τοῦτο τὸ ὄνομα δὲν ἄλλῳ πρά
ματι.

Δ'ΕΝ εἶναι χρεὼν ἄλλαι εἰ μὴ αἱ συνήθεσται ἰδέαι
ὁποῖαι δυύανται νὰ ἀποβαίνωσι συγχεχυμέναι, πρᾶ
μα ὁπὸ συμβαίνει,

Α'. Ο'ΤΑΝ σωτιθῶνται ἐξ ἑνὸς ὑπεράγαν μικρ
ἀριθμῶ ἰδεῶν ἁπλῶν, καὶ ὁπὸ πρὸς τούτοις αὗται α
ἁπλαῖ ἰδέαι εἰσὶν αἱ αὐταὶ ἐκείναις αἵτινες συνθέτα
σιν ἄλλας ἰδέας. Η' ἰδέα τῶ Πάρδω εἶναι συγχε
μένη, ἀν' αὐτὴ δὲν ἐγκλείῃ εἰ μὴ τὼ ἰδέαν ἑνὸς ζ
εἰς κατασίκτω (2): ἐπειδὴ πῶς ἔχει τις νὰ τὼ δι
κρίνῃ

(1) Alla distinzione. (2) Seminato di macchie.

κείνη ἀπ' ἐκείνης τὸ Παίθηρος κὴ πολλῶν ἄλλων ζώων, ἀπίνα ὀπίσης τῷ Πάρδῳ ἔχυσι τὸ δέρμα κατεσιγμένον.

Β'. Ο'ΤΕ αἱ ἰδέαι αἵτινες πὰς σωνθέτυσιν, εἰσὶν ὕπως ὁμῦ μεμιγμέναι, ὁπῦ εἶναι δύσκολον νὰ διαγινωσκωμεν πότερον χρεωσεῖ νὰ καλῆται ἕτος ὁ συγκεχυμένος σωρὸς ἰδεῶν δι' τὸ ὀνόματος ὁπῦ ἐκείνῳ δίδοται ἢ δι' τινος ἄλλυ. Ε'γὼ δεν ἠμπόρων νὰ ἐκφέρω κάλλιον τὸν ἐμποδισμὸν (1) ἐν ᾧ δ'ευρίσκομαι, ὅταν χρειάζηται νὰ δίδω ἓν ὄνομα ἑνὶ ὁμοίῳ σωρῷ ἀνειδέῳ (2), ἢ δι' ἐκείνων τῶν ἐγκεχρωσμένων πινάκων (3), ὁπῦ δεικνύονται ἓν τισι Μυσείοις, οἵτινες παρισῶσι τύπυς φανταστικὰς καὶ ἐκτόπυς ὁπῦ δεν ὁμοιάζυσιν ὅλως πρᾶγματι. Η'μπορῦσι νὰ μῦ λέγωσιν ὅτι ἕτοί εἰσιν αἱ εἰκόνες ἑνὸς 'πιθήκυ' καὶ μιᾶς 'δρυός:' ἐγὼ, δι' λόγον, ὑπολαμβάνω πᾶσαν τινὰ σανίδα, οἵα χρώματα ὥλης τάξεως κὴ ἐρριμμένα δι' τύχλυ: Ε'γὼ δεν ἠμπόρων νὰ ἰξεύρω, πότερον τὸ ὄνομα δρυὸς κὴ πιθήκυ ἁρμόζει ἐκείνοις κάλλιον ἢ παντὶ ἄλλῳ. Α'λλ' ὅταν ἓν κάτοπτρον κυλινδρικὸν, ἰδρυμένον κατά τινα ὡρισμένον τόπον, ἀθροίζῃ πάντας πὰς ἀτάκτυς διαχραφὰς (4), κὴ πὰς ποιῇ νὰ φαίνωνται ἐν μιᾷ δικαίᾳ ἀναλογίᾳ ὅπὰ μίαν πίνακα, τότε ἡ σύγχυσις ἀφανίζεται: ἐγὼ βλέπω ὅτι αὗται αἱ εἰκόνες παρισῶσιν ἓν πίθηκον καὶ μίαν δρυῦ, κὴ ὅτι ἐπομένως προσήκυσιν ἐκείνοις πάντα πὰ ὀνόματα.

Γ'. Τελευταῖον, ὅτε ἡ ἐκείνων συνύθεσις δεν ἦναι ἑδραία κὴ ἀμετάλλακτος. Τοιαύτη ὄξὶν ἡ ἰδέα πάντα

πὰ

(1) L'imbarazzo. (2) Informe.
(3) Per questi quadri coloriti, che si mostrano.
(4) Tratti irregolari.

τὸ ἀνθρώπε περὶ τῆς 'Εκκλησίας', περὶ τῆς 'Ειδωλολαβείας' καὶ περὶ ἄλλων: Οὗτος τὸν μεταλλάσσει πάσας τὰς ἡμέρας: Οὗτος ἐκκλείει ταύτης σήμερον μίαν ἰδέαν: Οὗτος θέλει τὸν ἐμβιβάσῃ αὔριον. Αὐτὴ θέλει ἤθαι πῶς ἄλλο πρᾶγμα μίαν ἄλλην φοράν.

Η' σύγχυσις λοιπὸν ἔχει μίαν σχέσιν καὶ ἀναγκαίαν ἀναφορὰν πρὸς τὰ ὀνόματα (1), καὶ τείνει πάντοτε εἰς δύο ἰδέας, καὶ μάλιστα εἰς τὰς δύο αἵτινες ἐγγύτερον πλησιάζουσιν ἀλλήλας. Θέλεις λοιπὸν νὰ ἐκφύγῃς τὴν σύγχυσιν μιᾶς ἰδέας οἷον ἐκείνης τῆς 'ανδρείας. 'Εφεύρισον πάσας τὰς ἰδίας ἰδέας ταύτης τῆς ἐννοίας: ἰδὲ ἐκείνας ὁποῦ εἰσὶν ἀχώρισοι ἐκείνης, καὶ ἐκείνας ὁποῦ εἰσι πρὸς ἐμπόδισμα (2): κάλεσον τὰς ἀχωρίσους μὲ τὸ ὄνομα 'ανδρείας: αἱ ἄλλαι προσήκουσι μιᾷ ἄλλῃ ἰδέᾳ, ἑνὶ ἄλλῳ ὀνόματι.

Δὲν ὑπῆρχε πλέον σύγχυσις ἐν τῷ λόγῳ, ὅτε αἱ ἰδέαι ἦσαν ὁλοκλήρως διακεχωρισμέναι, ὥσπερ τὰ αὐτῶν ὀνόματα εἰσὶ διακεχωρισμένα τῶν ἄλλων ὀνομάτων. Ἐδυνάμεθα νὰ σκεπτώμεθα ὅτι ταύτην τὴν ἀκριβῆ διάκρισιν, ἀλλὰ καθὼς ἡ ῥᾳθυμία καὶ ἡ ματαιότης τῶν ἀνθρώπων δὲν συμφέρει τελέως τὸν νόον, ἔτως ἐμπορεῖ μᾶλλον νὰ τὴν ὀπθυμῶμεν ἢ νὰ τὴν ἐλπίζωμεν.

ΣΗΜΕΙΩΤΕΟΝ ὅτι αἱ συνήθεσι ἰδέαι ἡμῶν δυνάνται νὰ εἶναι σαφεῖς καὶ διακεκριμέναι ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους, καὶ ἀσαφεῖς καὶ συγκεχυμέναι ἐκ τοῦ ἄλλου. Η' ἰδέα ἑνὸς χήματος χιλιοπλεύρου ἐμπορεῖ νὰ εἶναι ἔτως ἀσαφὴς εἰς τὸν πνεύματι, καὶ ἐκείνη τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ἔτως διακεκριμένη, ὁποῦ θέλει τις δυνάται νὰ διαλογίζηται,

(1) Alle parole. (2) Imbarrazzano.

ται, νὰ ποιῇ προσέτι ἀποδείξεις περὶ τὸ ἀριθμὸ τῶν 1000. καὶ μ' ὅλον τοῦτο νὰ μὴν ἠμπορῇ νὰ διακρίνῃ τὸ χίλια 1000. πλευρῶν ἀπὸ ἑνὸς ὁποῦ δὲν ἔχει εἰ μὴ 999. Ὑπεισέρχονται μεγάλα σφάλματα ἐν τῷ πνεύματι τῶν ἀνθρώπων, καὶ πολλὴ σύγχυσις ἐν τοῖς αὐτῶν λόγοις, ἐκ τῆς αὐτῶν ἀπροσεξίας: Διαλαμβάνομεν μίαν τῶν ὄψεων τῆς ἰδέας τοῦ ἀπείρου (1), καὶ πιστεύομεν νὰ γνωσκωμεν πάσας τὰς ἄλλας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Λ'.

Περὶ τῶν Ἰδεῶν τῶν πραγματικῶν καὶ τῶν χιμαιρικῶν.

ΚΑΘ' ΟΣΟΝ αἱ ἰδέαι ἀναφέρονται εἰς τὰ ὑποκείμενα τὰ ὁποῖα ταύτας προέβαλον, καὶ τῶν ποίων ἐκεῖναι θεμελιακαί εἰσι, δύνανται νὰ θεωρῶνται ὑπὸ ταύτην τὴν διπλῆν διακρίσιν. 1. 'Πραγματικὰ' ἢ 'χιμαιρικαί. 2. 'Τέλειαι' ἢ 'ἀτελεῖς. 3. 'Ἀληθεῖς' ἢ 'ψευδεῖς.'

Ἰ'ΔΕΑ 'πραγματικὴ,' εἶναι μία ἰδέα ἥτις εἶναι μία ἢ τῷ αὐτῷ 'Ἀρχετύπῳ,' ἢ Ὄντι τινὶ πραγματικῷ: 'Ἰδέα χιμαιρικὴ' εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία δὲν ἔχει θεμελίαν ὁμοιότητα μήτε τῇ ὑπάρξει τῶν πραγμάτων, μήτε τῷ 'Ἀρχετύπῳ τοῦ ὁποίου αὐτὴ γνῶσις νὰ ἦτο τὸ αὐτίγραφον. Τώρα αὖ ἡμεῖς ἐρευνῶμεν τὰ διάφορα εἴδη τῶν ἰδεῶν τῶν ὁποίων δεκτικοί ἐσμεν, θέλομεν διείσκῃ.

A.

(1) Concepiamo una delle facce dell'idea dell'infinito.

Α. Ὅτι εἰ κ᾽ αἱ ἁπλαῖ ἰδέαι ἡμῶν δὲν εἰσὶ πᾶσ
εἰκόνες ἢ φαντάσεις ἐντελεῖς ἐκείνου ὅπου ὑπάρχει ἐξ
σεν, πλὴν αὐταί εἰσι τὰ ἔμμονα ἀποτελέσματα τ
δυνάμεων ὅπου ὁ Θεὸς ἔδωκε τοῖς πράγμασι πρὸς
ἐγχαράττειν εἰς ἡμᾶς τοιαῦτα καὶ τοιαῦτα αἰσθήματα
Αὗται λοιπὸν εἰσὶ πραγματικαὶ, διότι ποιοῦσι πραγμ
τικῶς νὰ φαντασθῶμεν τὰς πραγματικὰς ποιότητας κ᾽ τ
δυνάμεις τῶν πραγμάτων.

Β. Ὅτι αἱ μόναι συνθετοι ἰδέαι ἡμῶν δύνανται
ἀποβαίνωσι χιμαιρικαί: Ἰδοὺ ἐκεῖναι πάντων τῶν συνθ
σεων αἵτινές εἰσι πραγματικαὶ, καὶ ἐκεῖναι αἵτινες
εἰσίν.

Ε᾽κεῖναι τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν χέσεων, μὴ ἔχου
ὕπαρξιν εἰ μὴ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, καὶ ὅσαι Ἀρχέτυ
ἐκεῖναι αὐταὶ καθ᾽ ἑαυτὰς, εἶναι ἀδύνατον νὰ
παρισῶσι τελέως τὸ ἐκείνων Ἀρχέτυπον, καὶ ἐπομέν
νὰ εἶναι αὗται χιμαιρικαί. Ἐκπὸς εἰ μὴ φαντασθῶμ
ἰδέας ἀσυμβάτας.

Πλὴν, πρὸς τὸ μὴ νομίζεσθαι πὰς ἐννοίας ἡμ
χιμαιρικὰς ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, χρειάζεται
πὰς καλῶμεν διὰ τῶν ὀνομάτων ὅπου ἡ χρῆσις ἀπή
σεν (1) εἰς ἐκείνας: Οὕτως ἐγὼ ἐγκαλοῦμαι (2)
λέγω χιμαίρας, ἂν ἔλεγον ὅτι ἡ ἀνδρεία εἶναι μ
παραχὴ ὅπου καταβάλλει, καὶ εἶναι ἀνενεργὴς, ἐν
κινδυνῷ (3).

Αἱ ἡμέτεραι συνθετοι ἰδέαι τῶν ὑποστάσεων, ἂν
πραγματικαὶ, ὅταν δὲν φαντασθῶσιν εἰ μὴ ἰδέας π
πάντων ἁπλῶν, αἵτινες πραγματικῶς συνυπάρχουσιν ὁμ
ἀλλ

(1) Vi fissò. (2) Sareí accusato.
(3) Che atterra ed è non attiva nel pericolo.

ἀλλ' αὗται εἰσὶ χιμαιρικαὶ, ὅτε εἰσὶ συμπεθειμέναι ἐξ ἰδεῶν ποιοτήτων, τὰς ὁποίας οὐδεὶς ἄνθρωπος εἶδε πώποτε συνυπαρχούσας ἐν ἑνὶ ὑποκειμένῳ. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἰδέα ἑνὸς Κενταύρου."

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ'.

Περὶ τῶν τελείων καὶ ἀτελῶν Ἰδεῶν.

Αἱ ἡμέτεραι παραγματικαὶ ἰδέαι εἰσὶ "τέλειαι" ἢ "ἀτελεῖς: τέλειαι," ὅταν παρεισῶσι τελέως τὰ ἀρχέτυπα τῶν ὁποίων τὸ πνεῦμα ὑποθέτει ἐκείνας παραδειγματικάς: "ἀτελεῖς," ὅταν αὗται δὲν παρεισῶσιν εἰ μὴ ὡς μέρος τῶν αὐτῶν Ἀρχετύπων.

Α. ΠΑΣΑΙ αἱ ἡμέτεραι ἰδέαι ἁπλαῖ εἰσι τέλειαι: ἐπειδὴ τελέως μᾶς σημειοῦσι τὴν δύναμιν ὅπου ὁ Θεὸς ἐθέσπισε τοῖς ὑποκειμένοις πρὸς τὸ προβάλλειν ἐν ἡμῖν ταύτας ἢ τοιαύτας αἰσθήματα.

Β. Αἱ ἡμέτεραι "ἰδέαι τῶν Ἐννοιῶν" δὲν διαφέρουσι πρὸς ὅλον Ἀρχέτυπον ἔξω ἡμῶν; αὗται δὲν ἔχουν ἄλλο Ἀρχέτυπον εἰ μὴ τὴν φαντασίαν ἐκείνου ὅπου μορφοῖ: εἰσὶ λοιπὸν αὗται "τέλειαι," καὶ δὲν ἐπορεῖσι νὰ ὑποβαίνωσιν ἀτελεῖς εἰ μὴ ἐν σχέσει μέρους, ἤγουν, ἐὰν ἀντιποιώμεθα νὰ ἁρμόζωσιν αἱ ταὶ ἀπηκειβωμένως ἐκείναις τὰς ὁποίας εἷς ἄλλος ἄνθρωπος καλεῖ διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος. Ἐγὼ σωσάπτω(t) εἰς ἓν τὰς τέσσαρας ἐφεξῆς ἰδέας. Ι. Ἐγὼ βλέπω ἕν

ἄν-

(t) Io allego.

ἄνθρωπον ἐν σοὶ μεγάλῳ κινδύνῳ. 2. ὁ φόβος δὲν π
συγχεῖ, δὲν τὸν ταράττει τὸ σῶμά του. 3. ἐκεῖνος σᾶ
μίζει μὲ μίαν καρδίαν δύσθυμη καὶ γαλήνιον τὲ μέσα
τῆς ἀπαλλαγῆς ὁπὸ ἔχει παρόντα. 4. Ἐκεῖνος καπν
σκιάζει σὲ χῶμα, καὶ τὸ ἀκολουθεῖ μὲ μίαν ἐνέργειαν
σύτονον, καὶ χωρὶς νὰ διαταράττηται τὴν γνώμην (1
ὑπὸ τῶν ἐφεσῶπων νέων κινδύνων ἐν οἷς καθίσαται: Ε
γὼ ὀνομάζω ταύτην τὴν σύνοιαν ἀνδρείαν: αὕτη, κ
ἔμοιγε δοκεῖ, εἶναι τελεία. Εἷς ἄλλος ἄνθρωπος ποι
σὲ διάφορον συνήθειον ᾧ δίδωσι τὸ αὐτὸ ὄνομα: Αὕτη
σύνοια θέλει ἦθαι τελεία, ἐφ' ὅσον ἐκεῖνος δὲν θέλ
τὴν ἀναφέρῃ εἰ μὴ εἰς τὴν αὐτὴν συνήθειαν ἐκείνην α
τὴν: ἀλλ' ἀτελὴς ἂν αὐτὴν ἀναφέρῃ πρὸς τὴν ἐμὴν
πρὸς ἐκείνης Ἀρχέτυπον.

Γ. Αἱ ἡμέτεραι ἰδέαι τῶν ὑποστάσεων, ὑποτίθεντ
νὰ παρεισῶσιν, ἢ τὴν πραγματικὴν οὐσίαν τῶν πραγμ
των, ἢ τὰς ποιότητας καὶ τὰς δυνάμεις τούτων τῶν πρα
μάτων. Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἰδέας τελείας τῶν ὑποστάσε
μήτε καθ' ἓν μήτε καθ' ὅλον (2).

Ἡ ΜΕΙΣ δὲν ἔχομεν τοιαύτας ὡς πρὸς τὴν πραγμ
τικὴν οὐσίαν τῶν ὑποστάσεων: ἐπειδὴ, ὅσων τούτων τῶν
σιῶν παντελῶς ἀγνώστων ἡμῖν, πῶς ἠμποροῦμεν ἡμεῖς
αὐορύξωμεν τὰ ἐκείνων Ἀρχέτυπα; Ἐδυνάτο τις νὰ ὑπ
πτεύσῃ, ὅτι ἐπειδὴ αἱ ἡμέτεραι ἰδέαι τῶν ὑποστάσε
δὲν εἰσὶν εἰ μὴ συμπλοκαὶ (3) ἰδεῶν ἁπλῶν ὡρισμ
νων ποιοτήτων συγκεκριμένων, ἢ ὑποτεθειμένων ν
ὑπάρχωσιν ὁμοῦ ἐν σοὶ καὶ τῷ αὐτῷ ὑποκειμένῳ, ἀλ
λὰ-

(1) Senza ſpaventarſi.
(2) Nè all'uno nè all'altro di queſti riguardi.
(3) Unioni.

λαθεῖ, ὅτι αὗται αἱ συμπλοκαί εἰσιν ἡ πραγματικὴ ἰδέα τῆς ὑποστάσεων. Ἀλλὰ αὖ ἐν ᾧ ἐκείνη ἡ πραγματικὴ τῶν ἰδιότης ὅπου ἀνακαλύπτονται ἐν τοιούτῳ ἢ τοιούτῳ σώματι, ἦσαν ἀναγκαίως συνδεδεμέναι μὲ πάντων τῶν συμπλοκῶν, αὗται ἐδύναντο νὰ ἐπιφέρωνται ἐξ ἐκείνων, οὗ χάριν ἐπιφέρονται πᾶσαι αἱ ἰδιότητες τὸ χιγάντε ἐκ τῆς ἰδέας τῶν χιῶν χραμμῶν αἵτινες συμπλείστι μίαν χώραν.

Δεν εἶναι ἧττον ἀδύνατον νὰ μορφοῖ τις μίαν ἰδέαν τελείαν τῆς ὑποστάσεων, ἀφ' τῆς αἰσθητῆς αὐτῆς ποιότητος: δὲν εἶναι ἐπ' ἀδεν' ἀνθρώπῳ, ἀθροίζειν ἐν τῇ ἰδέᾳ μιᾶς ὑποστάσεως, μήτε πάσας τὰς αὐτῆς δυνάμεις, μήτε πάσας τὰς αὐτῆς ποιότητας: αὗται εἰσιν ὑπεράγαν διάφοροι καὶ ὑπεράγαν πολλαὶ τὸν ἀριθμόν. Αἱ πλεῖσαι τῶν ποιοτήτων ὅπου συνθέτουσι τὰς ἡμετέρας ἰδέας τῆς ὑποστάσεων, ἐκ εἰσὶν εἰ μὴ αἱ δυνάμεις τῶν σωμάτων τὸ εἷς ὑπὸ τὸ ἄλλο: τώρα πῶς εἶναί τις βέβαιος ὅτι γινώσκονται πᾶσαι αὗται αἱ δυνάμεις, ἤγουν αἱ μεταβολαὶ τὰς ὁποίας ἐκεῖνα ἠμποροῦσι νὰ δέχωνται τὸ εἷς ὑπὸ τὸ ἄλλο ἐν τοῖς διαφόροις τρόποις καθ' ὃς δύνανται νὰ ἐνεργῶσι τὸ εἷς ὑπὸ τὸ ἄλλο; Τότε εἶναι ἀδύνατον νὰ λαμβάνῃ τις πεῖραν ἐν ἑνὶ σώματι, ἢ ἔτι ἧττον ἐν πᾶσιν. Ὅθεν ἐγὼ συμπεραίνω, ὅτι εἶναι ὑπὲρ πᾶσαν τὴν δύναμιν καὶ πᾶσαν τὴν ἔκτασιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος νὰ ἔχῃ ποτὲ μίαν ἰδέαν τελείαν ἢ ἀπαρτισμένην πασῶν τῶν δυνάμεων, καὶ πασῶν τῶν ποιοτήτων ἑνὸς ὑποστάσεως.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ'.

Περὶ τῶν ἀληθῶν καὶ ψευδῶν Ἰδεῶν.

ΕΠΕΙΔΗ' οὐκ εἰσὶν εἰ μὴ αἱ προπάσεις, αἵτινες ἀκριβοδικαίως εἰσὶ δεκτικαὶ ἀληθείας καὶ ψεύδους δεν' ἠμποροῦσι νὰ ὀνομάζωνται αἱ ἰδέαι ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς, εἰ μὴ ἀκολούθως (1) προπάσει τινὶ ἐνδοτέρᾳ. Ἂν πρόντι αἱ ἰδέαι ἡμῶν οὐκ εἰσὶν εἰ μὴ αὐτιλήψεις τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ἐγὼ δεν' βλέπω νὰ ἠμπορῇ τις νὰ τὰς ὀνομάζῃ ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς, ὃν ξόπου δεν' ἠμπορῇ νὰ λέγῃ περὶ ἑνὸς ἁπλοῦ ὀνόματος ὅτι εἶναι ἀληθὲς ἢ ψευδές. Ἐγὼ δεν' βλέπω, ὅτι ἡ ἰδέα τοῦ Κενταύρου καθ' αὑτὴ εἶναι μία ἀντίληψις ἐν τῷ ἐμῷ πνεύματι νὰ θεωρεῖται πλεῖον ἀληθείας ἢ ψεύδους, ἢ αὐτὴ ἡ αὐτὴ φράσις ὅταν προφέρηται ἢ γράφηται ὑπὸ τοῦ χαρτίου. Ὁμολογῶ ὅμως, ὅτι, λαμβανομένου τοῦ ὀνόματος ἀληθοῦς ἐν νοήματι μεταφυσικῷ, ὑπὲρ ἐκείνου ὅπου εἶναι πραγματικῶς τοιοῦτον ὁποῖον ἐκεῖνο εἶναι, ἠμποροῦνα νὰ λέγωνται ὅτι πᾶσαι αἱ ἰδέαι ἡμῶν εἰσὶν ἀληθεῖς καὶ πλὴν εἶναι, ἴσως, ἐν τοῖς πράγμασιν αὐτοῖς τοιοῦτόν τι ἐστὶν ἀληθέσιν ἐν τούτῳ τῷ νοήματι, μία κρύφιος αὐταφορὰ πρὸς τὰς ἡμῶν ἰδέας, αἵτινες ὑπατίθενται νὰ εἶναι τὸ Ἀρχέτυπον τοῦτο τοῦ εἴδους πραγματικότητος, τοιοῦτόν ἔτι ὅπου τῶν τοῦ ἰδεῶν αὐτῶν μορφοῦται μία πρόπασις ἀληθερά.

80

(1) Conſeguentemente.

ΕΚΕΙΝΟ λοιπὸν ὁπὸ ποιεῖ τὰς ἰδέας ἡμῶν νὰ εἶναι ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς, εἶναι ὅτι τὸ πνεῦμα τὰς ἀναφέρει πρὸς πράγματα ἔξωθεν, καὶ ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ ἀναφορᾷ ἐκεῖνο κρίνει λανθανόντως (1) περὶ τῆς αὐτῶν ὁμοιότητος πρὸς τοῖς πράγμασιν. Αὕτη ἡ κρίσις εἶναι ἀληθινή; αἱ ἰδέαι εἰσὶν ἀληθεῖς. Εἶναι ἐκείνη ψευδής; Εἰσὶν αὗται ψευδεῖς. Γίνεται τὰ συμπτώματα τὰ πλέον συχνὰ ἐν οἷς περὶ τίνος τὸ ὑποκείμενόν ποιοῦνται κρίσεις δεκτικαὶ ἀληθείας ἢ ψεύδους.

A. Ὅταν εἷς ἄνθρωπος κρίνῃ ὅτι αἱ αὐτοῦ ἰδέαι εἶναι ὅμοιαι ἐκείναις τὰς ὁποίας εἷς ἄλλος ἄνθρωπος καλεῖ διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ὥσπερ ἐκεῖνος, οἷον ἡ ἰδέα δικαιοσυνῆς, σωφροσυνῆς, θεοσεβείας, ἢ ἄλλων.

B. Ὅταν ἐκεῖνος ὑποθέτῃ ὅτι αὗται ἁρμόζουσι τῇ πραγματικότητι τῶν πραγμάτων. Alla realità delle cose.

ΚΑΤΑ τὸ πρῶτον (2), πᾶσαι αἱ ἡμῶν ἰδέαι ἠμποροῦσι νὰ εἶναι ψευδεῖς: ἀλλ' αἱ ἁπλαῖ ἰδέαι ἧττον τῶν ἄλλων. Εἶναι ῥᾴδιον εἷς ἄνθρωπος νὰ καλῇ λευκὸν, ἐκεῖνο ὁπὸ εἷς ἄλλος ὀνομάζει μέλαν: ἧττον προσέτι ἠμπορεῖ τις ὑποκείμενος νὰ συγχέῃ τὰς ἰδέας τῶν διαφόρων αἰσθήσεων, καὶ νὰ ὀνομάζῃ διὰ τοῦ ὀνόματος σκληροῦ χρώματος ἐκεῖνο ὁπὸ εἷς ἄλλος σημειοῖ διὰ τοῦ ὀνόματος μιᾶς ὀσμῆς. Ὡς πρὸς τὰς συνθέτους ἰδέας ἡμῶν, ἐκεῖναι τῶν ὑποστάσεων εἰσὶν αἱ ἧττον ὑποκείμεναι νὰ εἶναι ψευδεῖς, ἢ νὰ ἐνφέρωσι διάφορα πράγματα διὰ διαφόροις προσώποις. Διότι εἶναι εὔκολον νὰ διακρίνῃ τις τὰς ὑποστάσεις, διὰ τῶν αἰσθητῶν αὐτῶν ποιοτήτων. Εἰσὶ λοιπὸν

(1) Tacitamente.
(2) Al primo riguardo.

πὸν χειδὸν αἱ μόναι ἔννοιαι ἡμῶν αἴτινες, κ᾽ τοῦτο (1) δυνάνται νὰ ἀποβαίνωσι ψευδεῖς. Εἶναι δυνατώτατον ὅτι ἡμεῖς θέλομεν καλῇ διαιοσυνίῳ ἐκεῖνο ὁποῦ εἷς ἄλλος θέλει καλέσῃ δι᾽ ἄλλο ὀνόματος. Ἐπειδὴ τῶν ἐννοιῶν ἡμῶν ὁσῶν συνθέτων ἐξ ἰδεῶν, τὰ ὁποῖα τὸ πνεῦμα ποιεῖ ὡς αὐτῷ ἀρέσκει, ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἄλλο αὐτίτυπον (2) κ᾽ τὸ ὁποῖον νὰ τὰς διαπονῶμεν καὶ νὰ τὰς μορφῶμεν, εἰ μὴ τὰς ἰδέας τῶν ἀνθρώπων οἵτινες ὑποτίθενται νὰ χρῶνται τοῖς ὀνόμασι τῶν ἐννοιῶν ἐν τῇ αὐτῶν σημασίᾳ τῇ πλέον δικαίᾳ: πρέπει εἶναι ἀκόλουθον αὐταὶ νὰ διαφέρωσι τύτε τὸ ἀρχέτυπε, καὶ ἐπομένως νὰ εἶναι ψευδεῖς.

Κατὰ τὸ δεύτερον (3), τυτέστιν, ὅταν ἡμεῖς ἀναφέρωμεν τὰς ἡμῶν ἰδέας πρὸς τὴν πραγματικὴν ὕπαρξιν τῶν πραγμάτων, δὲν εἰσὶν εἰ μὴ αἱ ἡμέτεραι ἰδέαι τῶν ὑποστάσεων ὁποῦ νὰ ἐμπορῶσι νὰ ὀνομάζωνται ψευδεῖς. Αἱ ἡμέτεραι ἰδέαι τῶν ἐννοιῶν δὲν ἀναφερόμεναι πρὸς ἄλλον ἔξωθεν ἀρχέτυπον, εἰσὶν ἀναγκαίως ἀληθεῖς πίσται. Εἰσὶ πρόσθι ἀναγκαίως ἀληθεῖς ἢ πίσται αἱ ἡμέτεραι ἰδέαι ἁπλαῖ: ἐπειδὴ ἀναλογοῦσι (+) πρὸς τὰς δυνάμεις ὁποῦ ὁ Θεὸς ἔθετο ἐν τοῖς ὑποκειμένοις, ὅπως αὐταὶ ἐγείρωσιν ἐν ἡμῖν τοιαύτας ἢ τοιαύτας ἀντιλήψεις.

Μὴ αἰτιῶ παύτας τὰς ἰδέας ψεύδους ἢ ἀπιστίας ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα κρίνει ὀρθότε, ὅτι αὐταί εἰσιν ἐν τοῖς πράγμασι τοῖς αὐτοῖς: ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ποιεῖ νὰ ἔχωμεν τὰ ἐκείνων αἰσθήματα, εἰ μὴ ὅπως χρησιμεύωσιν εἰς τὸ διακρίνειν τὰ πράγματα, κ᾽ ἐκλέγειν ἐκεῖνα ὧν ἡμεῖς χρήζομεν. Εἴτ᾽ ὦν ἐγὼ κρίνω ὅτι ἰδέα

(1) A questo riguardo. (2) Modello.
(3) Al secondo riguardo. (4) Corrispondono.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἰδέα τῦ 'ξανθῦ' εἶναι ὅτι τὸ 'κάλθω' (1) εἶπε ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῇ, ἄυτη δὲν χρειαζεῖ διὰ τῦτο νὰ νομίζηται ψευδὴς: ἐπειδὴ τὸ αἴσθημα τῦ ξανθῦ δὲν μᾶς ἐξαπατᾷ εἰ μὴ πρὸς τὸ διακρίνειν τὸ κάλθω ἀπὸ τὰ ἄλλα ἀνθη.

Μήτε ὑποπτεύει ἐκείνας ὅτι ψεύδει, ὅτε προσέτι, διαφέρει τῆς διαφόρυ κατασκευῆς τῶν ὀργάνων ἡμῶν, ὧν διατεταγμένον, ὅτι τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον νὰ προξενῇ ἰδέας ἀνομοίυς ἐν διαφόροις προσώποις: τῦτο δὲν ἠδύνατό ποτε νὰ εἶναι ἐγνωσμένον: διότι τῦτο τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ πάντοτε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐφ' ἑκάστου ἀνθρώπου ἰδίως (3). Ἐγὼ ὅμως εἰμὶ πολὺ δυσπρόσιτος εἰς τὸ πιστεύειν, ὅτι αἱ ἰδέαι αἱ προβαλλόμεναι ἐν διαφόροις προσώποις ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὑποκειμένων, εἶσι πολὺ ὅμοιαι ἀλλήλαις. Ἠμπορεῖ τις κατὰ ἀλήθειαν νὰ τὰς ὀνομάζῃ κακῶς, καὶ νὰ δίδῃ τῷ χρώματι τῆς 'πορφύρας' τὸ ὄνομα 'κοκκίνυ' (4) ἀλλὰ τῦτο δὲν καταστρέφει ψευδεῖς τὰς ἁπλᾶς ἰδέας.

Δὲν εἶναι λοιπὸν, εἰ μὴ αἱ ἡμῶν ἰδέαι τῶν ὑποστάσεων ὅπυ ἠμποροῦσι νὰ εἶναι ψευδεῖς ἐν τῷ νοήματι ὅτυ ἐγὼ ἐδῶ λαμβάνω τὸ ὅρον ψευδῆς, καὶ αὗται δύνανται νὰ ἀποβαίνωσι τοιαῦται κατὰ διαφόρυς τρόπυς: 1. Ὅταν λαμβάνωνται ὡς ἀποδείξεις τῆς ἀγνώστυ οὐσίας τῶν πραγμάτων: 2. Ὅταν συνάπτωσι ποιότητας ἁπλᾶς μὴ συνυπαρχούσας ἐν ἑνὶ ὄντι πραγματικῷ. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἰδέα τῦ 'Κοκκίνυ:' Ὅταν ἐκ μιᾶς συμπλοκῆς ἰδεῶν ἁπλῶν, βεβαίως καὶ πραγματικῆς ἀρνῦ-

(1) Fiorrancio. (2) Fosse stabilito.
(3) In particolare.
(4) Di scarlato:

ἀρνῆται τις μίαν μόνλω ἥτις εἶναι ἀσιωδῶς σωμμιγής Παραδ. χάειν. Θέλει ἔχητις τὸ χρυσὶς μίαν ἰδέαν ψευδεσάτλω, αὖ ἀρνῆται ῥητῶς, ὅτι ἡ 'πικτότης' (1) σωυπάρχει μὲ τὰς ἄλλας αὐτῶ ἰδιότητας, αἵτινές εἰσιν, ἡ 'ἔκτασις,' ἡ 'στερεότης' ἡ ποιότης 'τὸ εἶναι ἐλατὸν τῇ σφύρᾳ (2), 'χωνευτὸν,' καὶ ἄλλα. Ἀλλ' ἐὰν ἐξ ἀγνοίας ἢ ἐξ ἀπροσεξίας, ἐγὼ ἀφαλείπω ταύτλω τὴν 'πικτότητα,' τότε ἡ ἰδέα ὁπῶ θέλει μᾶλλον θέλει ἠθαμᾶλλον ἀτελὴς, ἢ ψευδής.

Ἀλλ', ὁπωσδὴν τὸ πνεῦμα ἀναφέρει τὰς αὐτῶ ἰδέας, ἢ εἰς τλὼ σημασίαν τῶν ἐκείνων ὀνομάτων, ἢ εἰς τὸ πραγματικὸν τῶν ἐκείνων ὑποκειμένων, ἐγὼ πιστεύω ὅτι ἐποιεῖτο κάλλιον καλεῖν αὐτὰς 'ἐξηκειβωμένας' καὶ 'καὶ ἀκειβεῖς': 'ἐξηκειβωμένας' ὅταν αὗται ἁρμόζωσι τοῖς αὐτῶν Ἀρχετύποις: 'καὶ ἀκειβεῖς' ὅταν ἀφισῶνται ἐκείνων. Ἀλλ' αἱ ἰδέαι ἡμῶν καθ' ὅσον εἰσὶν ἀντιλήψεις τῶ ἡμετέρω πνεύματος, μέχρις ὧ δὲν φθλαμβάνωσιν ἰδέας ἀσυζεύκτως (3), εἰσὶ πᾶσαι ἀκειβεῖς.

ΚΕ.

(1) Fissezza.
(2) Malleabile. (3) Incongiungibili.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ.

Περὶ τῦ κοινωνήματος (1) τῶν ἰδεῶν, κὴ τῶν ἐξεων σωματικῶν κὴ πνευματικῶν.

ΠΑΝΤΕΣ οἱ ἄνθρωποι ἔχυσι τὴν ὄψιν ἀρκέντως ὀξεῖαν (2), πρὸς τὸ διακρίνειν ἐν ταῖς δόξαις, ν τοῖς λόγοις (3), κὴ ἐν τῇ πολιτείᾳ (4) τῦ ἄλλων ἀνθρώπων πρᾶγμά τι φαντασιώδες, κὴ εἰδός τι ἀφροσύ-ις. Οὗτοι συχνὰ δογματίζυσι δικαίως, ἀλλὰ δὲν ποιῦ τὸ αὐτὸ περὶ ἑαυτῶν. Εἰσὶν ἴσως ἐν τῇ ἐκείνων πολιτείᾳ κὴ ἐν ταῖς ἐκείνων δόξαις ἀειδίαι (5) πολὺ κροπώτεραι, ἀλλὰ τῦ ὁποίων ὅτι δὲν ἀντιλαμβάνον-αι, κὴ περὶ τῦ ὁποίων ἰῶ δύσκολον νὰ ἐλέγχῃ τις κείνυς.

ΕΛΛΟΓΟΥΝΤΑΙ (6) κοινῇ αὗται αἱ φαντασίαι τῦ νεύματος τῇ ἀγωγῇ, κὴ τῇ ἰσχύϊ τῦ προκείσεων. Ἔτο γίνεται συχνὰ μὴ δικαιοσυνης. Ἀλλὰ τῦτο δὲν νει καταβαίνειν ἕως εἰς τὴν ῥίζαν τῦ κακῦ, μήτε παιδμεῖν πάσας τὰς αἰτίας ἐκείνυ, πάντα τὰ συμ-τώματα κὴ πάντα τὸν κίνδυνον. Καὶ ὄντος τότε τῦ νο-ήματος πολὺ φθοροποιῦ, κὴ μαίνοντος συχνὰ τὰς ἀν-

θρώ-

(1) Associazione.
(2) Penetrante. (3) Discorsi.
(4) Condotta.
(5) Irregolarità. (6) S'imputano.

Ἀνθρώπους ἔτι τοὺς πλέον φρονίμους, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἀπ-
πτύσωσι τοιαύτας καλῶς τὴν ἐκείνου φύσιν.

Ε'ΝΙΑΙ τῶν ἰδεῶν ἡμῶν ἔχουσι μεταξὺ αὐτῶν σύνα
σμὸν ἀναγκαῖον: καὶ εἶναι καθῆκον τοῦ λόγου, καὶ κατὰ
αὐτὸ δόξα ἐκείνου καὶ τελειότης, καλῶς γνωρίζειν παύ-
τας ἰδέας, καὶ ὀχυρὸν τὴν αὐτῶν κοινωνίαν (1). Ἀ-
λλὰ γίνονται ἐν τῷ πνεύματι ἄλλα κοινωνήματα ὄπτ-
σια. Τοῦτο συμβαίνει μεταξὺ ἰδεῶν αἵτινες δὲν ἔχ-
σιν ἀδεμίαν ἀγχιστείαν, ἀδεμίαν ἀναφορὰν μεταξὺ ἀλ-
λων: Ἰδέαι αἵτινες ἐχρεώστουν νὰ μένωσιν αἰωνίως κε-
χωρισμέναι, ἀλλὰ συνοικειοῦνται ὁμοῦ, διὰ συνο-
σμων (2), τὰς ὁποίους ἡ ἕξις καθιερώ κατὰ μικρὸν ὡ-
δὸν ἀλήτους. Ἡ ἐκείνων Κοινωνία ὑποβαίνει ὅπω βε-
βαιος καὶ ὅπως ὄφελιμος, καὶ τὸ συμβόλαιον τοῦ πρὸς ἀλλή-
λους εἶναι ὅπως ἕτοιμον, ὁπόταν μία μόνη παρεισάτα
πνεύματι, πᾶσαι αἱ τῆς κοινωνίας παρεισῶνται τοῦ
το. Ἐν ταύτῃ τῇ κοινωνίᾳ ἄγαν καλῶς τεταγμένῃ, δ
εἶναι ἀδεμία ἰδέα ἥτις νὰ εἶναι ἀδιάφορος τῶν συγ-
γένειν αὐτῆς (3): πᾶσαι βοηθοῦσιν ἀλλήλαις, ἀνα-
πυροῦσιν ἀλλήλας, καὶ πᾶσαι διαπονοῦνται τοῦ διατή-
σης συνόσεως αὐτῶν.

Τ ΩΡΑ ἐπειδὴ ταῦτα τὰ συνήθεια ἰδεῶν, μετ' αὐ-
θεσίας (4) συνεζευγμένων, γίνονται, καὶ συνδέσεις
ἢ ἀπὸ τύχης, ἢ διὰ βουλεύματος (5) τοῦ πνεύματος
εἶναι σαφὲς ὅτι χρεώστουσι νὰ διαφέρωσιν ἀπείρως κα-
τὰ διαφορότητα τῆς φύσεως, τῆς ἀγωγῆς, καὶ τοῦ σχή-
ματος ἑκάστου ἀνθρώπου.

Α'ΠΟΚ-

(1) La lor società. (2) Si associano insieme per legami
(3) Per le sue Compagne: (4) Licenziosamente.
(5) Per deliberazione.

Ἀποκτῶνται ἐκ συνηθείας τρόποι τινὲς τοῦ ἐνθυμεῖσθαι, τοῦ θέλειν καὶ τοῦ κινεῖσθαι. Αὗται αἱ ἕξεις, κατὰ τὸ δοκοῦν ἐμοὶ, οὐκ εἰσὶν εἰ μὴ τὰ ζωώδη πνεύματα (1), τὰ ὁποῖα ἀναπεπάσαντα ἑαυτοῖς μίαν φορὰν ἴχνη ὁδῶν (2) ῥέουσιν εἰς ἐκεῖνα τὰ αὐτὰ ἴχνη, ἕως ἐκεῖνα κατασήσωσιν αὐτὰ ὁδοὺς τετριμμένας, καὶ σὺν τούτοις αὐτὰ κινοῦνται μὲ τόσην εὐκολίαν, ὥστε φαίνεται αὐτὴ ἡ κίνησις ἐφυσικὴ ἐκείνοις. Ἐγὼ δὲν διαλαμβάνω, ἄλλας αἰτίας τοῦ ἕξεων, ἔτι καὶ ἐκείνων τοῦ ἐνθυμεῖσθαι. Ὅπου ἐὰν ἐγὼ ἀπατῶμαι, ἐκεῖνο ὅπου ἤδη εἶπον τοὐλάχιστον θέλει χρησιμεύῃ εἰς τὸ ἀναπτύσσειν, διατί ὅταν μία ἰδέα ἐγείρηται, πᾶσαι ἐκεῖναι ὅπου αὐτῇ ἐκοινώνησαν (3) ἐγείρονται παρευθὺς μετ' ἐκείνης: διατί, ὅταν κινῶνται κινήσεις τινὲς τοῦ σώματος, πᾶσαι ἐκεῖναι αἵτινες εἰώθασι νὰ τὰς συνοδεύωσι ἀκολουθοῦσι παρευθὺς ἡ μία τὴν ἄλλην: καὶ διατί, ὅλος μέλος ὁλόκληρον (4) παραλαμβάνεται σὺν τῇ Μουσικῇ, δι' ὃν ὅπου αὐτὸς τὸ ἀρχίσῃ.

Οὗτοι οἱ πολυμερεῖς δεσμοὶ τῶν ἰδεῶν ἔχουσιν ἰσχὺν ἀπαραίτητον, πρὸς τὸ διαπαράττειν τὰς ἠθικὰς καὶ φυσικὰς ἡμῶν παραξείς, τὰ ἡμῶν πάθη, τὰς ἡμῶν λόγους, καὶ τὰς ἡμῶν ἐννοίας ἐκείνας αὐτὰς, ὅπου δὲν εἶναι δὲν ἀξιώτερον τῆς δυστυχοῦς βαπτίσεως, ἢ τὸ παραλαμβάνειν καὶ διασκορπίζειν ταύτας τὰς κινδυνώδεις κοινωνίας ἰδεῶν τὰς ἐν ἡμῖν.

Αἱ ἰδέαι 'Πνευμάτων' καὶ 'Φαντασμάτων,' ἔχουσιν

(1) Gli ſpiriti animali.
(2) Tracce, ſcorrono.
(3) Si ſono associate con quella.
(4) Un' aria tutta intiera.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἐιν αὗται πλείονα ἀναφορὰν πρὸς τὸ σκότος ἢ πρὸς τ
φῶς; Ἀλλ᾽ ὅμως μία δέλη ἀπόπληκτος (1) ἂς ἔλξη
καὶ ἀνακυκλήσῃ ταύτας τὰς ἰδέας ἐν τῷ πνεύματι σ
παιδίᾳ, ὡσαὶ αὗται νὰ ἦσαν ἀχώριστοι, θέλει ἴσω
συμβῇ, ὅτι ἐκεῖνο δὲν θέλει δυνηθῇ νὰ τὰς χωρίζ
πώποτε, κ᾽ δὲν θέλει δύσκηται ποτὲ ἐν τῷ σκότει
χωρὶς νὰ παράστηται ὑπὸ τῶν φοβερῶν ἰδεῶν φαντάσμα
τός τινος. Δὲν εἶναι εὐδεμία ἀναφορὰ μεταξὺ τῆς ἀλγ
δόνος κ᾽ τῦ τόπυ ἐν ᾧ ἐκείνῳ ὑπομένεται: ὅμως
ἰδέα τύτυ τῦ τόπυ φέρει παύτοτε μεθ᾽ ἑαυτῆς μίαν ἰδέα
ἀλγηδόνος καὶ λύπης: ταῦτα συγχέονται παύτοτε: κ
δὲν ἠμπορεῖ τις νὰ ὑποφέρῃ εὐδὲν πλέον τῶ μίαν ἢ π
ἕτερον.

Αἱ ἕξεις κ᾽ αἱ ἐλλείψεις πνεύματος ἀπεκτημένα τ
τὸν τρόπον, κ᾽ εἰσὶ μήτε ἵππον ἔντονοι, μήτε ἵππο
συχναὶ, εἰ καὶ ἵππον ἀποκτημένα. Εἷς ἄνθρωπος
εἴτ᾽ ἂν ὑπ᾽ ἀγωγῆς, εἴτε ὑπ᾽ ἄλλης τινὸς ἀρχῆς, ἔσ
πεπεισμένος ὅτι δὲν ὑπάρχει εὐδὲν Ὄν τοιοῦτον ὁπ
καὶ μὴν εἶναι ὕλη: τίνας ἐννοίας θέλει ἐκεῖνος ἔχῃ τῶ
καθαρῶν Πνευμάτων! Ἂς ἔχῃ ἐκ παίδων προσηρεισμέ
νον εἶδος μορφῆς (2) πρὸς τῶν ἰδέαν τοῦ Θεοῦ, τί
νας ἀποπίας δὲν θέλει ἐκεῖνος ἀποδέχηται ὡς πρὸ
τῶν Θεότητα; Ἂς ἀπονέμῃ τὸ ἄπταιστον εἰς μόνῳ προ
σώπῳ: καὶ τὸ ἄπταιστον πρόσωπον ἂς ἀπαιτῇ νὰ ὁμο
γνωμονῶσιν οἱ ἄλλοι ἐκείνῳ περὶ μιᾶς προπάσεως χωρὶ
νὰ τῶν ἐρευνῶσι: κ᾽ οὗτος θέλει πιστεύσῃ ἀπόλως ἀπ
πίας κ᾽ ἀντιφάσεις.

Οὗτοι οἱ σκώδεσμοι ἔπω ἐσνοὶ κ᾽ ἔπως ἄλυτοι με
πεξῦ

(1) Insensata, scempia venga ad inculeare.
(2) Abbia attaccato una figura.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

παξυ πολλῶν ἰδεῶν, αἱ ὁποῖαι δεν ἐμπορεπε ποτὲ νὰ συμ-
βαίνωνται μήτε νὰ ὑποφέρωσιν ἀλλήλας, ποιὸς ϗ σώζ-
ει τὰς ἀντιτάξεις ϗὴ τὰς ἀδιαλλάκτες μάχας μεταξὺ τῦ
διαφόρων αἱρέσεων Φιλοσοφίας ϗ Θρησκείας. Ἐγὼ ὁμο-
λογῶ ὅτι τὸ συμφέρον κρατεῖ πολλοὺς ἀνθρώπυς ἐν δό-
ξαις τὰς ὁποίας αὐτοὶ καλῶς οἴδασι νὰ εἶναι σφαλεραὶ,
ἀλλὰ δὲν ἄδικον νὰ λέγωμεν ὅτι πάντες ἐκεῖνοι ὅπε προ-
κολλῶνται αὐταῖς ἀπατῶνται ἐκ προαιρέσεως, (1) ϗ ὅτι
ἀποδιοπομπᾶνται πάντες, ἀπαναινομένης τῆς δικαίας συ-
ειδήσεως αὐτῦ, τὴν ἀληθειαν ἥτις παρισᾶται αὐτοῖς
ἴσον ἐναργῶς, ϗὴ ἐκ τοσούτων μερῶν. Ἀναμφιβόλως,
ἐστί τινες οἱ ὁποῖοι ποιοῦσιν ἐκεῖνο ἐφ' ᾧ πάντες κατ-
γινῶνται, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀναζητεῖν εἰλικρινῶς τὴν ἀλή-
θειαν.

Ἄρα, ἐκεῖνο ὅπε ἀπατᾷ τὸς ἀνθρώπυς τὸς πλέον
εἰλικρινεῖς ἕως τὸ ποιεῖν αὐτὸς νὰ πράττωσιν ἐναντία
τῷ κοινῷ λογισμῷ, εἶναι ὅτι ἡ ἕξις, ἡ ἀγωγὴ, ϗὴ ἡ
προκρισις ὑπὲρ τῆς αἱρέσεως, τὸς ἐποίησε νὰ συγχέω-
σι ἐν μιᾷ μόνῃ ἰδέᾳ, ἰδέας ἐν παντὶ νοήματι τελέως
κοινωνήτας, αἵτινες πάντοτε φαίνονται ἐκείνοις ὃ κεχω-
ρισμένα, ϗὴ ὅπως ὀλίγον χωρισεὶ (2), ὡσαὶ νὰ μὴν
ἔχω εἰ μὴ μία μόνη ἰδέα. Τότε ὁ δημώδης λόγος il
pergo εἶναι σαφὲς, τὸ ἀσυνήθεστον ϗὴ φρικῶδον ἄθροι-
σμα τῦ λόγων galimathias, γνώμη δύσαθής: ϗὴ αἱ
ἀτοπίαι, ἀποδείξεις. Μὴ ζήτει ἀλλαχὲ τὰς αἰτίας τῶ
τολεῖσθαι μέρος τῦ σφαλμάτων, ϗὴ ἴσως πάντων τῦ
σφαλμάτων τῦ ἀνθρώπων. Ὅπε ἂν δύσκολεται αὐτὴ ἡ
ὑπόσκεψις ἄγαν ὑπερβολικὴ, θέλει μὲ συγχωρηθῇ τὸ-
λάχιστον, ὅτι ἔπος ὁ σωρὸς ἰδεῶν φύσει ἀσυνδέ-
των,

(1) Per deliberazione. (2) Separabili.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

των, εἶναι τὸ πλέον κινδυνώδες παντων τῶν ἁμαρτη
των. Οὗτος κωλύει νὰ βλέπωμεν καὶ νὰ ἐρευνῶμεν:
τος πληροῖ ἀναγκαίως τὸ πνεῦμα, ψευδῶν ἰδεῶν,
τὰς λόγους, ψευδῶν ἀκολουθιῶν.

Ἀφ' ὅτε ἐξεθέμην τὴν ἀρχὴν, τὴν ἔκτασιν,
τὰ διάφορα εἴδη τῶν ἰδεῶν ἡμῶν, τουτέστι, τὰ μέ
καὶ τὴν ὕλην τῶν ἡμετέρων γνώσεων, φαίνεται νὰ ἐχ
σιν νὰ δεικνύω τὴν χρῆσιν τὴν ὁποίαν τὸ πνεῦμα ποι
ται ἐκείνων, καὶ τὴν γνῶσιν τὴν ὁποίαν ἐξ ἐκείνων
ναται νὰ σωάγῃ: ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ ἀπεσπασμέναι (1
ἰδέαι ἡμῶν ἔχουσι μίαν ἀναφορὰν ἀναγκαίαν πρὸς τ
γλωικὰς ὅρους, καὶ καθόλου αἱ ἰδέαι ἡμῶν ἔχουσιν σ
δεσμὸν σενὸν μὲ τὰ ὀνόματα (2), ἐγὼ πιστεύω, ὅ
εἶναι ἀδύνατον νὰ ὁμιλῇ τις σαφῶς περὶ τῶν ἡμετέρ
γνώσεων, αἵτινες σωίστανται περὶ Προτάσεις, χωρ
νὰ ἐρευνᾷ τὴν φύσιν τῆς διαλέκτου, καὶ τὴν χρῆσιν
ὁποία χρεωστεῖ νὰ ποιῆται ἐκείνης. Αὕτη θέλει ἦθαι
ὑπόθεσις τῶν Τρίτου Βιβλίου μου.

(1) Astratte. (2) Colle parole.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῶν Ὀνομάτων (1) καὶ περὶ τῆς Διαλέκτου καθόλου.

ΘΕΟΣ ἀφορίσας (2) τὸν ἄνθρωπον πρὸς εἶναι ζῶον κοινωνικὸν: ὐ μόνον ἐνέβαλε τούτῳ τὸν ἔρωτα τῆς κοινωνίας, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῇ ἀνάγκῃ τοῦ ἔχειν συμβόλαιον πρὸς ἐκείνους τοὺς εἴδους αὐτοῦ, ἀλλ' ἔτι τὸν ὥπλισε μὲ τὴν δύναμιν τοῦ λαλεῖν, (αὕτη ἡ δύναμις εἶναι ἡ ψυχὴ τῆς Κοινωνίας) καταστολίζων ἐν τούτῳ ὄργανα ὁπόταν νὰ μορφώσιν ἤχους ἐναρθρους, τινες καλοῦνται ὀνόματα.

ΠΡΟΣ τὸ καταστολίζειν μίαν γλῶσσαν, δὲν ἤρκει νὰ φέρωνται ἤχοι ἔναρθροι: ὄρνεά τινα ἠμποροῦσι νὰ ποιῶσι τοιοῦτον πρᾶγμα ὅμοιον: διὰ ἀναγκαῖον πρὸς τοῦτο, ἔτι ὅτοι ἔναρθροι ἤχοι νὰ παρίστων τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἔνδοθεν διανοήματα ἡμῶν. Ἀλλ' ἔτι τοῦτο δὲν ἤρκει διὰς τὸν ἀπαρτισμὸν τῆς γλώσσης: ἐχρειάζετο νὰ διέμητις τὸ μέσον τοῦ σωτέμνειν τὸν λόγον κὴ τὰς γλώσσης, καὶ ἐκφεύγειν τοιουτοτρόπως εἰς τὴν ὁποίαν

(1) Delle parole.
(2) Avendo destinato.

ὁποίαν ἤθελε ῥίπτειν ὁ πολυπλασιασμὸς τῶν ὀνομάτων
αὐτῶν ἕκαστον πρᾶγμα εἶχεν ἔχει τὸ ὄνομα αὐτῶ τὸ ἴδιον (1)
Φάρμακον, τὸ ὁποῖον δὲ τυχῶς δὲ ρέθη ἐν τῷ μορφ
ἰδέας ψυχικὰς, καὶ προσάπτειν ἐκείναις ὄρους ψυχικὸς,
ὁποῖοι, δι' ενὸς μόνου ὀνόματος, ἐκφέρουσι καὶ τὸ αὐ
πολλὰς ἰδέας ἰδίας.

ΛΟΙΠΟΝ ἡ διαφορά ἥτις εἶναι μεταξὺ τῶν ἰδεῶν
μῶν, εἶναι τὸ θεμέλιον καὶ τῆς διαφορᾶς τῆς ὕσης μετ
ξὺ τῶν ὀνομάτων, καὶ τῆς αὐτῶν χρήσεως ἔτω θαυμασί
Ἐκεῖνα ἐψύοντο ψυχαὶ οἷς ἐδόθη τὸ καθῆκον τᾶ πα
σᾶν ἰδέας ψυχικὰς, καὶ ἐκεῖνα ἔμειναν ἴδια, τὰ ὁποῖα δε
παιςῶσιν εἰ μὴ ἰδίας ἰδίας. Ἕνια προσέτι εἰσι
ενὸς ζήτε εἴδες, τὰ ὁποῖα εἰ καὶ δὲ σημαίνουσιν ἀμέσω
μίαν ἰδέαν θετικὴν, ὅμως ἀναφέρονται εἰς αὐτὴν· τα
τα σημαίνουσι τὴν ἐκείνης ἀπουσίαν, οἷον ἄδεν, ἄγνοια
ἀγονία (2), καὶ ἄλλα ὅμοια.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΕΟΝ, ὅτι τὰ ὀνόματα τὰ σημαίνοντ
πράξεις καὶ ἐννοίας, πάντη ἀντιπαρομοίας ἐκείναις τ
αἰθήσεων, εἰσὶν ὅμως εἰλημμένα ἐν δανεῖ ἐκ τῶν αἰ
θητῶν ἰδεῶν. Οἱ ὅροι φαντάζεθαι, καταλαμβάνειν
γόεθαι, συλλαμβάνειν, παραχὴ, σύγχυσις, γαλήνη,
καὶ ἄλλοι διὰ τῶν ὁποίων ἐκφέρονται διάφοροι τρόποι τ
ἐνθυμεῖθαι, πάντες ἐλήφθησαν ἐκ τῶν ἐργασιῶν αἰθη
τῶν πραγμάτων. Καὶ τὰ ὀνόματα Πνεῦμα, κ
Ἄγγελος σημαίνουσιν ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν ἀρχῇ,
ὸ, φύσημα, καὶ τὸ ἕτερον ἀγγελιαφόρος.
θεν ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ πεκμαιρώμεθα τίνες ἦσαν αἱ
ὦνοιαι ἐκείνων οἵτινες οἱ πρῶτοι ὠμίλησαν τὰς γλώσ
σας·

(1) Particolare.
(2) Sterilità.

ται: πόθεν ἔτοι μετεπέμποντο (1) τὰς αὐτῷ ἐννοίας: καὶ πῶς ἡ φύσις προσλιώεγκεν ἐκείνοις τὰς ἀρχὰς τῆς ἐκείνων γνώσεως.

Α'ΛΛΑ' προὸς τὸ κάλλιον καταλαμβάνειν τὴν ἰσχὺν τῆς δυναλέκτου καὶ τὴν χρῆσιν ὁπὸ χρεωστοῦμεν νὰ ποιῶμεθα αὐτῆς, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ πολυπραγμονῶμεν (2), 1. Τίς εἶναι ἡ ἄμεσος σημασία τῶν ὀνομάτων: 2. Καὶ ἐπειδὴ πάντα τὰ ὀνόματα, ἐκτὸς τῶν κυρίων ὀνομάτων, εἰσὶ γλωσσικά, καὶ δὲν σημαίνουσι τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον πρᾶγμα ἴδιον. ἀλλὰ τὰ εἴδη τῶν πραγμάτων, θέλει ἦθαι εὔλογον ἐρευνᾶν τίνα εἰσὶ τὰ εἴδη καὶ τὰ γλῶσσα τῶν πραγμάτων, καὶ πῶς κατασκευάζονται. Αὗται αἱ διασκέψεις θέλουσιν ἦθαι ἡ ὑποθεσις τῶν ἑφεξῆς κεφαλαίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς Σημασίας τῶν Ὀνομάτων.

Ἡ μεγάλη ποικιλία τῶν ἡμετέρων ἐνθυμημάτων δὲν δυνάται νὰ φανερῶται τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις καθ' ἑαυτὰ. Ἄρα, διὰ ἀνάγκης ἀπολύτου, πρὸς ὑπόθεσιν καὶ πρὸς ὄφελος τῆς ἀνθρωπίνης γλώσσης νὰ ὑπονοῶνται σημεῖα ἐξωτερικὰ, καὶ τῶν ὁποίων νὰ ἠμποροῦμεν ἀμοιβαίως νὰ ἀνακαλύπτωμεν αὐτὴν ἡ μεγάλη διαφορὰ τῶν κεκρυμμένων καὶ ἀοράτων ἰδεῶν ὁπὸ ἡμεῖς ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς. Τώρα ἐκ πάντων τῶν σημείων ὁπὸ ἠμπορεῖ

(1) Tiravano.
(2) Esaminar a fondo.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

πορεῖ τις νὰ φωτάζηται ὰν ἴσαν οἰκειότερα τότε τὸ σχοπτὸ (1), ἢ οἱ σάρθροι ἦχοι τὰς ὁποίας ἕκαστος ἄνθρωπος εἶναι ὀπτίδειος νὰ μορφοῖ: ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν πλέον δαφιλῆ, πλέον εὔκολα, πλέον ἕτοιμα, ἢ πλέον ποικιλμένα τύπων τῶν σημείων.

Ἄρα δὲν ἀκολουθεῖ ἕνα τινος φυσικὸ δεσμὸ μεταξὺ τῶν ἤχων ἢ τῶν ἰδεῶν, ὁπὸ τοιοῦτον ὄνομα ἐκφέρει μίαν τοιαύτην ἰδέαν: αὐ δὲ τοῦτο, ὰν δὲν ἦτο φυσικὸ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις, εἰ μὴ μία γλῶσσα: Ἐκ μιᾶς διατάξεως (2) ἁπλῶς ἐλευθέρας σὺν τοιοῦτον ὄνομα ἀπέβη τὸ σημεῖον μιᾶς τοιαύτης ἰδέας. Παῦ ἐκεῖνο ὁπὸ σημαίνουσι τὰ ὀνόματα, εἶναι λοιπὸν αἱ ἡμῶν ἰδέαι. Ἐντεῦθεν χωρεῖ τὸ καθιερῶν τὰ ὀνόματα ἦχος κενὸς καὶ ἀνοήτος, δὲν ἠμπορεῖ τις νὰ τὰ ἀπερείδῃ (3) εἰς πράγματα ἄγνωστα, καὶ ἐπομένως, ὐδεὶς δὲν θέλει ἐκφέρῃ ποτὲ διά τινος ὀνόματος, μήτε τὰς ποιότητας τῶν πραγμάτων, μήτε τὰς ἰδέας σὺς ἄλλα ἀνθρώπα, τὰς ὁποίας ἀγνοεῖ ἐκεῖνος.

Τὰ ὀνόματα λοιπὸν δὲν ἐκφέρουσιν εἰ μὴ τὰς ἰδέας τὰς ὁποίας ὁ λαλῶν ἔδησεν ἐν ἐκείνοις (4). Ἓν παιδίον ὁπὸ δὲν γνωρίζει ἐν τῷ ‘χρυσίῳ’ εἰ μὴ τὸ πυρρὸν χρῶμα δὲν ἐκφέρει διὰ τὸ ὀνόματος ‘χρυσίου’, εἰ μὴ τοῦτο τὸ χρῶμα: ἐντεῦθεν συμβαίνει, ὅτι ἐὰν τὸ βάπτῃ ἐν τῇ ὑρᾷ σὺς Παγωνίου, τὸ καλεῖ μὲ τὸ ὄνομα ‘χρυσίον’. Ἓν δεύτερον, πλέον ἔμπειρον, τὸ ὁποῖον ἐξεύρει ὅτι τοῦτο τὸ μέταλλον εἶναι σὺς ὠρισμένου πυρροῦ καὶ σὺς ὠρισμένου βάρους, ἐκφέρει διὰ τὸ ὄνομα

μα-

(1) Più proprii a questo dissegno.
(2) Istituzione. (3) Fissarli.
(4) Le quali v'è legato colui che parla.

ματος χρυσίου μίαν ἰδέαν συνίθετον ἐνὸς σώματος πυρρᾶ καὶ βαρέος. Εὖ δ' ἴσον πλέον ὄφελες, παρετήρησεν, ὅτι ἡ πυκνότης (1) τοῦ χρυσίου εἶναι πάντοτε δεδεμένη μὲ τὸ χρῶμα καὶ μὲ τὸ βάρος αὐτοῦ: καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν τοῦτο τὸ ὄνομα σημαίνει ἐν τῷ ἐκείνου σώματι μίαν ἰδέαν ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὸ σῶμα πυρρὸν, πυκνὸν καὶ βαρύ.

Εἰ καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ ὁμιλοῦσι δὲν δύνανται νὰ ἐκφέρωσιν εἰ μὴ τὰς ἰδίας ἰδέας αὐτῶν: πλὴν ὑποθέτουσιν ἐν ἑαυτοῖς, 1. Ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ τὰς ἀκούει προσπίπτει τοῖς ὀνόμασιν ὁποῦ ἐκεῖνοι λέγουσι, τὰς αὐτὰς ἰδέας τὰς ὁποίας προσπίπτουν ἐκεῖνοι αὐτοί. Ἀνδὲ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, ἐκεῖνοι δὲν ἐλάλουν, ἢ ὄφελον νὰ λαλῶσι ταύτην, καὶ μὲ μίαν γλῶσσαν διάφορον. Σπανίως ἐκεῖνοι ἐξετάζουσι, πότερον οἱ ἀκούοντες τούτων προσπίπτουν τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι τὰς αὐτὰς ἰδέας ἐκείνοις: ὅτι νομίζουσιν ὅτι ἀρκεῖ νὰ χρῶνται ἐκείνοις καὶ τοῦ πλέον συνήθη χρῆσιν τῆς γλώσσης ὁποῦ λαλεῖται. Οὗτοι ὑποθέτουσι 2., ὅτι τὰ αὐτῶν ὀνόματα σημαίνουσι τὸ πραγματικὸν τῶν πραγμάτων. Ἐγὼ θέλω εἰπῆ κατωτέρω περὶ τοῦ κινδύνου τούτων τῶν δύο ὑποθέσεων ἐν τῇ φιλοσοφικῇ ἀγωγῇ. (2)

Ἀσχολοῦμαι πρὸς τούτοις. 1. Ὅτι ἡ συνεχὴς χρῆσις ὁποῦ γίνεται τῶν ὀνομάτων πρὸς τὸ ἐκφέρειν τοῖς ἄλλοις τὰ ἐνθυμήματα, καταστοιβάζει ἐν τῷ πνεύματι σὰν ἕτως σύστοιον δεσμὸν μεταξὺ ἀσήμων ὀνομάτων καὶ ἰδεῶν αὐτῶν, ὁποῦ τὰ ὀνόματα ἅπαξ προσκολλημένα καὶ συνηθισμένα, ἀνεγείρουσι τὰς ἰδέας αὐτῶν σχεδὸν ἕτως ἑτοίμως, ὡσοῦ καὶ τὰ ὑποκείμενα τούτων τῶν ἰδεῶν

(1) Fissezza. (2) Nello stil filosofico.

ἰδεῶν πλήττοιεν, ἐνεργείᾳ, τὰς αἰσθήσεις. 2. Ὅτι δὲ τὸ μὴ ὀπιμελῶς ἐρευνᾶν τὴν ἀκρίβειαν σημασίαν τῶν ὀνομάτων, συμβαίνει συχνάκις νὰ ἐχνταίτις (1) πλέον τῶν ὀνομάτων ἢ τῶν πραγμάτων. Πολλοὶ προσέτι μορφῶσι συχνὰ εἰ μὴ ματαίας ἤχας, τὸ ὁποῖον συμβαίνει, διότι ἔμαθον τὰ ὀνόματα πρὸ τῶν ἰδεῶν αἵτινές εἰσι δεδεμέναι μὲ ἐκεῖνα. Ἀλλὰ τὰ ὀνόματα δὲν ἠμποροῦσι νὰ ἔχωσιν ὅδεν νόημα, ἂν μία ἰδέα δὲν εἶναι ἐν ἐκείνοις ἰσχυρῶς συνεζευγμένη, καὶ ἐὰν δὲν ἀποφαίνωσιν ἀναλλάκτως ταύτην τὴν ἰσχυρὰν σύζευξιν. Ἐγὼ λοιπὸν ἀρνοῦμαι ὅτι ἐκεῖνοι ὁμιλοῦσιν, οἵτινες δὲν προσάπτουσι τοιαύτην ἰδέας τοῖς ὀνόμασιν αὐτῶν: Οὗτοι δὲ εἰσὶν εἰ μὴ ψιττακοί, ὁποῦ φωνάζουσιν.

Ἐπειδὴ ἐκ μιᾶς ἀπαξέως ἀπλῶς ἐλευθέρας τοιαῦται φράσεις σημαίνουσι τοιαύτας ἰδέας: ἕκαστος ἄνθρωπος ἔχει τὸ ἀναμφισβήτητον δίκαιον τοῦ ἐκφέρειν τὰς αὐτοῦ ἰδέας, διὰ τῶν φράσεων αἵτινες τοῦ ἀρέσκουσιν. Εἶναι ἀληθινὸν, ὅτι λανθανόντως ἐδόθη τῷ ἔθει ἡ ἐξουσία τοῦ προσαρμόζειν τοιούτους ἤχους τοιαύταις ἰδέαις, καὶ ὅτι ἀκολούθως ἀκυρολογοῦμεν (2), καὶ ἀνωφελῶς ἐλαλοῦμεν ἂν δὲν προσήπτομεν τοῖς ὀνόμασι τὰς ἰδέας τὰς ὁποίας τὸ ἔθος προσῆψεν. Ἀλλ' αἵτινεσοῦν ὦσιν αἱ ἀκολουθίαι ταύτης τῆς ἀπάτης χρήσεως τῶν ὀνομάτων, δὲν ὀνομα δὲν θέλει ἐκφέρῃ ποτὲ, εἰ μὴ τὴν ἰδέαν τὴν ὁποίαν ὁ λαλῶν ἔδησε μὲ ἐκεῖνο.

ΚΕ.

(1) Si fermi, immori.
(2) Si parlerebbe impropriamente.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῶν ἀριθμῶν Ὀνομάτων.

ΠΑΝΤΩΝ τῶν πραγμάτων ὅπερ ὑπάρχουσιν, ὄντων μοναδικῶν (1), φαίνεται ὅτι ἡ σημασία πάντων τῶν ὀνομάτων ἐχρεώσει νὰ εἶναι μοναδική προσέτι. Εἶναι ὅμως παῦ τὸ ἐναντίον ἐν πᾶσι τοῖς ἰδιώμασι τῦ κόσμυ: ἐπειδὴ τὰ πλεῖσα τῶν ὀνομάτων εἰσὶ ἀριθμικά: πλὴν τῦτο δὲν εἶναι ἀπὸ τύχης, ἀλλ' εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῦ λόγυ καὶ τῆς ἀνάγκης.

ΗΝ ἀδύνατον, ἕκασον πρᾶγμα νὰ εἶχε τὸ αὐτὸ ὄνομα ἴδιον. 1. Εἶναι ὑπὲρ τὸ ἡμῶν φρονιμώτερον νεῦμα, φρονλαμβάνειν τὰς ἰδέας, καὶ διατώζειν τὰ ὀνόματα πάντων τῶν ὑποκειμένων, ὅπερ παρισῶνται τῇ μητέρᾳ ὄψει, ἑκάστυ θηρίυ, ἑκάστυ φυτῦ, ἑκάστης ὀπώρας, ἑκάστυ φύλλυ, ἑκάστυ κόκκυ ἄμμυ. 2. Εἰ ὄνομα ἄριστον, ὑπὲρ ἑκάστυ ἰδίυ πράγματος ἰῶ παῦ ἀνωφελὲς, εἰτὸς εἰμὴ ὑπετίθετο, ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι γινώσκυσι τὰ αὐτὰ πράγματα, καὶ ἔχυσι πάντες τὰς αὐτὰς ἰδέας ἐκείνων. Ἐγὼ μόνος ἔχω τινὰ ἰδέαν ἑνὸς πράγματος: ἐγὼ ἀπαρείδω εἰς τῦτο (2) τὸ ὄνομα: ἀλλὰ τῦτο τὸ ὄνομα θέλει ἤθελ συνεπὸν (3) ἐκείνῳ ὅσις δὲν γνώτκει τῦτο τὸ πρᾶγμα; 3. Ταῦτα τὰ ὀνόματα δὲν

ἤθελε

(1) Singolari. (2) Vi fisso.
(3) Intelligibile.

ἤθελε συμβάλλωνται πολὺ εἰς τὴν δόσιν τῶν ἡμετέρων γνώσεων. Αἱ ταί εἰσιν, εἶναι ἀληθεὶς, τεθεμελιωμέναι ὄχι τὰς ὑπάρξεις τὰς ἰδίας, ἀλλ' αὐταὶ δὲν ἐκτείνονται εἰ μὴ δι' ἰδεῶν γλωσσικῶν ὄχι τῶν πραγμάτων τεταγμένων πρὸς τοῦτο τὸ τέλος, ἐν ὡρισμένοις εἴδεσι καὶ καλουμένων δι' ενὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος. Ἄρα τοῖς πράγμασι τοῖς ἰδίοις περὶ τῶν ὁποίων ἔχεις ἀφορμὴν νὰ ὁμιλῇς συχνὰ, ἐδόθησαν ὀνόματα κύρια, οἷον προσώποις, χώραις, ποταμοῖς, ὄρεσι, καὶ τ. Οὕτω οἱ ἱπποκόμοι (1) δίδουσι τοῖς αὐτῶν ἵπποις ὀνόματα ἴδια, διότι ἔχουσι συχνὰ ἀφορμὴν νὰ ὁμιλῶσι περὶ τοιούτου καὶ τοιούτου ἵππου, ὅπερ ὅτος δὲν εἶναι ὑπὸ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐκείνων.

Α'. Σ εἰδῶμεν τώρα πῶς μορφοῦνται αἱ ἀπεικασμέναι ἢ γλωσσικαὶ ἰδέαι, καὶ τὰ γλωσσικὰ ὀνόματα. Α'ς λάβωμεν δι' τοῦτο, ἓν παιδίον. Α'ς εἰδῶμεν τὰς πρώτας αὐτοῦ ἰδέας, καὶ τὰ ὀνόματα τὰ ὁποῖα αὐτὸ δίδει παύταις. Α'ς τὸ ἀκολουθήσωμεν ἐν πάσαις ταῖς ἐργασίαις, διὰ τῶν ὁποίων ἐκεῖνο ἐκτείνει παύτας τὰς ἰδέας, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων μορφοῖ γλωσσικάς.

Αἱ πρῶται αὐτοῦ ἰδέαι εἰσὶν ἀναντιρρήπως ἴδιαι. Ὁ Πατὴρ αὐτοῦ ἢ Μήτηρ αὐτοῦ, ἢ Τροφὸς αὐτοῦ. Τὰ ὀνόματα ὅπερ δίδει εἰσὶ προσέτι ὀνόματα ἴδια, Πατὴρ, Μήτηρ, Τροφός.

Α'ΛΛ' ἀναλόγως πρὸς τὴν μείζονα γνῶσιν ὅπερ ἐκεῖνο ἀποκτᾷ, τοῦ κόσμου, προσφέρει ἄλλα Ὄντα πολλὰ τὸν ἀριθμὸν, ἅτινα ὁμοιάζουσι τῷ Πατρὶ καὶ τῇ Μητρὶ αὐτοῦ, ὡς πρὸς τὴν μορφὴν τοῦ σώματος καὶ πρὸς ἄλλας ποιότητας, τοῦτο ποιεῖ ἑαυτῷ ὄχι τῶν τῶν ὁμοιώσεων μίαν

(1) Cozzoni, sensali di cavalli.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

κάστε ἰδέαν φυσικὴν τῆς ὁποίας πάντα τὰ Ὄντα μετέχει κατὰ ἐγγυτάτω τρόπον, καὶ ὀνομάζει ταύτην τὴν ἰδέαν ὁμοιότητα διὰ τὸ κοινὸν ὄνομα 'ἀνθρώπου'. Εἰς παντὶ ὄντι, ἐκεῖνο δὲν δίδει τὴν ὕπαρξιν ἀλλὰ Ὄντι, ἐκεῖνο δὲν ποιεῖ εἰ μὴ λόγου χάριν ἢ χωρίζειν ἀπὸ τὸν Πέτρον Ἰακώβου, Μαρίας, ἐκεῖνο ὅπου εἶναι ἴδιον, ἐκάστου αὐτῶν, καὶ δὲν κρατεῖ εἰ μὴ τὰς ἰδέας τῶν ποιοτήτων, αἵτινές εἰσι κοιναὶ ἅπασιν. Οὕτως ἐξικνεῖται πρὸς τὸ ὄνομα φυσικὸν καὶ πρὸς μίαν ἰδέαν φυσικήν.

ΔΙΑ τῆς αὐτῆς ἐργασίας, χωρεῖ εἰς τὸ μορφῶν ἰδέας φυσικωτέρας, καὶ ὀνόματα φυσικώτερα: ἐκεῖνο θέλει παραμερῆ, ὅτι πολλὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἀφαίρεσι τῆς ἰδέας τοῦ 'ἀνθρώπου,' ἔχουσιν ὅμως μὴ ταύτης τῆς ἰδέας, ἰδιότητας κοινάς: ἐκεῖνο θέλει συνάπτη ταύτας τὰς κοινὰς ἰδιότητας εἰς τὸ μόνον σύνθετον, καὶ θέλει ἀπασχολάζη ἐκ τούτων μίαν ἰδέαν φυσικωτέραν, ἢ θέλει δώσει τὸ ὄνομα φυσικώτερον. Ἀφισῶν ἢ χωρίζον τὰς αὐτὰς ἰδέας τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου τοῦ ἀναστήματος (1) καὶ ἄλλων τινῶν τῶν ἐκείνου ἰδιοτήτων, καὶ μὴ τηρῶν ἐξ ἐκείνων εἰ μὴ τὰς ἰδιότητας τοῦ σώματος, τῆς ζωῆς, τῆς αἰσθήσεως, καὶ τῆς ἑκουσίου (2) κινήσεως, θέλει μορφοῖ μίαν ἰδέαν ἐκείνου ὅπου καλεῖται 'ζῶον:' καὶ τοιούτοτρόπως ἐγγυτάτω εἰς τὰς αὐτὰς ἰδέας, θέλει ἐξικνεῖται, τέλος πάντων, εἰς τὴν ἰδέαν 'σώματος, ὑποστάσεως,' καὶ τελευταῖον τοῦ 'εἶναι,' τοῦ πράγματος, καὶ ἀπὸ τούτους ἄλλους ὅρους φυσικούς. Ὅθεν ἡμεῖς βλέπομεν ὅτι ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μυστήριον τοῦ 'φυῶν' καὶ τοῦ 'εἰδῶν,' ἐξ οὗ τοσοῦτος θρύλλος ἐν τῇ Σχολῇ (3),

φέρει-

(1) Statura. (2) Spontaneo moto.
(3) Tanto strepito nella Scuola, si riduce a

ἀφισφίγγεται εἰς τὸ μορφὴν ἰδέας ἀπεικασμένας πλ
ἢ ἦτον ἡμεῖς, καὶ δίδομαι ἐκείνοις ὀνόματα.

Ἀκολουθεῖ ἐκ τῶν τῷ ἀρχῶν. 1. Ὅτι δὲν ἡμ
μεθα τῷ ' ἡμέρα ' ἐν τῷ ὁρισμῷ τῷ ὀνομάτων, εἰ μ
πρὸς τὸ φείδεσθαι τὸ μόχθο τὸ ἀπαριθμεῖν τὰς ἄφθο
ρους ἁπλᾶς ἰδέας ὅπου ἀφιλαμβάνει ὁ γενικὸς ὅρος
ἐχόμενος (1). 2. Ὅτι δὲν εἶναι ὕπαρξις πραγματι
τὸ ἀφάπαν ἥτις νὰ ἀναλογῇ ταῖς γενικαῖς καὶ καθε
ἰδέαις: αὗται αἱ ἰδέαι εἰσὶ πᾶσαι ἁπλαῖ μορφώσι
τὸ πνεύματος. 3. Ὅτι τὰ ὀνόματα ἢ οἱ γενικοὶ ὅρ
δὲν ἐκφέρουσιν εἰ πρᾶγμα ἴδιον: αὖ τοῦτο λοι, ὐκ ἦσ
ὀνόματα γενικά, ἀλλ' ὀνόματα κύρια. Ταῦτα δὲν σ
μαίνουσι μήτε εἰ πλῆθος πραγμάτων, ἄλλως τὸ γενι
ὄνομα ' ἀνθρώπο, ἐξέφερε τινὶ αὐτινὶ ἰδέαν ὥσπερ τ
το, ' πολλοὶ ἄνθρωποι '. Ἆρα ταῦτα δὲν δυνανται
ἐκφέρωσιν εἰ μὴ τὰ εἴδη τῷ πραγμάτων, καὶ τὰς ἀπ
εικασμένας ἰδέας τὰς ἐν τῷ πνεύματι.

Ἡμεῖς πάντομαι τὰ πράγματα ὑπὸ τοιοῦτον ἢ τοιοῦ
εἶδει ὡς γε ἡμῖν δοκεῖ, ταῦτα νὰ ὁμοιάζωσι, καὶ πε
ἐκείνων ποιότητας ἢ ἰδιότητας, τῇ ἰδέᾳ ὅπου ἡμεῖς ἔχ
μεν τότε τὸ εἶδος. Ἡμεῖς δὲν ὀνομάζομεν τοῦτο τὸ
τὸ ἴδιον μὲ τὸ ὄνομα ' ἀνθρώπο, ' ἡμεῖς δὲν τὸ πα
τομεν ὑπὸ τῷ ἀνθρωπίνῳ εἴδει, εἰ μὴ διότι μᾶς φα
νεται νὰ ἔχῃ τὰς ποιότητας αἵτινες σωνθέτουσι τινὶ ἰδέ
ὅπου ἡμεῖς ἔχομεν τότε τὸ εἶδος. Ἆρα ἐκεῖνο ὅπου πο
τινὶ οὐσίαν εἰς εἶδος, δὲν εἶναι εἰ μὴ ἡ ἰδέα μι
ὁμοιότητος, ὑποτεθειμένης μεταξὺ πάντων τῷ ἀδιαιρ
των (2) τῷ ἀναφερομένων εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος: Ἆρα ἡ
οὐσία

(1) Prossimo. (2) Gl' individui.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

στα πάσα εἴδως πραγμάτων δεν᾽ εἶναι εἰ μὴ μία ἰδέα πεπασμένη.

Ἡ ΜΕΙΣ ἐνταῦθα δεν᾽ ἀρνούμεθα, νὰ μὲν ἐποίησεν φύσις πολλὰ πράγματα ὁμοιάζοντα, καὶ νὰ μὲν ἐπαίωσεν ἐκείνη αὐτὴ τὰ θεμέλια τῶν συμμοιρίων ἢ εἰδῶν: ἀλλὰ διϊσχυριζόμεθα, ὅτι ἐκεῖνα ὁπὸ μάζονται εἴδη πραγμάτων, δεν᾽ ἔχουσι πραγματικό- τα εἰ μὴ ἐν τῷ ἡμετέρῳ πνεύματι, καὶ ὅτι ἀκολού- ς, ἡ ὑσία τῶν εἰδῶν τῶν πραγμάτων δεν᾽ εἶναι εἰ μία ἰδέα ἀπεπασμένη, μία ὁμοιότης τὴν ὁποίαν ὑπάτει τὸ πνεῦμα. Ἐγὼ θέλω ὑποσαφήσῃ ἴσως τὸ μά μου ἐν τῷ διακρίνειν τὰς διαφόρους σημασίας τοῦ ὅρου ὑσίας.

Ο ΥΤΟΣ ὁ ὅρος (2) σημαίνει, 1. ‘ἐκεῖνο ὁπὸ ποιεῖ εἶναι τι πρᾶγμα, ἐκεῖνο ὁπὸ αὐτὸ εἶναι’. Ἐν τῷ νοήματι, ἡ σύνδεσις σύστασις, ἀλλ᾽ ἄγνωστος, ὑποστάσεων εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἐκείνων ὑσία, καὶ αὕτη ἡ κυρία σημασία τούτου τοῦ ὅρου: Ἐγὼ καλῶ παύτην ὑσίαν, ‘ὑσίαν πραγματικήν’. 2. Ἐν τῇ λῃ διεωρέχθη διὰ τοῦ ὀνόματος ‘ὑσίας, ἡ συνδιάθεσις (3) τῆς φύσεως καὶ τοῦ εἴδους’ ἥτις ὑπετίνα εἶναι τεθεμελιωμένη ἐν τῇ φύσει: καὶ τοῦτο εἰ- ἐκεῖνο ὁπὸ ἐκφέρει ὁ ὅρος ὑσίας ἐν τῇ κοινῇ αὐτοῦ ει: ἐγὼ καλῶ τοῦτο τὸ εἶδος ὑσίας, ‘ὑσίαν κατ᾽ α’: Μεταξὺ τῆς κατ᾽ ὄνομα ἢ τῆς κατ᾽ ἰδέαν ὑσίας, ὀνόματος ὁπὸ παύτην ἐκφέρει, ὑπάρχει εἷς δεσ- ἀναγκαῖος. Ἀγνοεῖται τὸ ὄνομα ἑνὸς ὑποκειμένου ἀγνώσου; δεν᾽ καλεῖται δι᾽ ὀνόματος εἴδους τινός;

Ἀλλ᾽

(1) Classi. (2) Termine.
(3) La disposizion artifiziale.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Ἀλλὰ καλεῖται; τοῦτο τὸ ὄνομα σημειοῖ, ὅτι τοῦτο τὸ ὑποκείμενον ἔχει τὴν οὐσίαν ἑνὸς ὡρισμένου εἴδους, ὅτι ὁμοιάζει τοῖς ἀδιαιρέτοις (1) τὰ ὁποῖά εἰσι τούτου τοῦ εἴδους; Τότε γίνεται ἀποδοχὴ ἐκείνῳ: τοῦτο λαμβάνει τὸ ὄνομα ἐκείνου αὐτὸ δυσκολίας.

Δύο εἰσὶν αἱ δόξαι τῶν Φιλοσόφων περὶ τῆς φυσικῆς 'οὐσίας' τῶν σωμάτων. Ἡ μία εἶναι, ὅτι θέλει παρατηρηθῇ ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ δόξῃ ὁ ὅρος οὐσία δὲν ἔχει ἀδεμίαν σημασίαν ὡρισμένου καὶ ἀκριβῆ. Ἡ μία εἶναι, ὅτι ὑπάρχει εἷς ὡρισμένος ἀριθμὸς οὐσιῶν ἐφ' αἷς ἐμορφώθησαν τὰ φυσικὰ πράγματα, ὁποῖα ἀποβαίνουσι τοιοῦτοι ἢ τοιοῦτοι 'εἴδους,' καὶ φύσιν τῆς οὐσίας τῆς ὁποίας ἐκεῖνα μετέχουσιν. Ἡ ἄλλη εἶναι, ὅτι τὰ ἀνεπαίσθητα μέρη τῶν σωμάτων, ἔχουσι μίαν σύστασιν, μίαν οὐσίαν πραγματικὴν, ἀλλ' ἄγνωστον, ἐξ ἧς ἀναβλύζουσιν αἱ αἰσθηταὶ ποιότητες, αἵτινες χρησιμεύουσιν εἰς τὸ διακρίνειν τὰ πράγματα, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐν ὡρισμένοις 'εἴδεσιν' ὑπ' ὀνόμασι φυσικοῖς. Ἡ πρώτη τούτων τῶν δοξῶν δὲν ἠμπορεῖ νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὰς συχνὰς παραγωγὰς (2) τεράτων ἐν πᾶσι τοῖς εἴδεσι ζώων: ἐπειδὴ πῶς δύο πράγματα μιᾶς καὶ αὐτῆς οὐσίας δύνανται νὰ ἔχωσιν ἰδιότητας διαφόρους. Καὶ πρὸς τούτοις αὕτη ἡ ὑπόθεσις οὐσιῶν, ὅπου δὲν ἐδύνατο νὰ γινώσκηται, εἰ καὶ αὗται καθιστῶσι τὰς διαφορὰς (3) τῶν 'εἰδῶν' πραγμάτων, εἶναι ἄγνωστος, καὶ συντελεῖ ὀλίγον πρὸς τὴν ἐπίδοσιν τῶν ἡμετέρων γνώσεων, ὅπου τοῦτο μόνον χρεωστεῖ νὰ ποιῇ ἡμᾶς νὰ τὴν καταφρονῶμεν καὶ νὰ τὴν ἀπορρίπτωμεν.

ΣΗ.

(1) Agl'individui. (2) Produzioni.
(3) Il distintivo.

ΣΗΜΕΙΩΤΕΟΝ: Ὅτι ἐν ταῖς ἁπλαῖς ἰδέαις, ἡμῖν τοῖς ἐννοίαις, ἡ 'κ τὸ πρᾶγμα ὐσία' κὴ ἡ 'κατ' ἰδέαν ὐσία' δὲν εἰσὶν εἰ μὴ ἕν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Ἐὰν δὲ λέγηται ἡ 'κατ' ἰδέαν ὐσία, 'γνωρίζεται πρόσθετα ἡ 'κ τὸ πρᾶγμα ὐσία'. Εἰ γὰρ ὁπὸ φαντασθείημεν χώραν μεταξὺ ξιῶν γραμμῶν, εἶναι ἡ ὐσία τὸ ξιγώνου κατά τε πρᾶγμα κὴ κατ' ἰδέαν: ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ 'κ πρᾶγμα, καὶ κατ' ἰδέαν ἰδιότητες τὸ ξιγώνου χαρτῶνται τὸ χήματος αὐτὸ κὴ εἰσὶν ἐκείνῳ ἀχωρίστως συμμιγμέναι. Ἀλλ' ἐν ταῖς ὑποστάσεσιν ἡ 'κ πρᾶγμα ὐσία διαφέρει τελέως τῆς 'κατ' ἰδέαν ὐσίας'. Αἱ ἰδιότητες τὸ 'χρυσίου' δὲν χαρτῶνται τὸ σῶμα τῆς κατ' ἰδέαν ὐσίας αὐτὸ, ὅτις εἶναι ἡ συναρμογὴ τῶν ἰδιοτήτων ὁπὸ ἡμεῖς ἀνακαλύπτομεν ἐν ἐκείνῳ τῷ μετάλλῳ, οἷον τὸ χρῶμα, τὸ βάρος, ἡ 'χωνδυτότης', ἡ 'κτότης, 'κ τ. ἀλλ' αὗται ἀναβλύζουσιν ἐκ τῆς κατὰ πρᾶγμα ὐσίας αὐτὸ, ἡ ὁποία εἶναι ἡ πραγματικὴ καὶ ἔνδοθεν σύνασις τῶν μερῶν αὐτὸ. Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ὅμως πρὸς τὸ ἐκφέρειν παύτων τῶν πραγματικῶν τασιν: κὴ ὐ μόνον δὲν τὸν γνωρίζομεν, ἀλλὰ μᾶς ἔτι ἀδύνατον νὰ μορφώμεν τὸν αὐτὸν ἐκείνης αν.

Ε[Σ ἄλλος λόγος ὅσις δεικνύει, ὅτι ἐκεῖνο ὁπὸ κατὰ ἡ ὐσία πῶν πραγμάτων δὲν εἶναι εἰ μὴ μία ἁπλουστάτη, εἶναι ὅτι αἱ ὐσίαι πιστεύονται ἀῤῥῦτοι κὴ ἄφθαρτοι: τὸ ὁποῖον δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἀληθὲς ὡς πρὸς τὸν πραγματικὸν σύνασιν πῶν πραγμάτων. Ἐκτὸς ἐκείνα ὅσις εἶναι ὁ Δημιουργὸς πάντων, ὅτε παύτα ὑποκεινται τῷ ἀλλοιοῦσθαι κὴ καθαιρεῖσθαι, ὅτε τρόπον τινὰ καθαιροῦνται κὴ ἀλλοιοῦνται ἕως εἰς τὸν αὐτῶν εἶναι κὴ πραγματικὸν αὐτῶν σύνασιν. Ἀλλὰ καθὸ

αὐτὸ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

αὗται αἱ οὐσίαι εἰσὶν ἰδέαι ἐν τῷ πνεύματι, αἱ εἰσιν ἀληθῶς ἀμετάβλητοι: ἐπειδὴ ἥτισοῦν ἐὰν ἡ μο (1) τὸ Ἀλεξάνδρου ἢ τὸ Βουκεφάλου, ἢ ὁπότε πάντα τὰ ἀδιαίρετα εἰδικὸς εἶχον ὑδεσω (2) ὅμως ἡ ἰδέα τοῦ ἐκείνων εἶδος εἶναι πάντοτε ἡ τὴ, καὶ θέλει μεῖναι ὅλως ἀπαθὲς ἀκίνητος.

Α΄ΡΑ ἡ διδασκαλία τῆς ἀμεταβλητότητος τῶν οὐσιῶ παρέχει ἔλεγχον, Ὅτι αἱ οὐσίαι οὐκ εἰσὶν εἰ μὴ ἰδ χωρισαὶ, Ὅτι τὸ ἐκείνων ἀμετάβλητον δεν εἶναι τε μελιωμένον εἰ μὴ ὅτι τινὶ ἐκείνων σχέσιν πρὸς τὰ τῶν ὀνόματα: καὶ τελευταῖον, Ὅτι αὐτὴ ἡ ἀμεταβλ της εἶναι βέβαιος καὶ ἀσφαλὴς, εἰ ὅσῳ τὰ ὀνόματα οὐσιῶν θέλουσι φυλάττειν τινὰ αὐτῶν σημασίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Περὶ τῶν Ὀνομάτων τῶν ἁπλῶν Ἰδεῶν.

ΕΙ΄ καὶ τὰ ὀνόματα οὐκ ἀποφαίνουσιν ἀμέσως εἰ τὰς ἰδέας ἐκείνου ὅσις ὁμιλεῖ, ὅμως τὰ ὀνόμα τῶν ἁπλῶν ἰδεῶν, ἐκεῖνα τῶν ἐννοιῶν, καὶ ἐκεῖνα ὑποστάσεων ἔχουσιν ἕκαστον ἰδίᾳ πρᾶγμά τι τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ἀπ' ἀλλήλων.

Α. ΕΚΕΙΝΑ τῶν ἁπλῶν ἰδεῶν καὶ ἐκεῖνα τῶν ὑποστ σεων σημειοῦσι, πρὸς ταῖς ἰδέαις ὅπου ἡμεῖς ἐκείνω ἔχομεν ἐν τῷ πνεύματι, τινὰ ὕπαρξιν τινὰ πραγματ κλπ

(1) Il destino. (2) Fossero annichilati.

κλωτὸ αὐτῶν Ἀρχετύπου: ἀλλ' ἐκεῖνα τῶν ἐννοιῶν δεκτὰ σημαίνουσιν εἰ μὴ μίαν ἰδέαν ἐν τῷ πνεύματι.

Β. ΕΚΕΙΝΑ τῶν ἁπλῶν ἰδεῶν, καὶ ἐκεῖνα τῶν ἐννοιῶν σημαίνουσι πάντοτε τὴν κατὰ φαντασίαν ἰδέαν ἀντίθεσιν: ἀλλ' ἐκεῖνα τῶν ὑποστάσεων σαφῶς ἀποφαίνονται, καὶ ἴσως ὑδέποτε, ἄλλο ἢ τὴν κατ' ἰδέαν ὑπόστασιν.

Γ. ΕΚΕΙΝΑ τῶν ἁπλῶν ἰδεῶν δὲν ἠμποροῦσι νὰ ὁρίζωνται (1) ἀλλ' ἐκεῖνα τῶν ἰδεῶν τῶν συνθέτων. Ἐγὼ παρέχω ἔλεγχον τούτου, καὶ ἐκ τῆς φύσεως τῆς αὐτῆς τῶν ἰδεῶν, καὶ ἐκ τῆς σημασίας τῶν ὀνομάτων ἐκείνων. Τὸ Ὁρίζειν εἶναι νὰ ἀποφαίνῃ τις τὸν νοῦν σὺν ὀνόματος δι' ὅρων οἱ ὁποῖοι νὰ μὴ συνωνυμῶσι τόπῳ τῷ ὀνόματα (2): ἄρα αὐξάνεται ἡ ἐκείνου σημασία, ὁρίζεται, ὅταν αὐξάνηται, δι' ἄλλων ὀνομάτων, ἡ ἰδέα ὁποῦ εἰς ἐκεῖνο ἀπηρείδη (3). Ἄρα, ἐὰν οἱ διάφοροι ὁρισμοὶ σὺν ὁρισμῷ, προσφέρωσιν (4) ἀναγκαίως διαφόρους ἰδέας, εἶναι ἀδύνατον ὅτι νὰ παρεισῶσι μίαν ἰδέαν ἀληθέραν πάσης συνθέσεως.

ἘΠΕΙΔΗ' ἠθέλησάν τινες νὰ ὁρίζωσιν (5) ἁπλᾶς ἰδέας, ἐπενοήθησαν ἐκεῖνοι οἱ βλαβόητοι ὁρισμοὶ οἵτινες ἀνήγειραν μάχας ὅπου χρονίας καὶ ὅπως ἐντόνους παρὰ τοῖς πεπαιδευμένοις. Ὡρίσθη ἡ κίνησις, Ἡ ἐνέργεια (6) σὺν Ὄντος ἥτις εἶναι ἐν δυνάμει, καθὸ αὐτὴ εἶναι ἐν δυνάμει. Ἐδυνάτο τις νὰ μαχαιρᾶται ἐπὶ συλλογισμὸν λόγων ἀσυμπαθεστέρων (7); Ἄλλοι τὴν ὥρισαν,

(1) Essere definiti.
(2) Che non sieno sinonimi a questa parola.
(3) Vi si fissò. (4) Definizione, presentano.
(5) Definire. (6) L'atto.
(7) Potevasi imaginare un più grande anfanamento.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

σαν, ‘Μία διάβασις ἐξ ενὸς τόπυ εἰς ενα ἄλλον πῦ εἶναι ἡ διαφορὰ τύτων τῶν ὀνομάτων, διαβάσεως κινήσεως; Ἄλλοι, ἡ κατ’ διαδοχὰς ἐφαρμογὴ (1) τῶν μερῶν τῆς ὑπιφανείας ενὸς σώματος πρὸς τὰ μέρη τῆς ὑπιφανείας ενὸς ἑτέρυ σώματος’: Ἐκ τύτυ τῦ ὁρισμῦ γνωρίζεται ἡ κίνησις κάλλιον;

Η’ Ἐνέργεια (2) ‘τῦ διαφανῦς πράγματος καθ’ διαφανές’. Οὗτος ὁ Περιπατητικὸς ὁρισμὸς θέλει πότε ποιήσῃ νὰ καταλάβῃ εἰς τυφλὸς ἐκ γενετῆς τὸ νόημα τῦ ὀνόματος ‘φωτός’; Καὶ οἱ Καρτησιανοὶ θέλοντες προχωρῆ λέγοντες ἐκείνῳ, ὅτι τὸ φῶς εἶναι ἡ ‘δόνησις (3) ενὸς μεγάλυ ἀριθμῦ μικρῶν σφαιριδίων ὑπὸ πλήττυσιν ἐντόνως τὸν βυθὸν (4) τῦ ὀφθαλμῦ;

Τὰ ὀνόματα μὴ ὄντα εἰ μὴ ἤχοι, δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀνεγείρωσι καθ’ αὑτὰ εἰ μὴ τινὰ ἰδέαν αὐτινῶ τὰ ἐκείνων ἤχυ. Ἐὰν ταῦτα παρισῶσιν ἰδέας, τῦτο συμβαίνει ἐπειδὴ ἡ χρῆσις προσῆψεν αὐτὰς ἐκείνοις. Ἄρα ἐκεῖνος ὁπῦ δὲν ἐδέξατο τινὰ ἰδέαν ποιότητός τινος ἁπλῆς διὰ τῦ ὀργανύ ὁπῦ χρεωστεῖ νὰ τινὰ φέρῃ εἰς τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ μοναχὸν μέσον τῦ ἐκείνῳ πῦ εἰποιεῖθαι ἑαυτῷ, δὲν θέλει δυνηθῆ ποτὲ νὰ τινὰ γνωρίζῃ, μήτε διὰ τῦ συνήθυς ὀνόματος αὐτῆς, μήτε διὰ ἄλλων, ἤτισῦν εἶναι ἡ ἐκείνων διάθεσις. Ἐκτὸς εἰ μή τις ἤθελε νὰ παραδέχηται τινὰ φιλοσοφίαν τῦ Σαγχοπανσᾶ, ὅσις εἶχεν εἰδῆ τὸν Δυλκινῆον ἐξ ἀκοῆς: ἢ ἐκείνῳ ενὸς ἐκ γενετῆς Τυφλῦ, ἀνδρὸς σοφυδαίυ, ὅσις ἀφ’ ὗ συχνὰ εἶχε προσφωνηθῆ (5) τοῖς αὐτῦ φίλοις, ἤ

μὴ

(1) L’applicazion successiva. (2) L’atto.
(3) L’agitazione. (4) Il fondo.
(5) Dopo d’aver consultato i suoi amici.

μὴ πολλὰς πόνας τὸ πνεύματος αὐτὸ, εἰχε καταλάβη τέλος πάντων ὅτι τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα ἰδὲ φαγμάτι ὅμοιον παρ' ἐχφ τῆς σάλπιγγος.

ΑΡΑ μόναι αἱ σωθεῖσαι ἰδέαι ἠμποροῦσι νὰ ὁρίζωνται. Διὰ τὸ μέσο τῶν ὀνομάτων ἄτινα ἐκφέρουσι τὰς ἁπλᾶς ἰδέας ὁπὸ τὰς σωθέσεσιν, ἠμπορεῖ τις νὰ παρασταίνῃ ταύτας τὰς ἰδέας ἐκείνῳ ὅσις δὲν τὰς εἶχε ποτὲ λαίβῃ. Ἐγὼ ἐδυνάμην νὰ ὁρίζω τὸ Ἰῶδιν ἀφ' τὸ χρώματος αὐτῆς, τὸ μεγέθος αὐτῆς, τῆς θέσεως αὐτῆς, καὶ τῆς ἀφαθέσεως τῶν αὐτῆς χρωμάτων, εἰς τρόπον ὁπὸ ἐγὼ τελέως παρίσων τὸτο τὸ φαινόμενον εἰς ἀνθρώπῳ ὅσις δὲν τὸ εἶχεν εἰδῇ πώποτε, ἀλλ' ἐγίνωσκε τὰ ἐκείνα χρώματα.

Ἰ'ΔΟΥ' μία ἄλλη διαφορὰ μεταξὺ τῶν ὀνομάτων τῶν ἁπλῶν ἰδεῶν, ἐκείνων τῶν ἐννοιῶν, καὶ ἐκείνων τῶν ὑποστάσεων. Ἐκεῖνα τῶν ἐννοιῶν σημαίνουσιν ἰδέας μεταφορμένας ἀφ' τὰ πνεύματος: ἐκεῖνα τῶν ὑποστάσεων σημαίνουσιν εἰς ἔξωθεν Ἀρχέτυπον, εἰ καὶ, κατά τινα τρόπον, μικρόντι ἄσαφον (1) καὶ ἐκεῖνα τῶν ἁπλῶν ἰδεῶν σημαίνουσι τὴν παρασίαν καὶ τὴν δυνάμιν τῶν φραγμάτων.

ΤΑ' ὀνόματα τῶν ἁπλῶν ξοποποιήσεων ὀλίγῳ διαφέρουσι τῶν ὀνομάτων τῶν ἁπλῶν ἰδεῶν.

(1) D'una maniera un poʾ vaga.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

'Περὶ τῶν Ὀνομάτων τῶν Ἐννοιῶν, καὶ τῶν Ὀνομάτων τῶν Σχέσεων.'

ΤΑ' ὀνόματα τῶν ἐννοιῶν ὄντα γλωσσικὰ δὲν ἠμποροῦ νὰ σημειώσιν εἰ μὴ ἰδέας ἀπεσπασμένας. Ταῦτ ὅμως ἔχουσιν ἰδιώματα, τὰ ὁποῖα διακρίνουσιν ἐκεῖν ἀπὸ τῶν ἄλλων γλωσσικῶν ὅρων, καὶ τὰ ὁποῖα εἶσιν ἀξι τῆς ἡμετέρας ὑποτάσεως.

1. Αἱ οὐσίαι τὰς ὁποίας ἐκεῖνα σημειοῦσι, μορφοῦ ται ἀπὸ τῆς διανοίας: ἐν τούτῳ ἐκεῖνα διαφέρουσι τῶ ὀνομάτων τῶν ἁπλῶν ἰδεῶν. 2. Αὗται αἱ οὐσίαι μο φοῦνται χωρὶς νὰ προσέχῃ τις οὐδεμιᾷ ὑπάρξει ἔξω ἡμῶν καὶ χωρὶς νὰ τὰς ἀναφέρῃ οὐδεμιᾷ ἐκείνων: ἐν τούτῳ, τα τα διαφέρουσι τῶν ὀνομάτων τῶν ὑποστάσεων.

ΔΙΑ' ταύτης τῆς μορφώσεως τῶν ἐννοιῶν, τὸ πνεῦμ δὲν δίδει τὸ εἶναι νέᾳ τινὶ ἰδέᾳ ἁπλῇ: Τοῦτο δὲν ποι ἄλλο ἢ ἀθροίζειν εἰς μίαν μόνην πλείονας, τὰς ὁποίας ἐκεῖνο δύναται κεχωρισμένας ἐν ἑαυτῷ. Ἐγὼ διαλαμ βάνω ὅτι ἐκεῖνο ποιεῖ τότε τὰς ἑξῆς πράξεις 1. Ἐκλέγει σύνα χωρισμένον ἀριθμὸν ἰδεῶν, 2. Σ ζεύγνυει αὐτὰς ὁμοῦ, 3. Δέει αὐτὰς δι' ἑνὸς ὀνόματο Τρεῖς πράξεις τὰς ὁποίας ἐκεῖνο ἠμπορεῖ νὰ ποιῇ, ὅτ ὁπότε οὐδεὶς ἄνθρωπος πρὸ ἐκείνου δὲν εἶχε λάβῃ τιν ἔννοιαν τινὶ ὁποίαν ἐκεῖνο πρέπει νὰ συνθέτῃ. Ἠ λίτις δυνηθῇ, 'πρόφ. χάειν,' νὰ μορφοῖ τινὶ ἰ δέαν 'ἱερουσυλίας' καὶ 'μοιχείας' πρὶν αὐτὰ φανε

σί

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

σιποτε αὗται αἱ πλημμέλειαι: Καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλῃ τις ὅτι οἱ Νομοθέται δὲν ἐποίησαν νόμους περὶ πράξεων, αἵτινες δὲν ἦσαν εἰ μὴ τὸ ἔργον τῶν ἐκείνων πνεύματος.

Ἀλλ' εἰ καὶ ἡ μόρφωσις τῶν ἐννοιῶν εἶναι μόνον ἔργον τοῦ πνεύματος, αὗται ὅμως δὲν ποιοῦνται ἀπὸ τύχης: καὶ αἱ ἰδέαι ὁπού ἐκείνας συνθέτουσι δὲν εἶναι ἐρριμμέναι ἀναμίγδην (1), καὶ συνεζευγμέναι ἀτάκτως καὶ ἄνευ σοφίας. Ἐπινοηθεῖσαι, πρὸς τὸ ἀνακοινοῦν εὐκολώτερον τὰ ἐνθυμήματα (πρᾶγμα ὁπού εἶναι ὁ πρωτος σκοπὸς τῆς γλώσσης), ἐζητήθησαν μὲ ἰδέας τῶν ὁποίων τὸ ἄθροισμα ἀπαντᾷ συχνὰ ἐν τῇ ὁμιλίᾳ. Οὕτως ἐγεννήθη ἐκ τῆς πλημμελείας τοῦ φονεύειν τὸν Πατέρα, καὶ ἐκ τῆς πλημμελείας τοῦ φονεύειν ἕνα ἄλλον ἄνθρωπον, δύο σύνοιαι διάφοροι, καὶ ἐσημειώθησαν αὗται αἱ δύο σύνοιαι διὰ δύο διαφόρων ὀνομάτων: πρὸς τὸ ἐκφέρειν ἑτοίμως, καὶ ἄνευ μιᾶς βραδείας ἀπαριθμήσεως ἰδεῶν, τὴν διάφορον ἀπλωσιαν τῶν τῶν δύο ἐγκλημάτων, καὶ τὴν διάφορον ποινὴν τῆς ὁποίας εἶναι ἄξιος ὁ κατηγορούμενος τῶν τῶν πλημμελειῶν.

Ἆρα τὸ Πνεῦμα ἀθροίζει τὰς διαπαρμένας ἰδέας, αἵτινες συνθέτουσι μίαν σύνοιαν: ἀλλ' εἶναι τὸ ὄνομα τὸ αὐτὸ τῆς ἐννοίας, τὸ ὁποῖον κρατεῖ ἐκείνας δεδεμένας, τὸ ὁποῖον κωλύει τὴν διασπορὰν ἐκείνων, καὶ τὸ ὁποῖον, σῴζον ὕπω τὴν οὐσίαν ταύτης τῆς σύνοίας, ἀσφαλίζει αὐτῇ μίαν διαμονὴν αἰώνιον. Ἐπειδὴ συμβαίνει σπανίως, μία ἔννοια νὰ νομίζηται νὰ συνίσταται ἓν εἶδος διανενεμένου (2), ἐὰν αὐτὴ δὲν ἔχῃ ἓν διανενεμένον ὄνο-

(1) Confuſamente.
(2) Costituir una ſpecie distinta.

ὄνομα. Ἂν τοῦτο τὸ ὄνομα δὲν ἐδήλου δυνατὰ πάντων τὸν μέγαν ἀριθμὸν ἰδεῶν κεχωρισμένων, αἵτινες συνθέτουσι μίαν ἔννοιαν, αὗται αἱ ἰδέαι ἐχωρίζοντο ἀπ' ἀλλήλων, διεσκορπίζοντο ἅπασαι, καὶ ἡ ἔννοια ἐπαύετο ὅσα.

Τὰ ὀνόματα τῶν ἐννοιῶν σημαίνουσι πάντοτε τὴν πραγματικὴν οὐσίαν τῶν ἐκείνων εἰδῶν. Αὗται αἱ οὐσίαι δὲν εἰσὶν εἰ μὴ ἰδέαι συντεθειμέναι καὶ ἀπεπασμέναι, μεμορφωμέναι χωρὶς νὰ παραβάλλωνται τὴν ὑπάρξιν τῶν πραγμάτων τῶν ἔξω ἡμῶν: ὅπου τὰ ὀνόματα τῶν ἐννοιῶν δὲν ἠμποροῦσι νὰ σημειώσιν εἰ μὴ μίαν ἰδέαν ἐν τῷ πνεύματι. Ὅθεν δὲν ζητεῖται ἀλλαχοῦ τὸ πραγματικὸν ἐκείνων. Ἆρα πᾶσαι αἱ ἰδιότητες μιᾶς ἐννοίας ἁρπῶνται τῆς ἀπεπασμένης ἰδέας ἐκείνης. Ἐνταῦθα ἀκολούθως, ἡ κατὰ πρᾶγμα καὶ κατ' ἰδέαν οὐσία δὲν εἰσὶν εἰ μὴ εἷς, καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα.

Ἐκεῖνο ὅπερ ἐγὼ ἤδη εἶπον, δεικνύει τὰς αἰτίας διατί μανθάνει τις τὰ ὀνόματα τῶν ἐννοιῶν πρὶν αὐτὰ μορφοῖ παύτας ἐκεῖνος αὐτός. Πῶς ἤθελεν ἦθαι τὸ ὄφελος τύπων τῶν μορφώσεων, καὶ τὸ πληρεῖν τὸν κεφαλὴν ἀπείρων δυνατῶν ἐννοιῶν; τῆς χρήσεως μηδὲν ὄνομα ἀπερεισάσης εἰς ἐκείνας, ἤθελεν ἦθαι ἀνάγκη, νὰ ἀμελῇ τις ἐκείνων, καὶ νὰ ἀμνημονῇ αὐτῶν: ἐπειδὴ μὲ τίνα νὰ ὁμιλήσῃ τις περὶ ἐκείνων; Πλὴν πρὸ τῆς μορφώσεως τῶν γλωσσῶν, δὲν ἀναγκαῖον νὰ εἶχέ τις τὴν ἰδέαν ἑνὸς πράγματος, πρὶν ἢ δοθῇ ἐκείνῳ ἓν ὄνομα: ὃν τρόπον συμβαίνει, ὅταν ἡμεῖς ἐχωμεν μίαν ἰδέαν, ἥτις ἡ ἀνάγκη μᾶς ἐνάγει πρὸς τὸ προσάπτειν μίαν νέαν φράσιν. Ὡς πρὸς τὰς ἁπλᾶς ἰδέας καὶ πρὸς τὰς ἐπιστάσεις, αἵτινες ἔχουσι μίαν ὕπαρξιν πραγματικὴν ἐν τῇ φύσει, ἀποκτῶνται τὰ ἐκείνων ὀνόματα πρὸ τῆς ἐκείνων

σημα-

σημασίας, ἢ πῶς τἐναντίον, ὡς γε ἢ ἀκόσεις αὐτὰς νὰ ὀνομάζωνται, ἢ αὗται ποιῶσι τύπον ἐφ' ἡμᾶς (1).

Ἠμπορεῖ τις νὰ προσάπτῃ ταῖς χύσεσιν ἐκεῖνο ὁπὲ ἐγὼ ἤδη εἶπον περὶ τῶν ἐννοιῶν, χωρὶς νὰ μεταλλάττῃ εἰ μὴ ὀλίγον τι: ἀλλ' ἐπειδὴ ἕκαστος καθ' ἑαυτὸν δύναται νὰ ἀντιλαμβάνηται τόπων τῶν διαφορῶν, διχ ὑποδύομαι τὸν πόνον τὲ μειζόνως ἐκτείνειν τῦτο τὸ Κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ς'.

Περὶ τῶν Ὀνομάτων τῆς Ὑποσάσεων.

Τὰ ὀνόματα ὁπὲ ἐκφέρυσι ποιῦτον ἢ ποιῦτον εἶδος Ὑποσάσεων, ὡσαπλησίως ὥσπερ πὲ ὀνόματα τῶν ἐννοιῶν, ἢ πᾶς ἄλλος χρικὸς ἔρος, δὲν ἐκφέρυσιν εἰ μὴ μίαν ἰδέαν ἀπεσασμῴλω, καὶ πεπλασμῴλω μόνον παρ' ἡμῶν.

Οἱ Ἄνθρωποι ὑποτιθέντες ὅτι πολλαὶ ὑποσάσεις ὁμοιάζυσι κατὰ πολλὰ μέρη, μορφῦσιν ἐκ παύτης τῆς ὑποτιθεμῴης ὁμοιότητος, μίαν μόνλω ἰδέαν, καὶ τῆς δίδυσιν αὐ μόνον ὄνομα. Διὸ πᾶσαι αὗται αἱ ὑποσάσεις ὁπὲ ὑποτίθεται νὰ ὁμοιάζωσι, λέγονται νὰ εἶναι τὲ αὐτὲ εἴδος.

Το Πνεῦμα ἔχει τὴν δυνάμιν τὲ ποιεῖν ἄπειρα εἴδη ἢ ἰδέας ὁμοιότητος. Ἀρκεῖ πρὸς τῦτο, γνωρίζειν μίαν ὑπο-

(1) Secondo che, o s'intendono nominare, o che queste fanno impressione sopra di noi.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ὑσόσασιν καὶ μόνῳ (1). Τὸ πνεῦμά μα δύναται να παεισᾷ ἑαυτῷ ἄλλας, ὁπᾶ νὰ ὁμοιάζωσιν ἐκείνῃ, καὶ νὰ καλῇ δι' ενὸς ὀνόματος παύτῳ τῳ ἰδέαν θεωρηματικῳ πλειόνων ὑποστάσεων κατὰ μόνῳ ἰδέαν (2). Εἰ καὶ δὲν ἔσιν εἰ μὴ εἷς Ἥλιος, ἐγὼ δύναμαι νὰ ὑποθέτω ἄλλους ὁμοίους: καὶ διὰ παύτης τῆς ὑποθέσεως, ἐγὼ μορφῶ εν εἶδος θεωρηματικῶς, ὡσπεραὶ ἔσαν τόσοι Ἥλιοι ὅσοι εἰσὶν οἱ Ἀστέρες.

Τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὁπᾶ καλεῖται ἡ οὐσία ενὸς εἴδους, ἥτις διακρίνει τᾶτο τὸ εἶδος ἀπὸ παντὸς ἄλλου. Τώρα ἐπειδὴ ἄυτη ἡ οὐσία δὲν εἶναι εἰ μὴ παρομοιώσεις τὰς ὁποίας τὸ πνεῦμα ὑποθέτει ἀναμέσον πολλῶν ἀδιαιρέτων, ἀκολυθεῖ ὅτι τὰ ὀνόματα ὁπᾶ ἐκφέρυσι πᾶν εἴδη τῶν πραγμάτων, δὲν ἐκφέρυσι πρώτι, εἰ μὴ παρομοιώσεις κατ' ἰδέαν, ἀναμέσον τῶν ἀδιαιρέτων τότε τᾶ εἴδους. Ἐγὼ ἤδη εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ συγχέῃ τις παύτῳ τῳ κατ' ἰδέαν οὐσίαν μὲ τῳ καθ' πρᾶγμα οὐσίαν, ἢ μὲ τῳ ἀυτῳ σύσασιν τῶν ὑποσάσεων.

Ὁ ὅρος οὐσίας, ἐν τῇ συνήθει ἀγωγῇ (3), δὲν ἀποφαίνει εἰ μὴ τῳ οὐσίαν τῶν εἰδῶν: ἐπειδὴ δὲν πιςεύει τις νὰ γνωρίζῃ τῳ οὐσίαν ενὸς ἀδιαιρέτυ, εἰ μὴ ἀφ' ὃ ἱδρύθη ὑπὸ μιᾶς θεισμῴης συμμοιρίας ἢ εἴδει πραγμάτων. Φαίνεται ἐκεῖνο νὰ ἁρμόζῃ τῇ ἰδέᾳ ενὸς τοιᾶτυ εἴδους; λέγεται ὅτι ἔχει τῳ οὐσίαν τότε τᾶ εἴδους: Δὲν ἁρμόζει; λέγεται ὅτι δὲν ἔχει τῳ οὐσίαν ἐκείνυ. Δὲν καλεῖται τᾶτο τὸ ἴδιον Ὁ'ν διὰ τᾶ ὀνόματος ἀνθρώπυ, ἵππυ, σιδήρυ, εἰ μὴ διότι ὑποτίθεται νὰ ἔχῃ τὰς

ποιό-

(1) Ed unica. (2) Unicamente ideali.
(3) Nello stile ordinario,

ποιότητας αἵτινες σωνθέτουσι τὴν ἰδέαν ὁπὸ ἔχει τις τὸ ὕδωρ ἀνθρώπου, ἵππου, καὶ σιδήρου.

Ἆρα ὁ δυνάμει τῶν πραγματικῶν οὐσιῶν ἐκείνων ἀκολουθοῦνται αἱ ὑποστάσεις εἰς διάφορα εἴδη: διότι ἡμεῖς πέλεσιν ἀγνοοῦμεν τὴν σύνδεσιν σύστασιν ἐκείνων, καὶ τῆς ὁποίας ὅμως ἐξαρτῶνται πᾶσαι αἱ τόπων ἰδιότητες. Τίς δυνάται νὰ καυχᾶται νὰ ἐξεύρῃ τὸν ἀκριβῆ συχνματισμὸν, τὸν ἀκριβῆ μηχανισμὸν τῶν σωμάτων τὰ ὁποῖα εἰσιν ἐκείνῳ τὰ πλέον οἰκεῖα, τῶν πόρων ὁπῶ πατεῖ ὑπὸ τὰς πόδας, τὸ σιδήρου ὁπῶ εἶναι πάντοτε ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ, καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ; Μ' ὅλον τοῦτο, τίς ἄπειρος διάσασις ἀπὸ τῆς σιωυφῆς τόπων τῶν παχέων σωμάτων ἕως εἰς τὰ λεπτὰ ἔλαφα, καὶ εἰς τὰ ἴνωσα θαύματα τῆς πραγματικῆς οὐσίας τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων! Ἡ ὀπτικὴ κατασκευὴ (1), τὴν ὁποίαν ἔδωκε ταύτῃ τῇ ὑπερμεγέθει μηχανῇ τὸ Παντὸς, καὶ ἑκάστῳ τῶν μερῶν αὐτοῦ, τὸ Ὂν τὸ ἀπείρως κραταιὸν, πολὺ ὑπερβαίνει τὴν καταλῆψιν τοῦ ἀνθρώπου ἕως καὶ τὸ πλέον ἀγχίνου, ἢ ἡ μηχανὴ ἡ πλέον λεπτὴ ὑπερβαίνει τὰς ἐννοίας (2) τοῦ πλέον ἀχρόκου πάντων τῶν ἀνθρώπων. Ματαίως λοιπὸν, ἀγνοοῦντες τὰς πραγματικὰς συστάσεις τῶν σωμάτων, ἀντιποιούμεθα νὰ τὰ ἀνάγωμεν εἰς ἀφισμένα εἴδη, δυνάμει τῆς πραγματικῆς ἐκείνων οὐσίας.

Εἰ καὶ αἱ κατ' ἰδέαν οὐσίαι ἑκάστου εἴδους ὑποστάσεων εἶσι τὸ ἔργον τοῦ πνεύματος, πάλιν, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ λέγωμεν ὅτι αὐταί εἰσιν ἁπλῆς φαντασίας: ἐπειδὴ πρὸς τὸ μορφοῦν ἐκείνας καὶ λαλεῖν περὶ αὐτῶν καὶ σύα συνεπὸν τρόπον, χρειάζεται 1. Ὅτι αἱ ἰδέαι ὁπῶ τὰς συν-

θέτω-

(1) Struttura. (2) Concezioni.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

θέτουσι νὰ εἶναι φθαρτικαὶ ποιοτήτων πραγματικῶς συνυπαρχουσῶν ἢ ἐν μιᾷ ἐνδοτάτῃ συναρμογῇ: Χρειάζεται τὸ πνεῦμα νὰ ἀκολουθῇ τὴν φύσιν μόνον, νὰ μὴ ζυγνύῃ τὴν βλιχὼ τὸ προβάτου μὲ τὸ σχῆμα (1) τοῦ ἵππου, ἢ τὸ χρῶμα τοῦ μολίβδου μὲ τὴν πυκνότητα τοῦ χρυσίου. 2. Χρειάζεται αὗται αἱ ἰδέαι νὰ παρεισῶσι ποιότητας ποιούσας εἰς παῦ ἀκριβὲς καὶ καλῶς ὡρισμένον. Ἂν ἐν ἐκείναις ὑπῆρχε πλέον ἢ ἕνα, ἀκέτι ἦν τὸ αὐτὸ ἄθροισμα, μήτε ἀκολούθως ἡ αὐτὴ οὐσία, τὸ αὐτὸ εἶδος.

Εἰ καὶ τὸ πνεῦμα, ὅταν κατασκευάζῃ καὶ μορφοῖ μίαν ἰδέαν εἴδους τινὸς ὑποστάσεως, δὲν ἐνοεῖ ποιότητας ὁποῦ δὲν ὑπάρχουσιν, ἢ ὁποῦ δὲν ὑποθέτει νὰ ὑπάρχωσιν ὁμοῦ: ὅμως ὁ ἀριθμὸς τῶν ποιοτήτων ποικίλλει καὶ τὴν προσοχὴν, τὴν ἐμπειρίαν, τὴν ὄρεξιν, καὶ συνεπὰ τὴν φύσιν αὐτοῦ τοῦ μορφοῦντος. Ἐνταῦθεν αἱ αἰτίαι διὰ τὰς ὁποίας αἱ ἰδέαι τῶν διαφόρων εἰδῶν ὑποστάσεων εἰσὶ, τὸ ἐλάχιστον τὸ πλεῖστον μέρος, ὅτως ἐλλιπεῖς, καὶ πρὸς τούτοις ὅτω διάφοροι ἐν διαφόροις προσώποις.

Α. Αἴτιαι εἰσὶ συχναὶ ἐλλιπεῖς: οἱ πλεῖστοι ἀρχῶνται τοῦ ἐμβιβάζειν (2) εἰς τὰς αὐτῶν ἰδέας τῶν ὑποστάσεων, ἐκείνας τὰς ὀλίγας αἰσθητὰς ποιότητας τὰς ὁποίας εἰσὶν ἱκανοὶ νὰ ἀνακαλύπτωσιν ἐν ἐκείναις, καὶ συχνὰ παραλείπουσι τὰς ποιότητας τὰς πλέον ἀξιολόγους, καὶ ἐκείνας αἵτινες ἔπρεπε νὰ ἔχωσι μεῖζον δίκαιον.

Δεν εἶναι χεδὸν ἄλλο, παραδ. χάλκινον, ἢ τὸ χρῶμα, ὅθεν λαμβάνομεν κανόνα πρὸς τὸ διακρίνειν τὰ εἴδη τοῦ ξαχέως, σωμάτων: διὸ κρίνομεν, ὅτι παντα χοῦ σῶμα εἶναι

(1) Figura.
(2) Far entrare.

ναι τὸ χρῶμα τὸ χρυσίου, ἐκεῖ προσέτι εἰσὶ πᾶσαι αἱ
λλαι ποιότητες τότε τὸ μεταλλου.

ΔΕΝ λαμβάνομεν χρεῖον κανόνα ἀκριβέστερον πρὸς τὸ
χωρίσειν τὰ εἴδη τῶν ὠργανισμένων σωμάτων, καὶ τὰ
οἷα ὑποβαίνουσι διλωσιν διὰ σπέρματος. Τὸ χῆμα εἶ-
ναι ἐκεῖνο ὁπὸ πιστεύεται νὰ διακρίνῃ τὸ ἐκείνων εἶδος.
Ἕνα τὸ χήματος αὐτῦ, εἷς φρενόλιπτος (1), χωρὶς
λογικὴν, χωρὶς νὰ διαλογίζηται ἀναγορεύεται (2) τὸ
ἀνθρωπίνου εἴδους: καὶ σὺ ζῶον τὸ ὁποῖον νὰ συναλογίζετο
ὅλης τῆς ζωῆς αὐτὸ ὅπως ἀκριβῶς ὥσπερ ἡ ὄνος τὸ
Βαλααμ, ἀναγορεύεται τὸ ἀνθρωπίνους εἴδους. Ὅτε
Ἀββᾶς τὸ Ἁγίου Μαρτίνου, λέγει ὁ Μενάγιος,
ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, εἶχεν ὅπως ὀλίγον τὸ χῆμα
τοῦ ἀνθρώπου, ὁπὸ ὡμοίαζε μᾶλλον σὺν πέρατι: ἐγέ-
νετο, πρὸς ἐκεῖνον χρόνον, σκέψις, πότερον ἔπρεπε νὰ
βαπτίζηται: ὅμως ἐβαπτίσθη, καὶ ἀνηγορεύθη ἄνθρωπος
ἀπὸ τότε (3). Μὲ σὺ πρόσωπον ὀλίγῳ μακρότερον,
μίαν ῥῖνα σιμωτέραν, μὲ σὺ σῶμα πλέον ἐχισμέ-
νον καὶ μὲ μίαν ἄλλην μικρὰν ἀμορφίαν: εἰ καὶ ἔτος
ἦν ζῶον λογικὸν, ἂν αὐτὸς μόλις διεσώθη τοιοῦτος ὁποῖος
ἔτος τότε βέβαια ἤθελεν ἀπόληται ὡς σὺ Ὄν ὐκ
ἀνθρωπινον.

Β. ΕΠΕΙΔΗ τὸ πνεῦμα μόνον διαφοιεῖται περὶ τῶν
ἰδεῶν τῶν εἰδῶν, τὰς ἐκτείνει, τὰς συσέλλει, τὰς χύ-
νει (4), αὗται χρεωστοῦσιν ἀναγκαίως νὰ εἶναι διάφοροι
διαφόροις προσώποις, διὸ ποικίλλουσι τοσοῦτον ὁπὸ δὲν
ἔναι ὑδεμία ὁπὸ νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ ἐν πᾶσι τοῖς ἀν-
θρώποις: ἐγὼ δὲν ἐξαιρῶ μήτε ἐκείνου ὁπὸ ἔτοι γνω-
ρίζου-

(1) Sciocco, balordo. (2) E' dichiarato.
(3) Per provvisione. (4) Le medella.

εἴζυσι κάλλιον, ἤτις εἶναι ἐκείνη τὸ ἀνθρωπίνυ εἶδος ἐπειδὴ τοιοῦτος ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ 'Πλάτωνα, ὁπὸ δὲν θέλει ἠθαι καὶ 'Αριστοτέλη.'

Ἄρα εἶναι εἷς μέγας ἀριθμὸς ὑποσάσεων, αἵτινες ὁμοιάζυσι καὶ πολλὰ μέρη, καὶ ἄυτη ἡ παρομοίασις μᾶς δίδει ἀυθεντίαν (1) νὰ τὰς τάττωμεν ὑφ' ὡρισμένοις εἴδεσι: πλὴν, ἐπειδὴ πᾶς ὁ σκοπὸς ταύτης τῆς ἀναγωγῆς (2) εἶναι νὰ ἐκφέρῃ τις δι' ἑνὸς ὀνόματος πολλὰ πράγματα ἴδια, ἐγὼ δὲν βλέπω νὰ ἠμπορῇ τις νὰ λέγῃ, ὅτι ἡ φύσις ἀπήρεισε τὰ ὅρια τῶν εἰδῶν τῶν πραγμάτων: ἢ ἐὰν ἄυτη ποιῇ τοῦτο, βίβαια τὰ ὅρια ὁπὸ ἡμεῖς δίδωμεν τούτοις τοῖς εἴδεσι, δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἀνάλογα (3) πρὸς τὴν φύσιν.

Ἂν τὸ πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο ὁπὸ πάττει τὰ ἀδιαίρετα ὑπὸ ὡρισμένοις εἴδεσιν, εἶναι πολλῷ ἐναργέστερον ὅτι τοῦτο μορφοῖ τὰς συμμοιρίας τὰς πλέον ἐκτεταμένας, αἵτινες καλοῦνται 'Γένη,' καὶ αἵτινες περιλαμβάνυσι διάφορα εἴδη. Πρὸς τὸ μορφοῦν παῦτα τὰ γένη, αὐτὸ χαρακτίζει ἀπὸ τῶν εἰδῶν ἐκεῖνο ὁπὸ τὰ διακρίνει ἀπ' ἀλλήλων καὶ δὲν ἐμβιβάζει εἰς ταύτην τὴν μικροτέραν ἰδέαν εἰ μὴ τὰς ἰδέας αἵτινές εἰσι κοιναὶ τούτοις τοῖς διαφόροις εἴδεσιν. Οὕτως ἐγὼ μορφῶ τὸ γένος τὸ σημειούμενον διὰ τοῦ ὀνόματος 'Μετάλλου,' χωρίζων, ἢ ἀποσπῶν ἀπὸ τὰς ἰδίας τοῦ 'χρυσίου,' τοῦ 'ἀργύρου,' τοῦ 'χαλκοῦ,' καὶ τὰς ἰδίας ποιότητας τῶν σωμάτων, καὶ μὴ κρατῶν εἰ μὴ ἐκείνας αἵτινές εἰσι κοιναὶ πᾶσι, καὶ διὰ τῶν ὁποίων ὁμοιάζυσιν ἅπαντα. Εἰς ξόπον ὁπὸ τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος δὲν παρεισῶσιν ἄλλο, ἢ εἰ μέρος τῶν ἰδεῶν τῶν περιλαμ-

(1) Ci autorizza. (2) Riduzione.
(3) Conformi.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

βαμβανομένων ἐν τῷ εἴδει, καὶ τὸ εἶδος, οὗ μέρος ἐκείνων ὅπερ περιλαμβάνονται ἐν ἑκάστῳ ἀδιαιρέτῳ. Ἀλλ' ἐν παντὶ τόπῳ δὲν δίδοται τὸ Εἶναι ἑδενὶ πράγματι: οὐδὲ πᾶν ἐκεῖνο ὅπερ γίνεται: βλέπονται πολλὰ πράγματα τὰ ὁποῖα ἔχουσι πολλὰς ποιότητας κοινάς: μορφώνεται ἀπὸ τύπων τῶν ὁμοιαζόντων ποιοτήτων, μία μόνη ἰδέα: καὶ δίδοται εἷν ὄνομα. Αὕτη ὑποβαίνει οἰκειοτέρα τῷ πνεύματι: γίνεται ἀκριβὴς διάκρισις περὶ ταύτης, καὶ μανθάνεται περὶ αὐτῆς μὲ μείζονος εὐκολίας: ὅθεν συμπίπτουσιν αἱ ἰδέαι καὶ αἱ τύπων φράσεις. Τὰ ἀδιαίρετα ἄρχονται πάντα νὰ τάττωνται ὑπὸ ταύταις ταῖς γενικαῖς ἰδέαις, ὑπὸ τύποις τοῖς γενικοῖς ὅροις: καὶ ἐκεῖ διαγεγραμμένα (1) ἕκαστον μὲ τὰς διαφόρους αὐτῶν ποιότητας, ὑποβαίνουσι τὸ συντάγματος (2), ἢ τὸ εἴδους ἀνθρώπου, πιθήκου, ἵππου.

Οὕτως ἡ μόρφωσις τῶν γενῶν καὶ τῶν εἰδῶν τείνει εἰς τὸ ἀληθινὸν τέλος τῆς διαλέκτου, τὸ ὁποῖον εἶναι αὐτοπροσώπως τὰ ἐνθυμήματα ἡμῶν μὲ τὸν πλέον εὔκολον καὶ συντόμου τρόπον. Αὕτη εἶναι προσέτι ἡ χρῆσις ὅπου ἐκείνων τιμώμεθα χωρὶς νὰ διανοώμεθα μήτε περὶ τῶν πραγματικῶν οὐσιῶν, μήτε περὶ τῶν ὑποστατικῶν μορφῶν· αἵτινες δὲν ἠμποροῦσι τέλειον νὰ γινώσκωνται.

ΚΕ-

(1) Arrolati. (2) Del reggimento.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ τῶν Μορίων.

ΤΑ' ὀνόματα δὲ χρησιμεύουσιν ἅπαντα εἰς τὸ ἐκφέρειν ἰδέας. Εἰσί τινα τὰ ὁποῖα ἀποφαίνουσι ὁμοῦ, καὶ τὸν συνδεσμον ὅπου τίθεται μεταξὺ τῶν ἰδεῶν ἢ τῶν προτάσεων, καὶ μίαν τάξιν τὰ ῥήματα δηλοῦσι παύσας αὐτὰς τὰς ἰδέας, τῶν ὁποίων σημειοῦται ὁ συνδεσμος. Τέλος τὰ ἀριθμοῦσι ταῦτα, ναὶ, ὄχι, ἄρα να σημειώσιν ὅτι τὸ πνεῦμα βεβαιοῖ ἢ ἀρνεῖται.

ΔΕΝ ἤρκει νὰ βεβαιώμεθα ἢ νὰ ἀρνώμεθα, πρὸς τὸ ἀνακοινοῦσθαι τὰ ἐνθυμήματα ἡμῶν τοῖς ἄλλοις, ἐχρειάζετο νὰ συνδέωμεν ὄ μόνον τὰ μέρη μιᾶς προτάσεως ἀλλ' ἔτι ὁλοκλήρους προτάσεις μὲ πασῶν τῶν χρήσεων καὶ τῶν ἐξαρτήσεων (1) ἐκείνων: ἐχρειάζετο νὰ ποιῶμεν λόγους (τῶν ὁποίων τὰ μέρη νὰ ἔχωσι τινὰ ἀπαιτουμένην τάξιν καὶ τοὺς συνδέσμους τὸ ἓν μὲ τὸ ἄλλο,) διηγήσεις ὁλοκλήρους. Εὑρέθη ὁ τρόπος διὰ τῆς ὀρθῆς χρήσεως τῶν μορίων καὶ ἐξαρτᾶται ταύτης μάλιστα ἡ σαφήνεια, ἡ αἰρετότης, καὶ ἡ ἁρμονία (2) ἡ αὐτὴ τῆς ἀγωγῆς: διὰ τῆς ἐκείνων βοηθείας δύναται νὰ ἐκφέρηται καὶ ἡ ἐξάρτησις ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἡμετέρων ἐνθυμημάτων, καὶ ὁ συνδεσμος, ἡ συζολὴ (3), ἡ διάκρισις, ἡ ἀντίταξις καὶ ἡ ἔμφασις ἑκάστου μέρους τοῦ λόγου.

Ον.

(1) Dipendenze.
(2) L'aggiustatezza. (3) La restrizione.

Ακαδημία Αθηνών Academy of Athens

Ο Υ' ΔΕ'ΠΟΤΕ θέλει τις καταλαμβάνη ἀκριβῶς πάντα τὰ μέρη τῶν μορίων, ἐὰν δὲν γινώσκη διεξηγημένως τὸ μέρος καὶ τὴν θέσιν (1) τὲ πνεύματος ἐκείνα ὅσις ἔχουν τόπους: διότι αἱ φράσεις (2), τῶν ὁποίων ἔχει τὸ πνεῦμα δεκτικὸν, ὑπερβαίνουσι πολὺ τὸν ἀριθμὸν τῶν μορίων. Ἄρα δὲν πρέπει νὰ θαυμάζη τις ἂν τὰ πλεῖσα τῶν μορίων ἔχωσι διαφόρους σημασίας. Οὐδὲν εἶναι τὸ μόριον Α'ΛΛΑ'.

Ε'ΣΤΙΝΟ'ΤΕ τίθεται τὲτο τὸ μόριον μετά τι ἐγκώμιον, ὅπως εἴη τὲτο διορθωτικὸν, ἢ ὅπως ὁ διασυρμὸς γίνηται μὲ πλείονος τέχνης (3). " Μία τῶν μεγάλων ὠφελειῶν ὧν ἀπολαύει ἐκεῖνος ὅσις δὲν ἔχει πόθεν ἰδέαν παγίαν (4), εἶναι ὅτι αὐτὸς ἀσινέως εἶναι ἐλλεγμένος νὰ εἶναι ἐν αἰτίᾳ (5): Α'ΛΛΑ' ταῦτα τὰ πρόσωπα δὲν ὁμοιάζουσιν ἀλήταις (6), οἵτινες δὲν ἠμποροῦσι νὰ σφῶνται τῶν οἴκων αὐτῶν, διότι ἔτι δὲν ἔχουσιν ἀδεῖα πάγιον, μηδ' ἔχουσιν εἴκα τινὸς κυριότητα; " Α'ΛΛΑ', λέγεται ἐν ἀπαγίαις, καὶ χρησιμεύει πρὸς πρόφασιν (7). " Δὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀναβέπτις τὸ σύγημα τὸ ξένον, καὶ λίαν ἀκμάζον (8) ἐνίων Σοφῶν νεωτέρων: Α'ΛΛΑ', ὃν ἐκεῖνο ὠχυρωμένον μὲ ὅλ σωίταγμα (9) ἄρων νέων, χεδὸν παίπων ἢ ἀσαφῶν, ἢ μιᾶς σημασίας παρηλλαγμένης, ὁμοιάζει ἐκείνοις τοὶς παλαίοις Δημῶν ἢ ἐκείνοις τοῖς φωλεοῖς ἀλωπέκων, οἷς ἀδεὶς

" δύα-

(1) Il torno e la situazione. (2) Le concezioni.
(3) Per servirvi di correttivo, o per far passare la derisione con maggior artifizio.
(4) Fissa; (5) D'aver il torto:
(6) A' vagabondi. (7) In difese, e serve di scusa.
(8) Ed assai in voga. (9) Legione.

„ δυώαται νὰ πλησιάζῃ δχὶ τὰς βάτας, τὰς ἀκαν-
„ χὴ τὸ σκοτεινὸν τὸ τόπυ, τὰ ὁποῖα καλύπτυσ-
„ εἰσόδυς. „ Α'ΛΛΑ' τίθεται ὄξινότε μὴ τὸ ὃ μόν-
πρὸς τὸ σημουῦ αὔξησίν τινα. " Α"ν εἷς ἄνθρω-
„ ἐγίνετο ὀξαίφνης ἐγκρατὴς μιᾶς ὄψεως ὀξυτέρας
„ νης ὁπὸ ἔτος ἤθελεν ἔχῃ δχὶ τῆς βοηθείας τὸ
„ λιωτέρυ μικροσκοπείυ, αἱ τερπνότητες τὸ βίυ τὸν
„ λον ἐγκαταλίπῃ κὴ ταὐτό: ἐπειδὴ ὃ μόιον τὰ
„ κείμηα ἤθελον φαίνωνται αὐτῷ ἄλλως ἐχηματισμ-
„ κὴ κεχρωματισμήα ἢ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, κὴ
„ ἀμφιβάλλω ἐκεῖνος νὰ ἐδυώατο νὰ κοινωνῇ αὐτο-
„ Α'ΛΛΑ' πρὸς τόπους, μὲ μίαν ὄψιν ὅπω λεπτιώ,
„ ἤθελεν ἴσως ἠμπορῇ νὰ ὑποφέρῃ τιὼ λαμπρό-
„ τῶν Ἡλιακῶν ἀκτίνων, ἢ τὸ ἁπλῶν φωῖς πῆς
„ ρας, μήτε νὰ ἀντιλαμβάνηται εἰ μὴ σὺὲς μικρ-
„ μέρυς σὺὸς μικροπάτυ ὑποκειμήυ, κὴ τῦτο ὲν σὺ
„ κροπάτῳ διασήματι, πρᾶγμα ὁπὸ ἤθελε καθισῇ
„ νον ἀνεπιτήδειον νὰ διαγινώσκῃ τὸ ἐπιβλαβὲς ἢ
„ ἐπωφελὲς, ἢ νὰ ἐκφύγῃ, ἢ νὰ τὸ ζητῇ ὲν τοῖς
„ θεν ὑποκειμένοις. " Α'ΛΛΑ' λέγεται ὲν ὀν-
σμοῖς (1), κὴ χρησιμεύει εἰς τὸ σημειῦν, ὅτι
ποιεῖται ἐκεῖνο ὁπὸ ἐχρεωσεῖτο νὰ ποιῆται. " Σὺ
„ σαι τὸ Θεῦ, ὐχὶ νὰ σῦ δίδῃ τιὼ γνῶσιν πῆς
„ θινῆς Θρησκείας, Α'ΛΛΑ' νὰ σὲ σπεύζῃ ὲν ἐκ
„ τιὼ ὁποίαν σὺ ἐπαγγέλλεσαι. „

Πα'σαις ταύταις ταῖς σημασίαις, ἐγὼ ἐδυώά-
νὰ προθέπω πλείονας ἄλλας, αὖ αὔτη ιῶ ἡ πρόθεσις
ἐμὴ: ἀλλὰ τῦτο τὸ ὑπόδειγμα ὑπὲρ τὸ μόνυ μ-
Α'ΛΛΑ', ἀρκεῖ πρὸς τὸ ἡμᾶς ἄγειν εἰς τὸ διασκέπτεσ-
πε-

(1) Ne'rimproveri.

περὶ τῆς ἐκείνων χρήσεως, τῆς ἐκείνων ἰσχύος, καὶ τῶν διαφόρων πράξεων τῶ πνεύματος τὰς ὁποίας ἐκεῖνα ἀποφαίνεται. Ἔνια συμπλείουσιν ἀσαφῶς τὸν νοῦν μιᾶς προτάσεως ὁλοκλήρου, οἷον ἐκεῖνα τὰ 'ναὶ,' τὰ 'ὄχι,' καὶ τ. κ. καὶ ἄλλα, τότε μόνον ὅτε εἰσὶν ἱδρυμένα κατά τινα ὡρισμένον τρόπον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Περὶ τῶν ἀπεσπασμένων καὶ τῶν πεπηγότων Ὅρων (1).

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ, ὡς ἐγὼ ἤδη ἀπέφηνα, ἔχει τὴν δύναμιν τῶ ἀποσπᾶν τὰς αὐτῶ ἰδέας. Διὰ τότε τῶ μέσω, αὐτὸ διακρίνει τὰ πράγματα εἰς εἴδη διάφορα. Τώρα ἐπειδὴ ἑκάστη ἰδέα ἀπεσπασμένη ὅπως εἶναι διακεκριμένη ἀπὸ πάσης ἄλλης ἰδέας ἀπεσπασμένης, ὅπῶ αὐταὶ δὲν ἠμποροῦσι νὰ εἶναι αἱ αὐταὶ: ἀκολουθεῖ ὅτι τὸ πνεῦμα χρεωστεῖ νὰ ἀντιλαμβάνηται ἀμέσως τῶν ἐκείνων διαφορῶν, καὶ ὅτι ἀκολούθως δύο ἰδέαι ὁμοιαὶ, ἢ ἀπεσπασμέναι, δὲν ἠμποροῦσι πώποτε νὰ λέγωνται κατ' ἀλλήλων: Ἡ χρῆσις προσέτι δὲν συγχωρεῖ τῶτο. Εἰ καὶ εἶσιν ἀληθὲς ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓν ζῶον, ὅτι εἶναι λογικὸν, κ. τ. ὅμως ἐδεὶς εἶναι ὅσις αὐτόθεν νὰ μὴ καταλάβηται τὸ ψεῦδος τῶν προτάσεων: 'Ἡ ἀνθρωπότης εἶναι ζωότης, λογικότης', καὶ τ. Ἄρα περὶ μόνας τὰς πεπηγυίας ἰδέας ἀναφέρονται αἱ καταφάσεις: τατέστι, μία ἰδέα ἀπεσπασμένη χρεωστεῖ νὰ εἶναι συνε-

ζευγ-

(1) De' Termini estratti e concreti.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ζδυγμένη μὲ μίαν ἰδέαν ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἀπεσα-
σμένη.

ΠΑΣΑΙ αἱ ἁπλαῖ ἰδέαι ἡμῶν ἔχουσιν ὀνόματα ἀ-
πεσπασμένα, καὶ πεπηγότα, ἢ διὰ νὰ ὁμιλήσω κα-
τὸν γραμματικὸν τρόπον, ὀνόματα ἀουσιαστικὰ καὶ ὑπθετι-
κὰ· λευκὸς, λευκότης: γλυκὺς, γλυκύτης, καὶ τ. τὸ αὐ-
συμβαίνει ὡσὲ τῶν ἡμετέρων ἰδεῶν τῶν ἐννοιῶν καὶ τα-
χέσεων: Δίκαιος, Δικαιοσύνη: Ἴσος, Ἰσότης. Ὡς πρὸς
τὰς ἡμετέρας ἰδέας τῶν ὑποστάσεων, αὗται δὲν ἔχου-
εἰ μὴ ὀλίγα ὀνόματα ἀπεσπασμένα. Εἶναι ἀληθινὸν ὅ-
ἡ Σχολὴ ἔπλασεν ἐκεῖνα τῆς Ζωότητος, Ἀνθρωπό-
τος, καὶ τ. Ἀλλὰ πρὸς τῷ ταῦτα τὰ ὀνόματα καὶ τ
αὐτοῖς ὅμοια εἶναι ὀλίγα, ὡσὲ βαλέσθαι πρὸς τὸ ἄπει-
ρον πλῆθος τῶν ὀνομάτων τῶν ὑποστάσεων, ταῦτα ἀπ
ποτε ἐδυνήθησαν νὰ λαμβάνωσιν αὐθαιρέτως ἐκ τῆς χρ
σεως (1): τὸ ὁποῖον φαίνεται νὰ ἀποδεικνύῃ ὅτι
ἄνθρωποι ὀπιγινώσκουσιν εἰλικρινῶς, ὅτι αὐτοὶ δὲν ἔχ
σι μηδεμίαν ἰδέαν τῶν πραγματικῶν ἀσιῶν τῶν ὑποσ
σεως: ἐπειδὴ ὅτοι δὲν ἔχουσιν ὀνόματα τοσοῦτον δι
νὰ τὰς ἐκφέρωσιν. Ἡ μόνη διδασκαλία τῶν ὑποστατικῶ
μορφῶν, καὶ ἡ τολμηρὰ πεποίθησις προσώπων τινῶν
ἀμοίρων μιᾶς γνώσεως ὁποῦ ἐκεῖνοι ἀπεποιοῦντο νὰ ἔχ
σιν, ἐποίησαν νὰ κατασκοδαθῶσι, καὶ ἔπειτα νὰ εἰσε
χθῶσιν οἱ ὅροι Ζωότητος, Ἀνθρωπότητος, καὶ τ. Ο
ροι οἵτινες ὅμως περιεκλείσθησαν ἐν τῇ Σχολῇ, καὶ οἵτι
νες ἀδέποτε ἐδυνήθησαν νὰ εἶναι ἐν χρήσει παρ' ὁποιοσ
σιν ἀνθρώποις (2).

ΚΕ-

(1) Esser autorizzati dall' Uso:
(2) Presso uomini ragionevoli.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΚΕΦΑ'ΛΑΙΟΝ Θ'.

Περὶ τῆς Α'τελείας τῶν Ο'νομάτων.

ΠΡΟ'Σ τὸ ἀναλύπτειν τὸ ἐντελὲς ἢ τὸ ἀτελὲς τῶν ὀνομάτων, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ θεωρῇ τις πὰς δύο ἐκείνων χρήσεις. Η' μία εἶναι, ἀνάγειν ὡς εἰς εν ὑπόμνημα τὰ ἐνθυμήματα εἰς τὸ πνεῦμα (1): Διὰ τάτε βοηθεῖται ἡ μνήμη, ἥτις ποιεῖ ἡμᾶς, ἵν' ἔτως εἴπω, νὰ ὁμιλῶμεν μεθ' ἡμῶν αὐτῶν, Παύτα τὰ εἴδη τῶν ὀνομάτων δύνανται νὰ χρησιμεύωσιν εἰς τέτο τὸ τέλος. Ο'ντων τάτων σημείων προαιρετῶν (2), εἶναί τις ἐλεύθερος νὰ χρῆται ἐκείνοις τὰ ὁποῖα ἕτος θέλει, ἀρὸς τὸ ἐκφέρειν ἑαυτῷ τὰ αὐτῦ ἐνθυμήματα. Καὶ καὶ τέτο πρῶτον (3), παῦτα δὲν θέλεσιν ἔχῃ ποτὲ ἀτέλειαν, ἕως ἂν αὐτὰ θέλεσιν ἦθαι σημεῖα ἔμμονα τῆς αὐτῆς ἰδέας.

Η' ΕΤΕΡΑ χρῆσις τῶν ὀνομάτων εἶναι νὰ ἀναποιτὰς αὐτῦ ἰδέας τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις. Αὕτη ἡ χρῆσις εἶναι, ἢ πολιτικὴ (4), ἢ φιλοσοφική. Η' πολιτικὴ χρῆσις, εἶναι νὰ ἀναπτύσῃ τὸν αὐτῦ νῦν, ὅσον εἶναι ἀναγκαῖον, ὑπὲρ τῶν κοινῶν ὑποθέσεων τῦ βίυ. Η' χρῆσις ἡ φιλοσοφικὴ, εἶναι νὰ παρίσᾳ σαφῶς, ἢ ἐννοίας ἀκριβεῖς καὶ ἀρισμένας, ἢ προπάσεις γενικὰς, καθα-

(1) Registrar i penfieri nello fpirito.
(2) Arbitrarii. (3) E a queſto primo riguardo,
(4) Civile.

καθαρὰς καὶ βεβαίους. Αὗται αἱ δύο χρήσεις εἰσὶ πολὺ διάφοροι: ἡ μία δεν ἀπαιτεῖ τὴν αὐτὴν ἀκρίβειαν ὥσπερ ἡ ἑτέρα.

Τὸ τέλος ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ὁμιλοῦσι χρεωστεῖ νὰ εἶναι νὰ αὐξήσωσι τὸν ἑαυτῶν νοῦν, τουτέστιν, αἱ ἐκείνων φράσεις νὰ διατέμπωσι τοὺς ἀκροατὰς αὐτῶν τὰς αὐτὰς ἰδέας ὁποῦ ἤθελον αὐτοὶ προσῆφαν ἐκείναις: ἀλλὰ πῶς νὰ ἐλπίζῃ τις παύτην τὴν διαπομπὴν (1) ὠφελίμων καὶ ἀκριβῶν (2) ἰδεῶν, ἐὰν ἤτοι αὐτοὶ δεν ἔχωσι παιάυτας; Οὕτως ἡ ἀσάφεια καὶ ἡ σύγχυσις τῶν ὀνομάτων, ἐκεῖνο μὲ ὃ συμβαίνεται ἡ ἀτέλεια τῆς γλώσσης, δεν προέρχεται, μήτε ἔκτινος ἀτελείας προσφυοῦς (3), μήτε ἔκτινος ἀνεπιτηδειότητος ἐν τοῖς ὀνόμασι πρὸς τὸ ἐκφέρειν μίαν ἰδέαν μᾶλλον ἢ μίαν ἄλλην (ἐπειδὴ δεν εἶναι ὅλως ὄνομα ἀνεπιτήδειον πρὸς τοῦτο, ἀλλ' αὐτὴ ἡ σύγχυσις προέρχεται μόνον ἐκ τῶν συγχυμένων καὶ ἀσαφῶν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας ἐκφέρουσι τὰ ὀνόματα. Θέλει τις λοιπὸν νὰ θέτῃ πᾶσαν τὴν σαφήνειαν καὶ πᾶσαν τὴν δυνατὴν συμέσιν ἐν τοῖς αὐτῶν λόγοις, καὶ νὰ καταλαμβάνῃ ἐκείνους τῶν ἄλλων χρεωστεῖ νὰ διαδάζῃ καὶ νὰ γινώσκῃ ἀκριβῶς τὰς ἰδέας τὰς ὁποίας σημαίνουσι τὰ ὀνόματα: γνῶσις δὲ σχολή.

Α. Ὅταν οἱ ὅροι παριστῶσιν ἰδέας πολὺ συνθέτους, τότων τῶν ἰδεῶν ὄντων συνόλου ἀθροίσματος πλειόνων ἰδεῶν συνηθροισμένων, τῶν ὁποίων ἑκάστη δύναται βαίνει ἐκείνη αὐτὴ πλείονας ἄλλας συνθετωτέρας, εἶναι δύσκολον νὰ ἀθροίζῃ τις τόσας ἰδέας ὅπου διαφόρους εἶ-

(1) Trasmissione.
(2) Precise. (3) Inerente.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

σι μόνον παῦ, καὶ νὰ φυλάττῃ τὸ αὐτῶν σωύθεσιν καὶ τὸ αὐτῶν ὄνομα. Τοιῦτοι εἰσιν οἱ πλεῖσοι τῦ ὅρων Ἡθικῆς, ὅπου ἁπλοϊκῶς σημειῦσι τὰς αὐτὰς ἰδέας διὰ διαφόροις προσώποις.

Β. Ὅταν οἱ ὅροι παρεισῶσιν ἰδέας, αἵτινες δὲν ἔχουσιν ὑδεμίαν πραγματικὴν ὕπαρξιν ἔξω ἡμῶν, καὶ ἐπομένως ὑδὲν ἀρχέτυπον πάγιον πρὸς τὸ ῥυθμίζειν, ἢ διορθῦν ἐκείνας. Γ'δὲ προσέτι τὰ ὀνόματα τῶν ἐννοιῶν ἐν κινδυνῳ ἀσαφείας καὶ συγχύσεως: Ἀφίνεται εἰς τὴν χρῆσιν ἡ φροντὶς τῦ ἀπερείδειν τὸν νῦν ἐκείνων: κῦτι ποιεῖ τῦτο ἀρχύντως καθ' ὅσον τείνει εἰς τὴν σωύθη κοινὴν συνομιλίαν, ἀλλὰ κάκιστα ὡς πρὸς τὴν ἀγωγὴν τὴν φιλοσοφικήν: ἐπειδὴ μόλις εἶναι μία μόνη σύνοια, τῆς ὁποίας ἡ φράσις νὰ μὴν ἔχῃ σύα νῦν ἄσατον ἐν τῇ σωύθει χρήσει, καὶ νὰ μὴ σημαίνῃ πλείονας ἰδέας διαφόρως.

Ὁ τρόπος διὰ τῦ ὁποίυ μανθάνῃ τις τύτους τοὺς ὅρους εἶναι κατά τι μέρος ἡ αἰτία τῆς ἐκείνων σημασίας ἀσαφῦς καὶ ἀμφιβόλυ. Διδάσκονται τὰ Παιδία τὰ ὀνόματα τῶν ἁπλῶν ποιοτήτων καὶ τῶν ὑποστάσεων, διὰ τῦ δεικνύειν ἐκείνοις τὰ ὑποκείμενα, τῶν ὁποίων ἐκεῖνα ἀναλαμβάνῦσι συχνὰ τὰ ὀνόματα, λευκὸν, γλυκὺ, γάλα, σάκχαρον, καὶ τ. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὰς ἐννοίας, ἐκεῖνα διδάσκονται πρῶτον τὰ τύτων ὀνόματα: ὡς πρὸς τὸν νῦν, ἢ ἀναπτύσσεται ἐκείνοις, ἢ ἀφίνεται, ἐκεῖνα αὐτὰ νὰ τὸν μανθάνωσιν ὕστερον: ὅθεν συμβαίνει ἀναγκαίως, διὰ τὸ εἶναι τὰς πλείστυς τῶν ἀνθρώπων ὀλίγον προσεχεῖς εἰς τὸ μορφῦν ἑαυτοῖς δικαίας ἐννοίας πραγμάτων, συμβαίνει, λέγω, ὅτι οἱ ὅροι ὁπῦ ἐκφέρῦσι ταύτας τὰς ἐννοίας χειδὸν ὐκ εἰσὶν ἄλλο ἐν τῷ ἐκείνων στόματι ἢ ἁπλοῖ ἤχοι φωνῆς. Ἔνιοι κατὰ ἀλήθειαν φιλοτιμῦνται

βτὶ ἐννοίαις ἀκριβέσιν (1), ἀλλ' ὅτι τὰς ὀνομάζουσιν ἄλλως ἢ κατὰ τὸ συνήθη χρῆσιν. Τί ἐλέγχουσι τόσαι Ε'ιδὲς, τόσα Βιβλία, τόσα Υ'πομνήματα περὶ τῆς Τιμῆς, τῆς Πίστεως, τῆς Χάριτος, καὶ τῆς Ε'κκλησίας, εἰ μὴ ὅτι οἱ Συγγραφεῖς διαφέρονται ἀλλήλοις περὶ τῆς σημασίας αὐτῶν ἦχε;

Γ. Τέλος πάντων, εἶναι δύσκολον νὰ καταλαμβάνῃ τις σαφῶς τὸν νοῦν τῶν ὅρων τῶν ἐκφερόντων Α'ρχέτυπα ἄτινα δὲν ἠμποροῦσι νὰ γινώσκωνται. Τοιαῦτά εἰσι τὰ ὀνόματα ὑποστάσεων, ἄτινα, ὑποτίθενται νὰ παριστῶσι μίαν οὐσίαν πραγματικὴν, ἀλλ' ἀόρατον καὶ παντελῶς ἄγνωστον. Τίνα σημασίαν ἀκριβῆ καὶ ὡρισμένην δύνανται ταῦτα νὰ ἔχωσι; Πῶς ἠμπορεῖ νὰ ἐξεύρῃ τις ἐκεῖνο ὁποῦ εἶναι ὁ 'ἵππος' καὶ τὸ 'στίμμι' (2), καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ δὲν εἶναι, ἐὰν ταῦτα τὰ ὀνόματα σημειῶσι μίαν οὐσίαν πραγματικὴν, ἀλλ' ἄγνωστον ἡμῖν;

Α'ΛΛΑ', θέλει τις εἰπῇ, τὰ ὀνόματα ὑποστάσεων δὲν θέλουσιν ἔχῃ μίαν σημασίαν καλῶς ὡρισμένην, ἐὰν δὲν ποιῶνται νὰ εἶναι σημεῖα εἰ μὴ ποιοτήτων αἱ ὁποῖαι βλέπονται ἐν ταύταις ταῖς ὑποστάσεσιν; Οὐχὶ, ἐγὼ ἀποκρίνομαι: ἐπειδὴ αἱ ὑποστάσεις ἔχουσι σπα μίγαν ἀριθμὸν ποιοτήτων, ἐνίας ὁποπρόσωπίνες, τὰς ὁποίας ἄλλοι δὲν ὁποπροσωποῦσιν, εἰ καὶ ὑδεὶς τὰς ἀναλύπτει πάσας. Ι'δὲ λοιπὸν ἰδέαι διάφοροι περὶ σπὸς καὶ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενόν. Ι'δὲ ἐπομένως σὺν ὄνομα ὁποῦ ἔχει διαφόρους σημασίας. Α'ρα φαίνεται,

Α. Ο'ΤΙ τὰ ὀνόματα τῶν ἁπλῶν ἰδεῶν εἰσὶ τὰ ἥττον ὑποκείμενα τῷ ὁμωνυμεῖν, Ι. διότι τῶν ἐκείναν ἰδεῶν

(1) Si piccano di nozioni precise.
(2) L'antimonio.

ἰδεῶν μὴ ὡσῶν εἰ μὴ ἁπλῶν ἀντιλήψεων, εἶναι δύκολώτερον νὰ δοκιμάσῃ τις καὶ νὰ φυλάττῃ ταύτας τὰς ἀντιλήψεις, ἢ τῶν συνθέτων ἰδεῶν, οἵαι εἰσὶν ἐκεῖναι τῶν ὑποστάσεων καὶ τῶν ἐννοιῶν: 2. διότι ταῦτα δὲν ἀναφέρονται εἰς ἄλλο τινὰ ὡσίαν εἰ μὴ εἰς τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν τὴν ὁποίαν ἐκεῖνα σημαίνουσι.

Β. Ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν ἁπλῶν ξοποποιήσεων, μάλιστα τὰ ὀνόματα τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν χρημάτων, εἰσὶ, μετ' ἐκεῖνα τῶν ἁπλῶν ἰδεῶν, τὰ ἧττον ὑποκείμενα τοῦ ἔχειν σίαν νοῦν ἀμφίβολον καὶ ἀβέβαιον.

Γ'. Ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν ἐννοιῶν, αἵτινες δὲν εἶναι συνθεσιμόται. εἰ μὴ ἐξ ενὸς μικρᾶ ἀριθμῦ ἰδεῶν οἰκείων (1), εἰσὶν ἀρκτῶς σαφῆ καὶ ἀρκόντως δύκρινῆ: ἀλλὰ ταῦτα ὑποκεινται μιᾷ σημασίᾳ πολὺ ἀτάκτῳ (2), ὅτε αἱ ἐκείνων ννοιαι εἰσὶ πολὺ συνθετοι.

Δ. Ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν ὑποστάσεων, μάλιστα ὅταν λόγῳ φιλοσοφικῷ, εἰσιν ὀλίγον εὔτακτα (3): διότι ὑποτίθεται ὅτι ἐκεῖνα σημαίνουσιν ἰδέας αἵτινες δὲν παρισῶσι μήτε τὰς πραγματικὰς ὡσίας, μήτε τὰς ἀκριβεῖς εἰκόνας τῶν πραγμάτων.

ΚΕ-

(1) Familiari.
(2) Sregolata. (3) Regolari.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Περὶ τῆς Καταχρήσεως τῶν Ὀνομάτων.

Ὅτ' μόνον ἡ διάλεκτος ἔχει ἀτελείας φυσικὰς καὶ ἀφύκτους, ἀλλὰ ῥάπτονται πολλαὶ καταχρήσεις ἐν τῇ χρήσει ἅτις ποιεῖται ἐκείνης.

Πρώτη Κατάχρησις. ΛΕΓΟΝΤΑΙ ὀνόματα ἄνευ ἰδέας ἀκριβοῦς καὶ ὡρισμένης, ἢ, ἐκεῖνο ἐπεὶ εἶναι χεῖρον, χωρὶς αὐτὰ νὰ ἠμποροῦσι νὰ νοοῦνται. Πόσα τέτοια τὸ γένος δὲν εἰσήγαγον αἱ διάφοροι αἱρέσεις Φιλοσοφίας καὶ Θρησκείας; Πότε τοῦτο συνέβαινε, πρὸς τὸ ἐνδιδόναι τῇ ὑπομονῇ τὸ διαφέρειν τῶν ἄλλων: πότε, πρὸς τὸ παγιῶν δόξαν τινὰ κρύφιον, καὶ συχνὰ πρὸς τὸ κρύπτειν μέρος τι ἀθενὲς τοῦ Συστήματος. Ἄντις ἐπεθύμει νὰ ποιήσῃ ἑαυτῷ ἀφθονίαν τούτων τῶν ὠφελῶν ὅρων, (διότι δὲν παρεισῶσιν ὑδρεῖαν ἄθροισιν ἰδεῶν ἢ ἀκριβῆ, ἢ εὔτακτον: καὶ ἐπομένως ὅροι ἦχε μεγάλε καὶ αἱρέσεως:) ἐγὼ τοῦ δεικνύω ἐνταῦθα, μάλιστα παντῶν τῶν ἄλλων, τὰ Βιβλία τῶν Σχολαστικῶν καὶ τῶν Μεταφυσικῶν: Τίνες ὑπερμεγέθεις θησαυροί! Ἄλλοι αὐταρκέσατοι, ἐὰν προφέρωσι τὰ ὀνόματα τὰ ὁποῖα τὰς ἐδίδαξεν ἡ χρῆσις, δὲν δέονται μὲ ἐκεῖνα ὑδρεῖαν ἰδέαν μήτε παγίαν, μήτε ἀκριβῆ: Ὅθεν ἀκολουθεῖ, ὅτι ὁπόταν ἄνθρωποι ὁμιλῶσι περὶ ἰδεῶν πολὺ συνθέτων, οἵαι εἰσὶν αἱ ἰδέαι Ἠθικῆς: οἷον, φρονήσεως, δόξης, χάους, καὶ τῶν ἄλλων: οἱ ἐκείνων Λόγοι δὲν ἠμποροῦσι νὰ εἶναι, εἰ μὴ σὺν ὁμίλημα λίαν ἀσαφὲς καὶ ὀχληρὸν

ὁποῖον

ὁποῖον εἶναι ἐκεῖνο τὸ δήμα, κοινῶς λεγόμενον gergo.

'Δευτέρα Κατάχρησις': ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ τὰ ὀνόματα πότε ἐν ενὶ νοήματι καὶ πότε ἐν ἄλλῳ. Ἀσασία εἶναι συχνὴ, ὅπου εἶναι δύσκολον νὰ εὕρῃ τις μίαν μόνην Βίβλον, ὁποίαν ἢ τὸ ὑποκείμενον ἐκείνης, ἢ τὰ αὐτὰ ὀνόματα νὰ σημειώσιν δυσαθῶς τὸ αὐτὸ ἄθροισμα ἰδεῶν. Ἐγὼ ἰξεύρω, ὅτι ἐν ταῖς ἀμφισβητήσεσι, μεταξὺ τῶν Σοφῶν, ἡ χρῆσις τῶν ὀνομάτων ἐν ενὶ νοήματι ἀλλοφροσάλλῳ (1) νομίζεται ὡς λεπτότης πνεύματος, καὶ ὡς ἀληθινὴ παιδεία (2). Ἀλλ' ἐγὼ περὶ τούτου δὲν κρίνω ὅπως: Αὔτη ἡ μεταλλαξις, ἂν εἶναι ἀθελήσιος καὶ προμεμελετημένη, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀπονέμηται εἰ μὴ μιᾷ ξενιζούσῃ ἀφροσυνῃ, ἢ μιᾷ τοιαύτῃ ἀπιστίᾳ (3), οἵα εἶναι ἐκείνη ενὸς ὀλίγου τιμίου ἀνθρώπου, ὅστις ἐν τοῖς λογισμοῖς αὐτοῦ (4) σημειοῖ μὲ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον (5) πότε μίαν τοιαύτην συλλογὴν ἀράδων, καὶ πότε μίαν ἄλλην.

'Τρίτη Κατάχρησις'. ΦΙΛΟΤΙΜΕΙΤΑΙ τις (6) νὰ εἶναι ἀσαφής: εἴτ' ἂν προσάπτων ὀνόμασιν ἀπηρχαιωμένοις σημασίας νέας, εἴτε εἰσάγων ὅρους νέους καὶ ὁμωνύμους, χωρὶς νὰ τοὺς ὁρίζῃ (7), εἴτε τελευταῖον συνδέων τὰ ὀνόματα εἰς ἕνα τρόπον ὅστις νὰ συγχέῃ τὸν συνήθη ἐκείνων, ὃν τρόπον ἐποίουν ἐκεῖνοι οἱ Φιλόσοφοι οἱ ὁποῖοι εἶχον τὴν καλὴν ἐμπειρίαν νὰ δεικνύωσιν ὅτι ἡ χιὼν εἶναι μέλαινα. Οἱ Σχολαστικοὶ Φιλόσοφοι διεχάρησαν (8), καὶ τὸ χαρακτῆρος ταύτης τῆς ἀσαφείας ἀλλ'

(1) Variabile. (2) Sapere.
(3) Mala fede.
(4) Nella liquidazion de' suoi conti.
(5) Cifra. (6) Affetta. (7) Definili.
(8) Si son caraterizzati.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἀλλ' ἄλλαι **Α**ἱρέσεις Φιλοσοφίας δεν ἠμποροῦσι τελέως νὰ ἀπολύωσιν ἑαυτὰς ταύτης τῆς αἰτίας. Δεν εἶναι εὐδεμία (τοιαύτη εἶναι ἡ ἀτέλεια τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων) ἥτις δύσαθῶς νὰ καταφρόνητε τῆς βοηθείας παντὸς ἀσαφοῦς ὄρε, οἷον ενὸς καλύμματος πρὸς τὸ κρύπτειν ὄψιν τινὰ τῆς ὑποθέσεως (1), τὸ ὁποῖον δεν ἔπρεπε νὰ ἀφίνῃ νὰ φαίνηται ἀδιακαλύπτως.

Α'ΛΛ' εἷς δύναται νὰ λέγῃ ἀρκούντως, πόσον ἡ τέχνη τοῦ διαλέγεσθαι ἠ τοσοῦτον ὑμνημένη νύξησε τὰς φυσικὰς ἀτελείας τῆς διαλέκτε. Ὅστις θελήσῃ νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς ὄψεις τοῖς συγγράμμασι τῶν ἐμβαθυνῶν Δοκτώρων, οἵτινες μάλιστα διέλαμψαν τῶν ἄλλων ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστήμῃ, θέλει εὐθὺς εὐκόλως, ὅτι ἡ ἐκείνων ἀγωγὴ (2) γέγονε τοιοῦτον πρὸς τὸ ἀμαυρὸν πάσας τὰς ὑποθέσεις (3), πρὸς τὸ ἐμβάλλειν ταύταις ἀταξίαν, πρὸς τὸ ἐπικαλύπτειν τὴν σημασίαν τῶν ὀνομάτων: ὥστε ὅτι τέλος πάντων, ἐκείνη εἶναι ἧττον ἐπιδεία νὰ ἐνφέρῃ τὰς πλέον λεπτὰς ἐκείνων πραγματείας (4), ἢ τὰ ὀνόματα τὰ πλέον κοινὰ καὶ τὰ πλέον ἐγκύκλια (5).

'Τετάρτη Κατάχρησις': ΠΙΣΤΕΥΕΙ τις νὰ ἐνφέρῃ τὸ πραγματικὸν τῶν πραγμάτων. Τοῦτο τὸ ἐλάττωμα ἐπιβλέπει, καὶ εἷς ἀσυμφόρον βαθμὸν, εἰς πάντα τὰ ὀνόματα, ἀλλ' ἰδίως εἰς τὰ ὀνόματα τῶν ὑποστάσεων. Ἐντεῦθεν οἱ Περιπατητικοὶ ἔλαβον τὰς ὑποστατικὰς μορφὰς, τὸ φύλλον τοῦ κενοῦ, καὶ ἄλλας φαντασίας ἀντὶ πραγμάτων πραγματικωτάτων. Ἐκεῖνοι ὅπου μὲ ἰχυρογνωμοσύνης ἐπιδέχονται εἷν μοναχὸν Σύστημα, εἰσὶν

(1) Dell'ipotesi.
(2) Il loro stile. (3) Le materie.
(4) Disquisizioni. (5) E le più triviali.

εἰσὶν οἱ πλέον ὑποκείμενοι νὰ δεχθῶσι, ὅτι ἡ φύσις ἀναλογεῖ (1) τοῖς ἐκείνων ὅροις, καὶ ὅτι αὐτὸ τὸ πᾶν ἡ ὄμορφος ἐστὶν αὐτὸ τόνε καὶ αὐτὸ κομψότητος (2).

Πέμπτη Κατάχρησις. Τ' ΠΟΤΙΘΕΤΑΙ ὅτι τὰ ὀνόματα εὑρέσεσιν ἰδέας, τὰς ὁποίας παῦτα δὲν ἠμποροῦσι νὰ ὑπερβῶσι τὸ παράπαν. Τ' ποτίθεται ὅτι τὰ ὀνόματα τῦ ἁπλῶν τῦ ὑποστάσεων, ἐγνωσμένων μόνον διὰ τῦ κατ' ἰδέαν ὄσιῶν αὐτῶν, παρισῶσι πρόντι τὰς καθ' ἕκαστα ὄσίας ἐκείνων. Οὕτως ὅταν ὁρίζηται ὁ Ἄνθρωπος σῶμα ζῶον λογικὸν, καὶ βεβαιῶται ὅτι ἕτος ὁ ὁρισμὸς εἶναι ἀληθέστερος ἢ ἐκεῖνος τὸ ζῶον τὸ δίποδος αὐτὸ πτερῶν, καὶ ὄνυχας πλατεῖς, ὑποτίθεται ὅτι τὸ ὄνομα Ἄνθρωπος σημαίνει τὴν πραγματικὴν ὄσίαν τὸ εἴδος, καὶ ὅτι ὁ πρῶτος ὁρισμὸς περιλαμβάνει μίαν περιφερῶς ἐκείνος ἀληθεστέραν τῆς δευτέρας.

Τὸ πνεῦμα, ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ἐν ᾗ ἐκεῖνο μὲν, τῆς πραγματικῆς ὄσίας τῶν ὑποστάσεων, ἔπρεπε νὰ προσφέρῃ φάρμακον δυτυχῶς, ὑποτιθὲν ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν ὑποστάσεων, καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῶν, τὰ ὁποῖα δὲν ἐκφέρουσιν εἰ μὴ τὰς κατ' ἰδέαν ὄσίας, ἐξέφερον πρόντι τὰς καθ' πρᾶγμα ὄσίας ἐκείνων. Ἀλλὰ ποσῶς δὲν αὐτὸ ἡ κατ' ἰδέαν ὄσία, ἀντικαθεσαμένη (3) τῇ κατὰ πρᾶγμα, νὰ μειοῖ τὰς ἀτελείας τῆς ἁλέκτε, ὅπου ἐξεναντίας αὐτὴ τὰς αὐξάνει: ἐπειδὴ τὰ ὀνόματα δὲν βαίνουσι σημεῖα, εἰς ὃς δὲν οἶδα τίνος, τὸ ὁποῖον, πρόντι δὲν εἶναι εἰ μὴ εἰς ἀληθινὸν εἶδος: ἀλλ' εἰς εἶδος, τὸ ὁποῖον ποιεῖ νὰ ἐξέχωμεν ὑπερμέτρως ὀπίσω ἄλλων ἰδεῶν, καὶ παύτοτε μὲ τὴν αὐτὴν ὑπέρμετρον ζέσιν,

χωρὶς

(1) Corrisponde. (2) Bellezza.
(3) Sostituita.

χωρὶς νὰ δ'εἰσκωμψ πώποτε τὸ πραγματικόν. Ἐπειδ
ἡ ὑπόθεσις (1) ὅτι γνωρίζεται ἡ πραγματικὴ οὐσί
τῶν εἰδῶν, ὑποθέτει, ὅτι πάντα τὰ πράγματα τὰ αὐ
τὰ εἴδεις ἔχουσι προσέτι τινὰ αὐτινὰ σύσασιν τινὰ σ' δο
ξαν ἢ πραγματικήν: δόξα χιμαιρικὴ, ἥτις ὑποθέτε
δύο ἄλλας μεγάλας χιμαίρας: Ἡ' πρώτη, ὅτι εἰσὶ
οὐσίαι ἀκεραῖαι, προπλάσματα (2) ἢ ἀρχέτυπα ἀφισ
μψά, ἐφ' ἃ ἢ ἐν οἷς ἡ φύσις μορφοῖ πάντα τὰ πράγ
ματα τὰ ἴδια, διακείνουσα ταῦτα εἰς διάφορα εἴδη: Ἡ
δευτέρα, ὅτι ἡμεῖς ἔχομψ τινὰ ἰδέαν τούτων τῶν προ
πλασμάτων ἢ τούτων τῶν οὐσιῶν: Αὕτη ἡ δόξα παρει
σάγει τοῦτο (3): ἐπειδὴ οἱ ταύτῃ προσκολλώμψοι ζη
τοῦσι π. χ. πότερον τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον Ὄν ἔχει τι
πραγματικὴν οὐσίαν ἐκείνη τὸ ὁποῖον ἡμεῖς καλοῦμ
ἄνθρωπον.

Ἕκτη Κατάχρησις. Ὑποτίθεται ὅτι τοιοῦτο
ὄρος, ὅστινι προσήφθη τοιαύτη ἰδέα, σημειοῖ ταύτὸ
τινὰ αὐτινὰ ἰδέαν τῷ Ἀκροατῇ: ὡσαύτως εἶη εἰς δεσ
μὸς ἀναγκαῖος μεταξὺ τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ἰδεῶν,
εἶη τις βέβαιος ὅτι ἐκεῖνος ὃν οὗ ὁμιλεῖ, καὶ ἐκεῖνος ὃ
ν οὗ ἀκούει, προσῆψεν τὰς αὐτὰς ἀπεικασμψάς ἰδέας
τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασιν. Οὕτω προσέτι, ὀλίγον φροντίζε
τις ὅπως γινώσκοι τὸν νοῦν ὃν οὗ ἄλλοι προσῆψαν ταῖς
ἐκείνων φράσεσιν: ὑποτίθεται ὅτι αὗται σημειοῦσι τὸ
ἀκεραῖον ἄθροισμα τῶν ἰδεῶν ὃν οὗ ἡμεῖς αὐτοὶ ἀπηρέι
σαμψ εἰς ἐκείνας. Ὁ ὅρος Ζωὴς εἶναι οἰκειότατος
(4) παντὶ τῷ κόσμῳ: δὲν εἰσκοντο ὀλίγοι ἄνθρωποι
ὃν οὗ νὰ μὴ ἐλάμβανον ὡς μίαν ὕβριν τὴν δίκησιν ὃν οὗ

τὸ-

(1) La supposizione. (2) Forme, stampe.
(3) Insinua ciò. (4) Familiarissimo.

πίους, ἐποίησεν, νὰ ἀναπτύσσωσι τὸν νοῦν ἐκείνου. Ἀλλ' ἐὰν συμβαίνῃ νὰ ἀμφισβητῆται, πότερον εἶναι φυτὸν ἢ μεμορφωμένον ἐν τῷ αὐτῷ σπόρῳ, ἢ πότερον εἶς ἵππος ὀρνίθειος ἐν τῷ αὐτῷ ᾠῷ κεῖται ἐπωασμένῳ (1), ἢ ἂν ἐν ζωῇ ἢ ὄχι, τότε θέλεις εἰδῇ ὅτι μία ἰδέα ἐμπεμένη δὲν ἀκολουθεῖ πάντοτε τὸ τοῦ ὀνόματος ἴτως οἰκεῖον. Αὕτη ἡ κατάχρησις περὶ τῆς ὁποίας ἐγὼ ὁμιλῶ, εἶναι ὅτι πλεῖον διατείνουσα τῆς προηγουμένης, καὶ πολὺ πλέον ἐπικίνδυνος ὅσον ἦτον προσέχομεν αὐτῇ. Αὕτη εἶναι μία τῶν πρώτων αἰτιῶν, τοσούτων μανικῶν ῥαυγῶν ἐν τῷ πεπαιδευμένῳ κόσμῳ. Οὗτοι νοοῦσι τὸ αὐτὸ, ἀλλ' αἱ ἐκείνων διάλεκτοι διαφέρουσι, καὶ ἴσως αἱ σπουδαὶ αὐτῶν (2) προσέτι.

Ἑβδόμη Κατάχρησις. Οἱ λόγοι οἱ ἐσχηματισμένοι (3). Φαίνεται νὰ πρέπῃ νὰ συγχωρῶμεν τοῦτους τοὺς τρόπους καὶ τὰ καλλωπίσματα ἐν ταῖς συνδέσεσι ἐν ταῖς δημηγορίαις (4), ὅπου ζητεῖται τὸ ἀρέσκειν μᾶλλον ἢ τὸ παιδεύειν: ἀλλ' ὡς πρὸς πάντα ἐκεῖνα πράγματα ὁποῖα ἡ ἀλήθεια ὑπερφυῶς σπουδάζει (5), ἐγὼ λέγω, ὅτι ἐκτὸς τῆς τάξεως καὶ τῆς σαφηνείας, πᾶσα τέχνη τῆς Ῥητορικῆς, πάντες οἱ χαρακτηρισμοὶ, πάντες αἱ σύνθεσις θέσεις τῶν ὀνομάτων καὶ τοῦτοι κανόνες τῆς Δεινότητος, ὁποὺ χρησιμεύουσιν εἰ μὴ εἰς τὸ παρεμβάλλειν ἰδέας ψεύδεις, εἰς τὸ κινεῖν τὰ πάθη, εἰς τὸ πλανᾶν τοὺς ἀκούοντας. Πάντας τούτους τοὺς τρόπους (6) τῆς Ῥητορικῆς χρεωστοῦμεν νὰ ἐκβάλωμεν ἐν τοῖς λόγοις τοῖς ἀφω-

(1) Covato. (2) I loro interessi.
(3) I discorsi figurati.
(4) Nelle conversazioni e ne' discorsi al popolo.
(5) Per tutto ove la verità è interessata.
(6) Tratti.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἀφωρισμένοις (1) εἰς τὸ παιδεύειν. Ἐκεῖνοι δὲν ἠμ
πορῦσι νὰ λογίζωνται ἐν τούτοις τοῖς λόγοις εἰ μὴ α
καθαρὰ παιγνιδίματα, καὶ ὡς μεγάλα ἐλαττώματα
τῆς διαλέκτου, καὶ ἐκεῖνα ὅσις χρῆται τούτοις. Ἂν
Ἄνθρωποι ἠγάπων τὸν ἀλήθειαν ὡς χρεωστοῦσι νὰ τὴ
ἀγαπῶσιν, ἡ Ῥητορικὴ τέχνη, ἐκεῖνο τὸ δυνατὸν με
σον τοῦ ξαπατᾷν καὶ τοῦ ξαπατᾶσθαι, ἤθελεν ἔχει ἐκεί
ἐν τῷ αὐτῶν πνεύματι τὸν πρῶτον τόπον ὑπὲρ πάσ
ας ἄλλας ἐπιστήμας; Ἀλλ' ἐγὼ ὁμιλῶ ἀνωφελῶς: ἡ
τοῖς λόγοις Δεινότης εἶναι ὥσπερ αἱ ἐπαγωγαὶ καὶ τ
τὰ θέλκτρα τῶν εὐπροσώπων καὶ καλῶν κορῑῶν.

Πρὸς τὸ συμπεραίνειν, τὸ τέλος ἐκείνων ὁποῦ ὁμ
λοῦσι χρεωστεῖ νὰ εἶναι.

A. Νὰ ΦΑΝΕΡΩΣΙ τὰ ἐνθυμήματα αὐτῶν. Ἐναντ
ἁμαρτάνουσι 1, ἐκεῖνοι οἵτινες προφέρουσιν ὀνόματα ἀν
ἰδέας ἀκριβοῦς καὶ ὡρισμένης. 2. Ἐκεῖνοι οἵτινες δέν
σιν ἐν ἐκείνοις ἰδέας τὰς ὁποίας δὲν ἔδησεν ἡ χρῆσι
σεως πρῶτα. 3. Ἐκεῖνοι οἵτινες ποιοῦσι ταῦτα νὰ σημαί
νωσι πότε μίαν ἰδέαν, πότε μίαν ἄλλην: ὡσαυτω
σίως ἐκείνοις οἵτινες πωλοῦσιν ἐμπορεύματα διαφόρου εἴ
δους καὶ τιμήματος, ὑπὸ αὐτὸ καὶ τὸ αὐτὸ ὄνόματι, καὶ
μὲ τὸν αὐτὸν τιμὴν.

B. Νὰ ΔΕΙΚΝΥΩΣΙ (2) τὰ ἐνθυμήματα αὐτῶν μὲ
πάσης τῆς ἑτοιμότητος, καὶ πάσης τῆς δυνατῆς εὐκολίας.
Ἐναντία ἁμαρτάνουσιν ἐκεῖνοι οἵτινές εἰσιν ἐλλιπεῖς ὀνο-
μάτων πρὸς τὸ ἐκφέρειν τὰς αὐτῶν ἰδέας: Ὅταν αὐτὴ
ἡ ἀπορία φράσεων, καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάγκη τοῦ λαλεῖν φρ
φρασικῶς, δὲν ἔχῃ διὰ αἰτίαν τὴν πενίαν τῆς γλώσ-
σης, ἀλλὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς αὐτῆς ὅρων, ἐκεῖνοι εἰσὶν

ὡς

(1) Destinati. (2) Far conoscere.

ὠς εἰς Βιβλιοπώλης, ὅσις ἔχει τὸ αὐτὸ Βιβλιοπωλεῖον πλήρες βιβλίων ἀὸλ ὀπιγραφῆς, καὶ ὅσις δεὶ ἡμπορεῖ διὰ ἀποφαίνη τὶω ἐκείνων ὑποθέσιν (1), εἰ μὴ διδὲς τὰς σελίδας λελυμμένας τὶω μίαν μὲ τὶω ἄλλω.

Γ. Να' διδῶσι τὶω γνῶσιν τῦ πραγμάτων τῦ ἔξω μεν: σκοπὸς ὅσις θέλει φθάνη παύτοτε, ἕως ὃ αἱ μεν ἰδέαι δεὶ θέλωσιν αὐαλογῆ ἀκριβῶς πρὸς τὸ πραγματικὸν τῦ πραγμάτων.

Λοιπόν, πρὸς τὸ αὐακεφαλαιῦσθαι: Νὰ λέγη τις νόματα ἀὸλ ἰδεῶν, εἶναι νὰ ποιῆ σὰ ψόφον αὐωφελῆ: Νὰ λέγη πολλὰ ὀνόματα πρὸς τὸ ἐκφέρειν ἰδέας σωθέτας, ὅτε λῶ δωατὸν νὰ ποιῆ τὸ δι' ὃς ὸς μόνε ὀνόματος εἶναι μῆκος λόγε ὀχληρόν: Νὰ λέγη ὀνόματα ἐν νὰ νόματι διαφόρω τὸ σωνήθες, τὸ εἶναι νὰ λαλῆ n gergo ἢ ἐν γλώσση ἰδία καὶ ὸ τῆ καθεσώση. Νὰ λέγη ὀνόματα ἀὸλ συμπεράσματος καὶ ἀὸλ δεσμὸ, τὸ εἶναι νὰ εἶναί τις ἀξιώτερος (2): Νὰ λέγη, περὶ τῦ πρωτάσεων, ὀνόματα τῦ ὁποίων αἱ ἰδέαι δὲν αὐαλογᾶ τὸ πλῆθος πρὸς τὸ πραγματικὸν, εἶναι νὰ ἔχη τὸ κεφαλὶω γέμωσαν χιμαιρῶν: Τελθταῖον, νὰ λέγη ὀνόματα ἐν σὶ νόματι ἀλλοπροσάλλω, εἶναι νὰ καθιζᾶ ἑαυτὸν, καὶ πᾶν νόημα, ἀκατάληπτον.

Δια' τῆς διαλέκτε οἱ ἄνθρωποι αὐακοινᾶνται ἀλλήλοις τὰ αὐτῦ διδρήματα (3), τὰς αὐτῦ διαλήψεις, τὰς αὐτῦ γνώσεις. Ἄρα ἐκεῖνοι οἵτινες ποιᾶσι κακὶω χρῆσιν λόγε, ὑποφράττωσι καὶ θλῶσιν, ὅσον τὸ κατ' αὐτὰς, τὰς ἀλλως ἀφωρισμένας εἰς τὸ ἐκβλύζειν καὶ διανέμειν τὶω γνῶσιν ὑπὲρ τὸ κοινὸ ἀγαθᾶ: Ἀλλὰ μὶω ὅποι δεὶ ὑποφράττωσι, καὶ ὅποι δεὶ θλῶσιν εἰ μὴ τὰς σωλῆνας ἐκεί-

(1) Materia. (2) Inintelligibile. (3) Scoperte.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἐκείνης, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ὅπου τόποις τὸ διαφθείρειν
αὐτῆς χρυσὸς: ὅτοι οἱ χρυσοὶ εἰσὶν ἐν τοῖς πράγμα
ἐκείνοις αὐτοῖς. Ἄνθρωποι τοιοῦτοι, ἐὰν ὅπω παράτηω
ἐκ προνοίας, δὲν ἔπρεπε νὰ σημειῶνται ὡς ἐχθροὶ
μόσιοι τῆς ἀληθείας καὶ τῆς γνώσεως;

Καὶ κατὰ ἀλήθειαν, ἂς ὑπβάλωμεν τὰς ὄψεις π
Βιβλίοις Ἀμφισβητημάτων (1), καὶ θέλομεν ἐκεῖ εἰ
ὅτι οἱ ὅροι οἱ ἀσαφεῖς, οἱ ὁμώνυμοι, οἱ ἀόριστοι (2
ἐπροέβαλόν ποτε εἰ μὴ φόβος καὶ ἔριδας περὶ τῶν ὀ
μάτων, χωρὶς ποτὲ νὰ ἐλέγχωσι καὶ νὰ φωτίζωσι
πνεῦμα. Ἐὰν ἐκεῖνοι ὁπὸ ὁμιλοῦσι δὲν ὁμογνωμονά
περὶ τοῦ νοῦ αὐτῶν ὅρου, τὸ ζήτημα δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶν
μπεχθῇ αὐτῷ εἰ μὴ περὶ τοῦ ὀνόματος τὸ ὁποῖον θ
βλέπουσι, καὶ ὄχι περὶ τῆς ἰδέας ὁπὸ αὐτοὶ δὲν βλ
πουσι τὸ σφάλμα.

Τὰ πλεῖστα τῶν ἀμφισβητημάτων, περὶ ὧν οἱ ἀ
θρωποι διαφέρονται πρὸς ἀλλήλους, δὲν εἶναι ταῦτα ἀ
φισβητήματα ὀνομάτων; Δὲν ἠφανίζοντο ταῦτα αὐ ὡς
ζοντο οἱ ὅροι (3), καὶ αὖ ἔπειτα ἀσφαλάκτως ἀπ
ρείδετο ὁ νοῦς ἐκείνων (4); Τοῦτο τὸ ζήτημα εἶναι ἄξι
πασπάσεως καὶ τῆς τυχούσης.

Πραγματευταὶ, Μάγειροι, Ἐρασταὶ, Ῥάπται, ὁμ
ποιοῦσιν ἅπαντες, μαὐύουσι καὶ τελειοῦσι τὰ ἔργα αὐτῶ
(5): Οἱ Φιλόσοφοι καὶ οἱ ἐκ τῶν Ἀμφισβητήσεων μόνο
(6) δὲν θέλουσι νὰ τελειώσι τὰ αὐτῶν.

ΚΕ-

(1) Di Controversie, (2) Gl'indeterminati,
(3) Se si definissero i termini?
(4) Se ne fissasse il senso?
(5) S'intendono, spediscono,
(6) E i Controversisti soli.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Φάρμακα τῶν Ἀπλειῶν καὶ τῶν Καταχρήσεων τῆς Διαλέκτου.

Α. ΟΥΔΕΙΣ ' ἀς μὴ χρῆται πώποτε ὅρῳ αὐδὲ ἰδέας '. Οὗτος ὁ κανὼν δὲν εἶναι ἀωφελής. Πόσον συχνὰ δὲν ἀναγινώσκει τις τὰς ὅρας καταχωχῆς, συμπαθείας, ἀντιπαθείας, καὶ ἄλλων ὁμοίων. Τίς ἀνεγνώσθη ἰδέα ἀπηρείδη εἰς τόπας;

Β. ΑΣ ' εἶναι καθαραὶ καὶ ἀφεσμέναι αἱ ἰδέαι αἵτινες ἀπερείδονται εἰς τὰ ὀνόματα '. Αἱ ἰδέαι συνήθεις εἰσὶ τοιαῦται, ὅταν γινώσκωνται αἱ ἰδέαι ὑπὸ πάσης συνηθείας: καὶ ἐὰν αὗται αἱ ἰδέαι αἱ ἴδιαι φερέφωσιν ἄλλας, ἃς δηλοῦνται ὡσαύτως καὶ ἐκεῖναι, ὡς εἰς τὰς αὐτῷ ἁπλᾶς ἰδέας. Ὡς πρὸς τὰς ἰδέας τῶν ὑποστάσεων, δὲν ἀρκεῖ νὰ εἶναι ἐκεῖναι δηλωτικαὶ, χρειάζεται νὰ εἶναι ἀνάλογοι (1) τῇ πραγματικῇ ὑπάρξει τῶν πραγμάτων.

Γ. ΑΣ ' ἀπερείδωνται εἰς τὰ ὀνόματα, ὅσον εἶναι δυνατὸν, αἱ ἰδέαι πρὸς ὁποίας ἐκεῖνα σημαίνουσιν ἐν τῇ χρήσει καὶ τῷ ἔθει τῷ κοινῷ '. Οὐδείς, μὴ ὢν ἀπόλυτος δεσπότης τῶν Γλωσσῶν, ἐκείνων μάλιστα αἵτινες ἤδη κατεσκευάσθησαν, καὶ ἔτι μᾶλλον τῶν ὅρων ἐκείνων τῶν γλωσσῶν, ὁποὺ πρόσηκοντος αὐτῷ μὲ δίκαιον ἰδιότητος (2):

ἃς

(1) Conformi.
(2) Non appartenendogli in proprietà,

ἀς μὲν ἐκπαράττῃ, ἀς μὴ ἀφαιρέῃ τελέως τὸν σωτήρ
ἐκείνων δρόμον: ἀς αἰδῆται τὸ τιμὴ ἐκείνων καὶ τ
δημόσιον αὐτῆς ὄπισμον (1).

Δ. Ὁ'ΠΟΥ̃ ἂν ἡ χρῆσις τέλεον ἐγκατέλιπέ τινα ὀνο
ματα, καὶ δ'εἰσκηταί τις ἰωαγκασμὸς νὰ ποιῇ μία
χρῆσιν ἰδίαν τύπων τῆς ὀνομάτων, ἀς αθῶν καὶ ἀβεβαίων
ἐν τύπῳ τῆ συμπτώματι, ἂς ὀείζωνται, καὶ ἂς ἀπερείδητο
καὶ ἂς παγιῶται ὁ νῦς ἐκείνων, ὥσπερ πάντων ἄτινά εἰσι
ὑποκείμενα τῆ κακῶς νοεῖσθαι, ἢ κακῶς ἑρμηνεύεσθαι.

Ω'Σ πρὸς ἐκεῖνα ὁπὲ δὲν ἠμπορῶσι νὰ ὀείζων
ται, διότι σημαίνουσιν ἁπλᾶς ποιότητας, ἃς ἀποφαίνε
ται (2) ὁ ἐκείνων νῦς, ἢ δι' ὅρων σωωνύμων,
ἀλλὰ τὸ ὀνομάζειν τὸ ὑποκείμενον ἐν ᾧ δ'εἰσκονται αὐ
ται αἱ ποιότητες, ἢ ἀλλὰ τὸ παρισᾶν τύτο ταῖς αἰσθήσε
σιν. Ἀλλὰ ἂς ὀείζωνται, μὴ πάσης ἀκριβείας οἱ ὅρο
τῆ ἐννοιῶν, καὶ μάλιστα τῆ ἠθικῶν ἐννοιῶν: οἱ μόνο
ὁρισμοὶ τύπων εἰσὶν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δυώνται νὰ πα
ρισῶσι τὸν αὐτῆ νῦν: καὶ τύτο ἠμπορεῖ νὰ γίνηται κα
τὰ τρόπον ὅπω καθαρόν, ὅπως ἀκριβῆ, ὁπὲ νὰ μὴ
ἀφίνεται ὐδεὶς τόπος μήτε εἰς τὴ ἀμφιβολίαν μήτε εἰ
τὸ σόφισμα (3).

Πρὸ'Σ τὸ ἀποφαίνειν ἐκεῖνο ὁπὲ σημαίνωσι τὰ ὀνό
ματα τῆ ὑποτάσεων, ἃς γίνεται χρῆσις τῶν δύο μέσων
περὶ τῶν ὁποίων ἐγὼ ἤδη ὡμίλησα: δεικνύειν τὸ ὑπο
κείμενον καὶ ὀείζειν αὐτό. Δεν' ἠμπορῶμὲν κάλλιον νὰ
νὰ ὀείζωμὲν ἐκεῖνο εἰ μὴ ἀπὸ τῶν ποιοτήτων αὐτῶ αἵ
τινες τὸ ἀφανίνωσιν (4): Ε'ν τοῖς Ζώοις, εἶναι τὸ χρῆ-
μα:

(1) Rispetti il lor valore è il pubblico *loro* impronto.
(2) Si faceia conoscere. (3) Cavillo.
(4) Per le sue qualità distintive:

μεν: ἐν τοῖς ἀψύχοις σώμασιν εἶναι τὸ χρῶμα: καὶ ἐν τισιν, οἷον ἐν τοῖς πίναξιν, (1), εἶναι τὸ σχῆμα κ) τὸ χρῶμα ὁμοῦ. Πλὴν τὸ καλλιώτερον καὶ ἴσως τὸ μοναχὰ μέσον πρὸς τὸ ἀποφαίνειν ταύτας τὰς ποιότητας τὰς ὑποκειμένας τοῖς αἰσθήσεσιν, εἶναι νὰ δείκνυή τις αὐτάς: Οἱ τύποι δὲν θέλουσιν ἐντυποῖ (2) πότε μίαν ἰδέαν τοῦ τελείου τοῦ σχήματος ἑνὸς ἵππου ἢ ἑνὸς πιθήκου, ὅπερ ἡ ὄψις: καὶ ἡ ἐδεμία ἐπιγραφὴ τοῦ χρυσίου, δὲν θέλει δώσῃ ποτὲ μίαν ἰδέαν ὅτως ἀπηκριβωμένην τοῦ χρώματος αὐτοῦ κ) τοῦ βάρους αὐτοῦ, ὡς ἡ ἕξις τοῦ βλέπειν κ) τοῦ μεταχειρίζειν αὐτό.

Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ πλεῖσαι τῶν ἁπλῶν ποιοτήτων, αἵτινες συνθέτουσι τὰς ἡμετέρας ἰδέας τῶν ὑποστάσεων, ἐμφανίσανται ἐπὶ δυνάμεις, τὰς ὁποίας αἱ ἡμῶν αἰσθήσεις δὲν δύνανται νὰ ἀνακαλύπτωσι μιᾷ ἁπλῇ ὀφθαλμοῦ ὁλῇ, ἐγὼ νομίζω ὅτι παρίσταται καλλιον ἕν μέρος τῆς ἀμφιβολίας τῶν ὀνομάτων τῶν ὑποστάσεων, ἐν τῷ ποιεῖν τὰ ἀπαρίθμησιν τῶν ἐκείνων ποιοτήτων, ἢ ἐν τῷ παρέχειν ταῖς αἰσθήσεσι τὴν ὑπόστασιν αὐτήν. Ἐκεῖνος πρὸς ὃν θέλει τις εἴπῃ ὅτι τὸ χρυσίον εἶναι ἐλατὸν, χυτὸν, βαρὺ, καὶ ὅτι ἠμπορεῖ νὰ ἀναλύηται ἐν τῷ βασιλικῷ ὕδατι (3), θέλει ἔχῃ, διὰ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς, μίαν ἀτελεστέραν τότε τῆς μεταλλα, ἢ, ἂν ἐκεῖνος εἶχεν ἁπλῶς εἰδῇ ἕν τεμάχιον χρυσίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐὰν ἤθελεν ἐπιτρέψῃ εἰ μὴ τὰς ποιότητας τὰς πλέον ἐμφανές.

Η'ν

(1) Quadri. (2) Imprimeranno.
(3) Τὸ βασιλικὸν ὕδωρ ἕν ὀξὺ μεμιγμένον, ἢ ἕν μίγμα δύο ὀξέων ὀρυκτῶν, τὰ ὁποῖα εἰσι τὸ νιτρῶδες ὀξὺ, καὶ τὸ ὀξὺ τοῦ θαλασσίου. Προσανάθ. τοῖς Χυμικοῖς.

Η'Ν ὁπιθυμητὸν νὰ παεισᾶτο δι' μικρῶν εἰκόνων ἐκτετυπωμένων μὲ τὸ γλυφεῖον (1), ἡ σημασία τῶν ὅρων οἵ τινες ἐκφέρσι τοράγματα τὰ ὁποῖα δηλοῦνται δι' τὰ ἔξωθεν χήματος. Καπάγε τὸ δοκᾶν ἐμοὶ ἐν Λεξικὸν πεποιημένον κατὰ τᾶτο τὸ χῆμα (2), ἐδίδασκεν δ'ηολεώτερα τὴν ἀκριβῆ σημασίαν ἑνὸς μεγάλου ἀριθμᾶ ὅρων, καὶ μάλιστα ἐκείνων, τῶν χωρῶν (3) ἢ τῶν αἰώνων πολὺ ἀφεσώτων, καὶ ἐπαγίε ἀκριβεστέραν ἰδέας ἑνὸς μεγάλου ἀριθμᾶ τοραγμάτων, τῶν ὁποίων ἡμεῖς ἀναγινώσκομεν τὰ ὀνόματα ἐν τοῖς παλαιοῖς Συγγραφεῦσιν Ε''λλησι καὶ Ρ'ωμαίοις, ἢ πάντα τὰ δ'μεγέθη καὶ πολύτονα ὑπομνήματα τῶν πλέον πεπαιδευμένων Ε'πικριτῶν (4). Οἱ ἰχνευταὶ τῆς Φύσεως i Naturalisti κατέλαβον καλλιστα τὸ ὄφελος παντὸς τῆς μεθόδε καὶ ὁσιστᾶν τροσανέθετο ἐκείνοις, θέλει εἰλικρινῶς ὁμολογήσῃ, ὅτι αὐτὸς ἔχε μίαν ἰδέαν σαφεστέραν τῆς 'Λαμφάνης' (5) καὶ τᾶ 'Λαπάθε' (6) βλέπων τὸ χῆμα τάτων τῶν βοτανῶν, ἢ δι' ἑνὸς μακρᾶ ὁρισμᾶ Ο'μοίως εἶχέ τις μίαν ἰδέαν δ'κρινεστέραν ἐκείνε ὅπε καλεῖται Strigìlis καὶ Siſtrum, τῦ ὁποίων ἡ σημασία δίδοται ἐν τισι Λεξικοῖς διὰ τῶν ὀνομάτων 'Ξύστρας, καὶ 'Κυμβάλε, 'αἳ ἐβλέποντο ἐν τῷ χείλει τῆς βίβλε μικρὰ χήματα τάτων τῶν ὀργανῶν, ὁποῖα ἦσαν ἐν χρήσει τοῖς Α'ρχαίοις.

Ε. Ο''ΤΑΝ ὁμιλῇ, ἢ γράφητις τρὸς τὸ παιδεῦσαι ἢ διελέγξαι, (7) 'ὰς χρῆται ἀτοδιαλλάκτως τῷ αὐτῷ

ὅρῳ

(1) Intagli in rame. (2) Su queſto piano,
(3) De'paeſi. (4) Critici.
(5) Iposelino. (6) Lapazio.
(7) O per convincere.

σρᾳ ἐν τῷ αὐτῷ νῷ. Ἂν οἱ πεπαιδευμένοι ἄνδρες εἶχον συμβιβάσῃ ἑαυτὸς τὸ τῷ τῷ κανόνι (1), σρᾶγμα ὀπὲ ἔδεις ἄνθρωπος εἰλικρινὴς ἀπεπόλμα νὰ ἀπωσαινηται, Πόσαι Διαξιβαὶ (2) δὲν ἤθελον φανῇ πωποτε; πόσαι Ἀμφισβητήσεις ἤθελον εἰς καπνὸν διαλυθῇ; Πόσαι μεγάλαι βίβλοι μεσαὶ ὀνομάτων ὁμῶ ὑμῶν, εἰλημμένων πότε ἐν σὺ ἰ νοήματι, πότε ἐν σὺ ἰ ἄλῳ ἤθελον ἀνάγωντει εἰς μικροτάτας Ἐπιτομὰς; κ) πόσα Φιλοπονήματα Φιλοσοφίας, διὰ νὰ μὴ ὁμιλήσω εἰς μὴ σὲ τόντων, ἤθελον δωνηθῇ νὰ εἶναι κεκλεισμένα, ὡς περ τὰ Φιλοπονήματα τὸ Ποιητὸ, ἐν σὺ ἰ ἐλύξῳ καρύας;

(1) Si fossero conformati a questa regola.
(2) Dissertazioni.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῆς Γνώσεως καθόλου.

Ο' Πνεῦμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ ὡς ὑποκείμενον τῆς ἐνθυμημάτων αὐτῦ καὶ τῆς λόγων αὐτῦ, εἰ μὴ τὰς ἰδίας αὐτῦ ἰδέας. Ἄρα αἱ ἰδέαι αὐτῦ εἰσιν ἡ μόνη ὕλη τῶν ὁποίαν ἔχει νὰ ἐκτονῇ ὅπως ἐξέκηται περὶ τῶν γνῶσιν. Φαίνεται ὅτι γινώσκειν δὲν εἶναι ἄλλο εἰ μὴ ἀντιλαμβάνεσθαι, ἢ τῆς ἀναφορᾶς καὶ τῆς συναρτήσεως (1), ἢ τῆς ἀσυμβατότητος καὶ τῆς ἀντιπάξεώς τινων τῶν ἰδεῶν ἡμῶν: Οὕτω γινώσκειν ὅτι τὸ λευκὸν δὲν εἶναι μέλαν, τῦτο θέλει ἦθαι ἀντιλαμβάνεσθαι τῆς ἀσυμβατότητος ἥτις εἶναι μεταξὺ τῦ λευκῦ καὶ τῦ μέλανος: Καὶ γινώσκειν ὅτι αἱ τρεῖς γωνίαι τριγώνου εἰσὶν ἴσαι δυσὶν ὀρθαῖς, τῦτο θέλει ἦθαι ἀντιλαμβάνεσθαι τῆς ἀναγκαίας ἀναφορᾶς τῶν δύο ὀρθῶν γωνιῶν πρὸς τὰς τρεῖς γωνίας τριγώνου. Ὅπθεν δὲ εἴσκεται μία ὁμοία ἀντίληψις, ὑπάρχει γνῶσις: ἀλλ' ἀὐδ ἐκείνης,

(1) Della connessione.

της τὰ ἐνθυμήματα ἡμῶν δὲν δυνανται νὰ εἶναι εἰ μὴ πίσις, ἀμφιβολία, εἰκασία, φαντασία.

Ἀ'ΛΛΑ' πρὸς τὸ διακρίνειν τὴν πάξιν καὶ τὴν ἐναρ-γειαν, χρειάζεται νὰ διακρίνωμεν τὰς τέσσαρας κρυνὰς τῆς γνώσεων ἢ τῆς ἀντιλήψεων ἡμῶν. Ἡ'μεῖς λοιπὸν ἐν ταῖς ἡμῶν ἰδέαις ἀντιλαμβανόμεθα τῆν ἀναφορῶν ἢ συ-καρτήσεων ἐκείνων, τῆς ἀσυμβατότητος ἢ τῆς ἀντιπάξεως ἐκείνων, 1. ὡς πρὸς τὴν ἐκείνων ταυτότητα καὶ διαφορότητα, 2. ὡς πρὸς τὰς ἐκείνων χέσεις, 3. ὡς πρὸς τὴν συνύπαρξιν τῆν ποιοτήτων τὰς ὁποίας αὐταὶ παρεσῶσι, 4. ὡς πρὸς τὴν πραγματικὴν ὕπαρξιν πάντων αὐτῆν τῆν ποιοτήτων.

'Πρῶτος κρυνὸς τῆς γνωσεων ἡμῶν: Ἀ'ΝΤΙ'ΛΗΨΙΣ ταυτότητος καὶ διαφορότητος, τουτέστι, τὰ γινώσκωμεν ἑκάστην τῶν ἰδεῶν ἡμῶν. Διὰ ταύτης τῆς πράξεως τὸ πνεῦμα ἡμῶν, ὅτις εἶναι ἡ πρώτη τὴν ὁποίαν ἡμεῖς μετερχόμεθα ἐπὶ τῶν ἰδεῶν ἡμῶν, ἡμεῖς ἀντιλαμβανόμεθα, ἀλλ' αὖθι πάντα, αὖθι ἐλέγχων (1), διὰ τῆς ἁπλῆς δυνάμεως τὸ διακρίνειν τὰς ἡμῶν ἰδέας, ὅτι ἑκάστη ἰδέα εἶναι ἐκεῖνο ὅπερ αὕτη εἶναι, καὶ αὕτη εἶναι ἐκείνη αὐτὴ, ὅτι δύο ἰδέαι αἵτινες διαφέρουσιν ἀλλήλων, δὲν ἠμποροῦσι νὰ εἶναι αἱ αὐταί. Οἱ Διαλεκτικοὶ ὑπέθεσαν ὅτι τὸ πνεῦμα ἡμῶν δὲν μετήρχετο ἐκείνην τὴν πρᾶξιν, εἰ μὴ διὰ τῆς βοηθείας τῶν δύο χρικῶν ἀξιωμάτων, 'Ἐκεῖνο ὅπερ εἶναι, εἶναι: Εἶναι ἀδυνατον τὸ πρᾶγμα νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴν εἶναι κατὰ ταὐτό. Ἀ'λλὰ τίνα ἀξιώματα θέλουσι μᾶς διδάσκη ὅτι τὸ ὑπερρόγγυλον (2) δὲν εἶναι τετράγωνον, μὲ τοσαύτης βεβαιότη-

(1) Senza deduzione di pruove.
(2) Il rotondo.

τος μεθ' ὅσης μᾶς βεβαιοῖ ἡ ἀντίληψις ἁπλῆς ὄψεως περὶ τὰ ἀσυμβάτα τῶν ἰδεῶν σὺ ὸς ὑπερογγύλα καὶ σὺ ὸς τετραγώνα;

'Δεύτερος χρεὼς τῶν γνώσεων ἡμῶν:' Α'ΝΤΙΛΗΨΙΣ χέσεως: Τοῦτο εἶναι νὰ βλέπωμεν τὰς ἀκεραιοῦς ἀναφορὰς, τὰς ἀκεραιοὺς ἀντιπάξεις δύο ἢ πλειόνων ἰδεῶν παραβαλλομένων, εἴτε διὰ μιᾶς, ἢ διὰ δύο, ἢ διὰ πλειόνων τῶν ὄψεων αὐτῶν (1).

'Τρίτος χρεὼς τῶν γνώσεων ἡμῶν:' Α'ΝΤΙΛΗΨΙΣ συνυπάρξεως: Τοῦτο εἶναι νὰ βλέπωμεν τὴν συναρτησιν ἢ τὸ ἀσύμβατον τῶν ἰδεῶν ἡμῶν, καθὸ αὗται παρεισῶσι τοιαύτας ἢ τοιαύτας ποιότητας ἢ ἰδιότητας ἐν σὺ ὶ καὶ τῷ αὐτῷ ὑποκειμένῳ. Τοῦτο τὸ χρέος γνώσεων ἢ ἀντιλήψεων δὲν ἔχει χεδὸν ἐν μοίρᾳ ὑποκειμένου εἰ μὴ τὰς ὑπάρξεις: Οὕτως ὅταν ἐγὼ ἰξδίρω ὅτι τὸ χρυσίον εἶναι πικτὸν, ἐγὼ δὲν ἰξδίρω ἄλλο εἰ μὴ ὅτι ἡ ἐκείνα πικτότης, ἢ ἡ αὐτὰ ἰδιότης τὰ διαξίβειν ἐν τῷ πυρὶ χωρὶς νὰ ἀναλίσκηται ἐν πάσῃ, συνυπάρχει πάντοτε μὲ τὰς ἄλλας ποιότητας αἵτινες συνθέτουσι τὴν ἐμὴν συνθετον ἰδέαν τὰ χρυσίου, ἤγουν, σὺ ωρισμένον 'βάρος' καὶ 'χρῶμα', τὴν 'χυτότητα', καὶ τὰ ἄλλα.

'Τέταρτος χρεὼς τῶν γνώσεων ἡμῶν:' Α'ΝΤΙΛΗΨΙΣ ὑπάρξεως πραγματικῆς: τοῦτο εἶναι νὰ βλέπωμεν τὰς πραγματικὰς συναρτήσεις ἢ τὰς πραγματικὰς ἀσυμβατότητας μεταξὺ τῶν ἰδεῶν ἡμῶν καὶ τῆς πραγματικῆς ὑπάρξεως τῶν πραγμάτων τὰ ὁποῖα ἐκεῖναι παρεισῶσιν ἔξω ἡμῶν.

ΤΑΥΤΑ εἰσὶ τὰ τέσσαρα εἴδη ἀναφορῶν καὶ ἀντιπάξεων τὰ ὁποῖα τὸ πνεῦμα ἀνακαλύπτει μεταξὺ τῶν ἰδεῶν αὐτῶν,

(1) Delle loro facce.

τὰ, καὶ τὰ ὁποῖα ἐγὼ ὑποθέτω νὰ φθονεύωσι πάντας τὰς ἡμῶν γνώσεις, τόσον ἐκείνας ὁπὸ ἡμεῖς ἔχομεν, ὅσον ἐκείνας ὁπὸ δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν. Τὸ λάχιστον ἐγὼ δὲν λαμβάνω ἡμεῖς νὰ δυνώμεθα νὰ ἰδωμεν δὲν περὶ μιᾶς ἰδέας, μήτε δὲν νὰ βεβαιώμεθα περὶ ἐκείνης, εἰ μὴ, 1. Ὅτι αὕτη εἶναι ἡ αὐτὴ ὅτις ἰῶ ἄλλοτε, καὶ ὅτι αὕτη διαφέρει πάσης ἄλλης: 2. Ὅτι αὕτη ἔχει τοιαύτας καὶ τοιαύτας σχέσεις πρὸς μίαν ἄλλω: 3. Ὅτι αὕτη περιέχει ποιότητας συνυπαρχούσας ἢ μὴ συνυπαρχούσας ἐν αὐτῇ καὶ τῷ αὐτῷ ὑποκειμένῳ: 4. Ὅτι τὸ Ἀρχέτυπον ταύτης ὑπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει πραγματικῶς ἔξω ἡμῶν.

Ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα γινώσκει τὴν ἀλήθειαν κατὰ δύο διαφόρους τρόπους, εἰσὶν ὡσαύτως δύο διάφορα εἴδη γνώσεως: ἡ μία 'κατ' ἐνέργειαν', ἡ ἑτέρα 'καθ' ἕξιν'. 'Γνῶσις κατ' ἐνέργειαν', εἶναι νὰ συγκατατιθῆταί τις μιᾷ προτάσει ἢ νὰ τὴν ἀρνῆται, διότι ἐνεργείᾳ ἀντιλαμβάνεται τῶν ἀναφορῶν ἢ τῶν ἀντιπάξεων μεταξὺ τῶν ἰδεῶν αὐτῆς. 'Γνῶσις καθ' ἕξιν', εἶναι νὰ κρατῇ μίαν πρότασιν ὡς ἀληθινὴν ἢ ὡς ψευδῆ, διότι εἶναι βέβαιος νὰ ἔχῃ ἄλλοτε τὴν αὐτίληψιν τῶν τῆς ἀναφορῶν ἢ τῶν τῆς αὐτιτάξεων.

Ἀγ°ΤΗ ἡ καθ' ἕξιν γνῶσις ἔχει δύο βαθμούς: Ἐν τῷ σήμερον, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καθ' ὃν ἡμεῖς ἀναλαμβάνω μίαν πρότασιν εἰς τὸ πνεῦμα, βλέπομεν προσέτι τὰς ἀναφορὰς πασῶν τῶν ἰδεῶν ὁπὸ τὴν συνθέτουσιν. Ἐν τῷ ἑτέρῳ, δὲν ἀναλαμβάνω ταύτας τὰς ἀναφορὰς, ἀλλὰ μεμνήμεθα νὰ τὰς εἴδομεν ἄλλοτε. Ἐκ τούτου τοῦ δευτέρου τρόπου εἷς ἄνθρωπος δύναται νὰ γινώσκῃ ὅτι αἱ τρεῖς γωνίαι σήμερον τριγώνου εἰσὶν ἴσαι δυσὶν ὀρθαῖς. Οἱ ἔλεγχοι ταύτης τῆς ἀληθείας διέφυγον ἴσως τὴν

ἐκείνα μνήμιλω. Οὗτος ὀκέτι συγκαπατίθεται διὰ τὶς ἐλέγχας ὁπὰ τὶω ἐμπεδᾶσιν: ἀλλὰ καθότι εἶναι ἐλεγμῦος ὅτι ἔγνω αὐτὰς ἄλλοτε. Τὸ ἀμετάβλητον τῆς αὐτῶν ἀναφορῶν μεταξὺ τῆς αὐτῆς ἀμεταβλήτων πραγμάτων, εἶναι ὅπὶ τὰ παρόντος ὁ μόνος λόγος ὅσις παρέχει ἔλεγχον ἐκείνῳ, ὅτι αἱ ξεῖς γωνίαι σὺὸς ξεγώνα ἦσαν μίαν φορὰν ἴσαι δυσὶν ὀρθαῖς, θέλουσιν ἦθαι πάντοτε τὸν αὐτὸν ξόπον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῶν Βαθμῶν τῆς Γνώσεως ἡμῶν.

ΤΗΣ γνώσεως συνισαμένης ἐν τῶ ἀντίληψιν τῆς ἀναφορᾶς καὶ τῆς ἀντιτάξεως τῶν ἰδεῶν ἡμῶν, ἠμπορᾶμεν, ὡς μοι φαίνεται, νὰ συμπεραίνωμεν ὅτι ἡ γνῶσις ἡμῶν χρεωστεῖ νὰ εἶναι σαφὴς καὶ ἀσαφὴς, καὶ τῶ λαμπρότητα καὶ τῶ ἀμυδρότητα ταύτης τῆς ἀντιλήψεως.

Ὁ πλέον ὑψηλὸς βαθμὸς γνώσεως εἶναι, ὅταν τὸ πνεῦμα ἀντιλαμβάνηται ἐξ ἁπλῆς ὄψεως, τῆς ἀναφορᾶς καὶ τῆς ἀντιτάξεως ἰδεῶν τινων. Ἐγὼ καλῶ ταύτῶ τῶ ἀντίληψιν, 'γνῶσιν ἄμεσον,' ἢ 'ἁπλῆς ὄψεως,' Διὰ ταύτης γινώσκομεν ὅτι τὸ λευκὸν δὲν εἶναι μέλαν, ὅτι δύο εἰσὶν ἧττον τῶν ξιῶν, καὶ τ. Αὕτη ἡ ἄμεσος γνῶσις ἔχει μίαν ἰσχὺν ἀνυπόστατον (1): ὁμοία τῆ λαμπρότητι σὺὸς ὡραίου Ἡλίου, αὕτη δεικνύει ἑαυτῶ ἀμέ-

(1) Irresistibile:

ἀμέσως, δι' ὃτι ὅπου τὸ πνεῦμα στρέφει τὸν ὄφιν πρὸς ἐκεῖνον. Αὐτῆς ἐξαρτῶνται ἡ βεβαιότης καὶ ἡ σαφήνεια πασῶν τῶν ἄλλων γνώσεων ἡμῶν.

Ο' δεύτερος βαθμὸς γνώσεως εἶναι, ὅταν ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ ἀντιλαμβάνωμαι, διὰ τῆς ἁπλῆς ὄψεως, τὴν διαφορὰν δύο ἰδεῶν: εἰ καὶ, ὅπως αὐτὰς διαβάλλω καλλιον, ἐγὼ τὰς μεταφέρω τὴν μίαν πλησίον τῆς ἄλλης, καὶ τὰς διαπάττω, τὰς διατίθετῶ κατὰ πάντας τοὺς δυνατοὺς τρόπους: Ἐγὼ ζητῶ τότε μίαν τρίτην ἰδέαν, σὰν κανόνα, σὺν μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐγὼ μετρῶ ταύτας τὰς δύο ἰδέας, καὶ βλέπω ἀμέσως τὰς διαφορὰς ὅπου ἐγὼ ἐζήτουν: Τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὅπου καλεῖται 'διαλογίζεσθαι' ἢ 'διαλέγεσθαι' (1) Οὕτως ἐγὼ ἀνακαλύπτω, δι' ενὸς μέσου, ενὸς κανόνος, τὸ ἴσον ἢ τὸ ἄνισον δύο διανοιῶν, τὸ ὁποῖον ἐγὼ δὲν ἐδυνάμην νὰ ἀνακαλύπτω διὰ τῆς ἁπλῆς βοηθείας τῶν ὀφθαλμῶν μου. Αὗται αἱ μέσαι ἰδέαι, ὅτοι οἱ κανόνες, ταῦτα τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα ἀνακαλύπτουσι τὰς διαφορὰς δύο ἰδεῶν, καλοῦνται 'ἔλεγχοι:' Ἡ σαφὴς ἀντίληψις τούτων τῶν διαφορῶν τῶν ἀνακεκαλυμμένων διὰ τούτων τῶν ἐλέγχων, καλεῖται 'ἀπόδειξις:' Καὶ ἡ ἑτοιμότης εἰς τὸ μεταχειρίζειν ἐλέγχους, καὶ ἡ δεξιότης εἰς τὸ μεταχειρίζειν τούτους, εἶναι ἐκεῖνο, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, ὅπου καλεῖται 'Επιτρέφεια (2).

ΔΙΑ' νὰ εἶναι μία ἀπόδειξις δικαία καὶ ἀπηρεμωμένη, χρειάζεται, αἱ μέσαι ἰδέαι, οἱ κανόνες, τὰ μέσα νὰ ἀνακαλύπτωσι διὰ τῆς ἁπλῆς ὄψεως, καὶ ἐν ἑνὶ βήματι τῷ ποιημένῳ, καὶ διὰ πᾶσαν τὴν ἐξηκεν-

(1) Ragionare.
(2) Sagacità.

χειβωμῴλω διάσκεψιν (1), τὰς ἀναφορὰς μεταξὺ τ
δύο φαντασιῶν ἰδεῶν αἵτινες συμβάλλονται ἢ μεξῦνται
φορὸς τὸ γνῶναι πότερον αὗται δυνάνται νὰ σωνδέωντ
ὁμῦ. Ἂν ὅτι οἱ ἔλεγχοι, ταῦτα τὰ μέξα οἷς χρ
μεθα φορὸς τὸ μεξεῖν δύο ἄλλας ἰδέας, εἶχον χρεῖ
ἐκεῖνοι αὐτοὶ ἄλλων ἐλέγχων, ὐδέποτε ἐφικνύμεθα τ
ἀποδείξεως: ἐπειδὴ ἄνευ ὄψεως ἀμέσυ, δὲν ὑπάρχ
τὸ σύμπαν γνῶσις ἢ ἀπόδειξις: τῦτο δὲν εἶναι ἄλ
λο εἰ μὴ ἀμφιβολία, εἰκασία, ἢ, τὸ πλεῖσόν γε ὁμοιο
λήθεια.

Ἀλλ' ὁπωσῦν βέβαιος εἶναι ἡ γνῶσις ἢ δι' ἀποδε
ξεως, αὕτη ἑτοίμως ὑπείκει ἐκείνῃ τῆς ἁπλῆς ὄψεως:
ἐπειδὴ παύτοτε ἀπορία τις φορυγεῖται ἐκείνης, ἀλλ'
ἄμεσος γνῶσις ἀπείργει αὐτῇ σωπάσασι. Πᾶς ἄ
θρωπος ἐγκρατὴς τῆς δυνάμεως τῦ ἀναναλύπτειν κ
σιγμῆ χρόνυ νὰ ἔχῃ ἰδέας δικεινεῖς, δὲν ἔχει με
ζονα λόγον νὰ ἀπορῇ φερὶ ἀληθειῶν πὰς ὁποίας ἐκεί
νος γινώσκει, διὰ τῆς ἁπλῆς ὄψεως, ἢ αὐτὸς ἤθελ
ἔχῃ νὰ ἀμφισβητῇ πότερον ὅτος ὁ χάρτης καὶ τῦτο τ
μέλαν ὄκ εἰσὶ τῦ αὐτῦ χρώματος.

Πρὸς τύτοις ἡ γνῶσις ἁπλῆς ὄψεως, λαμβάνετα
ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ, καὶ δίνκει (2) δι' ἑνὸς φωτὸς ἑτοίμα
ἐντόνυ, ἀνικήτυ: ἀλλ' ὄκ ἐξικνύμεθα φορὸς τὴν δι' ἀπο
δείξεως γνῶσιν, μάλισα ἐν ταῖς πολὺ συνθέτοις ὑπο
θέσεσιν (3), εἰ μὴ διὰ μιᾶς φροόδυ (4) ἅγαν αἰ
παιθήτυ, καὶ ἅγαν πολυπόνυ: Ἃς ἑτοιμαζώμεθα μ
πὸν εἰς μίαν ἔντονον ἔπιξασίαν, ὅταν θέλωμεν νὰ ἀνα
καλύπτωμεν τὰς ἀναφορὰς δύο ἢ πλειόνων ἰδεῶν ἀφεσω
σῶν

(1) Descussione. (2) Penetra.
(3) Materie. (4) Progressione.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ῶν (1): ἐπειδὴ εἶναι ἀναγκαία μία μέθοδος ἀπη-
μβαμμόν, καὶ παύποτε ἔμμονος. Εἶναι ἀναγκαῖον νὰ
σλυνῶμεν παύτα τὰ μέρη τῆς ἀποδείξεως, ὁποσονοῦν πο-
υπλόθη ταῦτά εἰσι: νὰ ἤμεθα βέβαιοι ὅτι παύτα
θεωρήθησαν, ὅτι ὡράθησαν ἀμέσως πᾶσαι αἱ διαφο-
ὲ αὐτῶν διὰ τῶ μέσου τῶν ἐκείνων ἐλέγχων, ἢ μέ-
ων καὶ τελευταῖον νὰ μνημονεύωμεν παύτων ὁμοῦ. Ἡ
πόδειξις λοιπὸν ὑπείκει τῇ γνώσει ἁπλῆς ὄψεως:
ύπω συχνὰ προσδέχεται τις ψεύδη αὐτὶ ἀληθειῶν ἀπο-
δείγμων.

Κοινὴ καθέσηκεν ὅτι τὰ Μαθηματικὰ μόνα εἰσὶ
κτικὰ ἀποδείξεως. Ἀλλὰ διατὶ τοῦτο τὸ προνόμιον μᾶ-
λιον ταῖς ἰδέαις τῶν ἀριθμῶν, τῆς ἐκτάσεως καὶ τῶ
ήματος; Εὑρισκόμεθα τῆς ἀποδείξεως, ὁσάκις διὰ μιᾶς
ίτης ἰδέας, ἥτις τίθεται ἐν μοίρᾳ μέσῳ, ἀντιλαμ-
βανόμεθα ἀμέσως τῆς διαφορᾶς καὶ τῆς ἀντιπάξεως δύο
δεῶν. Τώρα ὀφείλεται αὕτη ἡ ἄμεσος ἀντίληψις ταῖς
δέαις τῶν χημάτων, τῶν ἀριθμῶν, τῆς ἐκτάσεως καὶ
ῶν ποιοποιήσεων αὐτῶν; Εἶναι ὅμως ἀληθινὸν, (καὶ
το ἴσως εἶναι ἐκεῖνο ὁπᾶ ἐποίησε νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὰ
ποκείμενα (2) τῶν Μαθηματικῶν ἦσαν μόνα δεκτικὰ
ποδείξεως,) ὅτι παῦτα τὰ ὑποκείμενα εἰσὶν ὁλόκλω-
α καὶ δὲν λαμβάνονται παύτων τῶν ἄλλων. Βλέπεται
ᾶ μίαν ἁπλῆν βολὴν ὀφθαλμοῦ ἢ πλέον μικρὰ διαφο-
αὶ μεταξὺ τῶν ἀριθμῶν: καὶ ἀφοῦ τύποις δυνάμεθα, νὰ
ὰς ὑποτυπώμεν (3) διὰ σημείων ὁρατῶν καὶ ἐμμόνων,
χημάτων δίκην. Καὶ ὦ εἶναι δύσκολον νὰ βλέπῃ τις
ὰν χεδὸν ἰσότητα δύο σωμάτων χεδὸν ἴσων, ἢ δύο

χη-

(1) Allontanate. (2) I soggetti.
(3) Disegnarli.

χημάτων χεδὸν ἴσων, διῤῥίθησαν μέσα διὰ νὰ μέ
μῳ ἀκριβῶς τὴν ἰσότητα ἢ τὴν διαφορὰν δύο γωνι
δύο χημάτων καὶ δύο σωμάτων ἀνομοίων.

Σὺ θέλεις ζητῇ ἀνωφελῶς νὰ διαλαμβάνῃς, μὲ τ
αὐτὴν ἀκρίβειαν, τὴν μικροτέραν ἀνισότητα μεταξὺ
ἰδιῶν, τῶν ὁποίων ἡ διαφορὰ μετρεῖται, ὄ διὰ τὸ
σὸ, ἀλλὰ διὰ τῶν βαθμῶν, οἵαι εἰσὶν αἱ ἰδέαι τῶν ἀ
τῶν ποιοτήτων. Αἵτιαι αἱ ἰδέαι ὄκ εἰσὶν εἰ μὴ α
λήψεις ἐγγινομέναι ὑπὸ τὸ πάχος, ὑπὸ τὸ συχνο
σμὸ καὶ τῆς κινήσεως τῶν αἰσθητῶν μερῶν τῆς ὕλ
Ἄρα ἡ διαφορότης βαθμῶν ἐν ταύταις ταῖς ἰδέαις ὀξ
ται τῆς διαφόρα καὶ ἡμῖν ἀγνώστα συνεργίας πα
τῶν τῶν αἰτιῶν ὁμοῦ, ἢ ἑνίων μόνον. Ἄρα ἡμεῖς δ
ἠμπορῦμεν νὰ ἔχωμεν κανόνα πάγιον πρὸς τὸ κρί
περὶ τῆς ἀκριβοῦς διαφορᾶς δύο βαθμῶν πλησιαζόντω
(1) οἷον δύο βαθμῶν λευκότητος. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶ
σὶ κριτοὶ ἄχρηστοι πρὸς τὸ ἀποφαίνεσθαι μετ' ἀκριβ
περὶ μιᾶς ὁμοιότητος ὕπω λεπτῆς. Ἄρα αἱ ἰδέαι
Χρωμάτων ὄκ εἰσὶ δεκτικαὶ ἀποδείξεως, εἰ μὴ ὅτε
ταί εἰσι πολὺ ἀφεσῶσαι ἡ μία τῆς ἄλλης: οἵαι εἰ
ἐκεῖναι τοῦ 'κυανέου, 'τοῦ 'χλωροῦ, 'τοῦ 'ἐρυθροῦ
Ἐκεῖνο ὁπὸ ἐγὼ εἶπον περὶ χρωμάτων εἶναι ἀληθι
προσέτι περὶ πασῶν τῶν ἄλλων αἰσθητῶν ποιοτήτων.

Οὗτω, 'γινώσκειν ἀμέσως' καὶ 'γινώσκειν
ἀποδείξεως, 'εἰσὶ τὰ μόνα μέσα πρὸς τὸ ἐφικνεῖσθα
τῆς βεβαιότητος, ὅταν ποιώμεθα τὰς λόγους περὶ ἰδέ
ἀπεσπασμένων καὶ χρικῶν: ἐπειδὴ ἡ αὐτίληψις τῶν
εἴδως ἰδέας δὲν εἶναι ἡ μόνη τῆς ὁποίας τὸ πνεῦμα
ναι δεκτικόν: εἶναι μία ζήτη, καὶ ἥτις ἀποβλέπει
τὴν

(1) Che si accostano, che son consimili.

λὺ ὕπαρξιν τῶν πεπερασμένων καὶ σωματικῶν Ὄντων
ὧν ἔξω ἡμῶν. Αὕτη ἡ ξίτη ἀντίληψις δὲν ἴχει πᾶ-
σαν τὴν βεβαιότητα τῆς γνώσεως εἴτ' ἔν ἀμέσῳ εἴτε
ἀποδεικτικῆς: ἀλλ' αὕτη προβαίνει πέρα τῆς πιθανότη-
τος: καὶ διὰ τοῦτο αὕτη φέρει τὸ ὄνομα γνώσεως: ἐπειδή.

Ἡ ΜΕΙΣ ἔχομεν ἰδέας παὶ ὁποίας ἤγειραν ἐν ἡμῖν
τὰ ἔξωθεν ὑποκείμενα, τοῦτο εἶναι ἀναμφισβήτητον:
Ἡμεῖς ἔχομεν μίαν ἄμεσον γνῶσιν τούτων. Ἀλλ' ἐκ
τοῦ μόνου ἡμᾶς ἔχειν ταύτας τὰς ἰδέας, δυνάμεθα ἡμεῖς
νὰ ὑπαφέρωμεν ὅτι ὑπάρχουσιν ἔξω ἡμῶν ὑποκείμενα τὰ
ὁποῖα ἀναλογοῦσι ταύταις (1); Τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὁποῦ
πολλοὶ ἀμφισβητοῦσι, διότι, λέγουσιν ἐκεῖνοι, ὅτι δὲν
εἶναι ἀδύνατον νὰ ἔχῃ τις ἰδέας πραγμάτων ἄτινα δὲν
ὑπῆρξαν πώποτε, καὶ ἄτινα ποτὲ δὲν ἔπλησαν τὰς αἰ-
σθήσεις. Τὸ κατ' ἐμὲ, ἐγώ εἰμι πεπεισμένος ὅτι, περὶ
τῆς ὑπάρξεως τῶν ἔξωθεν ὑποκειμένων, ἡμεῖς ἔχομεν
ἕνα βαθμὸν βεβαιότητος ὅσις ἄγαν ὑπερβαίνει τὴν ἀμ-
φιβολίαν: ἐπειδὴ τίς εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὅσις νὰ μεί-
νῃ ἀκίνητος ἐλλεγμένος, ὅτι ἡ ἀντίληψις ὁποῦ ἐκεῖ-
νος ἔχει τοῦ Ἡλίου, ὅταν τὸν βλέπῃ τρώντι, εἶναι δια-
φορωτάτη ἐκείνης ὁποῦ αὐτὸς ἔχει, ὅταν τὸν βλέπῃ ἐν
τῷ ἀέρι;

Ἐγὼ λοιπὸν προσδέχομαι ξία διάφορα εἴδη γνώ-
σεων, γνῶσιν ἄμεσον, γνῶσιν ἀποδεικτικὴν καὶ γνῶ-
σιν αἰσθητικήν: αὕτη ἡ ἐχάτη εἶναι τεθεμελιωμένη ὁπὸ
τοῦ σύνδοξου αἴσθησιν τῶν ἰδεῶν τοῦ ὁποίου ἤγειραν ἐν
ἡμῖν τὰ ἔξωθεν ὑποκείμενα.

Ἀλλὰ, ἐὰν ἡ γνῶσις ἡμῶν δὲν ἔχῃ θεμέλιον εἰ μὴ
τὰς ἰδέας ἡμῶν, δὲν ἀκολουθεῖ ὅτι αὐτὴ χρεωστεῖ
νὰ

(1) Vi corrispondono.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

νὰ εἶναι ἀνάλογος ἐκείναις, ὅτι αὐτὴ χρεωστεῖ νὰ
σαφὴς ἢ ἀσαφὴς, δηλονὴς ἢ συγχεχυμένη, καὶ
σαφήνειαν ἢ ἀσάφειαν τινὶ ἐν ταῖς ἰδέαις; Ἐγὼ ἀ
κρίνομαι, ὅτι ἡ γνῶσις ὅσα ἡ ἀντίληψις τῆς ἀναφ
κὴ τῆς ἀντιπάξεως ἰδεῶν τινων, αὐτὴ χρεωστεῖ νὰ ε
σαφὴς ἢ ἀσαφὴς, δηλονὴς ἢ συγχεχυμένη, καὶ κα
τινὶ σαφήνειαν ἢ ἀσάφειαν τῶν ἰδεῶν ἐκείνων αὐτα
ἀλλ' ἀναλόγως πρὸς τὸ σαφὲς ἢ ἀσαφὲς τὸ ἐν τῇ
τῇ ἀντιλήψει. Ἠμπορεῖ τις νὰ ἔχῃ μίαν ἰδέαν σ
τῶν ξ ἰσων γωνιῶν εἰς ξ ἰσγώνιον, καὶ τῶν δύο ὀρθῶν
νιῶν, κὴ ὅμως νὰ μὴ γινώσκῃ εἰ μὴ πολὺ συγχεχυ
σως ὅτι αἱ ξ εῖς γωνίαι τὸ ξ ἰσγώνιον εἰσὶν ἴσαι δυ
ὀρθαῖς. Ἀλλὰ σημειωτέον, ὅτι ἰδέαι ἀσαφεῖς κὴ σ
χεχυμέναι δὲν δίδουσι ποτὲ μίαν γνῶσιν σαφῆ κὴ δι
νῆ: ἐπειδὴ πῶς εἶναι δυνατὸν ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἐ
νῶν ἀναφορῶν κὴ τῶν ἐκείνων ἀντιπάξεων; ἢ, θέλ νὰ
φέρω τὸ νόημά μου δι' ἄλλων ὅρων, ἐκεῖνα τὰ ὑποπλ
πνεύματα τὰ ὁποῖα δὲν προσηλῶν ἰδέας ἀκριβεῖς τ
ἐκείνων φράσεσι, θέλουσιν ἤθελε ποτὲ ἀνεπιτήδει
νὰ μορφώσι προτάσεις σαφεῖς κὴ βεβαίους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν Γνώσεων ἡμῶν.

ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ ἐκ τῶν ἀρχῶν τὰς ὁποίας ἐγ
ἤδη ἐθέμην περὶ τῆς γνώσεως.

Α. ΟΤΙ αἱ γνώσεις ἡμῶν δὲν ἠμποροῦσι νὰ ἐξα
νωσι πέρα τῶν ἰδεῶν ἡμῶν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ακαδημία Αθηνών Academy of Athens

Β. Ὅτι αἱ γνώσεις ἡμῶν δὲν ἠμποροῦσι νὰ διατείνωσι πέρα τῆς ἀντιλήψεως ἢ ἀμέσου, ἢ ἀποδεικτικῆς, ἢ ἀφαιρετικῆς, ἀναφορᾶς τινος ἢ ἀντιπάξεως μεταξύ τινων τῶν ἰδεῶν ἡμῶν.

Γ. Ὅτι αἱ ἄμεσοι γνώσεις ἡμῶν, δὲν ἠμποροῦσι νὰ διατείνωσιν ὅπου πόρρω ὅσον αἱ ἰδέαι ἡμῶν: ἐπειδὴ μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ βλέπωμεν δι' ἁπλῆς ὄψεως, πλὴν ὅσας πὰς ἐκείνων ἀναφορὰς, πάσας τὰς ἐκείνων ἀντιπάξεις. Ἐγὼ ἔχω μίαν ἰδέαν σαφῆ δύο σωμάτων χήμιστος ἀνομοίως: Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἠμπορῶ νὰ ἱδρύω τὸ ἓν ἐπάνω τὸ ἄλλο, μὲ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀνακαλύπτω ἀμέσως τὰ διάφορα ἐκείνων πάχη.

Δ. Ὅτι αἱ γνώσεις ἡμῶν αἱ δι' ἀποδείξεως, δὲν ἠμποροῦσι νὰ διατείνωσιν ὅπου πόρρω ὅσον αἱ ἰδέαι ἡμῶν: ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀνεύρωμεν πάντοτε μίαν μέσην ἰδέαν, ἓν μέσον, ὅπως ἀνακαλύπτωμεν διὰ τῆς ἁπλῆς ὄψεως, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς μέρεσι μιᾶς ἀκεραίας διασκέψεως (1), τὰς ἀναφορὰς καὶ τὰς ἀντιπάξεις δύο ἰδεῶν διαφόρων.

Ε. Ὅτι αἱ γνώσεις ἡμῶν αἱ δι' αἰσθήματος ἔχουσιν ὀλίγα ἔκτασιν τῆς γνώσεως ἡμῶν ἢ ἀμέσου ἢ ἀποδεικτικῆς: ἐπειδὴ αὗται δὲν ἔχουσιν ἄλλο ὑποκείμενον ἢ τὴν ὕπαρξιν τῶν πραγμάτων τὰ ὁποῖα ἐνεργείᾳ πλήττουσι τὰς αἰσθήσεις.

ς'. Ὅτι, ἀκολούθως, αἱ γνώσεις ἡμῶν δὲν ἔχουσι πόσην ἔκτασιν, ὅσην ἔχει τὸ πραγματικὸν τῶν πραγμάτων καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἰδεῶν ἡμῶν. Εἰ καὶ ἡμεῖς ἔχομεν, π. χ. τὰς ἰδέας σφὸς 'τετραγώνου,' σφὸς 'κύκλου,' καὶ τῆς 'ἰσότητος,' θέλει ἦθαι, ἴσως, ἀδύνατον

(1) Discussione.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ναιον νὰ ἀναπαλύπτωμεν ποτε τὸν ‘ τελειαγωνισμὸν τὸ κ
κλο ’. Ὁμοίως, ἡμεῖς ἔχομεν τὰς ἰδέας τῆς ὕλης
τὸ ἐνθυμήματος : ἀλλ’ εἰ καὶ ἐγὼ ἀποδεικνύω ἐν
‘ Κεφαλαίῳ ’ Ι τοῦ τὸ Δ ‘ Βιβλίου ’, ὅτι ἡ ὕλη δ
ἠμπορεῖ νὰ εἶναι τὸ πρῶτον Ὄν τὸ ἐνθυμούμενον, δι
φύσει αὕτη εἶναι ἐναργῶς ἐσφαλμένη αἰσθήσεως, ἰσ
ὅμως θέλει μᾶς ἦθαι αἰωνίως ἀδυνατον νὰ ἐξέρωμ
αὖ ὁ ΘΕΟΣ δὲν ἔδωκε συμφορήματί τισιν (1) ὕλ
ἡτοιμασμένοις καὶ διατεθειμένοις ὀξυπτήδες, τοῦ δυ
μιν τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι, τὸ ἐνθυμεῖσθαι καὶ τὸ αἰσθα
νεσθαι.

ΔΕΝ ἠμπορῶμεν νὰ βεβαιῶμέν τι περὶ τῶν ἰδεῶ
ἡμῶν, μήτε νὰ ἀρνώμεθα δὲν, τὸ ὁποῖον νὰ μοῦ ἀπ
φέρηται ἢ εἰς τοῦ ἐκείνων ταυτότητα ἢ διαφορότητα,
εἰς τὰς ἐκείνων χρήσεις, ἢ εἰς τοῦ συνυπάρξιν τῶν ποι
τήτων τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα αὐταὶ παριστῶσιν,
εἰς τοῦ πραγματικοῦ ὕπαρξιν τόπων τῶν αὐτῶν ποιοτ
των. Ἂς εἰδῶμεν ὅτι πόσον διατείνουσιν αἱ γνώσε
μῶν ἐν ἑκάστῳ τόπων τῶν ἄρθρων.

Α. Ὡς πρὸς τοῦ ‘ ταυτότητα ’ καὶ τοῦ ‘ διαφορότη
τα ’ τῶν ἰδεῶν ἡμῶν, ἡ ἡμετέρα γνῶσις διατείνει ἐπ
τοσοῦτον ἐφ’ ὅσον αἱ αὐταὶ ἰδέαι ἡμῶν. Ἡμεῖς δὲν ἠμ
πορῶμεν νὰ ἔχωμεν ἀδέμιαν ἐκείνων, χωρὶς νὰ αὐτι
λαμβανώμεθα ἀμέσως ὅτι αὕτη εἶναι ἐκεῖνο ὁπὸ εἶναι,
καὶ ὅτι ἀκολούθως αὐτὴ διαφέρει πάσης ἄλλης.

Β. Ὡς πρὸς τὰς ἐκείνων ‘ χρήσεις ’. Ἐὰν δῶ εἶναι ὁ
μέγιστος χρυσὸς τῆς γνώσεως ἡμῶν, εἶναι ἀδυνατον νὰ
σημειοῖτις τὰ ὅρια ὁπὸ τοῦ ἐφαπτόμεθα. Ἐπειδὴ,
τῶν προβάσεων τὰς ὁποίας ἠμπορεῖτις νὰ ποιῇ πρὸς

τὸ-

(1) Mucchi.

Ακαδημία Αθηνών Academy of Athens

πῶτο τὸ γένος τῶν ἀληθειῶν, ἐξαρτωμένων τῆς ἀγχινοίας τῶν ἀνθρώπων ἐν τῷ δείσκειν ἰδέας ἀναμέσως δύο μίξα τὰ ὁποῖα νὰ δυνῶνται νὰ δεικνύωσι τὰς ἀκριβεῖς διαφορὰς μεταξὺ δύο ἢ πλειόνων ἰδεῶν, εἶναι δύσκολον νὰ δογματίζῃ τις, πότε δὲν θέλει τις ἠμπορῇ μὲ δείσκῃ πλέον τοιαύτας ἰδέας ἀναμέσως. Ἐκεῖνοι ὁπὰ ἀγνοοῦσι τὴν Ἄλγεβραν, δὲν ἠμποροῦσι νὰ φαντάζωνται ποῖα θαυμασὰ προβλήματα αὕτη ἡ ἐπιστήμη δύναται νὰ ἀναλύῃ. Καὶ, ἐγὼ δὲν ἀπετόλμων νὰ ἀρνοῦμαι, ὅτι Πνεύματί τι ὀξύ, νὰ μὴν ἠμπορῇ ἔτι νὰ ὑπερῇ νέα μέσα τὸ ἀπαρτίζειν πάσας τὰς ἡμετέρας γνώσεις.

Ἀλλ' ἐκεῖνο ὁπὸ ἐγὼ καλῶς οἶδα, εἶναι ὅτι ἐδύνατό τις νὰ ἀποδεικνύῃ τὰς ἀληθείας τῆς Ἠθικῆς, ὁπόσης ἐκείναις τῶν Μαθηματικῶν, αὖ ἤθελε νὰ ἐφαρμόσᾳ τὴν διάνοιαν μὲ τοσαύτης ὑπομελείας ὁπόσης εἶναι ἄξιον τὸ μέγεθος τὸ ὑποκειμένου, καὶ αἱ προκείσεις, τὸ σμικροπρεπὲς συμφέρον καὶ τὰ πάθη, δὲν ἀνετέπτοντο ὅτω κατ' ὀλίγον καὶ ὅπως αὐτικρυς ταύτῃ τῇ ποιᾷ. Ἡ ὑπομνήμη τῶν ἠθῶν, τοῦτο τὸ μέρος τῶν ἡμετέρων γνώσεων, ὁπὸ χρεωστεῖ νὰ εἶναι τὸ πρῶτον ὑποκείμενον τῆς ποιᾶς ἡμῶν, κοινῇ ἠμελήθη, καὶ ἔτι τὴν σήμερον ἀμελεῖται ὑφ' ὅλος μεγάλου μέρους τῆς ἀνθρωπίνης γενέας

Ἡ ἰδέα ὅλος Ὄντος ὑπερτάτου, ἀπείρου δυνάμεως, σοφίας, ἀγαθότητος, τὸ ὁποῖον μᾶς ἔπλασε, καὶ τὸ ὁποῖον ἡμεῖς ὑξαρτώμεθα, αὕτη μόνη ἡ ἰδέα, λέγω, ἀναφερομένη πρὸς ἡμᾶς αὐτὰς, οἵτινές ἐσμεν Κτίσματα λογισμένα μὲ δυνάμεις τὸ διαλαμβάνειν καὶ τὸ διαλογίζεσθαι, ἤρκει πρὸς τὸ καταβάλλεσθαι θεμέλια τῶν καθηκόντων ἡμῶν, ὅτω πάγια, καὶ κανόνας τῆς πολιτείας ἡμῶν ὅτω δικαίους, ὁπὸ ἡ ἠθικὴ ἴσως πότε μία ὑπομνήμη

ἀποδεδειγμένη. Καὶ ὅπως, διατί δὲν ἐδυνάτο τις νὰ συνάγῃ ἐκ μιᾶς ἀναντιῤῥήτου ἀρχῆς ἠθικῆς, ἀκολουθίας περὶ τῶν κανόνων τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου, ὅπως ἀναγκαίας, ὥσπερ εἰσὶν ἐν τοῖς Μαθηματικοῖς αἱ ἀκολουθίαι περὶ τῆς ἰσότητος ἢ τῆς ἀνισότητος τῆς ἐκτάσεως; Ἂν τοῦτο δὲν γένονε μέχρι τοῦδε, συνέβη διότι οὐδεὶς ἐπέσησε τὸν γνώμονα μὲ τὸν αὐτὸν ἀλογίαν τοῦ ἰδίου συμφέροντος καὶ μὲ τὸν αὐτὸν προσοχὴν, ὥσπερ ἐφιλοπονήθησαν τοῖς ὑποκειμένοις τῶν Μαθηματικῶν. Ἐπειδὴ τέλος πάντων δὲν εἰσὶν ἴσως εἰ μὴ αἱ ἐποποιήσεις τῶν ἀριθμῶν, τῶν σχημάτων, καὶ τῆς ἐκτάσεως, τὰς ὁποίας ἠμποροῦμεν νὰ ἀνακαλύπτωμεν καὶ νὰ γινώσκωμεν μετ' ἀκριβείας; Δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἀδικία ἐκεῖ ὅπου δὲν εἶναι ἰδιότης (1), ἤτοι χυρίότης πράγματός τινος: Αὕτη ἡ πρότασις δὲν εἶναι ὅτως ἐναργὴς ὥσπερ ἦτισοῦν ἀπόδειξις τοῦ Εὐκλείδου; Τὸ ὄνομα 'ἰδιότης' σημειοῖ τὸ δίκαιον πρός τι πρᾶγμα, τὸ 'ἀδικία' σημειοῖ τὸν βιασμὸν (2) τοῦτου τοῦ δικαίου: τώρα, τούτων τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν αὐτῶν φράσεων, ὑσῶν ὅτω διωρισμένων (3), δὲν ἠμπορῶ ἐγὼ νὰ εἶμαι πεπληροφορημένος περὶ τῆς ἀληθείας τούτου τοῦ ἀξιώματος νόμου, ὁποίσης τῇ ἀληθείᾳ ταύτης τῆς προτάσεως, 'αἱ τρεῖς γωνίαι τριγώνου εἰσὶν ἴσαι δύο ὀρθαῖς'; Ἄλλη πρότασις μιᾶς ἴσης βεβαιότητος: 'Οὐδεμία Ἀρχὴ (4) συγχωρεῖ μίαν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν'. Ἡ ἰδέα 'Ἀρχῆς' σημειοῖ ὅτι μία Ἑταιρία ἔθετο νόμους, καθ' οὓς ἐκεῖνοι ὁποῦ τὴν συνθέτουσι χρεωστοῦσι νὰ ῥυθμίζωσι τὰς αὐτῶν πράξεις:

(1) Ove non v'à proprietà.
(2) Violazione. (3) Decise, stabilite.
(4) Governo.

ξεις: ἡ ἰδέα μιᾶς ἐλλειψεως ἀπολύτως σημειοῖ τὸ δίκαιον τῦ ποιεῖν παῦ ὅ,τι ἄν τις βάλληται: Αὕτη ἡ πρόταση δὲν εἶναι λοιπὸν ἄτω βέβαιος ὡς ἡτισδήποτε τῶν Μαθηματικῶν;

ΕΚΕΙΝΟ ὅπερ ἐποίησε νὰ πιστεύῃ τις, τὰ ὑποκείμενα τῆς Μαθηματικῆς δεκτικώτερα ἀποδείξεως ἢ τὰ τῆς Ἠθικῆς, εἶναι. 1. Ὅτι τὰ πρῶτα ἠμποροῦσι νὰ παρισῶνται, δι' ὀπτικῶν αἰσθητῶν (1), τὰ ὁποῖα ἔχουσι πρὸς ἐκεῖνα μίαν ἀναφορὰν προσεχεστέραν, αἰσθητοτέραν (2) πάντων τῶν ὀνομάτων ἢ πάντων τῶν ἤχων ὁπῦ ἠμποροῦσι νὰ φαντάζηται. Ἓν ξίγωνον διαγεγραμμένον (3) ὀπὶ τῦ χάρτου, διαγράφει ἢ τὸ αὐτὸ τὴν ἐκείνου ἰδέαν ἐν τῷ πνεύματι, εἰκόνα λαμπρὰν, τελείαν, ἢ ὁπῦ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀλλοιῶται ὑπὸ τῆς διαφορᾶς σημασίας τῶν ὀνομάτων: Ἀλλ' αἱ ὑποθέσεις ἠθικῆς δὲν ἠμποροῦσι νὰ καθισῶνται αἰσθηταὶ διὰ χημάτων τὰ ὁποῖα νὰ τὰς παρισῶσιν: Δὲν ἔχομεν εἰ μὴ τὰ ὀνόματα πρὸς τὸ ἐκφέρειν ἐκείνας. Ἐγὼ ὁμολογῶ, ὅτι παῦτα τὰ ὀνόματα, παῦτα τὰ χήματα εἰσὶ τὰ αὐτὰ ὀπὶ τῦ χαρτίου, ἀλλ' αἱ ἐκείνων ἰδέαι ἠμποροῦσι χρόνῳ νὰ ἀλλοιῶνται ἐν τῷ αὐτῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἀπὸ τῦ ἄλλου μέρους εἶναι ἀδύνατον, αὗται νὰ εἶναι αἱ αὐταὶ ἐν διαφόροις προσώποις.

ΠΡΟΣ τούτοις, τῶν ὑποκειμένων τῆς Ἠθικῆς, ὄντων συνθετωτέρων τῶν τῆς Μαθηματικῆς, γεννῶνται ἐκ τῦτου δύο ἀναρμοσίαι (4) ὀχληρόταται. Ἡ πρώτη, ὅτι ὁμογνωμονεῖται ἀσαφέως περὶ τῶν ἐξηκριβωμένων (5), ἰδεῶν

(1) Note sensibili.
(2) Più vicina, più palpabile.
(3) Delineato. (4) Inconvenienti.
(5) Precise.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

τὰς ὁποίας παριστῶσιν οἱ ὅροι Η'θικῆς. Ε'ντεῦθεν ἤτοι οἱ ὅροι, εἰ καὶ οἱ αὐτοὶ, ἐμπορῶσι νὰ μὴ παριστῶσιν ἐμμόνως τὴν αὐτὴν ἰδέαν καλῶς ὡρισμένην, εἴτ' ἂν ὁμιλεῖ τις περὶ ἐκείνης μὲ ἄλλα πρόσωπα, εἴτε περὶ αὐτῆς ἀναστοχάζεται πρὸς ἑαυτόν. Τώρα, καθὼς ματαίως ἐφίστητις τὴν γνώμην τῷ θέλειν νὰ ἀποδεικνύῃ τὰς ἰδιότητας τῆ Ε'πιφανείᾳ, διὰ τῆς μόνης προσοχῆς εἰς σχῆμα ἐξ ἢ ὀκτὼ γωνιῶν: ἔτω συμβαίνει τὸ αὐτὸ, ὅτε προσίθεται μιᾷ ἐννοίᾳ ἠθικῆς, ἢ ἀφαιρεῖται μία ἰδία ἰδέα ἢ δύο, καὶ ὀνομάζεται αὕτη ἡ σύνοια ἔτως ἠκροπελασμὸν ἢ πυξημὸν μὲ σὺν καὶ τὸ αὐτὸ ὄνομα. Η' δευτέρα ἀναρμοσία εἶναι, ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ σώζῃ τις διὰ πολλοῦ χρόνου παρόντων τῷ πνεύματι μίαν ἰδέαν σωρευθεῖσαν, εἰς ἕτερον ὅπου νὰ ἠμπορῇ νὰ βλέπῃ, καὶ μὲ μίαν ὄψιν πολὺ ἐκτεταμένην, πάσας τὰς ἀναφορὰς καὶ πάσας τὰς ἀντιπάξεις. Δυσκολία ἤτις αὐξάνεται ὅτε χρειάζεται νὰ ποιῶμεν διεξοδικὰς ἀπαγωγὰς (1), καὶ νὰ καλῶμεν εἰς βοήθειαν πλείονας ἰδέας συνθετωτάτας, διὰ νὰ ἀνακαλύπτωμεν τὰς ἀναφορὰς δύο καὶ πλειόνων ἰδεῶν ἀφισωσῶν.

Πλὴν ἐθεραπεύετο σὺν μέρος τῶν ἀναρμοσιῶν, ἂν ἐπηρείδοντο (2) δι' ὁρισμῶν αἱ ἁπλαῖ ἰδέαι τὰς ὁποίας ἕκαστος ὅρος σημαίνει, καὶ ἂν ἐσημειοῦτο ἀεὶ μεταβολῆς ἡ αὐτὴ συμπλοκὴ διὰ τῆς αὐτῆς φράσεως. Τίς ἐξεύρει ἐὰν ἡ Α'λγεβρα, ἢ ἄλλη τις ἐπιστήμη πλησιάζουσα ταύτῃ, δὲν θέλῃ διδάξῃ τὸν τρόπον τοῦ ὁμαλίζειν τὰς ἄλλας δυσκολίας.

Γ. Η'μεῖς ἔχομεν σχεδὸν ἕτοιμον τὸν χρόνον γνώσεως, ἐν τῇ ἀντιλήψει τῆς συνυπάρξεως ὡρισμένων ποιοτήτων ἐν σὺν

(1) Deduzioni. (2) Si fissassero.

ενὶ καὶ τῷ αὐτῷ ὑποκειμένῳ. Αὕτη ἡ ἀντίληψις, ἐξ ἧς ὅμως μᾶς ἔρχεται τὸ μέρος τὸ πλέον ἀξιόλογον τῆς ἡμετέρων γνώσεων περὶ τῆς ὑποστάσεων, εἶναι πολὺ περιωρισμένη: Ἐπειδὴ, τῆς ἡμετέρων ἰδεῶν τῆς ὑποστάσεων μὴ ὑσῶν, ὡς ἐγὼ ἀπέφηνα, εἰ μὴ συμπλοκῶν ὡρισμένων ἁπλῶν ἰδιότητων, τὰς ὁποίας ἡμεῖς ὡβατρέμφ ὑπαρχούσας ἐν ενὶ καὶ τῷ αὐτῷ ὑποκειμένῳ: ζητεῖν νὰ ἐξεύρωμεν τοῦτο τὸ ὑποκείμενον, παύτῃ τὴν ὑποστασιν, εἶναι ἀναζητεῖν τὰς αὐτῆς ἰδιότητας, τὰς αὐτῆς δυνάμεις: ἢ, ἐκεῖνο ὁποῦ πίπτει εἰς τὸ αὐτὸ, εἶναι ζητεῖν, πότερον ἄλλαι τινὲς δυνάμεις, ἄλλαι τινὲς ἰδιότητες, συνυπάρχουσι μετ' ἐκείνων αἵτινες συνθέτουσι τὴν ἰδέαν τὴν ὁποίαν ἡμεῖς ἤδη ἔχομεν αὐτῶν. Ἀλλ' αὗται αἱ ζητήσεις δὲν θέλουσι μᾶς φέρῃ ποτὲ πόρρω λέαν: διότι μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀνακαλύπτωμεν τίνες εἰσὶν αἱ ἰδιότητες, αἱ δυνάμεις τῶν σωμάτων αἵτινες ἔχουσι παρ' αὐταῖς μίαν συναρμογὴν ἢ μίαν ἀσυμβατότητα ἀναγκαίαν: τῶν τῶν δυνάμεων ὑσῶν δευτέρων ποιοτήτων, αἵτινες ἀναβλύζουσιν ἐκ τῶν πρώτων ποιοτήτων, αἱ ὁποῖαί εἰσι τὰ ἀνεπαίσθητα μέρη τῆς ὕλης, ἢ ἴσως πρᾶγμά τι ὅπου ἔτι εἶναι πορρώτερω τῆς ἡμῶν καταλήψεως: πῶς ἠμπορεῖ τις νὰ ἐξεύρῃ ὅτι δύο δυνάμεις, δύο ποιότητες ἔχουσι παρ' ἑαυταῖς μίαν συναρμογὴν ἢ μίαν ἀσυμβατότητα ἀναγκαίαν;

Ἀλλ' ὑποτεθείτω ὅτι ἐγνώσθησαν αἱ πρῶται ποιότητες, ἢ παῦται τὰ ἀνεπαίσθητα καὶ ἀναφῆ (1) μέρη τῆς σωμάτων, ἃ τινα προβάλλουσι τὰς αὐτῆς δευτέρας ποιότητας: ἰδοὺ μία ἄγνοια πλέον ἀνίατος τῆς προηγουμένης: αὕτη εἶναι ἐκείνη τῆς ἐργασίας τῶν ἀνεπαισθήτων

με-

(1) Impalpabili.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

μερῶν. Ἡμεῖς τοσάτε δέομαι τὸ γινώσκειν τὸ πάχος, τὸν συχηματισμὸν, καὶ τὴν κίνησιν τὴν ἀναγκαίαν τοῖς μέρεσιν ἑνὸς σώματος πρὸς τὸ φανῆν ἐν ἡμῖν τὴν αἴσθησιν τὸ πυρῆνος χώματος, τὸ γλυκέος χυλὸς (1), τὸ ὀξέος ἤχε, ὁπὸ ἔτι μᾶς εἶναι ἀδύατον νὰ φαντασθῶμαι πῶς πάχος τι, συχηματισμός τις καὶ κίνησίς τις, δύανται νὰ φανῶσι τὴν αἴσθησιν χώματός τινος, γεύματός τινος καὶ ὀσμῆς τινος.

Ἄρα ἡ πεῖρα εἶναι τὸ μόνον μέσον τὸ γινώσκειν τίνες εἰσὶν αἱ ἁπλαῖ ποιότητες αἵτινες συνυπάρχυσιν ἐν ἑνὶ ὑποκειμένῳ. Κατὰ ἀλήθειαν, εἶναι τῶν πρώτων ποιοτήτων ἔχυσι μεταξὺ αὐτῶν ἕνα συνδεσμον ἀναγκαῖον, τὸ σχῆμα ὑποθέτει τὴν ἔκπασιν, καὶ ἡ ἀνακοίνωσις τῆς κινήσεως φανὲ τὸ ὠσμὲ (2), ὑποθέτει τὴν στερεότητα, ἀλλὰ δὲν ἠμπορεμεν νὰ ἐλέγχωμεν ἑαυτὸς περὶ τῆς συνυπάρξεως τῶν ποιοτήτων τῶν μὴ ἐξαρτωμένων ἀλλήλων, εἰ μὴ καθ' ὅσον ἡ πεῖρα μᾶς τὸ διδάσκει. Ἐξετάζομεν, διότι τὸ ἐδοκιμάσαμεν, ὅτι τὸ χρυσίον εἶναι πυκτὸν, χυτὸν, ἐλατὸν τῷ σφυρῷ, χρώματος πυρρὲ, λίαν ἐμβεληθὲς, καὶ τ. ἀλλ' αὗται αἱ ποιότητες δὲν ἐξαρτῶνται ἀλλήλων τοσοῦτον: δὲν ἐδυνάμεθα λοιπὸν νὰ παρέχωμεν ἔλεγχον ὅτι ὅπε εὑρίσκονται τέσσαρες ἐκ τούτων, πρέπει, ἐκεῖ νὰ συμπεριλάβωμεν προσέτι τὴν πέμπτην: τοῦτο εἶναι πάνυ πιθανὸν, εἶναι ἀληθὲς, ἀλλ' ὁ πλέον ὑψηλὸς βαθμὸς πιθανότητος δὲν θέλει ἦναι ποτὲ βεβαιότης, μήτε ἐπομένως γνῶσις. Ἄρα ἐγὼ συμπεραίνω ὅτι δὲν ἠμπορεμεν νὰ ἤμεθα βέβαιοι περὶ τῆς συνυπάρξεως τῶν ποιοτήτων τῶν μὴ ἐξαρτωμένων

(1) Del ſapor dolce.
(2) La comunicazion del moto per l'impulsione.

νων ἀλλήλων, εἰ μὴ καθ' ὅσον ταύτης ἀντιλαμβανόμεθα. Τώρα ὑδεὶς δύναται νὰ ἀντιλαμβάνηται αὐτῆς ἐν τοῖς ὑποκειμένοις τοῖς ἰδίοις, εἰ μὴ διὰ τῶν αἰσθήσεων, καὶ ἐν τοῖς ζωικοῖς ὑποκειμένοις, εἰ μὴ διὰ τὸ συνδέσμου τῶν ἰδεῶν.

Ὡς πρὸς τὸ ἀσύμβατον τῶν πρώτων ἢ ἀρχεγόνων ποιοτήτων τῶν ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ὑποκειμένῳ, ἡμεῖς γινώσκομεν, μὲ βεβαιότητα, ὅτι τὸ ὑποκείμενον δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἐξ ἑκάστου εἴδους ποιοτήτων πρώτων καὶ ἀρχεγόνων εἰ μὴ μίαν μόνην καὶ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἢ ἵνα ἐξαπτύξω τὸ πρᾶγμα μὲ ἄλλους ὅρους, ἡμεῖς σαφέστατα διαλαμβάνομεν ὅτι τὸ καὶ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον δὲν ἠμπορεῖ νὰ περιλείῃ διάφορα πράγματα τὸ αὐτὸ εἶδος: τὸ ὠρισμένον χῆμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑφισᾶται μὲ τὸ ἄλλο χῆμα, καὶ μία ἔκτασις ἰδία ἀπείργει πᾶσαν ἄλλην ἔκτασιν. Ἐκεῖνο ὁπὸ ἐγὼ λέγω περὶ τῶν ποιοτήτων τῶν σωμάτων αἵτινές εἰσι τὸ αὐτὸ εἶδος, ἐγὼ τὸ λέγω προσέτι περὶ τῶν αἰσθητῶν ἰδεῶν τῶν ἰδίων ἑκάστῃ αἰσθήσει: ὑδὲν σῶμα δὲν δύναται νὰ ἐγείρῃ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον δύο ὀσμὰς διαφόρους, ἢ δύο χρώματα ἐναντία.

Ὡς πρὸς τὰ κατὰ τὴν δύναμιν τῶν σωμάτων (1), ὑποκείμενον ὁπὸ ἀποτελεῖ τὸ μέγα μέρος τῶν ζητήσεων ἡμῶν, καὶ ὁπὸ δὲν εἶναι εἰς ὀλίγον ἀξιόσκεπτος τῶν γνώσεων ἡμῶν: ἐγὼ νομίζω ὅτι ἡ ἔρευνα ἡμῶν δὲν ἔχει ὅλα πλέον ἐκτεταμένα τῆς ἡμετέρας πείρας: ἐπειδὴ ἡ ὑφὴ (2) καὶ ἡ κίνησις τῶν μορίων τῶν σωμάτων, πρᾶγμα ἐν ᾧ συνίσταται ἡ ἐκείνων δύναμις,

(1) Per quel che riguarda la potenza de' corpi.
(2) La tessitura.

μις, τέλεον μᾶς λανθάνει. Ἡμεῖς χρεωστοῦμεν νὰ ἐνεχώμεθα, περὶ τοῦ ἄρθρου, ἐκείνῳ τὸ ὁποῖον ἡμεῖς ἐπείρας ἐξεύρομεν. Ἄρα ἐὰν ὀπεθυμοῦν, ἡ πειραματικὴ Φιλοσοφία, νὰ εἶχεν ἀχθῇ πορρωτέρω ἢ ἤχθη αὐτή. Ἡμεῖς βλέπομεν πόσον φῶς προσέθηκαν ταῖς Φυσικαῖς ἡμῶν γνώσεσιν οἱ χρυσοῖ πόνοι ἀνδρῶν τινων. Ἂν ἅπαντες οἱ Φιλόσοφοι, καὶ μάλιστα πάντων οἱ Χυμικοὶ, οἵτινες αὐτιποιοῦνται νὰ καταρτίζωσι τοῦτο τὸ μέρος τῶν ἡμετέρων γνώσεων, εἶχον σαθρὰν ἔπως ἀκριβεῖς ἐν ταῖς ἐκείνων ἀποπείρησεσι, καὶ ἔπως εἰλικρινεῖς ἐν ταῖς ἐκείνων ἀπαγγελίαις, ὡς ἐχρεώστουν νὰ εἶναι ἐκεῖνοι ὁποὺ καλοῦνται Φιλόσοφοι, ἡμεῖς ἐγινώσκομεν πολὺ κάλλιον τὰ σώματα, τὰς ἐκείνων δυνάμεις, καὶ τὰς ἐκείνων ἐργασίας.

Δ. Ὁ ἕκαστος κρυνὸς γνώσεως εἶναι ἡ αὐτίληψις τῆς πραγματικῆς ὑπάρξεως τῶν πραγμάτων. Τώρα ἐγὼ διϊσχυρίζομαι ὅτι περὶ τῆς ἡμῶν ὑπάρξεως ἡμεῖς ἔχομεν μίαν γνῶσιν ἄμεσον, περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ΘΕΟΥ μίαν γνῶσιν ἀποδεικτικὴν, καὶ περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν αἰσθητῶν ὑποκειμένων μίαν γνῶσιν αἰσθητικήν.

Ἐκ τῶν παρ' ἐμοῦ ῥηθέντων, αἱ αἰτίαι τῆς ἡμῶν ἀγνοίας ἠμποροῦσι νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τὰς ἑξῆς τρεῖς: αὗται εἰσι, 1. ἡ ἔνδεια ἰδεῶν, 2. ἡ ἀδυνατότης τοῦ ἀνακαλύπτειν τὰς διαφορὰς ἐκείνων τὰς ὁποίας ἡμεῖς ἔχομεν, 3. ἡ ἔλλειψις προσοχῆς καὶ ἐξετάσεως.

Πρώτη αἰτία ἀγνοίας. Ἡ ΕΝΔΕΙΑ ἰδεῶν. Αἱ αἰσθήσεις ἡμῶν καὶ τὸ, ἔνδοθεν ἡμῶν αὐτῶν, νοούμενον (2), εἰσὶν οἱ μόνοι ῥύακες (2) διὰ τῶν ὁποίων ἡμεῖς

(1) Il Sentimento interiore di noi stessi, (2) Canali.

ἡμεῖς δεχόμεθα ἰδέας ἁπλᾶς: τώρα τίς ἄπειρος ἀνωμαλία (1) τῶν τῶν σωμάτων πρὸς τὴν ὑπερφυῆ ἔκτασιν τῶν Ὄντων! Οὐδεὶς εἶναι ὅσις νὰ μὴν αἰσθάνεται ἀμάχως ὅτι αἱ ἀναλύσεις ἐν τῇ φύσει ἤθελον ἦθαι πολυπλοκώτεραι καὶ συχνότεραι, ἂν αὕτη ἐδύνατο νὰ ἀναλύπτηται μὲ ἕνα βάθος ἐντελέστερον, ἢ ἐν τῷ αὐτῷ βαθμῷ καὶ μὲ τὴν αὐτὴν δύσοχίαν (2) μὲ τὴν ὁποίαν ἀναλύπτουσιν αὐτὴν ἄλλα δυνατὰ (3) Ὄντα, ἀνώτερα ἡμῶν, ἢ τῷ ἀριθμῷ, ἢ τῇ τελειότητι τῶν ἐκείνων ὀργάνων, ἢ τῶν ἐκείνων δυνάμεων. Ἐγὼ ἀποτολμῶ νὰ λέγω, ὅτι μεταξὺ ἐκείνου τοῦ ὁποῖον μᾶς ἀναλύπτουσιν αἱ δυνάμεις ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ τῶν πνευμάτων καὶ ἐν ἐκείνῳ τῶν σωμάτων, καὶ ἐκείνου τοῦ ὁποῖον μᾶς κρύπτει εἰς ζόφος ἀδιάβατος (4) ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τῶν καὶ ἐκείνων, δὲν εἶναι ἀναλογία τοπαράπαν. Ἐκεῖνο ὅπου ἡμεῖς ἐξερόμεθα διὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ ἐνθυμήματος, δὲν εἶναι εἰ μὴ σημεῖον (5), δὲν εἶναι κἂν ὅδε, ὡς πρὸς ἐκεῖνο ὅπου ἡμεῖς περὶ αὐτῶν ἀγνοοῦμεν.

Πρὸς τὴν ἐνδεᾶ ἰδεῶν τὰς ὁποίας δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν, ἡμεῖς ἐλλείπομεν πολλῶν ἰδεῶν, αἵτινες ὅμως ἤθελον ἦθαι ἀνάλογοι τῇ ἱκανότητι ἡμῶν: πρᾶγμα ὅπου ποιεῖ ἡμᾶς νὰ ἀγνοῶμεν ἀληθείας τῷ ὁποίων ἠδυνάμεθα ἦθαι δεκτικοί. Οὕτως ἡμεῖς ἔχομεν ἰδέας πάχους, κινήσεως, συχνματισμοῦ: ἀλλὰ μὴ ἔχοντες ἐνδεμίαν ἰδέαν τοῦ πάχους, τῆς κινήσεως, τοῦ συχνματισμοῦ τῶν πλείστων μέρων τῷ σωμάτων, ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν πᾶς δύ-

φό-

(1) Disproporzione.
(2) Penetrazione. (3) Possibili.
(4) Oscurità impenetrabile. (5) Punto.

φόρας ἐκείνων δυνάμεις, τὰς διαφόρας ἐκείνων ἀδρα
γὰς, καὶ τὴν ποικιλίαν χεδὸν ἄπειρον μὲ τὴν ὁποί
ἐκεῖνα ἀφήγησι παύτα τὰ ἀποτελέσματα ὁπὸ ἡμέ
καθ' ἡμέραν θαυμάζομεν. Οὗτος ὁ μηχανισμὸς μᾶς λα
θαίνει σ' τισι σώμασιν, ἐπειδὴ παῦτά εἰσιν ὑπεράγ
πόῤῥω ἡμῶν, καὶ ἐν ἄλλοις, ἐπειδὴ ὑπεράγαν μικρ
εἰσιν.

Ε'ΝΤΙΝΙ ἀβύασφ σκότες ἐγὼ δ'είσκομαι, ὅταν θ
λω νὰ' διαλαμβαύω τὰς ὑπερμεγέθεις χώρας (1), κ
τὰς ὑπερφυεῖς ἀποσάσεις μεταξὺ τῶν μερῶν τύτε τὸ κό
με ὁπὸ ἡμεῖς βλέπομεν, καὶ ὁπὸ δὲν εἶναι ἀναμφιβ
λως εἰ μὴ μία μικροσάτη μερὶς τὸ Παντός! Τίνα
σὶ τὰ ἀναγκαῖα ἐκ τῶν ὁποίων συντίθενται παύτες
θαυμασοὶ ὄγκοι ὕλης οἵτινες τὸν καπασκευάζυσι; Τ
εἶναι τὸ ἐκείνων χῆμα καὶ ἡ ἐκείνων ἔκπασις; Τίνας σ
νήσεις ἐκεῖνοι ἔχυσι, καὶ διὰ τίνος μηχανῆς διαιρεῖς ἀπ
βαίνυσι; Τίς εἶναι ἡ ῥοπὴ (2) τύτε τὸ δ'μεγέθ
ἀριθμὸ Ὄντων σωματικῶν πρὸς ἄλληλα; Αὗται
ζητήσεις ἄγαν ὑπερβαίνυσι τὸ πνεῦμά μὲ: τὸτο ἀποπλ
νᾶται, καὶ σκορπίζεται.

Μη'τε ἰξδ'ρω τίνι ἔχω νὰ προσίχωμαι (3) ἐγὼ
ὅταν θεωρεύζω ἐμαυτὸν εἰς μίαν ἰδέαν ὁπτολαίαν πα
της τῆς μικρᾶς γωνίας τὸ Παντὸς σ'θα ἡμεῖς ἐσμὲν ἐ
κεκλεισμένοι, δηλαδὴ εἰς τὸ σύσημα τὸ Η'λίυ ἡμῶν
Τίνα εἰσὶ τὰ σώματα ὁπὸ κινῦνται περὶ ἐκεῖνον; Τ
νες εἰσὶν αἱ ὄψεις (4) τύπων τῶν ἀγνώσων γαιῶν; Τ

νες

(1) Spazj.
(2) L'influenza.
(3) A che io debba star attaccato,
(4) Le viste di queste terre incognite?

πι; ἐστὶν αἱ τάπων ξυφαί; Τίς εἶναι ἡ διαφορὰ τῶν ἐ-
κείνων φυτικῶν ἢ τῶν ἐκείνων ζώων ἀπὸ τῶν ζώ-
των ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μικρᾷ σφαίρᾳ; Ἐγὼ δὲν ἠμπο-
ρῶ νὰ ἐξάρω ἐδὲν τάπον, ἕως ὅ ἐγώ εἰμι ἐδῶ θερμο-
σταμένος, μήτε τὸ χῆμα, μήτε τὰ ἔξωθεν μέρη. Ἐπει-
δὴ αἱ φυσικαὶ ὁδοὶ, αἱ αἰσθήσεις καὶ ὁ ἀναλογισμὸς, εἰ-
ναι ἀξιωσιμβία τοσοῦτον ὁπὸ δὲν μὲ ἄγουσιν ὅτι παύ-
τας τὰς γνώσεις.

Ἐ'ΑΝ τὰ πλεῖσα τῶν σωμάτων μᾶς λανθάνωσι, διὰ
τὸ ὑπερμέγεθες ἐκείνων διάσημα, εἰσὶν ἄλλα ὁπὸ ἡ
ὑπερμεγέθης αὐτῶν μικρότης δὲν ἤτον μᾶς τὰ κρύπτει.
Τοιαῦτά εἰσι τὰ ἀναφῆ σωμάτια τῆς ὕλης, τὰ ὁποῖά εἰσιν
ὅλως τὰ ἐνεργῆ αὐτῆς μέρη, καὶ τὰ μεγάλα μέσα διὰ
τῶν ὁποίων ἡ φύσις προβάλλει τὰς ἐργασίας καὶ τὰς αὐ-
θεντὰς ποιότητας τῶν σωμάτων. Ἡ ἄγνοια ἡμῶν, ὡς
πρὸς τοῦτο, εἶναι ἀνίκητος, καὶ θέλει παύτοτε μᾶς κωλύῃ
νὰ ἀνακαλύπτωμεν παῦ ἐκεῖνο ὁπὸ ἐπιθυμοῦμεν νὰ
ἐξάρωμεν περὶ τῶν δευτέρων ἐκείνων ποιοτήτων. Ἂν
ἡμεῖς ἐγνώσκομεν τὸ μηχανικὸν τοῦ 'Ρ'οβαρβάρου' καὶ
τοῦ 'Ο'πίου,' ἐδυνάμεθα νὰ ἐξηγῶμεν διατί τὸ 'Ρ'ο-
βάρβαρον' καθαίρει, καὶ τὸ 'Ο'πιον κοιμίζει: τὸν αὐ-
τὸν τρόπον καθ' ὃν ὁ Δημιουργὸς τῶν Ω'ρολογίων ἐξηγεῖ
τὸ μηχανικὸν ἑνὸς ὡρολογίου ὁπὸ αὐτὸς κατεσκεύασεν.
Ὁ' λόγος διὰ τὸν ὁποῖον τὸ 'ὕδωρ τοῦ βασιλικοῦ' δὲν
ἠμπορεῖ νὰ διαλύῃ τὸν 'ἄργυρον,' ἢ διατὶ τὸ χρυσίον
δὲν διαλύεται ἐν τῷ 'ἰχυρῷ ὕδατι' (1), ἴσως ἤθε-
λεν ἤθαι ἔτως εὔκολον νὰ γινώσκηται, ὥσπερ ἐνὶ σι-
δηρουργῷ εἶναι εὔκολον νὰ γινώσκῃ τὸν λόγον διατί
μία κλεὶς ἀνοίγει ἓν κλεῖθρον, καὶ ὄχι ἓν ἄλλο. Ἕως

ἔ

(1) Acqua forte.

ἐ λοιπὸν αἱ αἰσθήσεις ἡμῶν δεν' μᾶς ἀποκαλύπτουσι μηχανικὸν τῶν σωμάτων, ἀς σέργωμεν ἄσμενοι νὰ ἀγαπ μεν τὰς ἐκείνων ἰδιότητας καὶ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖ ταῦτα ἐργάζονται. Ἀς ἀνεχώμεθα νὰ ἐξάρωμεν ἐκ να τὰ ὀλίγα πράγματα ὁπὸ ἡ πεῖρα μᾶς ἐδίδαξε. Ἐὰν αὕτη ἡ πεῖρα ἠμπορῇ νὰ προχωρῇ εἰς τὸν μέλ πειτα χρόνον, μᾶς εἶναι παύτῃ ἄδηλον. Οὔπως, ἐφ' ὑ σῶν ὑψηλὸν βαθμὸν ἡ ἀνθρωπίνη ἀγχίνοια καὶ ἡ ὄ σρέφεια δυύαται νὰ προβιβαζῇ τὸ πειραματικὸν φ λοσοφίαν, ἄλλως τοσοῦτον ὠφέλιμον: ἐγὼ ὅμως συμ ραίνω, ὅτι ἡ Φυσικὴ δεν θέλει ἤθαι ποτὲ μία ὅπως μη ἀκριβὴς καὶ ἀσφαλής: ἐπειδὴ ἡμεῖς δεν ἔχομεν πρόσπαν ἰδέαν ἐντελῆ τῶν σωμάτων, μήτε ἐκείνων ἅτι εἰσὶ τὰ πλησιαίτερα ἡμῶν, καὶ εἰσὶ τὰ πλέον τῶν ἄ λων ἐν τῇ ἡμῶν ἐξουσίᾳ.

Ἡ ἄγνοια ἡμῶν δεν εἶναι ἧττον μεγάλη, ἴσως ναι ἔτι μείζων, ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῶν πνευμάτω Τοσούτε δεῖ ἡμᾶς γινώσκειν τὸν ἐκείνων ἀριθμὸν, ὅ πιθανῶς εἶναι ἄπειρος, ὁπὸ ἐξουσίας ἡμεῖς ἐσμ ὡς πρὸς ἐκεῖνα, ἐν μιᾷ ἐντελεῖ ἀγνοίᾳ, καὶ ἥτις ὑπ μιᾷ ἀχλύϊ ἀδιαβάτῳ μᾶς κρύπτει σχεδὸν πάντα π νοιρὸν κόσμον, ὡραιότερον βέβαια καὶ μείζονα τὸ ὑλι κόσμε. Ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν ἰδεῶν δημοτολαίων ὁπ ἡμεῖς μορφώμεν τῶν πνευμάτων, ἀναλογιζόμενοι τὸ ἡμέ τερον, καὶ τὰς ὁποίας ἡμεῖς προσάπτομεν, καὶ βαθμ ἐντελῆ, ὅσον μᾶς εἶναι δυνατὸν, τῷ Παξὶ τῶν πνευμά των, Ἀρχηγῷ αὐτῶν, καὶ ἡμῶν, καὶ πάντων τῶν πραγ μάτων, ἡμεῖς δεν ἠμπορέμεν νὰ ἔχωμεν ἀδεμίαν γνώ σιν τούτων τῶν ὄντων, μήτε τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, αὐ τὸ δεν εἶναι ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως.

Δευτέρα αἰτία τῆς ἀγνοίας ἡμῶν. Η' Α' ΔΥΝΑΤΟ

ΤΗΣ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΗΣ τὸ ἀνακαλύπτειν τὰς ἀναφορὰς αἵτινές εἰσι μεταξὺ
ῆς ἰδεῶν ἡμῶν. Ὅμως ἀὸ ταύτης τῆς ὄψεως, ἡμεῖς
ελόμεθα ἠθαι αἰωνίως ἀνεπιτήδειοι ωρὸς μίαν γνῶσιν
ευικὴν καὶ βεβαίαν, ἀλλ' ἰωαγκασμένοι νὰ σέργωμεν
κείνην τὸ ὁποῖον ἡ πεῖρα μᾶς διδάσκει. Οὕτω, τὸ μη-
χανισμὸν τῶν σωμάτων μὴ ἔχοντος ἰδέαν συνδεσμον,
εἶναι γνώριμον, μὲ τὰς ἰδέας ὁπὸ ἐκεῖνος ωροβάλλει ἐν
ἡμῖν, τί ἠμπορεῖμεν ἡμεῖς νὰ λέγωμεν ωερὶ τούτου τοῦ
μηχανισμοῦ, καὶ ωερὶ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, εἰ μὴ ὅτι
ταῦτά εἰσιν ἀποτελέσματα, ωροβαλλόμενα ἀὸ μιᾶς δια-
τάξεως (1) ἀὸς ωράκτορος, ὅτις ὑπερβαίνει ἀπείρως
ασας τὰς ἡμῶν καταλήψεις; Τὸ αὐτὸ ἐγὼ λέγω ωε-
ὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς ψυχῆς ἡμῶν ὁπὶ τὸ σῶμα ἡμῶν.
Πῶς εἶ ἐνθύμημα δύναται νὰ ωροβάλῃ μίαν κίνησιν
ῃ τῷ σώματι, ἢ μία κίνησις τοῦ σώματος εἶ ἐνθύμη-
μα ἐν τῇ ψυχῇ; Ἂν ἡ πεῖρα δὲν τὸ ἐδίδασκεν, ἠθέ-
λομεν ἡμεῖς τὸ μανθάνῃ ποτὲ ἀὸ τῆς ὄψεως τῶν ἰ-
δεῶν ἡμῶν ωερὶ τῶν πνευμάτων καὶ ωερὶ τῶν σωμά-
των;

Ἡ 'τρίτη αἰτία ἀγνοίας', εἶναι ὅτι ἡμεῖς ὐχ ἱκα-
νῶς ωροσέχομεν τὸν νοῦν ταῖς ἰδέαις ἡμῶν, μήτε ἱκανῶς
ιλοπονούμεθα ωερὶ τὸ ζητεῖν ἰδέας μέσας, αἵτινες νὰ
ύνωνται νὰ ἀναλύπωσι τὰς ἀναφορὰς δύο ἄλλων
δεῶν. Οὕτω ωολλοὶ ἀγνοοῦσι τὰ Μαθηματικὰ, διότι
ὲ ωοτε ἐωέσησαν τὸν νοῦν ωερὶ τὰ ἐρευνᾶν τὰ ὑωοκεί-
ενα ταύτης τῆς ἐωιστήμης.

Ἐγὼ δὲν θέλω ὁμιλήσῃ ἐδῶ ωερὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν
αθόλου γνώσεων ἡμῶν, ἢ ἐκείνων τῶν γνώσεων, αἵτινες
ἴναι μοναχὸν ὑωοκείμενον ἰδέας ωαρ' ἡμῶν μεμορφωμέ-
νας

(1) Istituzione.

νας, ἢ μᾶλλον ἰδέας ἀπεικασμάς, ἢ εἴδος ἢ ὑσί
πραγμάτων. Ἐγὼ πραγματεύσομαι περὶ τούτε τῆ
κειμένε διὰ μακροτέρων ἐν τοῖς κεφαλαίοις τοῖς περὶ
πραγματικῆς γνώσεως, ἢ περὶ τῆς ἠθικῆς γν
σεως, ἢ ἔτι ἀλλαχῆ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῆ Πραγματικῆ τῶν Γνώσεων ἡμῶν.

ΕΓΩ' δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ὁ ἀναγνώστης με ὑπ
πτεύει, ὅτι ἐγὼ μέχρι τέδε διεπονησάμην περὶ τ
οἰκοδομίαν τὸς κάτρε ἐν τῷ ἀέρι, ἢ ὅτι ἐκεῖνος ἐπεί
ται πρὸς τὸ ποιεῖν μοι μίαν ὑποφορὰν τοιετοτρόπως. Α
αἱ γνώσεις ἡμῶν ἢ εἰσὶ τεθεμελιωμέναι εἰ μὴ ἐ
τῇ ἀντιλήψει τῶν ἀναφορῶν μεταξὺ τῶν ἡμετέρων ἰδεῶν
τίς διαφορὰ θέλει ἦθαι μεταξὺ τῶν φαντασμάτων (1
τὸς Ἐνθυσιασικὲς ἢ τῶν λόγων τῶν πλέον δικαίων (2)
μεταξὺ τᾶς ὑσαθᾶς γνώμης ἢ τῆς ἀφροσυνης; Ὁ Α
φρων ἢ ὁ φρόνιμος, δὲν ἀντιλαμβάνονται τῶν ἀναφορῶν
ὅπος τῶν ἰδεῶν αὐτᾶ, ἢ ὁ ἄλλος τῶν φαντασιῶν αὐτᾶ
Δὲν ὁμιλᾶσιν ὅποι ἀκολέθως ἐκείνῳ τὸ ὁποῖον αὐτο
καλᾶσιν ἰδέας αὐτῶν; Ἀλλὰ τίνος χήσεως δυνάται τὸ
εἶναι μία ὅπως ὡραία γνῶσις; Τίνας βοηθείας ἠμπορεῖ
τις νὰ καρπῶται ἐντεῦθεν πρὸς τὸ δίκειν ἕως εἰς π
πραγματικὸν τῶν πραγμάτων;

ΕΓΩ

(1) Visioni.
(2) I ragionamenti i più giusti,

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Ἐγὼ ἐπιγινώσκω πᾶσαν τὴν ἰσχὺν τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ἡ γνῶσις ὁποῦ ἡμεῖς ἔχομεν διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἰδεῶν νὰ ἐλλείπῃ ἐν ταῖς αὐταῖς ἰδέαις ἡμῶν: ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀπελειώσω, ἐλπίζω νὰ ἀποδείξω, 1. Ὅτι ἡ φαντασία πεπληροφορημένη περὶ σώματος ἐκ τῆς γνώσεως ὁποῦ αὐτὸς ἔχει τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ, δὲν εἶναι μία ἁπλῆ φαντασία: 2. Ὅτι ἡ βεβαιότης τῶν γενικῶν ἀληθειῶν, δὲν ἔχει θεμέλιον εἰ μὴ ἐν τῇ γνώσει τῶν ἰδεῶν ὁποῦ ἔχει τις.

Τὸ Πνεῦμα δὲν γινώσκει τὰ πράγματα καθ' αὑτά, τὰ δὲν τὰ γινώσκει εἰ μὴ διὰ τῶν ἰδεῶν αὐτῶν: Ἄρα γνῶσις ἡμῶν εἶναι πραγματική, ὅτε αἱ ἰδέαι ἡμῶν εἶν ὅμοιαι τῷ πραγματικῷ τῶν πραγμάτων (1), Ἀλλὰ πῶς ἠμπορεῖμεν ἡμεῖς νὰ ἤμεθα βέβαιοι ὅτι αἱ ἰδέαι μας ἀναλογοῦσι τούτῳ τῷ πραγματικῷ; Ἰδοὺ τοῦτο.

Α. Αἱ ἁπλαῖ ἰδέαι ἡμῶν ἀναλογοῦσι πρὸς τὸ πραγματικὸν τῶν πραγμάτων: ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα μας μὴ ἔχοντος τὴν δύναμιν τοῦ κτίζειν αὐτάς, αὐταὶ εἶσι τὰ ἀναγκαῖα ἀποτελέσματα τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἐνεργοῦντα ἐπὶ τὰς ἡμῶν αἰσθήσεις, ἐντυποῦσιν αὐταῖς τὰ αἰσθήματα τὰ ὁποῖα ὁ Κτίσης ἡμῶν ἠθέλησεν, αὐτὰ νὰ ἐνετύπων ἐκείναις. Ἄρα αἱ ἁπλαῖ ἰδέαι ἡμῶν δὲν εἶναι πλάσματα ἐν ἡμῖν: ἀλλὰ τύποι δύσανεῖς καὶ πραγματικοὶ τῶν πραγμάτων τῶν ἔξω ἡμῶν. Λοιπὸν ἔχομεν πρὸς τὴν παροῦσαν χάριν ἡμῶν, πᾶσαν τὴν ὁμολογίαν (2) τὴν ἀπαιτουμένην, ἵνα εἶναι παρεμφερῆ ἡμῖν ὑπὸ αἰσθητῶν εἰκόνων, διαρμόσως καὶ ἀναλόγως, τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα τὰ ἔξωθεν πράγματα δύνανται νὰ προβάλλωσιν ἐν ἡμῖν. Τώρα, αὐτὴ ἡ

(1) Conformi. (2) Convenienza.

φαντάσασις, ἅπω ξαιῶς προσηρμοσμένη τῇ παρούσῃ ἡμῶ
σάσει ἀρκεῖ πρὸ τὸ ἔχειν ἐνταῦθα μίαν πραγματικ
γιῶσιν.

Β. Αἱ συνήθεσι ἰδέαι ἡμῶν, ἐκτὸς τῶν ἰδεῶν τῆ
ὑποστάσεων, ὅσαι μορφώσεως ἡμετέρας, καὶ μὴ αὐ
φερόμεναι πρὸς ἄλλο Ἀρχέτυπον, εἰ μὴ πρὸς ἐκ
πὰς, δὲν ἠμποροῦσι νὰ μᾶς ἔχωσι πρὸς τὰ ἐκεῖνα
Ἀρχέτυπα πᾶσαν τὴν ὁμοιοσίαν (1) ὅπου ἀπαιτ
ται πρὸς τὸ εἶναι πραγματικὴν μίαν γνῶσιν: ἐπειδ
παῦ ἐκεῖνο ὅπου δὲν χρεωστεῖ νὰ παρεξῇ εἰ μὴ ἑαυτὸ
δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι δεκτικὸν μιᾶς ψευδοῦς φαντάσεως
Εἷς Μαθηματικὸς, π. χ. ἐρευνᾷ τὴν φύσιν καὶ τὰ
ἰδιότητας τοῦ ὀρθογώνου, τοῦ κύκλου, καθὸ τοῦ
τὸ ὀρθόγωνον καὶ ὅτος ὁ κύκλος εἰσὶν ἰδέαι ἐ
τῷ πνεύματι αὐτοῦ: διότι ἴσως δὲν εὕρηκέ ποτε χύ
μα ἔξωθεν, τὸ ὁποῖον νὰ ὡμοίαζε τελείως ἐκεί
νῳ: ὅμως ἡ γνῶσις ὅπου ἐκεῖνος ἔχει τότε τοῦ κύκλου,
τότε τοῦ ὀρθογώνου τοῦ κατ' ἰδέαν, εἶναι ὄχι μόνον βέ
βαιος, ἀλλ' αὖτη εἶναι καὶ πρᾶγμα, διότι ὅτος δὲν θεω
ρεῖ τοῦτο τὸ ὀρθόγωνον, τοῦτον τὸν κύκλον, καθὼ
ταῦτα ἀναλογοῦσι πρὸς χήματα ἔξω ἐκείνου, ἀλλὰ
καθὸ ταῦτα ἁρμόζουσι τῇ ἰδέᾳ, τῷ ἀρχετύπῳ ὅπου αὐ
τὸς ἐποίησεν ἐκείνων ἐν ἑαυτῷ. Καὶ αὖ εἶναι ἀληθινὸ
περὶ τοῦ κατ' ἰδέαν τριγώνου, ὅτι αἱ τρεῖς αὐτοῦ γωνίαι
εἰσὶν ἴσαι δυσὶν ὀρθαῖς, τὸ αὐτὸ θέλει εἶναι ἀληθι
νὸν, ἐν ὁτινιοῦν τόπῳ τοῦ κόσμου τὸ τρίγωνον ὑπάρχῃ:
διότι παῦ ἐκεῖνο ὅπου εἶναι ἀληθινὸν περὶ τῶν κατ'
ἰδέαν χημάτων, εἶναι ἀληθινὸν προσέτι, δι' ὃς ὅπου ἐκεῖ
να ὑπάρχουσιν ἐν τῷ πραγματικῷ τῶν πραγμάτων.

Ε' κ

(1) Conformità.

Ἐκ τούτων τῶν ἀρχῶν, ἀκολουθεῖ, ὅτι ἡ ἠθικὴ εἶναι ἐπιστήμη μιᾶς βεβαιότητος ὅπως πραγματικῆς ὥσπερ τὰ μαθηματικά. Ἐπειδὴ αἱ ἡμέτεραι ἰδέαι ἠθικῆς, εἰσὶ πλησίως Ἀρχέτυπα ἑαυταῖς, καὶ ἀκολούθως παραπλησίως τέλειαι, ὥσπερ αἱ ἰδέαι τῶν χημάτων τῶν κατ' ἐπίπεδον. Οὕτως ἡ γνῶσις τῶν πρώτων χρεωστεῖ νὰ εἶναι πλησίως πραγματικὴ ὥσπερ ἐκείνη τῶν δευτέρων: ἐπειδὴ τέλος πάντων, ἡ γνῶσις ἡμῶν εἶναι βέβαιος, ὅταν αἱ ἰδέαι ἡμῶν εἰσὶ σαφεῖς, καὶ αὐτὴ εἶναι πραγματικὴ ὅταν αὗται αἱ αὐταὶ ἰδέαι ἀναλογῶσι τοῖς ἐκείνων Ἀρχετύποις.

Ἀλλὰ θέλει τις εἰπῇ, ὅτι τὸ πραγματικὸν τῶν ἠθικῶν γνώσεων ἡμῶν δὲν συνίσταται εἰ μὴ ἐν τῇ αὐτοφέρειᾳ τῶν ἀναφορῶν τῶν ἡμετέρων ἰδεῶν, καὶ τὸ πνεῦμα νικᾷ ἐκεῖνο ὅπερ πλάσει ταύτας τὰς ἰδέας, τίνας ἐνθυμίας ἀτόπους οἱ ἄνθρωποι θέλουσιν ἔχῃ περὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐγκρατείας (1)! τίς σύγχυσις ἀρετῆς καὶ κακίας! Οὐδεμία μείζων σύγχυσις, ἐγὼ θέλει ἀποκρίνομαι, μήτε ἐν τοῖς πράγμασιν ἐκείνοις αὐτοῖς, μήτε ἐν τοῖς λόγοις περὶ τὰ ἐκείνων ὑποκειμένα, ἐκείνης ἥτις θέλει ἦθαι ἐν ταῖς ἰδιότησι τῶν χημάτων, ἄν τινι ἀνθρώπῳ ἐπήρχετο νὰ ποιῇ σὺν τρίγωνον ἐκ τεσσάρων ὀρθαίων, καὶ σὺν τραπέζιον ἐκ τριῶν ὀρθῶν γωνιῶν, ἤτοι ἔστιν, ἂν ἐκείνῳ ἐπήρχετο μεταβάλλειν τὸ ὄνομα τούτων τῶν χημάτων, καὶ ἐκεῖνος νὰ ἐκάλει δι' ἑνὸς ὀνόματος ἐκεῖνο ὅπερ κοινῶς καλεῖται δι' ἑνὸς ἄλλου. Ἐγὼ ὁμολογῶ ὅτι αὕτη ἡ μεταβολὴ ὀνόματος θέλει παράττῃ τόπον. Ἀλλ' ὁ δεῖξις ὅπερ εἰδῇ τις τὰ χήματα γεγραμμένα, ἢ ἀποδείξεις θέλουσι φανῇ ὀρθαί. Τὸ αὐτὸ εἶναι καὶ περὶ

(3) E della temp.ranza!

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

περὶ τῶν γνώσεων ἠθικῆς. Ἤρεσέ τινι νὰ δίδῃ τὸ ὄν
μα ‘ δικαιοσυνὴς ’ τῇ πράξει τὸ ἀφαιρεῖσθαι τὰς ἄλλ
καὶ ἄνευ τῆς ἐκείνων συγκαταθέσεως, τὰ ἀγαθὰ τ
ὁποίων ἐκεῖνοι δικαίως ἀπολαύουσιν: εἶναι λοιπὸν β
βαιότατον ὅτι ἡ παπᾶτότις, ἂν, ἀγνοῶν τὴν ἰδέαν ὅπ
ἔτος ὁ ἄνθρωπος προσῆψε τῷ ὀνόματι δικαιοσυνὴς, σ
νῆπτε τότῳ τὴν ἰδέαν ὅπερ ἐκεῖνος αὐτὸς ἀπήρεισεν
Ἀλλὰ δύσκεψαι περὶ τῆς ἰδέας τότε τὸ ἀνθρώπε, ἂν
ὐδεμιᾶς ἀναφορᾶς πρὸς τὸ ὄνομα ὅπερ ἐκεῖνος τῆς ἔδωκ
κὶ ὥσπερ ἐκείνη εἶναι ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, κὴ θέλε
εὕρῃ τότε, ὅτι πᾶν ἐκεῖνο ὅπερ ἁρμόζει τῇ ‘ ἀδικία
εἶναι ἀκριβῶς κατάλληλον ἐκείνῳ τὸ ὁποῖον ἤρεσεν ἀ
τῷ νὰ καλῇ ‘ δικαιοσυνήν. ’

Πρέπει ὅμως νὰ ἤμεθα προδιεσκεμμένοι ὡς πρὸς τ
ὅρους ἠθικῆς, τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς καὶ οἱ Νομοθέτ
ὥρισαν (1). Εἶναι κινδυνώδες νὰ δίδῃ τις ἐκείνοις
νόημα ἀλλοῖον ἢ ἐκεῖνο ὅπερ ἔτοι ἔδοσαν αὐτοῖς:
ἐκείνων ὁρισμὸς ἐπαγίωσε τὴν αὐτῶν ἔσίαν. Ὡς πρ
τὰ λοιπὰ, νὰ χρῆται τις τοῖς ὅροις ἠθικῆς κὴ εἴναι ξ
πον ἐναντίον τῷ καθεσηκότι, τότο δὲν εἶναι νὰ ἁμα
πάνῃ εἰ μὴ εἰς τὴν ὀρθὴν ἀγωγὴν τῆς διαλέκτε.

Ὡς πρὸς ἐκείνας τὴν συνθέπων ἰδεῶν ἡμῶν, οἵαι εἰσ
ἐκεῖναι τὴν ὑποτάσεων, αἵτινες ἀναφέρονται πρὸς Α
χέτυπα ὄντα ἔξω ἡμῶν: εἶναι δυνατώτατον, αὗται
διαφέρωσι τότων τῶν Ἀρχετύπων: κὴ διὰ τότο, ἡμπ
ρεῖ νὰ συμβαίνῃ, αἱ γνώσεις ἡμῶν αἱ περὶ τῶν ὑπ
τάσεων πλεῖσον νὰ ἀφισῶνται τῷ πραγματικῷ. Ἰδ
ὅμως εἷς κανὼν βέβαιος. Αἱ γνώσεις ἡμῶν περὶ τ
ὑποτάσεων εἰσὶ πραγματικαὶ, εἰ κὴ ἴσως εἰσὶν ἀντ
τυπα

(1) Anno definito.

τυπα (1) ὀλίγου ἀκριβῆ, ὅτε αἱ ἰδέαι τὰς ὁποίας ἡμεῖς ἔχομεν ἐκείνων, δὲν εἶναι σωστεθειμέναι εἰ μὴ ἀπὸ ποιοτήτων ἁπλῶν αἵτινες ἀληθῶς συνυπάρχουσιν ἐν τῇ φύσει.

ΟΥΤΩ λοιπὸν ἡ γνῶσις ἡμῶν εἶναι βέβαιος, ὅταν ἡμεῖς ἀντιλαμβανώμεθα τῆς ἀναφορᾶς ἢ τῆς ἀντιπάξεως τινῶν τῶν ἰδεῶν ἡμῶν: καὶ αὕτη εἶναι βέβαιος ὁμοῦ καὶ πραγματικὴ, ὅτε ἡμεῖς ἐσμεν βέβαιοι ὅτι αἱ ἰδέαι ἡμῶν ἀναλογοῦσι πρὸς τὸ πραγματικὸν τῶν πραγμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Περὶ τῆς Ἀληθείας καθόλου.

Ο' ΟΡΟΣ 'Αληθείας' δηλοφαίνει ἐν τῷ ἀκριβοδικαίῳ τῷ λόγῳ (2), ὅτι τὰ σημεῖα τὰ ἀξιωματικὰ τῶν πραγμάτων εἰσὶ συνημμένα ἢ κεχωρισμένα, καὶ τὰς ἀναφορὰς ἢ τὰς ἀντιπάξεις αἵτινές εἰσι μεταξὺ τῶν πραγμάτων ὁποῦ ἐκεῖνα παθαίνουσι: καὶ ἐκεῖνος προτάσεως' δηλοφαίνει ἁπλῶς ὅτι τὰ σημεῖα τῶν πραγμάτων εἰσὶν ἢ συνημμένα ἢ κεχωρισμένα. Ἄρα ἡ ἀλήθεια δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἁρμόζῃ εἰ μὴ ταῖς 'προτάσεσι'. Τώρα καθὼς αὗταί εἰσι πᾶσαι, ἢ 'καὶ ῥῆμα', 'καὶ νοῦν' (3), αὗται ἐκφέρονται προσέτι μὲ δύο εἰδὴ σημείων, ἅτινά εἰσιν, αἱ 'ἰδέαι' καὶ τὰ 'ὀνόματα'.

ΕΙΝΑΙ δύσκολον νὰ πραγματεύσηταί τις περὶ τῶν προ-

(1) Copie. (2) Nel rigor del discorso.
(3) O verbali, o mentali.

προτάσεων τῶν κατὰ νοῦν, χωρὶς νὰ ὁμιλήσῃ περὶ ἐκείνων τῶν κατὰ ῥῆμα: 1. Ἐπειδὴ ἡ διάλεκτος, διὰ τῆς ὁποίας ἀναγκαζόμεθα νὰ ἐκφέρωμεν τὰς κατὰ νοῦν, καθιστᾷ αὐτὰς ἀφύκτως κατὰ ῥῆμα: 2. Ἐπειδὴ, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καθ' ὃν μελετῶμεν (1), ἢ μορφοῦμεν προτάσεις ἐνδοτέρας, ἀνθυποκαθίσαμεν (2) ὀνόματα τοῖς ἰδέαις, μάλιστα ὅτε αὗται αἱ ἰδέαι εἰσὶ πολὺ σωθικοί, οἷον ἐκεῖναι 'χαλκάνθου' di vitriolo, 'ἰχύος δόξης' καὶ ἄλλων. Τοῦτο συμβαίνει καθότι ἡμεῖς διασκεπτόμεθα μετὰ πολλῷ πλείονος εὐκολίας περὶ τῶν ὁμοιάτων τύπων τῶν ἰδεῶν, οἷα σαφεστέρων, εὐκρινεστέρων καὶ προχειροτέρων εἰς τὸ παρίστασθαι (3), τῶν ἰδεῶν ἐκείνων αὐτῶν. Ὡς πρὸς τὰς ἁπλᾶς ἰδέας, ἠμπορεῖ τις νὰ ποιῇ προτάσεις κατὰ νοῦν, χωρὶς νὰ διασκέπτηται περὶ τῶν ἐκείνων ὀνομάτων, οἷον τοῦ 'λύκου', τοῦ 'ἐρυθροῦ', καὶ ἄλλων.

Ἡμεῖς λοιπὸν ἐσμεν ἱκανοὶ νὰ μορφώνωμεν προτάσεις δύο εἰδῶν, 'προτάσεις κατὰ νοῦν', καὶ 'προτάσεις κατὰ ῥῆμα': προτάσεις κατὰ νοῦν', ὅταν ἡμεῖς συζυγνύωμεν ἢ χωρίζωμεν τὰς ἰδέας ἡμῶν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, ὡς γε νομίζομεν περὶ τῆς ἐκείνων ἀναφορᾶς ἢ περὶ τῆς ἐκείνων ἀντιπάξεως: 'προτάσεις κατὰ ῥῆμα, ὅταν συζυγνύωμεν ἢ χωρίζωμεν ὀνόματα διὰ μορίων ἢ καταφατικῶν, ἢ ἀποφατικῶν.

Ἡ Ἀλήθεια ἁπλουστάτως ὥσπερ ἡ γνῶσις, ἠμπορεῖ νὰ διαιρεθῇ εἰς 'ἀλήθειαν κατὰ ῥῆμα' καὶ 'κατὰ πρᾶγμα': 'Κατὰ ῥῆμα', ὅταν συμπίπτωσι οἱ ὅροι, ὡς γε ἡμεῖς νομίζομεν περὶ τῆς ἀναφορᾶς ἢ περὶ τῆς ἀντιπά-

τιτά-

(1) Meditiamo. (2) Sostituiamo.
(3) Presentarsi.

πάξεων μεταξὺ τῶν ἰδεῶν ἡμῶν, χωρὶς νὰ τὰς ἀναφέρωμεν πρὸς ἄλλο πρᾶγμα ἔξω ἡμῶν: Καὶ πρᾶγμα, ὅταν ἡμεῖς συνάπτωμεν τὰ ὀνόματα κατὰ μίαν ἄφιν σαφῆ τῶν ἀναφορῶν τῶν ἐκείνων ἰδεῶν, καὶ ὡμολογημένοι βέβαιοι ὅτι αὐταὶ αἱ ἰδέαι ἔπω δεδεμένοι ἐκφέρουσι πράγματα ὁποῦ πρόντι ὑπάρχουσιν ἢ ὁποῦ δύνανται νὰ ὑπάρχωσι. Τὸ ὁποῖον δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐξεύρωμεν, ὡς πρὸς τὰς ὑποστάσεις, εἰ μὴ ὅτε τὰς εἴδομεν ὑπαρχούσας.

Οὕτως ἡ Ἀλήθεια συνίσταται ἐν τῷ σημείων δι' ὀνομάτων, καὶ καθ' ὅσα βαθμὸν ὠρισμένον καὶ ἀκριβῆ, τὰς ἀναφορὰς ἢ τὰς ἀντίταξιν τῶν ἰδεῶν ἡμῶν, καὶ τὸ Ψεῦδος ἐν τοῖς σημείοις τούτοις τὰς ἀντίταξιν καὶ τούτοις τὰς ἀναφορὰς ἄλλως ἢ αὐταὶ εἶναι πρόντι: Ἡ ἀλήθεια εἶναι καθ' πρᾶγμα, ὅταν αἱ ἰδέαι μιᾶς προτάσεως ἀναλογοῦσι τοῖς ἐκείνων Ἀρχετύποις: καὶ ἡμεῖς ὡμολογημένοι βέβαιοι καὶ ἐξευρίσκωμεν τούτω τὰς καθ' πρᾶγμα Ἀληθείας, ἐὰν τελείως ἐξευρίσκωμεν τὰς ἰδέας μιᾶς προτάσεως, καὶ ὡμολογημένοι βέβαιοι ὅτι οἱ ὅροι τούτης τῆς προτάσεως σημείοις τὰς ἀναφορὰς τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν πραγμάτων τὰς ὁποίας κεῖναι παριστῶσι τοιαύτας, ὁποῖαι ὄντως εἰσίν.

Ἐγὼ δὲν ὁμιλῶ ἐνταῦθα περὶ τῆς μεταφυσικῆς ἀληθείας: Ἐγὼ ὡμίλησα περὶ ταύτης ἐν τῷ δευτέρῳ Βιβλίῳ. Κεφ. Λ Β'. μήτε περὶ τῆς ἠθικῆς ἀληθείας, ἥτις συνίσταται περὶ τὸ λαλεῖν κατὰ τὴν συνείδησιν. Ταῦτα τὰ ζητήματα δὲν εἰσὶ τῦ παρόντος ὑποκειμένου μου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ς'.

Περὶ τῶν καθόλου Προτάσεων, τῆς Ἀληθείας αὐτῶν καὶ τῆς Βεβαιότητος αὐτῶν.

Αἱ χημικαὶ Ἀλήθειαι, ἐκεῖναι αἵτινες καταγίνονται περὶ τὰς ἀπεσπασμένας ἰδέας, ἢ περὶ τὰ εἴδη τῶν πραγμάτων, ποιοῦσι κατὰ λόγον, τὸ ὑποκείμενον τὸ πλέον συνήθες τῶν ἀναζητήσεων ἡμῶν. Καὶ ἐπειδὴ μὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐμφανίσωμεν ταύτας τὰς Ἀληθείας τοῖ ἄλλοις ἀνθρώποις μὲ ἕνα τρόπον ἀκριβῆ, καὶ μᾶς εἶ ναι δύσκολον νὰ τὰς καταλαμβάνωμεν ἡμεῖς αὐτοί, ἐὰ αὗται δὲν ἐκφέρωνται διὰ ὀνομάτων: (Τόσον ἡμεῖς συ νειθίθημεν νὰ ἀντικαθιστῶμεν ὀνόματα ταῖς ἰδέαις ἡμῶν ὅτι ἐν τῷ χρόνῳ ἐν ᾧ ἡμεῖς ἐκμελετῶμεν (1)), φαίνε ται ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον ἐν ἑνὶ συντάγματι τὸ ὁποῖο πραγματεύεται (2) περὶ τῆς χημικῆς γνώσεως, νὰ πραγματεύηται προσέτι περὶ ὀνομάτων καὶ προτάσεων Ἀλλα, πρὸς τὸ αἴρειν πᾶν ὁμώνυμον, ἂς χαρείνωμεν μίαν διπλῆν βεβαιότητα, 'βεβαιότητα Ἀληθείας', κ 'βεβαιότητα γνώσεως. Βεβαιότης Ἀληθείας', εἶναι ὅταν οἱ ὅροι μιᾶς προτάσεως ἐκφέρωσι, μὲ τῆς ἐχάτης ἀκρι βείας, τὴν πραγματικὴν ἀναφορὰν ἢ τὴν πραγματικὴν ἀντίταξιν τῶν ἰδεῶν τὰς ὁποίας ὅτοι σημειοῦσι. 'Βε βαιότης γνώσεως' εἶναι νὰ ἀντιλαμβάνηταί τις τῶν ἀνα φορῶν καὶ τῶν ἀντιτάξεων τῶν ἰδεῶν μιᾶς προτάσεως

Τὸ

(1) Meditiamo. (2) Opera, che tratta.

Γιατο εἶναι ἐκεῖνο ὁπὲ ὀνομάζεται, ἐν τῇ σωνήθει ἀγω-
γῇ, γινώσκειν τὶω ἀλήθειαν μιᾶς φροτάσεως.

Τοῦτον πεθανότος, ἐγὼ λέγω, ὅτι μᾶς εἶναι ἀδύ-
ατον νὰ ἔχωμεν βεβαιότητα Ἀληθείας φερὶ φροτάσεώς
ιᾶς καθολικῆς, ἢ φερὶ τῶν 'εἰδῶν' τῶν φραγμάτων,
ατὰ ἡμεῖς δὲν ἰξετάζωμεν τὶω ὐσίαν τύπων τῶν εἰδῶν,
ὶω ἔκτασιν αὐτῶν καὶ τὰ ὅρια αὐτῶν. Τὸτο δὲν εἶναι
ύσκολον ἐν ταῖς ἁπλαῖς ἰδέαις καὶ ἐν ταῖς ἐννοίαις,
διότι αἱ ἐκείνων ὐσίαι αἱ κατ' ἰδέαν καὶ κῆ φρᾶγμα,
ἐστὶν εἷ καὶ τὸ αὐτό.

Αὕτη ἡ αὐτὴ δυσκολία δὲν δύσκεται φρὸς τὸ γινώ-
σκειν τὰ 'εἴδη' τῶν ὑποτάσεων: τὸτο συμβαίνει διότι
μεῖς ἀγνοῦμεν ὁλοτελῶς τὶω φραγματικὴω ὐσίαν τύπων
ῶν 'εἰδῶν' Ἄρα τὰ ὀνόματα ὁπὲ ἐκφέρυσι τὰ 'εἴδη'
ῶν ὑποτάσεων δὲν ἔχυσιν ὐδεμίαν ὡρισμένην καὶ ἀκρι-
βῆ σημασίαν. Ἄρα εἶναι ἀδυνατον λέγειν διειλημμένως
καὶ ἀκριβῶς, τὰς ὑποτάσεις αἵτινές εἰσιν ἢ αἵτινες δὲν
ἶναι τοιύτε ἢ τοιύτε 'εἴδες'. Ἄρα δὲν ἠμπορεῖ νὰ
ορφωθῆ ὐδεμία φρότασις καθολικὴ καὶ βέβαιος, φερὶ
'εἴδες' τινὸς ὑποτάσεων.

Ἀλλά', θέλεις εἴπῃ, ὅταν ἐγὼ ὁμιλῶ φερὶ τοιύτε
τοιύτε 'εἴδες' ὑποτάσεων, δὲν ἔχω σκοπὸν ὐδενὰ
ὲ ἐκφέρειν τὶω ἐκείνε φραγματικὴω ὐσίαν. Ἐγὼ τὶω
μολογῶ ἄγνωσον: ἐγὼ δὲν ἔχω σκοπὸν τὲ ἐκφέρειν
ὴ μὴ τὰς ἰδέας τῶν ποιοτήτων τὰς ὁποίας ἐγὼ βλέπω
τωυπαρχύσας ἐν ταῖς ὑποτάσεσι, ταῖς ὀνομαζομύαις τὲ
ἰυτὲ 'εἴδες'. Ἐγὼ ὁμολογῶ, θέλω σὲ ἀποκριθῇ,
τι τὰ ὀνόματα τῶν ὑποτάσεων, ἔχυσιν ἐν τῷ σόματί
ου μίαν σημασίαν σαφεστέραν καὶ ἀκριβεστέραν ἢ ἐν τῷ
σώματι ἐκείνων οἵτινες μετ' ἰχυρογνωμοσυνης θέλυσι νὰ
ἐκφέρωσι τὶω φραγματικὴω ὐσίαν μιᾶς ὑποτάσεως ἢ

τῶ αὐτῆς ' εἴδος '. Ἀλλὰ ἐν τῷ αὐτῷ συστήματί σου σὺ δὲν θέλεις ποτὲ μορφώσῃ περὶ τῶν ὑποθέσεων τοιαύτας ψυχικῶς βεβαίους. Πῶς σὺ δύνασαι νὰ ἐλέγχῃς ἑαυτὸν περὶ τῆς βεβαιότητος ταύτης τῆς καθόλου προτάσεως, ' Παῦ χρυσίον εἶναι πικτὸν ', τοτέσι δὲν ἀναλίσκεται ἐν τῷ πυρί; Τὸ ὄνομα ' Χρυσίον ', μὲ λέγεις, ὡδόλως ἀποφαίνει τινὰ πραγματικὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τὰς ποιότητας τὰς ὁποίας σὺ γινώσκεις ἐν τούτῳ τῷ μετάλλῳ: τοτέστιν ὅτι ἐκεῖνο εἶναι σῶμα πυρρόν, ἐμβεβυθὲς, χυτὸν, ἐλατὸν τῇ σφύρᾳ, καὶ ἄλλα. Ἀλλὰ βλέπεις σὺ μίαν συνάρτησιν ἀναγκαίαν μεταξὺ τῆς πικτότητος τῶ χρυσίῳ, καί τινος τῶν ἰδιοτήτων ὁποῦ ἠδύνασο νὰ ὠνόμασας, ἢ πασῶν ὁμοῦ; Ἄρα σὺ δὲν θέλεις ἔχῃ ποτὲ βεβαιότητα Ἀληθείας ἢ πραγματικότητος, ὡς περὶ ταύτης τῆς προτάσεως, ' Παῦ χρυσίον εἶναι πικτόν '. Σὺ θέλεις ἔχῃ, δίδωμί σοι τοῦτο, βεβαιότητα γνώσεως· ἐπειδὴ εἶσαι βέβαιος, ὅτι ἡ πικτότης τῶ χρυσίῳ εἶναι μέρος τῆς σῆς ἰδέας περὶ τῶ χρυσίῳ, καθὼς αὐτὴ εἶναι ἐν τῷ συστήματί σου μία ἁπλῆ ἀπεσπασμένη ἰδέα. Ἀλλὰ τότε, τί σὺ λέγεις διὰ ταύτης τῆς προτάσεως, εἰ μὴ ὅτι ἡ σὴ ἰδέα τῶ χρυσίῳ περιλαμβάνει τὴν ἰδέαν τῆς ἐκείνου πικτότητος; Εἶδος ἀληθείας ἢ βεβαιότητος ὁμοίας ταύτῃ: ' Εἷς Κένταυρος εἶναι ζῶον τετράποδον '.

Ἐγὼ εἰμι πεπεισμένος, ὅτι ἐκ πασῶν τῶν δυνάμεων, καὶ ἐκ πασῶν τῶν δευτέρων ποιοτήτων τῶν σωμάτων, ἐκ τῶν ἐκείνων αἵτινες πλήττουσι τὴν αὐτὴν αἴσθησιν, καὶ αἵτινες ἀποκλείονται ἀναγκαίως, ἐκ τοῦ δυνατὸν ὀνομάζειν δύο, αἵτινες νὰ παρέχωσιν ἔλεγχον ἡ μία τῆς ἑτέρας, ἢ τῆς ὁποίας νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ γινώσκῃ τις βεβαίως ἢ τὸν συμβιβασμὸν ἢ τὴν ἀναγκαίαν ἀσυμβατότητα.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

πτ. Η'μπορεῖ τις νὰ γινώσκῃ τὸν ὁσμὸν, ἢ τὸν χυμὸν, ἐκ τοῦ χήματος, ἢ ἐκ τοῦ χρώματος; Α'ρα δὲν πρέπει πλέον νὰ θαυμάζῃ τις, αἱ δὲν εἶναι εἰ μὴ ὀλίγιστοι προπάσεις ἀληθεῖς περὶ τῶν ὑποστάσεων αἵτινες νὰ εἶναι βέβαιοι: Η' γνῶσις ὁπου ἡμεῖς ἔχομεν τῶν ἐκείνων ἰδιοτήτων δὲν δύναται κἀν πέρα ἐκείνου ὁπου αἱ αἰσθήσεις ἡμῶν δύνανται νὰ μᾶς διδάσκωσι. Α'νδρες φιλόσοφοι, οἵτινες ἐφίεσθε τὸν νοῦν τῶν ποιεῖν πειράματι, καὶ ἐκ τούτων συνάγειν ἀκολουθίας ἀκριβῶς καὶ φιλοσοφικῶς, θέλετε ἴσως δυνηθῇ διὰ τῆς ἰσχύος τῆς αὐτῶν ὑποθέσεως νὰ δικαιώσιν εἰς τὸν φύσιν τῶν ὑποστάσεων βαθύτερον ἢ καθ' ἡμᾶς ἐγνώσθη μέχρι τοῦδε, καὶ διὰ τοῦ μέσου τῶν ὁμοιοαληθειῶν τῶν ὑποφερομένων ἐκ τινων παρατηρήσεων, μορφὴν δικαίας εἰκασίας περὶ ἐκείνων ἅτινα ἡ πεῖρα ἀκόμη ἐδίδαξεν. Α'λλὰ ταῦτα δὲν θέλετε ἴδει ἤθαι πώποτε εἰμὴ εἰκασίαι, εἰκασίαι δὲ πρόσωποι, ἀλλ' αἵτινες δὲν θέλουσιν ἤθαι ποτὲ βεβαιότης.

Πρὸς τὸ συμπεραίνειν: Αἱ ζητικαὶ προπάσεις, ὅτινος ἔδους αὗται δύνανται νὰ εἶναι, καὶ εἰσὶ δεκτικαὶ βεβαιότητος, εἰ μὴ ὅταν ἠμπορῇ νὰ ἀνακαλύπτηται ἡ ἀναφορὰ καὶ ἡ ἀντίταξις τῶν ἰδεῶν τὰς ὁποίας αὗται ἐνέρουσι. Καὶ ὡς γε αὗται βεβαιοῦσιν ἢ ἀρνοῦνται δι' ἁρμόσεως πρὸς τὰς ἀναφορὰς καὶ πρὸς τὰς ἀντιπάξεις τὰς ὁποίας ἡμεῖς βλέπομεν ἐν ταῖς ἰδέαις ἡμῶν, τὰς ὀνομάζομεν ἀληθινὰς ἢ ψευδεῖς. Ο'θεν ἐγὼ ὑποφέρω, ὅτι ἡ βεβαιότης μιᾶς ζητικῆς προπάσεως, ἢ περὶ τῶν εἰδῶν τῶν πραγμάτων, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ θεμέλιον εἰ μὴ ἐν ταῖς ἰδέαις ἡμῶν. Θέλει ἤθαι πάντοτε εἰς πόνος ἀνωφελὴς ζητεῖν παύτῳ τὴν βεβαιότητα ἐν τοῖς ἔξωθεν πράγμασι, διὰ τῆς πείρας ἢ τῶν θεωρημάτων, ἐκτὸς ἡμὴ αὐτῶν ἔχομεν ἐξ Α'ποκαλύψεως. Αἱ πεῖραι ὁποῖαι

σὲν

σὲν ἀκριβεῖς ὑποτίθενται, δεν' ἠμποροῦσι νὰ ἀποφα
νωσιν εἰ μὴ πράγματα ἴδια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ Α'ξιωμάτων. (1)

ΕΙ'ΣΙ' προτάσεις αἴτινες, ὑπὸ τῷ ὀνόματι ἀ'ξιωμα
των, ἐνομίθησαν ὡς αἱ ἀρχαὶ ἐπισημῶν, καὶ αἱ
τινες, διὰ τινὰ αὐτῶν ἄμεσον ἐνάργειαν, ὑπετέθησ
ἔμφυτοι. Δεν' θέλει ἦθαι ἀνωφελὲς ζητεῖν τὰς αἰτία
τῆς μεγάλης αὐτῶν ἐναργείας, καὶ ἐρεύνᾶν πότερον α
τα δυνάνται νὰ ἔχωσι ῥοπὴν πρὸς τὰς ἄλλας ἀληθείας

Η' ΓΝΩ'ΣΙΣ σωίσαται, ὡς ἐῤῥέθη, ἐν τῷ αὐτ
λαμβάνεθαι τῆς ἀναφορᾶς ἢ τῆς ἀντιπάξεως δύο ἢ πλει
ων ἰδεῶν. Α'ρα ἡ γνῶσις ἡμῶν, εἶναι καθ' αὐτὸ
ἐναργὴς, ὅταν, χωρὶς τῆς βοηθείας μιᾶς τρίτης ἰδέας
ἡμεῖς ἀντιλαμβανώμεθα ταύτης τῆς ἀναφορᾶς ἢ ταύτ
τῆς ἀντιπάξεως. Τότε τεθνύτος, ἐγὼ θέλω ἀποδείξ
ἀναλαμβάνων τὰς χρυσὰς τῷ γνώσεων ἡμῶν, ὅτι εἶνα
μία ἀπειρότης προτάσεων αἴτινες δὲν εἰσὶν ἧττον ἐνάρ
γεῖς καθ' ἑαυτὰς, ἢ ἐκεῖναι αἷς ἐδόθη τὸ ὄνομα ἀξιω
ματων.

Η' ΤΑΥΤΟ'ΤΗΣ καὶ ἡ διαφορότης ἐπαρκοῦσιν ἡμῖν π
σοτήτων προτάσεων ἐναργῶν καθ' ἑαυτὰς, ὁπόσαι εἰσὶν α
ἰδέαι ὁπὸ ἡμεῖς ἔχομεν. Η' πρώτη πρᾶξις τοῦ πνεύ
ματος, εἶναι ἐκείνη τὸ ἀντιλαμβάνεθαι τῶν αὐτοῦ ἰδεῶν

καὶ

(1) Massime, o Assiomi.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

καὶ τὸ ξαπλώνειν αὐτὰς ἀπ' ἀλλήλων. Τώρα ἕκαστος αὐθαιρέτως δύναται νὰ γνωρίσῃ τὰς αὐτοῦ ἰδέας, καὶ μὲ ἓν ἔργον ἔτι καθαρὸν, ἔτι ἀκριβῆ, ὅπου δύνανται νὰ ξαπλώνωσι πάσας, ὅταν ἔχῃ πλέον ἢ μίαν ἐκείνων. Οὗτοι οἱ δογματισμοὶ (1) εἰσὶ πάντες σαφεῖς, ἀπρόσκοποι, ἄμαχοι. Αὗται αἱ δύο προτάσεις, 'Εἷς κύκλος εἶναι εἷς κύκλος, τὸ κυάνεον δὲν εἶναι μέλαν', μὲν αὗται ἦτον ἐναργεῖς καθ' ἑαυτὰς ἢ ταῦτα τὰ δύο μικρὰ ἀξιώματα, 'Ἐκεῖνο ὅπου εἶναι, εἶναι: Εἶναι δυνατὸν τὸ πρᾶγμα νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴν εἶναι τὸ αὐτό'; Καὶ εἶναι ἴσως ξαπσκεψίστις (2) περὶ τούτων τῶν δύο ἀξιωμάτων τῶν πιστουμένων νὰ εἶναι θεμέλια ὅλων τῶν ἡμετέρων γνώσεων, ἵνα νὰ ἠμπορῇ ποτε νὰ προσθέτῃ τὴν ἐναργείαν, καὶ τὴν βεβαιότητα τούτων τῶν προτάσεων, ὅτι 'τὸ κυάνεον δὲν εἶναι μέλαν', καὶ 'ἓν κύκλος εἶναι εἷς κύκλος';

Ὡς πρὸς τὴν συνύπαρξιν τῶν πραγμάτων, ἡ ἄμεσος γνῶσις ἡμῶν ὅσα πολὺ περιωρισμένη, αὐτὴ δὲν δύναται νὰ δίδῃ εἰ μὴ ἕνα μικρότατον ἀριθμὸν προτάσεων καθ' ἑαυτὰς ἐναργῶν. Πλὴν ἔνιαι εἰσιν: Ἡ ἰδέα τοῦ σώματος, τοῦ ἔχειν, εἶναι ἀχώριστος τῆς ἰδέας τοῦ πλήρους ἑνὸς τόπου ἴσου τῷ χωρήματι τῆς ἐκείνου ὄψεώς: ἄρα εἶναι μία πρότασις καθ' ἑαυτὴν ἐναργὴς, ὅτι 'δύο σώματα δὲν ἠμποροῦσι νὰ εἶναι ἓν καὶ ταὐτὸ ἢ τῷ αὐτῷ τόπῳ'.

Ὡς πρὸς τὰς σχέσεις, ἐγὼ ἐξεύρω ὅτι οἱ Μαθηματικοὶ ἐποίησαν πολλὰ ἀξιώματα, περὶ τῆς μόνης σχέσεως ἰσότητος, οἷον εἶναι τοῦτο, 'Ἐὰν ἀπὸ πραγμάτων ἴσων ἀφαιρῶνται πράγματα ἴσα, τὰ ὑπόλοιπα θέλουσιν

(1) Decisioni. (2) Alcuna considerazione.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

σιν ἴσα ἀλλ' εἰ καὶ αὕτη ἡ πρόταση καλεῖται ἀξίωμα, εἶναι αὖτη ἐναργεστέρα ταύτης, ὃ καὶ ἐστὶν ἴσα δυσὶν, ἢ ταύτης, ἐὰν ἀφαιρῶνται δάκτυλοι ἀφ' ἑκάστης χειρὸς, θέλει μεῖναι ἐν τῇ μιᾷ καὶ ἐν τῇ ἑτέρᾳ εἷς ἀριθμὸς ἴσος;

Ὡς πρὸς τὴν πραγματικὴν ὕπαρξιν τῶν πραγμάτων τῶν ἔξω ἡμῶν: πλὴν τῆς ἰδίας ἡμῶν ὑπάρξεως ἥτις ὑποθέτει ἐκείνην τὸ Αἰωνίως Ὄντος, δὲν εἶναι ἀδεμία ἀκολουθία ἐκ τῆς ὑπάρξεως ὄντος τινὸς εἰς ἐκεῖνον ἑνὸς ἄλλου. Ἆρα ἡμεῖς τοσοῦτον δέομαι νὰ ἔχωμεν περὶ τούτου τοῦ ἄρθρου μίαν γνῶσιν ἁπλῆς ὄψεως, ὅπου μήτε ἔχομεν μίαν γνῶσιν τοῦ ἀποδεικτικοῦ.

Ἂς ἐρευνήσωμεν πῶρα, πότερον ταῦτα τὰ ἀξιώματα ἔτυχε διὰ τοῦτο δύνανται νὰ ἔχωσι ῥοπὴν πρὸς τὰ ἄλλα μέρη τῶν γνώσεων ἡμῶν. Οἱ Σχολασικοὶ ὑπέθεντο ὅτι πᾶς λόγος ἀγαθὸς (1) χρεωστεῖ νὰ ἐξαρτᾶται ἀλλ' ἀθείων (*) αἵτινες γινώσκονται πρὸ παντὸς λόγου (2) καὶ αἵτινες δὲν χρεωστοῦσι πώποτε νὰ ἀμφισβητῶνται. Ὁ ἐκείνων νοῦς ἀνεπτυγμένος διὰ σαφῶν ὅρων ἔρχεται εἰς τοῦτο, ἐὰν δὲν διαμαρτάνω τῆς γνώμης (3), 1. Τὰ ἀξιώματά εἰσιν αἱ πρῶται ἀλήθειαι τὰς ὁποίας τὸ πνεῦμα γινώσκει. 2. Πᾶσαι αἱ ἄλλαι γνώσεις ἡμῶν ἐξαρτῶνται τούτων τῶν ἀξιωμάτων.

Ἀλλὰ πρῶτον, ἡ πεῖρα παρέχει ἔλεγχον ὅτι ταῦτα τὰ ἀξιώματα, ἢ αὗται αἱ φυσικαὶ ἀλήθειαι, δὲν εἰσὶν αἱ πρῶται τὰς ὁποίας γινώσκει τὸ πνεῦμα. Δὲν εἶναι παιδίον, ὅπου πρὶν ἂν μάθῃ ὅτι εἶναι ἀδύνατον τὸ

(1) Ogni buon ragionamento.
(*) Ex præcognitis & præconcessis.
(2) Innanzi ad ogni ragionamento.
(3) S'io non m'inganno.

ὸ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴν εἶναι καὶ τὸ αὐ-
τὸ, νὰ μὴ γινώσκῃ μὲ βεβαιότητα ὅτι εἷς ξένος δὲν
ναι ἡ μήτηρ αὐτοῦ. Καὶ πόσαι ἀλήθειαι περὶ τῶν
ελειῶν δὲν ἐγνώσθησαν, καὶ τοῦτο μὲ ὁλόκληρον βέβαιό-
τητα, πρὶν αὐ ἐπιλθέτινι νὰ ὑπαφέρῃ αὐτὰς ἐκ τῶν
ῶν γενικῶν ἀξιωμάτων; Παῦ τοῦτο εἶναι ἀναμφισβήτη-
ν, καὶ δὲν εἶναι δύσκολον νὰ βλέπῃ τις τὸν αὐτοῦ λόγον
1). Δὲν συγκατατιθέμεθα ὑδεμιᾷ προτάσει, εἰ μὴ
πειδὴ ἀναπαλύπτομεν τὰς ἀναφορὰς τῶν ἰδεῶν τὰς ὁποίας
ὕτη περιλαμβάνει: ἄρα ἀκολουθεῖ ὅτι αἱ πρῶται ἐναργεῖς
λήθειαι τὰς ὁποίας τὸ πνεῦμα γινώσκει, εἰσὶ περὶ
ῶν ἰδεῶν αἵτινές εἰσιν ἐν τῷ πνεύματι πρὸ πάσης ἄλ-
ης. Τώρα τίς δὴ οἶδεν ὅτι αἱ ἴδιαι ἰδέαι εἰσὶν ἐν
ειν῵ πρὸ τῶν καθολικῶν; Αὗται αἱ ἔχαται δὴ εἰσὶν
μὴ ὁμοιότητες μεταξὺ πολλῶν πραγμάτων ἰδίων: Ἄρα
δέαι ἴδιαι προηγήσαντο ἐκείνων: Ἄρα αὗται δὴ εἰσὶν
πρῶται ἀρχαὶ τῶν ἡμετέρων γνώσεων. Ὅπου ἐὰν
ῦται φαίνωνται τοῖς ὑπεράκμοις (2) εὔκολοι νὰ μορ-
ῦνται, τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς μεγάλης χρήσεως, τὴν
ταίαν ἐκεῖνοι ἐποιήσαντο τοῦ διαλογίζεσθαι (3) διὰ τῶ-
ν τῶν ἰδεῶν.

Ἄρα ἐγνώσθη εἰς μέγας ἀριθμὸς ἀληθειῶν ἰδίων, καὶ
ιθ' ἑαυτὰς ἐναργῶν, πρὶν διεσκέψατό τις περὶ τῶ-
ν τῶν γενικῶν ἀξιωμάτων; Ἄρα ταῦτα τὰ ἀξιώ-
ατα δὲν ἠμποροῦσι νὰ εἶναι αἱ πρῶται ἀρχαὶ, ὅ-
ταν ἐξελίττονται (4) αἱ ἄλλαι γνώσεις. Ἐγώ εἰμι
πληροφορημένος ὅτι αὕτη ἡ ἀλήθεια ἓν καὶ δύο εἰσὶν
ἴσα

(1) La sua ragione.
(2) Agli attempati.
(3) Di ragionare.
(4) Si sviluppano.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἴσα τοῖς ξισὶν ', εἶναι ὅπως ἐναργὴς, καὶ ἔτι δύσκολα τέρα νὰ ἀναπαλύπτηται ἡ αὐτη, 'τὸ ὅλον εἶναι ἴσον τοῖ μέρεσιν αὐτῦ'. Καὶ ἐγὼ δὲν πιστεύω ὅτι ἀφ' ἑαυτὸ ἀνεκα λυφέτις ὅτι τὸ ὅλον εἶναι ἴσον τοῖς μέρεσιν αὐτῦ, ἀ εἶναι κάλλιον ἐλλεγμὸς περὶ τῆς ἰσότητος τῆς μεταξ τῦ ἀριθμῦ ξιῶν καὶ ἐκείνων ενὸς καὶ δυῶν. Μᾶλλον ἐγὼ λέγω, ὅτι ἡ ἰδέα τῦ ἀριθμῦ ξιῶν καὶ τῦ ἀρι θμῶν ενὸς καὶ δυῶν, δὲν εἶναι μήτε ὅπως ἀσαφὴς, μη τε ὅτω δύσκολος νὰ ἀναπαλύπτηται ὥσπερ ἐκείνη τῦ ὅλ καὶ τῦ μερῶν αὐτῦ. Ἄρα, ἡ αἱ γνώσεις ἡμῶν δὲ ἐξαρ πῶνται τότων τῦ γενικῶν ἀξιωμάτων, ἅτινα ὀνομάζο ται ἀρχαὶ, ἢ αὗται αἱ προτάσεις ' ν καὶ ν ποιῦσ δύο, δύω καὶ δύω ποιῦσι τέσσαρα ', καὶ πλείονες ὅμοιαι θέλουσιν ἦθαι τόσαι ἀρχαὶ ἢ ἀξιώματα γενικά.

Καὶ ἕως ποὸς τίνα ἀριθμὸν δὲ ἐξικνᾶντο ταῦτα τ ἀξιώματα, ταῦτα τὰ θεμέλια πασῶν τῦ ἡμετέρων γνώ σεων, ἂν πολλαῖς ἀληθείαις ταῖς καθ' τὰς ἀριθμὰς, ποσ σετίθετο πᾶσαι αἱ προτάσεις ταυτότητος καὶ τόσαι ἄλ λαι, πᾶσαι ἐναργεῖς καθ' ἑαυτὰς, αἵτινες μορφῦνται καὶ αἵτινες ἀπομνημονεῦνται καθ' ἡμέραν: ἐπειδὴ τέλος πά των, διὰ νὰ ἡμπορῇ μία πρότασις νὰ λαμβάνηται οἷα μία ἀρχὴ, ἢ ν ἀξίωμα, ἀρκεῖ νὰ γινώσκηται ἀ τῆς ἰδίας αὐτῆς ἐναργείας, καὶ νὰ μὴ δέχηται, καὶ ἔτ νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ δέχηται ἐκ μηδεμιᾶς ἄλλης μήτ σαφηνείαν, μήτε ἔλεγχον. Εἶναι μάλιστα ἀναγκαῖον αἱ προτάσεις αἱ πλέον ἴδιαι, καὶ αἱ πλέον ἁπλαῖ νὰ μὴ λαμβάνωσιν ὑδεμίαν σαφηνείαν ἀπὸ τῦ γενικῶν συνθέτων προτάσεων: ἐπειδὴ τέλος πάντων αἱ πλέον ἁπλο καὶ αἱ ἧττον ἀπεσπασμέναι, ὅσαι αἱ πλέον οἰκεῖαι (1)

ἀξιω-

(1) Familiari.

χρεωτέσι νὰ γινώσκωνται καὶ πάχιον, καὶ δυσκολώτερον.

ΤΑΥΤΑ τὰ γενικὰ ἀξιώματα δὲν εἰσὶ λοιπὸν ὠφέλιμα τὸ ὁποῖον; Ἀποκρίνομαι, ὅτι χρησιμεύσιν ἐν ταῖς διαλέξεσιν εἰς τὸ κλείειν τὸ στόμα τοῖς φιλονείκοις, ἀλλ' ὀλίγον συντελοῦσιν εἰς τὸ ἀνακαλύπτειν ἡμῖν ἀληθείαν ἀγνώστου. Εἰσὶν ἄλλα πρόσετι, ἅτινά εἰσιν ἁπλῶς ῥήματα (1) καὶ ἄτινα δὲν διδάσκουσιν εἰ μὴ τὴν ἀναφορὰν ὀνομάτων τινῶν, οἷον τοῦτο: 'τὸ ὅλον εἶναι ἴσον ταῖς μέρεσιν αὐτοῦ', τὸ ὁποῖον δὲν διδάσκει εἰ μὴ ἐκεῖνο ὁποῦ ἤδη ἐκφέρουσι τὰ ὀνόματα ὅλου καὶ μέρους.

ΕΓΩ δὲν ἀποδοκιμάζω τὴν μέθοδον τῶν Μαθηματικῶν, οἵτινες θέτουσι τοῦτο τὸ ἀξίωμα καὶ ἄλλα ὅμοια, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δρόμου αὐτῶν. Μετὰ τοῦτο ἐκεῖνοι συνεθίζουσι τοὺς Μαθητὰς αὐτῶν νὰ προσάπτωσι ταῦτα πάντοτε τοῖς ζητήμασιν τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ἐκεῖνοι νὰ λύωσιν: καὶ ὅτι εἶναι ἀληθινὸν ὅτι, ἂν θεωρῇ τις ἐγγύτερω ταῦτα τὰ ἀξιώματα, αὐτά εἰσιν ἐναργέστερα τῶν προτάσεων αἷς ὁποίας ἐμπεδοῦσιν: ἀλλ' ὅτι ὄντων τούτων ὀλιγοτέρων (2) τῷ πνεύματι, ἀρκεῖ νὰ τὰ ὀνομάζῃ τις πρὸς τὸ ἐλέγχειν ἐκεῖνο (3).

ΠΑΓΙΩΘΕΙΣΩΝ (4) τούτων τῶν ἀρχῶν, ἠμπορῶμεν νὰ βεβαιώμεν ὅτι ὅταν ἔχῃ τις μίαν ἰδέαν σαφῆ καὶ ὡρισμένην μιᾶς προτάσεως, ταῦτα τὰ ἀξιώματα εἰσὶν ὀλίγον ἀναγκαῖα, ἢ μᾶλλον δὲν εἰσὶν ὁλοτελῶς χρήσιμα πρὸς τὸ παγιῶσαι τὴν ἐκείνης ἀλήθειαν. Ἡ βοήθεια τούτων τῶν ἀξιωμάτων ἀνεκάλυψέ ποτε τὴν ἀλήθειαν ἢ τὸ ψεῦδος μιᾶς προτάσεως ἐναργῶς καθ' ἑαυτήν; Ὅσις ἔχει χρείαν τοῦ ἐλέγχου καὶ νὰ βεβαιῶται ὅτι δύο εἰσὶν

(1) Verbali. (2) Più familiari.
(3) Per convincerlo. (4) Stabiliti.

σὶν ἴσα τοῖς δυσὶν', ὅτι τὸ 'λευκὸν δεν' εἶναι με
λαν', θέλει δυνηθῇ νὰ προσδέχηται ἄνευ ἐλέγχου τα
πας τὰς προτάσεις, 'ἐκεῖνο ὁπὸ εἶναι, εἶναι: εἶνα
ἀδυνάτον, τὸ αὐτὸ πρᾶγμα νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴ εἶναι:

Α'ΛΛΑ' αἱ παῦται τὰ ἀξιώματα εἰσὶν ἄρρητα, ὅτε α
ἰδίαι ἡμῶν εἰσὶ σαφεῖς, ἡ ἐφαρμογὴ (1) ἡ γινομέ
πων, εἶναι ὑποκινδυνοτάτη, καὶ χρεωστοῦμεν νὰ ἀπιστῶμ
ἐκείνῃ (2), ὅτε αὗται εἰσὶν ἀβέβαιοι, πλανώμεναι
συγκεχυμέναι. Ε'κ τῆς καταχρήσεως τῆς ποιουμένης ἐκεί
νων, πρὸς τὸ παγιῶν προτάσεις, τῶν ὁποίων αἱ ἰδέ
εἰσὶν ἀόριστοι, ἀκολουθοῦσι πολλὰ σφάλματα, πολλὰ ἁ
μαρτήματα ἐν οἷς σφιζόμεθα ὑπὸ τῆς αὐθεντίας (3
ἐκείνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Περὶ τῶν φλυαρωδῶν (4) Προτάσεων.

ΕΙ'ΣΙ' τινες οἱ ὁποῖοι ὑπερφυῶς καὶ μὲ πολλῆς ζέ
σεως ἀποδάζουσι περὶ ἀληθείας αἵτινες, ἐκεῖνο
λέγουσιν, πάμπολυ χρησιμεύουσι τῇ Φιλοσοφίᾳ. Αὗ
ται εἰσὶ προτάσεις ὄντως σαφεῖς καὶ βέβαιοι: ἀλλ' αἵτινε
μὲ ὅλων τῶν αὐτῶν σαφήνειαν καὶ μὲ ὅλων τῶν αὐτῶν
βεβαιότητα δὲν προσθέτουσι μήτε σαφήνειαν μήτε ἔκτασιν
ταῖς γνώσεσιν ἡμῶν: τοιαῦταί εἰσι.

A. Αι'

(1) L'applicazione. (2) Diffidarsene.
(3) Per la loro autorità. (4) Frivole.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Α. Αἱ προτάσεις ἁπλῶς ταυτικαὶ (5), ἐκεῖναι ἐν αἷς εἷς ὅρος κατηγορεῖται (1) περὶ ἑαυτὸ, οἷον ἐκεῖνο ὃπερ εἶναι, εἶναι: τὸ ὄστρεον (3) εἶναι ὄστρεον: Τί μανθάνωμεν καὶ μανθάνωμεν ἐν ταύταις ταῖς προτάσεσιν, αἷς ἡμεῖς αὐτοὶ πὰς μορφώμεν, εἴτε προτίθενται ἡμῖν ἀπ' ἄλλων;

Β. Ἐκεῖναι ἐν αἷς ὑπφέρεται τὸ παν ἕκτινος τῶν μερῶν αὐτὸ, οἷον αν ἐλέγετο περὶ ἀνθρώπῳ, ὅστις γινώσκει πάντα τὰ μέταλλα, ὅτι ὁ μόλιβδος εἶναι ἓν μέταλλον. Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι περὶ ἀνθρώπῳ ὅστις ἐξεύρει τὴν σημασίαν τὸ ὀνόματος μετάλλου, ἀλλ' ὅστις ἀγνοεῖ ταύτην τὸ μολίβδυ, ἀνεπτύσσετο μὲ ἕνα τρόπον σωστότερον ἐκεῖνο ὃπερ εἶναι ὁ μόλιβδος, ἤγουν τὸ λέγειν αὐτὸ ὅτι ὕπος εἶναι ἓν μέταλλον, ἢ ἤγουν τὸ ἀπαριθμεῖν ἕκαστον πὰς ποιότητας αἵτινες ποιοῦσι τὴν σύνθετον ἰδέαν περὶ μετάλλου.

Γ. Ἐκεῖναι ἐν αἷς συμπεραίνεται ὅτι μία ποιότης τινὴ, ἥτις ποιεῖ μέρος μιᾶς ἰδέας συνθέτου, ποιεῖ πως περὶ μέρος ταύτης τῆς ἰδέας: τοιαύτη εἶναι ἄυτη ἡ πρότασις. Πᾶν χρυσίον εἶναι χρυτόν. Πᾶς ὁ κόσμος βλέπει ὅτι ἡ ποιότης τὸ εἶναι χρυτὸν, ποιεῖ μέρος τῆς συνθέτου ἰδέας τὸ χρυσίου: Τί εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνο ὃπερ Ἄνθρωπος διδάσκεται ὅταν τὸ λέγηται ἐκεῖνο, ὃπερ πιστίθεται ὅτι αὐτὸς ἤδη ἐξεύρει; Ἐπειδὴ τέλος πάντων, ἀπὸ ὃπερ γίνεται συνομιλία μετ' ἐκείνου, ὑποτίθεται ὅτι αὐτὸς νοεῖ τὴν σημασίαν τῶν ὅρων, ἢ πρέπει αὐτὸν νὰ τὴν ἀναπτύσσωνται.

Αἱ ἄμικαὶ προτάσεις, περὶ τῶν ὑποστάσεων, εἰσὶ πο-

(1) Identiche, (2) E' affermato.
(3) L'ostrica.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ποσῶτον ἄδηλοι, ὅταν αὐταὶ συμπεραίνωσιν ὅτι τοιαῦτ
ἢ τοιαῦται ποιότητες ἁρμόζουσι τοιούτοις ἢ τοιούτοις εἴδεσ
πραγμάτων, ὁπῶ εἶναι ἀδυνατον νὰ εἶναί τις βέβαι
περὶ τῆς ἐκείνων πραγματικῆς ἀληθείας: καὶ αἳ αὐτ
εἰσι βέβαιοι, αὐταί εἰσι βέβαια φλυαρώδεις. Ε'πεῦθε
προέρχεται νὰ γίνωνται ποσῶτοι λόγοι (1) σαφεῖς, π
λὺ συνδεδεμένοι περὶ τῦ ὑποθέσεων, ἐκ τῦ ὁποίω
λόγων ὅμως δεν ἀκολουθεῖ ὠφέλιμα πραγματικὴ γνῶσις
Μόρφωσον ἰδέας, ὡς βέλει, οἵαι ἤθελον ἦθαι ἐκεῖνο
τῶ Κυναύρου, καὶ ἄλλων: ἀπέρισον εἰς ταύτας ὀνόματα
ποίησον ἐκ τούτων προτάσεις καὶ τὸν ἀκριβῆ λόγον (2)
σὺ θέλεις ἐκφέρῃ ἀληθείας: καὶ αὗται αἱ παιγνιώδε
ἀλήθειαι, θέλουσιν ἠμπορῇ νὰ ἐπφέρωνται ἡ μία ἐ
τῆς ἄλλης, μὲ τοσαύτης σαφηνείας, μεθ' ὅσης αἱ ἀλή
θειαι αἱ πλέον πραγματικαί. Ἀλ' ἐκ τούτου θέλεις σ
ἰξεύρῃ κάλλιον τὴν φύσιν καὶ τὸ πραγματικὸν τῦ ὑπ
σάσεων; Ἐκεῖνος ὁπῶ θέλει ἦθαι μεμαθηκὼς, μ
τῆς ὀπχωριαζούσης σημασίας ἐκείνων, τὰ ὀνόματα ὑπ
σασιν, ἄνθρωπον, ζῶον, μορφὴ, ψυχὴ, φυτικὸν
αἰσθητικὸν, καὶ ἄλλα, θέλει ἔχῃ τὴν ἡδονὴν τῶ μυ
φῶν περὶ τῆς ψυχῆς σ'α μέγαν ἀριθμὸν προτάσεω
ἀναμφιβόλων, καὶ ὅμως θέλει ἀγνοῇ αἰωνίως ἐκεῖ
ὁπῶ αὐτη ὀξὶν ἐν τῷ αὐτῆς εἶναι. Πόσαι ἐκ τούτ
τῦ ἀνωφελῶν προτάσεων, περὶ τῆς φύσεως τῶ ΘΕΟΥ
περὶ τῆς τῦ πνευμάτων καὶ τῦ σωμάτων ἐν τοῖς Συ
γράμμασι τῦ Μεταφυσικῶν, τῦ Σχολαστικῶν Θεολό
γων, καὶ ἐνίων Φυσικῶν!

Εἶς ἄλλος τρόπος τῶ παίζειν μὲ τὰ ὀνόματα, κα
δυνα-

(1) Discorsi.
(2) Esattamente ragionate:

Ακαδημία Αθηνών Academy of Athens

φλυαρωδέστερος τῶν προηγουμένων, εἶναι ἡ χρῆσις ὅρων ἀβεβαίων, ὁμωνύμων, καὶ μιᾶς σημασίας ἀπάντων (1): ὅρων οἵτινες μᾶς ποιοῦσι παύσῃ, καὶ θέλουσι μᾶς ποιῇ νὰ ὀξισώμεθα τῆς ὁδοῦ (2), χωρὶς ποτὲ νὰ μᾶς ἐκπαιδεύσωσι: πεπλασμένων μόνον μὲ τὸν σκοπὸν τοῦ καλύπτειν ἐν ταῖς ἀμφιβολίαις τὴν ἄγνοιαν, τὸν φραγμὸν (3), καὶ τὴν ἐμπορομαστίχωσιν: ἁμάρτημα ὅμως, εἰς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι ἔπεσον πολλοί, ἢ ἐξ ἀβελίας (4), ἢ ἔκτινος καινῆς ἕξεως.

ΕΙΣ σῶμα λόγου, Α. Πᾶσα πρότασις εἶναι καὶ ῥῆμα, ὅταν αὐτὴ κατηγορῇ (5) δύο ὅρους ἀπεφασμένους σῶμα πρὸς τὸ ἕτερον. Οὐδεμία ἰδέα ἀπεφασμένη δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ μιᾷ ἄλλῃ ἰδέᾳ ἀπεφασμένῃ: ἄρα ὅτε τὸ αὐτῆς ὄνομα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπεφασμένον, κατηγορεῖται πρὸς σῶμα ἄλλου ὀνόματος ἀπεφασμένου, τοῦτο τὸ κατηγόρημα (6) δὲν ἠμπορεῖ νὰ σημαίνῃ ἄλλο, εἰ μὴ ὅτι αὗται αἱ ἰδέαι αἱ ἀπεφασμέναι δύνανται ἢ χρεωστοῦσι νὰ καλῶνται μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα.

Β. ΠΑΣΑ πρότασις εἶναι καὶ ῥῆμα, ὅταν αὐτὴ κατηγορῇ, πρὸς μιᾶς σωρευτὸς ἰδέας, σὺ μέρος ταύτης τῆς ἰδέας, οἷον ἐν τούτοις τοῖς παραδείγμασι, Τὸ χρυσίον εἶναι σὺ μέταλλον, τὸ χρυσίον εἶναι ἐμβελτὲς, ἀναλόγως, πᾶσα πρότασις εἶναι κατὰ ῥῆμα, ἐν ᾗ ὁ ὅρος πλέον χρικὸς, ὁ καλούμενος χρύος, λέγεται κατ' ἐκείνων τὰ ὁποῖα εἶσιν αὐτῷ ὑποτεταγμένα (7), ἢ τὰ

(1) Sregolata.
(2) Traviare, (3) L'imbarrazzo.
(4) Inavvertenza, (5) Afferma.
(6) Affermazione. (7) Vi son subordinati.

τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ἴππους ἑκάστου, καὶ τὰ ὁποῖα καλοῦνται ' εἴδη , ἀδιαίρετα ' individui. Ἐὰν διὰ τούτων τῶν δύο κανόνων ἐρευνῶμεν τὰς πλείστας τῶν λόγων τῶν ἀνθρώπων, ἡμεῖς θέλομεν εὑρίσκειν, ἴσως, ὅτι εἰσὶ πολλῷ πλείονες φαντασίαι ἢ ἡμεῖς ἠγόμεθα, αἵτινες δὲν διδάσκουσιν εἰ μὴ τὴν χρῆσιν τῶν ὀνομάτων. Παίγνια (1) παντὸς ἀφυοῦς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Περὶ τῆς Γνώσεως ὁπὸν ἡμεῖς ἔχομεν τῆς ἡμετέρας Ὑπάρξεως.

ΜΕΧΡΙ τοῦδε ἡμεῖς δὲν ἐθεωρήσαμεν εἰ μὴ τὰς ἰδέας τῶν φαγμάτων. Ἀλλ' ἐπειδὴ αὗται αἱ ἰδέαι δὲν εἰσὶν εἰ μὴ ἰδέαι ἀπεσπασμέναι, αὗται δὲν ἠμποροῦσι νὰ διδῶσι τὴν γνῶσιν φαγματικοῦ τινος Ὄντος.

Ἡ πεῖρα θέλει, ἡμεῖς νὰ βεβαιώμεθα εἰς τὰς γνώσεις ἡμῶν, περὶ τοῦ ὑπάρξιν τῶν φαγμάτων.

ΠΑΝΤΕΣ εἰσὶν ἐλλεγμένοι, ὡς ἀνωτέρω ἐρρέθη, περὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν ὑπάρξεως, ἐκ μιᾶς γνώσεως ἁπλῆς ὄψεως ἢ ἀμέσου: περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ΘΕΟΥ, δι' ἀποδείξεως καὶ περὶ ἐκείνης τῶν ἄλλων φαγμάτων, δι' αἰσθήματος. Ἐγὼ λέγω ὅτι ἡμεῖς ἔχομεν μίαν γνῶσιν ἄμεσον τῆς ἰδίας ἡμῶν ὑπάρξεως. Εἶναι ἄπο βέβαιον ὅτι ἡμεῖς ὑπάρ-

(1) Scherzi.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ὑπάρχομεν, ὅπως δεν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ παρέχωμεν τινὰ ἔλεγχον, καὶ μήτε αὐτὸ ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ ποιῶμεν. Ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι (1), ἐγὼ διαλογίζομαι, ἐγὼ αἰσθάνομαι ἡδονὰς, ἀλγηδόνα: ἐκ τούτων τῶν φαινομένων, δύναταί τι νὰ εἶναι βεβαιότερον ἢ ἡ ἐμὴ ὕπαρξις; Ἐγὼ διαπορῶ περὶ τῆς ὑπάρξεως πάντων τῶν φαινομένων, ἀλλ' αὐτὴ ἡ διαπόρησις, δεν μὲ πείθει ὅτι ἐγὼ ὑπάρχω; Μὲ συγχωρεῖ ἐκείνη νὰ διαπορῶμαι περὶ τούτου; ἐπειδὴ αὖ ἐγὼ ἰξεύρω ὅτι διαπορῶ, δεν εἶμαι ἐγὼ πεπεισμένος πλειότερον περὶ τῆς ὑπάρξεως ἐμοῦ τοῦ διαπορουντος, ὥσπερ περὶ τούτου τοῦ ἐνθυμήματος τὸ ὁποῖον καλεῖται διαπόρησις; Ἆρα ἡμεῖς ἔχομεν, ἐκ πείρας, μίαν ἄμεσον γνῶσιν, μίαν ἔνδοθεν αἴσθησιν, ἀλλ' ἄπταιστον, τῆς ἡμῶν ὑπάρξεως. Ἑκάστη φαντασία, καὶ αἴσθημα, καὶ λόγος (2), καὶ ἐνθυμήματος, μᾶς βεβαιοῖ περὶ τῆς ἡμῶν ὑπάρξεως: Ἔδω λοιπὸν, ἡμεῖς δεικνύμεθα ὅτι τὸν πλέον ὑψηλὸν βαθμὸν βεβαιότητος ὅπου εἶναι δυνατός.

ΚΕ.

(1) Penso, io ragiono.
(2) E di ragionamento.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς Γνώσεως ὁπῶ ἡμεῖς ἔχομψ τῆς Υ̓πάρξεως τ̃ ΘΕΟΥ̃.

ΕΙ' ηὐ ὁ Θεὸς ὐκ ἐνεκόλαψεν ὐδεμίαν ἰδέαν ἔμφυτον ἑαυτ̃ εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων, ὡμως οὐκ ἀφῆκεν ἑαυτὸν ἀμάρτυρον, χάειν αὐτῶν Πεπλωτισμψ́οι ὡς ὅτοί εἰσι μὲ τὰς δωνάμεις τ̃ ἀντιλαμβάνεσθαι, τ̃ αἰσθάνεσθαι, χὴ τ̃ διαλογίζεσθαι, ὡ̃ ἐν αὐτοῖς μία φανερὰ ἀδικία, ἂν ἀπωδύροντο ὅτι ἐλλείπεσιν ἐλέγχων πρὸς τὸ βεβαιῶσθαι περὶ τῆς ὑπάρξεως τ̃ δημιργ̃ αὐτῶν: ἐπειδὴ δύνανται νὰ τὸν γινώσκωσιν ἐφ' ὅσον τὸς εἶναι ἀναγκαῖον πρὸς τὸ ἐφικνεῖσθαι χὴ τ̃ τέλος διὰ τὸ ὁποῖον ὑπάρχωσι, χὴ τῆς εὐδαιμονίας ἥτις εἶναι τὸ πλέον μέγα τῶν συμφερόντων αὐτῶν. Ἀλλ. εἰ χὴ ἡ ὕπαρξις τ̃ Θεῦ̃ εἶναι μία ἐκείνων τῶν ἀληθειῶν ἥτις ἀνακαλύπτεται δ̓ηολώτατα, πλὴ χρειάζεται νὰ ἐφισῶμψ τὸν νῦν τῶ ἀποδεικνύειν ἐκείνῳ, χὴ νὰ ὀπφέρωμψ τὰς αὐτῆς ἐλέγχως ἔκτινος μέρως ἀναμφισβητήτως τῶν ἡμετέρων γνώσεων: ἄλλως θέλομψ ἦθαι ὡς ταύτης τῆς ἀληθείας ἐν μιᾷ ἀγνοίᾳ ὅπω παχείᾳ, ὥσπερ ὡς τῶν Μαθηματικῶν ἀληθειῶν τῶν πλέον ἐναργῶν ἀλ' ἀγνοεμψ́ων, διὰ τὸ νὰ μὴ ἐπέσησέτις τὸν αὐτ̃ νῦν ἐκείνας.

ΔΙΑ' νὰ δεικνύωμψ ὁμῦ̃, χὴ τῲ ἡμῶν ἱκανότητα τ̃ γινώσκειν μὲ βεβαιότητα ὅτι εἶναι εἷς ΘΕΟ'Σ, χὴ τὸν ξόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἐφικνόμεθα ταύτης τῆς βεβαιότητος

ἀς-

ἀς μὲν ὑπάγωμεν πορρώτερον ἢ εἰς ἡμᾶς αὐτούς. Ἡμεῖς γινώσκομεν ἀμέσως ὅτι ὑπάρχομεν, ὅτι ἐσμὲν πρᾶγμά τι: ὅτι τὸ μὴ ὂν εἶναι παραπλησίως ἐπιδέχεται νὰ προβάλλῃ εἰς ὃν πραγματικόν, ὥσπερ νὰ ἠμπορῇ νὰ εἶναι ἴσον δυσὶ γωνίαις ὀρθαῖς. Ἆρα εἶναι ἐναργείας Μαθηματικῆς ὅτι πρᾶγμά τι ὑπῆρξεν ἐξ ἀϊδίου: ἐπειδὴ παν ἐκεῖνο ὁπου δεν ὑπάρχει ἐξ ἀϊδίου, ἔχει μίαν ἀρχὴν: καὶ παν ἐκεῖνο ὁπου ἤρξατο χρεωστεῖ νὰ προεβλήθη ἔκ τινος πράγματος ὁπου προϋπῆρχε ἐκεῖνο.

ΕΙ'ΝΑΙ τῆς αὐτῆς ἐναργείας, ὅτι παν ὂν ὁπου ἔχει τὴν αὐτου ὕπαρξιν ἐξ ἑνὸς ἄλλου ὄντος, χρεωστεῖ προσέτι νὰ ἔχῃ ἐκ τούτου τοῦ ὄντος πάσας τὰς ποιότητας, πάσας τὰς δυνάμεις τὰς ὁποίας ἐκεῖνο περιέχει ἐν ἑαυτῷ: διότι δεν ἠμπορεῖ νὰ τὰς ἔχῃ ἀλλαχόθεν: Ἆρα ὁ αἰώνιος κρατὼς πάντων τῶν ὄντων, εἶναι προσέτι ὁ κρατὼς πασῶν τῶν δυνάμεων αἵτινες ὑπάρχουσιν. Ἆρα τὸ Ον τὸ αἰώνιον εἶναι κραταιότερον πάντων τῶν ἄλλων ὄντων.

ΠΡΟΣ τούτοις ἡμεῖς διϊσχνούμεθα ἐν ἡμῖν τὰς δυνάμεις τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ τοῦ γινώσκειν: Ἆρα εἶναι ἐν Ον ὅπου ὑπάρχει ἐξ ἀϊδίου. Χρειάζεται ἢ νὰ ὁμολογῶμεν τοῦτο, ἢ νὰ λέγωμεν, ὅτι ἓν εἰς χρόνος, καθ' ὃν δὲν ἓν ὄν: Πρόπασις ἀδυνάτος. Δεν ἤθελεν ἦναι λοιπὸν ποτὲ γνῶσις: ἐπειδὴ εἶναι ἁπλῶς ἀδύνατον, ἐν πρᾶγμα τυφλὸν, ἄνευ ἀντιλήψεως, ἄνευ γνώσεως, νὰ προβάλλῃ ἐν ὂν νοερὸν, ὥσπερ εἶναι ἀδύνατον, ἓν ξίγωνον νὰ ἀποτελῇ ξ εἰς γωνίας μείζονας δύο ὀρθῶν.

ΟΥ'ΤΩΣ ἡμεῖς διαστοχαζόμενοι περὶ ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἐννοοῦμεθα ἀμέσως ἐν ἑαυτοῖς, ἐφικνούμεθα τῆς γνώσεως ταύτης τῆς ἀληθείας βεβαίου καὶ ἀναμφιβόλου, Εἶ-

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ναι τὸ Ὄν Αἰώνιον, Κραταιότατον καὶ ἀπείρως Νοῦν
Καὶ ὁ διαφέρει μὲ τί ὄνομα ἐκεῖνο καλεῖται, ἢ μ
ἐκεῖνο τὸ ΘΕΟΥ, ἢ ἄλλα τινός. Ἀρκεῖ νὰ εἶναι
ἐκείνα ὕπαρξις βέβαιος, καὶ διὰ τὸ διασκέπτεσθαι τῶ
τῆς ἐκείνα ἰδέας, νὰ δυώνται νὰ ὑπερέρωνται πᾶσα
αἱ ἰδιότητες αἵτινες πρέπει νὰ τὸ ὑπονέμωνται.

Ἐκ τῶν ἤδη ῥηθέντων, φαίνεται ὅτι ἡ ὕπαρξις τ
ΘΕΟΥ μᾶς εἶναι βεβαιοτέρα τῆς ὑπάρξεως τῶν πραγ
μάτων τὴν ὁποίαν αἱ αἰσθήσεις δὲν μᾶς ἀνακαλύ
μέσως. Ἐγὼ ἔτι προσθέτω ὅτι ἡμεῖς ἐσμὲν πλέον π
πληροφορημένοι περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ ἢ περὶ τ
ὑπάρξεως ὁτινοσοῦν ἐξωθεν πραγμάτος. Ὅταν ἐγὼ λέ
γω πεπληροφορημένοι, ἐγὼ ὁμιλῶ περὶ μιᾶς πλη
ροφορείας τῆς ὁποίας ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐλλεί
πωμεν, ὅσῳ ἡμεῖς ζητοῦμεν τὰς ἐλέγχους μὲ τὴν α
τὴν ὀπμέλειαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐρευνῶμεν πολλὰς ἀλ
λας ἀληθείας.

Τί εἶναι τοῦτο τὸ Ὄν ὅπερ ὑπάρχει ἐξ αἰδίου; Η
μεῖς δὲν ἐξερίσκομεν, καὶ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ διαλαμβάνω
μεν εἰ μὴ δύο μόνα Ὄντων: τὰ μὲν εἰσὶν ἁπλῶς ὕλ
καὶ ἄμοιρα πάσης αἰσθήσεως, πάσης ἀντιλήψεως: τ
δὲ ἔχουσιν αἴσθησιν καὶ ἀντίληψιν: ἡμεῖς ὀνομάζομ
ἑαυτὸς ἐν ταύτῃ τῇ συμμορίᾳ Ὄντων. Ἐγώ, εἰς τ
ξῆς, θέλω καλῇ ταῦτα τὰ δύο μόνα Ὄντων, ‘Ὄντα
ἐνθυμούμενα’, καὶ ‘Ὄντα μὴ ἐνθυμούμενα. Οὗτοι
ὅροι εἰσὶν οἰκειότεροι τῷ παρόντος σκοπῷ μου ἢ ἐκεῖν
‘Ὄντων ὑλικῶν,’ καὶ ‘Ὄντων ἀύλων.’

Ἐγὼ λοιπὸν λέγω ὅτι τὸ αἰώνιον Ὄν εἶναι ἀνάγ
καίως ἓν ‘Ὂν ἐνθυμούμενον’: ἐπειδὴ εἶναι φανερῶς ἀδύ
νατον νὰ ὑπολαμβάνῃ τις, ὅτι ὕλη, ἥτις εἶν
‘μὴ ἐνθυμουμένη,’ νὰ προβάλλῃ ἓν Ὄν ἐνθυμούμενον

ὥσπερ

ὥστερ εἶναι ἀδυνατον νὰ καταλαμβάνητις ὅτι τὸ ὄδεν ἠμπορεῖ νὰ δίδῃ τινὶ ὕπαρξιν τῇ ὕλῃ. Ἡ ὕλη δεν μελεῖ ἐν ἑαυτῇ τοσοῦτον τινὶ δυνάμιν τὰ προβάλλειν τι: ἐπειδὴ, καθότι δεν ὅτι μία μερὶς ὕλης ὑπάρχει ἐξ ἀϊδίου, καὶ πάντα τὰ αὐτῆς μέρη εἰσὶν ἐν μιᾷ τελείᾳ ἠρεμήσει, ἂν δεν εἶναι τοπαράπαν ἄλλο Ὄν ἐν τῇ φύσει, ταῦτα τὰ μέρη θέλουσι μεῖνῃ ἐν ταύτῃ τῇ στάσει, πάντοτε ἐν μιᾷ ἠρεμήσει αἰωνίῳ, ἐν μιᾷ ἀπραξίᾳ (1) ὁλοτελεῖ: ἐπειδὴ, καθ' ἑαυτὰ, μᾶς εἶναι ἀδυνατον νὰ τὰ καταλαμβάνωμεν νὰ δυνῶνται ποτὲ, μήτε νὰ δίδωσιν ἑαυτοῖς τινὶ κίνησιν, μήτε νὰ προβάλλωσί τι. Ἄρα ἀφ' ὅ ἡ ὕλη δεν ἠμπορεῖ νὰ προβάλλῃ τι ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἰχύος, μήτε μηδεμίαν κίνησιν, ἀνάγκη εἶναι, ἡ αὕτη ἡ κίνησις νὰ τῆς εἶναι αἰώνιος, ἢ εἰ Ὄν ἰσχυρώτερον νὰ ἐνετύπωσεν ἐκείνῳ αὐτῇ. Ἀλλ' ἔτι ὅτε ὑπετίθετο ἡ κίνησις νὰ τῆς εἶναι αἰωνίως ἐσιώδης, πλὴν θέλει ἦθαι πάντοτε ἀδυνατον ἡ ὕλη, αὕτη ἡ ὕλη, αὕτη ἡ κίνησις, αἱ ὁποῖαι δεν ἐνθυμοῦνται τὸ παράπαν νὰ προβάλλωσι ποτὲ τὸ ἐνθύμημα. Δεν εἶναι ἥττον ἀνώτερον τῆς ἱκανότητος τῆς ὕλης καὶ τῆς κινήσεως νὰ προβάλλωσι τινὶ γνῶσιν, ἢ εἶναι ἀνώτερον τῆς ἰχύος τοῦ μὴ ὄντος, νὰ δίδῃ τινὶ ὕπαρξιν τῇ ὕλῃ. Δίελε τινὶ ὕλην εἰς ὅσα μέρη θελήσεις: δὸς ἐκείνῃ τὰς κινήσεις καὶ τὰς μορφὰς ὁπὸ σὲ ἀρέσει, αὕτη δεν θέλει ἐνεργῇ ἄλλως ὅπὶ τὰ σώματα, τῶν ὁποίων τὸ πάχος εἶναι ἀνάλογον πρὸς ἐκείνῳ, ἢ αὕτη ἐποίει πρότερον. Τὰ πλέον μικρὰ μέρη τῶν σωμάτων ξίβονται, ὠθοῦνται, αὐθίσανται πρὸς ἄλληλα, ὅπόσης τοῖς πλέον μεγάλοις: καὶ τοῦτο εἶναι παῦ ἐκεῖνο ὁπὸ ταῦτα δυνάσται νὰ ποιῶσιν.

Ἄρα

(1) In una inazione intiera:

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Ἄρα, αὖ δὲν ὑπῆρχεν ὕδωρ Ὄν αἰώνιον, ἡ ὕλη δὲν ἤθελε ποτὲ ἄρχηται νὰ ὑπάρχῃ: Ἄρα, αὖ ἡ ὕλη δὲν αἰώνιος, ἀλλ' ἄμοιρος κινήσεως, ἡ κίνησις δὲν ἤθελε ποτὲ ἠμπορῇ νὰ ἄρχηται: Ἄρα, αὖ δὲν ὑπῆρχεν ἄλλο Ὄν αἰώνιον ἢ ἡ ὕλη, ἔτι ὅτε ἐκείνη ἦτο κεκινημένη ἀϊδίως, δὲν ἤθελεν ἠμπορῇ ποτε νὰ ὑπάρχῃ ἐνθύμημα: ἐπειδὴ ἡ ὕλη, ὑποτιθέθω μὴ ἦτο αὖθ' ἀρχῆς κινήσεως δὲν ἠμπορεῖ νὰ δεχαλαμβάνηται νὰ φθονλείῃ φροκατακτικῶς ἐν ἑαυτῇ τὼ αἴθησιν, τὼ ἀντίληψιν, τὼ γνῶσιν: ἐπειδὴ, αὖ ἦτο δυνατὸν νὰ δεχαλαμβάνηται κ' ἔτι τὸν ξόπον, τότε ἡ γνῶσις, ἡ αἴθησις, καὶ ἡ ἀντίληψις ἤθελον ἦθαι ἰδιότητες αἰωνίως ἀχώρισοι ἀπ' ἐκείνης ἀπ' ἐκείνης, λέγω, κ' ἀφ' ἑκάστε τῶν μερῶν αὐτῆς. Τὸ φρῶτον παύτων τῶν ὄντων, ὁ, τιδὲν τοῦτο εἶναι, τὸ Ὄν τὸ αἰώνιον, ἄρα εἶναι μία ὑπόστασις ἐνθυμηματική: τοῦτο εἶναι φρὸ παύτων τῶν ἄλλων ὄντων: ἄρα φθονλείει ἑαυτῷ, τὰλάχιστον, πάσας τὰς τελειότητας αἵτινες δύνανται νὰ εἶναι ἐν τῷ εἱρμῷ. Ἄρα ἡ ὕλη δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι τὸ φρῶτον αἰώνιον Ὄν.

Τῆς ἀναγκαίας ὑπάρξεως ἐνὸς Πνεύματος αἰωνίου ὕπως ἀποδεδειγμένης, θέλει ἦθαι εὔκολον νὰ ἐφικνῆται τις τῆς γνώσεως τοῦ ΘΕΟΥ: ἐκ ταύτης θέλει ἀκολουθῇ ὅτι παύτα τὰ νοητὰ Ὄντα, τὰ ὁποῖα ἤρξαντο νὰ ὑπάρχωσιν, ἐξαρτῶνται ἐκείνε, κ' ὅτι παῦτα δὲν ἔχεσιν ἄλλας δυνάμεις, μήτε φρὸς τὸ γινώσκειν, μήτε φρὸς πράττειν, ἢ ἐκείνας τὰς ὁποίας ἔτος ἔδωκεν αὐτοῖς: Ἔτι θέλει ἐξ ἐκείνης ἀκολουθῇ, ὅτι, αὖ ἐκεῖνος ἔκτισε τὰ νοητὰ Ὄντα, ἔδωκε φροσέτι τὸ εἶναι τοῖς μέρεσι τοῦ ὅλου ἀξιοσκέπτοις τότε τοῦ Παντός. Ἀρχαὶ γόνιμοι δι' τῶν ὁποίων θέλει παγιῶται τὸ ἐκείνε Παύσοφον, τὸ ἐκείνε Παντοδυνάμον, κ' τὸ ἐκείνε Προνοητικὸν, ἰδιώ-

μαται

μικτὸν ἐκ τῶν ὁποίων, δι' ἀναγκαίων ἀκολουθιῶν, θέλει
συμφέρωνται αἱ ἄλλαι τελειότητες ἐκείνης.

Ακαδημία Αθηνών Academy of Athens

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Περὶ τῆς Γνώσεως ὅπερ ἡμεῖς ἔχομεν τῆς ὑπάρξεως τῶν ἄλλων πραγμάτων.

ΗΜΕΙΣ εἴμεθα ἐλλεγμένοι φρενῶν περὶ τῆς ὑπάρξεως
ἡμῶν διὰ γνώσεως ἀμέσου: περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ
ΘΕΟΥ δι' ἀποδείξεως: ἀλλ' ἐκείνη τῶν ἄλλων πραγμά-
των δὲν μᾶς εἶναι γνωρίμη εἰ μὴ δι' αἰσθήματος: ἐπει-
δὴ ἐκτὸς τῆς ὑπάρξεως τοῦ ΘΕΟΥ, ὅτις ἀπεδείχθη
ἀναγκαία, ὑποτεθείσης τῆς ἡμετέρας ὑπάρξεως, ἡμεῖς
δὲν ἔχομεν ἀδεμίαν ἀκολουθίαν μήτε ἐκ τῆς ὑπάρξεως
τοῦ πράγματός τινος ἰδίου εἰς τὸ ὕπαρξιν ἑνὸς ἄλλου, μή-
τε ἐκ τῶν ἰδεῶν ἡμῶν εἰς τὸ ὕπαρξιν τῶν πραγμάτων
ὁποῖα ἐκεῖναι παριστῶσι: Δὲν ἠθέλομεν ἀποδεικνύ-
σει καλλιον ἡ ὕπαρξις ἑνὸς πράγματος ἐκ τῆς αὐτοῦ
ἰδέας, ἢ ἠθέλομεν ἀποδεικνύσται ἡ ὕπαρξις ἑνὸς ἀνθρώ-
που ἐκ τῆς αὐτοῦ εἰκόνος, ἢ ἡ ἀλήθεια μιᾶς ἱστορίας ἐκ
τῶν ῥημάτων (1) ἑνὸς ὀνείρου.

ΑΛΛΑ ἐκ μόνης τῆς κατ' ἐνέργειαν ἀποδοχῆς (2)
τῶν ἰδεῶν αἵτινες μᾶς ἔρχονται ἔξωθεν, ἡμεῖς ἐσμὲν
βέβαιοι περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν πραγμάτων τὰ ὁ-
ποῖα αὐτὰς προβάλλουσιν: ἐπειδὴ ἴσως ἀγνοοῦμεν ἡμεῖς
ἕνα τόπον παύτης τῆς ἀποδοχῆς ἰδεῶν, ἢ ἴσως δὲν γί-

νεται

(1) Vaneggiamenti.
(2) Attual ricevimento.

νεται ἀδιάκριτος ἐπίσκεψις (1) περὶ ταύτης. Ἀλλ' ε
ὃν ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν τὸ ' πῶς ', εἴτε τὸ ἀφίνομεν χα
νὰ ἐφισῶμεν τὸν νοῦν ἐκείνῳ, τοῦτο δὲν μειοῖ ἀδὲν μ
τλὴν βεβαιότητα τῆς αἰσθήσεων, μήτε τὸ πραγματικὸν
ἰδεῶν ἐκείνων.

Ε'ΓΩ' ὅμως ὁμολογῶ, ὅτι αὕτη ἡ γνῶσις ὁπὸ ἡμ
ἔχομεν ἐξ αἰσθήματος, δὲν εἶναι ὅπως βέβαιος ὡσ
ἐκείνη ὁπὸ ἡμεῖς ἔχομεν ἐξ ἁπλῆς ὄψεως, καὶ ἐξ ἀ
δείξεως: Πλὴν αὕτη εἶναι ἀξία τοῦ ὀνόματος γνώσεω
αἱ τὰ ὄργανα ἡμῶν, τὰ ὁποῖα ἐγὼ ὑποθέτω νὰ μ
εἶναι τεταραγμένα, μᾶς διδάσκουσι, διὰ μιᾶς αὐτιλή
φυσικῆς καὶ ὀρθῶς τεταγμένης. Ἀλλὰ πρὸς τῇ μαρ
είᾳ τῆς αἰσθήσεων ἡμῶν, αἵτινες μᾶς βεβαιοῦσι,
τὸν τρόπον τὸν πλέον ἰσχυρὸν, περὶ τῆς πιστότητος
τῆς εἰλικρινείας τῆς ἀπαγγελιῶν αὐτῶν, ἡμεῖς ἔχο
ἄλλα τεκμήρια, τὰ ὁποῖα συντρέχουσιν εἰς τὸ καθι
ναι βεβαίως τὰς ἐκείνων μαρτυρίας.

Α. ΕΙ'ΝΑΙ βέβαιον ὅτι αἱ αἰσθηταὶ ἰδέαι προβάλ
ται ὑπ' ἡμῖν δι' αἰτιῶν ἔξωθεν, καὶ αἵτινες πλήτ
τὰς ἡμῶν αἰσθήσεις: τοῦτο εἶναι ὅπως ἀληθὲς, ὁπὸ ἐ
νοι, οἵτινες εἰσὶν ἐσφαλμένοι μιᾶς αἰσθήσεως, δὲν
πορῶσι πλέον νὰ ἀποκτῶσι τὰς ἰδέας ταύτης τῆς α
σεως: Οὐδὲν ἄλλο μέσον ἠμπορεῖ πλέον νὰ τὰς εἰ
γῇ εἰς ἐκείνους: πᾶσα διάβασις εἶναι αὐταῖς κεκλ
μένη.

Β. Σ'ΤΧΝΑ' ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀποφύγω
τὰς ἰδέας φαντασμάτων τινῶν. Ἐγὼ ἠμπορῶ, ὡς ἔ
σκειμαι, καὶ μὲ κεκλεισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς, νὰ ἀνα
λέσω εἰς τὸ πνεῦμά μου τὴν ἰδέαν τοῦ Ἡλίου, τὴν ὁποί
ποτε

(1) Riflessione.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

φορομένα αἰσθήματα εἶχον ἀφήσῃ εἰς ἐκεῖνο: ἀλλ' ὅ'ταν ἐγὼ βλέπω τὸ Ἄστρον, αὐτὸ ἐντυποῖ ἀναγκαίως μίαν ἰδέαν ἐν ἐμοί. Ἄρα εἶναι μία διαφορὰ ὁλοχερὴς μεταξὺ τῶν ἰδεῶν ὅπου διασώζει ἡ μνήμη, καὶ ταῖς ὁποίαις ἐγὼ ἠμπορῶ νὰ χαῖρωμαι καὶ τὸ δοκεῖν ἐμοί, καὶ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν ἔξωθεν ὑποκειμένων, βιάζονται ἑαυταῖς μίαν διάβασιν καὶ μίαν εἴσοδον ἐν ἐμοὶ καὶ ἀπὸ ἐμέ.

Γ. Πρόσθες, ὅτι πολλὰ αἰσθήματα φροβάλλονται μετ' ἀλγηδόνος, εἰ καὶ ἡ ἐκείνων μνήμη δὲν τοῦ φέρνει δὲν ἀλγεινόν. Μία αἴσθησις ἀλγεινὴ ἐπαύσεως (1), ἀναπολημένη εἰς τὴν μνήμην, δὲν βασανίζει πλέον. Ἀλλὰ αὐ ταῦτα τὰ αἰσθήματα ἀλγηδόνος δειμείας, χωρὶς νὰ φροβάλλωνται ἐκ τινος αἰτίας φραγματικῆς, δὲν ἦσαν εἰ μὴ φαντάσματα τὰ ὁποῖα ἔρχονται νὰ παράτπωσι τὴν ψυχὴν, καὶ νὰ παίζωσιν εἰς αὐτὴν: ἢ ταῦτα δὲποτε ἐλυμαίνοντο (2), ἢ ἐλυμαίνοντο ἐμμόνως καὶ ἐν τῷ αὐτῷ βαθμῷ, ὁσάκις διανοεῖταί τις περὶ ἐκείνων.

Δ. Ἐν πολλαῖς ἀφορμαῖς, ἐκεῖνο ὁπου μαρτυρεῖ μίαν αἴσθησις, δικαιοῦται, καὶ πληρέστατα βεβαιοῦται ἀπὸ τῆς μαρτυρίας τῶν ἄλλων αἰσθήσεων. Ἐκεῖνος ὁπου ὑποπτεύει καὶ τὸν ἀπατᾷ ἡ ἐκείνη ὄψις, ὅταν αὐτὴ τὸ δεικνύῃ πῦρ, θέλει ἀφανίσῃ τὰς διαπορήσεις αὐτῆς, ἐὰν ἐγγύτερον πλησιάσῃ ἐκείνῳ, καὶ ἐὰν θερμανθῇ τὴν ἀφήν. Μάθημα βραχύ, τὸ ὁποῖον θέλει τὸν ἐλέγχῃ, ὅτι τὸ πῦρ δὲν εἶναι μία ἁπλῆ ἰδέα, οὐ ἁπλοῦν φάντασμα.

Ἐάν, μὴ τὰ ἤδη ῥηθέντα, ἔτι διϊσχυρίζεται τις ὅπως σκεπτικὸς ὁπου νὰ ἀπιστῇ τῇ μαρτυρίᾳ τῶν αἰσθήσεων αὐτῶν, ὁπου νὰ διαπορῇ περὶ τῆς ὑπάρξεως πάντων τῶν φαν-

μά-

(1) Scottatura. (2) Incommoderebbero.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

μάτων, καὶ νὰ φαντάζηται ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ γινώσκ-
ται ἀδὲ ἀὐτῶν, καὶ ὅτι πάντα εἰσὶ λήρησις: ἂς ὑπο-
ρώτω ὅτι εἰς ἄνθρωπος ἔξυπνος τὸ ἀποκρίνεται, ὅτι
βεβαιότης ὅπερ ἡμεῖς ἔχομεν ἐκ τῶν αἰσθήσεων. εἶναι
τόσῳ μεγάλη, ὅσον ἡ φύσις ἡμῶν δύναται νὰ τὸ συγ-
χωρήσῃ, καὶ ὅσον ἡ κατάστασις ἡμῶν τὸ ἀπαιτεῖ: ὅτι τὰ
ὄργανα ἡμῶν δὲν εἰσὶ παραπλησμένα, μήτε τῇ ὑπερμε-
γέθει ἐκπάσει πάντων τῶν Ὄντων, μήτε μικρῷ καταλεί-
ψει πάντων τῶν πραγμάτων, ἵνα νὰ εἶναι σαφὴς καὶ
ἄμοιρος πάσης ἀμφιβολίας: ὅτι κατεσχηματισμένα (1)
ταῖς χρείαις ἡμῶν ταῖς ὑπὸ τῆς γῆς, μᾶς δεικνύσι μὲ
πιστότητος, σημειώνοντα ἡμῖν εἰλικρινῶς ἐκεῖνα ὅπερ μᾶς
εἶναι ἐπωφελῆ ἢ βλαβερὰ καὶ τὸ σῶμα. Ὅπερ εἶδε
ὁ ἡμέτερος νυσταλέος (2) ἰχυρογνωμονῇ, ἂς δοκιμάσ-
τω καθ' αὐτὸν τῆς φλογός: ἡ ἀλγηδὼν θέλει τὸν ἐξυπνί-
σῃ. Ἐὰν ὑποπτεύῃ ἡ φλὸξ νὰ ὑπάρχῃ ἔξω ἐκείνου
θέλει αὐτὸν ἐκφύγῃ, καὶ τοῦτο ἀρκεῖ. Ἐπειδὴ δὲν
δύναται νὰ ὀπτθυμῇ κανόνας τῶν πράξεων αὐτοῦ, βε-
βαιοτέρους ἢ τὰς αὐτοῦ πράξεις ἐκείνας αὐτάς: Ἄρα
γνῶσις ἡ λαμβανομένη ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων, εἶναι τόσον
βέβαιος ὅσον ἠμπορεῖ τις νὰ τὸν ὀπτθυμῇ: Αὔτη εἶναι
τόσον βέβαιος, ὅσον ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ ἀλγηδὼν, τουτέστι
ὅσον ἡ δυτυχία ἡμῶν, καὶ ἡ δυσυχία ἡμῶν, τὰ μό-
να πράγματα, τῶν ὁποίων ἡ γνῶσις καὶ ἡ ὕπαρξις δὲν
φέρουσιν ἡμῖν.

Οὕτως ἡμεῖς ἐσμὲν βέβαιοι, ὅτι ὅταν αἱ αἰσθήσεις
ἡμῶν εἰσάγωσιν ἰδέαν τινὰ εἰς τὸ ἡμῶν πνεῦμα, ὑπάρ-
χει ἐν ἐκείνῃ τῇ αὐτῇ στιγμῇ πρᾶγμά τι ὑπάρχον ἔξω
ἡμῶν: ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἠμπορῶμεν νὰ ἔχωμεν μίαν τοιαύ-
την

τὴν

(1) Conformati. (2) Dormitator, delirans.

πλὴν βεβαιότητα, εἰ μὴ καθ' ὅσον αἱ αἰσθήσεις ἡμῶν κινοῦνται ἐνεργείᾳ τινὸς ὑποκειμένου: δίκτι, τὸ νὰ εἶδον ἐγὼ τρὸ μικρὸν ἕνα ἄνθρωπον, δὲν ποιεῖ νὰ ἀκολουθῇ ἐκ τούτου ὅτι ἐκεῖνος ὑπάρχει ἐν ἐκείνῃ τῇ στιγμῇ ἀκριβῶς. Ἔτι ἐγὼ ὑπομένω ἐκ τῶν τεθεισῶν ἀρχῶν, ὅτι τὰ πράγματα τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἔπληξαν τὰς ἡμῶν αἰσθήσεις, ἄλλοτε ἐκεῖνα ὑπῆρξαν. Ἡμεῖς ἐσμὲν βέβαιοι περὶ ταύτης τῆς ὑπάρξεως τῆς παρελθούσης, ἐφ' ὅσον χρόνον ἡμεῖς ἔχομεν μίαν ἀσφαλῆ μνήμην ἐκείνης.

Ἐγὼ βαίνω τώρα εἰς τὴν ὕπαρξιν τῶν συλλογισμάτων. Ἡ ἀποκάλυψις μᾶς βεβαιοῖ περὶ τῆς ἐκείνων ὑπάρξεως, καὶ ὁ λογισμὸς δογματίζει νὰ μὴν εἶναι αὐτὰ μήτε ἀδύνατος, μήτε ἐναντία τῇ ὁμοιοαληθείᾳ. Ἐὰν ἀρξώμεθα ἐξ ἡμῶν, καὶ καταβῶμεν διὰ βαθμῶν ἀνεπαισθήτων, ἐκ τῶν ζώων τῶν λεγομένων 'Ἀνθρώπων', καὶ πάντων τῶν ζώων τῶν λεγομένων 'Θηρίων', καὶ ἐκ τῶν πλέον ἀτελῶν περὶ τούτοις, διὰ πάντων τῶν φυτικῶν: καὶ ἐκ τούτων, διὰ τῶν σωμάτων τῶν ἤττον ὀργανισμένων, ἕως εἰς τὰ πλέον ἀτελῆ: ἡμεῖς θέλομεν εὕρῃ παντοχοῦ μίαν κατάβασιν (1) ἀνεπαίσθητον. Τώρα ὅταν ἐγὼ λαμβάνω ἐν νῷ τὴν ἄπειρον δύναμιν καὶ Δημιουργὸν τῶν ἁπάντων, φαίνεταί μοι ὅτι εἶναι ἐν τῇ ἁρμοσίᾳ (2), καὶ σύμφωνα τῆς ἀξιοπρεποῦς (3) Ἀρμονίας τοῦ παντὸς, καὶ ἄξιον τῆς ἀγαθότητος τοῦ ἐκείνου Ἀρχιτέκτονος, ὅτι καθὼς αὐτὸς δὲν ἄφησεν οὐδὲν κενὸν ἐν τῷ σωματικῷ κόσμῳ, ὅπος προσέτι ἔκτισεν Ὄντα, τὰ ὁποῖα, διὰ βαθμῶν ἀνεπαισθήτων, αἴρονται ἀφ' ἡμῶν ἕως εἰς τὰς ἀπείρους ἐκείνας τελειότητας. Ἐν ταύτῃ τῇ

τάσει.

(1) Discesa, calata. (2) Convenienza.
(3) Maestosa.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ὑποθέσει, καθὼς ὑπάρχει ἀπείρως μεῖζον ἔπαρμα (1) ἐξ ἡμῶν ἕως εἰς τὸν ΘΕΟΝ, ἡ κατάβασις ἐξ ἡμῶν ἕως εἰς τὸ πλέον ταπεινὸν σάσιν τῆς Ὑπάρξεως, ἤθελε ἀκολουθῇ ἐντεῦθεν ὅτι ὑπάρχουσι πλείονα εἴδη κτισμάτων ἀνωτέρων, ἢ κατώτερων ἡμῶν. Νὰ δογματίζῃ τι περὶ τῆς ἐκείνων φύσεως, ἢ νὰ διατάττῃ (2) τὰ ἐκείνων εἴδη, εἶναι ὑπὲρ ἡμᾶς. Αἱ αἰσθήσεις ἡμῶν τοῦτο, μᾶς εἶναι ἄχρηστοι, καὶ ἡ ἰδέα ὅπερ ἡμεῖς ἔχομεν ἐκείνων, ἥτις ἀποδεικνύει τὸ ὕπαρξιν τὸ Αἰωνίου Ὄντος, δὲν παρέχει πλείονα ἔλεγχον ὅτι ταῦτα ὑπάρχουσιν, ἢ αἱ ἰδέαι τῶν 'Κενταύρων' ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὰ Ὄντα, τὰ ὁποῖα ἐκεῖναι παριστῶσιν, ἀληθῶς ὑπάρχουσιν.

Ἐκ τῶν ἤδη ῥηθέντων ἐν τόπῳ τῷ Κεφαλαίῳ καὶ κ τοῖς προηγουμένοις, εἶναι σαφὲς ὅτι ὑπάρχουσι προπάσεις δύο εἰδῶν. Αἱ μὲν βεβαιοῦσιν ἢ ἀρνοῦνται ὅτι αἱ ἰδέαι ἡμῶν παριστῶσι πράγματα ἔξω ἡμῶν, οἵτινές εἰσιν 'Ἄγγελοι: οὐκ εἰσὶ Κένταυροι τὸ παράπαν'. Ἡ γνῶσις ὅπερ ἡμεῖς ἔχομεν τόπων τῶν προπάσεων δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ, ἐν μοίρᾳ ὑποκειμένῳ, εἰ μὴ πράγματα ἴδια, δὲν ἠμπορῦμεν νὰ τὸν ἀποκτῶμεν εἰ μὴ διὰ τῶν αἰσθήσεων: ἐπειδὴ, πλὴν τοῦ ΘΕΟΥ, δὲν ἠμπορῦμεν νὰ γνώσκωμεν οὐδὲν ἐξωτερικὸν εἰ μὴ διὰ τῶν αἰσθήσεων. Αἱ δὲ ἐκφέρουσι τὰς ἀναφορὰς τῶν ἀπεσπασμένων ἰδεῶν ἡμῶν καὶ τὴν ἕνωσιν ἐν ᾗ ἐκεῖναι εἰσι μεταξὺ ἀλλήλων. Αὗται αἱ προπάσεις δύνανται νὰ εἶναι καθολικαὶ καὶ βέβαιοι. Ἀφ' οὗ ἐγὼ ἔχω, τῶν δ. χάριν, τὰς ἰδέας τοῦ ΘΕΟΥ καὶ ἐμαυτοῦ, τὸ φόβου καὶ τῆς ὑπακοῆς, ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐπέχω ἐμαυτὸν τοῦ συγκαταθέσθαι πα

τῇ

(1) Elevazione. (2) Ordinare, fissare, regolare.

τὴν τὴ προτάσει, 'ἐγὼ χρεωστῶ νὰ φοβῶμαι τὸν Θεὸν καὶ νὰ ὑπακούω αὐτῷ'. Καὶ ἐγὼ ἰξεύρω ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ἐγὼ, δι' ἀποσπασμοῦ, ἀφῃρέχλεισα ἐν ἐκείνῳ τῷ εἴδει Ὄντων, τῶν ὁποίων ἐγὼ εἰμαι ἓν ὑποκείμενον ἴδιον, ὁποίοις ἐμοὶ, θέλει συγκατατεθῆναι ἐκείνη, δι' ἣν ὁποῦ δοκιμάζονται ἀφ' αὐτῆς. Ἀλλ' ὁποσονοῦν βέβαιος εἶναι αὕτη ἡ συγκατάθεσις, δὲν θέλει ποτὲ παρέχῃ ἔλεγχον τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ἀνθρωπίνου γένους.

Ἐν ταῖς προτάσεσι τοῦ πρώτου εἴδους, ἡ γνῶσις ἡμῶν γεννᾶται ἐκ τῶν ἰδεῶν τὰς ὁποίας ἐν ἐμοὶ ἤγειρεν τὰ ἔξωθεν ὑποκείμενα. Ἐν ἐκείναις τοῦ δευτέρου εἴδους, αὕτη γεννᾶται ἐκ τῆς ἐμῆς φιλοπονίας ὅτι τὰς ἐνδόθεν μου ἰδέας. Εἶναι τινῶν τῶν ἐχάτων ὀνομάζονται 'Ἀλήθειαι αἰώνιοι': ἀλλ' αὗται εἶσι πᾶσαι ἄξιαι τοῦ ὀνόματος. Οὐχ ὅτι αὗται εἶσι πᾶσαι ἢ σῶμα τῶν, ἐγκεκολαμμένοι εἰς τὸ πνεῦμα, ἢ ὅτι ἐν τῷ αὐταὶ ἐμορφώθησαν εἰς προτάσεις, πρὶν αὐ ἡμεῖς ἀπεκτήσαμεν τὰς ἰδέας αἵτινες τὰς σωθέτουσι, ἢ πρὶν αὐ μάθομεν τὰς ἀναφορὰς τούτων τῶν ἰδεῶν: ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον, εἷς ἄνθρωπος, πεπλουτισμένος μὲ δυνάμεις ἢ μὲ ἰδέας ὁποῦ ἡμεῖς ἔχομεν, νὰ μὴ γινώσκῃ μάχως τὴν ἀλήθειαν τούτων τῶν προτάσεων, δι' ἃς ὁποῦ σκοπήσεται περὶ τῶν ἑαυτοῦ ἰδεῶν. Ἐπειδὴ, ὑποτεθέντων τῶν ὀνομάτων νὰ σημαίνωσι πάντοτε τὰς αὐτὰς ἰδέας, ἢ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν νὰ ἔχωσιν ὁπωσοῦν τὴν αὐτὴν ἀναφορὰν πρὸς ἀλλήλας, εἶναι ἐναργὲς, ὅτι προτάσεις, μεμορφωμέναι ὁπὸ ἀληθειῶν ἀποσπασμάτων, αἵτινές εἶναι ἄπαξ ἀληθιναὶ, χρεωστοῦσι νὰ εἶναι ἐξ ἀνάγκης 'Ἀλήθειαι αἰώνιοι'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Περὶ τῶν μέσων τὸ αὐξάνειν τὰς Γνώσεις ἡμῶν.

Οἱ Σχολασικοὶ ὁρόντες ἐγκεκολαμμένας ἢ ἐμπεφυκυίας τῇ ψυχῇ αὐτῶν, προπάσεις τινὰς, αἱ ὁποῖαι ἔλειχον ὡς τυχῶς τὰς ἀρχὰς πασῶν τῶν γνώσεων ἡμῶν: ἤρξαντο πάσας τὰς αὐτῶν πραγματείας ἐκ τιθέναι μίαν, ἢ δύο, ἢ πλείονας τύπων τῶν προπάσεων τὰς ὁποίας ὅτοι ἐκάλων Ἀξιώματα: Θεμέλια στερεὰ καὶ ἄσειστα, ἐφ' οἷς ἐκεῖνοι ἤγειρον καὶ ᾠκοδόμων παῦ τὸ σύστημα αὐτῶν.

Ἐκεῖνο ἐπὸ συνετέλεσεν εἰς τὴν χρῆσιν τότε ἢ πρᾶξιν (1), ὡς ἀναμφιβόλως αἱ θαυμάσιαι ὁπτυχίαι τὰ ὁποίας φαίνεται τὸ νὰ ἔχῃ ἐν τοῖς Μαθηματικοῖς ἐν ἐκείναις ταῖς ὁπτήμαις, αἷς ὐδεμία ἄλλη δυνάτα νὰ παραβάλληται μήτε ὡς πρὸς τὴν βεβαιότητα, μήτ ὡς πρὸς τὴν ἐναργειαν: Ἀλλὰ, μετ' ὁπτάσεως ὀλίγης θέλει ὁπγνωσθῇ ῥᾴκόλως, ὅτι τὰ Μαθηματικὰ δι ὀφείλουσι τῇ γονιμότητι τῶν τῶν ἀρχῶν τὰς μεγάλας αὐτῶν ὁπδόσεις, καὶ τὴν πραγματικὴν γνῶσιν τῶν ὁποίων ὐδεὶς ἀμφισβητεῖ ἐκείνοις. Αὗται χρεωστοῦσι ταύτην τὴν σαφέσι καὶ ἀκριβέσιν ἰδέαις τὰς ὁποίας ἡμεῖς ἔχομεν περὶ τῶν ὑποκειμένων αὐτῶν, καὶ καθότι ἀνακαλύπτονται ἀμέσως αἱ πλέον ἁπλαῖ ἐκείνων ἀναφοραὶ ἢ ἰσότητος ἢ ἀνισότητος, καὶ διὰ τῶν τῶν ἀναφορῶν, αἱ ἄλλαι ἐκεί-

(1) Che diè corso a questa pratica.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἐκείνων ἀναφοραὶ αἱ πλέον σωφέροι: Ἆρα ἐν παιδίον δὲν θέλει γινώσκῃ ὅτι ὅλον τὸ αὐτῦ σῶμα εἶναι μεῖζον τῦ μικρῦ αὐτῦ δακτύλυ, εἰ μὴ δυνάμει τότυ τῦ ἀξιώματος, τὸ ὅλον εἶναι μεῖζον τῦ μέρυς αὐτῦ; Ἐγὼ φωνάζω τὸς Ἀναγνώστας μυ νὰ ἀναμνηθῶσι πὲ ἔκαμνα παρ' ἐμῦ περὶ τῦ ζητήματος, πότερον οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων δὲν γινώσκυσι τάχιον καὶ μὲ μείζονας ἐναργείας τὰ πράγματα τὰ ἴδια, ἢ τὰς ἀπεικασμένας καὶ γενικὰς ἀληθείας. Αὗται αἱ ἀπεικασμέναι ἀλήθειαι δὲν εἰσὶν εἰ μὴ φαβολαὶ μεταξὺ τῶν αὐτῦ ἰδεῶν τῶν πλέον γενικῶν: ἰδεῶν τὰς ὁποίας τὸ πνεῦμα δὲν ἔπλασε, καὶ ἐκάλεσε δι' ενὸς ὀνόματος, εἰ μὴ φορὸς τὸ παρεισάγει ἑαυτῷ ὑπὸ μιᾶ μόνῃ εἰκόνι, ἕνα μέγαν ἀριθμὸν ἰδεῶν ἰδίων, ἵνα ἐπιχειρίζῃ τῷ μνήμῃ, καὶ στιμπέμνῃ τὰς λόγυς. Ἆρα τοσότυ δεῖ νὰ εἶναι ταῦτα τὰ ἀξιώματα ἀρχαὶ τῶν γνώσεων ἡμῶν, ὅπυ ἐκεῖνα αὐτὰ ὀφείλυσι τῷ ἀρχῷ αὐτῶν ταῖς ἁπλαῖς ἰδέαις αἵτινες τὰ σωφέρουσι.

Μήτε εἶναι ὁ μέγας φόπος τῦ αὐξάνειν τὰς γνώσεις αὐτῦ νὰ λαμβάνῃ τις ἀβέλως ἀρχάς τινας, καὶ ὅπω ἀφίνῃ τῷ ψυχῷ αὐτῦ εἰς τῷ ἀπόλυτον ἐξυσίαν τῶν ἄλλων. Τῦτο εἶναι νὰ ἀφισᾶται μᾶλλον τῆς ἀληθείας ἢ νὰ πλησιάζῃ αὐτῇ. Ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν ἐξέρω ἀξέμιαν ἀρχῷ ὅπως ἄτοπον Θρησκείας, Ἠθικῆς, καὶ Φυσικῆς τῷ ὁποίαν μία σμικροφρεπὴς καὶ ἀναίσθητος ὑπόταγὴ νὰ μὲ εἶναι ἑτοίμη νὰ δέχηται ὥσπερ ἀληθειαν ἀναμφισβήτητον. Ἀλλὰ ἀπόκτησον ἰδέας ὅτω σαφεῖς καὶ ὅπω τελείας ὥσπερ σὺ θέλεις ἠμπορῇ νὰ τὰς ἔχῃς: πρόσαφον ἐκείναις ὀνόματα δι' προσκολλήσεων ἰχυρῶν καὶ ἀλύτων: φάβαλε ἔπειτα παύτας τὰ ἰδέας: συγκέλνον τὰς ἀναφοράς αὐτῶν: ἀπέρεισον εἰς τῷ μνήμῃ τὰ

πάντας: Διὰ μόνα τάτα τῦ κανόνος, σὺ θέλεις ἔχῃ πλείονας ἐναργεῖς γνώσεις, ἢ διὰ τῦ σεβασμῦ τῦ πλέον ἰσχυρῦ καὶ τῦ πλέον τυφλῦ πρὸς παύτα τὰ δυνατὰ (1) ἀξιώματα, καὶ πρὸς πάντας τὰς ἀνθρώπυς τὰ κόσμα ὁμῦ ἐζδυγμένυς.

ΠΑΣ ἄνθρωπος ὅσις ἐγχειρεῖ τῇ ασυδῇ, καὶ ὅσις θέλει νὰ παρέχῃ ἑαυτὸν φρόνιμον, χρεωσεῖ νὰ διϊθύνῃ τὰς αὐτῦ ζητήσεις καὶ τὴν φύσιν τῶν ἰδεῶν εἰς τὰς ὁποίας διαπονεῖται, καὶ τῶν ἀληθειῶν τὰς ὁποίας θέλει νὰ ἀνακαλύπτῃ. Ποιὰ μέθα ἡμεῖς τὰς λόγυς (2) περὶ ἀληθειῶν γενικῶν, ἢ περὶ τῶν ἡμετέρων ἀπεσπασμένων ἰδεῶν, καὶ αἵτινες δὲν ἔχυσιν ὕπαρξιν εἰ μὴ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς; Τὸ μοναχὸν μέσον τῦ αὐξάνειν ἐκείνας, εἶναι νὰ προσιθῆται τις μετ' ἐπιμελείας καὶ ὀπτασίας τῷ διείσχειν τὰς ὠναφορὰς καὶ τὰς ἐξαρτήσεις ὁπῦ αὗται αἱ ἰδέαι ἔχυσι μεταξὺ αὐτῶν. Ὅμως, τὴν ὀπτρέφειαν τῦ μεταχειρίζειν τὴν αὐτῦ ἱκανότητα, καὶ τὰς βαθμὰς πρὸς τὸ ἐκτείνειν τὰς αὐτῦ γνώσεις, περὶ τάτων τῶν ἰδεῶν τῶν ὁποίων γινώσκεται ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὄψεως ἡ κατὰ πρᾶγμα καὶ κατ' ἰδέαν ὐσία, ἠμπορῦμε νὰ μανθάνωμεν ὀπτυχῶς περὶ τῶν Μαθηματικῶν: παρ' ἐκείνων, λέγω, οἵτινες δι' ἀρχῶν σαφῶν καὶ ὁλίγων, ἐφικνῦνται τέλος πάντων, διὰ βαθμῶν ἀνεπαισθήτων, καὶ δι' ἀκολαθιῶν ἀκριβῶς δεδεμένων, ἐφικνῦνται, λέγω, ἀποδείξεων, αἱ ὁποῖαι ἐφαίνοντο τὴν ἀρχὴν ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην ἱκανότητα. Διὰ τῦτο δὲν ἐνδοιάζω νὰ λέγω, ὅτι ἂν ἠκολαθεῖτο ἡ ἐκείνων μέθοδος, ηὐξάνοντο αἱ γνώσεις ἡμῶν, ὡς πρὸς τὰς ἰδέας τῶν ὁποίων γινώσκομεν τὴν πρᾶγμα καὶ κατ' ἰδέαν ὐσίαν, πέρα πασῶν

(1) Possibili. (2) Si tratta di.

Ακαδημία Αθηνών Academy of Athens

σεως τῶν ἡμετέρων ἐλπίδων, καὶ ποτὲ μὲ σαφῆ φῶς τὸ ὑπ' ἐμοῦ δοκεῖ ἤθελε ποτὲ ἐγκαταλίπῃ, ἔτι ἐν ταῖς δυσκολίαις αἱ ὁποῖαι φαίνονται αἱ πλέον χαλεπαί. Τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὁποῦ ἐποίησέ με νὰ λέγω μετὰ πάσης βεβαιότητος, ἐν τῷ Κεφ. Γ'. τούτου τοῦ Βιβλίου, Ὅτι ἡ Ἠθικὴ δὲν εἶναι δεικτικὴ ἀποδείξεως καθαπλησίως ὥσπερ τὰ Μαθηματικά. Ἐπειδὴ, τῶν ἰδεῶν Ἠθικῆς ὄντων πραγματικῶν, καὶ τῶν διαφορῶν καὶ τῶν ἀντιτάξεων αὐτῶν γινωσκομένων καθ' ἕνα πραγματικὸν τρόπον: δεόμεθα ἡμεῖς ἄλλο πράγματος διὰ νὰ ἔχωμεν μίαν γνῶσιν ἐκείνων πραγματικὴν καὶ γενικήν;

Ἀλλ' ἔχομεν ἡμεῖς νὰ προβιβάζωμεν τὰς ἡμῶν γνώσεις περὶ τῶν ὑποστάσεων; ἃς λαμβάνωμεν καὶ ἃς ἀκολουθῶμεν μίαν μέθοδον παντὶ ἐναντίαν: ἐπειδὴ ὅταν ἐγχείρημα (1) πνεύματος δὲν θέλει ποτὲ ἀναπτύξῃ τὴν ἐκείνων πραγματικὴν οὐσίαν, ἐν τῷ ἐρευνᾶν τὰς ἀπεικασμένας ἰδέας ὁποῦ ἡμεῖς ἔχομεν αὐτῶν. Ἆρα ἐκ τῆς πείρας μόνης ἡμεῖς θέλομεν μανθάνῃ τὰς ἁπλᾶς ποιότητας, αἵτινες συνυπάρχουσιν ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ὑποκειμένῳ: ὅτι ἐκεῖνο τὸ σῶμα, ὁποῦ χάνει, ὅτι εἶναι πυρρὸν, βαρὺ, χυτὸν, καὶ ὅτι ἐγὼ καλῶ χρυσίον, εἶναι ἕν σῶμα πικτόν. Ἀλλ' ὅπως ἂν προχωρῇ αὐτὴ ἡ πεῖρα, ἐν τῷ ὑποκόμματι (2) ὁποῦ ἐγὼ ἐρευνῶ, δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι αὐτὴ θέλει προχωρῇ ἔτσης ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις σώμασι, πυρροῖς, ἐμβεληθέσι, καὶ χυτοῖς: διότι ἡ πικτότης τῇ χρυσίῳ δὲν ἔχει δεσμὸν ἀδιάλυτον μὲ τὰς ἄλλας ποιότητας τούτου τοῦ μετάλλου. Ἐγὼ ὅμως ὁμολογῶ, ὅτι εἷς βαθυτερπὴς καὶ μεσημμένος, θέλει δύνῃ κάλλιον εἰς τὴν φύσιν τῶν σωμάτων καὶ εἰς τὰς

(1) Sforzo. (2) Pezzo.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

τὰς ἀγνώστους αὐτῆς ἰδιότητας, ἢ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀδέποτε ἐπέσησαν τὸν νοῦν τύποις τοῖς πειράμασιν. Ἐγὼ ὁμολογῶ προσέτι, ὅτι ἐκ τῆς πειραμάτων καὶ ἐκ τῆς ἀναλύσεων αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο, ἠμποροῦσι νὰ λαμβάνωνται μέγισαι βοήθειαι πρὸς τὰ ἀπτήδεια τοῦ βίου καὶ τῆς ὑγείας τῆς αὐτῆς. Ἀλλὰ θέλει μοι συγχωρηθῇ νὰ ὑποπτεύσω, ἡμεῖς διὰ τῆς ἡμετέρων δυνάμεων νὰ ἠμπορῶμεν ποτὲ νὰ ἔχωμεν ἐν τῇ Φυσικῇ μίαν ἐπιστήμην ἀκριβῆ καὶ τελείαν.

Πρὸς τύποις, ὡς ἐγὼ ἤδη ἀνωτέρω παρεδήλωσα, δὲν ἀρκεῖ πρὸς τὸ γινώσκειν μίαν ὑπόστασιν νὰ θεωρῇ τις αὐτὴν μόνην, καὶ ὡσαὐτὸν νὰ συνῆγεν εἰς ἑαυτὴν ὡς εἰς σὺν κοινὸν πάσας τὰς αἰτίας τῆς αὐτῆς ἰδιοτήτων, αὐτὸ ἐξαρτήσεως (1) τῶν σωμάτων τῶν πλησιεστέρων, καὶ μάλιστα, τῆς πράξεως τῶν ῥοωδῶν καὶ ἀοράτων ὑλῶν (2) αἵτινες τὴν περικυκλοῦσιν. Ἂν πάντα ταῦτα τὰ σώματα καὶ αὐτὴ ἡ ὕλη τὰ ὁποῖα τὴν περικυκλοῦσι, τὴν ἀφίνον μόνην, καὶ ἐξῆρον ἐκείνης τὴν ῥοπὴν αὐτῶν (3), τοῦτο τὸ ἀποκομμα χρυσίου, τὸ ἔλεγε χάειν, ἴσως ἤθελεν ἀποβάλῃ τὴν αὐτοῦ πυκνότητα, καὶ τὸ διὰ τῆς σφύρας ἐλατὸν αὐτοῦ: Τὸ ὕδωρ δὲν ἤθελεν ἦναι πλέον ῥοῶδες, καὶ ὅπω περὶ τῶν ἄλλων σωμάτων. Ἐγὼ δὲν βλέπω ὅδεν ὅπου νὰ παρέχῃ ἔλεγχον τοῦ ἐναντίου. Ἀλλ' ἡ ζωὴ, ἡ κίνησις, καὶ ἡ σύστασις τῶν Φυτικῶν καὶ τῶν Ζώων, εἰσὶν ἐν μιᾷ ἐξαρτήσει πολλῷ μείζονι τῶν ἔξωθεν σωμάτων, ἢ ὅσην ἔν σῶμα ξηρόν. Στέρησον ταῦτα τοῦ ἀέρος, ἰδὲ αὐτὸ αὖθις ζωῆς: Ποίη-

σον

(1) Indipendentemente da'.
(2) Dall'azione delle matetie fluide ed *invisibili*.
(3) E ritirassero da quelle la lor *influenza*.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

σον ταῦτα νὰ ἀλλάσσωσιν ἀέρα, τὰ πλεῖστα ἀποβαίνουσιν ἀθανῆ. Καὶ πόσα ἄλλα σώματα ἐξωτερικὰ τὰ ὁποῖα δὲν θεωροῦνται, καὶ τὰ ὁποῖα ἡμεῖς ἀπαξιοῦμεν νὰ ἐξετάζωμεν ἐξ ὑπερόψεως, ἢ ὁποῦ ἤτισον ἀναζήτησις ἢ πλέον ἀκριβὴς δὲν ἤθελεν ἠμπορῇ νὰ ἀνακαλύψῃ, καὶ ὁποῦ ὅμως σωρεύχουσιν ἅπαντα εἰς τὸ διϊσχύειν τὰ θαυμάσια ἔλασρα τῶν μηχανῶν ἐκείνων. Ταῦτα προσέτι ἐξαρτῶνται τοῦ Ἡλίου, ὅσις ἀφίσαται τούτων πολλὰς μυριάδας μιλίων, τῶν μερῶν τὰ ὁποῖα βρύσιν ἐξ ἐκείνου, καὶ τοῦ διὰ τῆς δρόμου αὐτοῦ: αὖ ἔτος ἐπλησίαζεν, αὖ ἄγαν ἀφίσατο, ἐκεῖνα ἤθελον ἀπόλωνται ἅπαντα. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔσι προελπλυθεῖαι εἶδον μακρά. Πρὸς τὸ γινώσκειν πῶς τὰ Ζῶα τὰ μεγάλα καὶ τὰ μικρὰ κινοῦνται καὶ ἐξοπλοιοῦνται, πρὸς τὸ γινώσκειν τὰς ποιότητας τοῦ Ἐλέφαντος, ταύτης τῆς μεγάς, ὦ χρεία νὰ αἴρηται τις ὑπὲρ μόνον ὑπεράνω τῆς γῆς, ὑπεράνω τῆς ἀτμοσφαίρας, καὶ ὑπεράνω τοῦ Ἡλίου, ἀλλὰ νὰ ὑπερέχῃ (1) πάντας τοὺς ὁρατοὺς ἀστέρας. Ἂν εἰς τῶν ἐχόντων, ἢ τῶν ἑλάτρων ταύτης τῆς ἀμέτρου μηχανῆς τοῦ Παντὸς ἐπαύετο ἢ ἐλύετο, πάντα ἐκεῖνα ἅτινά εἰσιν ὑπεράνω τῆς γῆς, σύστασις, ποιότητες, κίνησις καὶ σωμάτων ὁποῦ βλέπονται, καὶ ὑλῶν ἀοράτων αἵτινες τὰ ἐξοποιοῦσι, πάντα ἤθελον ἀλλοιῶνται, μεταβάλλωνται, ἀναστρέφωνται. Τοσοῦτο ἡμεῖς δέομεν νὰ θαυμαλώμεθα εἰς τὰς βουλὰς (2) τῆς φύσεως, ὁποῦ δὲν βλέπομεν μήτε τὰς ποικίλας ὁδοὺς τὰς ἐκεῖ φερούσας, εἰ μὴ εἰς μίαν ὑπερμεγέθη ἀπόστασιν.

Ἀφ' οὗ λοιπὸν αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις δὲν ἔχουσι τὴν ἰσχὺν

(1) Sormontare.
(2) L'essere ammessi ne' consigli.

ἰχνὺ τὸ ἀνακαλύπτειν ἡμῖν τὴν ὐσίαν τῆς σωμάτων ἀλλ' ἀρκύντως μᾶς ἀνακαλύπτουσι περὶ τῆς φύσεως τ ΘΕΟΥ̃ καὶ τῆς ἡμῶν αὐτῆς, ἀλλὰ νὰ μᾶς ἐκπαιδεύωσιν εἰ τὰ καθήκοντα ἡμῶν, καὶ εἰς τὰ πλέον μεγάλα συμφέροντα ἡμῶν, ἃς τὸ ὁμολογῶμεν, ἡμεῖς ὁπὸ θέλομεν νὰ ἤμεθα κτίσματα λογικά, δὲν ἐχρεωσόμεν νὰ ἐφαρμόζωμεν τὰς ἡμετέρας δυνάμεις εἰ μὴ τοῖς πράγμασιν τοῖς ἀναλογοῦσιν ἐκείναις. Ἡμεῖς ἐχρεωσόμεν νὰ ἀκολουθῶμεν τὰς ἰθυύσεις τῆς φύσεως, καὶ νὰ ἀφίνωμεν νὰ πεδηγώμεθα ὅπου φαίνεται αὕτη νὰ θέλῃ νὰ μᾶς ἄγῃ. Εἶναι πρᾶγμα ὀλογώτερον τὸ συμπεραίνειν, ὅτι ἡ κυριωτέρα ἀχολία ἡμῶν, ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, συνίσταται περὶ τὸ ἀναζητεῖν τὰς ἀληθείας τῆς ὁποίων ἡ ἀνακάλυψις ἀναλογεῖ τῇ ἰχύι ἡμῶν, καὶ τῆς ὁποίων ἁρπάται ἡ τύχη ἡμῶν δι' ὅλης τῆς αἰδιότητος; Ἐγὼ λοιπὸν ἐπιφέρω, ὅτι οἱ ἄνθρωποι χρεωσόσι πάντες, καθὼς ἄνθρωποι, νὰ ποιῶσι τὰ Ἠθικὰ ἀχολίαν ἑαυτῆς τὴν πλέον ὠφελίαν: ἐπειδὴ ἅπασι διαφέρει νὰ ἀναζητῶσι τὸ ἄκρον ἀγαθὸν, καὶ ἅπαντες ἔχουσιν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν τὰ μέσα τὸ δύνασθαι τοῦτο, καὶ ἐφικνεῖσθαι τὸ αὐτό. Καὶ καθὸ ἰδιῶται (1) ὅτι χρεωσόσιν ἅπαντες νὰ προσιθῶνται, ἕκασος ὡς ἔχει φύσεως καὶ κατὰ τὰ θελητικὰ αὐτοῦ, διαφόροις τέχναις καὶ ἐπιτηδεύμασιν, ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἀγαθοῦ, ὑπὲρ τῆς ἐπιτηδείων τοῦ βίου, καὶ ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ζοφῆς.

Ἡ ΜΕΙΣ δὲν ἔχομεν εἰ μὴ τὰ ἑξῆς δύο μέσα πρὸς τὸ ἐκτείνειν τὰς γνώσεις ἡμῶν: Ἠμπορεῖ τις νὰ ἐλέγχηται περὶ τούτου, ἀναλογιζόμενος τὰς γνώσεις ὁπὸ λαμβάνονται ἐν τοῖς Μαθηματικοῖς. Τὸ πρῶτον εἶναι, νὰ πε-

ει-

(1) Particolari, privati.

εἰποῦμαι, ὅση δυνάμις, ἰδέας σαφεῖς καὶ διακεκριμένας: ἐπειδὴ, τῶν γνώσεων ἡμῶν μὴ δυναμένων νὰ ἐκτείνωνται πέρα τῶν ἰδεῶν ἡμῶν, ματαίως ἀντεποιεῖτό τις νὰ γινώσκῃ μὲ βεβαιότητα πράγματα περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἔχει ἢ μὴ ἰδέας ἀτελεῖς, ἀσαφεῖς ἢ συγκεχυμένας. Ἠμποροῦσε νὰ γινώσκῃ ἄδικα, εἴτ' ἦν περὶ γωνιῶν, εἴτε περὶ ἄλλων χημάτων, ἐὰν δὲν ἔχῃ μίαν ἰδέαν σαφῆ ἐκείνων; Ὅσις ἐβασανίζεν ἑαυτὸν ποιῶντινα ἀπόδειξιν περὶ τῆς ὀρθῆς γωνίας, καὶ περὶ τὸ σκαληνὸν τριγώνου, τίχνην ἂν ἔχῃ ἰδέας διακεκριμένας τύπων τῶν χημάτων, ἀπέβαλλε τὸν κάματον αὐτὸν καὶ τὸν χρόνον.

Τὸ δεύτερον εἶναι νὰ εὑρίσκῃτις ἰδέας μέσας, μέχρι πρὸς τὸ καταβάλλειν τὰς ἰδέας τῶν ὁποίων δὲν ἠμποροῦσι νὰ ἀνακαλύπτωνται αἱ ἀναφοραὶ διὰ τῆς ἁπλῆς αἰσθήσεως. Διὰ τύπων τῶν μέσων τὰ ὁποῖα ἡ Ἄλγεβρα εὑρίσκει μὲ τόσην εὐκολίαν, οἱ Μαθηματικοὶ μεταχειρίζονται πῶς ἀσφαλῶς καὶ πῶς ἑτοίμως τὴν ἰσότητα, ἢ τὴν ἀνισότητα, καὶ τὰς ἀναλογίας τῶν ἰδεῶν τοῦτων, καὶ πῶς αὐτὰς εἰς ἀληθείας αἵτινες ἐφαίνοντο ὑπὲρ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Τὰ ἀξιώματα, εἶναι αἱ νομιζόμεναι ἀρχαὶ πασῶν τῶν ἡμετέρων γνώσεων, καὶ εἰσὶν ἐκείνοις πρὸς τοῦτο χρήσιμα τοσοῦτον. Ἐπειδὴ, εἷς ἄνθρωπος μωρὸς καὶ σωφρονικὸς, καὶ ὡσὰν τινὶ ὑπάρξασις δὲν ἢ τυχοῦσα, ἐξ ἐξόδου παύσῃ τὰ ἀξιώματα τῶν Μαθηματικῶν: ἂς μεταχειρίσκεται περὶ τούτων μὲ μίαν ἀκίνητον ἐπιμέλειαν τοῦ νοός: θέλει τὰ ἀναπολήσῃ τῇ ψυχῇ αἰωνίως, χωρὶς νὰ ἠμπορῇ μὲ τὴν βοήθειαν αὐτῶν νὰ ἀνακαλύπτῃ μίαν ἀλήθειαν ὅπως ἁπλῶς ὥσπερ εἶναι ἄυτη: Ὅτι εἰς τῷ ὀρθογωνίῳ τριγώνῳ, τὸ τετράγωνον τῆς ὑποτεινούσης εἶναι ἴσον τοῖς τετραγώνοις τῶν δύο πλευρῶν.

ΚΕ.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Ἄλλαι Διασκέψεις περὶ τῶν Γνώσεων ἡμῶν.

ΜΕΤΑΞΥ τῆς ὄψεως καὶ τῆς γνώσεως πολλαὶ ανα-
φοραὶ ὑπάρχουσι, τῶν ὁποίων ἡ πλέον ἀξι-
σκεπτος εἶναι, ὅτι αὗται αἱ δύο δυνάμεις δὲν εἶναι μ
τε ὁλοτελῶς ἐθελούσιοι (1), μήτε ὁλοτελῶς ἀναγκαῖα
Ἐπειδὴ καθὼς ἐκεῖνος ὁπού ἀνοίγει τὰς ὀφθαλμὰς,
ὅσης πόρρω τῆς ἡμέρας, βλέπει καὶ διδυκεμνεῖ ἀναγκαίως
ὑποκείμενα, ὅπως αἱ αἰσθήσεις ἐγχαράττουσιν ἰδέας ἀν
καίας: ἡ μνήμη τὰς διασώζει, καὶ ἡ δυνάμις τοῦ διδυκ
νεῖν αὐτὰς, δεικνύει ἀναγκαίως τὴν διαφορὰν ἐκείνω
Καθὼς προσέτι, δὲν εἶναι ἐπ' ἐμοὶ νὰ βλέπω λόγ
ἐκεῖνο ὁπού ἐγὼ βλέπω μίλαν, ἀλλ' ἐγὼ δυνάμαι
ξέπω τὰς ὀφθαλμάς μου πρὸς τὸ ὑποκείμενον μᾶλλον
πρός τι ἄλλο, καὶ νὰ τὸ ἀναστοχασθῶ μὲ ὄψιν πλέον
ἢ τὸν ἀπεναντί: ὅπου δύναμαι προσέτι νὰ διαθύω τὴν ὄπ
σίν μου πρὸς τὸ ὑποκείμενον μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ ἄλλο,
τὴν κατέχω εἰς αὐτό, ἢ νὰ τὴν μακρύνω ἀπ' αὐτοῦ. Ἀλλ' δὲ
ὁπού ἐγὼ ἔχω τὴν γνῶσιν ἐκείνου, ἐγὼ δὲν ἠμπο
πλέον νὰ γίνωμαι παντοῖος (2): ἐγὼ ἀναγκάζομαι
γινώσκω καὶ τὰς ἰδέας μου. Ἐγὼ παρέβαλον, ὅτι
χάνει, τὰς ἀριθμὰς δύο καὶ ξιῶν πρὸς ἐκεῖνον τοῦ πο
τε: ἀνάγκη εἶναι νὰ ἰξηύρω, ὅτι δύο καὶ ξία εἰσὶν ἴσ
τῷ

(1) Volontaric.
(2) Variare.

πάντε. Ἐγὼ ἔχω τὴν ἰδέαν τοῦ Ὄντος νοητοῦ, πλήρης ἀθανασιῶν, τὸ ὁποῖον ἁρπάζει τοῦ ἄλ- τοῦ Ὄντος ὅπου τοῦ ἔδωκε τὴν ὕπαρξιν: ἡ ἰδέα ὅπου ἐγὼ χω πάντα τοῦ Ὄντος Κτίστα ἐκείνα, εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ αἰωνίου, τοῦ Ὄντος παντοδυνάμου, ἀπείρως ἀγα- θοῦ, καὶ ἐντελῶς σοφοῦ: μὲ ταύτας τὰς ἰδέας, ἐγὼ δὲν ἠμ- πορῶ ἁπλησίως νὰ ἀρνῶμαι τὴν συγκατάθεσίν μου ταύτῃ τῇ ἀληθείᾳ, ὁ ἄνθρωπος χρεωστεῖ νὰ τιμᾷ τὸν ΘΕΟΝ νὰ δοξάζῃ αὐτὸν, καὶ νὰ ὑπακούῃ αὐτῷ, ὥσπερ ἠμπορῶμαι νὰ μὲν εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ Ἥλιος λάμ- πει, ὅταν τὸν βλέπω λάμποντα. Ἀλλ' ὁπόσον βέβαιοι εἶναι αὗται αἱ ἀλήθειαι, καὶ ὁποσονοῦν μεγάλη εἶναι ἡ τῶν ἀνάργεια, θέλουσιν αἰωνίως ἀγνοοῦνται, ἐὰν δὲν λαμβάνωμεν αὐτὰς εἰς σύνοιαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Περὶ τῆς Δόξης (1) ἢ τῶν Κρίσεων.

Ὁ Κτίστης ἡμῶν δὲν μᾶς ἐπλάστισε μὲ διαφόρους δυ- νάμεις ἁπλῶς πρὸς τὸ θεωρεῖν (2), ἀλλὰ πρὸς ἐκείνας χρῆσθαι εἰς τὴν προαίρεσιν τὴν κατὰ τὸν βίον (3). Τώρα καθὼς ὁ ΘΕΟΣ δὲν ἔθετο ἐν σοὶ μεταφορῷ φωτὶ, εἰ μὴ σύα ὡρισμένον ἀριθμὸν ἀληθειῶν βεβαιοτικῶν: ἀναμφιβόλως πρὸς τὸ δίδοναι ἡμῖν προγεύ- σεις; (4) ἐκείνα τὰ ὁποῖα δυνάμεθα νὰ καταλαμβάνω- σι

(1) Dell' Opinione. (2) Per ispecolare,
(3) Condotta della vita. (4) Avant-goûts, Saggi.

σι Κτίσματα ἁπλῶς πνευματικὰ, καὶ ἀνέγειρεν ἡ
εἰς τὸ ἀναζητεῖν τὸν δημιουργὸν τῶν ὄντων φώτων: Ζ
πω δὲν μᾶς ἔδωκε συχνὰ ὑπὲρ τῆς καθ' τὸν βίον πρα
ρέσεως, εἰ μὴ πιθανότητας, εἴ φῶς ἀμυδρὸν, συχ
χυμβὸν, πλὴν ὅμως ἄρμοσον (1) πρὸς τὴν ἡμῶν σάσ
τὴν ὅτι τῆς γῆς, ἥτις εἶναι δοκιμία καὶ παρεπιδημία
Εἰς τίνα δυσυχῆ τοποθεσίαν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔβλε
ἑαυτὸν καταπαύτα, ἂν, ἰσχυρογνωμόνως, δὲν διωκεῖ
εἰ μὴ ὀπίσω μιᾶς γνώσεως ἐναργοῦς; ἐγκαταλείπ
ἑαυτὸν ἐν μιᾷ φυδεῖ ἀφροντισίᾳ, ἐκεῖνος, μετ' ὀ
λὴν χρόνον, ἤθελεν ἀπόληται εἰς μίαν ἄκραν ἀθλιό
τα. Τοιαύτη ἤθελεν ἦθαι βέβαια ἡ τύχη σὺς ἀνθ
πω, ὅσις μὲ ἰσχυρογνωμοσυνίλω δὲν ἤθελε νὰ ζώγ
εἰ μὴ μετὰ βεβαίας ἐλέγχος, ὅτι οὐ τοιοῦτον σιτίον
λει τὸν τρέφῃ: ἢ νὰ μὲν ἐγχειρῇ ἔργῳ τινὶ, εἰ
ἀφ' οὗ εἶχε βεβαιωθῇ περὶ τῆς ἐκβάσεως.

Η' δυνάμις ὅπερ ὁ Θεὸς συνεχώρησε τῷ ἀνθρώπ
ὅπως αὐτῷ πυροδότῃ (2) ἐλλείποντι τῆς γνώσεως
εἶναι ἐκείνη τὸ Κρίνειν, ἀλλ' αὖθι γνώσεως ἀποδεδειγμ
νης, ὅτι ἰδέαι τινὲς ἔχουσι μεταξὺ αὐτῶν τοιαύτας α
φορὰς ἢ τοιαύτας ἀντιπάξεις: Τὸ πνεῦμα καταφεύγει
χνὰ πρὸς τοῦτον τὸν τρόπον τὸ γινώσκειν: Ἐνιότε ἐξ
ἀνάγκης, ὅταν δὲν ἠμπορῇ νὰ ἔχῃ γνῶσιν βέβαιον: Α
λὰ συχνὰ προσέτι αὖθι ἀνάγκης, δι' ἀμέλειαν, δι' ἔλλ
ψιν ἐμπειρίας, δι' ὑπερβολικὴν σπουδήν (3).

Η' Ε'ΝΕΡΓΕΙΑ, ἤτοι πρᾶξις τῆς δυνάμεως, πρ
τῆς ὁποίας ἐγὼ ὁμιλῶ, κοινῶς λέγεται, ἰδέα, νό
σεις, ὅταν τὸ πνεῦμα διαπορῆται περὶ τὰς ἰδέας τ
ὁποίας

(1) Conforme.
(2) Illuminarlo. (3) Precipitazione.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ποίας ἔχει ἐκεῖνο αὐτὸ τῦ πραγμάτων: ἡ δὲ συγκατάθεσις ἢ ἀφωνία ὅταν τὸ δόξαν ἐπονῆται εἰς ἐκεῖνο ὅπερ ἄλλοι ἐβεβαίωσαν ἢ ἠρνήσαντο. Ἆρα δὲ τῆς πιθανότητος δύο δυνάμεων, ἀναλύπτεται ἡ ἀλήθεια ἢ τὸ ψεῦδος: 1. Διὰ τῆς γνώσεως, ἥτις σωίσαται ἐν τῦ ἀντιλαμβάνεσθαι βεβαίως τῆς ἀναφορᾶς ἢ τῆς ἀντιπάξεως ἑκατέρων. Διὰ τῦ κείσεων, αἵτινες σωίστανται περὶ τὸ ὑποτίθεσθαι, ἀλλ' ἀπὸ ἀμέσου ὄψεως, τοιαύτας ἀναφορὰς, τοιαύτας ἀντιπάξεις μεταξὺ τῦ ἰδεῶν: ἐπειδὴ ὅταν κείνητις, δὲν ὑπάρχει τοσοῦτον ἀντίληψις μεσος.

Αἱ κείσεις εἰσὶν ὀρθαὶ, ὅταν σωάπτητις, ἢ χωρίζῃ τὰς ἰδέας κατὰ τὸ πραγματικὸν τῦ πραγμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Περὶ τῆς Πιθανότητος.

Ἡ Πιθανότης εἶναι νὰ μὲν ἀντιλαμβάνηταί τις τῦ ἀναφορῶν ἢ τῦ ἀντιπάξεων μεταξὺ δύο ἰδεῶν εἰ μὴ δι' ἐλέγχων τῦ ὁποίων ὁ δεσμὸς, ἢ δὲν εἶναι βέβαιος καὶ ἀμετάβλητος, ἢ τὐλάχιστον δὲν ἀντιλαμβάνεταί τις τότε ὡς τοιῦτο, ἀλλ' ὅσις ὅμως ἀρκεῖ, εἴτ' ἔν, καθότι ὡς τὰ τοιαῦτα ἔτος εἶναι ἀμετάβλητος καὶ βέβαιος, εἴτε καθότι ἀντιλαμβάνεταί τις τότε ὡς τοιῦτο συχνότατα, παρὸς τὸ ἔχειν τὸ πνεῦμα ὀπὶ τὸ κείνειν ὅτι μία παρόπασις εἶναι ἀληθὴς, ἢ ψευδὴς, μᾶλλον ἢ ἡ ἐναντία ἐκείνη.

Ἐν τῇ Δόξῃ, ἢ ἐν ταῖς κείσεσιν, εἶναι εἷς μέγας ἀριθμὸς βαθμῶν μέσων, ἀπὸ τὸ βεβαίυ καὶ τὸ ἀποδεδειγμέ-

δειγμάτα, καὶ ἐκείνα ὅσις πλησιάζει ἐγγύτερον, ἕως ἀπιθανότατα, καὶ ἐκείνα ὅσις ἐγγίζει πλησιέστερον τὸ ἀδύνατον. Δὲν ὑπάρχει ἄπτων ἀριθμὸς ἐκείνων τῇ συγκαταθέσει, ἀπὸ τῆς βεβαιότητος, καὶ (ἐκεῖνο ὅπου ἐγγύτερον πλησιάζει ταύτῃ) ἀπὸ μιᾶς ὁλοκλήρου ἀσφαλείας, ἕως τῆς ἀπορήσεως, τῆς ἀμφιβολίας καὶ τοῦ ἀπελπισμοῦ τοῦ γινώσκειν.

Ἄρα πᾶσα τρόπασις εἶναι πιθανή, ὅταν ἀπὸ τῆς θείας ἀληθείας (1), τινῶν καὶ ἐλέγχων τινῶν, δυνατὸν τις νὰ ποιῇ αὐτὴν νὰ λαμβάνηται αὐτὴ ὡς ἀληθής. Καλεῖται ἡ τρᾶξις τοῦ πνεύματος, ἀπὸ τῆς ὁποίας λαμβάνεται ὡς ἀληθὴς μία τρόπασις ταύτης τῆς φύσεως ἡ 'πίστις,' καὶ 'συγκατάθεσις', ἢ 'δόξα'. Οὔτε ἡ πιθανότης ἀφωρισμένη εἰς τὸ ἀνάπληρον τὸ ἐλλεῖπον ἀπὸ ἡμετέρων βεβαίων γνώσεων, αὐτὴ δὲν ἠμπορεῖ ἔχῃ ἄλλο ὑποκείμενον ἢ τὰς ὑποθέσεις (2) ἀνεπιδέκτους βεβαιότητος, ἀλλὰ τὰς ὁποίας μᾶς ἐπείγουσι καὶ πρέπει νὰ δεχώμεθα ὡς ἀληθεῖς. Ἐγὼ νομίζω ὅτι ὁ πορεῖτις νὰ ἀνάγῃ πάντα τὰ θεμέλια τοῦ πιθανοῦ εἰς ταῦτα τὰ δύο.

Τὸ 'πρῶτον', εἶναι ἡ ἁρμοσία ενὸς πράγματος πρὸς τὰς γνώσεις ἡμῶν, τὰς πείρας ἡμῶν, καὶ τὰς παρατηρήσεις ἡμῶν. Τὸ 'δεύτερον', εἶναι ἡ μαρτυρία τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ὅταν αὐτὴ ἐπερείδηται ἐπ' ἐκεῖνο ὅπου ἄτοι γινώσκουσι, καὶ ἐπ' ἐκεῖνο ὅπου ἄτοι ἐδοκίμασαν. Ὡς πρὸς τὴν μαρτυρίαν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων χρεωστεῖ νὰ σταθμίζηται, 1. ὁ ἀριθμὸς τῶν μαρτύρων 2. ἡ τῶν ἀκεραιότης, 3. ἡ φρονιτὶς αὐτῶν, ὅπως αὐ-

τοὶ

(1) Di ragionamenti.
(2) Le materie.

πὶ ἀκριβῶσι τὸ πρᾶγμα τὸ ἐν ζητήσει (3), 4. ὁ σκοπὸς αὐτῶν, μάλιστα ὅταν μανθάνῃ τις τὸ σὺν τινι βλάπτω, 5. ὁ ζῆτος μὲ τὸν ὁποῖον ὅτοι ἐπερείδονται (4) ἐν πᾶσι τοῖς μέρεσι καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἀπαγγελίαις, τελευταῖον αἱ ἀκριβεῖαι μαρτυρίαι.

ΠΡΙΝ αὖ τις δῷ, ἢ ἀρνήσηται τὴν αὐτὴ συγκατάθεσιν προτάσει τινὶ πιθανῇ, ἔπρεπε, 1. νὰ ἀθροίζῃ, ὅσον εἶναι δυνατὸν, πάντας τοὺς ἐλέγχους, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐμπεδοῦσιν ἢ τὴν ἀναιροῦσι, 2. νὰ ζυγιάζῃ ἀπαθῶς πάντας τούτους τοὺς ἐλέγχους, καὶ τὰς αὐτῶν βαθμὰς ἰσχύος, 3. νὰ ποιῇ νὰ ὑπερβαρῇ (1) ἡ αὐτὴ συγκατάθεσις καὶ τὸν ἀκριβῆ βαθμὸν τῆς ὑπερβαρήσεως (2) τύπων τῶν ἐλέγχων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ις'.

Περὶ τῶν Βαθμῶν Συγκαταθέσεως.

ΚΑΘΩΣ τὰ θεμέλια πιθανότητος, τεθειμένα ἐν τῷ προηγουμένῳ 'Κεφαλαίῳ', εἰσὶν αἱ ἀρχαὶ, ἀκολούθως, ταῖς ὁποίαις ἡμεῖς ὑπογράφομεν (3) μιᾷ δόξῃ πιθανῇ, ὅπως ταῦτα χρεωστοῦσι νὰ διαθετῶσι καὶ νὰ βεβαιώσωσι (4) τοὺς βαθμοὺς τῆς συγκαταθέσεως ἡμῶν. Οὐδὲν θεμέλιον πιθανότητος χρεωστεῖ νὰ προσκλίνῃ (5) τὸ

(3) D'informarsi del fatto in quistione.
(4) Si sostengono.
(1) Traboccare,
(2) Traboccamento.
(3) Acconsentiamo.
(4) Regolare e limitare.
(5) Inclinare.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

τὸ πνεῦμα σνὸς ἀνθρώπου ὁποῦ ἀναζητεῖ τὴν ἀλ-
θειαν, ἐπέκεινα τῆς ὁμοιοαληθείας τὴν ὁποίαν τοῦτο
νεκάλυψε, τὸ λάχιστον ἐν τῇ πρώτῃ κρίσει τὴν ὁποί
ἐκεῖνο προϊώεγκε, καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ἀναζητήσει τ
ὁποίαν αὐτὸ ἐποίησεν. Ἐγὼ λέγω ἐν τῇ πρώτῃ ἀ
ναζητήσει ὁπὸ ἐκεῖνο ἐποίησε, καὶ ἐν τῇ πρώτῃ κρ
σει ὁπὸ αὐτὸ προϊώεγκεν: ἐπειδὴ ἐν πολλαῖς ἀφορμοῖ
εἶναι ἢ δύσκολον, ἢ ἀδιώατον, ἔτι ἐκείνοις οἱ ὁπο
ἔχυσι τὴν μνήμην τὴν πλέον ὑπόγυον, ἵνα δικαιώζα
τὰς ἐλέγχυς οἱ ὁποῖοι αὐτὰς ἐνήγαγον, μὴ μίαν ὑπ
μελῆ ἔρθυναν, νὰ παραδέχωνται τοιαύτην ἢ τοιαύτ
δόξαν. Ἠμπορεῖ τις λοιπὸν νὰ εἶναι βέβαιος, ὅ
σν πρᾶγμα εἶναι ὁμοιοαληθέσερον σνὸς ἄλλυ, ἐξ ἐκε
νυ τὸ ὁποῖον βεβαιοῖ ἡ μνήμη, ὅτι ἡ ὑπόθεσις (1
ἄλλοτε ἐξηπάθη μὴ πάσης τῆς ἀκριβείας καὶ ἐπεγνώσ
ὅτι ἡ προαίρεσις τὴν ὁποίαν προείλετό τις (2), ὡς ὁμοιο
ληθεσέραν, ἐφαίνετο τότε παραγματικῶς, τοιαύτη. Μετὰ τα
τας, λέγω, τὰς προφυλακὰς, ἠμπορεῖ τις, διὰ τὸ ὑπ
λοιπον τῆς ζωῆς αὐτὸ, νὰ ἐφησυχάζῃ τῇ μαρτυρίᾳ τ
μνήμης, καὶ νὰ μὴν ἠλπλεγμένος ὅτι μία τοιαύτη γνώ
εἶναι ἀξία τοιύτυ ἢ τοιύτυ βαθμῦ συγκαταθέσεως. Α
δὲν εἰχέ τις τοῦτο τὸ προνόμιον, ἢ ἀφύκπως ἤθελε πίπτ
εἰς τὸν πυῤῥωνισμὸν, ἢ ἤθελε μετατιθῆται τὴν γνώ
μην, ὅτε ἤκυε παύτα λόγον (3), τὸ ὁποῖυ, ὑπ' ἐλλεί
ψεως μνήμης, δὲν ἀνεκάλυπτε τὸ ἀθενὲς παραυτίκα.

Εἶναι ἀληθινὸν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι συχνά εἰσιν ἰχυ
ρογνώμονες περὶ τὴν πλάνην καὶ τὸ σφάλμα, ὅπως ἀπριξ
προσπεφυκότες εἰσὶ ταῖς παρελθύσαις κρίσεσιν αὐτῶν: ἀλλ
αὕτη

(1) La materia. (2) Il partito che abbraſi.
(3) Ogni ragionamento,

αὐτὰ ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη δὲν εἶναι ἐν τῇ μνήμῃ: αὐτὴ εἶναι ἐν τῇ θελήσει (2) ἀσυδήτῳ μὲ τὴν ὁποίαν γέγονεν ἡ κρίσις. Καὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ὡς πρὸς τὴν ὁμολογίαν, δὲν ὑπάρχει ὄχι ἴσον εὔλογον ἡ αὐτὴ ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη, καὶ μάλιστα ὅτε αὐτὴ εἶναι ἐμπαθὴς (1): ἐπειδὴ ἴσως δὲν εἶναι ὀλίγοι ὅσοι νὰ ἔχωσι τιμὴν χολὴν, τὴν ὑποψίαν καὶ τὰ ἄλλα μέσα ἀναγκαῖα, πρὸς τὸ σωφρονίζειν τὰς ἐλέγχους τῶν δοξῶν αὐτῶν, εἰς βάθος ὅπου νὰ ἠμπορῇ νὰ συμπεραίνῃ, μὲ μίαν ὁλόκληρον ἀσφάλειαν, ὅτι ὅτος τελείως γινώσκει πάντας τοὺς ἐλέγχους, καὶ ὅτι πλέον δὲν τοῦ μένει ὀλίγη ἄγνωστος αὐτῷ. Αἱ ἀνάγκαι τοῦ βίου, ἐπείγουσιν, ἀναγκάζουσι νὰ διορίζωμεν ἑαυτὸν αὐθ' ἑαυτοῦ (3): Αἱ πράξεις αἱ αὐταὶ αἱ πλέον ἀξιόλογοι δὲν ἐρμηνεύονται μετ' ἄκρας ἐπιμελείας καὶ ἀσυδήτου: Ἀνάγκη εἶναι νὰ ποιήταί τις αἵρεσιν prender partito, χωρὶς νὰ ἠμπορῇ νὰ ἔχῃ ἀσφάλειαν περὶ τῆς ἐκβάσεως.

Ἐπειδὴ λοιπὸν συχνὰ διεισκόμεθα ἐν τῇ ἀνάγκῃ τοῦ πράττειν καὶ τοῦ πιστεύειν ὑπὸ ἐλαφρῶν θεμελίων, ἐν τοῖς τοιούτοις συμπτώμασιν ἂς οἰκτείρωμεν ἀλλήλους ὑπὸ τὴν ἀμοιβαίαν ἡμῶν ἀγνοίαν: Ἂς συσκορπίζωμεν διὰ τῆς πραότητος καὶ προσηνείας. Καὶ ἂς ὑπομένωμεν μὴ μείζονος ἀσυδήτου ὄντως διδάσκοντες ἑαυτοὺς, ἢ ὅπως μεταχειρίζονται κακῶς τοὺς ἄλλους μὲ ὕβρεις, ἢ μὲ μίαν ἀναγκαστικὴν βίαν.

Αἱ προπάσεις τοῦ ὁποίας θεμελίου τινὰ πιθανότητος μᾶς παρορμῶσι νὰ δεχώμεθα, εἰσὶ δύο εἰδῶν: Ἕνιαι ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἰδίου Οὗτος τινός, ἢ εἰς σὺ ζήτημα συμβάντος τινὸς questione di fatto: Ἄλ-

(2) Precipitazione. (3) Appassionata:
(4) Determinarsi senza dilazione.

Ἄλλαι ἀποβλέπουσιν εἰς τὰ πράγματα τὰ ὁποῖα
ἡμῶν αἰσθήσεις δὲν ἠμποροῦσι νὰ ἀνακαλύπτωσι. Τὰ
τρώτων εἶναι δυνατὸν νὰ παρέχηται ἔλεγχος ἐκ τῆ
μαρτυρίας τῶν ἄλλων ἀνθρώπων: τῶν δευτέρων δὲν εἶνα
δυνατόν. Ι'δὲ ἐκεῖνο ὅπου ἐγὼ χρεωστῶ νὰ λέγω τῶ
τῶν τρώτων.

Α. Ὅτε συμβαὶ (1) ἀπαγγέλλεται μὲ σύ
ξόπον μονοειδῆ τῶν ἀπὸ πάντων ἐκείνων οἵτινες τὸ διηγοῦ
ται, καὶ τὸ ὁποῖον μειζόνως συμφωνεῖ μὲ τὰ ἔμμον
τῶν διατρήματα ἡμῶν, καὶ μὲ ἐκεῖνα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων
τότε ἡμεῖς τὸ δεχόμεθα μὲ μίαν ὅπως ἐδραίαν ἀσφά
λειαν ὥσπερ τὰς ἀληθείας τὰς ἀποδεδειγμένας. Τοιοῦτο
ξόπως, διὰ τὴν ἀπαγγελίαν ὅπου φέρουσιν οἱ Γάλλοι
ἐγὼ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ὁ παρελθὼν χειμὼν ἐπάγη ἐ
Γαλλίαις (2), πλέον ἢ ἐγὼ διηπόρουν περὶ παύτη
τῆς προτάσεως, ἐπειὶ καὶ τέσσαρα ἀποτελοῦσιν σύνδεκα
Ἆρα ὁ τρῶτος καὶ ὁ ὑψηλότατος βαθμὸς πιθανότητος
εἶναι ὅτε σὺ συμβαὶ σωμφώνει ταῖς ἀμεταβλήτοις τῶν χ
τηρήσεσιν ἡμῶν, καὶ, καθ' ὅσον ἡμεῖς δυνάμεθα νο
ἐξιδρωμεν, ἐκείναις πάντων τῶν ἀνθρώπων, καὶ πάντα
τὰς χρόνους. Τοιαῦτά εἰσι τὰ συμβαίνοντα ἅτινα ἀποβλέ
πουσιν ἢ εἰς τὰς συσάσεις καὶ τὰς ἰδιότητας τῶν σωμά
των, ἢ εἰς τὰς συνήθεις (3) τῶν ἀγωγῶν ἀποτελεσμά
των τι ὧν ἐκ τῶν φυσικῶν αἰτιῶν αὐτῶν. Ἡμεῖς ὀνομά
ζομεν τὰς ἐλέγχους τούτων τῶν συμβαίνοντων, ἐπιχειρήμα
τα λαμβανόμενα τῶν ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτῆς τῶν πραγμά
των. Περὶ τούτου τοῦ ἄρθρου, ἡ πίστις ἡμῶν αἴρεται ἕως
εἰς μίαν ὁλόκληρον ἀσφάλειαν.

Β. Ὅ

(1) Un fatto (2) Abbia diacciato in Francia.
(3) Produzioni regolari.

Ακαδημία Αθηνών Academy of Athens

Β. Ὁ πρῶτος βαθμὸς πιθανότητος, εἶναι ὅταν ἐγὼ βεβαιῶ ἐξ ἰδίας μου πείρας, καὶ πάντες οἱ ἄλλοι τὸ διαβεβαιώσιν ὡσαύτως, ὅτι τὸ πρᾶγμα βεβαιωμένον ὑπὸ μαρτύρων ἀνεπιλήπτων, εἶναι κοινῶς τοιοῦτον, ὡς ἐκεῖνοι τὸ ἀναγγέλλουσιν. Οὕτω τῆς πείρας καὶ τῆς ἱστορίας διδασκούσης με, ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων προκείνται, καὶ πάντοτε προέκειναν τὸ ἴδιον συμφέρον αὐτῶν, τὸ οὖν συμφέροντος, ἐγὼ πιστεύω ὅτι εἶναι πιθανὸν, ὅτι Τιβέριος ἔπεσεν εἰς τοῦτο τὸ ἐλάττωμα, ὃν ξόουσι πάντες οἱ συγγράψαντες τὸν ἐκείνου βίον, κατηγόρησε ἐκείνου τοῦτο. Ἐν τοιούτοις φιλοσοφικοῖς, ἡ συγκλήσεσις ἡμῶν ἐφικνεῖται εἰς βαθμὸν, ὅστις δύναται νὰ καλῆται πληροφορία.

Γ. Ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀρνώμεθα τὴν ἡμῶν συγκατάθεσιν συμβάσιν ἀδιαφόροις, οἷον τούτῳ, ὅτι ὁ ἥλιος ἀπέταξεν ἀπὸ τὸ νοτίου μέρους, μήτε ἐκείνοις ἀπαράδεκτα εἰσὶν ὁμοθυμαδὸν μεμαρτυρημένα ὑπὸ μαρτύρων ἀξιωμάτου ἀνυπόπτου, τοιαῦτά εἰσι τὰ ἑξῆς δύο: Ὑπάρχει ἐν Ἰταλίᾳ μία πόλις καλουμένη Ῥώμη, ἐν ᾗ ἔζει, καὶ ἔτεσι φμξ΄ πθ΄ 1760. εἷς ἄνθρωπος ὅστις ἐκαλεῖτο Ἰούλιος Καῖσαρ. Δὲν ἤθελεν ἦναι δυνατὸν νὰ ἀμφιβητῆται ταῦτα καὶ ἄλλα ὅμοια, φανερωτάτως ὥσπερ τὸ ὕπαρξιν καὶ τὰς φράξεις ἀνθρώπων τὰς ὁποίας βλέπομεν καθ' ἡμέραν.

Ἡ πιθανότης παγιωθεῖσα ἐπὶ ὁμοίων θεμελίων εἶναι ἔτως ἐναργὴς ὅπου αὐτὴ φανερωτάτως δὲν συγχωρεῖ τὸν πιστεύειν τις ἢ νὰ μὴ πιστεύῃ, ὥσπερ ἡ ἀπόδειξις δὲν συγχωρεῖ νὰ γινώσκῃ ἢ νὰ μὴ γινώσκῃ. Οὕτως ἡ δυσκολία τοῦ πιστεύειν τοῖς ἄλλοις, εἶναι, ὅταν αἱ ἐκείνων μαρτυρίαι ἢ μάχωνται ἑαυταῖς, ἢ ἀντιλέγωνται, ἢ ὦν ὑπὸ μαρτυριῶν ἐναντίων, εἴτε ὑπὸ τῆς πείρας,

ἢ τὴν κοινὴν ὁρόμον τῆς φύσεως. Ἐν πᾶσι τοῖς συμπ
μασι, πρέπει νὰ ἐπέχῃ τις ἑαυτὸν: καὶ νὰ ἐπιθυ
(1) τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν, μήτε τὸ πλέον, μήτε τὸ ἧτ
τῆς ἐλέγχων. Ἀλλ' ἐπειδὴ αὖτη ἡ ὑπόμνημα φρονί
συγκαταθέσεως, ὑποθέτει μίαν μεγάλην ὑπόστασιν,
εἶναι μέγαν ἀριθμὸν σκέψεων (2) περὶ τῆς ἐναντ
προσπήσεων, τῆς πρόσεσεων, τῆς σκοπῶν, τῆς
μελειῶν, τὴν χαρακτῆρος προσέτι ἐκείνων οἵτινες ἀπα
γέλλουσιν εἰ συμβαὶ ἢ διαφόρως ἢ ποικίλως, παὶ ἐπ
νο ὁπὸ ἐδῶ ἠμπορεῖ νὰ λέγηται βέβαιον καὶ ἀμοιβὸ
εἶναι, ὅτι οἱ ἔλεγχοι εἰ ὸς συμβαίνος, ὡς γε ὅταν φ
νονται, μὴ μίαν ἀκριβῆ ἔρευναν, νὰ τὸ ἐμποδῶσι πλ
ἢ ἧττον, χρεωστοῦσι νὰ προβάλλωσιν ἐν τῷ πνεύματι
διαφόρους βαθμὸς συγκαταθέσεως, ὁπὸ ἡμεῖς καλοῦμ
πίσιν, πληροφορίαν, εἰκασίαν, ἀμφιβολίαν, ἀβεβα
πια, ψεῦδος.

Τ' ΠΑΡΧΕΙ περὶ παύτης τῆς ὑποθέσεως (3) εἷς καὶ
κοινῇ δεδοκιμασμένος: ὅτος εἶναι, ὅτι μία μαρτυρία εἰ
δεικνῦται ὅσῳ πορρωτέρω ἀφίσαται τὴν χρονικὴν αὐτῆς: ὅ
τι οἱ ἔλεγχοι εἰ ὸς συμβαίνος ἐγνωσμένοι ἐκ παθο
σεως, δὲν ἠμποροῦσιν εἰ μὴ νὰ ἀποβάλλωσι τὴν ἰσ
αὐτῶν καθ' ἕκαστον βαθμὸν ἀποστάσεως (4). Ἀλλ' εἰ
θέτουσι κανόνας πάντη ἐναντίους, καὶ παρὰ τοῖς ὁποί
αἱ δόξαι ἀποκτῶσιν ἰσχὺν νέαν ὅσῳ πλέον αὗται γηρ
σκουσιν. Ἐντεῦθεν, προπάσεις ἀναργῶς ψευδεῖς ἐν τ
ἐκείνων πρώτῃ ἀρχῇ, ἢ τὰλάχιστον ἀμφίβολοι, δὲ
βαίνουσιν ἀληθειαι αὐθεντικαί (5). Ἐντεῦθεν, εἰ συ
βὰν τὸ ὁποῖον οἱ πρῶτοι ἀκροαταὶ αὐτῆς ἡγήσαντο
τὴν

(1) Regolare. (2) Riflessioni. (3) Materia
(4) Di allontanamento. (5) Autentiche.

τιὼ αὐτὼ ἀβεβαιότητα, γυμάσιον, ὑποβαίνει σεβάσμιον, καὶ προφέρεται (1) ὡς ἀναντίρρητον.

Ἐν συμβαὶν, προφερόμενον ὑφ' ενὸς μόνου μάρτυρος; χρεωστεῖ νὰ ἐπιμείνῃ ἢ νὰ ἀνασκευάζῃ ἑαυτὸ, ὥς γε ὑπάρχει ἰσχὺς ἡ ἀθενεια ἐν ταύτῃ τῇ μόνῃ μαρτυρίᾳ. Ἂς προβάλλωνται αὐτὼ ἔπειτα ἑκατὸν διάφοροι Συγγραφεῖς ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον, αὐτοὶ τοσοῦτον ἀπέχουσι τοῦ δύνασθαι ἰσχυὼ ἐκείνῳ, ὅπου ἐξεναντίας ὅλοι τὸ ἐξαθενοῦσιν: ἐπειδὴ; τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι τὰ πάθη, ἡ ἀπροσεξία, τὸ συμφέρον τὸ αὐτὸ, μία παρεξήγησις τοῦ νοῦ Συγγραφέως, καὶ μύριαι ἄλλαι δυσκολίαι ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πνεῦμα συχνὰ διοχέτεται (2), ἄγουσι συχνὰ εἰς τὸ εὔκολα προβάλλεσθαι τὰς δόξας ενὸς ἄλλου.

Ἔγω ἔρχομαι εἰς τὸ δεύτερον εἶδος πιθανότητος. Ἔγω εἶπον ὅτι αὐτὴ ἀπέβλεπεν εἰς ἐκεῖνο ὅπου δὲν πίπτει ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις, καὶ ὅπου δὲν ἠμπορεῖ νὰ μαρτυρῆται ἀπὸ μαρτύρων. Τοιαῦτά εἰσι, 1. ἡ ὕπαρξις, ἡ φύσις καὶ αἱ ἐργασίαι τῶν Ὄντων τῶν πεπερασμένων καὶ ἄυλων ἔξω ἡμῶν, οἷά εἰσι τὰ Πνεύματα καὶ οἱ Ἄγγελοι. 2. Τοιαῦτα εἰσὶ προσέτι ἡ ὕπαρξις τόπων τῶν Ὄντων τῶν ὑλικῶν τῶν λανθανόντων τὰς ἡμῶν αἰσθήσεις, διὰ τὴν ἀπραν αὐτῶν μικρότητα, ἢ διὰ τὴν ὑπερμεγέθη αὐτῶν διάστασιν, οἷον τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων τῶν ἐν τοῖς Πλανήταις; καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τόποις τοῦ Παντός.

3. Τοιοῦτοί εἰσι προσέτι οἱ τρόποι διὰ τῶν ὁποίων φύσις προβάλλει τὰ πλεῖστα τῶν αὐτῆς ἔργων. Τὰ ἀποτελέσματα τούτων τῶν ἐργασιῶν εἰσι γνώριμα, ἀλλ' αἱ ἐκείνων αἰτίαι εἰσὶν ἄγνωστοι. Τὰ ζῶα θρυνῶνται,

ξέ.

(1) E' citato. (2) E' determinato.

ζέφονται, κινοῦνται. Ὁ μαγνήτης ἕλκει τὸν σίδηρο
Πάντα τὰ σώματα προβάλλουσιν ἀποτελέσματα. Εἰ
τὰς τούτων αἰτίας, τὸ τούτων ἐνεργές (1), τὰ ὅρια
ἐκείνων δυνάμεως; Ἀλλὰ σὺ δὲν δίδεις εἰ μὴ εἰκα
ματα ἀκολουθῶν τὴν ἀναλογίαν (2). Τοῦτο εἶναι πρό
παῦ ἐκεῖνο ὁπού ἠμποροῦν τις νὰ ἀποκείνηται, καὶ ἐφ'
μόνῳ εἰσὶ τεθεμελιωμένοι πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ τῆς Φυσ
κῆς. Ἡ βιαία ζέψις (3) δύο σωμάτων φέρνει ἐκ
μότητα, καὶ συχνὰ πῦρ: ἡμεῖς λοιπὸν ἔχομεν θεμέλ
νὰ πιστεύωμεν, ὅτι ἡ θερμότης καὶ τὸ πῦρ σωρίσαν
ἐν μιᾷ δονήσει βιαίᾳ μερῶν ἀνεπαισθήτων μιᾶς ὕλης κα
σικῆς. Ἀλλ' ὡς ἐγὼ εἶπον, τοῦτο δὲν εἶναι εἰ μὴ ε
εἰκασμός. Ὁμολογοῦμεν ὅμως, ὅτι τοῦτο τὸ εἶδος πιθα
νότητος, τὸ ὁποῖον εἶναι, πρόντι, ὁ καλλιώτερος ὁδηγ
πρὸς τὸ ποιεῖν πειράματα, καὶ πρὸς τὸ καταρτίζειν ὑπο
θέσεις (4) λόγους, ἔχει τὴν αὐτὴν χρῆσιν καὶ τὴν αὐ
τὴν γονιμότητα. Μία ζάλησις (5) ἐσκεμμένη, τεθεμελιω
μένη ὅτι τῇ ἀναλογίᾳ, ἀνακαλύπτει συχνὰ ἀληθείας
καὶ ἀκολουθίας ἐπωφελεσάτας, αἵτινες αὐτὸ τότε ἤθελε
μένη αἰωνίως ἐν τῷ σκότει.

Εἰ καὶ ἡ πεῖρα καὶ ἡ ὄψις τὸ κοινὸ δρόμον τῶν φαι
μάτων, ἔχουσι πολλὴν ῥοπὴν πρὸς τὴν συγκατάθεσιν
ἡμῶν, εἶναι ἐν σύμπτωμα, ἐν ᾧ τὸ ἔκτοπον (6) συμ
βαίνων τινῶν, ὅταν ὅμως ἀπαγγέλλωνται ἐκεῖνα ὑπὸ
μαρτύρων ἀξιοπίστων, δὲν πρέπει νὰ ποιῇ νὰ ἀπορρί
πτωμεν ταῦτα ὡς ψεῦδη. Τοιαῦτά εἰσι τὰ Θαύματα
ὅταν

(1) La loro attività. (2) L'analogia.
(3) Confricazione, strofinamento.
(4) Formar ipotesi ragionevoli. (5) Ragionamento.
(6) Lo straordinario.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ὅταν ταῦτα τὰ ὑπερφυσικὰ συμβαίνα ἀναλογῶσι τοῖς σκοποῖς ἐκείνῳ ὅσις ἔχει τὴν δύναμιν τὸ ἀλλοιῶν τὸν δρόμον τῆς φύσεως: ὅσῳ πλέον ἡμεῖς τὰ βλέπομεν πέρα τῶ κοινῶ δρόμῳ τῶν πραγμάτων, ἢ ὅσῳ πλέον φαίνωνται ἐναντία ἐκείνῳ: τόσῳ πλέον χρεωστῶμεν νὰ πιστεύωμεν ἐκεῖνα, καὶ τὰς ἀληθείας τὰς ὁποίας αὐτὰ βεβαιοῦσι.

Εἰσὶ προτάσεις, αἵτινες, τεθεμελιωμέναι ὅτι μιᾶ μόνη μαρτυρίᾳ, ἀπολαύουσι τὸ πλέον ὑψηλὸ βαθμὸ συγκαταθέσεως, εἰ καὶ ἐκεῖνο ὅπερ αὗται ἐμπεδοῦσι δὲν συμφωνεῖ μήτε μὲ τὴν πεῖραν, μήτε μὲ τὸν κοινὸν δρόμον τῶν πραγμάτων. Ἡ αἰτία ταύτης τῆς ἀσφαλείας, καὶ ὑπεράνω πάσης ἀμφιβολίας, καὶ ταύτης τῆς ἐναργείας, καὶ ὑπεράνω πάσης ἀμφισβητήσεως, εἶναι τεθεμελιωμένη ὅτι πάντῃ, ὅτι αὕτη ἡ μαρτυρία ἔρχεται ἐξ ἑνὸς Ὄντος ὁποῖος δὲν ἠξεύρει μήτε θέλει νὰ ἀπατᾷ, ἐκ τοῦ ΘΕΟΥ ἐκείνου αὐτοῦ. Αὕτη ἡ μαρτυρία ὀνομάζεται 'Αποκάλυψις', καὶ ἡ συγκατάθεσις ὁποῦ τῆς δίδεται καλεῖται 'πίστις'. Ἡ πίστις ἔχει τόσην βεβαιότητα ὅσην ἡ γνῶσις ἡμῶν: ἐπειδὴ ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι μία Ἀποκάλυψις παρὰ ΘΕΟΥ εἶναι ἀληθινὴ, παραπλησίως ὥσπερ ὰ δυνάμεθα νὰ διαπορῶμεν περὶ τῆς ἰδίας ἡμῶν ὑπάρξεως. Ἀλλὰ πρὶν ἂν παραδεχώμεθα τὸ συμβαὶν ὡς Ἀποκάλυψιν θείαν, χρεωστοῦμεν νὰ βεβαιώμεθα ὅτι εἶναι ἀληθῶς τοιαύτη, καὶ χρεωστοῦμεν νὰ καταλαμβάνωμεν καλῶς τὸν νοῦν ἐκείνης: ἄλλως ἡμεῖς θέλει ἐκφερώμεθα ὑπὸ πασῶν τῶν ἀπειροκαλιῶν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ (1), καὶ θέλει διϊθυνώμεθα ὑπὸ ἀρχῶν ἀπάτης καὶ πλάνης.

ΚΕ-

(1) Saremo strasportati da tutte le stravaganze.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Περὶ τῦ Λόγυ ἤτοι Λογισμῦ.

ΝΟΟΥΝΤΑΙ πολλὰ πράγματα διὰ τῦ ὄρυ ' Λόγυ ' : ἐνίοτε ἀρχαὶ βέβαιοι, καὶ ἐναργεῖς : ἐνίοτε ἀκολυθίαι δίκαιαι καὶ σαφεῖς, ἐπανειλημμέναι (1) ἐκ τόπων τῶν ἀρχῶν : ὁτὲ δὲ διὰ τῦ ὄρυ ' λόγυ ' νοεῖται ἡ αἰτία, καὶ μάλιστα ἡ αἰτία ἡ τελική. Ἐγὼ ἀφίνω πάσας ταύτας τὰς σημασίας. Ἐγὼ νοῶ ἐνταῦθα διὰ τῦ ὄρυ ' λόγυ ', ἐκείνην τὴν δυνάμιν διὰ τῆς ὁποίας ὑποτίθεται ὅτι εἷς ἄνθρωπος διαφέρει τῶν θηρίων, καὶ διὰ τῆς ὁποίας εἶναι ἐναργὲς ὅτι ἐκεῖνος πλεῖσον ὑπερβάλλει τόπων.

Ὁ λόγος εἶναι μιᾶς χρήσεως ἀπολύτυ, εἴτ' ὢν πρὸς τὸ ἐκτείνειν τὰς γνώσεις ἡμῶν ἐν τῇ ἀποδείξει, εἴτε πρὸς τὸ διοθθετεῖν (2) τὰς βαθμὰς ὁμοιοαληθείας ἐν τῇ δόξῃ. Πρὸς τόποις ἔτος εἶναι ἀναγκαῖος : διότι αὐτὸς βοηθεῖ πάσαις ταῖς νοεραῖς ἡμῶν δυνάμεσι, καὶ, ἵν' ἀκριβέστερον εἴποιμι, ἔτος ἐξ ἐκείνων κατασκευάζει δύο, τὴν 'ὑπερέφειαν' καὶ τὴν 'ἐπαγωγὴν' (3), ἤτοι τὴν δυνάμιν τῦ ὑπερέφειν ἢ συνάγειν συμπεράσματα. Διὰ τῆς πρώτης τόπων τῶν δυνάμεων δείσκονται ἰδέαι μέσαι, ἢ ἔλεγχοι : καὶ διὰ τῆς δευτέρας τάττονται (4)

ἤτοι

(1) Dedotte. (2) Regolare.
(3) La sagacità e l'induzione.
(4) Si assetano, si ordinano.

ἄτοι οἱ ἔλεγχοι, εἰς ὅπου ὁπωδήποτε ἡμπορεῖτις, ἀνακαλύπτων πάντα τὰ μέρη μιᾶς ἀποφορᾶς (1), καὶ τὸν τόπον διὰ τὸ ὁποῖον ταῦτα τὰ μέρη συνδέονται, νὰ ἄγῃ εἰς φῶς τὴν ἀλήθειαν τὴν ἀμφισβητουμένην (2). Ἄρα νὰ ἀποφέρῃ (3) τις δὲν εἶναι εἰ μὴ νὰ ἀντιλαμβάνηται τοῦ δεσμοῦ, τῶν ἀναφορῶν τῶν ἰδεῶν ἐν ἑκάστῳ βαθμῷ μιᾶς ἀποφορᾶς: καὶ διὰ ταύτης τῆς ἀντιλήψεως νὰ ἀνακαλύπτῃ πότερον δύο ἰδέαι ἔχουσι μεταξὺ αὐτῶν ἢ μίαν ἀναφορὰν ἢ μίαν ἀντίταξιν ἀναγκαίαν. Ὅταν βλέπῃ τις ἀμέσως τὸν τὸν δεσμὸν, τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις. Ὅτε ὅπος δὲν εἶναι εἰ μὴ πιθανὸς, τοῦτο εἶναι δόξα. Ἀλλὰ εἴτ' ἂν γινώσκῃτις δι' ἀποδείξεως, εἴτε διὰ δόξης, ἡ δύναμις ἥτις διεύθυνει καὶ ἥτις μεταχειρίζεται τοὺς ἐλέγχους ἀναγκαίους πρὸς τὸ ἀνακαλύπτειν ἢ τὴν βεβαιότητα, ἢ τὴν πλέον μεγάλην ὁμοιοαλήθειαν, καλεῖται λόγος.

Ὁ λόγος λοιπὸν ἐκπονεῖ (4) τὰς πέντε ἐξῆς ἐνεργείας ἢ πράξεις: 1. Ἀνακαλύπτειν ἐλέγχους, ἢ ἰδέας μέσας, ἢ μέρη: 2. Τιθέναι ταῦτα τὰ μέρη ἐν τινὶ μέρει ὅπου μεγάλου, ὅπου νὰ δύνωνται νὰ βλέπωνται ἀπόντι αἱ ἀναφοραὶ ἢ αἱ ἀντιπάξεις δύο ἰδεῶν ἅτινας ταῦτα μεταδίδουσι, καὶ αἵτινες ἀναβάλλονται πρὸς ἀλλήλας. 3. Ἀντιλαμβάνεσθαι τῆς συναρτήσεως ἢ τῆς ἀντιπάξεως πραγματικῶν ἢ πιθανῶν τόπων τῆς δύο ἰδεῶν ἢ ἀναβαλλομένων. 4. Συνάγειν ἐκ πάντων τὸ ὀρθὸν συμπέρασμα. Ἄρα ὁ λόγος δὲν ἔχει τόσον ἐν μοίρᾳ ὑποκειμένου τὰς γνώσεις ἁπλῆς ὄψεως καὶ αἰσθητικῆς, ἀλλὰ

(1) Deduzione. (2) Che è in quistione.
(3) Dedurre.
(4) Esercita.

ἀλλὰ χεδὸν πὰς γνώσεις μόνας πὰς ἐξ ἀποδείξεως ϗ πὰς ἐκ δόξης.

ΠΕΡΙ' τῦ ὑποκειμένυ τῦ λόγυ, ἐγὼ ὑπερεπεθύμη νὰ ἠρεωνᾶτο ὀπμελέσατα, πότερον ὁ συλλογισμὸς εἶναι, ὡς κοινῇ πιςεύεται, τὸ μέγα μέσον τῦ ἀπαρτίζειν τὸν λόγον. Ἐγὼ περὶ τύτυ διαπορῶμαι: ϗ ἰδὲ διατί:

Α. Ὁ συλλογισμὸς δὲν βοηθεῖ τὸν λόγον εἰ μὴ ἐν μιᾷ τῶν τεσσάρων ἐνεργειῶν, ἐν αἷς ἐγὼ εἶπον ὅτι ἔτος συνίσταται: αὕτη εἶναι ἡ δευτέρα, ἡ ὁποία συνίσταται περὶ τὸ δεικνύειν τὰς ἀναφορὰς μεταξὺ τῶν ἰδεῶν μιᾶς προτάσεως: ἀλλ' ἐκεῖνος ϗ κατ' τῦτο εἶναι μιᾶς χρήσεως πολὺ περιεργισμένης. Οὕτος δὲν δυνάται νὰ δεικνύῃ εἰ μὴ μίαν μόνην ἀναφορὰν ἐν μιᾷ προτάσει, ἡ ὁποία ἀναφορὰ ἤθελεν ἀνακαλύπτηται μετ' ἴσης δυσκολίας, ϗ συχνὰ χάλιον, αὐδὲ τῆς ἐκείνης βοηθείας. Πόσοι ἄνθρωποι ἀνεπιτήδειοι πρὸς τὸ μορφᾶν σύα συλλογισμόν, ϗ οἱ ὁποῖοι ὅμως διαλογίζονται (1) ὀρθότατα, ϗ μὲ μεγάλης σαφηνείας; Ἐγὼ ὡσαύτως ἀμφιβάλλω, ὅτι ἐκεῖνοι ὁπᾶ ἐξάρχει τὴν ἐκείνυ τέχνην, χρῶνται ταύτῃ πρὸς τὸ διαλογίζεσθαι ἐν ἑαυτοῖς: ἐπειδὴ αὕτη ἡ μέθοδος εἶναι βραδεῖα ὑπεράγαν: ϗ τὸ πνεῦμα τρέχει ὀξύτερον.

Β. Διότι οἱ συλλογισμοὶ εἰσὶ δεκτικοὶ ψεύδους παραπλησίως, ὥσπερ οἱ τρόποι τῦ διαλογίζεσθαι οἱ πλέον ἁπλοῖ. Τὸ ἐλάχιςον ἡ πεῖρα διδάσκει ὅτι αὗται αἱ τεχνικαὶ μέθοδοι εἰσὶν ὀκνηδεςέραι νὰ καταλαμβάνωσι τὸ πνεῦμα ϗ νὰ τὸ ἐμπλέκωσιν (2), ἢ νὰ τὸ ἐκπαιδεύω-

(1) Ragionano.
(2) Sorprender lo spirito ed imbrogliarlo.

δούωσι χὴ νὰ τὸ φωτίζωσιν. Ε'ὰν λοιπὸν ὁ συλλογισμὸς θελιάσῃ συχνὰ τὸ πνεῦμα εἰς δαλήψεις (1) ψδδείς, σοφισικὰς, ὁμωνύμυς, εἶναι σαφὲς ὡσαύτως, ὅτι, ρὸς τὸ ἐξελίασειν (2) παῦτα τὰ ἐλαττώματα, δεόμεθα ἄλλε τινὸς μέσε ἢ τᾶ συλλογισμᾶ.

Ογ' δαφέρει, λέγεις σὺ, σὺ δ'είσκεις ὅτι ἤτοι οἱ τύποι τᾶ ἐπιχειρεῖν (3) φέρεσι μεθ' ἑαυτῷ τὴν σαφήνειαν χὴ τὴν πληροφορίαν. Σὺ λοιπὸν χρῶ ἐκείνοις: Α'λλὰ μὴ δὸς τόποις ῥοπὴν (4) πλείονα ἐκείνης τῆς ὁποίας ἤτοι ἄξιοί εἰσι: Μηκέτι λέγε ὅτι αὐδ ἐκείνων οἱ ἄνθρωποι δεν' ἤθελον ποιῶνται εἰ μὴ ὀλιγωτάτην ἢ ἀδεμίαν χρῆσιν τᾶ λόγε. Παντες οἱ ὀφθαλμοὶ δεν' ἔχεσι χρείαν τῶν ὀφθαλμυέλων (5) σε πρὸς τὸ βλέπειν. Ο' συλλογισμὸς παρέχεταί σοι πολλὴν βοήθειαν, σοὶ ὅσις ἐξάρεις τὴν ἐκείνε ἐπισήμην, ρὸς τὸ ἀνακαλύπτειν χὴ δ'είσκειν τὸ ψεῦδος μιᾶς προτάσεως, κεκρυμμένου ὑπό τινι σχήματι κομψῷ, ἢ ἐμπεπλεγμένου ἐν μιᾷ ψδδεῖ μαρμαρυγῇ πνεύματος ἢ ἀγωγῆς (6). Α'λλὰ δεν' ὑπάρχει ἄλλος εἰ μὴ σὺ, σοφὸς τὴν τέχνην, ὅσις δυάσαι νὰ ἐξελίττῃς τὸ ἐκείνης ψεῦδος, δι' τᾶ ἐντέχνε τύπε τᾶ συλλογισμᾶ. Καὶ δεν' μενέι, ὑπὲρ τῶν λοιπῶν τᾶ ἀνθρωπίνε χρόνε, δεν' ἄλλο μέσον πρὸς τὸ ἀνελίττειν (7) τὸ ψεῦδος ἐκ τᾶ ἀληθᾶς. Ε'γὼ δεν' λέγω τᾶτο ρὸς τὸ ταπεινᾶν χὴ καταβάλλειν τὸν 'Α'ριστοτέλη', τὸν ὁποῖον

(1) Inviluppa, involge lo spirito in ragionamenti.
(2) Per isviluppare.
(3) Queste forme d'argomentare. (4) Peso.
(5) De' vostri occhiali.
(6) Sorto qualche figura brillante, o inviluppato d' un falso splendore, di spirito o di stile.
(7) Disimpegnare.

ὁποῖον ἐγὼ ἡγῦμαι ὡς ἕνα τῶν μεγίστων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαιότητος, καὶ ᾧ τινι ὀλίγοι, τοῖς ἔπαθλα καὶ τοῖς λεπτότητα πνεύματος: τῦ ὁποίυ φράγματος παρέχει ἔλεγχον ἔτι τῦτο τὸ μικρὸν σύστημα τῦ Συλλογισμῦ, τὸ ὁποῖον ἐκεῖνος ὅπως δὐτυχῶς ἐπενόησε κατ' ἐκείνων οἵτινες δὲν αἰχμύονται τὸ φιλόπαν ἀρνύμενοι τὰς πλέον ἐναργεῖς ἀληθείας. Ὅμως ἐγὼ διϊσχυρίζομαι ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἠθέλησε ὅπως ὀλίγον ἐλεύθερος φορὸς τὸν ἄνθρωπον, ὁπῦ νὰ τὸν ἐγκατέλιπεν, ὥσπερ κτίσματος δίποδα, αὐδὲ πτερύγων, μὲ πλατεῖς ὄνυχας, ἕως ὁ 'Αριστοτέλης τὸν κατέστησε Ζῶον λογικὸν φιλῆ τῦ Συλλογισμῦ.

Ἡμεῖς ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς, καὶ χωρὶς τῆς βοηθείας πασῶν τῶν ὀχληρῶν ἐπαναλήψεων (1) τῆς τέχνης τῦ δυνάμεν τῦ διαλογίζεσθαι καὶ τῦ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν διαφορῶν τῶν ἰδεῶν ἡμῶν. Καὶ ἐὰν σὺ θέλῃς νὰ ἀπαλλύπτῃς τὸν ἀθενῆ μιᾶς διαλήψεως (2): γύμνωσον ταύτην τῶν ἄλλων ἰδεῶν αὐτῆς, αἵτινες μεμιγμένοι καὶ ἐμπεπλεγμένοι μὲ ἐκείνας τῶν ὁποίων ἁρπᾶται ἡ ἰσχὺς τῆς ἀκολυθίας, φαίνονται νὰ δεικνύωσι μίαν ἐκεῖ ὅπυ δὲν ὑπάρχει τὸ φιλόπαν. Θὲς τότε ταύτας τὰς ἰδέας γυμνὰς καὶ ἀπολελυμένας (3) τὴν μίαν πλησίον τῆς ἄλλης, φιλόβαλε ταύτας ἐν ταύτῃ τῇ θέσει (4). καὶ αὐδὲ τῆς ὀπτικῆς τῶν ξόπων, σχημάτων, φροϋποτεθειμένων (5), συμπερασμάτων, καὶ ἄλλων ὀχληρῶν λεπτολογιῶν τῦ Συλλογισμῦ, σὺ θέλεις ἀσφαλῶς ἀπαλύπτῃ τὰς ἀναφορὰς καὶ τὰς ἀντιπάξεις.

Ἄλλ'

(1) Ripetizioni. (3) Disimpegnate.
(2) Ragionamento. (4) Posizione.
(5) Premesse.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Α'ΛΛ' ἤτισῦν εἶναι ἡ βοήθεια τῦ Συλλογισμῦ πρὸς τὸ ἐφικέσθαι τῆς ἀποδείξεως, ὕτος εἶναι ὀλίγης ἢ ἔτι μηδεμιᾶς χρήσεως πρὸς τὸ σαθμίζειν τιὼ ὑπεροχιὼ (1) πρὸ ἐλέγχων ἐν τῇ ὁμοιοαληθείᾳ. Μὴ δυνάμενος νὰ λαμβάνῃ εἰ μὴ σ'α μόνον ἔλεγχον ὁμοιοαληθῆ, ὅ-πος ἔχεῖται (2), ὕτος, ἵν' ὕπως εἴπω, μαίνεται (3), ὅτις βιάζει τὸν τὸν ἔλεγχον, χὴ τὸν κλείει τέλος πάντων ἐν μιᾷ δισπαλλάκτῳ σειρᾷ Συλλογισμῶν: χὴ ὕπω ποιεῖ νὰ ἀποβάλῃ ἐκ τῆς αὐτῦ ὄψεως τὸ πρᾶγμα τὸ ζη-τύμενον (4).

Α'ΡΑ πᾶσαι αἱ βοήθειαι τῦ Συλλογισμῦ δὲν εἶναι εἰ μὴ πρὸς τὸ ἐλέγχειν τὺς ἀνθρώπυς περὶ τῆ σφαλ-μάτων χὴ τῆ ἐξαπατῶν αὐτῆ. διότι ἐγὼ ἀρνῦμαι, ὕτος νὰ συμβάλλεται πρὸς τὸ διείσχειν ἐλέγχυς χὴ ποιεῖν ἀνακαλύψεις νέας: πρᾶγμα ὅμως τὸ ὁποῖον εἶναι σὶ τῆ ἔργων τῦ πνεύματος τὸ πλέον πολύπονον, ἀλλὰ τὸ πλέον ὠφέλιμον, χὴ ἴσως ἡ πλέον ὑψηλὴ τελειότης ἐκείνυ. Πᾶσα ἡ τέχνη τῦ Συλλογισμῦ εἶναι πάττειν τὺς ἐλέγχυς ὁπῦ ἤδη ἐξεύρονται: Γινώσκεται πρῶτον μία ἀλήθεια: ἔπειτα παρέχεται ἔλεγχος ταύτης συλ-λογιστικῶς. Α'ρα ὁ Συλλογισμὸς ἀκολυθεῖ τιὼ γνῶ-σιν; χρῆσις πολὺ θεωρισμύη. Εἰσὶν ἀναγκαῖα ἄλ-λα μέσα, ὅπως αἱ τέχναι χὴ αἱ ὁπλισμαι καταρτί-ζοιντο.

Ο' λόγος, μὲ ὅλιυ τιὼ ἔκτασιν χὴ τιὼ ἰσχυὶ αὐ-τῦ, συχνὰ δὲν μᾶς εἶναι ἀδεμιᾶς χρήσεως. 1. Οὕτος μᾶς εἶναι ἄχρηστος, ὅταν ἡμεῖς δὲν ἔχωμεν ἰδέας τοπα-ράπαν. 2. Οὗτος ἀπόλυται ἐκεῖνος αὐτὸς, ὅταν μὲ ἰσχυ-

(1) Superiorità. (3) Esce de' gangheri,
(2) Se se effundit. (4) La cosa in quistione.

ἰχυρογνωμοσυνίω θέλῃ νὰ δίνῃ δι' ἰδεῶν συγκεχυμένων κ̀ ἀτελῶν: ὅπω δι' ἔλλειψιν ἐντελῶν ἰδεῶν, κ̀ περὶ τ̃ς ἀπειρότητος κ̀ περὶ τ̃ς μικροτάτης ἐκτάσεως τ̃ς ὕλης, αὐτὸς θέλει ἀποπλανᾶται πάντοτε, ὅταν ἀχολῆται περὶ τὸ ζήτημα τ̃ς διαιρετότητος τ̃ς ὕλης εἰς ἄπειρον. 3. Οὗτος δ̀ ἁμαρτάνει τ̃ς ὁδ̃ κ̀ ἐμπλέκεται εἰς λαβυρίνθους ἀνεκβάτους, ὅταν ἀκολουθῇ ἀρχὰς ψευδεῖς: κ̀ εἰσὶ τότε εἰ μὴ ἀντιφάσεις, ἀποπίαι, δυσκολίαι ἀυπέρβλητοι: 4. Οὗτος συχνὰ μένει ἀκίνητος, δι' ἔλλειψιν μιᾶς ζήτης ἰδέας, πρὸς τὸ δεικνύειν ἑαυτῷ τὸν συνδεσμὸν κ̀ τὴν ἀντίταξιν, βέβαιον ἢ πιθανὴν τ̃ν ἄλλων δύο ἰδεῶν: 5. Τελευταῖον, καθίσταται ὅτος εἰς σκοὸν κ̀ δὲν ἐξαίρει πλέον μήτε πᾶ εἶναι, μήτε πᾶ ὑπάγει, μήτε ἐκεῖνο ὁπᾶ ἀναζητεῖ δι' ὀνομάτων ἀσάφων, ἀορίστων, ὁμωνύμων.

Εἰ κ̀ νὰ ὑπφέρῃ τις μίαν πρόπασιν ἐκ μιᾶς ἄλλης εἶναι ἡ ἀχολία ἡ πλέον συχνὴ τ̃ λόγ, πλὴν τὸ πλέον ἀξιόλογον τότε ἀχόλημα κ̀ τὸ πλέον δύσκολες ἔργον εἶναι νὰ δείσῃ τὴν ἀναφορὰν κ̀ τὴν ἀντίταξιν δύο ἰδεῶν δ̀ μέσ μιᾶς ζήτης, ὃν ζόπον δείσκει, δ̀ μιᾶς ὀργυᾶς, τὴν ἰσότητα τ̃ μήκους δύο οἴκων, ἢ ὁποία δὲν ἐδύνατο νὰ ἀνακαλύπτηται δ̀ μιᾶς ἁπλ̃ βολ̃ ὄμματος.

Χρώμεθα τέσσαρσιν εἴδεσιν ἐλέγχων, εἴτ' ὂν πρὸς τὸ πείθειν ἡμᾶς αὐτὸς, εἴτε μάλισα πρὸς τὸ ἐλέγχειν τὸς ἄλλς.

Τὸ πρῶτον εἶναι, νὰ προβάλληταί τις (1) τὰς δόξας τ̃ν ἀνθρώπων οἵτινες δ̀ τὸ αὐτ̃ πνεῦμα, δ̀ τὴν αὐτ̃ σοφίαν, δ̀ τὴν ὑπεροχὴν τ̃ ἀυτῶν ἀξιώ-

ματος,

(1) Dedurre. (2) Citare.

ματος, διὰ τὴν αὐτῶν δυύαμιν, ἢ δι' ἄλλο τι προτέρημα, ἀπέκτησαν ἑαυτοῖς μέγα ὄνομα, καὶ ἐπαγίωσαν τὴν αὐτῶν ὑπόληψιν μὲ αὐθεντίαν τινά. Ἐγὼ καλῶ τοῦτο τὸ εἶδος ἐπιχειρήματος, 'Επιχείρημα πρὸς αἰδῶ.' Argumentum ad verecundiam.

Τὸ δεύτερον εἶναι, νὰ ἀπαιτῇ τὸν ἀντίδικον αὐτοῦ νὰ δείχνῃ τὸν ἔλεγχον τὸν προσενεχθέντα (1), ἢ πῶς νὰ δίδῃ ἄλλα καλλιώτερον τούτου. Τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὁποῦ ἐγὼ καλῶ, 'Επιχείρημα πρὸς ἄγνοιαν'. Argumentum ad ignorantiam.

Τὸ ξίπον εἶναι, νὰ κατεπείγῃ ἄλλα ἄνθρωπον δι' ἀκολουθιῶν αἵτινες βρύουσιν ἐκ τῶν αὐτοῦ ἀρχῶν ἢ ἐκ τῶν αὐτοῦ συγχωρήσεων (2). Τοῦτο τὸ εἶδος τοῦ ὁπεριεῖν εἶναι γνώριμον ὑπὸ τὸ ὄνόματι 'Επιχειρήματος πρὸς ἄνθρωπον'. Argumentum ad hominem.

Τὸ τέταρτον εἶναι, νὰ χρῆται ἐλέγχοις λαμβανομένοις ἐκ τινος τῶν χρεῶν ἢ τῆς γνώσεως, ἢ τῆς πιθανότητος. Τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὁποῦ ἐγὼ καλῶ 'Επιχείρημα πρὸς κρίσιν'. Argumentum ad judicium. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἕκαστος τρόπος τοῦ συλλογίζεσθαι εἶναι ὁ μόνος ἐκ τῶν τεσσάρων, ὅσις φέρει μεθ' ἑαυτοῦ τὸ δίδαγμα (3) πραγματικὸν καὶ ὁποῦ δυύαται νὰ ποιῇ νὰ ὑποδίδῃ τις εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθοῦς: ἐπειδὴ, 1. ἀκολουθεῖ ἐξ οὗ τρόπου ἐπιχειρήματος πρὸς αἰδῶ, εἷς ἄνθρωπος νὰ διαυθεντεύσῃ τὴν ἀλήθειαν καθότι διὰ τέλος τι συμφέροντος ἢ ὑπείξεως (4), ἐγὼ δὲν θέλω νὰ ἀντιλέγω ἐκείνῳ; 2. ἀκολουθεῖ ἐκ τοῦ 'Επιχειρήματος πρὸς ἄγνοιαν', ὅτι ἐγὼ

(1) Allegata. (3) Istruzione.
(2) Concessioni. (4) Deference.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἐγὼ ἐπαγγέλλομαι (1) τὴν ἀλήθειαν, καθότι ὁ αὐτίδικός μυ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔπινοῇ διδασκαλίαν ὁμοίαν ἀληθεσέραν τῆς ἐμῆς; 3. Ἀκολυθεῖ ἐκ τῦ ἐπιχειρήματος πρὸς ἄνθρωπον, ὅτι εἷς ἄλλος ἔχει τὴν γνῶσιν τῦ ἀληθῦς, καθότι ἐποίησέ με νὰ εἰδῶ ὅτι ἐγὼ ἠπατώμην; Ἡ ὁμολογία (2) τὴν ὁποίαν ἐγὼ ποιῶ τῆς ἀγνοίας μυ, καὶ τῆς πλάνης μυ, δύναται νὰ μὲ ἀφήσῃ σκυάζῃ ὅπως ἐγὼ δέχωμαι τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ μὲ δίδῃ τὴν ἐκείνης γνῶσιν. Ἄρα, ἐπειδὴ ἡ δειλία μυ, ἡ ἄγνοιά μυ, καὶ ἡ πλάνη μυ δὲν ἠμποῦσι νὰ μὲ ἄγωσιν ὅπι τὴν γνῶσιν τῦ ἀληθῦς, ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ νὰ ὁξινῶμαι ἐπ' ἐκεῖνο τὸ ἀληθές, εἰμὴ δι' ἐλέγχων, δι' ἐπιχειρημάτων, καὶ δι' ἐνὸς φανεροῦ χθυναμύυ ἐκ τῆς φύσεως τῆς αὐτῆς τῶν πραγμάτων.

Ἐκ τῶν ἤδη ῥηθέντων ἠμποῦσι νὰ ἀπερείδωνται πολὺ δικαρμόσως τὰ ὅρια (3), εἴτ' ὂν τῶν πραγμάτων τὰ ὁποῖα 'συμφάδυσι τῷ λόγῳ', εἴτε ἐκείνων τὰ ὁποῖα 'ὑπερβαίνυσι (4) τότε', εἴτε ἐκείνων τὰ ὁποῖα 'εἰσὶν αὐτῷ ἐναντία'. 'Τὰ πράγματα τὰ συμφωδοῦντα τῷ λόγῳ', εἰσὶν αἱ προτάσεις τῶν ὁποίων ἀνακαλύπτεται, ἢ ἡ ἀλήθεια, ἢ ἡ ὁμοιοαλήθεια, ἐκ τῶν ἰδεῶν ὁποὺς ἔλαβέ τις, εἴτ' ὂν ἐκ τῦ αἰσθήματος, εἴτε ἐκ τῦ συλλογισμῦ. 'Τὰ πράγματα τὰ ὑπερβαίνοντα τὸν λόγον' εἰσὶν αἱ προτάσεις τῶν ὁποίων, ἐκ τῶν ἀρχῶν τῦ ἀληθῦς καὶ τῦ ὁμοιοαληθῦς, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀνακαλύπτηται μήτε ἡ ἀλήθεια, μήτε ἡ ὁμοιοαλήθεια. 'Τὰ πράγματα τὰ ἐναντία τῷ λόγῳ', εἰσὶν αἱ προτάσεις αἱ ἀσύμβα-

(1) Professo. (3) Limiti.
(2) Confessione. (4) La sorpassano.

βιστοῦ ταῖς σαφέσι καὶ διαφανέσιν ἰδέαις ἡμῶν. 'Η ὑπαρξις ενὸς ΘΕΟΥ μόνου', εἶναι συνῳδὸς τῷ λόγῳ: 'Η ἐκείνη τῶν πολλῶν Θεῶν', εἶναι ἐκείνῳ ἐναντία: 'Η ἀνάστασις τῶν νεκρῶν' ὑπερβαίνει πάντα.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

'Περὶ τῆς Πλάνης'. (1)

Η' ΠΛΑΝΗ εἶναι, ὅτε τὸ πνεῦμα δι' τινος περιφορᾶς (2), συγκαταθίθεται ἐκείνῳ τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἀληθές. Πᾶσαι αἱ αἰτίαι τῆς Πλάνης ἠμποροῦσι νὰ ἀναγωνται εἰς ταύτας τὰς τέσσαρας. 1. 'Η ἔλλειψις ἐλέγχων'. 2. 'Η ἔλλειψις δυνάμεως (3) πρὸς τὸ χρῆσθαι ἐκείνοις'. 3. 'Η ἔλλειψις θελήσεως τοῦ ποιεῖσθαι χρῆσιν αὐτῶν.' 4. 'Η ἔλλειψις ἀσφαλῶν κανόνων πιθανότητος.'

ΠΡΩΤΗ αἰτία πλάνης· 'Η ἔλλειψις ἐλέγχων'. Δὲν λέγω ἐκείνων τὰς ὁποίας δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐμπῆ τις, ἀλλ' ἐκείνων τὰς ὁποίας ἐδύνατο νὰ ἀνακαλύπτῃ. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων δὲν ἔχουσι μήτε χολὴν, μήτε τὰς διανοίας οἰκείας πρὸς τὸ ποιεῖν ἀναζητήσεις μὲ ἀσφαλὰς μεθοδικὰς, ἢ πρὸς τὸ ἀσφαλίζειν περὶ ἐκείνων τῶν ἄλλων. Οὗτοι ὄντες διὰ τελῶς παίξεως, ἀναγκάζονται νὰ ζητῶσι πῶς νὰ προφίζωνται τὰ αὐτοῖς ἀρκοῦντα πρὸς τὸ ζῆν: καὶ ὅπως διέρχονται ἐν μιᾷ ἀνικήτῳ ἀγνοίᾳ

(1) Errore, abbaglio, ſviamento.
(2) Abbaglio. (3) Industria, sagacità.

ἀγνοίᾳ πολλῶν ἀληθειῶν, καὶ μάλιστα ἐλέγχων οἵτινες
νὰ τὰς ἐμποδῶσιν. Ἀλλ' ὁ ΘΕΟΣ ἔθετο ἐν ταῖς χερσὶ
πάντων τῶν ἀνθρώπων τὰς δυνάμεις καὶ τὰ μέσα τοῦ
πυροσβέειν ἑαυτοῖς καὶ τοῦ παιδεύειν ἑαυτοὺς καθ' ἑαυτοὺς
περὶ τῆς αὐτῶν εὐδαιμονίας. Δὲν εἶναι ἄνθρωπος ὅπως
ἄσχολος πρὸς τῷ ποιεῖσθαι τὰς ζοφὰς ἑαυτῷ, ὥστε
νὰ μὴ μείνῃ σχολὴ ἱκανὴ πρὸς τὸ μελετᾶν περὶ τῆς ψυ-
χῆς αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὸ ἑαυτὸν ἐκπαιδεύειν εἰς τὴν Θρη-
σκείαν. Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι ὡς τὰ πολλὰ σχολάζουσι μᾶλ-
λον φλυάροις, ἢ πράγμασι πολὺ μικροπρεπέσι.

Β. ΔΕΥΤΕΡΑ αἰτία πλάνης. Ἡ ἔλλειψις δυνάμεως
πρὸς τὸ χρῆσθαι τοῖς ἐλέγχοις τοῖς ἐν χερσί. Πολ-
λοὶ ἄνθρωποι ἔχουσι τὸ πνεῦμα ὅπως μικρὸν, ὅπου εἰσὶν
ἀνεπιτήδειοι, εἰς ὃν νὰ μορφώσι διαλήψεις (1) εἴτε νὰ
αὐθάνωνται τὴν ὑπεροχὴν (2) τῶν ἐλέγχων δύο διαφό-
ρων δοξῶν, καὶ ἀκολούθως νὰ ἔχωνται τῆς αἱρέσεως (3)
τῆς πλέον πιθανῆς. Ἡ διάφορος ἱκανότης καὶ ἕκαστο
πνεύματος ἥτις βλέπεται ὑπὸ τοῖς ἀνθρώποις ποιεῖ
με νὰ λογίζωμαι (4), ὅτι ἠμπορεῖ νὰ λέγηται, χω
εἰς νὰ ποιῆται ἀδικία τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει, ὅτι, ὡς
πρὸς τὴν ἰσχὺν τῆς καταλήψεως καὶ τῆς διαλήψεως (5)
εἶναι πλέον διάσασις ἀνθρώπων τινῶν ἀπὸ ἄλλων, ἢ εἶνα
ἀνθρώπων τινῶν ἀπὸ ζώων τινῶν: Ἐγὼ δὲν ἐρευνῶ τὴν
αἰτίαν ταύτης τῆς διαφορότητος: Ζήτημα θεωρητικὸν (6)
τὸ ὁποῖον ὅμως ἡ ἔρευνα ἤθελεν ἦναι ἀξιολογωτάτη
χρήσεως: ἀλλὰ τοῦτο δὲν τείνει τὸ παράπαν πρὸς τὸν
παρόντα σκοπόν μου.

Γ. ΤΡΙ-

(1) Ragionamenti. (3) Tener il partito.
(2) La superiorità. (4) Pensare,
(5) Della comprensione e del ragionamento.
(6) Speculativo.

Γ. Τρίτη αἰτία πλάνης, ἡ ἔλλειψις θελήσεως τὸ ποιεῖσθαι χρῆσιν τῶν μέσων τὸ αὐξάνειν τὰς αὐτὸ γνώσεις. Πολλοὶ ἀμελοῦσι τὸ παιδεύειν ἑαυτοὺς, εἰ μὴ διὰ τορᾶσιν ἀγαθῶν, χολῆς, βοηθειῶν, διφυίας προσέτι πρὸς τὸ ἐξικνεῖσθαι ἀσφαλῶς ὅπι τὸ γνῶσιν πολλῶν ἀληθειῶν. Ἐν ἐνίοις, τοῦτο εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς βιαίας ἀποδῆς ἀφ' ἡ τὰς ἡδονάς, ἢ μιᾶς δυλοπρεποῦς ἐπισάσεως πρὸς τὰ βιωτικά. Ἐν ἄλλοις, τοῦτο εἶναι μία ἀκολουθία μιᾶς μαλακῆς ῥᾳσώνης, ἢ μιᾶς μεγάλης ἀποσροφῆς (1) τῶν βιβλίων καὶ τῆς παιδείας. Πολλοὶ, τέλος πάντων, φοβοῦνται μὴ μία ἀναζήτησις ὑπεράγαν ἀπαθὴς, εὑρεθῇ ἐναντία ἐκείναις ταῖς δόξαις αἱ ὁποῖαι συμφωνοῦσι μὲ τὰς αὐτῶν προκείσεις, μὲ τὰς καὶ τὸν βίον προαιρέσεις (2) αὐτῶν, μὲ τὰς σκοπὰς αὐτῶν, καὶ τ. Τοιοῦτοι ἄνθρωποι ποιοῦσί με νὰ ἔρχωμαι εἰς ἀνάμνησιν ἐκείνων, οἵτινες δὲν θέλουσι νὰ ἐρευνῶσι τοὺς λογαριασμοὺς αὐτῶν, διὰ νὰ μὴ βλέπωσιν, ὅτι κακῶς ἔχουσι τὰ πράγματα αὐτῶν.

Ἀλλὰ πῶς ἄνθρωποι οἷς ἡ περιουσία καὶ ἡ ἀφθονία πλούτου δίδει χολὴν νὰ ἀσκῶσι τὴν αὐτῶν Διάνοιαν, ἠμποροῦσι νὰ ἤδωνται ταύτῃ τῇ μαλακῇ καὶ ῥᾳθύμῳ ἀγνοίᾳ; χρειάζεται νὰ τιθῆται τις ἐν ὑδρὶ λόγῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, πρὸς τὸ ἀποβάλλειν πάσας τὰς αὐτοῦ προσόδες (3) ὅπως ὀπμελῆται τοῦ σώματος, χωρὶς καὶ δαπανᾷ μέρος τι, ἐκείνων δι' νὰ ἀποκτᾷ τὰς βοηθείας καὶ τὰ μέσα τοῦ προσκτᾶσθαι γνώσεις, καὶ μὲ αὐτὰς κοσμεῖν τὸ ἑαυτοῦ Πνεῦμα.

Ε'.

(1) Avversione per
(2) Le lor maniere di vivere.
(3) Tutte le sue rendite.

Ε'ΓΩ' δὲν θέλω εἴπῃ ἐδῶ πόσον αὕτη ἡ προαίρεσις (1) εἶναι ἄλογος, πρὸς ἀνθρώπους, τὰς ὁποίας τὸ ἀυτῶν συμφέρον ἐνάγει εἰς τὸ λαμβάνειν σύνομα ἐσινότιμιᾶς ζωῆς μελλόσης, πρᾶγμα ὁπὸ εἰς λογικὸς ἄνθρωπος δὲν ἠμπορεῖ νὰ παραιτῆται νὰ ποιῇ ἀπὸ καιρὸ εἰς καιρόν. Ε'γὼ δὲν θέλω διαξίψῃ ὑδὲν πλέον, ἐμφαίνων πόσον εἶναι αἰσχρὸν ἐκείνοις οἵτινες ἐπαγγέλονται νὰ καταφρονῶσι πάσης γνώσεως, νὰ δύσκωνται ἀμαθεῖς τῶν πραγμάτων ἅτινα διαφέρει ἀυτοῖς νὰ ἰξεύρωσιν. Α'λλ' σὺ πρᾶγμα, ᾧτινι ἐγὼ ἐπεθύμην νὰ προσέχον τὸν νοῦν ἐκεῖνοι ὁπὸ λέγονται Εὐπατρίδαι, ἢ ὡσεμνεῖς καὶ γηγενεῖς (2), εἶναι ὅτι αὐτοὶ βλέπουσι νὰ ἁρπάζηται ὑπ' ἀνθρώπων ἀφανεστέρων, ἀλλὰ σοφωτέρων ἐκείνων, ἡ ὑπόληψις, αἱ τιμαὶ καὶ ἡ δύναμις, τῶν ὁποίων ἐκεῖνοι ἀντιποιοῦνται ὡς ὀφειλομένων τῷ ἀυτῶν γένει καὶ τῇ τύχῃ. Εἷς τυφλὸς, ἐκτὸς εἰ μὴ θέλει νὰ πίπτῃ εἷς τινα κρημνὸν, χρεωστεῖ νὰ ἐπακολουθῇ τῇ ὁδηγίᾳ ἐκείνου ὁςις βλέπει: ἢ ἐκεῖνος, τὸ ὁποῖον ἡ Διάνοια εἶναι τυφλὴ, εἶναι ὁ πλέον δοῦλος καὶ τὸ πλέον χαμαίζηλος ἀνθρώπος παντὸς τῶν ἀνθρώπων.

Δ. ΤΕΤΑΡΤΗ αἰτία πλάνης, οἱ ψευδεῖς κανόνες πιθανότητος. Οὗτοι δύνανται νὰ ἀνάγωνται εἰς τέσσαρας τὰς τέσσαρας.

1. ΤΙΘΕΝΤΑΙ ὡς ἀρχαὶ, προτάσεις ἢ ἀμφίβολοι, ἢ ψευδεῖς. Τότε ὑδὲν εἶναι βέβαιον, εἰ μὴ ἐκεῖνο ὁπὸ συμφωνεῖ μὲ ταύτας τὰς ἀρχάς: Πᾶν ἐκεῖνο ὁπὸ δὲν συμφωνεῖ, δὲν εἶναι μήτε ἀληθινὸν, μήτε ὁμοιοαληθὲς, μήτε δυνατόν. Διαλήψεις δίκαιαι, ἀκολουθίαι διορισικαὶ deci-

(1) Condotta.
(2) Gentiluomini, o di buona famiglia.

decisive, ἡ μαρτυρία τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἐκείνη τῶν ἰδίων αἰσθήσεων: πάντα εἰσὶν ἀνωφελῆ, πάντα καταφρονοῦνται, ἀπορρίπτονται, ἐπαίρουσι τὸ πνεῦμα, ἐμποιοῦσι φείλω: νὰ δίδῃ τις τὸν μικρότερον βαθμὸν προσοχῆς τούτοις, τοῦτο ἤθελεν ἦθαι νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν (1) τῶν τῶν ἱερῶν χρησμῶν καὶ νὰ βεβηλοῖ αὐτήν. Ἆρα μηκέτι ἐπλήττει ὅτι τῇ ἰσχυρογνωμοσύνῃ διαφόρων αἱρέσεων (2), ἐν τῷ ἔχειν δόξας ἐπ' ἀθείας ἀντιπαττομένας, εἰ καὶ ὀπίσης ἀτόπους. Ἐδογμάτισθη παρ' ἐκείναις (3) νὰ κράτῶσιν ἀπρίξ οἷα ἅπταιστον ἀρχὴν πᾶσαν παράδοσιν παραδεδομένην: Μᾶλλον ἢ νὰ ἐκπολεμῶσιν ἔτι τῇ πλέον μικρᾷ ἐρήνῃ: ἐκεῖνοι θέλουσιν ἀπιστῇ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῶν, καὶ τῇ μαρτυρίᾳ τῶν αὐτῶν αἰσθήσεων: ψεῦδος θέλουσι καταγινώσκῃ τῆς ἰδίας πείρας αὐτῶν.

2. Ἔνιοι ἐναποκλείονται εἴς τινας ὑποθέσεις (4): Οὗτοι διαφέρουσιν ἐκείνων περὶ τῶν ὁποίων ἐγὼ ὡμίλησα, καθ' ὅσον ἔτι συμφωνοῦσι τὰ λάχιστον περὶ τῶν συμβάντων (5); ἀλλὰ δὲν θέλουσι νὰ ὁμογνωμονῶσι, μήτε περὶ τῶν λόγων (6) τῶν τῶν συμβάντων, μήτε περὶ τοῦ τρόπου τοῦ ἀναπτύσσειν τὸ πῶς: Οὗτοι δὲν ἀπιστοῦσιν ἀναφανδὸν τῇ μαρτυρίᾳ τῶν αἰσθήσεων ὡς οἱ πρῶτοι: ἔτι ἀκούουσι μετ' ὑπομονῆς τοὺς ἐλέγχους σφόδρα συμβάντος: ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουσι μήτε ἔλεγχοι ἀνώτεροι τῶν ἰδίων αὐτῶν, μήτε ἄλλος τρόπος τοῦ ἀναπτύσσειν τὰ πράγ-

(1) Attaccare e profanare la ſuprema autorità.
(2) Sette. (3) Si è risoluto.
(4) Si rinchiudono, si raccolgono in certe ipotesi.
(5) De' fatti. (6) Delle ragioni.

πράγματα, ἢ ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἔτοι προσεποιήσαντο (1) ὡς ἀληθινόν.

3. Ε"ΝΙΟΙ ' ἀκολουθοῦσι τὰ πάθη καὶ τὰς καταφερείας αὐτῶν '. Σὺ παρεισάγεις τόπῳ τῷ Φειδωλῷ τινὰ ἄνοιαν τὸ πάθος αὐτό: Εἷς ἄλλος τὸ προσφέρει πλοῦτον ἀσφαλῆ: Οὗτος δὲ ἐνδοιάζει τοῦδε ἢ τοῦδε, ἕτος ἀκολουθεῖ τῷ πάθος αὐτοῦ. Ψυχὴ βορβορώδης: ὅμοιος τοῖς προχώμασιν (2), ἕτος θέλει ἀντέχῃ ταῖς πλέον ἰσχυραῖς μηχαναῖς (3). Αὗται ὁτινότε τὸν κινοῦσιν: ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι ἐχθρὸς αὐτοῦ: Οὗτος δὲ θέλει νικᾶται: Οὗτος δὲ θέλει μηδέποτε ἦθαι ὁ ἐκείνης δοῦλος. Ἀλλὰ, σὺ λέγεις, τὸ πνεῦμα ἐκείνου τέλος πάντων, ἐλπιζόμενον, ἢ φόβῳ τοῦ ἀληθοῦς, ἢ φόβῳ τοῦ ὁμοιοαληθοῦς, θέλει τὸ ἀποδέχηται, καὶ θέλει τὸ ἀκολουθῇ. Τὸ πνεῦμα θέλει τὸ ἀποδέχηται ὅταν ἐλεγχθῇ, ἐγὼ τὸ ὁμολογῶ: Αὐτὸ θέλει ἐλεγχθῇ: φόβῳ τοῦ ἐγὼ διαπορῶμαι. Αὐτὸ ἔχει τινὰ δυνάμιν τοῦ ἐπέχειν πρός τινα χρόνον τὰς αὐτοῦ ἀναζητήσεις, τοῦ θορυβεῖν αὐτὰς, τοῦ παύειν αὐτάς. Τὰ κινητικά σου καὶ τοῦ ἐκείνου πάθος εἰσὶ δυνατὰ, ἐναργῆ, ἄμαχα: ἀλλ' ἐκεῖνο δὲν συγχωρεῖ ἑαυτῷ τινὰ ἔρευναν. Ἐκεῖνο τινὰ ἀπαγορεύει ἑαυτῷ, καὶ ἕως ἂν τοῦτο ὑπακούει ἐκείνῳ τῷ ἀπαγορεύματι, αὐτὸ θέλει φεύγῃ ἐκ τῶν ὁπλισμάτων καὶ τῶν πλέον ἰσχυρῶν διὰ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἑτέρας τόπων τῶν δύο παρόδων (4). 1. Τῶν διαλήψεων (5) ἐκφερομένων δι' ὀνομάτων, ἠμπορεῖ τις σοφιστικῶς νὰ εἴζῃ, ἢ ὑπὲρ φράσεώς τινος ἥτις ἴσως δὲν εἶναι ἀπηχεμβωμένη. ἢ ὑπὲρ τὸ

μὴ

(1) Addotarono. (3) Batterie.
(2) A terrapieni. (4) Diverticulum.
(5) I ragionamenti, discorsi.

μὴ ὑπάρχειν ἐν ἐκείναις πάντα τὸν ἀπαιτούμενον δεσμὸν μεταξὺ ἑκάστης τῶν ἀκολουθιῶν αὐτῶν. Καὶ κατ' ἀλήθειαν, εἰσὶν ὀλίγοι λόγοι ἀρκούντως ἀκριβεῖς καὶ ἀρκούντως σαφεῖς, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀγωγὴν καὶ ὡς πρὸς τὰς διαλήψεις (1), οἱ ὁποῖοι νὰ μὴ δυνῶνται νὰ χορηγήσιν εἰς Σοφιστὴν προφάσεις δι' ἀπροσωπίαν, διὰ νὰ ἐκφύγῃ τὸ ὄνειδος τοῦ πράττειν κατὰ τῆς εἰλικρινείας καὶ τοῦ λογισμοῦ (2). 2 Ἠμπορεῖ τις νὰ διασώζηται (3) ἐκ τῶν ἐλέγχων τῶν πλέον ἐναργῶν, καθότι, λέγεται, ὅτι δὲν γινώσκεται παῦ ἐκεῖνο ὁπού ἠμπορεῖ νὰ λέγηται ὑπὲρ τῆς αἱρέσεως (3) τῆς ἐναντίας. Ὁ μολογεῖ τις νὰ εἶναι νενικημένος, ἀλλ' ὄχι ἐλεγμένος, καὶ κατασὰς εἰς ἀνάγκην τοῦ ἑαυτὸν νὰ διδοῦναι. Δὲν γινώσκεται, λέγει τις, πᾶσα ἡ διάταξις ἡ ὀπισθινὴ (4). Τοῦπο τὸ καταφύγιον διὰ νὰ μὴν ἐλέγχηται τις, εἶναι ὅπου μεγάλης ἐκτάσεως, ὁπού εἶναι δύσκολον νὰ ἀπερείδῃ τις εἰς σύμπτωμα, ἐν ᾧ νὰ μὴν ἠμπορῇ τις νὰ χρῆται ἐκείνῳ.

4. Ρ'ΤΘΜΙ'ΖΕΙ ΤΙΣ ' τὴν αὐτοῦ συγκατάθεσιν καὶ τὰς δόξας τὰς εἰλημμένας παρὰ τῶν φίλων, καὶ τῶν πλησίον αὐτῷ, παρ' ἐκείνων τῆς αὐτοῦ αἱρέσεως καὶ τῆς αὐτοῦ παρρησίας '. Πόσοι εἰσὶν, οἵτινες δὲν ἔχουσιν ἄλλο θεμέλιον ὑπὲρ τῶν δοξῶν αὐτῶν, εἰ μὴ τὸν μέγαν ἀριθμὸν, τὴν πολυμάθειαν, καὶ τὴν νομιζομένην ἀφέλειαν (5) τῶν ἀνθρώπων τῆς αὐτῆς αἱρέσεως! Ὡς σπανίως εἶν' ἀδύνατον εἰς σοφὸς καὶ εἷς τίμιος ἀνὴρ νὰ ἀπατᾶται, καὶ ἡ ἀλήθεια νὰ ἐχρεώσει νὰ παγιῶται διὰ τῶν ψήφων τοῦ πλή-

(1) I ragionamenti. (3) Scappare.
(2) Ragione. (4) Tutte le forze in riserva.
(5) Buona fede.

πλήθος. Πάντες οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ ἀπατῶνται, καὶ πρόντι εἰσὶ πολλοὶ οἵτινες, ἀνηρπασμένοι ἁπλῶς ὑπὸ κινητείων πάθος καὶ συμφέροντος, ἔπεσον εἰς παχυλώτατα σφάλματα. Ἓν πρᾶγμα τὸλάχιστον εἶναι βέβαιον, ὅτι δὲν ὑπάρχει δόξα ὅπως ἄτοπος τὼν ὁποίαν νὰ μὴν ἠμπορῇ τις νὰ ἀποδέχηται ἐκ ταύτης τῆς ἀρχῆς: διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ ὀνομάσωμεν τινα ἡ ὁποία νὰ μὴν ἔχε τὰς συνηθείας ἐκείνας.

ὍΜΩΣ, μὲ ὅλον τὸν μέγαν φόφον τὸν γινόμενον περὶ τῶν πολυπλανῶν δοξῶν τῶν ἀνθρώπων, ἐγὼ νομίζω ἐμαυτὸν ὑποχρεωμένον νὰ λέγω: καὶ τοῦτο, διὰ νὰ ὑπενέμω τὸ δίκαιον τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει, ὅτι δὲν ὑπάρχει ὅπω μέγας ἀριθμὸς ἀνθρώπων ἐν τῇ πλάνῃ ὡς κοινῇ νομίζεται. Οὐχ ὅτι οἱ πλεῖσοι ἠπατήσαντο τὼν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καθότι ὅσοι δὲν ἔχουσι μήτε πίστιν (1), μήτε ἐνθύμημα θετικὸν, περὶ τῶν διδασκαλιῶν τὰς ὁποίας αὐτοὶ ἀντιποιοῦνται νὰ πιστεύωσιν. Ὅσις ἤθελε νὰ ἐρωτᾷ τοὺς πλείστους τῶν συνηθισμένων αἱρέσει τινὶ, εὕρισκεν, ὅτι αὗται αἱ ὑποθέσεις (2) τὰς ὁποίας ἐκεῖνοι δογματίζουσι μὲ τοσαύτης θερμότητος, δὲν εἰσὶν εἰ μὴ δόξαι τὰς ὁποίας παρέλαβον ἀπ' ἄλλων, χωρὶς νὰ ἐρεύνησωσι τοὺς ἐκείνων ἐλέγχους. Ἀλλ' ὅτοι διωρίσαντο (3) νὰ ὑπομένωσι προκατεφυκότες τῇ αἱρέσει, ἥτινι προσέδησεν αὐτοὺς ἡ ἀγωγὴ καὶ τὸ συμφέρον: καὶ ἐν ἐκείνῃ, ὡς ἁπλοῖ στρατιῶται, καὶ ἄνευ γνώσεως δίκης (4), δεικνύουσι τῷ ἐκείνων ζέσιν τὸ πολύ-

μα-

(1) Credenza.
(2) Le materie.
(3) Si son risoluti.
(4) Senza cognizion di causa.

ματος καὶ τὴν αὐτῶν ἀνδρείαν, καὶ τὴν διάθεσιν τῶν ἐκείνων Ἡγεμόνων (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Διαίρεσις τῶν Ἐπισημῶν.

ΤΑ Ὑποκείμενα τῶν γνώσεων ἡμῶν δὲν ἠμποροῦσι νὰ εἶναι εἰ μὴ, 1. Ἡ φύσις τῶν πραγμάτων μὲ τὰς αὐτῶν σχέσεις καὶ τὰς αὐτῶν ζόπους τοῦ ἐργάζεσθαι, 2. Ἐκεῖνο ὅπερ ἡμεῖς ἐσμὲν ὑποχρεωμένοι νὰ ποιῶμεν οἷα πράκτορες λογικοὶ καὶ ἐλεύθεροι πρὸς τὸ ἀποτυγχάνειν τέλους τινὸς καὶ μάλιστα τῆς εὐτυχίας; 3. Τὰ μέσα τὰ προσκτᾶσθαι τὴν γνῶσιν τούτων τῶν πραγμάτων. καὶ τὰ συγκοινωνῆσαι αὐτὴν τοῖς ἄλλοις. Ἠμποροῦσι λοιπὸν νὰ ἀναφανται πᾶσαι αἱ ἡμῶν γνώσεις εἰς ταύτας τὰς τρεῖς βασιλικὰς Ἐπισήμας.

Ἡ 'Πρώτη', τὴν ὁποίαν ἐγὼ ὀνομάζω 'Φυσικὴν', (λαμβάνων ταύτα τὰ ὀνόματα ἐν τῷ αὐτῶν νοήματι τῷ πλέον ἐκτεταμένῳ) ἔχει ἐν μοίρᾳ ὑποκειμένου, τὴν σύστασιν, τὰς ἰδιότητας καὶ τὰς ἐργασίας πάντων τῶν πραγμάτων, εἴτ' ὦν 'ὑλικῶν', εἴτε 'αὔλων'. Παν ὅπερ προσφέρει τῷ πνεύματι ὑποκείμενόν τι μᾶλλον, προσήκει ἐκείνῃ 'ὁ' ΘΕΟΣ, 'οἱ' Ἄγγελοι, καὶ πεπερασμένα Πνεύματα, τὰ Σώματα ἢ αἱ ἐκείνων ἰδιότητες, οἷον ὁ ἀριθμὸς, τὸ χῆμα καὶ τ. Αὕτη ἡ Ἐπισήμη συνίσταται πᾶσα ὁλόκληρος ἐν τῇ ἁπλῇ θεωρίᾳ.

Ἡ

(1) Giusta la direzione de' loro Capi.

Η' 'Δευτέρα', τὴν ὁποίαν ἐγὼ ὀνομάζω 'Πρα
κτικὴν, διδάσκει πῶς πρέπει νὰ πράττωμεν, ἵνα ἐπι
τυγχάνωμεν ἐκείνου τὸ ὁποῖον μᾶς εἶναι τὸ πλέον ὠφέ
λιμον. Τὸ μέρος τὸ πλέον ἀξιόσκεπτον ταύτης τῆς δευ
τέρας ἐπιστήμης εἶναι ἡ Ἠθικὴ, τουτέστιν, ἡ τέχνη τ
ἀνακαλύπτειν τοὺς κανόνας πράξεων, τῶν ὁποίων ἡ πήρ
σις ἄγει ἐπὶ τὴν εὐτυχίαν, καὶ τὰ μέσα τὰ ἐπιτηδεί
ταύτας τὰς πράξεις. Τὸ τέλος ταύτης τῆς ἐπιστήμης δὲ
εἶναι ἡ θεώρησις μόνη: ἀλλ' ἀφ' ἧς μᾶς ἔδειξε τὸ 'δί
καιον', αὕτη μᾶς ἄγει εἰς τὸ συχνματίζειν αὐτῷ τ
ἡμετέρας πράξεις.

Η' 'Τρίτη', τὴν ὁποίαν ἐγὼ ὀνομάζω 'Λογι
κὴν' συνίσταται περὶ τὸ γινώσκειν, εἴτ' ἂν τὰ σημεῖ
τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖά εἰσιν αἱ ἰδέαι ἡμῶν: εἴτ
τὰ σημεῖα διὰ τῶν ὁποίων ἡμεῖς ἀνακοινούμεθα τὰς ἰδέα
ἡμῶν τοῖς ἄλλοις, τὰ ὁποῖά εἰσι τὰ ὀνόματα. Τὰ ὀν
ματα καὶ αἱ ἰδέαι ὅντα τὰ μέσα πασῶν τῶν γνώσεω
ἡμῶν, χρεωστοῦσι νὰ ποιῶσιν εἷν μέρος ἀσιωδέστατον τ
ἀνθρωπίνης ἐπιστήμης.

Ἴδου', ὡς μοι φαίνεται, ἡ πρώτη, ἡ πλέον φυσικὴ
καὶ κατὰ ταὐτὸ ἡ πλέον φυσικὴ διαίρεσις τῶν ὑποκειμέν
τῆς ἡμετέρας Διανοίας: ἐπειδὴ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμ
δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἄδειαν ἄλλο. Τώρα καθὼς αὐτ
αἱ ξεῖς ἐπιστῆμαι, καὶ αἵτινες συνίστανται, ὡς ἐγὼ εἶ
πον, 1. περὶ τὸ ἀναζητεῖν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων
καθ' ὅσον ταῦτα δύνανται νὰ γινώσκωνται: 2. περὶ τ
διϊθύνειν τὰς αὐτὰς πράξεις, πρὸς τὸ ἐφικέσθαι τῆς εὐδαι
μονίας, 3. περὶ τὸ γινώσκειν τὰ σημεῖα τῶν πραγμα
των, αἵτινά εἰσιν αἱ ἰδέαι ἡμῶν, καὶ τὰ σημεῖα τῶν ἰδεῶ
ἡμῶν, αἵτινά εἰσι τὰ ὀνόματα, πρὸς τὸ ἐξικέσθαι ἐπ
τὴν γνῶσιν, καὶ δύνασθαι ἀνακοινοῦν αὐτὴν τοῖς ἄλλοις

καὶ

καθώς, λέγω, αὗται αἱ ξεῖς ὄπισθεν μαι πάμπολυ διαφέρουσιν ἀλλήλων, φαίνεταί μοι ὅτι αὗται διαιροῦσι τὸν μικρὸν Κόσμον εἰς ξεῖς μεγάλας. Ἐπαρχίας, πεφωτισμένας ἀπ' ἀλλήλων.

Τέλος τοῦ τετάρτου καὶ ἑκάτου Βιβλίου.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Α' Ν Α Λ Υ Σ Ι Σ

Τ Ο Υ

Σ Υ Γ Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Ο Σ

Β Ι Β Λ Ι' Ο Ν Ι'. καὶ Β'.

Ἡ ψυχὴ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς ε
ναι ὡς εἰς χάρτης ἄγραφος: Οὐδεμία ἰδ
ἔμφυτος, ὑπάρχει ἐν ἐκείνῃ: Οὐδεμία α
χὴ μήτε θεωρίας μήτε παράξεως εἶναι εἰς ἐκ
νῳ ἐγκεχαραγμένη. Πᾶσαι αἱ αὐτῆς ἰδέαι ἔρχονται
εἰς αὐτὴν ἢ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἢ διὰ τῆς σκέψεως αὐ
ταύτης. Βιβλ. Α'. καὶ Βιβλ. Β'. Κεφ. Α'.

Αἱ ἰδέαι εἰσὶ πᾶσαι ἢ ἁπλαῖ ἢ συνῃθεῖαι.

Περὶ τῶν ἁπλῶν ἰδεῶν.

Ἰδέα ἁπλῆ, εἶναι μία αὐτίληψις μονοειδὴς καὶ αὐ
μίξεως ἰδεῶν διαφόρων εἴδους.

Ὁ Συγγραφεὺς, διαλαμβάνει περὶ ταύτης τῆς ὑπο
θέσεως (1).

ΠΡΩΤΟΝ, περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν αἱ ἁπλαῖ ἰδέ
εἰσάγονται εἰς ἡμᾶς.

Α'.

(1) Materia.

Α. Εἰσὶν αἵτινες ὐκ εἰσάγονται εἰ μὴ διὰ τῶν αἰσθήσεων: Εἶναι διὰ μιᾶς μόνης αἰσθήσεως, οἷον τὰ χρώματα διὰ τῶν ὀμμάτων, ἢ στερεότης διὰ τῆς ἁφῆς. Ἄλλαι διὰ πλειόνων αἰσθήσεων, οἷον ἐκεῖναι τῆς κινήσεως, τῆς ἀρεμήσεως, τῦ σχήματος, τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς χώρας. Κεφ. Β'. Γ'. Δ'. Ε'.

Β. Εἰσὶν αἵτινες ὐκ εἰσάγονται εἰ μὴ διὰ τῆς σκέψεως περὶ ἡμῶν αὐτῶν, οἷον ἡ ἀντίληψις καὶ τὸ θέλειν. Κεφ. ς'.

Γ. Τελευταῖόν εἰσὶν, αἵτινες εἰσάγονται καὶ διὰ τῦ παθήματος καὶ διὰ τῆς σκέψεως, οἷον αἱ ἡδέαι ἀλγηδόνος, ἡδονῆς, ἐπιθυμίας καὶ ὑπάρξεως. Ζ'.

ΔΕΥΤΕΡΟΝ, 'Περὶ τῶν ἔξωθεν ὑποκειμένων ὅπως προβάλλεται'.

Α'. Διὰ τῶν πρώτων ποιοτήτων αὐτῶν: οἷαί εἰσιν ἡ κίνησις, ἡ ἠρέμησις, ἡ στερεότης καὶ ὁ ἔνδοθεν συγκριμασμὸς τῶν μερῶν ἐκείνων.

Β'. Διὰ τῶν δευτέρων αὐτῶν ποιοτήτων, ἢ τῶν δυνάμεων αὐτῶν τῦ προβάλλειν ἐν ἡμῖν ἰδέας αἰσθητάς: Αὗται αἱ δεύτεραι ποιότητες ὐκ εἰσὶν εἰ μὴ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πρόξεως ἡμῖν ἀγνώστε τῶν πρώτων ποιοτήτων, ἢ τῶν ψυχῶν καὶ ὁρατῶν μερῶν τῶν σωμάτων. Κεφ. Η'.

ΤΡΙΤΟΝ, 'Περὶ τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς ὅπως παύτας τὰς ἰδέας', αἵτινές εἰσι.

Α'. Ἀντιλαμβάνεσθαι τύπων. Κεφ. Θ'.

Β'. Φυλάττειν αὐτάς: ἐὰν ἐκείνη κρατῇ μίαν ἐνώπιον αὐτῆς διάτινος χρόνε, τῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὅπερ καλεῖται θεώρησις: ἐὰν αὖτη ἀναλαβῇ μίαν ἥτις εἶχεν ἀφανισθῇ, τῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὅπερ καλεῖται μνήμη. Ι'.

Γ'. Διαπονεῖσθαι παύτας: ἐκεῖνο ὅπερ αὐτὴ ποιεῖ διὰ πολλῶν ἐργασιῶν.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

1. Ε'κείνη τὰς διδυκεινεῖ: Ε'αὐ αὐακαλύπτῃ τὰς πλέ
μικρὰς δ/αφορὰς αὐτῶν, τὔτο εἶναι ἐκεῖνο ὁπὔ καλεῖται
Κείσις: Ε'αὐ αὔτη αὐτιλαμβάνηται τῇ κύφωι ὁμοιοπ
πων, τὔτο εἶναι ἐκεῖνο ὁπὔ καλεῖται Πνεῦμα.

2. Ε'κείνη τὰς συγκείνει, ἢ τὰς φ/αβάλλει ἀλλήλαις

3. Ε'κείνη τὰς σωάπτει ὁμὔ, ἢ τὰς ζδυγνύει: Ε'α
ἐκείνη συζδυγνύῃ εἰς μίαν μόνλω πλείονας δ/αφόρ ε
δας, τὔτο εἶναι ἐκεῖνο ὁπὔ καλεῖται σωτιθέναι μί
ἰδέαν: Ε'αὐ ἐκείνη σωάπτῃ ὁμὔ πλείονας τὔ αὐτ ε
δας, οἷον ἑκατὸν ἢ δ/ιακοσίας σ/άδας, τὔτο εἶναι ἐκεῖ
ὁπὔ καλεῖται ἐκτείνειν μίαν ἰδέαν.

4. Ε'κείνη τὰς ἀποσ/ᾶ, τετέσιν, ἐκείνη χωείζει,
παρωθεῖται μίαν ἢ πλείονας ἰδέας ἰδ/ιζύσας singol
ri, σρᾶγμα ὁπὔ τὸ ποιεῖ καὶ σρᾶγμα ὁπὔ τὰς ποι
νὰ δ/ιαφέρωσιν ἀλλήλων: τοιυτοζόπως μορφὔνται αἱ γεν
καὶ ἰδέαι. ΙΑ'.

Περὶ τῦ συνθέτων ἰδεῶν.

Ι'δέα συνθετος, εἶναι ἰδέαι τινὲς ἁπλαῖ συνημμέν
εἰς σὺ μόνον παὔ, καὶ τοιυτοζόπως σὺ, ὁπὔ δὲν μορ
φοῖ πλέον ἢ μίαν μόνλω εἰκονα, μίαν μόνλω φ/αντάσα
σιν. Πᾶσαι αἱ συνθετοι ἰδέαι ἡμῶν, τόσον ἐκεῖνα
τὰς ὁποίας τὰ ἔξωθεν ὑποκείμενα μᾶς παριστῶσιν, ὅσο
ἐκεῖναι τὰς ὁποίας μορφὔμεν ἡμεῖς αὐτοὶ, λήγυσιν εἰ
ἐκείνας τῦ τροποποιήσεων, τῦ ὑποστάσεων καὶ τῦ σχέσεων

ΠΡΩΤΟΝ, "εἰς ἐκείνας τῦ ζοποποιήσεων, αἵτινές
εἰσιν ἢ ἁπλαῖ ἢ συνθετοι".

Α'. Αἱ ἁπλαῖ ζοποποιήσεις εἰσὶν οἱ δ/ιάφοροι ζόπο
καθ' ὃς μία ἰδέα ἁπλῆ παριστᾶται τῷ πνεύματι. ΙΒ'.
Αἱ ἰδέαι τῦ ἁπλῶν ζοποποιήσεων μᾶς ἔρχονται.

1. Εἶναι δὲ τῶν αἰσθήσεων: τοιαῦται εἰσὶν αἱ ξοποιήσεις τῆς χώρας, οἷον εἰς πῆχυς, μία ὀργυὰ καὶ ἄλλα: Ἐκεῖναι τὰ τόπα. ΙΓ'. Ἐκεῖναι τῶν ἀριθμῶν. ΙΕ'. καὶ τέλος ἐκεῖναι τῶν χυμῶν, ὀσμῶν, καὶ ἄλλων τοιούτων αἰσθητῶν. ΙΗ'.

2. Ἄλλαι δὲ τὰ ἀναλογισμὰ περὶ ἡμῶν αὐτῶν, οἷον αἱ ξοποιήσεις τὰ ἐνθυμήματος: Ἐὰν αὗται αἱ ξοποιήσεις ἀκολουθῶνται ὑπ' ἀλγηδόνος ἢ ἡδονῆς αἰσθητῆς, καλοῦνται πάθη: Ἐὰν αὗται ὦσιν ἄνευ ἀλγηδόνος ἢ ἄνευ ἡδονῆς αἰσθητῆς, καλοῦνται ἁπλῶς ξοποιήσεις τὰ ἐνθυμήματος. ΙΘ'. καὶ Κ'. Φαίνεται ὅτι χρεωστεῖ νὰ ἱδρύῃ ἐνταῦθα τινὰ ἰδέαν τῆς ξαδοχῆς. ΙΔ'.

3. Τελευταῖον εἰσὶν αἵτινες μᾶς ἔρχονται καὶ ξὰ τὰ σήματος καὶ ξὰ τὰ ἀναλογισμά, οἷον αἱ ἰδέαι τὰ χρόνα, τῆς αἰωνιότητος, τῆς ἀμεξίας, τῆς ἀπειρότητος. ΙΔ'. ΙΕ'. ΙΖ'. καὶ ἐκεῖναι τῶν δυνάμεων ἐν τοῖς πράγμασιν. ΚΑ'.

Β'. Αἱ συνήθεις ξοποιήσεις, ἢ αἱ Ἔννοιαι, εἰσὶ συνήθεια τὰ ὁποῖα ποιεῖ τὸ πνεῦμα ἔκ τινων ἁπλῶν ἰδεῶν ξαφόρων εἰδῶν, οἷον τὸ ψεῦδος, ἡ φιλία, ἡ αὐμία καὶ τ. Τὸ κυριώτερον κινητήριον τῆς μορφώσεως τῶν τῶ ἐννοιῶν, τῶν ὁποίων αἱ πλεῖσαί εἰσιν σύνθετοι ἀτικῆς, εἶναι νὰ συντέμνῃ τις τὸν λόγον. ΚΒ'.

ΔΕΥΤΕΡΟΝ, εἰς ἐκείνας τῶν ὑποσάσεων. Ἡ ἰδέα μιᾶς ὑποσάσεως ἰδίας, δὲν εἶναι εἰ μὴ ἡ αὐτία τῆς συναφείας (1) ἢ τῆς συνυπάρξεως ξαφόρων ποιοτήτων ἁπλῶν ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ τόπῳ. Ἐγὼ βλέπω συνυπάρχουσαν ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ τόπῳ τοιαύτην ποσότητα, τοιοῦτον χρῶμα, τοιαύτην ἔκτασιν καὶ τὴν δύναμιν

(1) Unione.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ναμιν τὸ ἀνεγείρειν ἐν ἐμοὶ τοιαύτας ἢ τοιαύτας ἰδέας
αἰσθητάς: τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὁπὸ ἐγὼ καλῶ σῶμα:
Ἐγὼ βλέπω νὰ συνυπάρχωσιν αἱ δυνάμεις τὸ ἀντι-
λαμβάνεσθαι, τὸ ἐκλέγειν, τῆς ἐλευθερίας, τὸ κινεῖν χ
τὸ ἐργάζεσθαι, τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὁπὸ ἐγὼ καλῶ Πνεῦ-
μα: Τὸ ὑπόστρωμα ἢ ὑποστήριγμα πασῶν τῶν
ποιοτήτων ἐν τῷ σώματι, καὶ πασῶν τῶν δυνά-
μεων ἐν τῷ πνεύματι, μᾶς εἶναι ὁλοτελῶς ἄγνωστον

ΚΓ'.

ΤΡΙΤΟΝ, 'εἰς ἐκείνας τῶν σχέσεων'. Ἀποκτῶμε
ταύτας τὰς ἰδέας ἱδρύοντες δύο ἰδέας ἢ ἁπλᾶς ἢ συν-
θέτους τινὶ μίαν πλησίον τῆς ἑτέρας χωρὶς νὰ τὰς συ-
νάπτωμεν ὁμοῦ, καὶ ὑπβάλλοντες τὰς ὄψεις τῇ μιᾷ κα
τῇ ἑτέρᾳ (1), νὰ βλέπωμεν τὰς αὐτῶν ἐξαρτήσεις
ἀνεξαρτησίας ἀλλήλων, ἢ ἐκεῖνο ὁπὸ συμπίπτει τῷ αὐ
τῷ, τὰς αὐτῶν δεσμὰς ἢ τὰς αὐτῶν ἀντιτάξεις. Τα
κινειώτερα ὑποκείμενα σχέσεώς εἰσι.

Α'. Τὰ μεγέθη τοῦ χρόνου καὶ τῆς χώρας, καὶ τῶ
τῶν διαφόρων βαθμῶν ἰσχύος ἐν τοῖς φαινομασι.

Β'. Ἡ αἰτία καὶ τὸ ἀποτέλεσμα. Κς'.

Γ'. Ἡ ταυτότης καὶ ἡ διαφορότης. Ἡ ταυτότης τῶ
φαινομένων ποικίλλεται, καὶ τινὶ διαφορέτητα τῶν συσα
σεων αὐτῶν: φησὶ. χάειν: Ἡ ταυτότης ενὸς σώμα
τος ξαχέος, συνίσταται φὶ τινὶ φὶ διατεινομένῳ ὑπαρ
ξιν (2) τῶν ἰδίων αὐτοῦ μερῶν: Ἐκείνη τῶν φυτικῶ
καὶ τῶν ζώων συνίσταται φὶ τινὶ φὶ διατεινομένῳ ζωῆ
αὐτῶν (3). Ἡ ζωὴ τῶν φυτικῶν, εἶναι ὅταν ταῦτ
διατώζωσι τὸν ὀργανισμὸν, ἀναγκαῖον φρὸς τὸ φροβάλ
λειν

(1) Gettando gli occhi dall'una all'altra.
(2) Nell'esistenza continuata.
(3) Nella lor vita continuata.

λην φύλλα καὶ ὀπώραν: Η' ζωὴ τῶν Ζώων, εἶναι ὅταν τὰ αὐτὰ δυνάμεις τὸν αὐτὸν ὀργανισμὸν, μὲ τὰς αὐτὰς δυνάμεις τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ τὸ ἐργάζεσθαι. Φύσις τοῦ ἡ ταυτότης τῦ αὐτῦ προσώπου νὰ συνίσταται εἰς τὸ ἔχειν ἐν τῇ ψυχῇ αἴσθησιν τὸ ἐχειν τοιαύτας ἰδέας, τοιαύτας δυνάμεις, καὶ τὸ πεπραχέναι τοιαύτας πράξεις. ΚΖ'.

Δ'. Αἱ ἠθικαὶ σχέσεις, ἰδέαι αἵτινες μᾶς ἔρχονται διὰ τῆς ἀναγωγῆς (1) τῶν πράξεων ἡμῶν εἰς διαφόρους νόμους ὑπὸ μᾶς ὑποχρεῶσιν, οἱ ὁποῖοί εἰσι. 1. οἱ νόμοι εἰς τὸ ὁποῖον πράγματος θέλομεν διαλάβη, 2. οἱ νόμοι οἱ πολιτικοὶ, 3. οἱ νόμοι οἱ θεῖοι ἡμῖν πεφανερωμένοι ἢ ἐκ τῦ νόμου τῆς φύσεως, ἢ ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως. ΚΗ'.

Ε'. Αἱ ἰδέαι ἡμῶν ἐκεῖναι αὐταί. Ε'αὶ ἀναφέρωνται πρὸς τὸν αὐτίληψιν αὐτὸν ὑπὸ ἡμεῖς ἔχομεν ἐκείνων, αὐταί εἰσι σαφεῖς καὶ ἀσαφεῖς, ὀλόκληρος καὶ συγκεχυμένοι. ΚΘ'. Ε'αὶ ἀναφέρωνται πρὸς τὰ πράγματα τῶν ὁποίων αὗται λαμβάνονται ὡς ἀρχετυπικαὶ, αὐταί εἰσι.

1. Πραγματικαὶ ἢ χιμαιρικαί. Λ'.
2. Ε'ντελεῖς ἢ ἀτελεῖς. ΛΑ'.
3. Α'ληθεῖς ἢ ψευδεῖς. ΛΒ'.

ΒΙ-

(1) Reference.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΒΙΒΛΙΟΝ Γ'.

'Περὶ τῆς Διαλέκτου'.

Δεν ἤρκει, ὁ ἄνθρωπος ἀφωρισμένος νὰ ζῇ ἐν κοινωνίᾳ πρὸς ἐκείνους τοὺς εἴδους αὐτοῦ νὰ εἶχεν ἰδέας ἐν ἑαυτῷ: αὗται ἐν ἐκείνῳ εἰσὶ πᾶσαι ἀόρατοι: Ἦν ἀναγκαῖον, ἐκεῖνος νὰ ἐδυνάτο νὰ τὰς ἀνακοινοῖ. Τώρα, ἐκ πάντων τῶν μέσων τῶν δυνατῶν, οὐχ ὑπῆρχεν ἄλλο ἐπιτηδειότερον πρὸς τοῦτο, ἢ ἡ διάλεκτος, ἡ ὁποία συνίσταται περὶ τὸ φανερὸν ἐκείνῳ μὲ τὸν ὁποῖον ὁμιλεῖ τις, τὰς ἰδέας ὁποῦ ἐκεῖνος ἔχει ἐν τῷ πνεύματι δι' ἤχων ἐναρθρων ἐξεπίτηδες ἀφωρισμένων νὰ τὰς παριστῶσι.

Α'. Β'. Πρὸς τὸ πραγματεύσασθαι κατάκτως τὴν φύσιν τῆς διαλέκτου, ὁμιλεῖται.

ΠΡΩΤΟΝ, 'περὶ τῆς συμφωνίας τῶν ὀνομάτων ὁποῦ ἐκφέρουσιν ἰδέας ἀνεξαρτήτους'.

Α'. Τὰ ὀνόματα ἰδεῶν ἁπλῶν, δεν ἐκφέρουσιν εἰ μὴ τὰς ἀντιλήψεις τὰς ὁποίας τὰ ἔξωθεν ὑποκείμενα αὐτὰ ἐγείρουν ἐν ἡμῖν. Ταῦτά εἰσι τὰ μόνα τὰ ὁποῖα ἡμεῖς δεν χρεωστοῦμεν νὰ ὁρίζωμεν. Δ'.

Β'. Τὰ ὀνόματα ἐννοιῶν, δεν ἐκφέρουσιν εἰ μὴ μίαν συναρμογὴν (1) τινῶν ὁποίων τὸ πνεῦμα ἐποίησεν ἰδίων ἰδεῶν. Ἐπειδὴ αὗται αἱ σύνοιαι δεν ἔχουσιν ἀδεμίαν ὕπαρξιν ἔξω ἡμῶν, μόνα τὰ τούτων ὀνόματα θέτουσιν ἐν ἀσφαλεῖ τινὶ ὕπαρξιν. Εἰς τρόπον ὁποῦ αὐτὸ τὸ ὄνομα μιᾶς ἐννοίας, ἢ καθόλου, αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῆς

ἀπο-

(1) Lega, unione.

ἐπεφασμένων ἰδεῶν ἡμῶν, πασῶν μεμορφωμένων μόνον πρὸς τὸ σωτέμνειν τὸν λόγον, συνέβαινε νὰ ἀπόλλωνται, αὐτὴ ἡ ἔννοια, αὗται αἱ ἰδέαι ἤθελον τροσέτι ἀπόλωνται. Ε'.

Γ'. Τὰ ὀνόματα τῶν ὑποσάσεων δὲν ἐκφέρουσιν εἰ μὴ τὴν συνύπαρξιν ὡρισμένων ποιοτήτων ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ τόπῳ. Θέλει τις καλῇ αὐτῷ ἀρέσκῃ, ταύτας τὰς ποιότητας τὰς συνημμένας καὶ συνυπαρχούσας, μὲ τὸ ὄνομα οὐσίας: ἀλλ' αὗται οὐκ εἰσὶν εἰ μὴ μία οὐσία κατ' ἰδέαν ἢ φαντασίαν: ἐπειδὴ ἡ οὐσία ἡ καθ' ἑαυτὸ, τῆς ὁποίας αὗται ἐξαρτῶνται καὶ ἐκ τῆς ὁποίας βλύζουσι, μᾶς εἶναι ὁλοτελῶς ἄγνωστος, καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐκφέρηται δι' οὐδενὸς ὀνόματος. ς'.

Δ'. Τὰ γενικὰ ὀνόματα δὲν ἐκφέρουσιν εἰ μὴ τὰ γένη ἢ τὰ εἴδη τῶν τραγμάτων, τατέστιν ἰδέας ὁμοιότητος ὑποτεθειμένης μεταξὺ πλειόνων ὑποκειμένων τὰ ὁποῖα φαίνονται νὰ ἔχωσι τὰς αὐτὰς ποιότητας. Ὁ ὅρος εἶδος, καὶ ὁ ὅρος ἰδέας ἀπεσασμένης ἢ ἰδέας παρεισώσης τὴν οὐσίαν μιᾶς ἰδέας μεμορφωμένης παρ' ἡμῶν, λαμβάνεται ἐν τόπῳ τῷ φιλοπονήματι ἐν ἑνὶ διαφόρῳ νοήματι, τὸ ὁποῖον φαίνεται ἴδιον (1). Κατὰ τὸν Κύριον Λόκκιον πᾶσα ἰδέα ἰδικάζουσα (2), εἴτ' ἐν ὑποσάσεως, εἴτε ποιότητος ἁπλῆς, εἴτε ἐννοίας, καθισᾷ τὸ εἶδος ἰδιαιτερωμένον: 1. Καθότι τὸ πνεῦμα δύναται νὰ ὑποθέτῃ, καὶ τρόντι ὑποθέτει τινίας, αἵτινες ἔχουσι τὴν αὐτὴν οὐσίαν, καὶ αἵτινες εἰσὶν ἢ ἀκολούθως θέλουσιν ἦναι τὸ αὐτὸ εἶδος: 2. Καθότι τὸ πνεῦμα δὲν δύναται νὰ παρισᾷ ἑαυτῷ μίαν ἰδέαν ὁμοιάζουσαν μιᾷ τρώτῃ, χωρὶς νὰ μορφοῖ τὴν οὐσίαν ταύτης τῆς τρώτης ἰδέας,

(1) Particolare. (2) Singolare.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἰδέας, καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἔχῃ τὴν ἰδέαν μιᾶς οὐσίας, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν ἰδέαν ὁποιοδήποτε πράγματος. Γ' δὲ τὸ Γ'. κεφάλαιον, καὶ μάλιστα τὴν ἀρχὴν τὸ ε'. κεφαλαίου, καὶ Βιβλ. Δ'. Κεφ. ε'.

ΔΕΥΤΕΡΟΝ, Περὶ τῶν ὀνομάτων τὰ ὁποῖα ἐκφέρουσι τὸν δεσμὸν ἢ τὴν αὐτίταξιν ὅπου τὸ πνεῦμα θέτει μεταξὺ τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ, ταῦτά εἰσι.

Α'. Οἱ ὅροι καταφατικοὶ καὶ ἀποφατικοί.

Β'. Οἱ ὅροι οἱ ἀπεσπασμένοι ἢ οὐσιαστικοί, οἵτινες σημειοῦσι μίαν ἰδέαν ἀνεξάρτητον, οἷον ἐκεῖνοι δικαιοσύνης, ἰσότητος κ.τ. Οἱ ὅροι οἱ συμπεπηγότες ἢ ὑπόθετοι, οἵτινες σημειοῦσιν ὅτι ἡ αὐτῶν ἰδέα συνυπάρχει ἀναγκαίως μὲ μίαν ἰδέαν ἀπεσπασμένην ἢ ἀνεξάρτητον, οἷον δίκαιος, ἴσος καὶ ἄλλα.

Γ'. Τὰ μόρια ἅτινα σημειοῦσι τὰς διαφόρους διαθέσεις πνεύματος, καὶ τὴν τάξιν μὲ τὴν ὁποίαν συνδέονται πάντα τὰ μέρη ὅλου διατάκτου καὶ συνειρομένου (1) λόγου ἢ μιᾶς διηγήσεως ὁλοκλήρου. Ζ'. Η'.

ΤΡΙΤΟΝ, Περὶ τῆς ἀτελείας τῆς διαλέκτου, ἢ περὶ τῶν ἰδεῶν ἀσαφῶν καὶ συγκεχυμένων αἵτινες προσάπτονται τοῖς ὀνόμασι. Θ'.

ΤΕΤΑΡΤΟΝ, Περὶ τῆς καταχρήσεως ἥτις γίνεται τῆς διαλέκτου, καὶ περὶ τῶν ταύτης θεραπειῶν. Ι'. ΙΑ'.

ΒΙ-

(1) Legato seguito.

ΒΙΒΛΙΟΝ Δ'.

'Περὶ τῆς Γνώσεως'.

Ο' Ἄνθρωπος δὲν ἔχει ἄλλω ὕλλω ᾧ' τῆς ὁποίας νὰ φιλοπονῆται ὅπως ἐξίκηται πρὸς τὴν γνῶσιν, εἰ μὴ τὰς ἰδίας αὐτῦ ἰδέας. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι νὰ γινώσκῃ τις δὲν εἶναι εἰ μὴ νὰ ἀντιλαμβάνηται τῶν ἐξαρτήσεων, τῶν ἀναφορῶν, τῶν συνδέσμων, ἢ τῶν ἀντιτάξεων καὶ τῶν ἀσυμβατοτήτων μεταξὺ δύο ἢ πλειόνων ἰδεῶν. Ο' μιλεῖται.

ΠΡΩΤΟΝ, 'Περὶ τῶν τριῶν διαφόρων τρόπων διὰ τῶν ὁποίων ἡμεῖς ἀντιλαμβανόμεθα τῶν ἀναφορῶν καὶ τῶν συνδέσμων, καὶ τῶν ἀντιτάξεων ἢ ἀσυμβατοτήτων μεταξὺ τῶν ἡμετέρων ἰδεῶν, οἵτινές εἰσι, 1. δι' ἁπλῆς ὄψεως, 2. δι' ἀποδείξεως, 3. δι' αἰσθήματος. Β'.

ΔΕΥΤΕΡΟΝ, 'Περὶ τῶν ὑποκειμένων τῶν γνώσεων ἡμῶν', τὰ ὁποῖά εἰσι.

Α'. Ἀντίληψις τῆς ταυτότητος ἢ τῆς διαφορότητος τῶν ἰδεῶν ἡμῶν: Αὕτη ἡ γνῶσις εἶναι πᾶσα διὰ τῆς ἁπλῆς ὄψεως.

Β'. Ἀντίληψις τῶν ἐξαρτήσεων ἢ τῶν ἀναφορῶν ὁπὸ ὑπάρχουσι μεταξὺ ἐκείνων: Αὕτη ἡ γνῶσις μᾶς ἔρχεται καὶ διὰ τῆς ἁπλῆς ὄψεως, καὶ διὰ τῆς ἀποδείξεως καὶ διὰ τὸ αἰσθήματος.

Γ. Ἀντίληψις τὸ συνδέσμε, δηλαδὴ τῆς συναρτήσεως ἢ τῆς ἀσυμβατότητος τῶν ποιοτήτων τὰς ὁποίας ἔχειναι παρίστωσιν: Αὕτη ἡ γνῶσις δὲν ἔχει χεδὸν ὑποκείμενον εἰ μὴ τὰς ὑπάρξεις: ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ τῶν πραγματικὴ ὐσία μᾶς εἶναι ἄγνωστος, καὶ πρὸς πάντις

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ἡμεῖς δεν γινώσκομεν τὰς ἀναγκαίας συναρτήσεις καὶ τὰς ἀσυμβατότητας εἰ μὴ μεταξὺ ὀλιγίστων τῶν ἐκείνων ποιοτήτων, ἡ γνῶσις ἡμῶν περὶ τοῦτο τὸ ἄρθρον, μακρὰν ἔρχεται χειδὸν πᾶσα ὁλόκληρος διὰ τὸ αἰθήματος.

Δ. Ἀντίληψις τῆς πραγματικῆς ὑπάρξεως τῶν πραγμάτων τὰ ὁποῖα αὐταὶ παριστῶσι. Α. Γ. Ζ.

Αὕτη ἡ γνῶσις εἶναι.

1. Ἁπλῆς ὄψεως ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἡμῶν ὑπάρξεως. Θ.

2. Ἀποδείξεως ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ. Ι.

3. Αἰθήματος ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως τῶν πραγμάτων τῶν ἔξω ἡμῶν. ΙΑ.

ΤΡΙΤΟΝ, 'Περὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν γνώσεων ἡμῶν': Αὐταὶ δεν ἠμποροῦσι νὰ διατείνωσι πέρα τῆς ἀντιλήψεως ἀναφορᾶς τινος μεταξὺ ἐνίων τῶν ἰδεῶν ἡμῶν. Β'. Γ'.

ΤΕΤΑΡΤΟΝ. 'Περὶ τοῦ πραγματικοῦ τῶν γνώσεων ἡμῶν'. Ἡ ἀλήθεια, συνίσταται περὶ τὸ βλέπειν τὰς ἀναφορὰς ἢ τὰς ἀντιπάξεις τῶν ἐνδοτέρων ἰδεῶν αὐτῶν, καὶ περὶ τὸ εἶναι ἐλλεγμένον ὅτι ἡ ὕπαρξις τῶν πραγμάτων ἀναλογεῖ μιᾷ τοιαύτῃ ἐνδοτέρᾳ ὄψει. Ἄρα ὁ γινώσκων τὴν ἀλήθειαν ἔχει μίαν διπλῆν βεβαιότητα: βεβαιότητα γνώσεως, ἥτις δεν εἶναι εἰ μὴ βλέπειν τὰς συναρτήσεις τῶν ἐνδοτέρων ἰδεῶν αὐτῶν: καὶ βεβαιότητα πραγματικότητος, ἥτις εἶναι νὰ βλέπῃ τις ὅτι τὰ πράγματα τὰ ἔξω ἡμῶν ἔχουσι πρόντα τὰς συναρτήσεις τὰς ὁποίας ἐν ἐκείνοις ὑποθέτουσιν αἱ ἐνδοτέρω ἰδέαι ἡμῶν.

Τότε πεθνότος, ἡμεῖς ἔχομεν βεβαιότητα γνώσεως καὶ πραγματικότητος,

Α. Περὶ ἑκάστης ἰδέας ἁπλῆς: Αὕτη μᾶς παριστᾷ ἁπλῶς τὸ αὐτῆς ἀρχέτυπον, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ὑπο-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

πέλεσ-

θελέσματα τὰ ὁποῖα τὰ ἔξωθεν ὑποκείμενα ἠμπορῦσι νὰ προβάλλωσιν ἐν ἡμῖν.

Β. Περὶ ἑκάστης ἐννοίας: Ἡμεῖς αὐτοὶ τὰς ἐμορφώσαμεν: Ἆρα ἡμεῖς τελείως γινώσκομεν καὶ τὴν ἐκείνων οὐσίαν καὶ τὸ ἀρχέτυπον.

Γ. Περὶ ἑκάστης ὑποστάσεως, ὅταν ἡ ἰδέα ὁπῦ ἡμεῖς ἔχομεν ἐκείνης δὲν θέλειν εἰ μὴ τὰς ἰδέας τῶν ποιοτήτων τὰς ὁποίας βλέπομεν νὰ συνυπάρχωσιν ἐν αὐτῇ.

Ὡς πρὸς τὰς χρείας ἡμῶν γνώσεις, ἢ περὶ τῶν ἰδεῶν τῶν πραγμάτων, εἰδῶν, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουσιν ὕπαρξιν εἰ μὴ ἐν ταῖς ἐνδοτέρω ἰδέαις ἡμῶν: Ἡμεῖς ἔχομεν βεβαιότητα γνώσεως καὶ πραγματικότητος,

Α. Περὶ παντὸς εἴδους μιᾶς ποιότητος ἁπλῆς, οἷα εἶναι ἡ λευκότης ἐν τῷ χιόνι. Ἡμεῖς ἐσμεν βέβαιοι, ὅτι ἡ χιὼν θέλει αἰωνίως ἀναγείρῃ, καὶ ἐν ἡμῖν καὶ ἐν πᾶσιν ἐκείνοις ὁπῦ θέλουσιν ἔχῃ τὰ αὐτὰ ὄργανα ὁπῦ ἡμεῖς ἔχομεν ὅπῃ τὸ παρόντος, τὴν αὐτίληψιν τῆς αὐτῆς λευκότητος ἀκεραίως.

Β. Περὶ παντὸς εἴδους μιᾶς ἐννοίας, οἷα εἶναι ὁ φόβος τῦ Θεῦ. Ἡμεῖς γινώσκομεν τὰς ἰδίας ἰδίας καὶ ἑπομένως τὴν οὐσίαν ταύτης τῆς ἐννοίας: καὶ ἡμεῖς ἐσμεν βέβαιοι ὅτι πάντες ἐκεῖνοι ὁπῦ θέλουσι τὰς ἰδέας ὡς ἡμεῖς, θέλουσιν ἔχῃ πάντες τὴν αὐτὴν ἰδέαν ἐκείνων ὥσπερ ἡμεῖς. Ἆρα πᾶσα γνῶσις περὶ ἑκάστου εἴδους ἐννοίας θέλει ἦθαι πάντοτε μία ἀλήθεια καθολικὴ, ἀμετάβλητος καὶ αἰώνιος.

Γ. Ὡς πρὸς τὰ εἴδη τῶν Ὑποστάσεων, ἡμεῖς δὲν ἔχομεν οὐδεμίαν βεβαιότητα τῆς ἐκείνων πραγματικότητος: διότι ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν τὴν πραγματικὴν οὐσίαν. Εἶναι ἀληθινὸν, ὅτι ἡμεῖς φανταζόμεθα μίαν οὐσίαν ἐκείνων καὶ ὅτι ἡμεῖς μορφοῦμεν περὶ τῶν προτάσεις καθολι-

θολικὰς καὶ κατ' τὸν ἀκριβῆ λόγον (1). Ἀλλ' ὅμοιαι προτάσεις περὶ ὑσιῶν φαντασιωδῶν εἶον, Παῦ χρυσίου εἶναι πικτὸν, χυτὸν, ἐλατὸν διὰ τῆς σφύρας, δὲν παρέχουσιν ἔλεγχον τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς πραγματικῆς ὑσίας τῶν πραγμάτων, πλέον ἢ ἄυτη, ὁ Κένταυρος εἶναι σῶ ζῶον τετράποδον. Δ'. Ε'. ς'. ΙΑ'. Ἄρα πᾶσαι αἱ καθολικαὶ προτάσεις περὶ τῶν ὑποσάσεων, εἰσὶν ἄπασαι, ἢ παιγνιώδεις καὶ φλύαροι Η'., ἢ ἁπλῶς ταυτικαὶ, περιπλησίως ὥσπερ ἄυται αἱ δύο καὶ ἄλλαι ὅμοιαι. Ἐκεῖνο ὁπῦ εἶναι, εἶναι: Τὸ ὅλον εἶναι μεῖζον τῦ μέρυς αὐτῦ. Ζ'. Τοιαῦται προτάσεις, εἰ καὶ καλῦνται Ἀξιώματα ὀλίγον χρησιμεύουσιν εἰς τὸ αὐξάνειν τὰς ἡμετέρας γνώσεις. Ζ'. ΙΒ'.

ΠΕΜΠΤΟΝ, 'Περὶ τῆς δόξης'. Η' δόξα εἶναι καὶ συγκατατιθῆταί τις ἐκείνῳ τὸ ὁποῖον εἶναι πιθανόν. Η' πιθανότης εἶναι ναὶ ὑποθέτῃ τοιαύτας συναρτήσεις ἢ τοιαύτας ἀσυμβατότητας μεταξὺ τοιῶτων ἢ τοιῶτων ἰδεῶν, καὶ ἐκ μιᾶς γνώσεως ἢ ἁπλῆς ὄψεως, ἢ ἀποδείξεως: δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ τις τοιαύτην γνῶσιν: ἀλλὰ καθότι ἐξύρει ἐξ ἰδίας αὐτῦ πείρας καὶ ἐκ πείρας ἄλλων, ὅτι αὗται αἱ ἰδέαι ἔχουσιν ὡς ὅτι τὸ πλεῖσον τὰς συναρτήσεις ἢ τὰς ἀσυμβατότητας αἵτινες ὑποτίθενται ἐν αὐταῖς. Οὕτως ἀδεμία γνῶσις ἀποδεδειγμένη περὶ τῶν ἐνδοτέρω συσάσεων μιᾶς τοιαύτης ζοφῆς, καὶ ἑνὸς τοιῶτου ζῴου, δὲν πείθει ὅτι αὕτη ἡ ζοφὴ θέλει παύσῃ τινὰ ἐκείνου πεῖναν: Τοῦτο δὲν γινώσκεται εἰ μὴ ἐκ τῆς πείρας. Πᾶσαι αἱ ἡμέτεραι γνώσεις περὶ τῶν Τποσάσεων, ἐκ εἰσὶ πᾶσαι εἰ μὴ πιθαναί. Ἐπειδὴ ἐκεῖναι ἐκ εἰσὶ πᾶσαι τεθεμελιωμέναι

εἰ

(1) E ragionate.

ἀ μὴ ὅτι τῇ ἀναλογίᾳ, ἢ ἐπ' ἐκείνῳ ὅπῦ εἶναι πιθα-
νὸν, ὅτι αἱ αὐταὶ ποιότητες κὴ αἱ δυνάμεις ὅπῦ βλέ-
πονται ἐν ἐνὶ τοιούτῳ ὑποκειμένῳ, θέλουσιν ἀρέσκωνται
πάντα ἐν τῷ αὐτῷ ὑποκειμένῳ, ἢ ἐν ἄλλοις ὑποκει-
μένοις, τὰ ὁποῖα ὑποτίθενται ὅτι θέλουσιν ὁμοιάζῃ.

Γ' ἄρχουσι δύο κρυνοὶ γνώσεων πιθανῶν:

Α. Ὁ πρῶτος, ὅταν γινώσκῃ τις ἐκ τῆς αὐτῦ πείρας
ἢ ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῦ παρατηρήσεων.

Β. Ὁ δεύτερος, ὅταν γινώσκῃ ἐκ τῆς μαρτυρίας τῶν
ἄλλων.

Ἐν ταῖς πιθαναῖς γνώσεσιν, εἶναι εἰς μέγας ἀρι-
θμὸς βαθμῶν μέσων ἀπ' ἐκείνυ ὅπῦ μάλιστα συνεγ-
γίζει τῷ βεβαίῳ ἕως εἰς τὸ ἀπίθανον. ΙΔ'. ΙΕ'.
ΙΣ'.

ΕΚΤΟΝ, Περὶ τῦ λόγυ κὴ περὶ τῆς πλάνης.

Ὁ λόγος εἶναι ἡ δυνάμις δι' ἧς ὁποίας ἡμεῖς ζητῦ-
μεν κὴ ἀνακαλύπτομεν τὰς σωστάσεις κὴ τὰς ἀσυμ-
βατότητας πραγματικὰς, ἢ πιθανὰς, μεταξὺ τῶν ἰδεῶν
ἡμῶν. Β'. κὴ ΙΖ'.

Νὰ ἔχῃ τις ἰδέας ἁπλᾶς κὴ νὰ τὰς συνάπτῃ κὴ
τὴν ὄψιν τῶν ἐξαρτήσεων αὐτῶν, ἢ τῶν συστάσεων
αὐτῶν πραγματικῶν ἢ πιθανῶν, τῦτο εἶναι νὰ ἔχῃ νῦν
κὴ φρενὸς ἢ νὰ διαλογίζηται κὴ λόγον (1). Βιβλ. Β'.
ΛΓ'. κὴ Βιβλ. Δ'. Β'. κὴ ΙΖ'.

Νὰ ἔχῃ ἰδέας ἁπλᾶς, καὶ νὰ εἶναι ἐτοιμος τῶν
δυνάμεων ἀναγκαίων πρὸς τὸ ἀναζητεῖν κὴ ἀνακαλύπτειν
τὰς ἐκείνων ἐξαρτήσεις πραγματικὰς ἢ πιθανὰς, τῦτο
εἶναι ἀδρανεία πνεύματος. Βιβλ. Β'. ΙΑ'.

Ἐὰν ἀμελῇ τις νὰ ἀναζητῇ τὰς ἐκείνων ἐξαρτήσεις,
εἰ

(1) Aver buon senso, o ragionar giusto.

ἢ καὶ ἔχει πάσας τὰς δυνάμεις ἀναγκαίας πρὸς τὸ χωρεῖν ἐν ταύτῃ τῇ ἐξετάσει, τῦτο εἶναι ἀγνοίας κατακειτέα. Βιβλ. Δ'. Κ'.

Τελευταῖον ἐὰν ἀναμιγνύῃ τις ἀσύμβατα, τῦτο εἶναι φρενοβλάβεια (2). Βιβλ. Β'. ΙΑ'.

Ε'ὰν ἀναμιγνύῃ ἀνεξάρτητα, τῦτο εἶναι φαντασιῶδες. Βιβλ. Β'. ΛΓ'.

Οὗτος ὁ ἄτοπος δεσμὸς ἰδεῶν εἶναι ὁ χρόνος πάντων τῶν ἁμαρτημάτων. Βιβλ. Β'. ΛΓ'. καὶ Βιβλ. Δ'. ΙΗ'.

Τέλος τῆς Ἀναλύσεως τῦ Συγγράμματος.

ΣΦΑ'Λ-

(1) Follia.

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Σ Φ Α Λ Μ Α Τ Α.

Σελίδι 5 γραμμῇ 4 ‘ αὕτη: ἡ ὕλη ’ Σβῦσαι τὰς σιγμάς.

Σελίδι 16 γραμμῇ 17 ‘ ὅταν ἐκεῖνοι ὁπὸ ὅπως ὁμιλῶσι δοκὴ φαντάζονται ’ μετάλλαξον ὅπως: ‘ ἐκτὸς εἰ μὴ ἐκεῖνοι ὁπὸ ὅπως ὁμιλῶσι φαντάζονται ’

Σελίδι 33 γραμμῇ 15 ‘ ὀπινίεζον ’ διόρθωσαι ‘ ὀπίεζον ’

Σελίδι 38 γραμμῇ 14 ‘ ἔλαξα ’ διόρθω ‘ ἔλαχρε ’ ἐν τῇ ὑποσημειώσει ‘ Συμμόρφωσε ’ διόρθωσαι ‘ Συμμόρφωσις ’

Σελίδι 48

Σελίδι 65 ἐν τῇ ἑκάτῃ γραμμῇ ‘ ἐναργὸς ’ διόρθωσαι ‘ ἐναργὲς ’

Σελίδι 67 γραμμῇ 11 ‘ σημασίαι ’ πρόθες ‘ διάφοροι ’

Σελίδι 76 γραμμῇ 6 ‘ ἐνθυμημάτων ’ πρόθες ‘ τῇ ἡμετέρων αἰθημάτων ’

Σελίδι 81 γραμμῇ 8 ‘ αὐδυμιᾶς ’ πρόθες ‘ ὁμοίας ’

Σελίδι 85 γραμμῇ 7 ‘ ὅπως ’ διόρθωσαι ‘ πλησίως ὥσπερ ’

Σελίδι 88 γραμμῇ 23 ‘ ζητήσει ’ διόρθωσαι ‘ ἀναζητήσει ’

Σελίδι 89 γραμμᾷ 18 μετὰ τὸ ‘ ὁ αὐτὸς ὁδοιπόρος ’ πρόθες ‘ ὅσις προσαναπίθεται σὺν ὁδηγῷ ἀσφαλεῖ: Πράττειν μετὰ μίαν ἀκριβῆ ἔρ-

ἐρώνναν, τοῦτο εἶναι ὁ αὐτὸς ὁδοιπόρος'

Σελίδι 92 γραμμῇ 16 'πάχει παντοτε βλάββιων' διόρθωσαι 'παντοτε μειονεκτεῖ'.

Σελίδι 104 γραμμῇ 22 'ἐκ τῶν ἰδεῶν, τῶν ἐργασιῶν' Σβῦσαι τὸν ὅρον ὅλασολίων.

Σελίδι 109 γραμμῇ 3 'ὠδεμίαν' πρόθες 'ὑποσαν.

Σελίδι 137 πρὸ τῆς ἑχάτης γραμμῆς μῦ τὸ 'Κενταύρια'. πρόθες 3.

Σελίδι 143 γραμμῇ 20 μῦ τὸ 'ἀκοινωνήτως' πρόθες 'ἀλλ'

Σελίδι 156 γραμμῇ 7 μῦ τὸ 'σημασίας' πρόθες 'καὶ ὁσονότε αὐτικειμένως':

Σελίδι 174 γραμμῇ 5 μῦ τὸ 'ὄψεως' πρόθες 'χιλιάκις ἢ μυρίακις'

Σελίδι 179 γραμμῇ 1 μῦ τὸ 'φυλάττῃ' πρόθες 'καὶ'

Σελίδι 186 πρὸ τῆς ἑχάτης γραμμῆς 'παντὶ τῷ κόσμῳ' διόρθωσαι 'παντὸς τοῦ κόσμου'

Σελίδι 190 γραμμῇ 11 'ὁμιλοῦσι' πρόθες 'ὁμοῦ'

Σελίνι 204 γραμμῇ 6 μῦ τὸ 'μετρεῖται' πρόθες 'καὶ δογματίζεται' decide

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
00700001996S

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens

ΑΘΗΝΑ

Ακαδημία Αθηνών / Academy of Athens